00111207

NOT TO BE ISSUED
OUT OF THE LIBRARY.

THE
ASIATIC SOCIETY OF BOMBAY
Town Hall, Bombay.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 09 July, 2016

00111207

UDITORIBUS SUIS

S.

GUILIELMUS AB IRHOVEN.

Nova dum præclaræ hujuſce Medullæ, propter exemplarium defectum, in uſum Collegiorum noſtrorum editio procuranda erat, DUPLICEM, *præprimis Collegii Diſputantium gratia, adjiciendum* INDICEM *eſſe duxi: alterum* RERUM, *quæ in hac Medulla exponuntur; alterum* LOCORUM *S. Scripturæ, quæ* OBJECTIONUM *vulgo materiam faciunt, hic explicatorum: quo in Diſputationibus privatis quælibet res Theologica; & ſi quod forte dubium quandoque nobis nectatur, cujus ſolutio haud ita ſubito ſuccurrit, prompte ea apud Auctorem re[illegible]i poſſet. Eum, qui* RERUM *eſt, a calce operis majoris, ſeu Compendii Cl. Auctoris, mutatis mutandis, huc applicui; qui vero* LOCA *Scripturæ habet nunc primum concinnavi. Valete!*

Plurimum Reverendis, Clariſſimis,
atque Celeberrimis Viris,

D. FRIDERICO SPANHEMIO,
FRID. FILIO, SS. THEOL. Doctori, hujuſque, & Sacrarum Antiquitatum Profeſſori Primario.

D. JACOBO TRIGLANDIO,
JAC. FILIO, & NEPOTI, S. S. THEOL. Doctori, & Profeſſori Ordinario.

Collegis in Academia Lugduno-Batavæ Optimis, & Deſideratiſſimis.

JOHANNES à MARK F. P.

QUem non potui ante aliquot menſes in inaugurali meo apud hanc Academiam Sermone diſſimulare animi mei affectum, eundem iterum, & publice magis teſtaturus adſum. Gratiſſima contigerat mihi apud Groninganos ſtatio; ſed amicis tamen Symmyſtarum conſiliis haud adeo apta. Offerebatur non ambienti mihi una Vobiſcum, VIRI CELEBERRIMI, Cathedra, quâ nulla aptior modo ad colenda ſanctiſſimæ fraternitatis jura videbatur. Recordabar enim facile adoleſcentis ætatis; qua Magno SPANHEMIO Præceptore familiariter uſus, & TRIGLANDIUM commi-

lito-

[illegible] ſuaviſſimum nactus, nunquam deſtituebam, vel ſalutari conſilio, vel præclara diſcendi occaſione. Atque animadvertebam locorum intercapedine non imminutum adverſus me Paternum, & Fraternum Veſtrum Amorem, quando apud me adventum urſiſtis celerem, & apud alios invitationem mei liberalem, ſicut tenuitatis meæ propriæ conſcientia mihi perſuadet. Sic debui, & volui loco cedere priori, atque ad Vos accedere, ut à Veſtra Doctrina, Pietate, Prudentia, Facundia, & celebritate juvarer, ac incitarer ſimul, liceretque pariter junctis manibus opus Domini feliciter promovere. Nec fefellit me hactenus exſpectatio læta; dum diviſis operis, & unitis animis veritates cœleſtes docemus, ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ, ac ſentiendi libertatem ſancto veteris veri amore temperantes; dum amplius Veſtra conſuetudine ad ſublimiores Doctrinæ noſtræ apices ducor ego, etiam ubi quotidianos profertis ſermones; dum adhuc officiis amicitiæ imparem obruitis; inter quæ numero admiſſionem mei ad alteram Miniſterii Eccleſiaſtici partem, à TRIGLANDIO nuper procuratam; dum tandem Academiam videmus in dies magnopere au-

geri, & contra livoris, ac maledicentiæ ſtimulos creſcere Egregiorum Juvenum numerum, qui veritatis, & pacis ſtudia juncta diſcant alacriter, & doceant olim dextre. Illuc ſpectat brevis hæc THEOLOGIÆ Chriſtianæ MEDULLA, quam ex majori Opere in primos Juventutis noſtræ uſus expreſſi, ut poſſet illa maxime neceſſariis facilius incumbere, & eodem filo ſecundum temporis noſtri rationem poſtea progredi felicius. Nec dubito; quin ea Vobis ſit in hunc finem placitura, quando res, & methodum earum in alio Opere dudum probaſtis. Accipite ergo hoc qualecunque obſervantiæ meæ teſtimonium, quod nunc quidem præ manibus fuit; me amate, & juvate conſtanter; ac valete diu in Eccleſiæ, & Academiæ ornamentum, ac munimentum, atque meum gaudium. Dabam Lugduni Bat. ipſis Kalend. Jul. Gregor. A. M. D. C. XC. & recenſebam ibidem ipſis Kalend. Jun. Greg. A. MDCXCV.

INDEX CAPITUM

Hujus Medullæ.

I. Cap. DE *Theologiæ voce, & definitione.* 1
II. *De Principio Theologiæ, ſive S. Scriptura.* 11
III. *De Religione.* 34
IV. *De Deo.* 40
V. *De Perſonarum Trinitate.* 64
VI. *De Decretis Divinis.* 82
VII. *De Prædeſtinatione.* 90
VIII. *De Creatione.* 107
IX. *De Angelis.* 119
X. *De Providentia Dei* 130
XI. *De Cultu Dei, & Lege illius norma.* 140
XII. *De Decalogo.* 164
XIII. *De Homine.* 183
XIV. *De Statu Integritatis* 191
XV. *De Peccato Hominum.* 201
XVI. *De Pœna Peccati.* 221
XVII. *De Fœdere Gratiæ, Euangelio, & varia hujus Oeconomia.* 226
XVIII. *De Mediatore Fœderis Gratiæ.* 236
XIX. *De Perſona Jeſu Chriſti.* 246

XX. *De*

XX. *De Officio Jeſu Chriſti.* 260
XXI. *De Statu Jeſu Chriſti.* 285
XXII. *De Officiis Fœderis Gratiæ, Fide ſcil. & Reſipiſcentia.* 302
XXIII. *De Vocatione Efficaci.* 318
XXIV. *De Juſtificatione.* 325
XXV. *De Sanctificatione, & Bonis Operibus.* 337
XXVI. *De Oratione, Jejunio, Vigilia, Eleemoſyna, & Voto.* 346
XXVII. *De Conſervatione.* 362
XXVIII. *De Regeneratione, Adoptione, Reconciliatione, & Liberatione.* 366
XXIX. *De Sacramentis Fœderis Gratiæ.* 375
XXX. *De Baptiſmo Chriſtiano.* 388
XXXI. *De Cœna Dominica.* 401
XXXII. *De Eccleſia.* 412
XXXIII. *De Regimine Eccleſiæ.* 430
XXXIV. *De Glorificatione.* 453

JOHANNIS MARCKII
MEDULLA
THEOLOGIÆ CHRISTIANÆ
DIDACTICO-ELENCTICÆ.

CAPUT I.
De Theologiæ Voce, & Definitione.

THEOLOGIÆ nomen, ex Origine Θεοῦ λόγος, notat *Sermonem*, ſeu *Verbum Dei*: atque ita vocatur præcipue Doctrina noſtra, tum quod agat de Deo, tum quod ex Dei revelatione petatur.

II. Vox hæc non legitur in Scriptura. Imò *Theologi* appellatio in Apocalypſios Inſcriptione à Doctoribus Eccleſiæ Antiquæ potius, quam ab ipſo Spiritu S. Johanni videtur eſſe data.

III. Exſtant tamen in Scriptura voces, ex quibus nomen hoc componitur; tum τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ quæ Judæis ἐπιστεύθησαν *Rom.* III: 2. *coll.* 1 *Pet.* IV: 11. tum ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Quod poſterius ſæpe eſt Nomen Perſonale Filii Dei *Pſ.* XXXIII: 6. *In Verbo*

Jehovæ cœli facti ſunt &c. Joh. 1: *In princi-pio erat Verbum &c.*

IV. Sed & ſæpe nomen hoc exprimit ... Dei ore, vel calamo prolatum, 1 *Theſſ.* 2: 13. *Recepiſtis non ut verbum hominum, ſed ſicut vere eſt* ὡς λόγον Θεοῦ *&c.* 1 *Pet.* 1: 23. *Regeniti non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili*, διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ, καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα *&c.* Ut appellatio Theologiæ non debeat tanquam planè ἄγραφος rejici.

V. Synonyma alia multa ſunt, *Doctrina Dei, Chriſti, bona, ſana, typus doctrinæ, hypotypoſis ſanorum ſermonum &c.* & hæc quidem ἔγγραφα.

VI. Eſt Theologia, vel *Vera*, vel *Falſa*. Hæc potiſſimum quadruplex; *Pſeudo-Chriſtiana* Hæreticorum, *Muhammedana*, hodierna *Judaica*, & *Gentilis*. Uti Gentilium Theologiam iterum diſtinguunt in *Fabuloſam* Poëtarum; *Naturalem* Philoſophorum, & *Civilem* Sacerdotum, ac Populi.

VII. Vera Theologia eſt vel *Archetypa*, quæ optimè definitur; *Illa Dei de ſe ipſo cognitio, quam homini manifeſtare decrevit: Matth.* XI: 27. *Nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quiſquam novit niſi filius &c. coll.* 1 *Cor.* II: 7. *Loquimur ſapientiam Dei in myſterio, abſconditam*; ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς *ante ſecula ad gloriam noſtram.*

VII. Vel *Ectypa*, quæ eſt *prioris expreſſa in creaturis Imago*; uti omnia Decreto Divino reſpondent. Et dividitur iterum, in Theologiam *Unionis*, *Viſionis*, & *Stadii*. Illa *Unionis* tribuitur *Chriſto ſecundum humanam naturam*, arctiſſimè Perſonæ τοῦ λόγου *unitam*, atque hinc non infinita, ſed abundantiſſima Spiritus gratia *unctam*.

Pſal.

Pſal. XLV: 8. [illegible] propterea unxit te ô Deus, Deus tuus
oleo [illegible] ſociis tuis. Joh. III: 34. Quem mi-
ſit, D[illegible] verba Dei loquitur, οὐ γὰρ ἐκ μέτρου δίδω-
σιν [illegible]ὸς τὸ πνεῦμα.

IX. *Viſionis* Theologia competit *Bonis Ange-lis*, qui *in cœlis ſemper vident faciem Patris* Chri-ſti *in cœlis*, *Matth.* XVIII: 10. & *Beatis Cœlitibus* aliis, I *Cor.* XIII: 12. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate*, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, *nunc cognoſco ex parte*, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. Quæ Perfectione multum noſtram in terris excedit.

X. *Stadii* Theologia eſt *Hominum in hac terra*, quæ etiam *Viatorum*, & *Studii* dicitur; eſtque ſem-per Imperfecta; quamquam in multis ad perfectio-nem cœli obtinendam Sufficiens.

XI. Theologiam Stadii *dari* aliquam experien-tia docet, & univerſalis populorum conſenſus. Quem fruſtra ex vana parentum Traditione, aut Aſtu politico, repetunt *Athei*: cum ſenſus Deita-tis longe altius, & communius animis ſit impreſſus, quam ut inde derivari queat.

XII. Eſt Theologia Stadii vel *Naturalis*, vel *Revelata*. Naturalis iterum dicitur, vel *Inſita*, quæ ſcil. *ex innata mentis facultate & inſtinctu fluit, una cum rationis uſu*: Quam probant loca *Rom.* I: 19. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ Θεὸς αὐτοῖς ἐφανέρωσε. *Rom.* II: 15, 16. *cum enim Gentes Legem non habentes natura quæ Legis ſunt faciunt, hi Legem non habentes ſibi ipſis ſunt Lex, qui oſtendunt opus Legis ſcriptum in cordibus ſuis, ſimul teſtante ipſorum conſcientia, & cogitationi-bus inter ſe accuſantibus, vel etiam excuſantibus*. Cum quibus confer ſingulorum Conſcientiam.

XIII. Vel *Acquiſita, quæ per diſc*[illegible]*ſum à creaturis petitur*; via Triplici, *Cauſali*[illegible] *tiæ*, & *Negationis*. De qua agitur multis [illegible] XIX: 2, 3. *Cœli enarrant gloriam Dei, & op*[illegible] *nuum ejus indicat Expanſum, &c*, *Actor*. [illegible] 17. *Quamquam* οὐκ ἀμάρτυρον *ſe reliquit, benefaciens, cœlitus nobis pluvias dans & tempora fructifera &c*: *Act*. XVII: 25, 27. *Ipſe dans omnibus vitam, & [illegible]tum, & omnia &c. ut quærerent Dominum, ſi forte eum palparent, & invenirent, quanquam non procul ab unoquoque noſtrum exiſtentem*. *Rom*. I: 20. *Ipſius enim Inviſibilia à creatione mundi operibus mente conſiderata pervidentur*, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης *&c*.

XIV. Ad hujus acquiſitionem non debet ſuaderi *Dubitatio Univerſalis*, de ipſius etiam *Dei Exiſtentia*; cum hæc, quocunque etiam prætextu pallietur, ſit inutilis, impoſſibilis, impia, ceu à Dei cultu ad tempus abſtrahens, & tandem periculoſiſſima, dum argumenta Deitatis poſt hanc ſæpe non admittit, nec etiam ſatis feliciter percipit homo.

XV. *Idea Dei*, ſi ſumatur pro Facultate Innata Deum qualicunque modo cognoſcendi, negari non debet: ſed ſi actualem, & adæquatam Dei repræſentationem, vel inde à nativitate, exprimat, omnino eſt rejicienda. Argumentum porrò à dictamine univerſali Conſcientiæ uti ſolidum eſt ad probandam Dei Exiſtentiam, ita ex perceptione, ſive Idea mea ſingulari vix procedit; cum mens mea fingat varia, quæ non exiſtunt, & attributa rebus ſæpe tribuat, quæ illis non competunt.

XVI. Theologia Naturalis in Statu Integritatis

[illegible] Perfectior fuit, quam nunc eſt in Sta-[illegible]c dubitandum eſt, quin Adam In-[illegible] abſque revelatione ſpeciali, cogno-[illegible]itatem: cum Imago Dei, & Sapien-[illegible]a illi fuerit Naturalis, nec Deum verum [illegible]er noſſe, aut colere potuerit, niſi Trinum noverit.

§. XVII. Negant *Sociniani* Theologiam Naturalem Inſitam, & quandoque etiam Acquiſitam; & *Objiciunt*. I. *Stultum dicere in corde ſuo non eſſe Deum*, ex *Pſal.* XIV. 1. Reſp. Dictum illud tum de Voto impii, tum de Providentia Dei, debere intelligi. II. *Credi debere eſſe Deum*, ex *Hebr.* XI: 6. Reſp. Idem cognoſci ex natura, quamquam amplius ex revelatione, & hactenus ſimul credi. III. *Infantes carere Theologia.* Reſp. Habere eos hanc, non quidem actu, ſed facultate, ut ingreſſum, loquelam, & alia. IV. *Gentes eſſe quæ nullum agnoſcant numen.* Reſp. Illud refutari ab experientia antiquiſſima, nec paucorum negativo teſtimonio poſſe demonſtrari. V. *Homines Atheos ſemper, & ubique deprehendi.* Reſp. Nullos dari, qui theoretice, & naturaliter omne Numen ignorent; etiamſi verum Deum non agnoſcant multi, nec Deum colant decenter, nec Deum eſſe ſibi aliiſque vellent perſuadere, imo nonnulli forte per Dei ſpeciale judicium naturali luce forent aliquando privati.

XVIII. Extendit ſe Theologia Naturalis, non tantum ad Dei Exiſtentiam, ſed & Eſſentiam, Attributa, Opera Naturalia, & Legem etiam ex parte; quæ τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ dicuntur *Rom.* I: 9. Non autem ad Perſonarum Trinitatem, aut ad Chriſtum Mediatorem, *Matt.* XVI. 17. *Caro &*

ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater [illegible] *cœlis.* 1 *Cor.* II: 14. *Homo* ψυχικὸς [illegible] *ſunt Spiritus Dei, ſunt enim ei ſtult*[illegible]

XIX. Eſt Theologia hæc *Inſufficien*[illegible]tem. 1. Quia non docet quis ſit verus Deus, *Joh.* XVII. 3. *Hæc eſt vita æterna, ut t*[illegible] *ſcant ſolum verum Deum, & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* 2. Quia non docet Chriſtum, [illegible] *Actor.* IV: 12. *Nec eſt in alio ullo ſalus, neque aliud nomen eſt ſub cœlo datum in hominibus, in quo oportet nos ſalvari &c.* 3. Quia Gentiles dicuntur olim vixiſſe *abſque ſpe* ſalutis, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ *Eph.* II: 12. 4. Quia nulla datur Juſtificatio ex Operibus, & Euangelium naturaliter non conſtat cuiquam.

XX. Sufficientem eam tamen dicunt *Pelagiani*, & *Sociniani*, atque *Objiciunt.* I. *Omne quod de Deo cognoſci poteſt per illam conſtare*, ex *Rom.* I: 19. Reſp. Non tamen id quod credi, ſeu intelligi debet ex revelatione. II. *Homines per illam conſtitui inexcuſabiles*, ex *Rom.* I: 20. Reſp. Prætextum non omnem vanum, ſed ſolidum, vel qui ſpeciem habeat etiam aliquam, tolli. III. *Ducere eam ad reſipiſcentiam*, ex *Rom.* II: 4. Reſp. Non tamen ad ſalutarem; vel potius impellere, quam ut via commoda monſtratâ illuc perducat; præterquam quod illic de Benignitate Supernaturali in Judæos videatur agi. IV. *Cogitationes excuſantes ex illa oriri*, ex *Rom.* II: 15. Reſp. Non quæ ſemper, & omni reſpectu, ritèque, excuſent. V. *Deum per illam inveniri poſſe*, ex *Act.* XVII: 27. Reſp. Illius exiſtentiam, non tamen communionem gratioſam.

XXI. Theologia Naturalis in Abſtracto non

atis legem ... Revelatæ; quia veritas veritati non
ū L... trariā. Sed quoniam illa in Abſtracto nuſ-
... ... itæ, ſicut Revelata in Scripturis pura le-
... ... oportet, huic ut ſuperiori & certiori cedere de-
... , ubicunque pugna aliqūa reperitur.

XXII. Finis ejus non eſt Salus, ſed præcipuè hominum Convictio, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀναπολογήτους Rom. I: 20. & Coërcitio major in externa Societate.

XXIII. Theologiæ Naturalis Inſufficientia *Neceſſitatem Revelatæ* docet, & docuit olim Gentiles ipſos.

XXIV. Theologia Revelata dicitur, vel *Habitualis*, vel *Syſtematica*. Eſt autem Habitus *Supernaturalis*; nec ſimplex, ſed *Compoſitus*: unde *Scientiæ*, *Sapientiæ*, & *Prudentiæ*, varia habet nomina 2 *Pet.* III: 18. *Jac.* III: 17. *Deut.* IV: 6. *&c.*

XXV. Syſtematica reſpectu partium, & modi tractationis variè diſtribuitur, præcipuè in *Didacticam*, *&* *Elencticam*: itemque in *Poſitivam*, *&* *Scholaſticam*. Quarum illa Logicis regulis non ita eſt adſtricta: hæc vero diſciplinari magis methodo procedit, utiliſſimo, & antiquiſſimo inſtituto.

XXVI. *Scholaſtica* tamen Theologia ſpeciatim dicitur, *quæ in Scholis Pontificiorum ab aliquot ſeculis obtinuit*, & merito cum autoribus ſuis exoſa eſt; ob introductam Patrum, & Philoſophorum auctoritatem: ob argumenti curioſitatem, vel falſitatem; ob terminos barbaros, & obſcuros; ac ob obſcurationem Scripturæ, ejuſque neglectum productum. Quamquam laudabilia quædam philoſophemata, βραχυλογίας, & cœleſtis etiam veritatis teſtimonia, mixta habeat.

XXVII. Definimus Theologiam noſtram;

Doctrinam, quæ veram religionem e[illegible] *ei revela-*
tione homini peccatori tradit, ad ho[illegible]*inis ſalutem,*
Deique gloriam.

XXVIII. Vocatur *Doctrina*, ex *Jo*[illegible]
17. *Doctrina mea*, ἡ ἐμὴ διδαχὴ, *non e*[illegible]
ſed ejus qui me miſit &c. Tit. I: 9 *Tena*[illegible]
κατὰ διδαχὴν πιςοῦ λόγυ, *ut potens ſit &* *b*[illegible]
ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ. Et eſt illa *Pr*[illegible]*ctica* potius, quam Theoretica; quia omnis co-gnitio ad praxin ducit, & ſpectat. *Joh.* XIII: 17. *Si hæc noveritis, beati eſtis ſi eadem feceritis.* 1 *Tim.* I: 5. *Finis mandati eſt charitas ex puro corde, & conſcientia bona, & fide ſincera. Obj.* I. *Quod Scientia vocetur Joh.* XVII: 3. Reſp. Eſſe Scientiam cum Praxi junctam, & Practicam. II. *Objectum, quod eſt Deus, non eſſe* πρακτὸν, *ſive non fieri ab homine.* Reſp. Cognitionem, & cultum Dei eſſe omnino πρακτά. *Obj.* III. *Methodum Theologiæ eſſe Syntheticam.* Reſp. Eam eſſe arbitrari[illegible] & apud varios variam.

XXIX. Eſt Theologia Doctrina etiam *Dianoëtica*, ob adhibitas Conſequentias, quas probamus. 1. Ex *Exemplo* Chriſti, & Apoſtolorum. *Matth.* XXII: 31, 32. *De reſurrectione autem mortuorum an non legiſtis dictum à Deo dicente*, [illegible] *Abrahami, & Deus Iſaaci, & Deus Jacobi? Deus non eſt Deus mortuorum ſed viventium* 1 *Cor.* XV. 12. *Si Chriſtus prædicatur quod ex mortuis ſuſcitatus ſit, quomodo dicunt quidam in vobis quod reſurrectio mortuorum non ſit?* 2. Ex *Mandato* ſcrutandi *Joh.* V: 39. Ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς. 3. Ex Uſibus Scripturæ, qui abſque conſequentiis obtineri non poſſunt. 2 *Tim.* III: 16. *Omnis Scriptura* θεόπνευςος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς

ἐλεγ-

[illegible]χον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ &c. Et *Objiciunt* perperam *Anabaptiſtæ*, [illegible]aulo *rationem*, & *Philoſophiam* 2 *Cor.* x: [illegible] ii: 8. &c. cum ad rationem, & Philoſo[illegible] pravam illa manifeſtè reſtringantur loca. [illegible]ciunt tamen cum iis ex parte & *Lutherani*, & [illegible]*iſtæ*, qui poſteriores rejiciunt Conſequentias noſtras, quod *ſimus homines privati*; cum non privatorum, ſed *propriam*, ἰδίαν, ſeu mero arbitrio hominum nixam *interpretationem* Petrus repudiet 2 *Pet.* 1: 20.

XXX *Objectiones* aliæ præcipuæ ſunt. I. *Conſequentias non eſſe Revelatas*. Reſp. Non quidem explicite, & formaliter, ſed implicite, & materialiter. II. *Niti eas principio rationis, quæ fallibilis eſt*. Reſp. Necti tantum inſtrumento rationis; nec eſſe hanc in omnibus fallibilem. III. *Rationem eſſe cæcam*. Reſp. Nos loqui de ratione per Spiritum ex Scripturis illuminata. IV. *Populum non capere Conſequentias*. Reſp. Falſum id eſſe de Conſequentiis legitimis, & proximis, quas Naturalis Logica omnes docet.

XXXI. Non eſt admittenda Diſtinctio inter *Concluſiones Theologicas*, & *Fidei*, qualem incul[illegible]*ſtæ*; cum omnes veritates ex Scripturis à quibuſcunque ritè eductæ credi debeant, quamquam non æque neceſſariæ ſint ad ſalutem.

XXXII. Theologiæ *Principium* eſt ſolum *Verbum Dei*: non *Synodorum* decreta, aut *Patrum* dicta, aut teſtimonium *Senſuum*, aut *Ratio* humana. Quæ tamen uſum multum in Theologia habet. 1. *Miniſterialem*, triplicem maxime, *Illativum* in nectendis conſequentiis, *Collativum*, & *Illuſtrativum*. 2. Unum *Principalem* magis, in

aſſerendis Dogmatibus, quæ etiam ex Natura conſtant, atque in adſtruenda Probabilitate, & Poſſibilitate Myſteriorum fidei.

XXXIII. Debet enim Principium [illegible] eſſe *Infallibilitatis* abſolutæ, & *Auctoritatis* independentis. Revelatio porro Divini Verbi eſt facta, vel per angelos, vel per apparitionem corpoream, vel per vocem ſonoram, vel per viſionem ecſtaticam, vel per ſomnia, vel per mentis illuminationem, vel per *Urim & Tummim*; nobiſque fit modo per Scripturam.

XXXIV. *Objectum* Theologiæ eſt *Vera Religio*, ſive Dei Cognitio, & Cultus; quorſum & juxta Opera alia Dei, Homo ipſe ſpectat.

XXXV. *Subjectum* eſt *Homo*, jam Lapſus ex ſtatu integritatis, *Pſal.* XIX: 8. *Lex Jehovæ perfecta, convertens animam, teſtimonium Jehovæ fidele, ſapientiam dans ſimplici.* 2 *Tim.* III. 17. *Ut perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum perfecte inſtructus.*

XXXVI. *Finis* tandem eſt; tum *Dei Gloria*, *Prov.* XVI: 4. *omnia operatur Jehovah propter ſe, ſeu ad reſponſum ſuum,* 1 *Pet* II: 9. *ut virtutes prædicetis illius qui vos vocavit è tenebris in mirabilem ipſius lucem:* tum *Hominum Salus*, *Joh.* XX: 31. *hæc autem ſcripta ſunt ut credatis Jeſum eſſe Chriſtum Filium Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*, *Tit.* I: 2. ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου *&c.*

CAPUT

CAPUT II.

De Principio Theologiæ, ſive Sacra Scriptura.

SCRIPTURA SACRA ſic dicitur, non tantum quod de rebus Sacris agat, ſed potiſſimum, quod à Spiritu S. ſit inſpirata, & cum ſancta animi veneratione accipienda à nobis 2 *Pet.* 1: 19, 20, 21. *Rom.* 1: 2. *&c*

II. Definitur; *Verbum Dei, per viros θεοπνεύστους in canonicis V. & N. T. libris conſcriptum, doctrinamque veræ religionis continens, ut hujus norma perfecta, & perpetua eſſet in Eccleſia, hominesque ſic electi ad veram ſalutem, & Dei gloriam ducerentur.*

III. Genus eſt *Verbum Dei.* Non quod ejus alia pars ſcripta; alia non ſcripta ſit: ſed quod *hodie Scriptum* idem, *olim* fuerit *Non-Scriptum*, Divino juſſu, ante Moſen. Licet enim *Judas verſ.* 14, 15. dicat, *Enochum prophetaſſe*, non tamen teſtatur, illum prophetiam ſuam *ſcripſiſſe.* Ratio, cur tum Deus verbum ſuum abſque ſcriptione potius conſervaverit, petitur à longævitate Patrum, à paucitate fidelium, ab apparitionibus Dei multiplicatis, & à minori adhuc Satanæ aſtu.

IV. Poſtea vero dedit Deus Miniſtris ſuis *Mandatum ſcribendi.* *Exod.* XVII: 14. *Scribe hoc memoriale in libro.* *Jeſ.* VIII: 1. *Sume tibi volumen magnum, & ſcribe in eo ſtylo hominis* *Hab.* II: 2. *Scribe viſionem, & declara ſuper tabulis, ut currat legens in ea.* *Apoc.* I: 19. *Scribe quæ vidiſti, & quæ ſunt,*

ſunt, *& quæ futura ſunt poſthac &c.* Quale Inter-
num habuerunt etiam omnes in Impulſu Spiritus
S. 2 *Tim.* III: 16. *&c.* Deditque ſi[illegible]
Mandatum legendi, *Jeſ.* VIII: 20. *Ad* [illegible]
ad Teſtimonium &c. *Joh.* V: 39. *Scrutamini* [illegible]
pturas &c. Unde concidit duplex error P[illegible]
rum. 1. Scripturam *Fortuitò* tantum *Ex*[illegible]
eſſe, & *Hominum* nudo *Lubitu.* Quod omnino
negandum; licet occaſiones commodas ſcribendi
obſervaverit Deus, & hominum lubitum produxerit virtute ſua. 2. Scripturam *non* eſſe *Neceſſariam.* Quamquam nec nos Neceſſitatem ſtatuamus vel *Abſolutam*, vel *Perpetuam*, ſed concedamus, Deum aliter Eccleſiæ ſuæ potuiſſe providere, ſi voluiſſet, atque ante tempora Moſis ſcriptionem non fuiſſe adeò neceſſariam, ob rationes modò datas.

V. Scriptura *Verbum Dei* præcipuè dicitur ob *Inſpirationem Infallibilem.* 2 *Tim.* III: 16. Πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος. 2. *Pet.* I: 20, 21. *Hoc primum ſcientes*, ὅτι πᾶσα προφητεία γραφῆς ἰδίας ἐπιλύσεως ὐ γίνεται, *non enim voluntate hominum allata eſt olim Prophetia*, ἀλλ' ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν οἱ ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι. Quæ pertinet. 1. Ad *Omnes Perſonas*; & quæ ſcripſerunt, & quæ proponuntur ut per Spiritum impulſæ ad loquendum. 2. Ad *Res Omnes*; & *Dogmaticas*, & *Hiſtoricas*, cujuſcunque temporis; & *Bonas*, & *Malas*, quæ poſteriores habent *Authentiam Hiſtoriæ*, non Normæ; & *Graviores* & *Leviores*, *coll.* 2. *Tim.* III: 16. *Pſal.* XII: 7. *Eloquia Jehovæ eloquia pura, argentum conflatum in catino terræ, purgatum ſepties.* Contra quam ſtatuunt *Sociniani*, volentes in rebus levioribus in-

falli-

fallibili Spiritus impulſu caruiſſe Scriptores: propr[illegible] ata, quæ hic occurrunt, ſed quæ ali[illegible] neutiquam ita ſecari, debent. 3. Ad *Ver*[illegible]ique æquè quam ad Res, in quibus proinde [illegible] inepti occurrit; etiamſi ſingulorum Amanu[illegible]um ſtylo prudenter Deus ſe accommodaverit in ſcribendo, æque quam vocis ſono in loquendo.

VI. Scripturam ita à Deo inſpiratem eſſe, atque hinc Obligari nos ad ejus Fidem, & Obſequium, cognoſcimus. 1. Per *Illuminationem Spiritus. Pſal.* CXIX: 18 *Detege oculos meos, & aſpiciam mirabilia de lege tua.* 2 *Cor.* IV: 13. *Habentes eundem Spiritum Fidei.* 1 *Joh.* V: 6. *Et Spiritus eſt qui teſtatur quod Spiritus ſit veritas.* 2. Ex inſitis *Divinitatis Notis*, cum in Scripturam ultimo fides noſtra reſolvatur. 2 *Pet.* I: 12 *Et habemus firmiorem ſermonem Propheticum, cui bene facitis attendentes tanquam lucernæ ſplendenti in obſcuro loco &c. Luc.* XVI: 29. *Habent Moſen & Prophetas, eos audiant.* Quæ Notæ ſunt, *Scribentium ſanctitas, ingenuitas, naturalis ruditas &c. Doctrinæ ſublimitas, ſanctitas, veritas in vaticiniis &c. Styli ſancta ſimplicitas, & mira omnium harmonia &c. Efficacia in convertendis hominibus, Antiquitas, Conſervatio, Confirmatio per multa, & publica Miracula &c.* 3. Per interveniens *Miniſterium Eccleſiæ*; à cujus tamen Teſtimonio, tanquam fundamento, aut argumento unico, non pendet Autoritas Scripturæ quoad nos, *Joh.* V: 34. *ego ab homine teſtimonium non accipio, Eph.* II: 20. *inædificati ſuper fundamento Apoſtolorum, & Prophetarum &c.* cum ipſa quoque fallibilis ſit, & Scripturæ ſubjecta.

VII. Contrarium volunt *Pontificii*, ab Eccleſiæ ſc. Teſtimonio; unice, vel præci[illegible] Scripturæ Auctoritatem. Et *Objiciunt*. I. *Spiritus Illuminationem*, *quod α illa ſit Enth[illegible]ſtica*, *β & Circulus à nobis committatur*, *pr[illegible] Divinitate Spiritus ex Scriptura*, *& Scriptu[illegible] Divinitate ex Spiritu*. Reſp. α. Spiritum noſtrum multum differre ab Enthuſiaſtico, cum [illegible] non particularis, ſed Chriſtianis omnibus *Communis*, nec *Scripturis* adverſus, ſed ad eas *ducens*; & *obligans*. β. Nos non credere Scripturis propriè propter Spiritum, ſed per operationem Spiritus, Spiritui vero propter Scripturas. II. *Contra Notas inſitas*, α *quod non convincant infideles*, β & *quod nemo ſibi ipſi auctoritatem dare poſſit*. Reſp. α. Ad Convictionem ſalutarem à nobis etiam requiri operationem Spiritus S. β. Maximè per argumenta realia aliquem ſibi ipſi poſſe dare Auctoritatem, nec cum argumentis talibus aliorum Teſtimonia merere conferri: III. *Pro Eccleſiæ teſtimonio*, *quod α illa ſit antiquior Scripturâ*, β & *Paulus hanc columnam*, & *firmamentum veritatis* στύλον καὶ ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας *vocet* 1 *Tim.* III: 15. Reſp. α. Antiquitatem ſolam non dare majorem auctoritatem, exemplo Johannis Bapt. & Chriſti. β. Non eſſe illud elogium Eccleſiæ, ſed ſummæ Euangelii ſubjectæ *verſ*. 16: καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί &c. vel Eccleſiam Columnam dici Politicam, non Architectonicam, vel nudum Miniſteriale Eccleſiæ Officium notari.

VIII. Auctoritas Independens, & *Authentica* Scripturæ eſt in ſolo textu *Hebræo Vet.* & *Græco*

N. Te-

V. Teſtamenti, ad quem propterea in omnibus du- ...endum; quia hic textus eſt α Anti- ..., β Originalis, γ & à Deo Inſpiratus. ... nulli Verſioni competunt.

X. *Objiciunt Pontificii* præcipuè *Corruptio-* ... præſentem horum textuum; quam multi ... volunt de induſtria factam eſſe à Judæis, quamque probant variis exemplis, *Pſal* XIX: 5. *in omnem terram exivit* קום *regula eorum*, pro קול *ſono eorum.* *Pſalm.* XXII: 17. כארי *ſicut leo*, pro כרו *foderunt*, *manus meas*, *& pedes meos*, *Jeſ.* IX: 5 ויקרא *& vocabit*, pro *& vocabitur*, *nomen ejus &c.* Sed negamus nos, Corruptionem talem ſtudio factam à Judæis; cum nunquam Salvator, & Apoſtoli eos accuſaverint hujus criminis, & poſt illa tempora Libri Sacri in Chriſtianorum manibus fuerint. Negamus etiam Codicum omnium Corruptionem frequentem, & per quam ſenſus ita lædatur, ut reperiri is in contextu, vel parallelis nequeat amplius; qualis in locis adductis, vocibuſque ויקרא / קום / כארי / non apparet. Tandem à Corruptione alii textus præ Originalibus non ſunt utique immu-tabiles.

X. *Pontificii* Verſionem Latinam, dictam *Vulgatam*, volunt Authenticam. Sed neſcitur, a quo illa tota ſit adornata; & vitiis plurimis ſcatet, etiam quibus doctrina fidei fœdatur, uti *promereri Deum*, pro εὐαρεστεῖσθαι *Hebr.* XIII: 16. & eſſe *homines bonæ voluntatis*, pro Dei εὐδοκία ἐν ἀνθρώποις *Luc.* II: 14. *& ipſam*, mulierem, *contrituram caput* ſerpentis, pro *ipſo*, ſemine mulieris *Gen.* III: 15. *Obj.* 1. *Verſionem hanc eſſe Antiquiſſimam.* Reſp. Antiquiorem eſſe Textum Ori-

Originalem, quin & Verſiones alias. *Obj. II. Latinæ Eccleſiæ Dignitatem exigere textum* [illegible] *ejusdem Linguæ*. Reſp. Dignitatem Eccleſiæ [illegible] næ præ aliis omnibus falſo ſupponi; nec in Lin[illegible] textus Authentici illam poſſe aut debere quæri.

XI. Non eſt etiam Authentica Verſio *Græca V.T.* quæ vulgo LXX-*Viralis*, ſed ex fabula, dicitur. Cum ſit facta poſt ceſſans donum Prophetiæ; & multis vitiis ſcateat. *Obj.* I. *Patres illa uſos eſſe, cum multis elogiis.* Reſp. Non tamen tanquam Authentica, ſed tanquam melius ab ipſis intellecta. *Obj.* II. *Scriptores N. Teſt. hac etiam uti.* Reſp. Non ſemper; neque quod authentica eſſet, ſed quia communi uſu tum erat trita. *Obj.* III. *Miraculo cœleſti illam eſſe inſpiratam.* Reſp. Narrationem illam totam de diſtinctis cellulis, ſcriptione celerrima, & Interpretum conſenſu, eſſe confictam.

XII. Deus in exaranda Scriptura uſus eſt miniſterio, *Prophetarum* olim, *&* *Apoſtolorum* dein *Eph.* II: 20. Nec eſt neceſſe, ut ſingulorum Librorum ſingulos Scriptores de nomine cognoſcamus. Quamquam omnino credendum ſit, eos eſſe Auctores Librorum, qui in ipſa Scriptura [illegible]les nobis proponuntur: uti ſic *Moſes* v. g. eſt Autor Pentateuchi, ex *Luc.* XVI: 29. *habent Moſen & Prophetas &c.* & *Paulus* tum aliarum Epiſtolarum, quibus nomen ſuum præpoſuit, tum etiam *Epiſtolæ ad Hebræos*, ex 2 *Pet.* III: 15, 16. *ſicut & dilectus frater noſter Paulus ſecundum ſibi datam ſapientiam ſcripſit vobis, ſicut & in omnibus Epiſtolis, loquens in iis de his, in quibus ſunt δυσνόητά τινα &c.*

XIII. Libri S. Scripturæ vocantur *Canonici*,

ex *Phil.* III: 16. *τῷ αὐτῷ ϛοιχεῖν κανόνι*, *& Gal.* [illegible] *οι τῷ κανόνι τύτῳ ϛοιχήσυσιν*, *pax ſu-* [illegible] *&c.* quod Canonem, ſeu Regulam fidei [illegible]orum conſtituant. Dividuntur in *Libros Vet.* [illegible]. *Teſtamenti*, ex 2 *Cor.* III: 14 *in hodiernum* [illegible] *diem velamen in lectione Veteris Teſtamenti*, [illegible]*et non detectum &c.* & *Eph.* II: 20. *ſuperæ[illegible]ficati ſuper fundamento Apoſtolorum*, *& Prophetarum &c.* Libri Vet. Teſt. ſunt XXXIX. & diſtribuuntur iterum, vel in *Moſen & Prophetas*, ex *Luc.* XVI: 29. vel in *Moſen, Prophetas, & Pſalmos*, ex *Luc.* XXIV: 44. *quod oporteat impleri omnia ſcripta in Lege Moſis*, *& Prophetis*, *& Pſalmis de me &c.* Quando rurſus *Prophetæ* diſpeſcuntur in *Priores*, *& Poſteriores*, & hi in *Majores* Quatuor ac *Minores* Duodecim. Libri N. Teſt. ſunt XXVII. atque dividuntur in *Hiſtoricos*, Quatuor ſc. Evangelia, & Acta, *Dogmaticos*, Epiſtolas nempe Pauli Quatuordecim, & aliorum Septem dictas Catholicas, ac *Propheticum* unum, ſeu Apocalypſin.

XIV. Hi Libri in Canonem olim recepti ſunt ab Eccleſia per infallibilem Illuminationem Spiritus Prophetici, qui tempore obſignati Canonis Vet. & N. Teſt. in Eccleſia Judaica, & Primitiva Chriſtiana adhuc obtinebat. Cæterum Librorum Ordo, Inſcriptio, Subſcriptio, & Diſtinctio in Capita, & Verſus, non eſt Divina, ſed Humana.

XV. Libri hi Canonici *nequaquam* prorſus *deperditi fuerunt olim* in vaſtatione Babylonica urbis & templi Jeroſolymitani, ut vult fabula Apocryphi *Libri* IV. *Ezræ Cap* XIV. ſed [illegible]tum conſervati; cum in iis Daniel in

 capti-

captivitate, & Hezra mox poſt captivitatem legerint *Dan.* IX: 2. *Neh.* VIII: 2, 4.

XVI. Imò *nulli Libri Canonici* adhuc *perierunt*; quod tamen de aliquibus concedunt nonnulli Theologi quoque ex noſtris, credentes dogmata, & præcepta ad ſalutem neceſſaria in Libris qui ſuperſunt ſufficienter tamen contineri. Sed obſtant huic ſententiæ, tum *promiſſa* perpetuitatis *Matt.* v: 18. *amen dico vobis, donec præterierit cœlum, & terra unum iota, aut unus apex nequaquam præteribit de Lege donec omnia facta fuerint:* tum Dei Providentia jugis, & Eccleſiæ cura. Ad exempla Librorum perditorum, quae Objiciunt, reſpondendum; α vel eos *nunquam extitiſſe*, uti Epiſtola nulla Pauli ad Laodicenſes memoratur, ſed ἡ ἐκ λαοδικείας *Col.* IV: 16. β vel eos *non fuiſſe Canonicos*, quod de multis ſcriptis Salomonis dici debet ad 1 *Reg.* IV: 33. γ vel eos adhuc hodie ſub alio nomine extare, uti multa Salomonis Proverbia, & Gadi, ac Nathanis verba.

XVII. Libri Canonici ſemper etiam manent Canonici, adeoque habent *Libri Vet. Teſtam.* etiamnum *ſub Novo* eandem *Auctoritatem*; uti docet perpetua Legis duratio *Matt.* v: 17, 19. *ne exiſtimate quod venerim ad ſolvendum Legem aut Prophetas, non veni ad diſſolvendum, ſed ad implendum &c. quiſquis igitur ſolverit unum ex præceptis his minimis, & ita docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum &c.* & frequens Scriptorum Propheticorum commendatio in & ſub Novo Teſtam. *Luc.* XVI: 29. *habent Moſen, & Prophetas, audiant eos*, *Joh.* v: 39. *ſcrutamini Scripturas, quia vos exiſtimatis in iis vitam æter-*

[illegible]ternam habere, *& illæ ſunt teſtantes de me.* [illegible]. *& habemus firmiorem Propheticum* [illegible]*em, cui bene facitis attendentes tanquam lu*[illegible]*e ſplendenti in obſcuro loco, donec dies illuceſ*[illegible] *lucifer oriatur in cordibus veſtris &c.* Contrarium volunt *Anabaptiſtae, & Objiciunt.* I. *Legem durare ad Johannem; & fideles N. Teſt. non eſſe ſub Lege,* juxta *Luc.* XVI: 16. *Lex & Prophetæ uſque ad Johannem &c. & Rom.* VI: 14. *non eſtis ſub Lege, ſed ſub Gratia.* Reſp. Legis Miniſterium rigidum eouſque durare, & nunc ceſſare, ſed manere tamen Librorum Legis ſcriptæ uſum neceſſarium. II. *Oppoſitam eſſe doctrinam Vet. & N. Teſt.* Reſp. Id eſſe falſum; cum eadem doctrina in illo obſcurius, in hoc autem clarius contineatur.

XVIII. Libri Canonici *Æqualem* etiam habent *Auctoritatem.* Unde idem eſt, ſive per modum *Præcepti*, ſive *Conſilii*, nobis in ea aliquid proponatur; nec admitti debet diſtinctio nonnullorum *Pontificiorum*, qua Libros quoſdam *Proto-Canonicos*, alios *Deutero-Canonicos* dicunt.

XIX. Libri, qui *Apocryphi* dicuntur ob rejectam illorum auctoritatem, *non* ſunt *Canonicis annumerandi.* I. Quia *Malachias* Canonem V. Teſt. obſignavit *Cap.* IV: 4, 5. *mementote Legis Moſis ſervi mei, &c. ecce ego mitto vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Jehovæ magnus, & terribilis &c.* 2. Quia ſcripti ſunt lingua Græca ſub tempore Vet. Teſt. quo Judæis *credebantur Dei eloquia* 3. Quia à *Prophetis* Auctores eorum [illegible] ipſos ſatis diſtinguunt 1 *Macc.* IX: 27. 2 *Macc.* II: 24. 27. XV: 39. *&c.* 4. Quia in Canoni-

ca Scriptura nuſquam laudantur, vel citantur. [illegible] 5. Quia errata plura continent *Tob.* [illegible] *Judit.* IX: 2,3. *Eccleſ.* XLVI: 23. 2 *Macc.* [illegible] 6. Quia denique nec à Judæis veteribus, nec a[illegible]mis Chriſtianis ſunt recepti.

XX. *Pontificii* tamen ex illis Libris Sex pro Canonicis habent, & *Objiciunt.* 1. *Citationem eorum in N. Teſt. factam.* Reſp. Nuſquam eos citari, licet forte in moralibus quibuſdam ſimilitudo aliqua vocum, aut ſenſus occurrat; nec etiam ex Citatione ſola ſequi Divinitatem. II. *Eccleſiam ſic à multis ſeculis determinaſſe, & noviſſime in Tridentina Synodo.* Reſp. De Antiqua Eccleſia id eſſe falſum: nec auctoritatem Synodi Tridentinæ, ut Anti-Chriſtianæ, nos convincere poſſe.

XXI. *Argumentum* Scripturæ eſt *Vera Religio. Pſal.* XIX: 8. *Lex Jehovæ perfecta, convertens animam, teſtimonium Jehovæ fidele, ſapientiam dans ſimplici &c. Joh.* V: 39. *vos exiſtimatis in iis* (Scripturis) *vitam æternam habere, & illæ ſunt teſtantes de me.* 2 *Tim.* III: 15,16,17. *Sacræ Literæ te poſſunt ſapientem reddere ad ſalutem per fidem in Chriſto Jeſu, omnis Scriptura θεόπνευστος, utilis ad doctrinam &c. ut perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonum ἐξηρτισμένος &c.* Ad quam ipſam omnia naturalia, hiſtorica, aliaque, etiam ſpectant, & ducunt.

XXII. In *Naturalibus* non minus *Veritatem docet* Scriptura, quam in Spiritualibus. Cum ab eodem Infallibili Spiritu utraque ſint dictata; & tota Scriptura puriſſima veritas ſit, *Pſalm.* XII: 7. *eloquia Jehovæ eloquia pura, argentum conflatum in catino terræ, purgatum ſepties, &c.*

& poſita iſthac adverſa hypotheſi totam Scripturam ad lubitum noſtrum detorquere liceat. Non credo admittendum eſt, Scripturam in *Naturalibus loqui* merè *ſecundum Apparentiam Externam*, & *Erroneam Vulgi Opinionem*; ut volunt *Philoſophi* hodierni: quod ipſorum nonnulla Philoſophemata Scripturis minus conformia deprehendantur. *Obj.* I. *Scriptura ſæpe res denominat, vel hiſtorias narrat, ſecundum externam apparentiam.* Reſp. Multis in locis gratis id ſupponi; & quando id fit, tum Scripturam vel in contextu, vel alibi ſatis ſe explicare. *Obj.* II. *Finis Scripturæ non eſt docere res naturales.* Reſp. Non eſt finis principalis; nec etiam falſa unquam docet.

XXIII. *Nulla* vera in rebus à Scriptura traditis eſt *Contradictio*; licet nonnulla ſint ἐναντιοφανῆ, ad noſtrum exercitium. Hinc omnes modi conciliationis poſſibiles ſunt adhibendi; & ſi ne ſic quidem conciliatio inveniri poſſit, accuſanda eſt vel intellectus noſtri cæcitas nimia, vel exſcriptorum ſocordia, ad quam raró, nec temerè confugiendum, ut *Luc.* III: 36. in τοῦ Καϊνάν.

XXIV. Res religionis, quæ in ſe ſunt obſcuræ, modo *Perſpicuo* tradit Scriptura; maximè res neceſſarias, ut à piè legentibus intelligi poſſit. Non tamen abſque *Illuminatione Spiritus Sancti* ſalutariter intelligi poteſt, I *Cor.* II: 14. *animalis homo non capit quæ ſunt Spiritus Dei, ſunt enim illi ſtultitia, & non poteſt cognoſcere, quia ſpiritualiter dijudicantur. Pſalm.* CXIX: 18. *detege oculos meos, & aſpiciam mirabilia de Lege tua.* I *Joh.* II: 27. *& unctio quam vos accepiſtis*

ab illo manet in vobis &c. ſicut illa unctio docet vos de omnibus &c. Fruſtra contrarium urgent Sociniani, & *Objiciunt*. I. *Scripturam vocari Lumen.* Reſp. Nomen illud non inferre illi Perſpicuitatem Subjectivam; cum, etiamſi Sol maximum ſit lumen, cæci illum videre nequeant. *Obj.* II. *Hominem integras intelligendi, & judicandi habere vires.* Reſp. Id eſſe falſiſſimum, cum homo totus, adeoque etiam ejus intellectus, ſit corruptus.

XXV. *Perſpicuitas* vero *Subjectiva* Scripturæ probatur, contra *Pontificios*; ex locis, *Deut.* XXX: 11, 12, 13, 14. *quoniam præceptum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non mirabile illud præ te neque longinquum illud &c. quoniam propinquum ad te verbum hoc valde, in ore tuo, & in corde tuo, ad faciendum illud &c.* 2 *Cor.* IV: 2, 3, 4. *ſed declaratione veritatis commendantes nos ipſos ad omnem conſcientiam hominum coram Deo, ſi vero etiam tectum eſt Euangelium noſtrum, in pereuntibus eſt tectum, in quibus Deus hujus ſeculi excæcavit &c.* tum ex ſimilitudine *Luminis Pſal.* CXIX: 105. *lucerna pedi meo Verbum tuum & lumen ſemitæ meæ,* 2 *Pet.* I: 19. *qui bene facitis attendentes tanquam lucernæ ſplendenti in obſcuro loco &c.* itemque ex *Dei Sapientia*, per quam potuit, & *Bonitate*, per quam voluit perſpicuè loqui, in verbo ad hominum rudium ſalutem deſtinato.

XXVI. *Objiciunt Papiſtæ.* I. *Exemplum Davidis, qui petit oculos detegi ſibi Pſal.* CXIX: 18. Reſp. Nos Illuminationem Spiritus ad Perſpicuitatem Objectivam non excludere. II. *Teſtimonium Petri de Epiſtolis Paulinis*, ἐν οἷς ἐστι δυσ-

νόητά

κηντα νια 2 *Pet.* III: 16. Reſp. Agi ibidem de quibuſdam, non omnibus; & de *rebus* magis, quam de modo eas tradendi; & tandem de hominibus *indoctis* ἀμαθέσι καὶ ἀστηρίκτοις. III. *Exempla multorum Locorum, in quibus maxima eſt difficultas.* Reſp. Non eſſe illam difficultatem plane inſolubilem; & ſtatuere nos quoque Perſpicuitatem Scripturæ non tam in omnibus rebus, & locis, quam quidem in rebus neceſſariis & locis quibuſdam. IV. *Fruſtraneam tum fore Scripturæ Expoſitionem, quæ fit à Doctoribus.* Reſp. Negari hanc conſequentiam, cum clara illuſtrari & applicari, obſcura verò explicari debeant, ut ad ſalutem intelligantur, & obſerventur ſimul.

XXVII. Tradit etiam Scriptura Capita Religionis, neceſſariò credenda, & facienda ad ſalutem, *Perfecte, & Sufficienter*, ſive explicitè, ſive implicitè. Quod probamus; tum ex loco *Pſal.* XIX: 8. *Lex Jehovæ perfecta &c.* tum ex *fructibus* ibidem quoque additis, ſpeciatim ſapientiæ, ſanctitatis, conſolationis, & vitæ æternæ, quos largitur, 2 *Tim.* III: 15, 16, 17. *ſacræ literæ te poſſunt ſapientem reddere ad ſalutem per fidem quæ in Chriſto Jeſu &c. Rom.* XV: 4. *quæcunque ante ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ante ſcripta ſunt, ut per tolerantiam, & conſolationem Scripturarum ſpem habeamus, Joh.* XX: 31. *hæc ſcripta ſunt, ut credatis quod Jeſus ſit Chriſtus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus &c.* tum ex omni *additione* interdicta *Deut.* IV: 2. *non addetis ſuper verbum quod ego præcipio vobis, & non diminuetis de eo, Apoc.* XXII: 18, 19. *conteſtor omni audienti verba prophetiæ libri hujus, ſi*

quis adpoſuerit ad hæc, imponet Deus ſuper ipſum plagas ſcriptas in libro hoc, & ſi quis abſtulerit &c. *Obj.* I. *Multa dixit, & fecit Jeſus quæ non ſunt ſcripta*, *ex Joh.* XX: 30. & XXI: 25. Reſp. Non eſſe hæc omnia ſcitu ad ſalutem neceſſaria, ut liquet ex *Joh.* XX: 31. *Obj.* II. *Nec Totam Scripturam eſſe perfectam, quia multi Libri ſunt deperditi; nec Partes ſingulas, quia aliqua tum ſupervacaneæ forent.* Reſp. Falſum eſſe quod Libri ulli Canonici ſint perditi; & Partes ſingulas habere Perfectionem Partialem. *Obj.* III. *Chriſtum in fine vitæ adhuc multa habuiſſe diſcipulis ſuis dicenda, ex Joh.* XVI: 12. Reſp. Illa poſt reſurrectionem à Chriſto coram, & dein per Spiritum, fuiſſe dicta Apoſtolis, ut in Epiſtolis ſuis, & reliquis ſcriptis N. Teſt. eadem traderent Eccleſiæ; nec fuiſſe etiam plane nova, & inaudita antea, ex *Joh.* XV: 15. *omnia quæ audivi à Patre meo nota feci vobis.*

XXVIII. Scripturæ fictam Imperfectionem ſupplere volunt *Papiſtæ* per *Traditiones*, oraliter in Eccleſia inde ab Apoſtolis propagatas, quæ ſint alterum fidei noſtræ Principium. Quam ſententiam rejicimus; quia Additio omnis eſt interdicta; quia *Traditiones* damnantur *Matth.* XV: 6. *irritum feciſtis præceptum Dei per traditionem veſtram*, *Col.* II: 22. *quæ omnia ſunt ad corruptionem uſu ſecundum præcepta, & doctrinas hominum &c.* quia etiam in genere ſunt Incertæ Originis, & in ſpecie Papiſticæ Traditiones, vel Scripturis prorſus adverſæ, vel incertæ, vel ex eis petitæ.

XXIX. *Objiciunt Papiſtæ nobis.* I. *Traditiones obtinuiſſe in Vet. Teſt. ante & poſt Moſen.* Reſp.

A

A tempore ante Moſen, cum tunc nondum fuerit Scriptura, non valere argumentum; & poſt Moſen omnes traditiones ad Scripturam debuiſſe examinari. II. *Locum Pauli 2 Theſſ. II: 15. ubi commendat Traditiones, quas fideles edocti erant, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιςολῆς &c.* Reſp. Intelligi ibi doctrinam traditam, & coram à Paulo, & ſimiliter in Epiſtolis aliis, atque in hac. III. *Exempla Capitum in Scripturis non lectorum; ut Pædobaptiſmi, Trinitatis, Virginitatis Mariæ, Purgatorii &c.* Reſp. Illa aut implicitè legi in Scriptura; aut non eſſe neceſſaria creditu; aut eſſe dogmata erronea, in Scripturis ſatis refutata. IV. *Gentes omnes habere Jus quoddam Non Scriptum.* Reſp. Deum aliter in Eccleſia ſua ordinaſſe; ut magis conſtans Eccleſiæ eſſet regula.

XXX. Loco Traditionum urgent *Enthuſiaſtæ* iterum *Revelationes Spiritus Privatas*. Quos refutamus; ex Additionis omnis ad Scripturam, etiam ſub tali prætextu, interdicto, *Gal.* I: 8. *Sed etiam ſi nos, aut Angelus è cœlo euangelizet vobis præter quod euangelizavimus vobis, anathema eſto, ſicut ante diximus, & nunc rurſus dico, ſi quis vobis euangelizavit præter quod accepiſtis, anathema eſto*, 2 *Theſſ.* II. 2. *ut non cito mente moveamini neque terreamini, nec per ſpiritum, nec per verbum, nec per epiſtolam tanquam noſtram &c.* ex revelationum harum incertitudine 2 *Cor.* XI: 14. *ipſe Satanas transfiguratur in Angelum lucis*; quin etiam ex impuritatibus, & erroribus, in quos homines hi fuere abrepti.

XXXI. *Objiciunt* illi I. *Scripturam eſſe literam mortuam.* Reſp. Eſſe talem vitio hominis;

& debere accedere inſtitutionem Spiritus, ve-
rum ex Scripturis, non extraordinariam; quia
& Paulum ſic appellare non tam Scripturam,
quam ſolam Legem, quæ ſolum præcipit, non
promittit gratiam per quam præſtetur. II. *Spi-
ritum tanquam magiſtrum fidelibus promitti, & tri-
bui, Joel* II: 28, 29. *effundam Spiritum meum ſu-
per omnem carnem, & prophetabunt filii veſtri &
filiæ veſtræ &c.* I *Joh.* II: 20. *& vos unctionem
habetis à Sancto, & noſtis omnia &c.* Reſp. Hæc
loca vel ad extraordinaria dona reſpicere, quæ
ſub initiis N. Teſt. obtinuerunt; vel intelligenda
eſſe de Spiritus inſtructione ex *Scripturis* ſufficien-
ti ad ſalutem.

XXXII. Eſt Scripturæ *Finis*, ut ſit *Canon*, & *Regula* certa Fidei, & Morum, quia habet omnia Canonis requiſita; & ad illam tamquam regulam continuo ablegamur, *Jeſ.* VIII: 20. *ad Legem, & ad Teſtimonium*, *Luc.* XVI: 29. *habent Moſen & Prophetas, eos audiant.* 2 *Pet.* I: 19. *cui (ſermoni Prophetico) bene facitis attendentes &c.* *Act.* XVII: 11. *hi autem erant generoſiores Theſſalonicenſibus, qui acceperunt ſermonem cum omni promptitudine, quotidie examinantes Scripturas, an hæc ſe ita haberent &c.* Contra quam volunt *Pontificii*, dicentes Scripturam *naſum cereum*, & *utile* tantum *commonitorium*. Qui *Objiciunt.* I. *Scripturam utilem* ὠφέλιμον *dici* 2 *Tim.* III: 16. Reſp. Regulam quoque eſſe utilem. *Obj.* II. *Non eſſe illam Syſtematice ſcriptam.* Reſp. Modum ſcribendi in Dei fuiſſe arbitrio; & hunc eſſe electum, ut nos tanto magis induſtriam noſtram exercere poſſemus.

XXXIII. Ut Canon Scripturæ uſum dire-
ctionis

ſionem habeat, debet *verti in Linguas Vernaculas.* Quod probamus amplius; ex eo quod primum ſcripta ſit in lingua vernacula; quod ſub N. Teſt. donum linguarum Deus Euangelii miniſtris dederit; quod Providentiâ ſuâ curaverit, ut ab omni ævo verbum apud gentes omnes in linguis vernaculis lectum fuerit.

XXXIV. Cura porrò gerenda eſt à Magiſtratibus fidelibus, & Miniſtris, ut de *Verſione proba* Eccleſiæ proſpiciatur. Quæ ſic publicâ auctoritate ſemel ordinata, non quidem Authentica evadit; ſed tamen privato judicio continuo ſperni & culpari coram plebe non debet, ne vileſcat planè.

XXXV. Non tantum vertenda, ſed & promiſcue *coram, & à plebe* Chriſtiana *Legenda eſt Scriptura*; juxta mandata *Deut.* VI: 6. *& erunt verba iſta quæ ego tibi hodie præcipio ſuper corde tuo, & inculcabis ea filiis tuis, & loqueris de iis ſedens in domo tua, & dum incedes in via tua, & dum decumbes, & dum ſurges &c. Pſal.* I: 2. *in Lege Jehovæ voluptas ejus, & in Lege ejus meditabitur interdiu ac noctu. Joh.* V: 39. *ſcrutamini Scripturas &c.* juxta exempla piorum *Act.* VIII: 28. *revertens* (Æthiops Eunuchus) *ſedebat in curru ſuo, & legebat Prophetam Eſajam, Act.* XVII: 11. τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες τὰς γραφάς. 2 *Tim.* III: 15. καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας &c. & juxta uſum, tum directionis, tum nutritionis ſpiritualis, tum defenſionis, quem omnem abſque lectione Scriptura præſtare nequit.

XXXVI. Damnant hanc Scripturæ Lectionem *Papiſtæ, & Objiciunt.* 1. *Sanctum non eſſe dandum canibus,* ex *Matt.* VII: 6. Reſp. Fideles non

non eſſe canes ; ſed infideles , præ reliquis impuros , & feros. II. *Solidum cibum non eſſe omnium , ſed Adultorum Hebr.* v : 14. Reſp. In Scriptura præter ſolidum cibum etiam eſſe *lac* parvulorum 1 *Pet.* II: 2. III. *Denique obſcuritatem , ob quam illius Lectio fruſtranea eſt , quin & hæreſes , curioſitatem , ſuperbiam , & alia mala parit.* Reſp. Obſcuritatem ſatis ſupponi tantam ; & mala plura ex neglectu Scripturæ metuenda eſſe ; nec ullum hinc malum fluere , niſi per *accidens* , cum ab erroribus & vitiis ipſa abducat.

XXXVII. Lectionem ſequitur Intelligentia *Senſus* , qui *Unicus* tantum eſt in Scriptura ; licet ſæpe ex Literali , & Myſtico *componatur* , quando & *Verba* ſcil. & *Res* aliquid ſignificant , uti *Exod.* XII: 46. *os non confringetis in eo. Hoſ.* XI : 1. *ex Ægypto vocavi filium meum &c. Pontificii* autem vulgò *Senſum* ſtatuunt *Duplicem* , *Literalem* , *&* *Myſticum* , & hunc ſubdividunt , in *Allegoricum* , ubi ſpirituale aliquid ad N. Teſt. ſpectans intenditur , *Tropologicum* , ubi ad mores eſt relatio , *Deut.* XXV : 4. *non obturabis bovem in trituratione ſua* , *coll.* 1 *Cor.* IX : 9, 10. *an boves Deo curæ ſunt ? an propter nos omnino dicit ? &c.* & *Anagogicum* , ubi ad cœleſtia fit tranſlatio , *Pſal.* XCV : 11. *ſi intrabunt in requiem meam ! coll. Heb.* IV : 3 , 9. ἄρα ἀπολείπεται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ.

XXXVIII. Senſus *Literalis* à nobis creditur *Unus* tantum ; quod unum , & verum convertantur ; & Deus cæteroquin ambiguè fuiſſet locutus ſimul & obſcure ; manente interim verbo Dei adhuc ſatis *amplo* , quatenus paucis verbis multa

Multa coordinata, vel ſubordinata notantur. Senſus *Allegoricus* non debet admitti, niſi ubi & quouſque Spiritus S. præit; cum interpretatio alias ſit ἰδία, non divina. Senſus *Tropologicus* verius eſt uſus, quam ſenſus Scripturæ; uti & *Anagogicus*. Senſus porro nullus ex literis *Cabbaliſtico* more eſt eliciendus. Nec tandem omnis *citatio* in N. Teſt. facta eſt ex Veteri Teſt. ſecundum *Senſum Literalem*; verum & ſecundum *Myſticum*; & per *Accommodationem* quoque nudam, ut *Matt.* II: 17, 18. *tunc impletum eſt dictum à Jeremia Propheta dicente, vox in Rama audita eſt,* θρῆνος καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς πολύς, *Rachel deplorans liberos ſuos, & noluit ſolatium admittere, quia non ſunt*, ex *Jerem.* XXXI: 15.

XXXIX. *Judicium* de vero ſenſu, quod vocatur *Diſcretionis*, competit omnibus *Fidelibus Rom.* XIV: 5. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοῒ πληροφορείσθω. 1 *Theſſ.* V: 21. πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε. 1 *Joh.* IV: 1. *dilecti ne omni ſpiritui credite, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint. Act.* XVII: 11. *quotidie inquirentes Scripturas an hæc ita ſe haberent &c. Obj. Obedientia Præpoſitis eſt præſtanda Heb.* XIII: 17. Reſp. Non tamen cæca, & univerſalis. *Judicium Definitivum*, & Miniſteriale competit *Doctoribus*, *Mal* II: 7. *labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & Legem quærent ex ore ejus. Matt.* XXVIII: 16. μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη &c. διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν. 1 *Cor.* IV: 1. *ita nos æſtimet homo ut Miniſtros Chriſti, & Diſpenſatores myſteriorum Dei*; qui tamen ſinguli Claſſibus, & Synodis hic ſubordinantur. 1 *Cor.* XIV: 29, 32, 33. *Prophetæ duo, aut*

tres

tres loquantur, *& alii judicent &c. & Spiritus Prophetarum Prophetis ſubjiciuntur &c. Judicium Normale* & Directivum eſt ipſius *Scripturæ*, *Jeſ.* VIII: 20. *ad Legem*, *& ad Teſtimonium*, 2 *Pet.* I: 19,20. *bene facitis quod attenditis ſermoni Prophetico &c. hoc primum ſcientes quod omnis Prophetia Scripturæ* ἰδίας ἐπιλύσεως ὐ γίνεται.

XL. *Judex* Supremus, & *Infallibilis* non debet ſtatui; vel Spiritus Enthuſiaſticus, vel corrupta hominis Ratio, cum hæc nuſquam exiſtat infallibilis, & in rebus fidei cæca ſit, 1 *Cor.* II: 14. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος ὐ δέχεται τὰ τῦ πνεύματος τῦ Θεῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι *&c.* quin & revelationi reluctetur *Rom.* VIII: 7. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν. *Obj.* I. *Rationis ope nos verum ſenſum eruere.* Reſp. Illam hic ſe non principaliter, ſed miniſterialiter habere. *Obj.* II. *Rationi humanæ competere Judicium Diſcretionis.* Reſp. Hanc tum eſſe illuminatam; & Judicium Diſcretionis multum à Judicio Infallibili differre.

XLI. Non eſt etiam pro tali Judice infallibili, & ſupremo habenda *Eccleſia*; cum judicium fidelium liberum manere debeat; & omnia ad Scripturam ſint examinanda; & Eccleſia omnis ſit fallibilis, *Rom.* III: 4. γινέσθω δὲ ὁ Θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης. Unde multa exempla *Errantium Pontificum*, & *Conciliorum* tam ſub N. quam ſub V. Teſt. adduci ſolent, non diffitentibus *Papiſtis*, cum locutionem *Ex Cathedra* urgent ad infallibilitatem eſſe neceſſariam, imo & infallibilitatem amplius variè reſtringunt.

XLII. *Objiciunt Papiſtæ*, qui *Eccleſiæ* Judicium hoc deferunt. 1. *Exemplum Pontificis ſub V. Teſt.*

V. Teſt. *Deut.* XVII: 8, 9. *&c.* Reſp. Nec valere conſequentiam à Pontifice V. Teſt. à Deo conſtituto, ad Pontificem Romanum qui ſibi rapuit hanc dignitatem; nec ibi agi de Pontifice, ſed de Judicibus & Judiciis Civilibus; in quibus illi non erant infallibiles, ſed tamen ut ſupremi Magiſtratus abſque reluctatione in Republica erant audiendi. II. *Quod infallibilitatem, & æternam Auctoritatem Deus Eccleſiæ N. Teſt. conceſſerit. Luc.* XXII: 32. *ego oravi pro te ne deficiat fides tua, Matt.* XVIII: 17. *ſi Eccleſiæ fuerit inobediens, ſit tibi velut ethnicus & publicanus.* Reſp. In priori loco tantum agi de perſeverantia, non Eccleſiæ, ſed Petri; & in poſteriori doceri, quod Eccleſia in juſtis redargutionibus debeat audiri. III. *Judicem eſſe neceſſarium, præter Normam, uti in omni Republica.* Reſp. Regnum Chriſti à regnis mundanis differre; nec uſquam in Rebuſpublicis Judices eſſe Infallibiles.

XLIII. Judex ergo talis & Interpres infallibilis nullus eſt præter *Spiritum in Scriptura loquentem*; qui omnia requiſita Judicis talis habet, ad quem continuo ablegamur; & cujus verbo propterea judicium quoque tribuitur *Jeſ.* II: 4. *& judicabit inter gentes, & arguet populos multos &c. Obj.* I. *Judicem debere eſſe diverſum à Norma.* Reſp. Diverſam conſiderationem ejuſdem Scripturæ hic ſufficere. *Obj.* II. *Neminem poſſe eſſe Judicem in propria cauſa.* Reſp. De dictorum ſuorum ſenſu unumquemque ſemper eſſe judicem optimum. *Obj.* III. *Spiritum in Scripturis non dicere clarè ſententiam.* Reſp. Contra clara verba ſe tantum excæcare homines, coll.

coll. Act. VI:10,11. *& non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui quo loquebatur*, τότε ὑπέλαβον ἄνδρας λέγοντας, ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλάσφημα. *Obj.* IV. *Nullum finem litium ſic eſſe exſpectandum.* Reſp. Auctoritate humani judicii nullo modo lites poſſe ſopiri; & velle etiam Deum, ut hæreſes ad exercitium piorum ſemper ſint 1 *Cor.* XI: 10. δεῖ γάρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν.

XLIV. *Exponi* debet *Scriptura Tota*, non ſola Euangelia *Dominicalia*, *coll. Act.* XX: 27. *non retinui ut non annunciarem vobis omne conſilium Dei*, *Rom.* XV: 4. *quæcunque ante ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ante ſcripta ſunt &c.* 2 *Tim.* III: 16. *omnis Scriptura à Deo inſpirata, & utilis ad doctrinam &c.* Quin & extendenda interpretatio ad *Prophetias*, *Matt.* XXIV: 15. *cum videritis abominationem vaſtationis, dictam per Danielem Prophetam, ſtantem in loco ſancto*, ὁ ἀναγινώσκων νοείτω. *Apoc.* I: 3. *beatus qui legit & qui audiunt verba vaticinii &c.* In quibus tamen cum omni prudentia verſandum eſt, nec ad ſemel à nobis aſſumptas hypotheſes omnia trahere debemus. Ante omnia non negligenda expoſitio *Locorum Controverſorum*, ut apti ſimus ad obturationem adverſariorum, *Tit.* I: 9. ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

XLV. *Media interpretationis* ſunt, Oratio *Pſal.* CXIX: 18. *detege oculos meos &c.* animi Pietas, & Humilitas, *Jac.* IV: 6. Θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν, ſubſidia Interpretationum aliarum, Linguarum Originalium inquiſitio, tandem & *Analogia*, tum *Fidei*,

quam

quam primo, & ſemper attendere debemus; tum Contextus antecedentium, conſequentium, ſcopus quæ cum Analogia Fidei ſemper eſt jungenda, ne ex quolibet loco quidlibet eliciatur.

XLVI. *Papiſtæ* veræ Interpretationis Medium optimum, & ſimul Criterium certiſſimum eſſe volunt *Unanimem* antiquorum *Patrum Expoſitionem.* Sed refutantur ex *Matt.* v: 21. ἠκούσατε ὅτι ἐῤῥέθη τοῖς ἀρχαίοις *&c.* ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν *&c.* & ex Patrum omnium fallibilitate; & ex defectu conſentientium talium Expoſitionum.

XLVII. *Objiciunt tamen.* I. *Seniores eſſe rogandos*, ex *Job.* VIII: 8. Reſp. Ibidem de ætate hac tantum agi, ut prudentiæ monitis per experientiam vulgo magis inſtructa. II. *Spiritus Prophetarum Prophetis debere ſubjici* I *Cor.* XIV: 32, 33, 36. Reſp. Ibi de hominibus ſimul viventibus, & de externo ordine docendi, agi. III. *Patres eſſe extra partes in controverſiis hodiernis.* Reſp. Eos ſimul hic eſſe imperitos judices, quia in cauſam non decenter inquiſivere.

XLVIII. Scripturæ Interpretatio ut plurimum debet fieri *per Verba* ipſius *Scripturæ* clariora. Nec eſt in illa vel temere à *Vocum proprietate* recedendum; vel nimium etiam illi inhærendum. Senſus *Myſticus* abſque levi fundamento non eſt ponendus; ſed omnino etiam ſemper non repudiandus, maxime in ſcriptis Propheticis.

XLIX. Eſt etiam in explicatione *Vis Vocum* tenenda, in quantum Analogia Fidei, & Contextus patitur. Quo ſenſu verum eſt, ob Dei ſapientiam, & bonitatem, *verba id omne ſigni-*

ficare, *quod ſignificare poſſunt*. Licet [illegible] abſque reſtrictione ad Contextum intellectus hic Canon, uti ſæpe inepte applicatur, falſiſſimus ſit.

L. Scripturæ *Finis* eſt *Salus Electorum*, *Joh.* XX: 31. *hæc ſcripta ſunt ut credatis &c. & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus.* 2 *Tim.* III: 15. *ſacræ literæ poſſunt te ſapientem reddere ad ſalutem per fidem in Chriſto J*[illegible] *Rom.* I:16. *Euangelium Chriſti potentia Dei eſt ad ſalutem omni credenti &c. Deique Gloria*, hic patefacta *Exod* XXXIV: 6, 7. *Jehovah*, *Jehovah*, *Deus miſericors*, *& gratioſus*, *longanimis*, *magnuſque benignitate*, *& fide &c.*

CAPUT III.

De Religione.

RELIGIO dicitur à *religando*: quod Deum homini per reconciliationem ejus, hominem Deo per ſanctificationem hujus, hominem proximo per charitatem, hominem ſibi ipſi per temperantiam, & ſalutis curam religet.

II. Apud Hebræos præcipue dicitur דרך יהוה *Via Dei Gen.* XVIII: 19. *Pſ.* XXV: 9. *&c.* quia à Deo eſt præſcripta, & ad Deum ducit; Græcè θρησκεία *Jac.* I: 26. & εὐσέβεια I *Tim.* III: 16.

III. Sumitur Religio ſæpe pro *Externo Dei Cultu*; hic pro vera *Ratione Cognitionis*, *& Cultus Dei*, uti illa in certam formam eſt redacta.

IV. Definitur itaque; *Recta ratio Deum agnoſcendi*,

cognoscendi, *& colendi*, *ad hominis peccatoris ſalutem*, *ejusque gloriam*. Ex *Tit.* I: 1, 2. ἐπίγνωσις ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου *&c.*

V. *Actus* Religionis ſunt, vel *Eliciti*, qui ex ejus natura immediatè fluunt, vel *Imperati*, qui nituntur Divino mandato. Sunt etiam vel *Interni*, vel *Externi*, vel *Mixti*.

VI. Tenemus nos, contra *Socinianos*, & *Remonſtrantes*, non abſolvi Religionem Duobus Actibus, *Obſervantiæ mandatorum*, *& Spei promiſſorum*, ſed tertium actum *Cognitionis credendorum* debere accedere. Juxta loca plurima 1 *Tim.* 1: 4. *qui vult omnes homines ſalvari*, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, *&c. coll. Tit.* 1: 1. *&c.* *Joh.* XVII: 3 *hæc eſt vita æterna*, *ut agnoſcant te ſolum verum Deum*, *& quem miſiſti Jeſum Chriſtum &c.* & juxta naturam ipſius Obſervantiæ, & Spei, quod hæ abſque Notitia Fidei ſubſiſtere nequeant. *Obj.* 1. *Cognitio nuda non ſufficit.* Reſp. Neque id nos volumus, ſed eſſe eam etiam neceſſariam. *Obj.* II *Juſtitiæ ſtudium in omnibus Deo eſſe gratum Act.* x: 34, 35. Reſp. In omnibus qui ipſum cognoſcunt, & ſic Deo gratam juſtitiam operantur. *Obj.* III. *Multos ſic homines eſſe damnandos.* Reſp. Id etiam docere Scripturam; nec eſſe abſurdum ob culpam omnium hominum maximam.

VII. Ad Cognitionem hanc Religionis veræ acquirendam, non eſt hominibus adultis ſuadenda *Dubitatio de Omnibus ſimul Religionis Capitibus*; cum dubitatio talis inferat incredulitatem, & Spiritus operationi opponatur, & ſit periculoſiſſima Dei tentatio. *Obj. Multa ineunte ætate admiſſa per errorem.* Reſp. Illa ubi ex lectio-

ne Scripturæ fuerint deprehenſa eſſe repudianda; & continuo adhuc quædam à nobis per errorem admitti poſſe, unde ſic ſemper dubitandum foret.

VIII. Regula, de *nulla re admittenda ante Claram, & Diſtinctam Perceptionem; & vera omni, quæ ſic fuerit percepta*, in Theologia omnino malè ſonat: cum res religionis, utpote obſcuriſſimas, clare in ſtatu gratiæ percipere nequeamus; & revelationem Divinam nondum quoque clare in omnibus ſemper agnoſcamus. Interim ad claram perceptionem Divinæ revelationis eſſe contendendum, nec quicquam credendum eſſe, quod non aliqua ratione perceptum ſit ex Scriptura, lubenter concedimus.

IX. *Articuli* Religionis variè dividuntur, præcipuè autem in *minus*, & *magis Neceſſarios*, ſeu *Fundamentales*, ex 1 *Cor.* III: 11, 12. *aliud fundamentum nemo poteſt ponere præter poſitum, quod eſt Jeſus Chriſtus, ſi quis vero ſuperædificat ſuper fundamentum hoc &c.* Et ſunt hi poſteriores; *Quorum ſive ſimplex inſcitia, ſive rejectio, ſecundum revelatam Dei voluntatem, adultos à ſalute excludit.*

X. Malè recentiores *Pontificii* volunt nonnunquam, de *Pondere* Articulorum controverſorum *prius quam de Veritate* eorum diſquiri; dum tamen à Veritate, ut ſimpliciori, eſt inchoandum, & veritas etiam minus neceſſaria præ errore tenenda. Licet in docendo, ubi methodus variat, Pondus quæſtionis alicujus poſſit præmitti.

XI. Peſſime etiam *Papiſtæ*, eidem ab omni probatione ſe volunt liberare, & *Onus Probandi*, tam in Negativis, quam in Poſitivis Articulis, in-

[illegible] ſolo *devolvere.* Probarunt enim aſſerta ſua Apoſtoli 2 *Cor.* IV: 2. *τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστῶντες ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.* & omnibus mandarunt confirmationem 1 *Pet.* III: 15. *Dominum Deum ſanctificate in cordibus veſtris, ἕτοιμοι δὲ ἀεὶ πρὸς ἀπολογίαν παντὶ τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περὶ τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος μετὰ πραΰτητος, καὶ φόβου.* & certiſſimus Canon, *affirmanti incumbit probationem*, magis etiam obtinere debet in *Papiſtis*, qui nos ad ſuperſtitionis, & idololatriæ ſuæ communionem reducere volunt.

XII. *Dignoſcuntur* Articuli Neceſſarii, non ex Univerſali Chriſtianorum Conſenſu, aut ex Explicita Revelatione, aut ex complexu Symboli; ſed partim ex *Scripturæ teſtimoniis* de rei neceſſitate, quale legitur *Joh.* XVII: 3. *hæc eſt vita æterna &c. Gal.* V: 4. *κατηργήθητε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε*, partim ex rei ipſius *cum ſalute* noſtra *nexu.*

XIII. Poſſunt Articuli hi ad aliqua *Capita* reduci. 1. Ad *Principium* credendi, ſeu S. Scripturam. 2. Ad *Dei* cognitionem, & cultum. 3. Ad *Hominis* miſeriam. 4. Ad *Chriſti* perſonam, officia, & beneficia.

XIV. Non eſt tamen neceſſum, nec ſatis commodè fieri poteſt, ut *determinetur numerus* Articulorum Fundamentalium; cum unus articulus plures virtute in ſe complectatur, & Scriptura non præeat, imo varia variis locis capita nominet, *Act.* VIII: 37. *credo Filium Dei eſſe Jeſum Chriſtum*, *Rom.* X: 9. *ſi confeſſus fueris ore tuo Dominum Jeſum, & credideris corde tuo quod Deus eum excitaverit ex mortuis, ſalvaberis,*

beris, 1 *Cor.* II: 2. *non enim conſtitui ſcire quid-quam in vobis niſi Jeſum Chriſtum, & hunc cru-cifixum &c.* Nec aliud quàm cavillandi materiam in hac determinatione quærunt *Papiſtæ*.

XV. Non debent Articuli Fundamentales nimium multiplicari, uti fit à *Papiſtis* pro proprio lubitu; ſed nec cum *Socinianis* adeo minui, ut *Sex* tantum *de Deo* ſint creditu neceſſaria, & de *Chriſto vix quidquam.* Quomodo volunt illi Religionis Indifferentiam, & Communem omnium ſalutem introducere; cum tamen extra Chriſtum agnitum nulla ſit ſalus, & Gentiles à ſpe ſalutis excludantur, juxta *Act.* IV: 12. *non eſt in alio ullo ſalus, neque eſt aliud nomen ſub cœlo datum in hominibus in quo oportet nos ſalvari*, *Eph.* II: 12. ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.

XVI. Non ſufficit Articulorum Fundamentalium Verba tenere, ſed & Senſum genuinum accipere decet. Unde *Pontificii* cum aliis Hæreticis *Apoſtaſiæ* rectè inſimulantur, ex 2 *Theſſ.* II: 3. ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον *&c.* etiamſi Symbolum, & Decalogum externe retineant. Quando autem Articulus aliquis unus vere creditur, & alius additur per quem priorem deſtrui credentes utrumque non vident, uti in Omnipræſentia Humanæ Naturæ Chriſti *Lutherana* locum habere id obſervamus, non debet his hominibus propterea Apoſtaſia tribui.

XVII. Religionis Oppoſita ſunt *Impietas*, & *Superſtitio.* Veræ Religioni adverſatur *Infidelitas*, in qua nomen Chriſtianum non admittitur, & *Hæreſis*, in qua idem retinetur; ad quam alterutram ſi à vera religione deficiatur, *Apoſtaſia* vocatur. *Schiſma* ruptam di-

[illegible] unionem Eccleſiæ ob leviorem rationem. *Error* vero omnis à vera Religione non excluditur.

XVIII. *Notæ Generales*, quibus Religio Chriſtiana dignoſcitur tanquam vera, ſunt. 1. *Cognitio Dei*, ſummæ ipſius Perfectioni maxime conveniens, & ex ipſius Revelatione petita. 2. *Cultus* ſolius *Dei*, ab ipſo Inſtitutus, & Immutabilis. 3. Ratio *Reconciliationis cum Deo* irato optima.

XIX. *Speciales* vero *Notæ*, quibus Religio Reformata diſcernitur ut vera, ſunt. 1. Æſtimatio & Obſervantia *Scripturarum*, 2 *Pet*. 1: 19. *quui facitis attendentes ſermoni Prophetico &c*. 2. Ad *Pietatem* maxima incitatio, 1 *Tim*. 1: 5. τὸ τέλος τῆς παραγγελίας ἐςὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίςεως ἀνυποκρίτȣ. 4. *Conſolatio* Conſcientiæ potentiſſima, *Rom*. XV: 4. *quæcunque ante ſcripta ſunt ad noſtram doctrinam ante ſcripta ſunt*, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν. 4. *Gloriæ Dei* tandem prædicatio ſumma, *Pſal*. CXV: 1. *non nobis Jehovah, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam*.

XX. Vera Religio exigit *Confeſſionem* liberam *Matt*. X: 32, 33. *omnis qui me confitebitur coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo in cœlis, qui vero abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo in cœlis. Rom*. X: 9. *ſi confeſſus fueris ore tuo Dominum Jeſum, & credideris corde tuo &c. ſalvaberis*; ſed *Prudentem* tamen *Matt*. X: 16. γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις. Nec debet illa cum falſa *miſceri*, vel in *iiſdem hominibus*, 1 *Reg*. XVIII: 21. *quouſque claudicatis in*

in duas cogitationes? ſi Jehovah Deus, ite poſt eum, ſin Bahal, ite poſt eum; vel *in Eadem Eccleſia*, *Tit.* III: 10. *hæreticum hominem poſt unam & alteram admonitionem* παραιτȢ. *Apoc.* II: 14, 15. *ſed habeo contra te pauca, quod habeas illic tenentes doctrinam Balaam &c. ita & tu habes tenentes doctrinam Nicolaitarum, quod odi &c.* Ut nunquam ſit ineundus, vel Univerſalis Chriſtianorum *Syncretiſmus*, vel cum Hæreticis ullus; ſed tantum cum iis, qui in levioribus diſſentiunt; idem fundamentum tenentes, *Phil.* III: 16. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν, 1 *Cor.* I: 10, 11, 12. *& ne ſint in vobis ſchiſmata &c.*

XXI. *Tolerari* debent tamen in externa ſocietate mundi *Infideles*, ipſi quoque *Judæi*; imo ad reſipiſcentiam juvari mediis aptis. Quæ Tolerantia interim ad Idololatriæ, & Blaſphemiæ liberum exercitium, & progreſſum, ſe non debet extendere. Quin & Pœnæ graviores Hæreſiarchis blaſphemis, & contumacibus quandoque poſſunt ſtatui.

CAPUT IV.

De DEO.

TRibuuntur in Scripturis varia DEO *Nomina*; etiamſi illis non habeat opus, per ſe diſtinctiſſimus; nec ſint ulla talia, quæ plene, & clare ejus perfectiſſimam Naturam exprimant; juxta *Gen.* XXXII: 29. *quare rogas de Nomine meo? Jud.* XIII: 18. *quare rogas de Nomine*

meo

meo? eſtque hoc mirabile, Prov. XXX: 4. *quod nomen ejus, & quod nomen Filii ejus, ſi noveris?*

II. DEUS dicitur à Græco Θεὸς, nec ſignificat nomen hoc primo Officium, ſed *Naturam Dei*, ex *Gal.* IV: 8. *tunc Deum non cognoſcentes ſerviiſtis* τοῖς μὴ φύσει οὖσι Θεοῖς, *Coll.* II: 9. *quoniam in eo habitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.* Pſalm. XC: 2. *priuſquam montes naſcerentur, & produceres terram & orbem, & a ſeculo in ſeculum, tu Deus.* Quod tenendum contra *Socinianos*, qui Chriſto Naturam Divinam denegantes, iſtud male præſtruunt; ex eo, quod notione ſecunda ob ſimilitudinem majeſtatis nomen hoc ad *Magiſtratus*, & *Angelos* etiam quandoque transferatur.

III. Nomina Dei, quæ creaturis nonnunquam tribuuntur, Deo cum ἐπεξηγήσει adſcribuntur etiam, *Exod.* III. 6. *Ego Deus patris tui, Deus Abrahami, Deus Iſaaci, & Deus Jacobi. Deut.* X: 17. *nam Jehovah Deus veſter ipſe Deus deorum, & Dominus dominorum, Deus magnus fortis, & terribilis.* Græca præcipuè ſunt, Κύριος, derivatum à κῦρος, *auctoritate*, & Θεὸς, deduci ſolitum à θεάομαι, vel τίθημι, ob divinam omnium *cognitionem*, aut *creationem*.

IV. Hebraica Nomina vulgo ſtatuunt Decem: Sed is Numerus non eſt conſtans; cum ſingulare אלוה / & plurale אלהים / tum ut duo ponantur, & צבאות / quod notat *Exercitus* cœleſtes, & terreſtres Deo ſubjectos, tum pro Nomine ejus Proprio habeatur.

V. Dicitur porrò Deus אל / à *Fortitudine*; אלוה / vel à *Cultu*, vel à *Jurando*, quod nomen plurimum terminatione plurali legitur;

שדי / ab *Omniſufficientia*; עליון / ab *Altitudine* perfectionum, dominii, & habitationis; אדון / à *Suſtentatione* omnium; יה / à *Decentia* ſumma, ſi non ab *Eſſentia* perfectiſſima; אהיה / à immutabili *Æternitate*.

VI. Præcipuum omnium eſt Nomen *τετραγράμματον* יהוה / quod Patribus ante Moſen non fuit incognitum, *Gen.* IV: 1. *acquiſivi virum à Jehovah*, *Gen.* XV: 2. *Domine Jehovah quid dabis mihi? Gen.* XXVIII: 13. *Ego Jehovah Deus Abrahami patris tui &c.* Licet veritatem nominis hujus, promiſſorum maximorum infallibili præſtatione, non adeo tum demonſtraverit Deus quam poſtea in eductione populi ex Ægypto, quod vult locus *Exod.* VI: 2. *apparui Abrahamo, Iſaaco, & Jacobo, ut Deus omniſufficiens, & nomine meo Jehovah non innotui illis &c.* Potuit Nomen hoc omnino *pronunciari Num.* VI: 24. *benedicat tibi Jehovah, & cuſtodiat te &c.* quamquam Græcis literis exprimi commode nequeat. Putamus etiam præſtare, ut hodie legatur *Jehovah*, quam *Adonai*, ut ſic unum nomen in auditu ab alio diſtinguatur, & Literæ retineantur; ſive jam Puncta ſint aliena, quod hactenus demonſtratum non eſt, ſive genuina, quod videtur liquere etiam ex compoſitis *Jehonathan*, *Jehojadah*, *Jehoshaphath*, *&c.*

VII. Notat Nomen hoc Eſſentiam Dei *Simpliciſſimam*, *Independentem*, & *Æternam*, ac immutabilem *verborum* ejus quoque *Conſtantiam*, *Apoc.* 1: 8. *Dominus qui eſt, & qui erat, & qui futurus eſt &c. coll. Exod.* VI. 2. Et eſt ita *ſoli Deo Proprium*, ut nunquam per analogiam creaturis ullis tribuatur; quod liquet, & ex ſignificatione; & ex lo-

locis expreſſis, *Jeſ.* XLII: 8. *Ego Jehovah, hoc nomen meum, & gloriam meam alteri non dabo, Hoſ.* XII: 6. *Jehovah Deus exercituum, Jehovah memoriale ejus. Pſal.* LXXXIII: 16. *& agnoſcant quod tu nomine tuo Jehovah, tu ſolus, &c.* Negant id *Sociniani*, ob negatam Chriſti Deitatem, & *Objiciunt.* I. *Tribui idem Angelis Geneſ.* XVIII: 1. *Jud.* XIII: 19. *Zach.* III: 2. *&c.* Reſp. Uni tantum Angelo Increato, Chriſto ſcilicet. II. *Altare, & Jeroſolymam ſic appellari, Exod.* XVII: 15. *& ædificavit Moſes Altare, & vocavit nomen ejus Jehovah vexillum meum. Ezech.* XLVIII. 35. *& nomen civitatis deinde, Jehovah illic.* Reſp. Illa tantum denominari à Jehovah, cui ſacra erant, & qui inhabitabat. III. *Arcam Fœderis ſic fuiſſe dictam Num.* X: 35, 36. *& fuit in profectione Arcæ, dixitque Moſes, ſurge Jehovah &c.* Reſp. Imo vero ipſum Deum, qui apud Arcam invocabatur.

VIII. Omnis in hoc nomine *Superſtitio* eſt vitanda; nec ideo Vis arcana ejus ſcriptioni, vel pronunciationi tribuenda. Fluxiſſe inde omninò videtur *Jovis* nomen apud Gentiles.

IX. Tribuuntur Nomina alia Divina. 1. Per *Catachreſin*, Idolis, Diabolo, & Ventri, 1 *Cor.* VIII: 5. καὶ γὰρ, εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι Θεοὶ, εἴτε ἐν ὐρανῷ εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ Θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοὶ, 2 *Cor.* IV: 4. ἐν οἷς ὁ Θεὸς τῦ αἰῶνος τύτυ ἐτύφλωσε τὰ νοήματα τῶν ἀπίςων. *Phil.* III: 19. *quorum finis perditio*, ὧν ὁ Θεὸς ἡ κοιλία *&c.* 2. Per *Analogiam*, Magiſtratibus, & Angelis, *Pſ.* LXXXII: 6. *Ego dixi, Dii vos. Pſal.* XCVII: 7. *procumbite coram eo omnes Dii &c.* Qui nec hodie iſthoc nomine ſunt privandi. 3. *Univocè* vero,

ro, etiam ipſum nomen *Jehovah*, ſingulis Perſonis Divinis, quando ponuntur ὑποστατικῶς, vel pro *Patre* 1 *Cor.* XII: 6. ὁ δὲ αὐτός ἐστι Θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν: vel pro *Filio* 1 *Tim.* III: 16. Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί: vel pro *Spiritu S. Act.* V: 3. οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ Θεῷ.

X. Deum *Exiſtere*, Conſcientiæ propriæ dictamen irrefragabile omnes docet. Et dantur Argumenta complura in Natura, ex rerum omnium Dependentia, ſingularum Eleganti[illegible] omnium ordine, & Nexu optimo, ſtabili Mu[illegible]tione, Eventibus extraordinariis, mirabili f[illegible]tuitorum Directione, &c. Quin & in Scriptura ſe Deus clariſſime ad omnium convictionem patefecit.

XI. *Non* poteſt Deus *Perfectè Definiri*, uti ſecundum regulas Logicorum exigitur; quia ex partibus non eſt compoſitus; nec *Genus* prædicamentale, & *Differentiam* ſpecificam admittit. Neque etiam plene Deum hic unquam *comprehendere* poſſumus; cum ipſe infinitus ſit, & nos finiti, *Job.* XI: 7. *an inveſtigationem Dei invenies? an ad perfectionem Omniſufficientem invenies?* *Pſ.* CXXXIX: 6. *mirabilis ſcientia præ me, excelſa eſt, non ſufficiam ei*, *Prov.* XXX: 2, 3. *quoniam ſtolidus ego præ viro, & non intelligentia hominis mihi &c.* 1 *Tim.* VI: 16. *lucem habitans inacceſſam, quem nemo hominum vidit, neque videre poteſt &c.* Quod utrumque tenendum eſt contra *Vorſtium*, & *Socinianos*.

XII. Ex Deſcriptionibus Dei variis nos illas præferimus, quibus *Perſonarum Trinitas* juxta Perfectiones Eſſentiales continetur: quoniam

non

non Deitatis in abſtracto, ſed Dei deſcriptio exigitur, nec abſque Trinitate hic rite cognoſcitur. Eſt ita Deus; *Spiritus infinitæ perfectionis, Perſonis trinus.*

XIII. *Natura*, ſeu *Eſſentia* merito tribuitur Deo, juxta Scripturam, 2 *Pet.* I: 4. *ut per ea fiatis* θείας κοινωνοὶ φύσεως, *Prov.* VIII: 14. *mihi conſilium* ותושיה/ *& eſſentia*, quæ & alias meminit τοῦ θείου *Actor.* XVII: 29. θειότητος *Rom.* I: 20. & θεότητος *Coll.* II: 9. Quam Naturam potius nomine *Spiritus*, quam communiori *Entis*, aut *Subſtantiæ*, exprimimus.

XIV. Eſt autem omnino Deus *Spiritus*; uti dicitur *Joh.* IV: 24. πνεῦμα ὁ Θεὸς: hinc *Incorporeus Act.* XVII: 29. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λίθῳ &c. τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον. & *Inviſibilis* I *Tim.* I: 17. *regi ſeculorum incorruptibili*, ἀοράτῳ &c. & *Ineffigiabilis Jeſ.* XL: 18. *cui aſſimilabitis Deum? & quam ſimilitudinem aptabitis ei?* ac *Intellectu*, & *Voluntate* præditus. Contra quam ſtatuunt *Anthropomorphitæ*, qui *Objiciunt* I. *Membra Humana tribui Deo paſſim.* Reſp. Hæc θεοπρεπῶς de Perfectionibus, & Actionibus illorum membrorum debere exponi. II. *Hominem corporeum ad Imaginem Dei eſſe factum.* Reſp. Non conſiſtere illam in membrorum forma, ſed in Animæ unitæ natura, & dotibus. III. *Deum viſum eſſe frequenter, & videndum à piis, Job.* XIX: 26. *ex carne mea videbo Deum*, I *Joh.* III: 2. *quoniam videbimus eum ſicuti eſt &c.* Reſp. Viſionem Dei, vel eſſe Mentalem; vel Phantaſticam; vel Aſſumpti ad tempus à Deo Corporis; vel Dei Incarnati, ſeu Chriſti Θεανθρώπου, de quo locis adductis duobus agitur.

XV.

XV. Male ergo à Pontificiis Dei Triunius *Imagines* adornantur, & defenduntur; cum has natura Spiritualis, & Infinita non admittat, & Scriptura deteſtetur *Rom.* I: 23, 24. *& mutarunt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volatilium, & quadrupedum & reptilium, propterea etiam tradidit eos Deus in concupiſcentias &c.* ac interdicat ſevere *Deut.* IV: 15, 16. *& cavete admodum animabus veſtris, quoniam non vidiſtis ullam ſimilitudinem quo die loquutus eſt Jehovah Deus veſter in Horebh e medio ignis, ne corrumpatis, & faciatis vobis ſculptile, ſimilitudinem ullius ſimulacri &c.* *Obj.* I. *Angelos poſſe pingi.* Reſp. Non niſi emblematicè; & hos eſſe finitos. *Obj.* II. *Hominem, qui eſt Imago Dei, poſſe pingi.* Reſp. Neutiquam, quatenus Dei Imaginem habet; & hunc iterum eſſe finitum. *Obj.* III. *Deum ſæpe viſibili forma apparuiſſe.* Reſp. Non ut ſic pingeretur, ſed ut præſentiam gratioſam manifeſtaret: neque tum Divinam Eſſentiam eſſe viſam, aut hanc etiam pictâ hiſtoriâ pingi.

XVI. Cum Deus ſit Spiritus, eſt 1. Vera *Subſtantia*; non ergo mera *Cogitatio*, quam à Deo formaliter diſtinguit Scriptura *Pſal.* XCII: 6. *valde profundæ ſunt cogitationes tuæ*, *Jeſ.* LV: 8. *quoniam cogitationes meæ non ſunt cogitationes veſtræ &c.* quæque ut Actio omnino ab Agente eſt diſtinguenda. Licet concedere debeamus, Cogitationem, perinde ut alia Attributa, & Actiones immanentes, in Deo ipſo ab ipſius Eſſentia non differre realiter. 2. Et ſubſtantia *Viva*, *Job.* V: 26. *ſicut Pater habet vitam in ſe, ita dedit & Filio habere vitam in ſe*, *Matt.* XVI: 16.

tu

tu es Chriſtus Filius Dei viventis &c. Quomodo ab Idolis mortuis diſtinguitur, ut perpetuo exiſtens, & actuoſus, ex ſe. 3. Et ſubſtantia prædita Facultate. α *Intellectus*, *Pſ.* CXXXIX: 2. *tu cognoſcis ſedere meum*, *& ſurgere meum*, *intelligis cogitationem meam è longinquo*, *Pſal.* CXLVII: 5. *intelligentiæ ejus non eſt numerus &c.* β *Voluntatis*, *Pſalm.* CXV: 3. *& Deus noſter in cœlis*, *omne quod vult facit.* *Jeſ.* XLVI: 10. *conſilium meum ſtabit*, *& omnem voluntatem meam faciam &c.* quæ in *Arcanam*, *& Revelatam*, *Beneplaciti*, *& Signi*, diſtribui ſolet, reſpectu Objecti ſui. γ *Potentiæ* operandi ad extra, quæ non Paſſiva, ſed Activa eſt, *Jeſ.* I: 24 *Dominus Jehovah exercituum Potens Iſraëlis*, *Eph.* I: 19. καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ.

XVII. Poſt Naturam Dei ſpectari debent ejus *Attributa*; quæ ſunt *Perfectiones*, *quibus ſe nobis infirmis cognoſcendum præbet*, *& à creaturis magis diſtinguitur.* Non diſtinguuntur hæc realiter, vel inter ſe, vel à Deo ipſo; propter Dei Independentiam, Simplicitatem, & Immutabilitatem; ſed tantum quoad *Objecta*, *Effectus*, *&* noſtrum *Concipiendi Modum.* Vulgo Differentiam appellant *Rationis Ratiocinatæ*; quæ dicitur fundamentum aliquod in re habere.

XVIII. Attributa omnia ſimul comprehenduntur nomine *Infinitatis* vel *Summæ Perfectionis*; quam docet Scriptura, nominans *Omniſufficientiam* *Geneſ.* XVII: 1. *Beatitatem* 1 *Tim.* VI: 15. *Magnitudinem* *Pſal.* CXLV: 3, *Incomparabilitatem* *Jeſ.* XL: 25. & *Incomprehenſibilitatem*

Job.

Job. XI: 7, 8, 9. *an inveſtigationem Dei invenies? an ad perfectionem Omniſufficientem invenies? altitudines cœlorum, quid ages? profunda præ inferno, quid cognoſces? longa præ terra menſura ejus, & lata præ mari &c.* Nec evertitur hæc per Dei *Singularitatem*; quia perfectiones omnes non formaliter, ſed eminenter, poſſidet ipſe.

XIX. Dividuntur Attributa hæc in *Propria, & Metaphorica, Negativa, & Poſitiva, Abſoluta, & Relativa, Interna, & Externa*, & maxime in *Communicabilia, & Incommunicabilia.* Horum ſc. Contrarium creaturis omnibus competit; illorum vero Analogia quædam obſcura in creaturis deprehenditur, atque hinc illa nobis imitanda proponuntur. Convenit hæc *Communicatio* etiam cum Scripturæ phraſi, quæ homini *Imaginem Dei* tribuit *Gen.* I: 26. & *Divinæ Naturæ* κοινωνίαν 2 *Pet.* I: 4. *&c.* dum propriè Attributa Dei cum creaturis nulla communicari, apud omnes facile conſtat.

XX. *Incommunicabilia* Attributa præcipue *quinque* ſunt, Independentia, Simplicitas, Immutabilitas, Æternitas, & Immenſitas. *Independentia* definitur; *Perfectio Dei, qua ſibi ſufficiens, omnium extra ſe cauſa eſt ſuprema.* Probatur attributum hoc, quoad primum membrum, ex *Gen.* XVII: 1. *Ego Deus Omniſufficiens. Act.* XVII: 25. *neque manibus hominum colitur alicujus indigus, ipſe dans omnibus vitam & halitum & omnia. Jeſ.* XLI: 4. *Ego Jehovah primus &c.* & quoad alterum, ex *Neh.* IX: 6. *tu ipſe Jehovah ſolus, tu feciſti cœlos, cœlum cœlorum, & omnem exercitum eorum, terram, & omnia quæ in ea &c. Rom.* XI. 36. *quoniam ex ipſo, & per ipſum, & ad ipſum*

omnia &c. Quamvis vero ſit hæc Independentia *Poſitiva* in Deo perfectio, non tamen *Poſitive à Se* eſſe ſatis commodè ille dicitur; cum ſic quadantenus Cauſa ſui ipſius abſurdiſſime videatur ſtatui.

XXI. Independens Deus eſt, tum in *Exiſtentia*, tum in *Eſſentia*; cum ſuis Facultatibus; *Intellectus*, qui hinc aliunde non inſtruitur; *Voluntatis*, quæ nulla datur hinc *Antecedens*, & *Conditionata* oppoſita *Conſequenti*, & *Abſolutæ*; & tandem *Potentiæ*. Quæ hinc eſt Inexhauſta, Irreſiſtibilis, & ad *Omnia* extenſa, *Jer.* xxxii: 17. *Non erit mirabile præ te ullum verbum. Matt.* xix: 26. *apud Deum omnia poſſibilia ſunt, &c* atque dividitur tum in *Actualem*, quam variè exſerit *Pſ.* cxv: 3. *omne quod vult facit, &c.* & *Abſolutam*, qua poteſt illa facere quæ nunquam fiunt, *Matt.* iii: 9. *dico enim vobis, quod poſſit Deus ex lapidibus iſtis excitare liberos Abrahamo.* *Matt.* xxvi: 53. *an putas quod non poſſim etiam invocare Patrem meum, & adjunget mihi plus quam duodecim legiones Angelorum?* etiam antecedenter ad omne ipſius Decretum.

XXII. Dicendum tamen eſt, non obſtante Omnipotentia, Deum *Non poſſe*. 1. Quæ adverſantur *Conſilio* ſuo æterno, *Jeſ.* xlvi: 10. *conſilium meum ſtabit, & omnem voluntatem meam faciam* . 2. Quæ *repugnant* propriis *Perfectionibus*, *Tim.* ii: 13. ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται, uti eſt *mentiri*, & fallere *Hebr.* vi: 18. ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι Θεόν. *Tit.* i: 2. ὁ ἀψευδὴς Θεός. 3. Quæ *Finitatem Creaturæ* tollunt; ut eſt Æternitas, & Infinitas Mundi. 4. Quæcunque implicant veram *Contradictionem*; quia horum unum ſemper evertit

aliud, uti ſimul geſtam, & non geſtam eſſe rem. Quo omni modo tamen nullos veros Limites Divinæ Potentiæ ponimus; quia hæc non ſunt Objecta, vel Effecta vera, & realia.

XXIII. *Simplicitas*, poſitive dicta *Unitas*, eſt *Divinæ Eſſentiæ*, *&* *Attributorum perfectiſſima Unitas, omnem Compoſitionem Realem excludens*. Quod Deus *Eſſentia Unus* ſit, liquet ex locis *Deut.* VI:4. *audi Iſraël Jehovah Deus noſter Jehovah unus. Eph.* IV: 6. *unus Deus, & Pater omnium.* I *Tim.* II: 5. *unus enim Deus &c.* aliique quæ plures Deos negant *Jeſ.* XLV: 6. *ego Jehovah* ואין עוד *& non amplius. Joh.* XVII:3. *ut agnoſcant te* τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν *&c.* Nec eſſet ſummè Perfectus, aut Potens, nec omnia tam conſtanter gubernarentur, aut ad unum finem tenderent, niſi Unus eſſet. Si Plures Deos ergo ſtatuerunt Gentiles, is error ex Nominum, Attributorum, & Operum multitudine eſt ortus; nec impedivit, quo minus unum Supremum, adeoque Verum Deum agnoſcerent. Et ſi nos Plures dicimus Perſonas, has de Unica ſingulari Eſſentia ineffabili modo participare, ex Dei revelatione credimus.

XXIV. Non eſt porro in hac Unica Eſſentia ulla *Compoſitio Realis*; ſive *Phyſica*, ſive *Logica* ſive *Metaphyſica*. Quod contra *Socinianos*, & *Vorſtium* liquet, ex Independentia, ſumma Perfectione, & Immutabilitate Dei. Nec eſt quæ, hæc *Metaphyſica tantum*, ut dicunt *Arminiani*, cum Scriptura omnia hæc Dei Attributa contineat, & Perfectiones Deo in Abſtracto tribuat I *Joh.* I: 5. ὅτι ὁ Θεὸς φῶς ἐστι. *Cap.* 4: 8. ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν *&c.* *Obj.* I. *Perſonas ab Eſſentia di-*

ſtingui.

ſtingui. Reſp. Non ut Res, ſed ut *Modos ſubſiſtendi*, infinitam Eſſentiam non componentes, ſed modificantes. *Obj* II. *Diſtincta in Deo eſſe Decreta.* Reſp. Illa tantum plura eſſe, quoad Objecta, & Effecta; non autem quoad Actum Divinæ voluntatis. *Obj.* III. *Attributa in Deo eſſe Plura diſtincta.* Reſp. Illa in Deo non eſſe niſi unam ſummam Perfectionem, quæ propter noſtram imbecillitatem inadæquate, pro varietate Objectorum, & Effectuum, à nobis concipitur, & ſic quaſi per partes definitur.

XXV. Ex hac Dei Simplicitate ſequitur, quod nullis *creaturis Pars* aliqua *Divinæ Eſſentiæ* ſit data, ne ipſi quidem homini, licet huic *Dei Imago* tribuatur; quod etiam Deus cum creaturis nullis queat componi, ad conſtituendam Unam Subſtantiam, qualis etiam Compoſitio nulla eſt in Perſona θεανθρώπου.

XXVI. *Immutabilitas* Dei *eſt perfectiſſima Dei Conſtantia, qua omnis Mutationis actualis, & poſſibilis expers eſt.* De hac legimus *Mal.* III: 6. *quoniam ego Jehovah non ſum mutatus, Jac.* I: 17. *apud quem non eſt mutatio neque converſionis obumbratio &c.* & fluit illa ex Simplicitate; uti neque ob Perfectionem ſummam mutari poteſt, vel in melius, vel in deterius, vel à ſe ipſo, vel ab alio quoquam. Pertinet vero Immutabilitas illa, ad *Exiſtentiam*, *Eſſentiam* ſemper eandem, *Pſ.* CII: 28. *& tu idem &c. Intellectum*, omnia ab æterno cognoſcentem, & *Voluntatem*, imo & *Verbum* revelatum. Unde *Affectus* humani procul omnes à Deo ſunt removendi, qui Anthropopathicè Deo adſcripti, θεοπρεπῶς de *Effectis* debent [illegible]xponi.

XXVII. *Immenſitas*, quæ *Omnipræſentiam* in ſe complectitur, eſt *Dei perfectio, per quam nulla menſura rerum creatarum, vel creabilium ipſa continetur; omnibus creaturis præſens, earumque limites excedens.* Omnipræſentia, non tantum Scientiæ, aut Operationum, ſed etiam Eſſentiæ cognoſcentis & operantis omnia, conſtat; ex *Jer.* XXIII: 23, 24. *an Deus ex propinquo ego, dictum Jehovæ, & non Deus ex longinquo? an occultabit ſe vir in occultis, & ego non videbo eum, dictum Jehovæ? an non cœlos & terram ego impleo, dictum Jehovæ?* *Pſal.* CXXXIX: 7, 8, 9. *quo ibo à Spiritu tuo! & quo à facie tua fugiam? ſi aſcendam cœlos, ibi tu, & ſtratum faciam infernum, en tu; ſumam alas auroræ, habitabo in ultimo maris, etiam illic manus tua ducet me, & apprehendet me dextera tua.* *Actor.* XVII: 27. καίτοιγε οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα. Negant tamen hanc Sociniani, & *Obj.* I. *Quod Deus in cœlis eſſe dicatur Matt.* VI: 9. Reſp. Ibi eſſe eum tanquam in *throno*, at ſimul in terra ut *ſcabello* *Jeſ.* LXVI: I. *Cœlum thronus meus, & terra ſcabellum pedum meorum.* II. *Deum eſſe in Chriſto, apud pios, item, & beatos.* Reſp. Speciales modos præſentiæ, per Unionem Perſonalem, Gratiam, & Gloriam, non excludere generalem Eſſentiæ Præſentiam. III. *Deum ſic cum rebus creatis miſcendum, & per eas polluendum fore.* Reſp. Manere eum diſtinctiſſimum, nec ut ſpiritum ſanctiſſimum contaminari unquam ipſum poſſe.

XXVIII. *Neutiquam coextenditur* Deus rebus; quia eſt Spiritus Simpliciſſimus; [illegible] extenſa ſe mutuo penetrare poſſunt. Non eſt

ita-

itaque *Eſſentialis Omnipræſentia* Dei traducenda, ac ſi *Deum Extenſum* diceret, uti fingunt hodierni Philoſophi. Qui ſimiliter peſſime Eſſentialem iſtam Dei Præſentiam negant, hanc ad *Operationes* unicè referentes, quod modum rei difficulter concipere poſſimus; cum tamen ex Scripturis, & ratione clarum ſit, non poſſe Deum operari, ubi ipſa Eſſentia operans non ſit præſens. Non male *Scholaſtici* corpora, quæ tanguntur, *circumſcriptive*, ſpiritus, qui abſque contactu ſunt hic & non alibi, *definitive*, Deum vero, qui omnia non permeat, ſed penetrat, *repletive* in loco eſſe obſervant.

XXIX. *Nulla* præter Deum *Creatura Omnipræſens* eſt; nedum Corpus ullum, quod, partes habens extra partes, totum ubique in loco ſingularum partium eſſe nequit, uti ad Omnipræſentiam foret neceſſarium Unde alienum eſt exemplum *Mundi*, quod opponitur; cum hic ſit unus per aggregationem, & quoad unam partem hic, quoad aliam alibi ſit.

XXX. Per *Immenſitatem* Deus etiam coëxiſtit omni *Spatio poſſibili*, quod quia actu non exiſtit *Imaginarium* dicitur; quia mundi creati limitibus non continetur I *Reg.* VIII: 27. *ecce Cœli & Cœlum Cœlorum non capiunt te*, &c. Sive vero Deus *extra mundum in ſe ipſo* eſſe dicatur, ſive in *Spatiis Imaginariis*, res eodem redit: requiem enim aëra verberant, qui Spatia Imaginaria nulla actu exiſtere pugnant, cum ipſum nomen doceat, neminem exiſtentiam actualem horum docere.

XXXI. Competit Deo quoque *Æternitas* ab omni *Ævo*, & *Tempore* diſtinctiſſima; *per quam tran-*

omnis Principii, *Termini*, & *Succeſſionis expers*, *jugiter exiſtit.* Tribuitur hæc Deo *Jeſ* XL: 28. *Deus ſeculi*, vel *æternitatis*, *Rom* XVI: 26. κατ᾽ ἐπιταγὴν τῦ αἰωνίυ Θεῦ &c & removetur ab ipſo omne *Principium*, *Pſal.* XC 2. *priuſquam montes naſcerentur*, & *produceres terram*, & *orbem*, & *ſeculo in ſeculum tu Deus. Deut.* XXXIII: 27. אֱלֹהֵי קֶדֶם *Deus antiquitatis* &c. ac *Finis Pſal.* CII & *tu Jehovah in ſeculum manebis* &c. I T[illegible] 17. τῷ δὲ βασιλεῖ αἰώνων ἀφθάρτῳ &c.

XXXII Contra *Socinianos* etiam probamus, Deo *Nullam* competere *Succeſſionem*: quod apud eum *mille anni*, & *dies unus* non differant 2 *Pet.* III: 8. quod ipſe immutabiliter idem exiſtat *Pſal.* CII: 27, 28. *ipſi peribunt* & *tu perſtabis* &c & *tu idem* & *anni tui non conſumentur*, quodque Succeſſio ſit continuus tranſitus à fine ad novum principium *Obj.* I *Temporum differentias Deo tribui Apoc.* I: 4. ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος. Reſp. Per condeſcenſum ad captum noſtrum, quatenus temporum differentiis per æternitatem coëxiſtit. *Obj.* II. *Quod ſucceſſivis momentis abſque ſucceſſione coëxiſtere nequeat.* Reſp. Falſum id; ex ſimilitudine Puncti & Circumferentiæ in Circulo. *Obj.* III. *Temporis momenta per coëxiſtentiam Dei confundi.* Reſp. Neutiquam, cum æternitati Divinæ coëxiſtant ſingula inadæquatè.

XXXIII. Vindicanda eſt *Soli Deo Æternitas*, dum Tempus rebus eſt concreatum. Neque *potuit* Deus aliquid *creare ab æterno*; quia creari, & æternum eſſe implicat contradictionem. Alia eſt *Generationis Æternæ* ratio; quia per hanc non producitur nova Eſſentia.

X[illegible]

XXXIV. *Communicabilia* Attributa, à Facultatibus diſtincta, præcipuè ſunt Tria; *Scientia*, quæ ad Intellectum; *Bonitas*, *&* *Juſtitia*, quæ ad Voluntatem ſpectant. *Scientiam* vel *Sapientiam* hic, non intelligimus *Perſonalem*, quæ eſt Dei Filius *Prov.* VIII: 1. *nonne Sapientia clamat? &c. Luc.* XI: 49. διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν *&c.* ſed Attributivam, de qua 1 *Sam.* II: 3. *quoniam Deus ſcientiarum Jehovah*, *Pſal.* CXLVII: 5. *intelligentiæ ejus non eſt numerus*. *Rom.* XI: 33. ὦ βάθος καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, quæque definitur; *Perfectio Dei, per quam uno actu æterno in ſe perfectiſſime omnia cognoſcit.*

XXXV. Sic notamus, Deum cognoſcere. 1. *Actu Simpliciſſimo*, cum Intellectus ſit perfectiſſimus, & ſemper idem; & diſcurſus ignorantiam, atque acquiſitam cognitionem inferat. 2. *Ab Æterno* propterea *Act.* XV: 18. γνωστὰ ἀπ' αἰῶνός ἐστι τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Licet ob indicia ab hominibus data Deus anthropopathicè in tempore aliquid cognoſcere dicatur, *Gen.* XXII: 12. *nunc cognovi quod tu ſis Deum timens &c.* 3. *Ex ſe*; cum ſit independens, & per voluntatem ejus omnia ſint, *coll. Jeſ.* XL: 13, 14. *quis direxit Spiritum Jehovæ? & vir conſilii ejus eum inſtruxit? cum quo conſuluit, & inſtruxit eum, & docuit eum in via juris, & docuit eum ſcientiam, & viam intelligentiarum fecit ei notam?* 4. *Perfectiſſime*; h. e. intimè, infallibiliter, adæquate, immutabiliter, & præſentiſſime, *coll. Hebr.* IV: 13. *& non eſt creatura inviſibilis coram ipſo*, πάντα δὲ γυμνὰ καὶ τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ὃν ἡμῖν ὁ λόγος.

XXXVI. Cognoſcit Deus *Omnia*, *Joh.* XXI: 17.

17. *Domine tu omnia noſti. Hebr.* IV: 13. *non eſt creatura inviſibilis coram ipſo, ſed omnia ſunt nuda &c.* 1 *Joh.* III: 20. *Deus major eſt corde noſtro, & cognoſcit omnia.* Inter quæ ſunt. 1. Ipſe *Deus*, *Matt.* XI: 27. *nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius &c.* 2. Res mere *Poſſibiles*, per ejus Omniſufficientiam. 3. *Creaturæ* omnes, ſingulares, & univerſales, ſed hæc in ſingularibus ſine abſtractione. 4. *Maxima & minima, Pſal.* CXLVII: 4. *ſupputans numerum ſtellarum, omnium earum nomina vocat*, *Matt.* X: 30. *etiam capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt.* 5. *Bona & mala, Prov.* V: 21. *quoniam coram oculis Jehovæ viæ viri, & omnes orbitas ejus ponderat. Prov.* XV: 3. *in omni loco oculi Jehovæ ſpeculantes malos & bonos. Pſal.* LXIX: 6. *Deus tu noſti ſtultitiam meam, & delicta mea à te non ſunt abſcondita*; utpote de quibus eſt judicaturus. 6. *Cogitata* cordis, 1 *Reg.* VIII: 39. *quoniam tu noſti ſolus, tu, cor omnium filiorum hominis, Act* I: 24. σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων. 7. *Futura* etiam *Libera*, & *Contingentia*, *Pſal.* CXXXIX: 2, 3. 4. *tu noſti ſedere meum & ſurgere meum, intelligis cogitationem meam è longinquo &c. quoniam non ſermo in lingua mea, ecce Jehova tu noſti illud omne*, *Jeſ.* XLI: 22, 23. *adducant & indicent nobis quæ futura ſunt &c, aut ventura facite nos audire, indicate ventura in poſterum, & ſciemus quod Dei vos &c.* quæ & hinc prædici fecit. Negant verò horum Scientiam ineptiſſimè *Sociniani*, & *Obj.* 1. *Quod Deo Exſpectatio vana, & Pœnitentia tribuatur Jeſ.* V: 4. *Gen.* VI: 6, 7. Reſp Illa θεοπρεπῶς de indecentia eventus, & de mutato Dei opere, eſſe intelligenda. II. *Non eſſe horum determinatan-*

veritatem. Reſp. Non apud homines, aut in cauſis ſecundis, ſed omnino apud Deum. III. *Fluere hinc abſolutam rerum Neceſſitatem.* Reſp. Neceſſitatem Conſequentiæ, non autem coactionis, aut intrinſecam in rebus.

XXXVII. Scientia Dei eſt vel *Viſionis*, alias *Libera*, quæ refertur ad illa quæ fiunt per Voluntatem Dei; vel *Simplicis Intelligentiæ*, alias *Naturalis*, quæ circa Deum, & mere poſſibilia verſatur. Quam poſtremam male negant quidam, quod omnem veritatem, & bonitatem à Divina Voluntate velint fluere; ſed perperam & fruſtra, cum Dei exiſtentia, attributa, præceptorum variorum bonitas, rerum eſſentiæ, & æternæ veritates omnes, à Divinæ voluntatis indifferenti arbitrio neutiquam pendeant.

XXXVIII. Addunt *Jeſuitæ*, & *Arminiani* Scientiam *Mediam*, ſeu *Conditionatam*, qua cognoſcat Deus *futura libera, & contingentia ſub conditione ante decretum.* Sed per hanc creatura in actione ſua fit independens; & Deus in cognitione ſua dependens; & vel res eſt futura certo, quando erit Scientia Viſionis; vel intrinſeca in rebus Neceſſitas; vel futura dubiè, quando certo à Deo cognoſci non poteſt, & ad mere Poſſibilia pertinebit; vel non futura.

XXXIX. *Objiciunt.* I. *Exempla nonnulla, ſcil. de Davide tradendo à Kehilæis, ſi illic maneret* 1 *Sam.* XXIII: 11, 12. *& Tyriis ſe converſuris, ſi virtutes inter eos factæ Matt.* XI: 21. Reſp. Davidi ſignificatum eſſe conſilium Kehilæorum, & neceſſitatem abitus ex Dei decreto fluentem; at

at Salvatorem Judæorum impœnitentiam alterius impoſſibilis comparatione exaggerare. II. *Scientiam Dei ad omnia extendi.* Reſp. Quæ ſunt cognoſcibilia, qualia hæc neutiquam. III. *Decreta Divina tanquam prudentiſſima prærequirere cognitam Mediorum ſufficientiam.* Reſp. Sufficientiam horum omnem ex ipſius conſilio fluere. IV. *Res aliter non manere liberas, aut contingentes.* Reſp. Id tantum aſſeri ex prava hypotheſi, quaſi Libertas, & Contingentia in Indifferentia conſiſterent.

XL. Scientia Dei *non* eſt proprie *rerum Cauſa*, ſed Voluntas; etiamſi Scientia quoque antecedat res, & falli nequeat.

XLI. *Bonitas* Dei aliquando notat ejus Perfectionem intrinſecam; aliquando Amabilitatem quoad creaturas, *coll. Pſalm.* IV: 7, 8. *eleva ſuper nos lucem faciei tuæ Jehovah, dediſti lætitiam in corde meo &c. Pſal.* LXXIII: 25, 26. *quis mihi in cœlo? & tecum non volo in terra, deficit caro mea & cor meum, rupes cordis mei & pars mea Deus in ſeculum &c.* ſed maximè ejus *Benignitatem, per quam amabilem ſe præſtat creaturis variis vario modo & gradu*, 2. *Chron.* XXX: 18. *Jehovah bonus expiabit &c. Pſal.* LXXIII: I. *utique bonus Iſraeli Deus purus corde. Matt.* XIX: 17. οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. Ad hanc ſpectat *Amor*, non *Naturalis* inter Perſonas Divinas, *Joh.* III: 35. *Pater diligit Filium &c.* ſed *Voluntarius* in creaturas, homines, & maxime electos, *Pſal.* XXXVI: 7. *hominem, & jumentum ſervas Jehovah; quam pretioſa benignitas tua Deus! Matt.* V: 45. *facit ſolem ſuum oriri ſuper malos, & bonos, & pluit ſuper juſtos, & injuſtos. Joh.* III: 16.

16. *ita Deus dilexit mundum ut & Filium ſuum Unigenitum dederit &c.* Qui quoad actus varios dicitur vel *Benevolentiæ*, vel *Complacentiæ*, ita ut illa hanc præcedat, ab æterno non minus quam in tempore.

XLII. Pertinet huc etiam *Gratia*, quæ creaturæ dignitatem excludit: & diſtinguitur in *Gratis Datam* 2 *Pet.* III: 18. *creſcite in gratia &c.* & *Gratis Dantem*, ſeu Dei favorem, *Rom.* III: 24. *juſtificati gratis* τῇ αὐτοῦ χάριτι *Cap.* IV: 4. *operanti merces non imputatur* κατὰ χάριν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὀφείλημα *&c.* male *Pontificiis* addentibus *Gratos facientem.* Eſt eadem quoque *Interna*, vel *Externa*, *Communis*, vel *Salutaris*, *Præveniens*, *Cooperans*, vel *Subſequens*, *&c.* Male interim diſtinguunt *Jeſuitæ*, & *Arminiani* Gratiam in *Sufficientem*, quæ ſit plane *Univerſalis*, & *Efficacem*, quæ contingat ſalvatis; cum vere Sufficiens ſupplemento alio non habeat opus, & homines naturaliter ab omni ſalutis ſpe ſint excluſi, *Eph.* II: 12 ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ, dum Particularis omninò eſt Gratia triplex, Electionis, Redemptionis, & Vocationis, quam omnem alii male Univerſalem faciunt.

XLIII. *Miſericordia*, ad Bonitatem etiam referenda, affectum Dei notat in miſeras creaturas, *Exod.* XXXIV: 6. *Jehovah, Jehovah, Deus miſericors & gratioſus* רחום וחנון. *Luc.* VI: 36. *eſtote ergo miſericordes*, καθὼς καὶ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. *Eph.* II: 4. ὁ Θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει *&c.* quæ per ſimilia *Paſtoris*, *Patris*, *Matris*, etiam ſæpe declaratur. Et eſt hæc aliquo modo quidem communis reprobis, ſed in efficacia

cia ſalutari Electis propria, qui hinc vocantur *σκεύη ἐλέυς Rom.* IX: 23.

XLIV. *Patientia*, ſeu *Longanimitas*, Bonitatis itidem ſpecies, dilationem juſtæ iræ dicit, *Exod.* XXXIV: 6. *Jehovah, Jehovah, &c longanimis* ארך אפים / *& magnus benignitate & veritate. Rom.* II: 4. *ἢ τῦ πλέτυ τῆς χρηςότητος αὐτοῦ καὶ τῆς ἀνοχῆς καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς &c.* Et demonſtravit hanc non tantum ſub V. T. Deus per *πάρεσιν* peccatorum *ἐν τῇ ἀνοχῇ τοῦ Θεῦ Rom.* III. 25. ſed & demonſtrat hodie ad Reproborum convictionem, & Electorum converſionem.

XLV. *Juſtitia* tribuitur Deo triplex, *Divina, Dominica*, & *Judiciaria.* Per *Divinam* intelligitur *naturalis ejus ſanctitas, Jeſ.* VI: 3. *ſanctus, ſanctus, ſanctus Jehovah exercituum. Joh.* XVII: 11. 25. *Pater ſancte &c. Pater juſte &c.* Per *Dominicam* vero *Sanctitatis iſtius in verbis, & factis omnibus demonſtratio.* Eſt enim Deus infallibiliter *Verax* in verbis ſuis, *Rom.* III: 4. *ſit Deus verax. Tit.* I: 2. *ὁ ἀψεύδὴς Θεός.* Eſt idem *Conſtans* in minis, & promiſſis, & horum reſpectu *Fidelis. Neh.* IX: 8. *confirmaſti verba tua, quia juſtus tu &c.* I *Sam.* XV: 29. *æternitas Iſraelis non mentietur, neque pœnitentia ducetur, quia non homo ipſe ut pœnitentia ducatur. Mal.* III: 6. *ego Jehovah non ſum mutatus, & vos filii Jacob non eſtis conſumpti. Hebr.* VI: 17. *in quo Deus volens abundantius demonſtrare hæredibus promiſſionis τὸ ἀμετάθετον τῆς βυλῆς αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν. ὅρκῳ.* I *Joh.* I: 9. *ſi confiteamur peccata noſtra, πιςός ἐςι καὶ δίκαιός, ut remittat nobis peccata &c.* Ut ſi aliquando verba videantur non fuiſſe impleta, illa pro conditionatis debeant haberi, ex I *Tim.* IV: 8. *ἡ δὲ εὐσέβεια*

πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης. *Jer.* XVIII: 8. *& convertetur gens ipſa à malo ſuo ſuper quam locutus ſum, & pœnitentia ducar ſuper malo quod cogitavi facere ei &c.* Eſt idem *Inculpatus in Præceptis*, quæ ſemper æquiſſima, & decentiſſima deprehendimus, bene attendentes. Eſt idem denique *Irreprehenſibilis in Operibus* omnibus, *Deut.* XXXII: 4. *rupes, perfectum opus ejus, quoniam omnes viæ ejus jus, Deus veritas, & non iniquitas, juſtus, & rectus ipſe &c.*

XLVI. Per *Juſtitiam Judiciariam* porro Deus ſuum unicuique tribuit in Judicio, bonis bene, malis male. *Gen.* XVIII: 25. *An judex totius terræ non faciet jus? Pſalm.* XI: 7. *quoniam juſtus Jehovah, juſtitias diligit &c.* 2 *Theſſ.* I: 6, 7. *ſiquidem juſtum eſt apud Deum* ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλῖψιν, καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν *&c.* Quatenus vero bene rependit, hæc appellatur *Remunerativa.* Uti Remuneratio iterum eſt vel *Euangelica*, quæ fit credentibus ob meritum Chriſti, 2 *Tim.* IV: 8. λοιπὸν, ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής. *&c.* vel *Legalis*, quæ fit plene Legem præſtantibus. Cujus *Juſtitiæ* æque, quam *Sanctitatis* intaminatæ, & *Bonitatis* maxime, reſpectu fieri non poſſe judicamus, ut Deus plane innocentem, & ſanctum hominem præmio privet, & pœnis æternis afficiat. *Objiciunt* nonnulli. I. *Punire Deum filios propter peccata parentum, & juſtos cum injuſtis Exod.* XX: 5. *Ezech.* XXI: 3. Reſp. De malis illic agi temporalibus, & de hominibus communi peccato involutis. II. *Cæcum natum nec peccaſſe, nec*

pa

parentes ejus Joh. IX: 3. Reſp. Peccato aliquo graviori præ aliis. III. *Poſteros ob Adami peccatum, & Chriſtum pro electis pati.* Reſp. Neutrum ergo abſque peccari intuitu, nec adeo plane innocentem. IV. *Dei Jus in creaturas eſſe Abſolutiſſimum.* Reſp. Ejus exercitium tamen per proprias perfectiones Dei limitari.

XLVII Quatenus peccatori Deus infligit pœnam, *Juſtitia* eadem dicitur *Vindicativa*, *Ultrix*, *Puniens &c.* Et eſt hæc Deo ita *Naturalis*, ut *Peccatum prorſus impunitum dimittere nequeat*; juxta loca *Exod.* XXXIV: 7. ונקה לא ינקה / *& inſontem habendo non habebit inſontem.* *Pſal.* V: 5, 6. 7. *quoniam non Deus volens improbitatem tu, non cohabitabit tibi malus, non conſiſtent inſani coram oculis tuis, odiſti omnes operarios iniquitatis, perdes loquentes mendacium, virum ſanguinum, & doli abominatur Jehovah &c. Hab.* I: 13. *purus oculis ne videas malum, & ſpectare moleſtiam non potes &c.* & juxta Sanctitatem Dei, *Pſ.* L: 21. *hæc feciſti, & ſilui, ſimilem me eſſe putaſti tibi, redarguam te &c. Joſ.* XXIV: 19. *quoniam Deus ſanctus ipſe, Deus zelotes ipſe, non feret prævaricationem veſtram, & peccata veſtra &c.* & juxta effectum in Filii ſui punitione, *Rom.* III: 25, 26. ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, &c. πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ ἐν τῷ νῦν καιρῷ &c. Unde liquet etiam, Pœnam non fluere ex æterno tantum voluntatis Divinæ Decreto, uti voluere quidam. Peſſime autem *Sociniani* punitionem ſtatuunt *effectum vertibilis voluntatis Dei*, neutiquam neceſſarium, & *Objiciunt.* I *Libertatem actionum Dei.* Reſp. Illam non conſiſtere

in

in Indifferentia; & hanc quoque in præcedenti, Creatione, & Permiſſione lapſus poſſe conſpici. II. *Dei Potentiam infinitam.* Reſp. Illam ſe non extendere ad indecentia. III. *Dei Miſericordiam, & Bonitatem.* Reſp. Illam inferre pœnæ mitigationem, vel translationem, non ablationem. IV. *Poteſtatem Dei Abſolutam, dum etiam homines de Jure ſuo remittere poſſunt.* Reſp. Poteſtatis exercitium perfectionibus divinis debere convenire; & judices licite pœnam non poſſe remittere. V. *Deum actu remittere peccata, nec delectari pœna.* Reſp. Remittere tantum ob ſatisfactionem Chriſti; nec delectari pœna præ remuneratione, aut pœna peccatoris reſipiſcentis.

XLVIII. Perfectionibus omnibus dum Deus præ creaturis ſuis multum excellit, *Jus* ſeu *Poteſtatem* habet in omnes *Supremam* plane, & *Independentem*; *Jer.* X: 6, 7. *quia non ſicut tu Jehovah, magnus tu & magnum nomen tuum in fortitudine, quis non timeat te Rex gentium? quia tibi convenit, quia in omnibus ſapientibus gentium & in omni regno eorum non ſicut tu. Jer.* XVIII: 6. *ecce ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea, domus Iſrael. Dan.* IV: 35. *& omnes habitatores terræ ſicut nihil reputantur, & ſecundum voluntatem ſuam facit in exercitu cœlorum & habitatoribus terræ, & non eſt qui cohibeat manum ejus, illique dicat, quid facis? Jeſ.* XLV: 9. *væ contendenti cum figulo ſuo, teſtæ cum teſtis terræ, an dicet lutum figulo ſuo, quid facis? & opus tuum non manus ei? Matt.* XX: 15. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς. *Rom.* IX: 18, 19, 21. *itaque cujus vult miſeretur, quem autem vult indurat*

rat &c. imo vero ô homo quis tu es ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ *&c.* *Determinatur* tamen Poteſtas hæc in exercitio ſuo; tum per *Perfectiones* Dei proprias, quibus repugnantia agere aut præcipere nequit; tum per *Conſilium voluntatis* ſuæ immutabile. Quod determinatum ita *Jus* dici ſolet *Ordinatum*, uti prius illud *Abſolutum*.

CAPUT V.

De Perſonarum Trinitate.

TRINITAS eſt quaſi *Tri-Unitas*, ſeu *Trium Unitas*, ex 1 *Joh.* v: 7. καὶ οὗτοι οἱ τρεῖς ἕν εἰσι. Et melius eſt hoc nomen, quam alterum *Triplicitatis*, quod compoſitionem magis quam unitatem involvit.

II. PERSONÆ nomen ex ſcena ſumptum eſt, pro quo Paulus ὑπόστασιν habet *Hebr.* 1. 3. ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ *&c.* & Latini quandoque *Subſiſtentiam*, quandoque *Subſtantiam* dicunt. Notat autem perſona hic generatim; *Subſtantiam intelligentem*, *individuam*, *& incommunicabilem*.

III. *Perſonalitas* in abſtracto *non* eſt reale quod *Ens*, ſic enim neceſſario plures in Deo forent Eſſentiæ; *non* etiam mera *Negatio* actualis Communicationis, ſic enim merum foret nihil; nec Perſonarum diſtinctio per Proprietates Characteriſticas poſſet concipi; & Perſonalitas τοῦ λόγου in Incarnatione periret; ſed

Mo

Modus poſitivus entis, ultimo terminans & complens naturam ſubſtantialem, ac illi dans incommunicabilitatem.

IV. Nomina *Perſonæ*, & *Trinitatis*, in præſenti ſtatu Eccleſiæ, ad arcendas hæreſes, ſunt neceſſaria, etiamſi explicite in Scriptura non legantur: quia in ſenſu detorto nominibus Scripturariis utuntur etiam Hæretici. Et male agunt omnino, qui tantum his ex odio terminorum Scholaſticorum cedunt, ut noninſi de *Myſterio Patris*, *Filii*, & *Spiritus* loquantur.

V. Ad Trinitatis intelligentiam faciunt iſta. 1. *Unicam*, & ſimpliciſſimam eſſe *Dei Eſſentiam*; contra *Tritheitas*, & *Triformianos*. 2. Eſſe *Tres Modos ſubſiſtendi hujus eſſentiæ unicæ*, relativè & terminativè ab Eſſentia diſtinctos, non nuda Nomina; contra *Sabellianos*, & *Patripaſſianos*. 3. *Convenire* Perſonas has, tum *in Una Eſſentia*, quam per ὁμοούσιον expreſſerunt *Nicæni*, tum in ἰσότητι ſeu *Æqualitate* honoris, tum in ἐμπεριχωρήσει, ſeu mutua *Inexiſtentia*, *ex Joh.* XIV: 11. *Credite mihi, quod ego in Patre & Pater in me.*

VI. 4. *Diſtingui* iterum has Perſonas inter ſe. α. *Nominibus*, Patris, Filii, & Spiritus, ex *Matt.* XXVIII: 19. *baptizantes eos in nomen Patris & Filii & Spiritus Sancti.* β. *Ordine*, ex 1 *Joh.* V: 7. *quoniam Tres ſunt teſtantes in cœlo, Pater, Verbum, & Sanctus Spiritus.* γ. *Modo operandi*, ex *Joh.* V: 19. *amen amen dico vobis, non poteſt Filius à ſe operari quidquam; ſi non viderit Patrem operantem &c.* δ. *Operibus ad extra*, per œconomicam appropriationem, ex 1 *Cor.* VIII: 6. *ſed nobis unus Deus, Pater ex quo omnia &c.* 1. Maximè verò

Proprietatibus Perſonalibus, ſeu *Characteriſticis*, quæ ſunt Perſonarum in concreto, & *Relativæ*, potius quam abſolutæ.

VII. *Patris Proprietas* eſt ἀγεννησία, Filiique & Spiritus ineffabilis Productio; ex *Joh.* v: 26. *ſicut Pater habet vitam in ſe, ita dedit etiam Filio vitam habere in ſe*, & ex nomine *Patris*. Hoc reſpectu Veteres durius Patrem *totius Deitatis Fontem* dixerunt.

VIII. Proprietas Filii eſt *Genitum eſſe à Patre*, & cum hoc Spiritum producere. Agitur de Generatione iſta *Pſalm.* II: 7. *Filius meus tu, ego hodie genui te. Prov.* VIII: 24, 25. *cum non eſſent abyſſi producta ſum &c. antequam montes eſſent fixi, ante colles, producta ſum. Mich.* V: 1. *& exitus ejus ante principium, ante dies ſeculi &c.* ſicuti & ab hac ſola ille *Filius Dei, Unigenitus, Proprius, Dilectus*, dicitur. *Matt.* XVI: 16. *tu es Chriſtus Filius Dei viventis. Joh.* I: 15. *& vidimus gloriam ejus, gloriam ſicut Unigeniti à Patre. Rom.* VIII: 32. *qui quidem Proprio Filio non pepercit &c. Matt.* III: 17. οὗτός ἐςιν ὁ υἱός μȣ ὁ ἀγαπητὸς ἐν ᾧ εὐδόκησα. Eſt vera hæc Generatio *Æterna*, & *Hyperphyſica*, *Propria* tamen, *non Metaphorica*, & deſcribitur ut *æterna, ac incomprehenſibilis ejuſdem numero Divinæ Eſſentiæ Communicatio, à Patre facta Filio*; ex *Col.* I: 15. *qui eſt Imago Dei inviſibilis, primogenitus omnis creaturæ. Hebr.* I: 3. ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποςάσεως αὐτȣ. *Col.* II: 9. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς *&c.*

IX. Male olim *Ariani* Generationem hanc explicarunt per *Creationem* ante primordium Moſaicum, ex *Col.* I: 15. ubi tamen Chriſtus πρωτοτό-

κος; non πρωτόκτιστος, dicitur. Male *Sociniani* etiam quatuor ejus in tempore ponunt gradus. *Nativitatem* ex Virgine, *Sanctificationem* ad munus Mediatoris, *Suſcitationem* ex mortuis, & *Exaltationem* ad dextram Patris; in quibus omnibus juxta Scripturam non eſt niſi conſequens demonſtratio Divinæ Filiationis, *coll. Luc.* I: 35. *Joh.* X: 36. *Rom.* I: 4. *Hebr.* V: 5. Male adhuc *Remonſtrantes* quatuor has cauſas Filiationis Socinianas cum æterna Generatione jungunt, ac ſi ob hanc & illas ſimul Filius Dei foret. Male tandem Vir Doctus nuper Generationem hanc primum conſtituit in *Coëxiſtentia* cum Patre, quæ Spiritui eſt communis, nec minus recte Patri quam Filio tribuitur, quæque nihil in ſe habet quod Generationi reſpondeat; deinde vero negata Generationis Æternitate verâ *Socinianas Filiationis Cauſas* cum reſpectu ad Incarnationem, & Munus ſolas adoptavit, agnitâ tamen æterna Filii Deitate. Quo pacto evertitur Scriptura Chriſtum Filium Dei dicens ante Incarnationem; & myſterium Trinitatis palam exit, vel in *Tritheiſmum*, ſi non in Modo habendi Eſſentiam, ſed in ipſa Eſſentia Perſonarum diſcrimen conſtituitur, vel in *Sabellianiſmum*, ſi nec Eſſentiæ, nec Modi ſit diſcrimen ullum. Quod cum non minus etiam ad Spiritum quam ad Filium, pertineat, liquet maximum hujus erroris pondus omnibus attendentibus, & Synodorum Belgicarum cura adverſus illum laudari debet.

X. Quanquam Genitus a Patre ſit Filius, eſt tamen *Verus*, *Supremus*, & *Independens Deus*, ſeu αὐτόθεος; juxta *Joh.* V: 20 *hic eſt verus Deus & vita æterna. Rom.* IX: 5. ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς

εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. & *Joh.* v: 26. ὥσπερ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. Malè ergò phraſin hanc negant *Pontificii*; tum propter *datam* illi à Patre *vitam*, quæ ad modum habendi eſſentiam independentem tantum ſpectat, & ad ordinem ſubſiſtendi perſonalem; tum propter *dationem*, & *ſubjectionem* in tempore, quæ vel ad humanæ naturæ unctionem, vel ad œconomiam voluntariam, & declarationem externam, debent referri.

XI. Proprietas Spiritus S. eſt *Exire*, vel *Spirari*, *Pſal.* XXXIII: 6. *in Verbo Jehovæ cœli facti ſunt, & in Spiritu Oris ejus omnis exercitus eorum. Joh.* XV: 26. τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. *Joh.* XX: 22. ἐνεφύσησε & *dixit eis, accipite Spiritum Sanctum.* Non à ſolo Patre, ſed & à Filio; *cujus* hinc etiam dicitur *Spiritus Gal.* IV: 6. *Deus miſit Spiritum Filii ſui in corda veſtra*; à quo *accipit* omnia *Joh.* XVI: 13, 14, 15. *ille me glorificabit, quia ex meo accipiet, & annunciabit vobis, omnia quæ habet Pater mea ſunt, propterea dixi quod ex meo accipiet & annunciabit vobis*; & à quo mittitur, *Joh.* XV: 26. *quem ego vobis, mittam à Patre &c.* Quod tenendum contra *Græcos*, qui *à ſolo Patre* procedere Spiritum tenent; quibus tamen bene dari poteſt, Filium in hac Spiratione potius Patri ſubordinandum quam coordinandum eſſe.

XII. Differentia *Generationis*, & *Spirationis* nobis non eſt accurate perſpecta. Hoc tamen conſtat, in Generatione Filio dari facultatem ulterius eſſentiam communicandi, in Spiratione non item Spiritui Sancto. Quod vero multi Generationem *Intellectui*, & Spirationem *Voluntati* tribuunt, vanum eſt.

XIII.

XIII. Non eſt repetendum dogma Trinitatis, vel cum *Papiſtis* ex Traditione, vel cum aliis à Ratione naturali; ſed unicè ex Scripturis, tum V. tum N. Teſtamenti. Et probamus quidem primo indefinitè, *Plures* in uno Deo eſſe *Perſonas* 1. Ex locis, quibus Deus in *prima perſona pluraliter de ſe* loquitur, *Gen.* I: 26. *faciamus hominem in imagine noſtra ſecundum ſimilitudinem noſtram*, *Gen.* III: 22. *ecce homo factus eſt ſicut unus ex nobis*, *Gen.* XI: 7. *agite deſcendamus*, *& confundamus illic labium eorum &c.* utique nec ad Angelos, quia his prædicata horum locorum non competunt, nec Principum hodierno more, qui apud Orientales non ita obtinuit. 2. Ex iis etiam, quibus *Plures perſonæ diſtinctè* nominantur, *Gen.* XIX: 24. *& Jehovah pluere fecit ſuper Sedom & ſuper Hamorah ſulphur & ignem à Jehovah è cœlis.* *Pſalm.* XLV: 8. *propterea unxit te Deus Deus tuus oleo gaudii præ ſociis tuis.* *Pſalm.* CX: 1. *dixit Jehovah Domino meo, ſede ad dextram meam &c.*

XIV. Argumentum, quod addunt alii, ex Plurali Terminatione nominis *Elohim* aliorumque, non poſſumus probare; quia terminatio pluralis excellentiæ cauſa ſolet ſingulari ſenſu in nominibus præcipue dignitatis adhiberi, *coll.* *Exod.* XXI: 4, 29. *ſi Dominus ejus* אדניו *dedit ei uxorem &c.* *& etiam Dominus ejus morietur* בעליו יומת/ *&c.*); & id nomen de Idolis perinde uſurpatur, *Exod.* XX: 3. לא יהיה לך אלהים אחרים *non erit tibi Deus alius &c.* imo Perſonis Singulis tribuitur, *Pſal.* XLV: 8. *unxit te* אלהים אלהיך *Deus Deus tuus*, imo pluraliter ſi vertatur ad plures *Deos* nos ducit.

XV. Habemus ſecundò Loca V. T. ubi *Trinitas Perſonarum* determinatur, ſcilicet 1. Ubi *Trina* fit *Nominis*, vel *Attributi* Divini *Repetitio*, *Num.* VI: 24, 25, 26. *benedicat tibi Jehovah & cuſtodiat te, lucere faciat Jehovah faciem ſuam tibi & ſit tibi gratioſus, elevet Jehovah faciem ſuam ad te & ponat tibi pacem. Jeſ.* VI: 3. *Sanctus, Sanctus, Sanctus Jehovah exercituum, coll. verſ.* 8. *quem mittam, & quis ibit nobis? & Joh.* XII: 41. ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐλάλησε περὶ αὐτοῦ; *Act.* XXVIII: 25. ὅτι καλῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, *&c.* 2. Ubi *Tres Perſonæ* diſtinctè *recenſentur*, *Pſal.* XXXIII: 6. *in Verbo Jehovæ cœli facti ſunt, & in Spiritu oris ejus omnis exercitus eorum. Jeſ.* LXI. 1. *Spiritus Domini Jehovih ſuper me, quia unxit Jehovah me, ad euangelizandum manſuetis miſit me &c. Jeſ.* LXIII: 7, 9, 10, 11, 14. *benignitates Jehovæ commemorabo, &c. Angelus faciei ejus ſalvavit eos, &c. ipſi autem rebellarunt & dolore affecerunt Spiritum ſanctitatis ejus &c. ubi ponens in medio ejus Spiritum ſanctitatis ſuæ? &c. Spiritus Jehovæ requieſcere fecit eum &c. Hagg.* II: 5, 6. *quoniam ego vobiſcum, dictum Jehovæ exercituum, cum Verbo quo cæcidi cum eis in egreſſu eorum ex Ægypto, & Spiritus ſtans in medio veſtri &c.*

XVI. Non putamus huc ſpectare *Apparitionem Trium* Virorum coram Abrahamo *Gen.* XVIII: 1, 2. Ubi potius *Unus* tantum fuit *Jehovah*, Dei Filius, cum *Duobus* Angelis creatis; uti hi in contextu nomine, & opere miniſteriali diſtinguuntur; unde etiam Paulus *Angelos* hoſpitio exceptos dicit *Hebr.* XIII: 2. *Obj.* 1. *Honorem divinum, & æqualem tribus eſſe delatum,*

Reſp.

Reſp. Nec Æqualem, cum ad unum per excellentiam ſæpe ſermo dirigatur: nec Divinum primo, cum Abraham necdum dignoſceret Jehovam. Obj. 11. *Angelos duos nomine Jehovah appellari Gen.* XIX: 18, 25. Reſp. Jehovam, qui apud Abrahamum manſerat prius, in exitu ad Angelos duos, & Lothum verius rediiſſe, juxta prædictionem. Gen. XVIII: 20.

XVII. Producimus tertio teſtimonia N. Teſt. clariſſima; ex *Matt.* III: 16, 17. ubi Chriſtus baptizatus à *Patre* eſt declaratus ejus *Filius*, & *Spiritus* in forma *Columbæ* deſcendit; ex *Matt.* XXVIII: 19. ubi *in nomen*, h. e. ex autoritate, in fidem, & in obſequium, horum trium baptizari jubemur; *Joh.* XIV: 16, 17. ubi ſe à *Patre*, & *Spiritu* mittendo diſtinguit Chriſtus miſſurus; ex 2 *Cor.* XIII: 13. ubi *Pater*, *Chriſtus*, & *Spiritus*, ut unus gratiæ autor, invocantur; ex *Apoc.* I: 4, 5. ubi cum *Patre*, & *Jeſu Chriſto*, junguntur in voto Johannis *Septem Spiritus*, ſeu Spiritus S. quoad repræſentationem ſymbolicam, & multiplicia ac ſufficientia dona ſeptiformis.

XVIII. Præ omnibus tamen aliis locis eminet textus 1 *Joh.* V: 7. ubi *Tres* dicuntur *eſſe* οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ οὐρανῷ, ὁ πατὴρ καὶ ὁ λόγος καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα, & *hi Tres* ἓν *Unum eſſe*. Ubi plus quam *unitas conſenſus*, & *teſtimonii* intelligitur; ob aliam phraſin quam quæ legitur *verſ.* 8. εἰς τὸ ἕν, & ob exegeſin Chriſti *Joh.* X: 29, 30. *ego & Pater Unum ſumus &c.* Nec debet hic locus rejici ut *Suppoſititius*; cum antiquiſſimi Codices; & Patres eum habeant, & oppoſitio trium *teſtium terreſtrium verſ.* 8. eum neceſſarium faciat. Quod

vero in aliquibus non legatur Verſus hic, aut ſi rie legatur, ex corruptione, & fraude antiquorum Anti-Trinitariorum eſt repetendum, etiam à *Arium*.

XIX. *Objiciunt Sociniani*, & *Anti-Trinitarii* alii. I. *Loca, ubi Deus Unus dicitur*, *Deut*. VI: 4. *Eph*. IV: 6. I *Cor*. VIII: 4, 5, 6. Reſp. Illa agere de Una Eſſentia, & in nonnullis horum Plures Perſonas Divinas explicite, vel implicite memorari. II. *Loca, quæ Patrem Solum Deum dicunt*, *Joh*. XVII: 3. *Jud. verſ*. 4. *&c*. Reſp. Quædam horum non agere de Patre, ſed vel de Deo ὐσιωδῶς, vel etiam de Chriſto; & in aliis non *Patrem ſolum* dici Deum, ſed Patrem vocari *Deum Solum*, ſeu verum, qui ſolus & unus eſt. III. *Loca, quæ ſapientiam, bonitatem, independentiam &c ſoli Patri tribuunt*, I *Tim*. I: 17. μόνῳ σοφῷ Θεῷ τιμή. *Matt*. XIX: 17. τί με λέγεις ἀγαθὸν; ὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. *Joh*. V: 26. ὥσπερ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ &c. Reſp. Nullam ullibi excluſionem fieri Filii, aut Spiritus, qui potius in nonnullis expreſſe includuntur, ſed tantum creaturarum. IV. *Filium, & Spiritum Dei appellari, & ſic à Deo diſtingui*. Reſp. Tum Dei nomen ſumi perſonaliter; & alibi utrumque etiam dici Deum in caſu recto.

XX. Ad Ratiocinia, quæ opponuntur, generatim dicendum eſt, iſta propter *noſtram finitatem*, Deique *infinitatem*, & *veritatem*, revelationi eſſe ſubjicienda, ex 2 *Cor*. X: 5. λογισμὺς καθαιρῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τῦ Θεῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. In ſpecie dum

dicunt

dicunt: *α pro Perſonis Eſſentias multiplicari ſemper*, notamus, in finitis, non in Ente Infinito, id locum habere; *β ſi una ſit Eſſentia, non differre Perſonas inter ſe*, dicimus, Proprietatibus Characteriſticis eas tamen diſtingui: *γ ſi Perſonalitas diſtinguatur ab Eſſentia, Quatuor fore Eſſentias*; obſervamus, Perſonalitatem non eſſe Ens, ſed ejus Modum ſubſiſtendi; *δ ſi unaquæque Perſona ſit Deus, illam quoque fore Trinam*, reſpondemus, ſingulas Perſonas habere quidem Eſſentiam, & Perfectiones Eſſentiales, non tamen Proprietates Perſonales & Relativas omnes.

XXI. *Deitas Filii* porro probatur. 1. Ex *Nominibus*, tum Jehovah, tum Dei, & Domini, ipſi admodum emphatice datis, *Joh.* XX: 28. ὁ Κύριός μȣ καὶ ὁ Θεός μȣ. *Act.* XX: 28. ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἣν περιεποιήσατο διὰ τȣ͂ ἰδίȣ αἵματος. 1 *Tim.* III: 16. Θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί. *Tit.* II: 13. προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τȣ͂ μεγάλȣ Θεȣ͂ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 1 *Joh.* V: 20. *& ſumus in vero, in Filio ejus Jeſu Chriſto, hic eſt Verus Deus & vita æterna. Jeſ.* XL: 3. *vox clamantis in deſerto, parate viam Jehovæ &c. Jer.* XXIII: 6. *& hoc nomen ejus quo vocabunt eum, Jehovah juſtitia noſtra, &c.* 2. *Ex Attributis* Divinis, Æternitatis *Prov.* VIII: 22. *Jehovah poſſedit me principio viæ ſuæ, ante opera ſua &c. Mich.* V: 2. *ex te mihi exibit, ut ſit Dominator in Iſrael, & exitus ejus* מקדם מימי עולם / ſeu *à*, ſeu potius *ante principium, ante dies ſeculi. Joh.* I: 1. ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος *&c. Joh.* VIII: 58. πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγώ εἰμι. Omni-

præſentiæ. *Matt.* XVIII: 20. *ubi duo aut tres congregati ſunt in nomine meo, illic ſum in medio eorum.* Independentiæ *Joh.* V: 26. *ſicut Pater habet vitam in ſe, ſic dedit & Filio vitam habere in ſe.* Immutabilitatis *Pſalm.* CII: 27, 28. *ipſi peribunt, & tu perſtabis &c. & tu idem, & anni tui non conſumentur.* Omniſcientiæ *Joh.* XXI: 17. *Domine tu noſti omnia. Apoc.* II: 23. *& agnoſcent omnes Eccleſiæ* ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευνῶν νεφροὺς καὶ καρδίας. Omnipotentiæ *Apoc.* I: 8. *ego ſum Alpha & Omega &c.* ὁ παντοκράτωρ. Quorſum etiam refer ipſam *Deitatem Col.* II: 9. *Formam & Æqualitatem Dei Phil.* II: 6. & *Unitatem* cum *Patre Joh.* X: 3. 3. Ex *Operibus* Divinis, Creationis *Pſalm.* XXXIII: 6. *in Verbo Jehovæ cœli facti ſunt. Joh.* I: 3. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν ὃ γέγονεν. Conſervationis *Col.* I: 17. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Hebr.* I: 3. φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Miraculorum *Joh.* V: 21, 36. ὥσπερ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει ζωοποιεῖ &c. τὰ γὰρ ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτὰ, αὐτὰ τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ &c. Redemtionis *Actor.* XX: 28. *Eccleſiam Dei quam acquiſivit per proprium ſanguinem.* Vocationis *Joh.* V: 25. *quoniam venit hora & nunc eſt, quando mortui audient vocem Filii Dei & audientes vivent.* Juſtificationis *Matt.* IX: 6. *ut ſciatis quod poteſtatem habeat Filius hominis in terra remittendi peccata.* Sanctificationis *Eph.* V: 26. ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ &c. Conſervationis *Joh.* X: 28. κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει τὶς αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. Reſuſcitatio-

nis

tis *Joh.* v: 28. μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα ἐν ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται &c. Judicii Univerſalis *Joh.* v: 22. *neque enim Pater judicat quemquam ſed judicium omne dedit Filio &c.* 4. Ex Divino *Honore* & *Cultu*, *Joh.* v: 23. *ut omnes honorent Filium ſicut honorant Patrem &c.* Quorſum ſpectat Invocatio *Hebr.* I: 6. ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκυμένην, λέγει, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ. *Phil.* II: 9, 10. *ut in nomine Jeſu omne genu flectatur cœleſtium & terreſtrium & ſubterraneorum &c.* Obſequium *Pſal.* XLV: 12. *quoniam ipſe Dominus tuus procumbe ei.* Fides *Joh.* XIV: I. πιστεύετε εἰς τὸν Θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Amor I *Cor.* XVI: 22. *ſi quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, ſit anathema! Maranatha.* Baptiſmus in ejus nomen *Matt.* XXVIII: 19. *baptizantes eos in nomen Patris & Filii &c.* Qui Honor omnis Chriſto non poſſet tribui, ſi non eſſet Deus, ex *Jeſ.* XLII: 8. *gloriam meam alteri non dabo. Jer.* XVII: 5. *maledictus vir qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum & à Jehovah recedit cor ejus. Matt.* IV: 10. *Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſervies, &c.*

XXII. *Objiciunt Sociniani*, qui Chriſtum pro Nudo Homine habent, I. *Quod à Deo ut Filius, & Imago Dei diſtinguatur Matt.* XVI: 16. *Col.* I: 15. Reſp. Dei nomen tum perſonaliter ſumi; imo per nomina *Imaginis*, & *Filii* eandem ipſi cum Patre Naturam tribui. II. *Quod ipſe ut Homo, & ut Mediator à Deo ſit diverſus*, I *Tim.* II: 4. Reſp. Ipſum eſſe Hominem, & Deum ſimul, & Mediatoris munus

Dei

Deitatem non excludere, ſed omnino requirere. III. *Quod dona Spiritus in ipſum ſint collata Matt.* III: 16. Reſp. Tantum ſecundum naturam humanam; & vi Unionis Perſonalis cum Divina copioſiſſime. IV. *Quod Chriſto negetur bonitas Matt.* XIX: 17. *omniſcientia Marc.* XIII: 32. *& potentia divina Joh.* V: 10. *non poteſt Filius à ſe ipſo facere quidquam niſi viderit Patrem facientem &c.* Reſp. Chriſtum ſibi neutiquam denegare bonitatem divinam, ſed hominem ex verbis propriis velle convincere; omniſcientiam Chriſto ſecundum naturam humanam tantum negari; nec Chriſtum ſibi tribuere impotentiam, ſed loqui de Unitate ſua cum Patre, & Ordine operandi.

XXIII. De *Spiritu S.* probamus primum, quod ſit *Vera Perſona.* Quod docent Nomina, Pronomina in genere maſculino πνεύματι ſubjecta *Joh.* XV: 26. τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας *&c.* ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. *Eph.* I: 13, 14. ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ ὅς ἐστιν ἀῤῥαβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν &c. Attributa Intellectus, & Voluntatis, Opera Perſonalia, & Emblemata ſub quibus viſus eſt. *Sociniani* volunt, eſſe eum *Virtutem Dei*, & *Qualitatem*, *Medium inter Deum & creaturam*; & *Obj.* I. *Quod Virtus Dei appellatur Luc.* I: 35. *Spiritus Sanctus venit ſuper te, & Virtus Altiſſimi obumbrabit te* I *Cor.* II: 4. *in demonſtratione Spiritus & Virtutis &c.* Reſp. Vel *Virtutem* dici eum *Perſonalem*, vel potius Virtutem Divinam his locis ipſi tribui. II. *Quod dicatur paſſim mitti, donari, diſtribui.* Reſp. Etiam Filium mitti & donari; & dein ſpectare hæc potiſſimum ad do-

ſona Spiritus, quæ nomen *Spiritus* accipiunt metonymice.

XXIV. Probamus ſecundo, quod ſit *Perſona à Patre, & Filio Diſtincta*; ex *nomine* peculiari, diſtincta *recenſione Matt.* XXVIII: 16. 1 *Joh.* V: 7. & *alius* expreſſa mentione, *Joh.* XIV: 16 καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν. *Joh.* XV: 26. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας &c. *Objiciunt Sociniani*, qui aliquando volunt, Spiritum non eſſe à Deo diſtinctum cujus eſt: I. *Nomen Spiritus Deo tribui*. Reſp. Tum illud de Natura Spirituali tantum intelligi. II. *Spiritus mentionem rarius fieri, ubi Pater & Filius memorantur*. Reſp. Quandoque etiam ſolius Patris eſſe mentionem; & ſi non tam ſæpe id fiat, aliquando tamen Spiritum Sanctum expreſſe addi.

XXV. Tertio probamus, quod Spiritus ſit *Perſona Una*; ex eo quod *ſingulariter* memoretur, quodque expreſſe *Unus* dicatur 1 *Cor*. XII: 4, 11. διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα &c. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Quod tenendum contra Paradoxum novum, *Spiritum S. eſſe multitudinem bonorum angelorum*; pro qua opinione *objicitur*. I. *Angelos memorari, ubi Spiritus mentio prætermittitur* 1 *Tim*. V: 21. Reſp. Alibi & hunc memorari; & Patrem etiam quandoque prætermitti *Luc*. XII: 8. *Filius hominis confitebitur illum coram angelis Dei*. II. *Quædam Opera aliquando angelis, aliquando Spiritui tribui*. Reſp. Huic ut cauſæ principali, illis ut miniſtris. III. *Nomina ſingulariter ſæpe collective poni, & Angelos eſſe ſanctos*. Reſp.

Id tamen hic ob argumenta data locum non habere; nec Angelos eſſe ſanctos independenter, & effectivè, ut Spiritum Sanctum.

XXVI. Tandem aſſerimus, Spiritum S. eſſe *Perſonam vere Divinam*, ſeu *Deum*. 1. Ex *Nominibus*, Jehovah *Exod.* XVII: 7. *quod ipſi tentaſſent Jehovam dicendo, an eſt Jehovah in medio noſtri an non? coll. Jeſ.* LXIII: 10. *& ipſi rebellarunt & dolore affecerunt Spiritum ſanctitatis ejus. Num.* XII: 6. *ſi fuerit Propheta vobis, Jehovah in viſione ei me notum faciam &c. coll.* 2 *Pet.* I: 21. ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅγιοι Θεοῦ ἄνθρωποι. *Jeſ.* VI: 9. *& dixit* (Jehovah Tſebhaoth) *vade & dic populo huic &c. coll Actor.* XXVII: 25. ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου *&c.* Dei Iſraelis 2 *Sam.* XXIII: 2. 3. *Spiritus Jehovæ locutus eſt in me &c. dixit Deus Iſraelis &c.* Dei 1 *Cor.* III: 16 οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς Θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; *& Act.* V: 3, 4, 9. *quare implevit Satanas cor tuum* ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον *&c.* οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις ἀλλὰ τῷ Θεῷ *&c.* τί ὅτι συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα Κυρίου; Domini 2 *Cor.* III: 17, 18. ὁ δὲ Κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν *&c.* καθάπερ ἀπὸ Κυρίου πνεύματος *&c.* 2. Ex *Attributis*, Æternitatis *Gen.* I: 2 *& Spiritus Dei incubabat ſuper faciem aquarum.* Immenſitatis *Pſalm.* CXXXIX: 7. *quo ibo a Spiritu tuo?* Omniſcientiæ 1 *Cor* II: 10 11. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ καὶ τὰ βάθη τοῦ Θεοῦ *&c.* οὕτω καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, *&c.* 3. Ex *Operibus*, Creationis *Gen.* I: 2. *& Spiritus Dei* מרחפת *incubabat &c. Pſal.* XXXIII: 6. *in Verbo Jehovæ cœli facti ſunt, & in Spiritu oris ejus omnis exercitus eorum.* Con-

ſer-

ſervationis *Pſal.* CIV: 30. *emittes Spiritum tuum, creabuntur, innovabis faciem terræ.* Miraculorum 1 *Cor.* XII: 4, 11. διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα &c. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα. Unctionis Chriſti *Jeſ.* LXI: 1, 2. *Spiritus Domini Jehovih ſuper me quoniam unxit Jehovah me &c.* Miſſionis Miniſtrorum *Actor.* VII: 51, 52. *Semper vos Spiritui S. reſiſtitis, ſicut Patres veſtri etiam vos, quem Prophetarum non perſecuti ſunt patres veſtri &c.* Regenerationis *Joh.* III: 5. ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος &c. καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστι. Sanctificationis *Tit.* III: 5. διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου. Conſervationis *Eph.* IV: 30. *& ne triſtitia afficite Spiritum Sanctum Dei* ἐν ᾧ ἐσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. 4. Ex *Cultu* Divino, Baptiſmi in nomen ejus *Matt.* XXVIII: 19. *&c.* Conſecrationis noſtri 1 *Cor.* III: 16. *an neſcitis quod templum Dei ſitis & Spiritus Dei habitet in vobis?* Obedientiæ *Eph.* IV: 30. μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ. Invocationis 2 *Cor.* XIII: 13. καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ πάντων ὑμῶν *&c.* Hujus verò Cultus *Remonſtrantes* etiam negant in Scripturis *Mandatum*, *Exemplum*, aut *Indicium manifeſtum*, reperiri; contra exemplum hoc Pauli, & Johannis *Apoc.* I: 4. καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευμάτων ἅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, ac mandatum implicitum multiplex. Quod vero non tam ſæpe, aut explicite Spiritus Invocatio mandetur, id fit, quia ipſe œconomicè conſideratur ut precum cauſa.

XXVII. *Objiciunt* male contra Deitatem Spiritus. 1. *Quod non ſit æternus Joh.* VII: 39. *nondum enim erat Spiritus Sanctus, quoniam Jeſus*

non

nondum erat glorificatus, 1 *Theſſ.* v: 19. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. Reſp. Agi de Operationibus & de Donis Spiritus extraordinariis copioſe effuſis; vel de Operationibus etiam ordinariis, & Senſu gratioſo earum. II. *Quod non ſit Omniſcius*, *Matt.* XI: 27. *nemo novit Filium niſi Pater, neque Patrem quis novit niſi Filius.* Reſp. Non excludi heic Spiritum, ſed creaturas. III. *Quod non ſit Independens*, *Joh.* XVI: 14, 15. ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται *&c.* Reſp. Ad Ordinem Perſonarum, & Operationes Internas, hunc locum tantum ſpectare.

XXVIII. Superat hoc dogma Trinitatis Rationem hominis corrupti, ex qua probari nequit; juxta experientiam, & loca *Matt.* XI: 27. *neque Patrem quis novit niſi Filius* καὶ ᾧ ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. *Matt.* XVI: 17. ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Col. II: 2. εἰς ἐπίγνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Χριστοῦ. 1 Tim. III: 16, καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον *&c. Objiciunt* nonnulli. I. *Hominem factum eſſe ad imaginem Trinitatis Geneſ.* I:26. *faciamus hominem in imagine noſtra ſecundum ſimilitudinem noſtram &c.* Reſp. Agi de homine futuro integro; nec creatum eſſe hunc ad imaginem Trinitatis qua talis. II. *Chriſtum illuminare omnes homines Joh.* I: 9. Reſp. Non æqualiter, aut huc uſque; quin & agi illic de hominibus non ſingulis ſed quibuſvis abſque diſcrimine. III. *Apud Triſmegiſtum, Sibyllas, & Platonem, multa de hoc myſterio legi.* Reſp. Scripta eſſe his multa gratis ſuppoſita; & aliorum dicta vel alio ſpectare, vel ex traditione fluxiſſe. IV. *Ratio-*

nes

pes varias ex Dei Perfectionibus, quæ Trinitatem exigant; & Similitudines in natura, ex quibus eadem pateat. Reſp. Has poſt revelationem utraſque demum reperiri; & eſſe multis modis invalidas, vel diſſimiles.

XXIX. Eſt Trinitas etiam Articulus *ad ſalutem ſcitu, & creditu Neceſſarius*; juxta loca, quibus *Patris, & Filii* cognitio, illam *Spiritus* non excludens, ſed includens, neceſſaria dicitur, *Joh.* XVII: 3. *hæc eſt vita æterna, ut agnoſcant Te ſolum verum Deum & quem miſiſti Jeſum Chriſtum.* I *Joh.* II: 23. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει, *&c.* uti etiam dogmata præcipua Incarnationis, Satisfactionis, &c. hunc præſupponunt; nec Deum Verum decenter colere licet, niſi eundem quoad Perſonas cognoſcamus. *Objiciunt Remonſtrantes.* I. *Non exigi Trinitatis confeſſionem Actor.* VIII: 37. πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ εἶναι Ἰησοῦν Χριστόν. I *Joh.* IV: 15. ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει *&c.* Reſp. Omnino, vel implicite, vel etiam explicite his ipſis locis. II. *Rem hanc in Utroque Teſtamento nimis obſcure eſſe propoſitam.* Imo in Utroque T. pro Oeconomiæ ratione ſatis clare. III. *Nimis difficilem eſſe rem hanc cognitu.* Reſp. Hinc debere credi; nec neceſſum eſſe, ut ſinguli fideles cognoſcant niſi ſummam rei, unum ſcil. eſſe Deum, & ſimul Tres, Patrem, filium, & Spiritum, non Deos ſed Perſonas Divinas.

XXX. Contra *Remonſtrantes* adhuc obſervamus, dogma hoc *ad veram Pietatem Utile eſſe*; quatenus in primis Divinam Incomprehenſibilitatem, noſtræque Scientiæ Defectum arguit,

ad verum veri Dei Cultum nos ducit, & Fidei, ac Spei ſolidæ fundamentum eſt certum.

CAPUT VI.

De Decretis Divinis,

POſt Attributa ſequuntur *Opera Dei*, quæ hic non pro *Rebus* productis, ut *Rom.* I: 20. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμυ, τοῖς ποιήμασι νοέμενα καθορᾶται; ſed pro ejus *Actionibus* ponuntur, ut *Act.* XV: 18. γνωςὰ ἀπ' αἰῶνός ἐςι τῷ Θεῷ πάντα τὰ ἔργα αὐτῦ *&c.* Sunt autem hæc, vel *Tranſeuntia* in tempore, vel *Immanentia* ab æterno; tum *ad Intra*, quæ terminantur in Divinis Perſonis, tum *ad Extra*; quæ ſunt DECRETA.

II. Legitur nomen hoc *Dan.* IV: 17, vel 14, 24, vel 21. בגזרת עירין *in Decreto Vigilum &c.* וגזרת עליא היא *& Decretum Altiſſimi hoc &c.* & ponitur pro eo alias *Voluntas*, *Beneplacitum*, *Propoſitum*, *Statutum*, & *Conſilium*, *Jeſ.* XLVI: 10, 11. *Conſilium meum ſtabit, & omnem voluntatem meam faciam &c. Eph.* I: 9. γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυςήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, *&c.* Quod poſtremum *Conſilii* nomen cum tribuitur Deo, excludenda hinc inſcitia, dubitatio, & ſapientiæ ab alio acceptio; ſed cogitanda Decretorum æternitas, ſapientia, & immutabilitas eſt. Intelligitur autem hic Decretum de *Actu decernendi*; qui, licet Unus ſit in Deo, propter multitudinem Objectorum, & Effectuum tamen ut multiplex conſideratur.

III. *Decreta* Dei generatim *probantur*; ex variis ejus Perfectionibus, inter quas eſt Immutabl-

tabilitas; deinde ex rerum certa Futuritione, & Præſcientia apud Deum, quæ Decreta ſupponunt.

IV. Definiuntur; *Æterna, liberrima, ſapientiſſima, abſoluta, & immutabilia Dei Statuta, de rebus omnibus, & ſingulis in tempore futuris, vel efficiendis, vel permittendis, ac utriſque ad ſuam gloriam, & electorum ſalutem ordinandis.*

V. Non ſunt *Accidentia* in Deo, quia ſimplex, & immutabilis ipſe eſt; adeoque nec *Plura*, niſi quoad objecta, nec *Libera*, niſi quoad determinationem, cum alias unicus in Deo ſit volendi actus, & is ob ſpiritualem Dei naturam neceſſarius. Non ſunt etiam meræ *Ideæ*; quæ nullæ extra Deum ab æterno dantur, nec in Deo arguunt futuras, ſed mere poſſibiles res. Non ſunt ipſa divina *Voluntas* in ſe abſolute ſpectata; quia hinc etiam nihil extra Deum ponitur. Sed ſunt *Actus Voluntatis*, tendentis ad rerum exiſtentiam, & fines.

VI. Hinc fluunt Decretorum Proprietates omnes; primo ſc. *Æternitas*, quæ etiam liquet ex omnium *Præſcientia Act.* XV: 18. *nota ab æterno ſunt Deo omnia opera ejus*, & ex locis 1 Cor. 11: 7. *loquimur ſapientiam Dei in myſterio abſconditam*, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων &c. *Eph.* 1: 4. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ καταβολῆς κόσμου. Male ſe opponunt *Sociniani*, Tria tantum Decreta Generalia ſtatuentes Æterna, reliqua Temporaria. *Obj.* 1. *Deum, ut Cauſam, Decreta antecedere.* Reſp. Ordine, non duratione. *Obj.* II. *Ordinem inter Decreta æternitatem evertere.* Reſp. Hunc in noſtro concipiendi modo, & in rerum Decretarum relatione mutua, non in Deo

locum habere. *Obj.* III. *Deum ſæpe in Scriptura ut deliberantem in tempore proponi*, *Gen.* I: 26. *faciamus hominem &c. Gen.* VI: 6, 7. *& pœnituit Jehovam quod feciſſet hominem in terra &c.* Reſp. Id fieri anthropopathicè ad notandum, vel Conſilii æterni declarationem, vel ejus aptam exſecutionem.

VII. Æternitati jungimus *Libertatem* ἀνυπεύθυνον, ex *Jer.* XVIII: 6. *an ſicut figulus iſte non potero facere vobis, domus Iſrael? dictum Jehovæ, ecce, ſicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea, domus Iſrael. Matt.* XI: 26 καὶ ὁ πατὴρ, ὅτι οὕτως ἐγένετο ἐυδοκία ἔμπροσθέν σου. *Eph.* I: 5, 9. κατὰ τὴν ἐυδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ *&c.* κατὰ τὴν ἐυδοκίαν αὐτοῦ ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ *&c.* Quæ non obſtat, quo minus Deus, α. *Neceſſario* aliquid in genere *decernat* vel velit. β. In quibuſdam per Perfectiones proprias ad *Alterum Contradictoriorum* ducatur; v. g. ad Peccati à ſe permiſſi Punitionem. γ. Similiter *Perfectiones* neceſſario *rebus* tribuat, ſuis virtutibus, & eſſentiis rerum convenientes. δ. Poſt decretum *Immutabiliter* idem exſequatur. ε. Et *Finem* ſibi, ſed ultimum in ſe ipſo, proponat. Eſt itaque Libertas hæc: *Lubentia, & ſpontaneitas ſumma, quæ nullam cauſam ſeu naturaliter ducentem, ſeu impellentem quocunque modo, extra Deum admittit.*

VIII. Libertati addimus *Sapientiam*, ex *Rom.* XI: 33, 34. ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ *&c.* uti illa in exſecutione Decretorum etiam eſt conſpicua *Pſal.* CXLVII: 5. *intelligentiæ ejus non eſt numerus*, *Eph.* III: 10. ἵνα γνωρισθῇ νῦν *&c.* διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ *&c.* licet non obſervetur

ſæpe

ſæpe ab hominibus, qui fines, & nexus rerum non attendunt. Hinc *Decreta Inefficacia* concidunt.

IX. Neutiquam prætermittenda eſt *Independentia*, per quam Decreta ſunt *Abſoluta*, non à Mediis exſequendi, ſed à Conditionibus Dubiis, & Antecedentibus decretum. Quæ adſtruitur, ex Eventuum omnium Dependentia à Divina voluntate, & ex Decretorum Efficacia. *Objiciunt Jeſuitæ, & Arminiani.* I. *Verba Dei eſſe Conditionata.* Reſp. Id fluere ex Decreto Dei Abſoluto de nexu finis cum medio. II. *Vota Dei ab eventu diverſa, Pſal.* LXXXI: 14. *utinam populus meus audiret me! Iſrael in viis meis ambularet! &c.* Reſp. Illa Deo anthropopathicè tribui, cum reſpectu ad ipſius mandatum, & complacentiam. III. *Res omnes ſic quoque fore Neceſſarias.* Reſp. Neceſſitate Conſequentiæ, non autem intrinſeca, quæ Libertatem aut Contingentiam tollat. Cadit itaque omnis *Voluntas* Dei *Antecedens*, & *Conditionata.*

X. Tandem Decretis Dei competit *Immutabilitas*; quam probamus, ex *Jac.* I: 17. παρ' ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. *Jeſ.* XLVI: 10. *conſilium meum ſtabit &c. Hebr.* VI: 17. τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ *&c.* & ex eo, quod in Deo non ſit defectus, vel ſapientiæ, vel potentiæ, vel ſanctitatis, unde mutatio voluntatis apud homines oritur. Contrarium volunt *Jeſuitæ*, & *Arminiani*, cum urgent *Decretum* aliquod *Inefficax*, & *Non Peremptorium*, quod Deus *Compulſus & dolens* per aliud *Conſequens* mutet. *Obj* I. *Deo tribui Pœnitentiam Gen.* VI: 6. Reſp. Anthropopathice; & notari ſic operis mutationem. *Obj.* II. *Deum*

promiſſa, & minas ſuas non exſequi, nec velle mandata exſecutioni dari. Reſp. Hoc fieri abſque voluntatis mutatione, quoniam verba iſthæc ſunt conditionatè intelligenda; & mandata talia vel temporalia fuerunt, vel convictiva. *Obj.* III. *Deum velle, & ſimul nolle, hominum ſalutem, ac damnationem, Ezech.* XVIII: 32. *quoniam non volo mortem morientis, dictum Domini Jehovih.* I *Tim* II: 4. *qui omnes homines vult ſalvari &c.* Reſp. Ibi de Voluntate Præcepti, & Complacentiæ agi, cum ſalus reſpicitur illorum qui damnantur.

XI. Decrevit Deus *Omnia*, quæ in tempore fiunt, *Act.* XV: 18. *nota ab æterno ſunt Deo omnia opera ejus. Eph.* I: II. *προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ.* Inter quæ contra *Arminianos* tenemus etiam eſſe *Libera, & Contingentia:* uti illud liquet ex Exemplis manifeſtis, *Gen.* L: 20, 25. *& vos cogitaſtis ſuper me malum, Deus cogitavit illud in bonum &c. & Deus viſitando viſitabit vos & aſcendere faciet è terra hac &c. Act.* IV: 28. *ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι &c.* & ex ratione generali, quæ omnia ut dependentia Divinæ voluntati ſubjicit. *Obj.* I. *Deum hæc ut forte futura ſpectare, Jer.* XXVI: 3. *forte audient & convertentur vir à via ſua prava, Luc.* XX: 13. *mittam filium meum dilectum, ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται &c.* Reſp. Id fieri anthropopathice, & incertitudinem non ad Deum, ſed ad res, & homines, eſſe referendam. *Obj.* II. *Naturam Contingentiæ, & Libertatis non pati Decretum Dei certum.* Reſp. Optime; cum neutra conſiſtat in Indifferentia; ſed Contingentia in *non neceſſario nexu cauſarum ſecundarum*, & Libertas in

lubentia.

[...]ventia rationali, quæ per Dei Decretum non excluditur, ſed producitur. Unde multa ſimul ſunt libera, & neceſſaria, *Luc.* XXIV: 26. οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν Χριςὸν, καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ. 1 *Cor.* XI: 19. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι &c. Obj. III. *Introduci ſic neglectum precum, & mediorum.* Reſp. Neutiquam, quoniam Deus media juxta finem decrevit, quæ ergo adhibenda, ut ad finem perveniamus, *coll. Act.* XXVII: 24, 31. μὴ φοβοῦ Παῦλε, καίσαρί σε δεῖ παραςῆναι, καὶ ἰδοὺ κεχάρισαί σοι ὁ Θεὸς πάντας τοὺς πλέοντας μετὰ σοῦ &c. ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε.

XII. Decrevit etiam Deus certum & immutabilem *Terminum Vitæ* ſingulorum; quod liquet ex loco, *Job.* XIV: 5, 6, *ſi deciſi ſunt* חרוצים *dies ejus numerus menſium ejus tecum, conſtitutiones ejus feciſti & non tranſibit, &c.* ex exemplo Chriſti *Joh.* VII: 30. *& nemo injecit manum in eum*, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ, & ex rerum minimarum comparatione *Matt.* X: 29, 30. *nonne duo paſſerculi aſſario venduntur, & unus ex eis non cadit in terram ſine Patre veſtro?* ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. Negant id cum aliis *Arminiani*, & *Objiciunt.* I. *Paſſim legi de dierum prolongatione, & abbreviatione, Exod.* XX: 12. למען יארכון / *ut prolongentur dies tui ſuper terra &c. Pſal.* LV: 24. *viri ſanguinum & doli non dimidiabunt dies ſuos &c.* Reſp. Vel ſimpliciter longitudinem & brevitatem vitæ ſpectari; vel reſpici ad terminum communem vitæ humanæ, *Pſal.* XC: 10. *dies annorum noſtrorum in iis ſeptuaginta anni, & ſi in fortitudinibus octoginta anni*, aut exiſtimatum ab hominibus ipſis, aut naturalis

roboris hominum. II. *Hizkiæ annos quindecim eſſe adjectos*, *Jeſ.* XXXVIII: 1, 5. *ſic dicit Jehovah, præcipe domui tuæ, quia moriens tu & non vives &c. ecce ego addo ſuper dies tuos quindecim annos &c.* Reſp. Ipſi prius non fuiſſe denunciatum Dei Conſilium, ſed vel Comminationem conditionatam, vel lethale morbi Periculum, ſi miraculoſa Dei virtus non accederet. III. *Preces*, & *media vitæ conſervandæ ſic merito negligi.* Reſp. Media hic, ut ubique, à Deo fini ſubordinata eſſe, & à nobis de eventu inſciis ex mandato adhibenda.

XIII. Decrevit Deus, tum *Bona*, & efficere quidem, tum *Mala*, ſed permittere & dirigere tantum; juxta exempla adducta Joſephi, & Chriſti peſſimè habiti; & juxta impuritatem omnium actionum humanarum, quæ ſic pariter Decreto & Providentiæ eſſent ſubtrahendæ. *Objiciunt Arminiani*, aliique. I. *Quod Deus non velit, ſed oderit mala.* Reſp. Ad Præceptum, & Delectationem Dei iſta ſpectare, non ad Decretum. II. *Deum ſic futurum Peccati Autorem.* Reſp. Nequaquam, quia Decretum hoc eſt Permiſſivum. III. *Homines non peccaturos unquam, quia faciunt ſic Dei voluntatem.* Reſp. Peccare eos nihilominus omnino, quia agunt contra voluntatem Præcepti, nec volunt Decreto ejus, ſed Affectibus ſuis pravis ſervire. IV. *Homines ſic ad peccandum cogi.* Reſp. Minime, cum pro Lubentiâ ſuâ pravâ peccent; licet id fiat cum neceſſitate conſequentiæ, quæ ex Præſcientia Dei certa etiam non minus fluit.

XIV. Cum Decretum in Deo non ſit niſi unum, variè poſſunt Decreta plura à nobis ordinari,

dinari, vel ſecundum exſecutionem, vel ſecundum rerum naturam. Nec, ſi hæreſis in re abſit, temere hic cuiquam lis movenda.

XV. Præter res decrevit etiam Deus rerum *Nexus*, qualis eſt inter *ſalutem*, & *fidem* perpetuus, unde ſequitur promiſſionum, & minarum omnium veritas. Imo volunt quidam, Decretum etiam eſſe Nexum rerum quarundam, quæ non fiunt, ſed à Deo revelatæ ſunt, uti percuſſionis terræ, & hoſtium 2 *Reg.* XIII: 19. *percutiendo quinque, vel ſex vicibus tunc percuſſiſſes Syrum uſque ad conſumptionem &c.*

XVI. Poteſt etiam dici decernere Deus de *rebus Poſſibilibus Non Futuris*; eàs ſcilicet non eſſe futuras plane, quod ante Decretum aſſeri non poteſt.

XVII. *Finis* Decretorum omnium eſt *Dei Gloria*, *Prov.* XVI: 4. *omnia operatur Jehovah* למענהו *propter ſe. Rom.* XI: 36. εἰς αὐτὸν τὰ πάντα *&c.* Juſtitiæ potiſſimum & Miſericordiæ, *Rom.* IX: 22, 23. εἰ δὲ θέλων ὁ Θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ *&c.* καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους *&c. Eph.* I: 6. εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ *&c.* & dein Electorum *Salus*, *Rom.* VIII: 28. *novimus, quod Deum diligentibus omnia cooperentur ad bonum*, 2 *Pet.* III: 9. οὐ βραδύνει ὁ Κύριος τῆς ἐπαγγελίας, ἀλλὰ μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς, μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, ἀλλὰ πάντας εἰς μετάνοιαν χωρῆσαι.

CAPUT VII.

De Prædeſtinatione.

INter Decreta alia excellit, & ad nos maxime ſpectat PRÆDESTINATIO; notans vi vocis deſtinationem hominum ad certum finem, ante eorum, imo & mundi exiſtentiam. Legitur ſic verbum *προορίζειν Eph.* I: 5. *προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν. Rom.* VIII: 29. *ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. Ordinare* item *Actor.* XIII: 48. *καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦσαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον.* Et *ponere* I *Theſſ.* V: 9. *ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς ὁ Θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας &c.*

II. Sumitur aliquando, tum pro omni *Decreto Dei*, *Act.* IV: 28. *ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι*; tum pro ſola *Electione*, apud Patres. Sed intelligimus nos vocem de conſilio *Electionis*, & *Reprobationis* pariter; quia ex ſe eſt indeterminata ad bonum, vel malum finem; & ſynonymæ tam late uſurpantur in ſacris; imo de peccatis uſurpatur hæc ipſa *Actor.* IV: 21. Opponunt *Pontificii*, & *Lutherani* quidam. I. *Quod Scriptura de ſola Electione vocem uſurpet.* Reſp. Ibi ad verbum illud tum accedere terminum *Adoptionis*, *Hæreditatis*, *Conformitatis cum Chriſto.* II. *Quod fine inter ſe pugnantia Decreta eodem genere convenire nequeant.* Reſp. Fine ultimo omnino convenire, ſed ſubordinato ut ſpecies oppoſitas merito differre.

III. Prædeſtinatio tribuitur *Hominibus*, & *Angelis*;

gelis; qui Electi quidam dicuntur 1 *Tim.* v: 21. *obteſtor coram Deo, & Domino Jeſu Chriſto & Electis Angelis &c.* & alii ad judicium deſtinati ſunt 2 *Pet.* II: 4. *εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους.* Prædeſtinantur autem hi ad diverſum finem in ſtatu *Labilitatis*, abſque ordinatione fidei, aut incredulitatis. & ad bonitatis, ac juſtitiæ divinæ demonſtrationem; ut differat hæc Prædeſtinatio in iſtis ab humana.

IV. Non poteſt in genere negari Prædeſtinatio; cnm omnia decreverit Deus, nec de fine creaturarum rationalium ultimo potuerit conſilium omne prætermittere.

V. Definitur; *Decretum Dei, de hominibus in tempore lapſuris, partim per Chriſtum, fidemque in eum liberandis, & ſalvandis ad gratiæ, miſericordiæ ſuæ gloriam, partim in miſeria relinquendis, & damnandis ad juſtitiæ ſuæ demonſtrationem.*

VI. Eſt, ut Decretum, *Actio Dei*, *Rom.* VIII: 29. *quos præcognovit, etiam prædeſtinavit &c.* & *Triunius* quidem, *Joh.* XIII: 18. *ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην.* *Joh.* XV: 16. *non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi &c.* licet œconomicè *Patri* tribuatur, *Matt.* XI: 26. *etiam Pater, quoniam ita fuit beneplacitum coram te &c.* Nec tam formaliter tribui debet *Intellectui*, quam *Voluntati*, *Eph.* I: 5, 9. *ſecundum beneplacitum voluntatis ſuæ &c. myſterium voluntatis ſuæ ſecundum beneplacitum ſuum quod propoſuerat in ſe.* *Rom.* IX: 18. *ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει.* *Objiciunt Pontificii*, ex hypotheſibus *Pelagianis*, quod *Præcognitio* in Scripturis dicatur. Sed reſpondemus, non intelligendam eſſe *Theoreticam*, ſed *Practicam*, *coll.*

1 *Pet.*

1 *Pet.* I: 20. προεγνωσμένε μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμε. *Act.* II: 23. τῦτον τῇ ὡρισμένῃ βελῇ καὶ προγνώσει τοῦ Θεοῦ ἔκδοτον &c.

VII. Eſt Prædeſtinatio, juxta Decreta alia, *Æterna*, *Eph.* I: 4. *ſicut elegit nos in ipſo* πρὸ καταβολῆς κόσμε, *ante jactum mundi.* 2 *Tim.* I: 9. ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων. 2 *Theſſ.* II. 13. ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν &c. Quod notamus contra *Socinianos*, & *Remonſtrantes*, qui volunt vocem Electionis notare *Actum Temporarium*, & Electionem *Peremptoriam* ab actuali *Perſeverantia* ſuſpendunt.

VIII. Eſt Prædeſtinatio *Liberrima*, tanquam actus abſolutiſſimi Dominii, ex *Rom.* IX: 15, 18, 20, 21, 22, 23. ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰκτειρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω &c. ἄρα ὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει &c. μενοῦνγε ὦ ἄνθρωπε σὺ τίς εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ Θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσμα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως &c. Unde ſequitur, α. *Peccatum*, licet ſit Cauſa Damnationis actualis, *non* tamen eſſe *Cauſam Reprobationis*; qualis nulla æternorum Decretorum extra Deum eſſe poteſt. β. *Satisfactionem Chriſti*, licet ſit Cauſa Salutis, & qua talis ordinata in Electione, ex *Eph.* I: 4. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ, 1 *Cor.* III: II. *fundamentum enim aliud nemo ponere poteſt præter poſitum quod eſt Jeſus Chriſtus &c.* *non* tamen eſſe *Cauſam Electionis*, unde potius ut fructus fluit, *Joh.* III: 16. *ita enim dilexit Deus mundum ut Filium ſuum Unigenitum dederit &c.* *coll. Rom.* V: 8. &c. Bene tamen tenendum, quod nemini decernens injuriam Deus, ſed peccato-

ribus

ribus vel pœnam meritam, vel gratiam neceſſariam in Mediatore, nullas perfectiones ſuas Decreto hoc [illegible]rimo lædat.

IX. Eſt Prædeſtinatio *Sapientiſſima*, ex *Rom.* [illegible]3, 34. *ô profunditas divitiarum ſapientiæ, & [illegible]tionis Dei!* ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ; *&c.* uti optimus Mediorum ſalutis, & damnationis cum Fine nexus docet. Quam Sapientiam tollunt *Pelagianizantes*, cum *Indefinitam*; & *Revocabilem* Prædeſtinationem ſtatuunt.

X. Eſt Prædeſtinatio plane *Independens*, à Conditione aliqua in homine ante Dei decretum prævisa, bona, vel mala, & hactenus *Abſoluta*. Quod liquet ex eo. 1. Quod ſcriptura unicam ejus rationem figat in *liberrimo* Dei *beneplacito*, *Matt.* XI: 25, 26. *confiteor tibi Pater Domine cœli & terræ, quod abſconderis hæc à ſapientibus & intelligentibus, & revelaveris ea infantibus, etiam pater, quoniam ita fuit beneplacitum coram te. Rom.* IX: 15, 18. *miſerebor cujus miſertus fuero &c. itaque cujus vult miſeretur, quem autem vult indurat. Eph.* I: 5, 9, 11. προορίσας ἡμᾶς &c. κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ &c. κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ ἣν προέθετο ἐν αὐτῷ &c. προορισθέντες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ &c. Quod omnem *Diſcriminationem homini* ipſi *auferat*, Deoque ita adſcribat, ut hinc vana quædam injuſtitiæ ſpecies apud homines oriatur, 1. *Cor.* IV: 7. *quis enim te diſcernit? quid autem habes quod non acceperis? ſi vero etiam accepiſti, quid gloriaris tanquam ſi non accepiſſes? Joh.* XV: 16. οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, *Rom.* IX: 14.

quid

quid igitur dicemus? μὴ ἀδικία παρὰ τῷ Θεῷ? 3. Quod omne *bonum* præviſum *neget*, *Rom.* IX: 11. 16. μήπω γὰρ γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων τὶ ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ Θεοῦ πρόθεσις μένῃ· οὐκ ἐξ ἔργων ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος &c. ἄρα οὐ τοῦ θέλοντος, οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεοῦντος Θεοῦ. 2 *Tim.* I: 9. *qui ſalvavit nos & vocavit vocatione ſancta*, οὐ κατὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν &c. 4. Quod ex Prædeſtinatione ut *conſequens* repetat *Fidem*, *Joh.* VI: 27. *omne quod dat mihi Pater ad me veniet.* *Act.* XIII: 48. *& crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam &c.* Perinde *Sanctitatem*, *Rom.* VIII: 29. 30. *quos præcognovit, etiam prædeſtinavit conformandos imagini Filii ſui &c. quos vero prædeſtinavit hos etiam vocavit.* *Eph.* I: 4, 5. *ſicut elegit nos &c.* εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν &c. item *Perſeverantiam*, 2 *Tim.* II: 19. *ſolidum fundamentum Dei conſiſtit, habens ſigillum hoc*, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ, &c. adeoque *Bonum* omne, quod Deus pro conſilio ſuo operatur in nobis, *Phil.* II: 13. *Deus enim eſt operans in nobis & velle, & operari pro beneplacito*; & ſimiliter *Malum* omne *Incredulitatis & Impœnitentiæ*, *Pſal.* LXIX: 28, 29. *da iniquitatem ſuper iniquitatem eorum &c. deleantur e libro vitæ, & cum juſtis non ſcribantur*, *Joh.* X: 26. *ſed vos non creditis, non enim eſtis ex ovibus meis*, 1 *Pet.* II: 8. οἳ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν &c. quod tamen Deus neutiquam operatur.

XI. Adverſarii hic ſunt, poſt *Pelagianos*, & *Semi Pelagianos* Veteres, hodie multi: *Pontificii* ſcil. qui *Opera* bona, aut mala *præviſa* urgent

ante

ante Prædeſtinationem; *Arminiani* dein, & *Anabaptiſtæ*, qui *Fidem* cum *Perſeverantia*, & *Incredulitatem* nominant. Quin & in phraſi, ac methodo obloquuntur nobis, tum *Lutherani*, tum alii *Univerſaliſtæ*; qui tamen, dum hominis propriam actionem tollunt, gratiæque efficaciam, & electionis certitudinem ponunt, non æque graviter aberrant.

XII. *Obj.* I. *Deo prædeſtinanti adſcribi præſcientiam*, *Rom.* VIII: 29. *quos præcognovit etiam prædeſtinavit*, I *Pet.* I: 2. *electi* κατὰ πρόγνωσιν Θεοῦ πατρὸς. Reſp. Scientiam hanc practice de æterno amore eſſe intelligendam, quia non ad opera aliqua, ſed ad perſonas aliquas certas refertur, *coll. Matt.* VII: 23. *nunquam novi vos*, *Joh.* X: 14. *& agnoſco mea*, *& agnoſcor ab eis.* 2 *Tim.* II: 19. *Dominus novit qui ſunt ſui*, *&c.* *Obj.* II. *Prædeſtinatos ad vitam dici conformes Chriſto Rom.* VIII: 29. *divites fide Jac.* II: 5. & *in Chriſto Eph.* I: 5. Reſp. Conformes eos Chriſto futuros, & divites in fide, ut ſubintelligatur utrobique εἰς τὸ εἶναι, ſitque hic Electionis terminus, perinde ut hæreditas regni apud *Jacobum* adjecta; electos ſimiliter nos eſſe in Chriſto, ut per eum, & ejus communionem ſalvaremur. *Obj.* III. *Abſque fide neminem Deo poſſe placere Heb.* XI: 6. *nec diſplicere niſi incredulum.* Reſp. In Electione Deum nobis bene velle, non placere nos ipſi primo; & omnes per peccatum Deo nos diſplicere. *Obj.* IV. *Credentes*, *& ſanctos ſalvari*, *& incredulos damnari*; *quod per Prædeſtinationem Abſolutam evertatur.* Reſp. Calumniam meram eſſe, nos à Mediis conſequentibus Abſolutam Prædeſtinationem urgere,

gere, cum tantum negemus, Fidem, & Incredulitatem ante Prædeſtinationem prævideri, ſed concedamus, debere illa ex Prædeſtinatione ſequi.

XIII. Eſt Prædeſtinatio adhuc plane *Immutabilis*, ut Electi nulli deficere, nec Reprobi ſalvari queant; juxta *Rom.* IX: 11. ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν τοῦ Θεοῦ πρόθεσις μένῃ. *Hebr.* VI: 17. περισσότερον βουλόμενος ὁ Θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κληρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ, *&c.* & loca alia plurima quæ de Electione maxime agunt, *Matt.* XXIV: 24. ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς. *Joh.* VI: 37. *& venientem ad me ſi* οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. 2 *Tim.* II: 19. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλιος τοῦ Θεοῦ ἕστηκεν, ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. *Rom.* VIII: 29, 30. *quos præcognovit etiam prædeſtinavit &c. quos vero prædeſtinavit hos etiam vocavit, &. quos vocavit hos etiam juſtificavit, quos autem juſtificavit hos etiam glorificavit &c.* Accedit quod gratiam ad ſalutem neceſſariam Electis, neutiquam vero reprobis, Deus decernat; quodque alias tranquille gloriari fidelibus non liceret, nec ullius mali certa eſſet damnatio.

XIV. *Objiciunt Arminiani, & Anabaptiſtæ.* I. *Fruſtra tum eſſe admonitiones ad curam, timorem, & confirmationem electionis, Phil.* II: 12. μετὰ φόβου καὶ τρόμου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε, 2 *Pet.* I: 10. διὸ μᾶλλον ἀδελφοὶ σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. Reſp. Neutiquam, quia hæc ſunt Media ad ſalutem certam ex Dei conſilio cooperantia; nec certitudinem electionis ſubjectivam abſque pietatis ſtudio habere poſſumus. II. *Memorari Deletionem ex Libro Vitæ*

tæ, Apoc. XXII: 19. *& ſi quis abſtulerit de verbis libri prophetiæ hujus*, ἀφαιρήσει ὁ Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς *&c.* *Exod.* XXXII: 32. *& ſi non, dele me nunc de libro tuo*, coll. *Rom.* IX: 3. ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου *&c.* Reſp. Vel reſpici ad Inſcriptionem à nobis, & ab hominibus aliis, non à Deo, factam; vel Librum fortè alium quam Electionis æternæ innui; dum Votum Pauli Conditionatum eſt, nil præter ſummum gloriæ Divinæ, & fratrum amorem arguens. III. *Ex Electis quoſdam periiſſe*, *Joh.* XVII: 12. οὓς δέδωκάς μοι ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας. *Alios idem metuere*, I *Cor.* IX: 27. μήπως ἄλλοις κηρύξας αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι *&c.* Reſp. Judam vel inter Datos ad Apoſtolatum numerari, vel per εἰ μὴ *adverſative*, non exceptivè, intellectum, electis opponi; Paulum vero non metuere Reprobationem, ſed Reprobabilitatem juſtam apud Deum, & homines, ſtudioſe hanc evitando. IV. *Sic partim Securitatem, partim Deſperationem induci.* Reſp. Neutram, cum de Electione per ſalutis Curam tantum, de Reprobatione nunquam, poſſimus heic eſſe certi.

XV. Prædeſtinantur Homines *Omnes*; etiam ipſe *Chriſtus*, I *Pet.* I: 20. προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, *Jeſ.* XLII: I. *Electus meus*, בחירי *quo delectatur anima mea*; cujus paſſiones & gloriam Deus ab æterno determinavit, *Luc.* XXIV: 26. *nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ingredi in gloriam ſuam? & in quo* nos prædeſtinati *Eph.* I: 4, 5. Uti vero in nonnullis haec Chriſti Prædeſtinatio à noſtrâ differt, ita vel poteſt nobis *præordinari*, ob Dignitatem Chriſti, & glo-

 riæ

riæ ejus; vel illi *ſubordinari*, ut Medium exſequendæ noſtræ electionis.

XVI. Prædeſtinantur *Singuli* homines diſtinctè *ad ſuum Finem*; quia memorantur hic Perſonæ, non qualitates, *Rom.* VIII: 29. *οὓς προέγνω, &c. οὓς δὲ προώρισε τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε τούτους καὶ ἐδικαίωσεν &c.* 2 *Tim.* II: 19. *ἔγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ &c.* & quaedam Nominibus ſuis exprimuntur, *Rom.* IX: 13. *καθὼς γέγραπται, τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα*: & non omnes; ſed quidam *Pauciores Electi* ſunt *Matt.* XX: 26. *πόλλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. Joh.* X: 16. *vos non creditis, non enim eſtis ex ovibus meis*; imo alias Hominum potius quam Dei foret Electio. Adverſantur *Sociniani*, & *Remonſtrantes*, volentes abſque Perſonarum determinatione *Credentes* electos, & *Incredulos* reprobatos eſſe; & *Objiciunt.* I. *Eoſdem in Scriptura eſſe electos, & Credentes.* Reſp. Sed ſimul Deum hos determinaſſe ab æterno, æque quam in tempore. II. *Voluntatem de Credentibus Salvandis eſſe integram Prædeſtinationem*, ex *Joh.* VI: 40. *hæc eſt voluntas ejus qui me miſit ut omnis intuens Filium & credens in eum habeat vitam æternam &c.* Reſp. Illam quidem Prædeſtinatione comprehendi, ſed neutiquam eandem abſolvere. III. *Fruſtra alias eſſe omnes Admonitiones, & Redargutiones.* Reſp. Neutiquam, cum ſint Media Efficacia ad fidem, & pietatem promovendam, vel ad homines convincendos.

XVII. Volunt vero heic multi, homines in Prædeſtinatione à Deo ſpectatos ut *Lapſos*, dicti *Sublapſarii*; multi alii, ut *Labiles*, appellati *S-*

pra-

praſupſarii. Quæ diverſitas non eſt admodum momentoſa, cum *conſenſus* ſit; *Decretum* in Deo *Unicum*, & Simpliciſſimum eſſe; idem hic eſſe *Liberrimum*, & *Independens*; idem eſſe *Sanctiſſimum*, & Deo *Decentiſſimum*. Unde *Methodus* tantum eſt varia, prout vel Decreta juxta *Eventum* ordinantur, præmiſſo ſic decreto creandi hominis, & permittendi lapſus; vel juxta rei naturam decretum de *Fine Ultimo* decreto de mediis omnibus Dei operibus, adeoque etiam de lapſus permiſſione, præmittitur. Priori Methodo favet ſcriptura, docens in Electione Deum *miſereri Rom.* IX: 15, 16. & nos *eligi in Chriſto Eph.* I: 4, 5. Alteri autem, cum Deum volentem demonſtrare gloriam ſuam, & pro liberrimo dominio agentem, introducit, *Rom.* IX: 21. 22, 23.

XVIII. *Vitari* debere putamus *extrema*, ut reſpectus omnis ad Peccatum excludatur ab una parte; & ut ab altera negetur, Permiſſionem Lapſus eſſe Medium, juxta Creationem, ad demonſtrationem bonitatis, & juſtitiæ divinæ in ſalute, & damnatione hominum ducens. Quâ negatione Dei opera, & conſilia nimis diſtrahuntur à ſe invicem. Præferimus interim methodum *Sublapſariorum*; quatenus hæc ad captum humanum maxime eſt accommodata; & ſolum propoſitum illuſtrandæ juſtitiæ, & miſericordiæ non eſt decretum Prædeſtinationis; & Scriptura etiam *Prædeſtinationis* & *Electionis* nomina ſtrictius uſurpat; imo conceptus *Damnationis*, & *Salvationis* conceptum Creationis, & Lapſus ſupponit.

XIX. Finis Prædeſtinationis *Supremus* eſt *Dei*

 Glo-

Gloria, *Prov.* XVI: 4. *omnia operatur Jehovah propter ſe &c.* potiſſimum *Bonitatis*, & *Juſtitiæ* ejus, *Eph.* I: 6. εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ. Rom. IX: 22. εἰ δὲ θέλων ὁ Θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν ὀργὴν &c. *Subordinatus* vero, *Salus* hominum quorundam & aliorum *Exitium*. Unde fluit ſpecies Prædeſtinationis gemina, *Electio*, & *Reprobatio*.

XX. *Electio*, aſſumptionem unius præ altero notans, alias dicitur *Propoſitum*, *Ordinatio ad vitam*, *Poſitio ad ſalutem*, *Inſcriptio in Libro Vitæ*, *&c.* Notat vero aliquando. 1. Perſonas *Electas*, *Rom.* XI: 7. ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν. 2. *Præſtantiam* rei alicujus, aut perſonæ, 1 *Pet.* II: 9. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν. 3. *Vocationem* Dei, vel ad Munus Politicum, aut Sacrum, 1 *Sam.* X: 24. *an vidiſtis quem elegerit Jehovah?* *Joh.* VI: 70. *annon ego vos duodecim elegi?* vel ad Beneficia Externa, *Deut.* VII: 6, 7. *quoniam populus ſanctus tu Jehovæ Deo tuo, te elegit Jehovah Deus tuus ut eſſes ei in populum peculii præ omnibus populis qui ſuper facie terræ &c.* vel ad ſui Communionem Salutarem, 1 *Cor.* I: 26, 27. βλέπετε τὴν κλῆσιν ὑμῶν ἀδελφοὶ &c. τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς *&c.* uti vulgo ſaltem volunt. 4. *Conſilium* tandem æternum *ſalvandi*, *Matt.* XX: 16. *multi ſunt vocati, pauci electi*, *Eph.* I: 4. *ſicut elegit nos in ipſo ante jactum mundi, &c.* Quam ultimam notionem perperam negant *Remonſtrantes* huic voci proprie competere.

XXI. Definitur Electio; *Prædeſtinatio gratioſa quorundam, numero pauciorum, & ſtatu deſpectiorum, ex lapſuro genere humano, ad ſalutem in Chriſto per fidem certò obtinendam, demonſtrandamque in iis divinæ gratiæ laudem.*

XXII.

XXII. *Fons* hic eſt unicus *Beneplacitum* Dei, *Liberrimum* ſimul, & *Gratioſiſſimum*; juxta 2. *Tim.* I: 9. τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν *&c.* & *Eph.* I: 6. εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν τῷ ἠγαπημένῳ. Quod tamen odium in Peccatum non excludit.

XXIII. Electi ſunt *Aliqui* tantum, non *Omnes*; ſive *Conditionate*, cum Decreta Dei ſint Abſoluta, & fidem, ac reſipiſcentiam debeat Deus operari; ſive *Abſolute*, cum non omnes ſalventur, & aliqui præ aliis reprobatis dicantur electi, imo Electionis nomen etiam exemptionem quorundam arguat. *Objiciunt Pelagiani* omnes, & *Univerſaliſtæ* alii. I. *Deum amare Mundum Joh.* III: 16. Reſp. Intelligi, vel Mundum ſalvandorum, vel Homines indefinitè in oppoſitione ad Angelos. II. *Deum miſereri Omnium Rom.* XI: 32. Reſp. Omnis generis hominum. III. *Deum velle omnes ſalvari* 1 *Tim.* II: 4. Reſp. Agi iterum tum de quibusvis hominibus, tum de voluntate præcepti. IV. *Deum præ* φιλανθρωπίᾳ *nolle aliquem perire Tit.* III: 4, 2 *Pet.* III: 9. Reſp. In φιλανθρωπίᾳ eſſe gradus; nec velle Deum ut ex ſuis quiſquam pereat. V. *Ludicram ſic eſſe multorum Vocationem Externam.* Reſp. Neutiquam, cum converſioni vel convictioni ſemper inſerviat.

XXIV. Sunt Electi reprobis *Pauciores*, *Matt.* XX: 16. ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί, *Matt.* VII: 14. ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν εὑρίσκοντες αὐτὴν *&c.* licet in ſe eidem hi ſunt *multi*, *Matt.* VIII: 11 λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἥξουσι καὶ ἀνακλιθήσονται

11207

σονται μετὰ Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν ὐρανῶν &c. Quod neutiquam arguit *Defectum Potentiæ* in Deo; cum ex ejus fluat voluntate; nec *Bonitatis*, cum illa in quibuſdam certò ſalvatis ſit longè major, quam in pluribus inefficaciter deſtinata ſalute.

XXV. Sunt Electi plures *Pauperes*, *Ignobiles*, & *Inſipientes* in mundo, *Matt.* XI: 25. ὅτι ἀπέκρυψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ ἀπεκάλυψας αὐτὰ νηπίοις, ναὶ ὁ πατὴρ. &c. 1 *Cor.* I: 27. *ſed ſtulta mundi elegit Deus, ut ſapientes pudefaciat, & infirma mundi elegit Deus, ut pudefaciat robuſta*, καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμυ καὶ τὰ ἐξυθενημένα ἐξελέξατο ὁ Θεὸς καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα καταργήσῃ. *Jac.* III: 5. *audite fratres mei dilecti, annon Deus elegit pauperes mundi hujus &c.* ut gloria eſſet plane Dei, & Electi Chriſto capiti ſuo etiam externe conformarentur.

XXVI. Eliguntur homines, tum ad *Gloriam*, ſeu ſalutem æternam, 1 *Theſſ.* V: 9 *quoniam non poſuit nos Deus ad iram, ſed ad acquiſitionem ſalutis. Jac.* II: 5. *& hæredes regni quod promiſit diligentibus eum &c.* tum ad *Gratiam* ſalutarem, illuc ducentem, *Eph.* I: 4 εἶναι ἡμᾶς ἁγίυς καὶ ἀμώμυς κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ. 2 *Theſſ.* II: 13. ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος καὶ πίστει ἀληθείας. Quæ duo diſtingui poſſunt ut Terminus Ultimus & Medius; ſed divelli non debent, etiamſi quibuſdam non electis ad gloriam deſtinetur gratia communis externa.

XXVII. Eſt ideo Electio non tantum *Certa Objective*, ſeu Immutabilis; ſed & *Certa Subjective*, ut homo electionem ſuam ad gloriam ex gra-

gratia conceſſa infallibiliter cognoſcere queat. Quod præſupponit Petrus 2 *Pet.* I: 10. σπουδάσατε βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. & docent effata, *Rom.* VIII: 16. αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρτυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν ὅτι ἐσμὲν τέκνα Θεοῦ. *Eph.* I: 4, 5. καθὼς ἐξελέξατο ἡμᾶς &c. προορίσας ἡμᾶς, &c. imo & monſtrant fructus Conſolationis noſtræ, ac glorificationis Dei neceſſariæ.

XXVIII. Damnant Certitudinem hanc *Papiſtæ*, & *Remonſtrantes*, & *Objiciunt.* I. *Multos credentes dubitare de Divina Gratia.* Reſp. Pro tempore, & ex imbecillitate fidei, contra quam pugnandum. II. *Multos ſe decipere.* Reſp. Ideo requiri juſtam Attentionem ad Scripturam, & ſtatum proprium. III. *Hominem neſcire amorem & odium Dei Eccl.* IX: 1, 2. Reſp. Ex externis bonis, aut malis, quæ ſunt piis, & impiis fere communia. IV. *Sic pelli omnem metum, & curam ſalutis.* Reſp. Metum diffidentiæ Servilem, non reverentiæ Filialem, aut Curam ſalutis, per quam ad illam, & ad illius certitudinem tantum pervenitur.

XXIX. *Reprobatio*, notans rejectionem cum animi averſione, I *Pet.* II: 4, 7. λίθον ζῶντα ὑπὸ ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον &c. λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες &c. dicitur alias *Poſitio ad Iram*, *Præſcriptio ad Judicium*, *Non Inſcriptio in Libro Vitæ &c.* Et ponitur hic non pro Rejectione Dei temporali, ſed pro ejus Decreto æterno.

XXX. Definitur hæc; *Juſtiſſima Prædeſtinatio plurimorum & nobiliorum hominum ex lapſuro genere humano, ad mortem per peccatum promerendam, per incredulitatem & impœnitentiam finalem*

lem certò infligendam, ſuamque ſic juſtitiam & potentiam in iis declarandam.

XXXI. Fluit plane ex *Dei Beneplacito* Liberrimo, *Rom.* IX: 11, 18. μήπω γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἵνα ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τȣ̃ Θεȣ̃ μένῃ &c. *itaque cujus vult miſeretur, & quem vult indurat &c.* ut proprie etiam: Peccatum ejus nec in Poſitivo, nec in Negativo Actu poſſit dici Cauſa. Interim *Juſtum* eſt idem: cum non decernat juſtitiæ ſuæ demonſtrationem, niſi in homine vindictam per peccata merito.

XXXII. Reprobati ſunt *Certi Homines*; ut liquet ex exemplo *Eſavi Rom.* IX: 13. τὸν δὲ Ἡσαῦ ἐμίσησα, & ex Perſonarum reprobatarum, non qualitatum, mentione, *Apoc.* XIII: 8. *quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni mactati &c. Joh.* X: 26. *vos non creditis, non enim eſtis ex ovibus meis &c.* & ex Electione ad quoſdam reſtricta. *Obj.* I. *Reprobos & Incredulos eſſe eosdem.* Reſp. Sed eſſe hos ab æterno æque determinatos, quam in tempore. *Obj.* II. *Deum Omnes amare*, Reſp. Non tamen ſpecie amoris, qui ad ſalutem tendat vel ducat. *Obj.* III. *Deum Crudelitatis ſic merito inſimulari.* Reſp. Nequaquam, cum merentibus juſtiſſimè mortem decernat, & multis adhuc modis benefaciat. *Obj.* IV. *Vocationem Dei in tempore ſic fore ſimulatam.* Reſp. Neutiquam, cum officium hominibus decentiſſimum per eam proponatur; & promiſſiones ac minæ Dei conditionatæ quæ adduntur ſint veriſſimæ.

XXXIII. *Plures* ſunt, & *Nobiliores* reprobati, quam electi; & ſunt inter illos quoque G[illegible] Euan-

Euangelii inſciæ, ac *Infantes Infidelium*, quibus promiſſio non eſt facta, dum omnes natura ob peccatum commune ſunt damnabiles, *Eph.* II: 3. 12, 17, &c. καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ &c. ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ &c. ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ &c. καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην ὑμῖν τοῖς μακρὰν &c. I *Cor* VI: 14. ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκάθαρτά ἐστι, νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν.

XXXIV. Prædeſtinantur Reprobi *ad Damnationem* æternam; ad quam ſano ſenſu etiam poſſunt dici in tempore creari, quamquam finis ultimus ſit Dei gloria, & officium creati hominis Dei glorificatio ſancta. Spectantur vero omnes reprobi, ut damnationem merituri per commune Adami peccatum, in quo naſcuntur omnes, dum Euangelium omnibus non patefit, *coll. Rom.* IX: II, 21. μηδὲ πραξάντων τὶ ἀγαθὸν ἢ κακόν, &c. ἢ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ φυράματος ποιῆσαι, ὃ μὲν εἰς τιμὴν σκεῦος, ὃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. *Joh.* III: 18. *non credens autem jam judicatus eſt, quoniam non credidit in nomen Unigeniti Filii Dei. Eph.* II: 3. *eramus natura filii iræ ſicut & reliqui*, &c. Ut non ſit Reprobatio *Decretum merè Euangelicum*, quod ſola præviſa incredulitate nitatur; licèt hæc vel Poſitiva vel Negativa in tempore ſequatur, & juxta Euangelii prædicationem Deus olim ſit judicaturus. Conſideratur vero Deus hic *negativè*, ut non noſcens, non amans, & *poſitivè*, ut odio habens.

XXXV. Prædeſtinantur hi ſimul *ad Incredulitatem, & Impœnitentiam*; juxta *Matt.* XI: 25. *quod abſconderis hæc à ſapientibus, & intelligentibus*

bus &c. etiam pater, quia ita ſuit beneplacitum coram te. Joh. 10: 26. *ſed vos non creditis, non enim eſtis ex ovibus meis. Rom.* IX: 17, 18. *ad hoc ipſum excitavi te, ut oſtendam in te potentiam meam &c. quem autem vult indurat.* 1 *Pet.* II: 8. ὃι προσκόπτουσι τῷ λόγῳ ἀπειθοῦντες, εἰς ὃ καὶ ἐτέθησαν *&c.* quæ & abſque deſtinata gratia forent in omnibus. Ubi in exſecutione Deus conſideratur *negative*, ut Non Dans gratiam ſalutarem; & *poſitive*, ut Excæcans & Indurans, per Traditionem judicialem, Gratiæ juſtam Ablationem, Occaſionum mali Objectionem, ac Satanæ Relaxationem.

XXXVI. *Certa* hinc eſt Reprobatio *Objective*, ſeu Immutabilis, ſed *Incerta Subjective*; quia gratia variis momentis conceditur. *Matt.* XX: 1, 3, 5. *ſimile eſt regnum cœlorum homini domino domus*, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ *&c.* καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥραν *&c.* πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην καὶ ἐννάτην ὥραν *&c.* περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἐξελθὼν *&c.* & duriſſimis quoque contingit, 1 *Tim.* I: 15, 16. *quod Chriſtus Jeſus in mundum venerit* ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγώ *&c.* Ut ex Reprobatione nulla fluat *Deſperatio*, ſed ſancta ſolum *Sollicitudo.*

XXXVII. Eſt Prædeſtinationis dogma *Sublimiſſimum*, *Rom.* XI: 33, 34. ὦ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὡς ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ *&c.* hinc prudenter tractandum; *Neceſſarium* tamen creditu, cum ex fundamento hoc ſalus & gratia omnis fluat, atque hinc copioſe in Scriptura exponatur; *Utile* etiam admodum, ut Dei perfectiones noſtraſque imperfectiones

diſcamus, ac veram conſolationem, & perpetuum calorem ad pietatem habeamus.

CAPUT VIII.

De Creatione.

OPera Externa ſunt vel *Gratiæ*, vel *Naturæ*; atque hæc iterum duo, *Creatio*, & *Providentia*.

II. CREATIO forte dicta eſt ab Hebræo קרא / *vocare*. Reſpondet ei non ſolum verbum ברא / ſeu κτίζειν, ſed etiam עשה / ſeu ποιεῖν, *facere*, etiamſi id in ſe latius ſit; uti apparet ex continuo uſu, *Pſal* XXXIII: 6. *in Verbo Jehovæ cœli facti ſunt* נעשו / *Pſal*. CXXI: 2. *auxilium meum à Jehovah faciente* עשה / *cœlum & terram &c.* Quod notamus contra *Socinianos*, qui *Joh*. I: 3. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο *&c.* volunt Creationem non notari, ob uſum verbi *faciendi*; cum tamen de *Initio* primo, & *Omnibus* factis, etiam *Mundo* qui Chriſtum non agnovit, & ſecuta longius poſtea *Incarnatione* agatur.

III. Creationis nomen transfertur etiam ad Providentiam, *Jeſ*. XLV: 7. *formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum*, *Pſal*. CIV: 30. *emittes Spiritum tuum, creabuntur &c.* & ad Reformationem gratioſam mundi & electorum, *Jeſ*. LXV: 17. *ecce ego creans cœlos novos & terram novam*, 2 *Cor*. V: 17. ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις *&c.* hic vero notat primam Mundi fabricationem. Vi vocis, in pleniſſimo ſignificatu acceptæ, recte dixeris notare *Productionem*

ex Nihilo, ſeu quod idem eſt, *Productionem per Imperium ſolum.*

IV. Creationem docet generatim non tantum *Scriptura*, ſed & *Natura*; per rerum dependentiam, & mutationem perpetuam, ac novitatem hiſtoriarum & artium. *Objiciunt* quidem, *Paulum Creationem inter credenda referre Hebr.* XI: 3. *πίστει νοοῦμεν κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ &c.* Sed reſpondemus, eundem alibi etiam ſcribere Dei virtutes ex creaturis agnoſci *Rom.* I: 20. *τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθορᾶται, ἥτε ἀΐδιος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης*, idemque naturaliter & ſupernaturaliter cognoſci poſſe.

V. Definitur; *Actio Dei Externa, qua ſolo voluntatis juſſu mundum univerſum in principio temporis ſex dierum ſpatio ex nihilo condidit ad gloriæ ſuæ in eo demonſtrandæ laudem, ac electorum ſalutem.*

VI. Eſt Creatio *Dei opus*, *Jeſ.* XL: 26, 28. *tollite in altum oculos veſtros, & videte quis creaverit hæc, educens in numero exercitum eorum, omnia nominibus vocat &c. annon noſti, annon audiviſti? Deus æternitatis Jehovah creans extremitates terræ non fatigabitur &c. Neh.* IX. 6. *tu ipſe Jehovah, tu ſolus, tu feciſti cœlos, cœlum cœlorum & omnem exercitum eorum, terram &c. Apoc.* IV: 11. *ἄξιος εἶ κύριε λαβεῖν τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα &c.* quod etiam docet infinita virtus, quæ hic exigitur, ac operis ſumma elegantia. Procul ergo hinc eſſe debent omnia *Idola*, *Jer.* X: 11, 12. *ſic dicetis eis, Dii qui cœlos & terram non fecerunt pereunt de terra & de ſub cœlo hoc &c.* fortuitus item *Concur-*

curſu Atomorum, & *Natura* denique, quæ à Deo omnis fluit; vel Deum ipſum notat.

VII. Eſt opus etiam *Solius Dei*, *Job.* IX: 8. *extendens cœlos ſolus & calcans ſuper excelſa maris. Jeſ.* XLIV: 24. *ego Jehovah faciens omnia, extendens cœlos ſolus ego, expandens terram à me &c.* Nec locum hic habet *Inſtrumentum* aliquod, cum illud materiam habilem ſemper præſupponat. Quod tenendum contra varios, qui olim per *Angelos* res productas urſerunt; & contra *Arianos*, qui Filium ut Inſtrumentum Patris in Creatione ſpectarunt.

VIII. Imo eſt *Virtus Creandi*, quia omnipotens, *Incommunicabilis.* Quod *Scholaſtici* aliique nequeunt evertere per exemplum *Miraculorum*; cum hic creaturæ ſint Inſtrumenta, non Phyſica, ſed *Moralia*, *ad quorum præſentiam & declarationem Deus operatur.* Unde ſequitur, nuda voluntate non operari Angelos ad extra; cum alias ob Approbationem Divini operis Creatio actualis ipſis tribuenda.

IX. Eſt Creatio *Trinitati* communis, *Pſal.* XXXIII: 6. *in Verbo Jehovæ facti ſunt cœli, & in Spiritu oris ejus omnis exercitus eorum &c.* adeo ut, quando *per* Filium omnia facta dicuntur, ſolus Ordo operandi innuatur. Oeconomice Patri tamen primum hoc opus Creationis maxime tribuitur, I. *Cor.* VIII: 6. *ſed nobis unus Deus, Pater, ex quo omnia &c.*

X. Non eſt concipienda Creatio per modum *Generationis*, aut *Tranſfuſionis* perfectionum Divinarum, aut *Laboris* fatigantis, ſed *potentiſſimi Juſſus Voluntatis*, *Apoc.* IV: 11. διὰ τὸ θέλημά σου εἰσὶ καὶ ἐκτίσθησαν. *Gen.* I: 3. *& dixit Deus,*

ſit

ſit lux. Pſal. XXXIII: 9. *quoniam ipſe dixit & fuit, præcepit, & ſtetit. Rom.* IV: 17. καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. *Hebr.* XI: 3. *fide intelligimus* κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι Θεοῦ, *&c.* Aliæ ſi quæ ſunt locutiones, illæ ut Anthropopathicæ θεοπρεπῶς ſunt exponendæ.

XI. Unde ſequitur, in Creatione Deum ab *Otio* ad *Laborem* non tranſiiſſe, cum eadem æterna in Deo fuerit voluntas: ſed tantum res per voluntatem Dei tum à non eſſe ad eſſe tranſiiſſe.

XII. Eſt etiam Creatio Dei actio adeo *Libera*, ut non neceſſum fuerit, Deum eam velle; quia alioqui res ſtatuere debemus neceſſarias, & conſequenter independentes ac æternas. *Obj. Deum, ut ſumme bonum, ſui maximè eſſe communicativum.* Reſp. Communicationem hanc partim inter Perſonas Divinas poſſe obſervari; partim Creaturarum Exiſtentiam præſupponere.

XIII. Paſſivè ſpectata creatio *rerum Productionem Aptam* dicit, per illum voluntatis juſſum. Ut Creatio facta ſit ex *Nihilo*; uti liquet ex *Heb.* XI: 3. εἰς τὸ μὴ ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. *Rom.* IV: 17. καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα, & ex *Principii* univerſalis apud Moſen mentione *Gen.* I: 1. & ex Materiæ Æternæ præter Deum conceptu impoſſibili. *Objiciunt* Philoſophi, *ex nihilo nihil fieri*; ſed intelligendus Canon hic eſt de generatione naturali, & de cauſis ſecundis.

XIV. Creatio *Secunda* facta etiam eſt ex *Nihilo Secundum Quid*, ſeu Materia Inhabili; quæ fuit moles iſta informis, non ante principium, ſed in principio Creationis producta

ductâ *Gen.* I. 1. unde Expanſum, Aquæ ſuperiores & inferiores, Plantæ, Animalia, & Humanum Corpus, provenerunt. Quod perperam à quibuſdam *ut Semi-Hermogenianum* rejicitur; licet Deum, ſi voluiſſet, ex nihilo abſolute in perfectiſſimo ſtatu omnia mox potuiſſe creare, non ſit dubium.

XV. Productio omnium fuit *Aptiſſima.* Unde ſingulis diebus legitur operis *Approbatio*, praeterquam *Die Secundo*; quod opus Segregationis Aquarum ab arida inchoatum, ſed nondum perfectum, tum fuerit. Quod potius dicendum, quam ut Approbationem primam Diei Tertii *vers* 9. in Pluſquam Perfecto, contra Moſis in Capite hoc uſum, vertamus, *& dixerat Deus &c.*, & ad diem ſecundum referamus. Quæſtio vero, an non Deus res potuerit omnes facere *meliores*, inanis & curioſa eſt.

XVI. *Ordo* in productione optimus eſt ſervatus; ita ut Sapientiam, & Bonitatem in progreſſu ab imperfectioribus ad perfectiora declaraverit Deus, nec minus Potentiam in data Luce ante ſidera, aliiſque.

XVII. *Finem* Deus *Ultimum* ſibi propoſuit *Gloriam* ſuam, *Prov.* XVI: 4. *omnia operatur Jehovah propter ſe. Rom.* XI: 36. *εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, &c.* uti virtutes ejus plurimæ hinc elucent. Recte tamen *homo* ut *finis ſubordinatus* ſpectatur; quod docet Paulus 1 *Cor.* III: 21, 22. *πάντα γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε παῦλος, &c. εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστῶτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἐστιν &c.* & hominis inter res corporeas ratione inſtructi excellentia, ac ſpeciatim monſtrari facile poteſt de Cœlo, tam ſupremo quam ſtellifero

&

& aëreo, Angelis, Luminaribus, Terra &c. Quando tamen nolumus, intelligi homines ſingulos, aut hos eſſe finem unicum, aut commodum corporale eorum tantum ſpectari. *Obj.* I. *Multa ob diſtantiam nullum uſum homini præſtare.* Reſp. Præſtare aut præſtitiſſe omnino, mediate vel immediatè. *Obj.* II. *Multa hominem latere.* Reſp. Hoc non obſtante propter illum poſſe fieri; & ignorantiam poſſe tolli. *Obj.* III. *Nimis ſuperbe ſic hominem de ſe ſentire.* Reſp. Non eſſe ſuperbiam, ſi ſuam ex Scripturis agnoſcat præſtantiam cum humili in Deum gratitudine homo.

XVIII. *Fines* porro *Particulares* ſcrutari licet, & decet in Scriptura, & Natura; dum modo abſit nimia curioſitas, & immodeſta rei non ſatis perſpectæ aſſeveratio.

XIX. Fecit Deus res omnes *in Principio* Temporis, quod hinc fluere cœpit. Et quamquam potuiſſet facere, ut diutius jam exſtitiſſet mundus, non tamen potuit hic ab Æterno creari, quia Ens Æternum eſt neceſſarium, & independens, & Creatio notat tranſitum à non eſſe ad eſſe. Quod contra *Scholaſticos* varios tenendum eſt.

XX. Quamquam Numerus Annorum à Mundi Creatione præciſe determinari nequeat, conſtat tamen, non niſi 4000. annos circiter ad Chriſtum fluxiſſe. Qui plures longe ſupputant apud Gentiles, vel fabulantur, vel alios debent olim annos agnoſcere minores.

XXI. Maxime probabile eſt, Mundum eſſe creatum circa *Æquinoctium Autumnale*; quia hoc fuit Principium Anni civilis apud Judæos *Exod.* XXIII: 16. & Orientales alios, ac fructuum

ſunt

ſunt maturi, imo tempeſtas inſequens pluviis eſt convenientiſſima, quæ in Diluvio cœperunt menſe ſecundo *Gen.* VII: 11. *Objiciunt* multi pro *Vere.* I. *Quod Deus ipſe tum Anni Initium conſtituerit.* Reſp. Sacri tantum, & in memoriam non Creationis, ſed Liberationis ex Ægypto. *Obj.* II. *Quod tum omnia germinent.* Reſp. Germinationem in prima creatione fuiſſe extraordinariam, & mox ad maturitatem tum fruges fuiſſe promotas. *Obj.* III. *Quod mundus tum per Chriſti mortem, & reſurrectionem ſit reſtitutus.* Reſp. Reſtitutionem hanc in Anni tempore cum prima Creatione non convenire neceſſario.

XXII. Præceſſit Diem *Nox Gen.* I: 2. *& caligo ſuper faciem abyſſi*; unde à *veſpera* νυχθήμερα incipiunt Judæi, & Orientales alii. *Obj. Tenebras, ut privationem lucis, non poſſe ante lucem poni.* Reſp. Id tamen agere Scripturam palam etiam 2 *Cor.* IV: 6. ὁ Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότȣς φῶς λάμψαι: nec Privationem ſemper oppoſitum actu præſens antea ſupponere.

XXIII. Quamquam potuiſſet Deus uno momento res omnes perficere, voluit tamen *Sex Dierum* ſpatio uti. Qui nec in *Unum Momentum* cum Patribus variis, nec in *Sex Momenta* cum *Scholiaſticis*, debent mutari, ut Opera Singulorum Dierum omnia Momento indiviſibili ſint perfecta; cum *dies* nominet Moſes continuo; & *quies* ſeptimo diei demum tribuatur; & motus in corporum ſeparatione, & exornatione non potuerit eſſe momentaneus; imo nihil tale dicat Scriptura. Ut præſtet agnoſcere, quod Creatio prima facta quidem ſit in inſtanti, cor-

poreæ molis, & ſpirituum ſcilicet: ſed quod corpora ſingula per creationem ſecundam ex mole informi ſint producta ſucceſſive per ſex νυχθήμερα, & celerrime quidem ad Dei nutum, ſi operum multitudinem, & magnitudinem, ſpectemus. *Obj.* I. *Ad Juſſum Dei res extitiſſe Gen.* I: 3. *Pſal.* XXXIII: 9. Reſp. Notari ſic tantum celeritatem, & ſufficientiam ſolius Divinæ Voluntatis; hinc eandem phraſin de operibus Providentiæ ſucceſſivis uſurpari *Pſal.* CXLVII. 15, 16. *mittit eloquium ſuum terræ, velociter currit verbum ejus; dans nivem ſicut lanam, pruinam ſicut cineres ſpargit &c. Obj.* II. *De puncto temporis* στιγμῇ χρόνου, *& jactu oculi* ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, *legere nos alibi quoque Luc.* IV: 5. I *Cor.* XV: 51. Reſp. Ibi non agi tamen de Creatione; nec intelligi indiviſibile plane momentum. *Obj.* III. *Dei potentiam eſſe agnoſcendam, & illam ſic magis eſſe conſpicuam.* Reſp. Ex potentia Dei ſola non valere argumentum; & Deum illam ſatis declaraſſe in ſucceſſiva celerrima rerum omnium exornatione.

XXIV. *Primo Die* creavit Deus I. *Cœlum*, & *Terram*; ſeu Globum hunc inferiorem omnem, ex quo Expanſum, Lux, Terra, Aqua, provenerunt poſtea; & ſupremum Thronum ſuum. Quem locum corporeum, & Creatum eſſe tenemus contra *Ubiquitarios*, ex *Pſal.* CXIII: 5, 6. *quis ſicut Jehovah Deus noſter? exaltatus habitando, humiliatus videndo, in cœlo & in terra.* I *Theſſ.* IV: 16. ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι ἅμα σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. *Neh.* IX: 6. *tu ipſe Jehovah, tu ſolus, tu feciſti cœlos, cœlum cœlorum &c. Hebr.* XI: 10, 14. *exſp*

bat

bat enim urbem fundamenta habentem cujus artifex & conditor Deus eſt, &c. nam hæc dicentes palam faciunt quod patriam quærant &c. Obj. I. *Angelos in Terris miniſtrantes in Cœlo conſtitui Matt.* XVIII: 10. Reſp. Non ſimul, ſed hoc locum ordinarium manſionis eorum eſſe. *Obj.* II: *Cœlum eſſe hoc ἀχειροποίητον 2 Cor.* V: 1. & *οὐ ταύτης τῆς κτίσεως Hebr.* IX: 11. 24. Reſp. Manibus humanis idem non eſſe factum; nec ad ſtructuram Veteris Tabernaculi pertinere. 2. *Lucem*; quæ non notat Angelos, nec Accidens aliquod abſque Subjecto, ut vellent *Pontificii* in gratiam Tranſubſtantiationis, ſed verum Lumen à corporibus lucidis, per hemiſphærium ſparſis, diffuſum, quod Tenebris opponitur, & Diem conſtituit à Nocte diſtinctum.

XXV. *Die Secundo* fecit Deus רקיע *Expanſum*, vel *Firmamentum*; quod eſt Spatium inter globum Terreſtrem, & Cœlum ſupremum, in quo tam Aſtra, quam Meteora. Per hoc mox diſtinctæ ſunt *Aquæ Inferiores à Superioribus*; per quas intelligimus *Nubes*, quæ *aquæ* dicuntur *Job.* XXVI: 8. *ligans aquas in nubibus ſuis*, *Prov.* XXX: 4. *quis ligat aquas in veſtimento? &c.* & ab aliis ita ſunt diſtinctæ, ut ſimul ſint illis ſuperiores. *Obj.* I. *Has non eſſe ſupra Expanſum, ſed in eo.* Reſp. Non ſupra integrum illud, ſed tamen ſupra partem ejus. *Obj.* II. *Aquas poni ſupra Cœlum Pſal.* CXLVIII: 4. Reſp. Non ſtelliferum aut ſupremum, ſed aëreum, quo proxime fruimur, quoad ejus partem. *Obj.* III. *Aquas ibidem à Meteoris diſtingui.* Reſp. Genus iuxta varias ſpecies bene poſſe nominari.

XXVI. *Die Tertio ſegregavit* primum Deus

Aquas inferiores *à Terra*, ut Terra nuda fuerit conſpecta; & ſuper aquas immobiliter fundata, *Pſalm.* XXIV: 2. *quoniam ipſe ſuper maria fundavit eam.* 2 *Pet.* III: 5. καὶ γῆ ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα *&c.* Dein Terram ornavit *Herbis*, & *Arboribus* variis; nec dubitandum de *Tribulis*, & herbis *Venenatis* tunc etiam productis.

XXVII. Die *Quarto* fecit Deus *Luminaria* Cœleſtia, majora, & minora; quæ *neutiquam* ſunt *animata*, *&* *rationalia*, dum *Job* XXXVIII: 7. per *ſtellas matutinas* intelliguntur Angeli. Uſus horum eſt, diem à nocte diſcernere, ſtatuta tempora ſignificare, lucem & calorem operari. Indecens vero eſt *Aſtrologia Judiciaria*, qua Futura Libera, & Contingentia ex Aſtrorum ſitu prædicuntur; quia Deus hanc interdixit, *Lev.* XIX: 31. *ne reſpiciatis ad pythones, & ſciolos ne quæratis, ad polluendum vos in eis. Jer.* X: 2. *viam gentium ne diſcatis, & à ſignis cœlorum ne conſternemini, ſed conſternantur gentes ab iis &c.* & ſibi Cognitionem Futurorum vindicat *Jeſ.* XLI: 22. *adducant & annuncient nobis quæ futura ſunt &c. aut ventura audire facite, annunciate futura in poſterum, & agnoſcemus quod Dii vos &c.* imo Aſtrorum Situs longinquus juxta alia nexum eventuum eorum non admittit. *Obj.* I. *Chriſtum probaſſe hanc prædictionem Luc.* XII: 54, 55. *quum videritis nubem ſurgentem ab occaſu, ſtatim dicitis, imber venit, & ita fit, & cum auſtrum flantem, dicitis, æſtus erit, & fit &c.* Reſp. Ibi de Nubium conſtitutione, & Tempeſtate proxime inſtante, tantum agi. *Obj.* II. *Ex ſtella Nativitatem Chriſti intellexiſſe Magos Matt.* II: 2. Reſp. Potius ex Divina Revelatione, & phænomenon aliquod in aëre

fuiſſe illis viæ ducem. *Obj.* III. *Multa dari exempla, quibus Aſtrologia hæc firmetur.* Reſp. Multa eſſe dubia; & potuiſſe etiam concurrere colluſionem cum Dæmone in Aſtrologis.

XXVIII. *Quinto* Die produxit Deus *Piſces* ex aquis, etiam maximos; & *Aves* ex terra. Inter has eſſe Phœnicem, raram, & longævam avem, videtur firmari ex *Job.* XXIX: 18. *cum nido meo exſpirabo,* וכחול *multiplicabo dies.*

XXIX. Die *Sexto* creavit Deus *Animantia* reliqua, *Jumenta* ſc. *Feras*, & *Reptilia*, & tandem *Hominem*. Ineptum vero eſt, hæc omnia *in Luna*, aut *Planetis* aliis, etiam velle ponere, perinde ut in Terra; cum ea Moſes non agnoſcat niſi in terra, & ex uno Adami ſanguine totum humanum genus ortum ſit *Act.* XVII: 26. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς *&c.* Obſervationes per Tubos generales, & dubiæ ſunt, nec ex Potentia Dei quidquam concludere licet, abſque perſpecta ejus voluntate.

XXX. Poſt Opera peracta Deus *Septimo* Die *quievit*, ita ut novas amplius ſpecies, aut corpora plura non produxerit, & in operibus ſuis acquieverit *Gen.* II: 2. Cum qua quiete jungitur mox Diei Septimi præ aliis *Benedictio*, & quidem per ejus *Sanctificationem* ſpecialem ad cultum Dei. Ubi temere fingitur in uno verbo magis quam in altero *Prolepſis*; potiſſimum cum *Sanctificationis* Diei hujus ut olim factæ meminerit dein ipſa Lex Decalogi.

XXXI. Opera omnia, in primis Corporea, *Univerſi*, & *Mundi* nomine veniunt, apud Hebræos *cœli*, & *terræ*. Definitur verò Mun-

dus; *Ordinata corporum omnium Compages, ab uno principio pendentium, & in unum finem tendentium.*

XXXII. Eſt hic *Primus Mundus*, qui nunc exiſtit, cum Moſes *in principio* univerſali eum dicat creatum; dum Petrus per *mundum priſcum* intelligit Terram ante Diluvium 2 *Pet.* II: 5. Eſt idem *Ultimus*; licet quoad qualitates ſit immutandus olim.

XXXIII. Eſt mundus *Unus* tantum; cum plures dari nec Scriptura, nec Ratio doceat. Ut rejici debeant plures *Mundi*, & *Intermundia Epicuræorum*; ſive compages cœli, & terræ, ſive terreſtres ſolos globos intellexerint.

XXXIV. Mundus vere habet *Extenſionis* ſuæ *Fines*, licet nos magnitudinem ejus determinare nequeamus, juxta 1. *Reg.* VIII: 27. *ecce cœli & cœli cœlorum non continent te. Jeſ.* XLVIII: 13. *dextra mea palmavit cœlos &c.* & naturam Corporis, quod ex partibus finitis conſtat, & quantum eſt. *Obj.* I. *Cœlos non poſſe menſurari Jeſ.* XL: 12. *Jer.* XXXI: 37. Reſp. Non ab hominibus, ſed quidem à Deo; idemque de terra, & aquis illic dici, quæ utique terminos ſuos habent. *Obj.* II. *Ideam Mundi in nobis eſſe Extenſi in Infinitum.* Reſp. Falſum id eſſe, licet nihil per modum Spatii realis nobis ſæpe imaginemur; nec cogitationes noſtras eſſe rerum menſuras.

XXXV. Poteſt ergò Deus pro abſoluta ſua omnipotentia creatam molem adaugere, & ſic *Plures facere Mundos*, qualis unus modo eſt. *Obj.* I. *Non poſſe plura concipi Univerſa.* Reſp. Poſſe tamen ad Univerſum jam creatum accedere nova corpora, quod ſufficit. *Obj.* II. *Mundos duos non poſſe eſſe conjunctos, vel disjunctos per*

ali-

aliquod ſpatium, qui ſint ſemper unus. Reſp. Sive conjuncti, ſive disjuncti ſint, eſſe ſemper diſtinctos inter ſe, atque ideo duos, non unum.

XXXVI. Mundo non competit *Anima* una *Intelligens*; cum partes multæ ſint Inanimatæ, & ſit ille unus per Aggregationem. *Obj.* I. *ſpiritum Dei aquis incubantem memorari Gen.* 1:2. Reſp. Hunc eſſe Tertiam Deitatis Perſonam, omnia creantem, & foventem. *Obj.* II. *Omnia ſapientiſſimè non poſſe dirigi, niſi ab Anima communi.* Reſp. Id fieri per Divinæ Providentiæ virtutem. *Obj.* III. *Mundi perfectionem exigere Animam.* Reſp. Potius contrarium, ut diverſitate partium animatarum, & inanimatarum ejus elegantia augeatur.

CAPUT IX.

De Angelis.

ANGELI nomen *Officii* magis quam naturæ eſt, *Nuncium*, vel *Legatum* notans. Pro eo alias uſurpantur nomina *Spirituum*, *Deorum*, *Filiorum Dei*, *Thronorum*, *Poteſtatum &c.*

II. *Angeli* nomen ſæpe datur *Chriſto Act.* VII: 30, 38. ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐρήμῳ τοῦ ὄρους σινᾶ Ἄγγελος Κυρίου ἐν φλογὶ πυρὸς βάτου, &c. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν ἐρήμῳ μετὰ τοῦ Ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ ἐν τῷ ὄρει σινᾶ *&c.* qui etiam dicitur *Angelus Divinæ Faciei Jeſ.* LXIII: 9. *Angelus Interpres Primus ex mille Job.* XXXIII. 23. *Angelus Fœderis Mal.* III: 1. *Angelus in cujus medio nomen Jehovæ Exod.* XXIII: 21. *Archangelus.* 1. *Theſſ.*

IV: 16. Notat etiam *Nuncium* quemvis, maxime Dei, *Jac.* II: 25. ὁμοίως δὲ καὶ ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγγέλους καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα. *Mal.* III: 1. *ecce ego mitto Angelum meum &c.* Sed hic pro *Spiritibus Miniſtris*, tam Bonis, quam malis, uſurpatur.

III. Ex *Natura* probabiliter, per Energumenorum Operationes maximè, ex *Scriptura* plane irrefragabiliter conſtat, *dari* Angelos. Negarunt tamen *Tſadducæi* *Act.* XXIII: 8. qui cum Scripturas acceperint, videntur Permanentem horum Subſiſtentiam poſt Apparitiones, vel Operationes tantum non admiſiſſe.

IV. Definiuntur; *Creaturæ Spirituales completæ, ad Dei miniſterium ſpecialiter deſtinatæ.* Quod *creati* ſint, conſtat ex *Pſal.* CIV: 4. *faciens Angelos ſuos ſpiritus. Col.* I: 16, 17. *quoniam in ipſo creata ſunt omnia*, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴτε κυριότητες, εἴτε ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισαι *&c.* quin & ex *Gen.* II: I. cum ad *Exercitus cœlorum* hi quoque pertineant, *coll. Luc.* III: 13. *& repente fuit cum Angelo multitudo exercitus cœleſtis laudantium Deum &c.* Sunt autem creati veriſimillime *Die Primo*, cum Cœlo Supremo ad quod pertinent, ex *jubilo* in fundatione terræ *Job.* XXXVIII. 6, 7. *cum cantarent pariter ſtellæ matutinæ & jubilarent omnes filii Dei.* Certiſſimè *non Ante Principium* Moſis, quod eſt adeo Univerſale, ut omne quod anteceſſit ſit æternum, *Pſal.* XC: 2. *priuſquam montes naſcerentur & produceres terram & orbem, à ſeculo in ſeculum tu Deus. Eph.* I: 4. *ſicut elegit nos in ipſo ante jactum Mundi &c.* Quamquam velint aliter *Sociniani*, ex *Job.* XXXVIII: 6, 7. ubi

ubi non de prima molis productione, ſed de terræ exornatione agitur.

V. Quia creati ſunt, ſunt etiam *Finiti*, eſſentia, facultatibus, donis, duratione, numero; quin & *Præſentia* in aliquo *Ubi* certo & definito, ſicuti Scriptura ordinariam Manſionem ipſis partim in Cœlo partim in inferno tribuit, *Matt.* XVII: 10. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἄγγελοι αὐτῶν ἐν ȣ̓ρανοῖς διὰ παντὸς βλέπȣσι τὸ πρόσωπον τȣ̃ πατρός μȣ τȣ̃ ἐν ȣ̓ρανοῖς. 2 *Pet.* II: 4. εἰ γὰρ ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων ȣ̓κ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφȣ ταρταρώσας παρέδωκεν *&c.* Quod male negant multi hodierni *Philoſophi*, ad Operationes Externas omnem Angelorum Præſentiam referentes; quæ tamen neutiquam ſunt perpetuæ, nec Angelis non præſentibus poſſunt tribui. Quod interim non *circumſcribantur* loco Corporum inſtar, hinc plures in eodem *Ubi* eſſe queant, certum eſt.

VI. Sunt creati *Spiritus*, *Pſal.* CIV: 4. *faciens Angelos ſuos Spiritus. Heb.* I: 14. οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτȣργικὰ πνεύματα *&c.* Atque adeo veræ *Subſtantiæ*, non nudæ *Cogitationes*; quæ, ſive ſpeciales, ſive generales dicantur, licet hæ nuſquam exiſtant, ſunt utique Actiones, atque ſic à Subſtantia, atque Agente ſuo differunt.

VII. Hinc fluit, eſſe eos *Incorporeos*, *Luc.* XXIV: 39. ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀςέα οὐκ ἔχει, ideoque *Inviſibiles*, *Col.* I: 16. καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι *&c. Objiciunt Sociniani.* I. *Quod inſtar Ignis Pſal.* CIV: 4. *& ut Alati deſcribantur Exod.* XXV: 18. Reſp. Deſcriptiones tales non eſſe Proprias ſed Emblematicas. II. *Quod ſtare & moveri dicantur.* Reſp. Phraſin primam intelligendam eſſe de promptitudine miniſterii; Motum autem ſpiriti-

 bus,

bus, non corporibus, convenientem debere cogitari. III. *Quod Angeli frequenter viſi ſint.* Reſp. Vel in phantaſia, vel in ſpecie oculis objecta, vel in corpore humano, ad tempus aliundè formato, aut aſſumpto ab hominibus mortuis recenter vel vivis.

VIII. Ut Spiritus porro habent *Intellectum*, inſtructum Sapientia, tam Naturali, & Experimentali *Eph.* III: 10. ἵνα γνωρισθῇ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ Θεοῦ, quam Revelata *Apoc.* I: 1. καὶ ἐσήμανεν ἀποστείλας διὰ τοῦ ἀγγέλου αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ. Uti vero Cognitio illorum noſtram multum excedit in Modo & Objectis; ita ad Divinam non accedit, ſive in modo, ſive in objecto; dum non ſciunt omnia, *Marc.* XIII. 32. *ſed de die illo & hora nemo novit, neque Angeli in cælo &c.* nec cordis noſtri cogitata immediatè & certo, 1 *Reg.* VIII: 39. *quoniam tu noſti ſolus tu cor omnium filiorum hominis, &c.* nec futura contingentia & libera, *Jeſ.* XLI: 22, 26. *quis annunciavit ab initio & ſciemus? &c.* licet horum quædam per conjecturas aut ex Dei revelatione ſciant nonnunquam.

IX. Gaudent etiam libera *Voluntate*, qua peccarunt mali *Jud.* 6 ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν ἀρχὴν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον *&c.* & Deo promptè obediunt boni *Pſal.* CIII: 20. *benedicite Jehovæ Angeli ejus, fortes robore, facientes verbum ejus, audiendo vocem verbi ejus &c.* unde illis *deſiderium* quoque tribuitur 1 *Pet.* I: 12. εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.

X. Tandem, quia Spiritus ſunt, valent *Potentia*

tentia, *Pſal.* CIII: 20. *Angeli ejus fortes robore.* 1 *Theſſ.* I: 7. μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ *&c.* quæ ex Operibus etiam conſtat, 2 *Reg.* XIX: 35. *& fuit in nocte illa & egreſſus eſt Angelus Jehovæ & percuſſit in caſtris Aſſur centum & octoginta quinque millia &c.* Tollitur vero hæc Potentia revera, ſi nil aliud quam *velint* angeli, & ad ipſorum Voluntatem Deus Effectum abſque alio reali horum influxu producat, ut volunt *Philoſophi* hodierni. Sic etiam omnia Creationis, & Providentiæ Opera perinde eſſent Angelis tribuenda; nec intelligi ferè poteſt Seductio Satanæ ad malum. Pro qua opinione dum *objiciunt*, *nil præter Intellectum*, *& Voluntatem in Angelis dari*, petunt principium, contra communem experientiam. Quanta vero ſit Angelorum Potentia, *non* poſſunt *Omnia*, nec quidquam *contra Dei Voluntatem*, nec *flectere Cor* noſtrum *Prov.* XXI: 1. *rivi aquarum cor regis in manu Jehovæ*, *ſuper omne quod voluerit inclinat illud*, nec vera *Miracula* patrare, *Pſal.* LXXII: 11. *benedictus Jehova Deus*, *Deus Iſrael*, *faciens mirabilia ſolus ipſe.* Poſſunt vero plurima, & ſtupenda, in ſpiritus alios, & in corpora, quorum rationem, & modum omnem nos neutiquam capimus.

XI. Angelis, ut Spiritibus, & inſtructis multis primum Donis, recte tribuitur *Dei Imago*; unde & *Filii Dei* appellantur *Job.* I: 6, 11. *&c.*

XII. *Officium* eſt *Deo miniſtrare*, in Prædicatione gloriæ ejus *Jeſ.* VI: 3. *& clamabat hic ad illum dicebatque*, *ſanctus*, *ſanctus*, *ſanctus Jehovah exercituum &c.* & in Declaratione conſiliorum ejus, *Luc.* II: 10. *ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum &c.* & in Executione eorundem *Pſal.*

CIII.

CIII: 20. *facientes verbum ejus, audiendo vocem verbi ejus.* Ita ex Patris juſſu continuo miniſtrarunt Chriſto, *Hebr.* I: 6. *καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάντες ἄγγελοι Θεοῦ*, quin & miniſtrarunt Eccleſiæ *Hebr.* I: 14. *οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν*; in hunc finem *moti* de loco uno in alterum, & quidem celerrime, dum non extenſi nequeunt etiam corpore objecto & à ſe pellendo impediri.

XIII. Uti male *dividuntur* Angeli in *Aſſiſtentes*, & *Miniſtrantes*, cum omnes miniſtrent, & aſſiſtere miniſterii ſit ſymbolum, *Hebr.* I: 14 *annon omnes ſunt miniſtratorii ſpiritus ad miniſterium emiſſi &c. Dan.* VII: 10. *chilias chiliadum miniſtrabant ei, & myrias myriadum coram eo ſtabant &c.* ita quoad Præſentem Statum recte dicuntur *Boni*, vel *Mali*. Illi, *Electi*, *Sancti*, *Cœleſtes &c.* vocantur; eſtque unus ex iis notus nomine proprio *Gabrielis Luc.* I: 19, 26. dum alterum nomen *Michaelis* Chriſto Archangelo videtur eſſe proprium *Apoc.* XII: 7.

XIV. *Boni* hi quidem *Creati* ſunt, attamen ſecundum iis conceſſa dona habitualia *Mutabiliter*; cum multi eorum actu ſint lapſi, & homo ſit creatus labilis. Reſpectu Decreti autem Divini, aut Conſervantis Gratiæ, certum eſt, eos labi non potuiſſe. *Obj. Additæ poſtea gratiæ nullam ullibi fieri mentionem.* Reſp. Cum non memoretur in Creatione prima diſcrimen, ex eventu eam ſatis colligi.

XV. Hodie verò dudum in bonitate *Confirmati* ſunt; juxta *Matt.* XVIII: 10. *οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου &c.*

&c. & beatitatis nobis promiſſæ deſcriptionem *Matt.* XXII: 30. ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐκγαμίζονται ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι. *Obj.* I: *Filios Dei accepiſſe filias hominum Gen.* VI: 2. Non intelligi Angelos, ſed ſemen Sethitarum pium. *Obj.* II. *Eos non eſſe puros in oculis Dei Job.* XV: 15. Reſp. Sanctitatem innui Dependentem à Deo, nec cum Divina comparandam.

XVI. *Non* ſunt confirmati *per Gratiam Mediatoris*; quia hic ſolis hominibus eſt datus 1 *Tim.* II: 5. εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, nec Angelos aſſumit *Hebr.* II: 16. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, nec hi, cum non peccaverint, Mediatore opus habuerunt. *Obj.* I. *Subſiſtere eos per Chriſtum Col.* I: 17. Reſp. Ut Deum, qui eos conſervat juxta alia omnia. *Obj.* II. *Eos Chriſto ſubjici Phil.* II: 9. Reſp. Ut Domino, qui miniſterio eorum utitur. *Obj.* III. *Eos per Chriſtum eſſe reconciliatos Eph.* I: 10. *Coll.* I: 19, 20. Reſp. Vel de Beatis Cœlitibus agi; vel reconciliationem Angelorum cum Hominibus notari. Itaque Gratia Confirmationis illis contigit, juxta Electionem æternam, per Obedientiam propriam, vi Pacti gratioſi, quale etiam Deus cum Adamo integro inierat.

XVII. *Officium* horum eſt Dei Miniſterium, ſed 1. *Non in Præfectura* perpetua certarum *Regionum*, aut *Hominum*, quibus ſingulis ſuos *Angelos Cuſtodes* tribuunt *Papiſtæ*; cum tamen miniſterium Dei varium omnibus tribuat Scriptura *Hebr.* I: 14. & plures Angelos uni, *Pſal.* XCI: 11. *quoniam Angelis ſuis præcipiet de te ad cuſtodiendum te in omnibus viis tuis.* 2 *Reg.* VI: 27. *& ecce mons plenus*

nus equis &c. curru ignis circum Eliſam &c. unumque Angelum pluribus, *Pſal.* XXXIV: 8. *caſtrametatur Angelus Jehovæ circum timentes eum & eripit eos*, 2 *Reg.* XIX: 35. *& egreſſus eſt Angelus Jehovæ & percuſſit &c. Obj.* I. *Parvulis Angelos tribui Matt.* XVIII: 10. Reſp. Non ſingulis ſingulos, ſed eos parvulorum etiam miniſtros tantum dici. *Obj.* II. *Petro Angelum adſcribi Act.* XII: 15. Reſp. Ab hominibus, non à Spiritu S. & intellexiſſe hos ſpectrum aliquod; quin & eſſe ibi ſpecialem Neceſſitatis Caſum. 2. *Non* etiam *in Interceſſione* Particulari pro hominibus, eaque Meritis propriis nixa, ut volunt iterum *Papiſtæ*; cum Chriſtus ſit unus παράκλητος ſeu *Advocatus* noſter 1. *Joh.* II: 1. & Meritum non habeant Angeli, nec ſciant Neceſſitates noſtras. *Obj.* I. *De Angelis intercedentibus nos legere Joh.* XXXIII: 24. *Zach.* I: 12. *Apoc.* VIII: 2, 3. Reſp. Ubique intelligi ſolum Chriſtum. *Obj.* II. *Expreſſe idem legi Tob.* XII: 12, 15. Reſp. Librum eſſe Apocryphum; nec Angelum, qui ſemel illic mentitus eſt ſe eſſe hominem, mereri amplius fidem.

XVIII. Oportet etiam Angelos quidem *Venerari*, ipſos ſpectando ut Dei Miniſtros, 1 *Cor.* XI: 10. διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τοὺς ἀγγέλους, & imitanda *Matt.* VI: 10. *fiat voluntas tua ſicut in cœlo etiam in terra &c.* ſed non ſerviliter nos illis *ſubjiciendo*, cum unum tantum Dominum habeant fideles 1 *Cor.* VIII: 5, 6. *etiamſi ſint dicti Dii ſive in cœlo ſive in terra &c.* ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς &c. καὶ εἷς κύριος &c. aut *honore religioſo* eos afficiendo vel *invocando*; quod agunt, & docent *Papiſtæ*, con-

contra loca generalia, *Matt.* IV: 9. 10. κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, *Gal.* IV: 8. τότε μὲν οὐκ εἰδότες Θεὸν ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι θεοῖς &c. & ſpecialia, *Col.* II: 18. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ ἑώρακεν ἐμβατεύων. *Apoc.* XIX: 10. ὅρα μὴ, σύνδουλός σου εἰμὶ καὶ τῶν ἀδελφῶν σου &c. τῷ Θεῷ προσκύνησον &c. *Obj.* I. *Exempla Adorationis* Angelorum reperiri *Gen.* XVIII. XXXIII. *Apoc.* I: 4. *&c.* Reſp. Adorari hic vel Chriſtum, vel Spiritum Sanctum. *Obj.* II. *Obteſtationem Pauli fieri* ἐνώπιον τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων 1. *Tim.* V: 21. Reſp. Hanc ab Invocatione multum differre. *Obj.* III. *Excellentiam Angelorum magnam id requirere.* Reſp. Nequaquam, cum illa non ſit Infinita.

XIX. *Numerus* Angelorum bonorum *Magnus* eſt, *Dan.* VII: 10. *chilias chiliadum miniſtrabant ei & myrias myriadum coram eo ſtabant*, *Matt.* XXVI: 53. παραστῆσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων, *&c.* & *Ordo* optimus indubie, tum ex nominibus *Exercituum*, *&* *Principatuum*, tum ex Dei conſtitutione certa in Eccleſia 1. *Cor.* XIV: 33, 40. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ Θεὸς ἀλλ' εἰρήνης ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων &c. πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. Quis vero idem ſit, ignoramus; & ſunt curioſa nugamenta, quæ de *Claſſibus Tribus*, & *Ordinibus Novem* Angelorum habent ex ſuppoſito *Dionyſii Areopagitæ* fœtu *Pontificii*, contra Paulum *Col.* II: 18. in ea quæ non viderunt ἐμβατεύοντες, dum eidem Angeli plura poſſunt habere nomina, & plura quam novem taſia in Scripturis leguntur, vel eadem uno aliquo loco conjunguntur omnia.

XX. *Do-*

XX. *Domicilium* horum ordinarium eſt *Cœlum*; unde tamen varie per mundum totum ad Dei ſervitia mittuntur; abſque felicitatis ſuæ imminutione.

XXI. Alii *Angeli Mali* ſunt; dicti *Dæmones*, *Dæmonia*, *Spiritus Impuri &c.* inter quos unus maxime nomine *Satanæ*, *Serpentis*, *Beelzebub*, *&c.* eminet. Cæterum *Luciferi* appellatio ad hunc non ſpectat *Jeſ* XIV: 12. ſed ad Babelis Regem.

XXII. *Non* ſunt hi *Mali Creati*; quod Deo repugnat, & textui *Gen.* I: 31. *viditque Deus omne quod fecerat, & ecce bonum valde.* Quamquam *Mutabiliter Boni* ſint facti, & non diu ab initio defecerint, *Joh.* VIII: 44. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, 1 *Joh.* III: 8. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν ἐκ τῦ διαβόλυ ἐςίν, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει.

XXIII. *Fons* mali eſt *Lapſus* illorum *Voluntarius*; de quo agitur 2 *Pet.* II: 4. ὁ Θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο. *Joh.* VIII: 44. *ille homicida erat ab initio*, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ ὐχ ἕςηκεν *&c.*

XXIV. *Tempus* ejuſdem incertum eſt. Interim lapſi ſunt ante hominem; non vero vel ante Principium Moſis, cum nondum exiiterunt, vel ante Hexaëmeron Finitum, cum tunc *omnia* adhuc fuerint *valde bona Gen.* I: 31.

XXV. Non conſtat certo *Species* Peccati. Statuitur tamen probabiliter. 1. Vel fuiſſe *Superbiam*; quia per hanc hominem ſeduxit Satanas, & ſuperbis *Judicium Diaboli* videtur Paulus denunciare 1 *Tim.* III: 6. μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τῦ διαβόλυ. 2. Vel *Invidiam* in homines; quia horum ſeductio pri-

primo memoratur, & *homicida ab initio* dicitur *Joh.* VIII: 44. & continuo adhuc horum exitium quærit 1 *Pet* V: 8. ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν τίνα καταπίῃ.

XXVI. *Pœna* illorum, quam dudum ferunt, eſt quod *ex Cœlo in Tartarum* ſint detruſi 2 *Pet.* II: 4. *Jud.* 6. licet Divina diſpenſatione in Terram, & in Cœlum inferius frequenter emittantur; & quod *Imagine Divina* ſint *privati*, non quoad Eſſentiam ſpiritualem; aut Cognitionem omnem, dum aſtutia ſeu πανȣργία illis eſt magna 2 *Cor.* XI: 3. aut externam quamque Boni ſpeciem, quam fingere poſſunt 2 *Cor.* VI: 14. αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός; aut Potentiam, quæ magna iis ſupereſt *Matt.* XII: 29. *quomodo poteſt ingredi quis in domum potentis, & vaſa ejus diripere, ſi non prius ligaverit potentem &c.* ſed quoad viſionem Dei Beatificam, veramque Sanctitatem, & Gaudium, 1 *Joh.* III: 8. ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος ἁμαρτάνει &c. *Jac.* II: 19. καὶ τὰ δαιμόνια πιςεύȣσι καὶ φρίσσȣσι &c. & quod etiam poteſtas eorum ſub N. T. per Chriſtum multum ſit imminuta, *Col.* II: 15. ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξȣσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παῤῥησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. *Hebr.* II: 14. ἵνα διὰ τοῦ θανάτȣ καταργήσῃ τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τȣ̃ θανάτȣ, τȣτέςι τὸν διάβολον. Sed *Pœnæ Complementum* accedet noviſſimo die, graviſſimum intenſive, & extenſive, *Matt.* XXV: 41. *maledicti abite à me* εἰς τὸ πῦρ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτȣ̃.

XXVII. *Irreparabilis* eſt hic Angelorum ſtatus; quod non fluit, vel ex Naturæ Inflexibilitate, vel ex Specie Peccati, ſed ex Dei Conſi-

 lio,

lio, de demonſtranda in iis omnibus ſua Severitate, dum multorum hominum voluit miſereri.

XXVIII. In omnibus *Divino nutui* debent *obſequi*, dum impios cruciant etiam, vel pios vexant, uti in Jobo apparet. Unde non ſunt cum diffidentia metuendi, ſed eſt fortiter adverſus eos vigilandum, & pugnandum.

XXIX. *Numerus* horum eſt maximus, unde *Regni*, & *Legionis* appellatio, *Matt.* XII: 26. *ſi Satanas Satanam ejicit, in ſe diviſus eſt,* πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐτοῦ; *Luc.* VIII: 30. *quod tibi nomen eſt? ipſe vero dixit, Legio.* Tertiam vero eos omnium Angelorum conſtituere partem, ex *Apoc.* XII: 4. ubi de *tertia parte ſtellarum cœli in terram dejecta* per Draconem agitur, non poteſt probari, cum Homines ibi per ſtellas notentur.

XXX. Eſt inter eos *Ordo*; ſicut *Principis*, & *Angelorum* appellatio docet *Matt.* XII: 24. XXV: 41. An vero is ex prima ad lapſum Incitatione, vel aliunde fluat, certo dici nequit. *Manſio* tandem eorum *Infernalis* antea eſt notata.

CAPUT X.

De Providentia Dei.

ALterum Opus Externum præter Creationem eſt PROVIDENTIA; quæ eſt *continuata veluti Creatio.*

II. *Providendi* vox legitur *Geneſ.* XXII: 8. *Deus providebit* יראה *ſibi agnum &c. & vocavit Abra-*

Abrahàm nomen loci illius, Jehovah יראה *providebit. Hebr.* XI: 40. τοῦ Θεοῦ περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου *&c.* & ponitur alias pro ea *Operari, Vivificare, Portare, &c.* Hic vero non de Præſcientia, aut *Providentia Æterna*, quæ eſt Dei Decretum, ſed *Actuali*, agimus.

III. *Providentiam* dari, vulgo etiam ex natura cognoverunt Philoſophi, præter *Epicureos*. Et conſtat illud; tum à priori ex plurimis Dei Attributis, etiam Immutabilitate; tum à poſteriori, etiam ex ſtabili rerum omnium Curſu, & Eventibus Inexſpectatis. *Obj.* I. *Sic res fore minus perfectas.* Reſp. Nunquam perfectionem independentiæ illis eſſe tribuendam. *Obj.* II. *Dei quietem ſic tolli.* Reſp. Cum uno actu voluntatis omnia agat Deus, ipſius beatitatem interrumpi non poſſe. *Obj.* III. *Bonis vulgo male, & malis bene eſſe.* Reſp. Poſthac demum verè eſſe locum μισθαποδοσίας; nec eſſe reapſe omnes bonos aut malos, qui tales videntur; nec bona, aut mala, quæ talia judicantur.

IV. Definitur Providentia; *Actio Dei externa, qua res omnes à ſe creatas potenti voluntatis juſſu quoad eſſentiam, & perfectiones datas conſervat, in agendo movet, atque in omnibus gubernat, dirigitque, ad gloriæ ſuæ laudem, & electorum ſalutem.*

V. Eſt Providentia *opus Dei*, *Neh.* IX: 6. *& tu vivificas*, ſeu *conſervas hæc omnia*, *Jeſ.* XLV: 7. *formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem, & creans malum, ego Jehovah faciens omnia hæc &c.* quia infinita virtute hic opus eſt; adeò ut ipſe ex hoc opere agnoſci poſſit *Actor.* XIV: 17. καίτοιγε οὐκ ἀμάρτυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν,

οὐρανόθεν ἡμῖν ὑετοὺς διδοὺς καὶ καιροὺς καρποφόρυς &c. Nullus ergo locus *Fortunæ*, aut *Caſui*, niſi ad Cauſas Secundas reſpicere velimus; nullus item *Siderum* influxui, ac ſi his ſublunarium cura eſſet demandata; nullus tandem *Fato*, quale *Stoicis* vulgo tribuitur, quod in *neceſſario Nexu Cauſarum Secundarum* conſiſtat, cui ſubſit ipſe Deus. Alias *Fati* nomen bene convenit cum ῥήματι *Hebr.* I: 3. & λόγῳ τοῦ Θεοῦ 2 *Pet.* III: 5.

VI. Providentia, quia circa res exiſtentes verſatur, non excludit *Media*; quibus ex abundantia bonitatis ſuæ Deus utitur, *Hoſ.* II: 20, 21. *eritque in die illo, exaudiam, dictum Jehovæ, exaudiam cœlos, & ipſi exaudient terram, & terra exaudiet frumentum, & muſtum, & oleum, & hæc exaudient Jizrehelem.*

VII. Providentia tribuitur *Patri* quidem potiſſimum œconomicè, *Matt.* XI: 25. *Pater Domine cœli, & terræ*, attamen *Filio*, & *Spiritui* verè etiam competit *Col.* I: 17. καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Pſal.* CIV: 30. *emittis ſpiritum tuum, creabuntur & innovabis faciem terræ &c.*

VIII. Fit ſolo *Juſſu* Divinæ voluntatis, *Pſal.* CXLVII: 15, 16. *mittens eloquium ſuum terræ, velociter currit verbum ejus, dans nivem ſicut lanam &c. Apoc.* IV: 11. ὅτι σὺ ἔκτισας τὰ πάντα, καὶ διὰ τὸ θέλημά συ εἰσί, &c. ut nullam mutationem in Deum opus hoc inferat. *Vis Omnipotens* ſi à nonnullis dicatur, exercitium potentiſſimi juſſus innuitur.

IX. *Triplex* eſt *Actus* Providentiæ, Conſervatio, Cooperatio, & Gubernatio. *Conſervatio*, quæ refertur ad Exiſtentiam, Eſſentiam, & Perfectiones rerum, aſſeritur *Neh.* IX: 6. *tu vi-*

vificas

vivificas מחיה hæc omnia, *Pſal.* XXXVI: 6, 7. *hominem, & jumentum ſervas Jehovah. Rom.* XI: 36. δι' αὐτοῦ τὰ πάντα. *Col.* I: 17. τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε. *Hebr.* I: 3. φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ *&c.* Et eſt omnino Actus *Poſitivus*, uti Annihilatio mera conſervationis negatio, *Job.* VI: 9. *ſolvat manum ſuam, & concidat me. Pſal.* CIV: 28, 29. *abſcondes faciem tuam, terrebuntur &c.* cum alias res ſemel creatæ dein forent independentes. Eſt porro Conſervatio *Mediata*, vel *Immediata*; *Ordinaria*, vel *Extraordinaria*; *in Individuo*, vel *in Specie*. Eſt adhuc Conſervatio Actio Dei adeo *Libera*, ut per Potentiam Dei Abſolutam ipſe creaturas annihilare poſſit, cum nulla creatura neceſſario exiſtat.

X. *Cooperatio*, alias *Concurſus*, refertur ad *Operationes* creaturarum, quarum Deus eſt *Cauſa Prima*; juxta *Jeſ.* X: 15. *an gloriabitur ſecuris contra cædentem in ea? an magnificabit ſe ſerra contra agitantem eam? quaſi agitaret virga tollentes eam &c. Jer.* X: 23. *novi Jehovah, quod homini non ſit via ſua, nec viro ambulanti ut paret greſſum ſuum. Act.* XVII: 28. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα. *Eph.* I: 11. κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, *&c.* & juxta Realitatem Actionum, quæ debet eſſe à Deo omnis. Non conſiſtit autem, vel in mera *Virium Conſervatione*, vel in ſimplici communis *Legis Datione*, vel in *Generali Motu* à creaturis determinando, vel in *Actu* Dei *Simultaneo* in actionem non in agens influente; ſed in *Immediato*, *Prævio*, & *Prædeterminante*, *Impulſu ac Motu creaturarum ad operandum*. Quod tenendum contra omnes *Pelagianos*, qui hominum,

& rerum aliarum independentiam variis iſtis eluſionibus tueri conantur. Licet interim eadem ſit Actio Dei, ut primæ Cauſæ, & Creaturæ, ut ſecundæ cauſæ, omnis tamen Defectus ſoli creaturæ eſt tribuendus.

XI. *Gubernatio* notat ordinationem creaturarum, & actionum omnium ad *Objecta*, *&* *Fines* decentes, *Pſal.* cxv: 3. *& Deus noſter in cœlis, omnia quæ vult facit. Dan.* IV: 24, 35. *quoniam dominatio ejus dominatio æterna, & regnum ejus cum generatione, & generatione, & omnes habitatores terræ ſicut nihil reputati, & ſecundum voluntatem ſuam facit in exercitu cœlorum, & habitatoribus terræ &c. Jac.* IV: 15. ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσομεν τοῦτο ἢ ἐκεῖνο *&c.* etiamſi creaturæ neſciant, vel & adverſari conentur multæ. Nec excidit unquam Fine ſuo Deus.

XII. Non eſt Deus ita Cauſis Secundis, harumque viribus, & operationibus ordinariis, alligatus, ut vel nequeat patrare, vel non patret ſæpe, *Miracula*, ſeu opera non tantum, *quorum ratio, & cauſa à nobis reddi non poſſit*, ſed & quæ ſunt ſupra, præter, & contra cauſas ſecundas. Non poſſunt certe Miracula, quæ narrat plurima Scriptura, & ut Miracula proponit, imo ut ſigna divinæ potentiæ, unde veritas Meſſiæ eſſet agnoſcenda, negari, per prætextum Divinæ Conſtantiæ, quin Scriptura tota ridenda proponatur, & Atheiſmi ſemina ſpargantur palam.

XIII. *Omnia* ſubſunt Providentiæ Dei. Inter quæ ſunt *Maxima*, *Dan.* IV: 35. *ſecundum voluntatem ſuam facit in exercitu cœlorum, & habi-*

tatori-

[ca]ſtribus terræ. *Joh.* XLI: 2. *ſub omni cœlo mihi illud. Dan.* II: 17. *verè Deus veſter ipſe Deus deorum & Dominus regum. Act.* XVII: 26, 28. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων κατοικεῖν ἐπὶ πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁρίσας προτεταγμένους καιροὺς καὶ τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας αὐτῶν &c. ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καί ἐσμεν. *Pſal.* CIV: 21. *leunculi rugientes ad prædam & ad quærendum à Deo eſcam ſuam*, *coll. Job.* XXXIX, XL; *&c.* Neque enim aliquid creatum eſt adeo magnum, ut ſit independens.

XIV. Deinde *Minima*, *Matth.* X: 29, 30. *nonne duo paſſerculi aſſario venduntur, & unus ex eis non cadet in terram ſine Patre veſtro? veſtri autem capilli capitis omnes etiam numerati ſunt. Matt.* VI: 26, 28, 30. ἐμβλέψατε ἐπὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτὰ &c. καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ, πῶς αὐξάνει, οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει &c. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι &c. *Pſal.* CXLVII: 9. *dans jumento cibum ſuum; & pullis corvi quando clamant &c* quæ etiam divina ſuſtentatione maxime opus habent, & Potentiam Dei declarant apte. *Obj.* I. *Res has eſſe Dei cura indignas.* Reſp. Neutiquam; cum non fuerit indignum eas creare, & Deus maximas ſimul curare poſſit. *Obj.* II. *Deo boves non eſſe curæ* I *Cor.* IX: 9. Reſp. Non ſolos, nec magis quam homines miniſtros. *Obj.* III. *Singula minima ad Perfectionem Univerſi & Dei gloriam vix facere.* Reſp. Facere omnino; etiamſi nos pro hebetudine noſtra non intelligamus modum rei omnem.

XV. Tertio *Neceſſaria*; quæ talia ſunt per Dei voluntatem, hinc à Deo cohiberi quandoque poſſunt. Confer *Pſal.* LXXIV: 16, 17. *tibi dies, etiam tibi nox, tu paraſti lumen & ſolem, tu ſtatuiſti omnes terminos terræ, æſtatem & hyemem tu formaſti eas. Jer.* XXXI: 35, 36. *ſic dicit Jehovah, dans Solem in lumen diei, ſtatuta Lunæ & Stellarum in lumen noctis &c. Matt.* V: 45. ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς &c.

XVI. Quarto *Contingentia*; uti liquet in Tempeſtatibus, *Pſal.* CXLVII: 16, 17, 18. *dans nivem ſicut lanam, pruinam ſicut cinerem ſpargit, projiciens glaciem ſuam ſicut buccellas, coram frigore ejus quis ſtabit? &c.* in Homicidio Fortuito *Deut.* XIX: 5. *coll. Exod.* XXI: 13. *qui non eſt inſidiatus, ſed Deus occurrere fecit manui ejus &c.* in Sorte *Prov.* XVI: 33. *in ſinum projicitur ſors, & à Jehovah omne judicium ejus, &c* & in Exemplis *Gen.* XXII: 8, 13. *Jehovah providebit ſibi &c. & ecce aries poſt detentus in perplexitate in cornibus ſuis &c.* 1 *Reg.* XXII: 17, 34. *& vir tetendit arcum in ſimplicitate ſua & percuſſit regem Iſrael inter commiſſuras & inter loricam &c. Obj.* I: *Sic Contingentiam tolli per Divinam determinationem.* Reſp. Male omninò Contingentiam in abſoluta Indifferentia conſtitui. *Obj.* II. *Sic non opus eſſe, ut Media ulla adhibeantur.* Reſp. Dei Providentiam vulgo eſſe Mediatam; & cum de eventu nobis non conſtet, Media eſſe à nobis adhibenda.

XVII. Quintò *Libera*; juxta *Prov.* XXI: 1, 9. *homini diſpoſitiones cordis, & à Jehovah reſponſum linguæ &c. cor hominis cogitat viam ſuam, & Jehovah diſponit greſſum ejus. Prov.* XXI: 1.

rivi

rivi aquarum cor regis in manu Jehovæ, ſuper omne quod vult inclinat illud. Phil. II: 13. ὁ Θεὸς γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν καὶ τὸ ἐνεργεῖν, & juxta Exempla manifeſta *Gen.* XLV: 8. *& nunc vos me non miſiſtis huc, ſed Deus ipſe, &c. Act.* IV: 27, 21. *congregati ſunt vere adverſus ſanctum puerum tuum Jeſum quem unxiſti Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Iſrael,* ποιῆσαι ὅσα ἡ χείρ σου καὶ ἡ βουλή σου προώρισε γενέσθαι *&c.* Si opponatur, Libertatem cum neceſſaria Determinatione Dei non conſiſtere; iterum dicendum eſt, Libertatem non conſiſtere in abſoluta Indifferentia, ſed in *Lubentia Rationali*, quam Deus ut Cauſa Prima operatur. Phraſes, quæ hic ex recentiori Philoſophia quandoque urgentur, nimis etiam ſunt *Pelagianæ*, quam ut defendi poſſint, aut debeant.

XVIII. Sexto *Bona* omnia, præcipuè *Spiritualia*, I *Cor.* IV: 7. *quid habes quod non acceperis? Jac.* I: 17. πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον ἄνωθέν ἐστι καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων. *Phil.* II: 13. *Deus eſt operans in vobis & velle & operari &c.* Quæ tamen in hominibus producit modo rationali; mandando, ſuadendo, illuminando, & tandem voluntatem flectendo.

XIX. Tandem *Mala*, tum *Pœnæ*, *Jeſ.* XLV: 7. *formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum, ego Jehovah facio omnia hæc, Thren.* III: 38. *ex ore Altiſſimi annon exit malum & bonum? Hamos.* III: 6. *an erit malum in civitate & Jehovah non faciet? &c.* quæ mediate aut immediate ſunt à Deo omnia; tum *Culpæ, Exod.* X: I. *quoniam ego aggravavi cor ejus & cor ſervorum ejus.* 2 *Sam.* XVI: 10.

Jehovah dixit ei, maledic Davidi. Jeſ. VI: 9, 10. *vade & dic populo huic, audite audiendo & ne intelligatis, & videte videndo & ne cognoſcatis, impingua cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus obline, ne videat oculis ſuis & auribus ſuis audiat & corde ſuo intelligat & convertatur & ſanatio ſit ei. Ezech.* XX: 25, 26. *atque etiam ego dedi eis ſtatuta non bona & jura non vivent in iis, & pollui eos in muneribus ſuis &c. Rom.* I: 24, 26, 28. διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς &c. διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας &c. παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα, &c. *2 Theſſ.* II: 11. διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐνέργειαν πλάνης εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ ψεύδει, &c. uti docent etiam Exempla proditi Chriſti, & Joſephi, non abſque Dei Providentia; atque inſuper Dei Judicia, quæ per Peccata ipſe exſequitur, *Jeſ.* X: 15. *an gloriabitur ſecuris contra cædentem in ea? an magnificabit ſe ſerra contra agitantem eam? &c. Pſal.* LXXXI: 13. *& dimiſi eum in ſpeculationem cordis ſui, iverunt in conſiliis ſuis, &c.*

XX. In Modo Concurſus Divini circa Malum vitare oportet. 1. *Libertiniſmum*; per quem Peccatum omne habetur pro Perſuaſione hominis imaginaria. 2. *Manichæiſmum*; per quem Deus Autor Mali ponitur. Quod intaminata Dei ſanctitas, & veritas nequaquam permittit; & quod deteſtamur nos ex animo, licet per calumniam id doctrinæ noſtræ imputetur. 3. *Pelagianiſmum*; per quem Deus & nudus, & otioſus ſpectator conſideratur. Quod nec cum natura Dei, nec cum hominis dependentia, nec cum

phra-

phraſibus Scripturæ efficaciſſimis, convenit.

XXI. Deus itaque. 1. *Actionem* ipſam, cui Defectus hominis vitio ineſt, *producit*; uti progreſſus claudicantis equi ab impulſore, & vaporum fœtidorum extractio à Sole, procedit. 2. *Malitiam* autem; *permittit* phyſicè, per gratiam negatam, & ablatam ob abuſum indignum; *auget*; per traditionem judicialem, & objectas peccandi occaſiones, quæ in ſe bonæ ſint; *limitat*, quoad objecta, menſuram, & durationem; *dirigit* denique, ad fines ſibi glorioſos, & electis ſalutares. Atque eſt hoc ſenſu *Permiſſio* Dei omninò *Efficax*.

XXII. *Finis* Providentiæ eſt *Gloria Dei*, *Prov.* XVI: *omnia operatur Jehovah propter ſe, atque etiam improbum ad diem mali.* *Rom.* XI: 36. καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, *&c.* & *Salus* Electorum, *Rom.* VIII: 28. οἴδαμεν δὲ ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν πάντα συνεργεῖ εἰς ἀγαθόν. 2 *Pet.* III: 9. μακροθυμεῖ εἰς ἡμᾶς μὴ βουλόμενός τινας ἀπολέσθαι, *&c.*

XXIII. *Abſurda* male ex doctrina hac noſtra educunt Adverſarii. 1. *Quod lædatur ſc. Dei Libertas, Quies, Majeſtas, Juſtitia, Sanctitas &c.* Sed nec agendi conſtantia Libertatem, nec durans Dei Operatio Quietem, nec rerum creatarum cura Majeſtatem, nec bonorum præ aliis punitio temporaria juſtitiam, nec peccati ſapiens permiſſio Sanctitatem tollit; ſi piè attendamus. 2. *Quod Carnalis Securitas hominum, & Fatalis omnium Neceſſitas, introducatur.* Sed Providentia Dei cum agat per media, & ſecundum voluntatem Dei revelatam nos componere oporteat, & neceſſitas hic omnis ſit non à cauſis ſecundis, ſed à prima, ſponte quidem iſta evaneſcunt.

XXIV.

XXIV. Videmus nos ex adverſo ex hac doctrina *Dei Perfectiones* plurimas juxta *creaturarum imperfectiones*; & habemus hinc *Conſolationem*, & *Patientiæ* rationem in adverſis, *Job.* I: 21, 22. *Jehovah dedit & Jehovah abſtulit, ſit nomen Jehovæ benedictum. Pſal.* XXXIX: 10. *obmutui, non aperiam os meum, quia tu feciſti, &c.* in ſecundis *Humilitatis*, & *Gratitudinis* argumentum, *Gen.* XXXII: 10. *parvus ſum præ omnibus benignitatibus & præ omni fide quam præſtitiſti ſervo tuo, &c.* in futuris omnibus *Spei* tandem, *Diligentiæ*, & *Precum* occaſionem, *Job.* XIII: 15. *ecce occidet me, annon ſperabo? Pſalm.* LXXI: 16. *ibo in fortitudinibus Domini Jehovih. Pſalm.* XC: 16, 17. *videatur in ſervis tuis opus tuum, & decus tuum in filiis eorum! & ſit amœnitas Jehovæ Dei noſtri ſuper nos, & opus manuum noſtrarum firma ſuper nos, & opus manuum noſtrarum confirma illud &c.*

CAPUT XI.

De Cultu Dei, & Lege illius norma.

TRanſimus ad Dei CULTUM, qui ſub nomine *Honoris*, *Timoris*, *Amoris*, *Invocationis*, *Dei &c.* apud Hebræos, εὐσεβείας, θρησκείας, δεισιδαιμονίας *&c.* verò apud Græcos, venit. Præ aliis celebria ſunt nomina λατρείας, & δουλείας quæ ſic diſtinguunt *Papiſtæ*, ut prius Cultum Religioſum ſolius Dei, alterum Cultum Religioſum Creaturarum notet. Sed permutantur hæc in Scriptura, *Matt.* IV: 10. κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. *Rom.* XII: 11. τῷ

κυρίῳ δȣλεύοντες. *Gal.* IV: 8. τότε μὲν οὐκ εἰδότες τὸν Θεὸν ἐδȣλεύσατε τοῖς μὴ φύσει ȣ̃σι Θεοῖς, *&c.* & ex origine δȣλεία, à *ligando* dicta, majorem obligationem dicit, quam λατρεία, à *mercede* appellata. *Cultus* autem in genere eſt, vel *Civilis*, vel *Religioſus*; qui *Divinus* appellatur, quod Deo ſoli competat.

II. *Cultus* Dei commendari poteſt. 1. Ut *Æquiſſimus*; ob Dei infinitam Majeſtatem, *Jer.* x: 6, 7. *quia non ſicut tu Jehovah, magnus tu & magnum nomen tuum in fortitudine, quis non timeat te, Rex gentium? quia tibi convenit &c.* Creationem, *Act.* XVII: 27. *fecitque ex uno ſanguine totum genus hominum &c.* & Redemptionem, *Tit.* II: 14. ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυτῷ λαὸν περιȣ́σιον ζηλωτὴν καλῶν ἔργων *&c.* 2. Ut *Neceſſarius*; ex Dei fine, mandato, minis, & hominis dependentia. 3. Ut *Utilis*, per Dei ſufficientiam, juſtitiam, bonitatem, promiſſa, &c. *Pſalm.* LXXIII: 1. *utique bonus Jiſraeli Deus, puris corde*, *Pſalm.* LXIX: 12. *in ſervando ea merces multa &c.*

III. Definitur Cultus Dei; *Obedientia cum animi ſubjectione, & fiducia Deo Triuni præſtita ſecundum legem ejus.*

IV. Competit ergo Cultus Dei *ſolis* creaturis *Rationalibus*; nec ſufficit externum opus, ſed *Animi Promptitudo* adeſſe debet, 1 *Chron.* XXVIII: 9. *agnoſce Deum patris tui, & cole eum in corde perfecto & in anima voluntaria. Prov.* XXII: 26. *da fili mi cor tuum mihi*, *coll. Jeſ.* XXIX: 13. *quoniam appropinquat populus iſte in ore ſuo & in labiis ſuis honorant me, & cor ejus elongatur à me &c.*

&c. ideo ecce ego &c. Imo non debet etiam Cultus *unice* vel *præcipue* in nobis provenire, aut *ex Metu Pœnæ*, aut *ex Deſiderio Præmii*, quando nos ipſos magis quam Deum coleremus, cum ex adverſo commodum noſtrum Divino debeat ſubordinari, *Exod.* XXXII: 32. *& ſi non, dele me nunc de libro tuo quem ſcripſiſti. Rom.* IX: 3. *ηὐχόμην γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα.* Obedientiæ tamen Motivum etiam eſſe poteſt, hinc Pœna, illinc Præmium; juxta deſcriptionem religionis *Tit.* I: 2 *ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου*, & exemplum Moſis *Hebr.* XI: 26. *ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν μισθαποδοσίαν*, & monitionem Chriſti *Matt.* V: 12. *χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς.* Sed Fundamentum Cultus præcipuum maneat ſemper Voluntatis Divinæ, ut ſuperioris & æquiſſimæ, intuitus.

V. Modus obedientiæ Cultum Divinum ab omni Civili præcipuè diſcriminat, quatenus Deo obedire debemus; cum *Subjectione* univerſali animæ, & corporis, I *Cor.* VIII: 6. *ἀλλ' ἡμῖν εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός &c.* I *Sam.* III: 10. *loquere quia audit ſervus tuus. Pſal.* CXVI: 16. *obſecro Jehovah, quoniam ego ſervus tuus, ſervus tuus, filius ancillæ tuæ, &c.* & cum *Fiducia* in ipſius ſufficientia & bonitate, *Pſal.* XI: 11, 12. *ſervite Jehovæ in timore & exſultate in tremore, oſculamini Filium &c. beati omnes confidentes in eo. Hebr.* XI: 7. *πιστεῦσαι γὰρ δεῖ τὸν προσερχόμενον τῷ Θεῷ, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτὸν μισθαποδότης γίνεται.* Quod utrumque reſpectu creaturarum indecens eſt, I *Cor.* VII: 23. *τιμῆς ἠγοράσθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. Jer.* XVIII: 5. *maledictus*

vir,

vir, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Jehovah recedit cor ejus &c.

VI. Deferri debet Cultus Religioſus. 1. *Deo Vero*, *Deut.* VI: 13. *Jehovam Deum tuum timebis, & ipſum coles, & in nomine ejus jurabis. Deut.* X: 20. *Jehovam Deum tuum timebis, ipſum coles, & ei adhærebis, & in nomine ejus jurabis &c.* non Idolis ſeu dictis diis, *Gal.* IV: 8. *tunc quidem Deum non cognoſcentes ſerviiſtis* τοῖς μὴ φύσει οὖσι Θεοῖς. 1 *Cor.* VIII: 5, 6. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι Θεοὶ, εἴτε ἐν οὐρανῷ εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, ὥσπερ εἰσὶ Θεοὶ πολλοὶ καὶ κύριοι πολλοὶ, ἀλλ' ἡμῖν εἷς Θεὸς &c. 2. Deo *Triuni*, qui ſolus verus Deus eſt, *Joh.* V: 23. ὁ μὴ τιμῶν τὸν υἱὸν οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν 1 *Joh.* II: 23. πᾶς ὁ ἀρνούμενος τὸν υἱὸν οὐδὲ τὸν πατέρα ἔχει &c. Quamquam Una aliqua Perſona ſola queat nominari. 3. Deo huic *Soli*, *Matt.* IV: 10. *Dominum Deum tuum adorabis* καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις; non Angelis *Col.* II: 18. μηδεὶς ὑμᾶς καταβραβευέτω θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων. *Apoc.* XIX. 10. ὅρα μὴ, σύνδουλός σου εἰμί &c. τῷ Θεῷ προσκύνησον &c. aut hominibus Sanctis *Act.* X: 26. *ſurge & ego ipſe homo ſum. Act.* XIV: 14, 15. *dirumpentes veſtimenta ſua inſilierunt in turbam, clamantes & dicentes. viri, quid hæc facitis*, καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς ἐσμεν ὑμῖν ἄνθρωποι &c. *Jeſ.* LXIII: 16. *quoniam tu Pater noſter, nam Abraham neſcit nos & Iſrael non agnoſcit nos. Jeſ.* XLII: 8. *gloriam meam alteri non dabo &c.* Nec excuſare heic Papiſtæ multiplicem ſuam Idololatriam poſſunt per diſtinctiones vanas, λατρείας & δουλείας, *Cultus Abſoluti*, & *Relativi*, *Supremi*, & *Subalterni* &c.

Obj.

Obj. I. *Voluiſſe Jacobum nomen ſuum à filiis Joſephi invocari Geneſ.* XLVIII: 16. Reſp. Neutiquam, ſed tantum eos de nomine ſuo appellari, יקרא בהם שמי *&c.* *Obj.* II. *Moſen orare in nomine Patrum Exod.* XXXII: 13. Reſp. Tantum proponere Deo fœdus cum Patribus initum, *memento Abrahami Iſaaci & Iſraelis ſervorum tuorum quibus juraſti per te &c.* *Obj.* III. *Implorationem ſanctorum & amicorum memorari, Job.* V: 1. *ad quem ex ſanctis reſpicies. Job.* XIX: 21. *miſeremini mei, miſeremini mei, vos ſocii mei, quoniam manus Dei detegit me.* Reſp. Ibi de viventium auxilio & conſolatione agi. *Obj.* IV. *Præcellentiam Sanctorum, Angelorum, Reliquiarum.* Reſp. Eam nequaquam eſſe Divinam.

VII. *Norma* Cultus non eſt *Traditio Humana*, quæ rejicitur *Matt.* XV: 3. *quare & vos tranſgredimini mandatum Dei* διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν. *Col.* II: 20. *quid tanquam viventes in mundo* δογματίζεσθε; *&c.* neque proprium *hominum Arbitrium*, cum damnetur ἐθελοθρησκεία *Col.* II: 23. nec pro hac debeant haberi Sacrificia Patrum, utpote ex fide facta, & Deo grata; ſed *Dei Lex.*

VIII. Lex dicitur à *Legendo*, quod lata palam prælegatur, Hebraice תורה, quaſi *viæ monſtratio*, Græce νόμος, communius *voluntas*, *beneplacitum*, *jus*, *ſtatutum &c.* Notat heic non omne Dei Verbum, uti *Pſalm.* I: 2. *in Lege Jehovæ voluptas ejus, & in Lege ejus meditatur die ac nocte*, aut Euangelium, quod *Lex fidei Rom.* III: 27. ſed Verbum Mandati. Et ſic definitur; *Faciendorum, & fugiendorum omnium norma, à Deo creaturæ rationali præſcripta, ſub*

com-

comminatione mortis immorigeros manentis; *& promiſſione vitæ ab obſervantibus exſpectandæ.*

IX. Dum Euangelium credenda continet, Lex directè *Actionum* eſt *Norma*, *Pſal.* CXIX: 1, 2, 3. *beati perfecti viæ, ambulantes in Lege Jehovæ, beati ſervantes teſtimonia ejus &c. Eph.* V: 17. *ne ſitis inſipientes, ſed intelligentes τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου &c.* & quidem plenè ad omnia ſe extendens; ut quæ hic non ſunt mandata, aut interdicta, in ſe ſint Adiaphora. *Deus* vero, & *Sancti* potius ſunt *Exemplaria*; quia non oportet eos ſequi præter præſcriptum Legis.

X. Norma hæc *præſcribitur homini* à Deo: cum alias Obedientia concipi nequeat, juxta *Deut.* XXIX: 29. *abſcondita Jehovæ Deo noſtro, & revelata nobis & filiis noſtris in ſeculum, ad faciendum omnia verba Legis hujus.*. *Rom.* V: 13. *ἁμαρτία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται μὴ ὄντος νόμου &c.* Non eſt tamen Notificatio hæc æque Clara in omnibus: nec Nova poſt Lapſum voluntarium Adami Notificatione in ſingulis opus eſt, *Rom.* II: 12. *quicunque ſine Lege peccarunt ſine Lege etiam peribunt*: quæ tamen ſi adſit, culpam inobedientiæ auget.

XI. Ad notificationem officii addit Deus *Pœnam Mortis*. *Deut.* XXVII: 26. *maledictus qui non firmaverit verba Legis hujus faciendo ea. Rom.* VI: 23. *τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος &c.* Quæ ita fluit ex Sanctitate, & Juſtitia Dei, ut naturaliter quoque innoteſcat, *Hab.* I: 13. *purus oculis, ne videas malum & aſpicere moleſtiam non potes. Rom.* I: 32. *τὸ δικαίωμα τοῦ Θεοῦ ἐπιγνόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες ἄξιοι θανάτου εἰσίν.* Unde nulla poſſunt admitti. Peccata in ſe *Venialia*; nec

Diſpenſatio ulla humana; nec *Liberatio ab Obligatione Legis* per Peccatum; nec *Mortis Sequela ex Natura.*

XII. *Præmium* perinde additum eſt *Vitæ*, *Matt.* XIX: 17. *ſi vis ingredi in vitam, ſerva mandata &c.* fluens ita ex Dei Bonitate, ut hinc ſpes quædam homini ſit indita, *coll. Job.* X: 3. *an bonum tibi, quod opprimas, quod rejicias laborem manuum tuarum?* Unde non debet Promiſſio Vitæ Adamo Integro negari; nec ad Moralia, excluſis Ceremonialibus, reſtringi: cum Dei Statuta per promiſſum vitæ communiter ab Idololatricis diſcernantur, *Levit.* XVIII: 5. *Ezech.* XX: 11. *ſtatuta mea & jura mea quæ faciet homo & vivet in eis.*

XIII. Uti variè admodum *dividitur* Lex, ita potiſſimum dicitur; vel *Poſitiva*, quæ ex Arbitrio Dei ſapientiſſimo unicè fluit, nec niſi ad tempus durat; vel *Naturalis*, quæ ex Natura Dei, aut hominis fluens, ſemper, & in omnibus æque obtinet.

XIV. Legem *Poſitivam*, de fructu Arboris Scientiæ, dedit Deus *ante lapſum*; & *poſt lapſum* non unam, tam ſub *Novo*, quam ſub *Veteri Teſt.* Pertinent enim huc mandata *Baptiſmi*, & *Cœnæ*, quæ data in Eccleſia ad finem durant. Atque etiam interdictum *Sanguinis*, & *Suffocati*, quod ad *initia N. T.* tantum ſpectat, *Act.* XV: 20, 29. *πλὴν τῶν ἐπάναγκες τούτων, ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ, καὶ πορνείας*, ut ſcil. ad tempus plenè demonſtratæ Libertatis Chriſtianæ in re exigua infirmitati fratrum quorundam ſuccurreretur; cum alibi diſcrimen omne ciborum ſub N. Teſt. ſublatum eſſe doceatur, 1 *Cor.* VIII: 8.

ſca nos non commendat Deo. 1 *Cor.* X: 25, 26. *omne in macello venditum edite*, μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν *&c.* *Col.* II: 16, 21. μὴ οὖν τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει ἢ ἐν πόσει *&c.* τί δογματίζεσθε, μὴ ἅψῃ, μὴ γεύσῃ, μὴ θίγῃς. *Obj.* I. *Neceſſariam dici hanc abſtinentiam.* Reſp. Non in ſe, ſed ut gratificarentur infirmis. *Obj.* II. *Jungi cum interdicto Scortationis.* Reſp. Intelligi debere cibos fornicarios, & pollutos. *Obj.* III. *Opponi obſervantiam hanc Legi Ceremoniali.* Reſp. Partem unam leviorem toti Legi.

XV. Sub V. Teſt. Lex poſitiva duplex fuit potiſſimum, *Forenſis*, *&* *Ceremonialis.* Illa, quæ alias *Politica* dicitur, eſt; *Juxta quam Reſpublica Iſraelis pacis, belliqu tempore ex Dei juſſu erat adminiſtranda.* Continet *Statuta* de Magiſtratu, Conjugiis, Servis, Hæreditatibus &c. & *Pœnas*, tranſgreſſoribus Legis etiam Moralis infligendas. Eſt hæc *diverſa* à Lege Morali; *non adverſa ei*, niſi in quibuſdam forte *Exceptionibus* à Lege communi. Eſt in multis *implicita Legi*, & *Morali*, & *Ceremoniali.* Finis præcipuus fuit Reipublicæ εὐταξία. Nec *durat* hodie niſi in communibus, & moralibus ſuis fundamentis; cum iſti tempori, genti & terræ, fuerit in aliis accommodata.

XVI. Lex *Ceremonialis*, quæ *Præceptorum in Placitis*, *Elementorum Mundi*, *Præcepti Carnalis &c.* non autem *Statutorum Non Bonorum*, nomine venit, dicitur; *Quæ ſacros ritus præſcripſit myſticæ ſignificationis, & præfigurantes gratiam Novi Teſtamenti.*

XVII. Præcepta Legis hujus vel ſpectant *ad Vitam Communem*, quæ *Obſervantiæ*; vel *ad Pu-*

blicum Cultum Dei, quæ *Sacrificia*, *Sacra*, & *ſacramenta*, dicuntur. Alii conſiderant heic *Perſonas*, *Res* & *Actiones*, *Loca*, *Tempora*, *Sacra*; quorum omnium Myſteria inquirunt merito latius Interpretes.

XVIII. *Dedit Deus* hanc Legem ſucceſſive. 1 *Initia* inde à Prot-Euangelio Paradiſiaco, *Gen.* III: 15, 21. *& fecit Jehovah Deus Adamo, & uxori ejus tunicas pellis, & induit eos*. *Gen.* VII: 2. *ex omni jumento mundo &c. & ex jumento quod non mundum &c.* *Gen.* IV: 3, 4. *fuitque in fine dierum, & adduxit Kajin de fructu terræ Jehovæ munus, & Hebel adduxit etiam de primogenitis pecoris ſui & adipe eorum.* *Gen.* VIII: 20. *& ædificavit Noah altare Jehovæ, & ſumpſit ex omni jumento mundo & ex omni volatili mundo, & aſcendere fecit holocauſta in altari &c.* quando ergo Sacrificia, Sacerdotes, Altaria, Sabbatha &c. reperimus 2. *Augmentum*, tempore Abrahami, per inſtitutam Circumciſionem, & cœptam gentium Rejectiònem. 3. *Complementum*, per Moſen, in & poſt exitum ex Ægypto, *Joh.* I: 17. ὅτι ὁ νόμος διὰ μωσέως ἐδόθη. *Joh.* VII: 22. *Moſes dedit vobis Circumciſionem &c.*

XIX. Male ergo *Pontificii* Sacrificia ponunt in *Integritatis* ſtatu; quando Chriſti Mediatoris nulla adhuc fuit neceſſitas, aut promiſſio. Sed & male *Recentiores*, *Legem* hanc, *Jugum*, *Commemorationemque Peccati*, volunt deducere à μοσχοποιΐα *ut pœnam*; fuit enim antea *Idem Cultus* umbratici *Genus*, Eadem Dei *Inſtitutio*, Chriſti *Præfiguratio*, adeoque *Peccati* non expiati *Memoria*, & *Idem Jugum*, licet forte non adeo adhuc grave; & Scriptura Legem hanc ex gratia jam antea ſpe-

ſpeciali datam teſtatur, per μοσχοποιΐαν ad tempus potius abruptam, *Neh.* IX: 13, 14. *& dediſti eis jura recta, & leges fidei, ſtatuta & præcepta bona, & Sabbatha ſanctitatis tuæ notificaſti eis & Præcepta & Statuta & Legem præcepiſti eis &c.* *Exod.* XXIII.....XXXII. *Obj.* I. *Deum Sacrificia in Exitu non præcepiſſe Jer.* VII: 22. Reſp. Non tantum, aut præcipuè, ne quidem poſt peccatum vituli. *Obj.* II. *Deum propter peccatum hoc ſeverè in eos dominatum eſſe Jer.* XXXI: 32. Reſp. Non propter hoc ſolum, nec per datam hanc Legem, ſed per judicia varia immiſſa, ſi is ſit ſenſus verbi בעלתי. *Obj.* III. *Deum in pœnam dediſſe ſtatuta non bona &c. Ezech.* XX: 25, 26. Reſp. Ibi de Idololatria agi, in quam Deus judicialiter eos tradidit. *Obj.* IV. *Legem propter tranſgreſſiones eſſe additam Gal.* III: 19. Reſp. Agi de Lege etiam Morali, quæ acceſſit ad Promiſſionem Abrahamicam, ad peccata manifeſtanda, & cohibenda.

XX. *Finis* datæ Legis hujus fuit. 1. *Minus Principalis*, Dominii Divini declaratio, Iſraëlis ſegregatio, & cohibitio ejus ab idololatria, *Gal.* III: 23, 24. πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὴν πίστιν ὑπὸ νόμου ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πίστιν ἀποκαλυφθῆναι, ὥστε ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν. *Gal.* IV: 2, 3. οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμένοι &c. 2. *Principalis* autem; α ut doceretur *Peccatum*, ejus natura, meritum, & neceſſaria adhuc expiatio, *Col.* II: 14. ἐξαλείψας τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπεναντίον ἡμῖν, &c. β ut ad *Chriſtum* expiaturum ducerentur, *Rom.* X: 4. *finis Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti*, *Col.* II: 17.

17. *quæ ſunt umbra futurorum, at corpus Chriſti &c.* γ ut etiam *Cultus* Deo grati eſſet externa quædam delineatio, ſecundum quam vera pietas componeretur.

XXI. *Non* debet Lex hæc *obſervari ſub N. Teſt.* uti docent Apoſtoli *Act.* XV: 10, 28. *nunc ergo quid tentatis Deum imponendo jugum ſuper cervicem diſcipulorum, quod neque patres noſtri neque nos potuimus portare &c. viſum Spiritui Sancto & nobis* μηδὲν πλέον ἐπιτίθεσθαι ὑμῖν βάρος *&c. Gal.* V: 2, 3, 4. *ecce ego Paulus dico vobis,* ὅτι ἐὰν περιτέμνησθε Χριστὸς ὑμᾶς ὐδὲν ὠφελήσει, *teſtor enim rurſus omni homini* περιτεμνομένῳ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι, κατηργήθετε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξεπέσατε *&c.* & vaticinia Prophetarum, *Jeſ.* XIX: 19. *in illa die erit Altare Jehovæ in media terra Ægypti*, *Jer.* III. 16. *in diebus illis, dictum Jehovæ, non dicent amplius, Arca Fœderis Jehovæ, nec aſcendet ſuper cor, nec recordabuntur ejus, nec viſitabunt, nec fiet ultra. Dan.* IX: 27. *& in medio ſeptimanæ ceſſare faciet ſacrificium & munus, &c.* ut & Præceptorum Umbraticorum natura. *Objiciunt Judæi*, I. *Dei Immutabilitatem.* Reſp. Illam manere, quia ad tempus Legem hanc tantum dedit Deus. II. *Æternitatem ſæpe tribui mandatis hujus legis Gen.* XVII: 13. *Jer.* XXXIII: 18. *&c.* Reſp. Intelligi tum æternitatem reſtrictam, ut *Exod.* XXI: 6. *& ſerviet ei* לעולם / vel ſpiritualem verbis ſubeſſe ſenſum. III. *Abrogationem Legis damnari Deut.* XIII: 3. *non audies ad verba Prophetæ illius &c. coll. Matt.* V: 17. *ne putetis quod venerim* καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφήτας, οὐκ ἦλθον καταλῦσαι ἀλλὰ πληρῶσαι. *Rom.* III: 31. νόμον οὖν

καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν. Reſp. De tota ibi Lege, & Doctrinæ Moſaicæ complexu agi. IV. *Obſervantiam Apoſtolorum*, *& horum Mandatum Act.* XV: 20. τοῦ ἀπέχεσθαι ἀπὸ τῶν ἀλισγημάτων *&c.* Reſp. Hæc ad prudentiam Chriſtianam evitandi infirmorum ſcandalum debere referri; prout recte ab ævo diſtinguitur momentum quadruplex Legis Ceremonialis, *Vigidæ*, *Languidæ*, *Mortuæ*, *& Mortiferæ*.

XXII. Lex *Moralis*, quæ alias *Decalogica*, *&* *Naturalis* quoque dicitur, eſt; *Quæ hominis integri, & partim adhuc lapſi, inſcripta cordi, poſtea à Moſe Decalogo ſummatim comprehenſa, ſanctiſſimam, immutabilem, perfectiſſimam, & perpetuam morum omnium animi, & corporis conſtituit regulam.*

XXIII. Fuit hæc in creatione prima *cordi* hominis *inſcripta*; uti docet data illi Dei Imago, & rudera poſt lapſum monſtrant, *Rom.* II: 14, 15. *quum gentes Legem non habentes natura quæ Legis ſunt faciunt, hæ legem non habentes ſibi ipſis ſunt Lex, qui oſtendunt opus Legis ſcriptum in cordibus ſuis &c.* Eum etiam in finem ut per Legis obſervantiam homo ad vitam æternam tum perveniret, *Rom.* VIII: 3. ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς *&c.*

XXIV. Reliquiæ Legis inſcriptæ ſunt naturaliter adhuc in homine, *Rom.* I: 19, 20. *quoniam cognoſcibile Dei manifeſtum eſt in illis &c. Rom.* II: 14, 15. *quum gentes Legem non habentes natura quæ Legis ſunt faciunt &c. Eph.* V: 29. *nemo unquam ſuam carnem odit &c.* Unde *Jus Naturale*, *& Gentium Primævum*, fluit; quod omne ex Traditione, aut Arbitrio hominum fruſtra repetunt

Libertini. Etiamſi Conſcientia in multis actibus ſuis per conſuetudinem peccandi ſæpe ſuffocari queat, & in reprobum ſenſum judicio ſupernaturali Deus homines ſæpe tradat; juxta *Eph.* IV: 19. οἵτινες ἀπηλγηκότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. *Rom.* I: 28. *tradidit eos Deus* εἰς ἀδόκιμον νοῦν ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα *&c.* Appellant *Judæi* communia hæc jura *Præcepta Noachidarum*, nec ſatis bene illa *Septem* ſtatuunt. Eſt autem *Finis* Legis hujus Naturalis, externa hominum cohibitio, & major ἀναπολογησία.

XXV. Solenniter Deus hanc Legem tulit populo Iſraëlitico, ubi 1. *Legiſlator*, Jehovah, Deus Iſraelis, tum *Filius Act.* VII: 30, 38. *apparuit illi in deſerto montis Sina Angelus Jehovæ &c hic eſt qui fuit cum Angelo loquente ei in monte Sina & patribus noſtris &c. Heb.* XII: 25, 26. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν λαλοῦντα &c. πολλῷ μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι, οὗ ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε &c. licet humile non fuerit hic ejus incarnati miniſterium, perinde ut in prædicatione Euangelii. *Joh.* I: 17. *quoniam Lex per Moſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. Hebr.* II: 2, 3. *ſi per Angelos dictus ſermo fuit firmus &c. quomodo nos effugiemus tantam negligentes ſalutem,* ἥτις ἀρχὴν λαβοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου &c. tum etiam *Pater. Exod.* XXIII: 20, 21. *ecce ego mitto Angelum coram te ad cuſtodiendum te in via tua &c. quoniam nomen meum in medio ejus.* 2. *Miniſtri*; tum *Angeli*, *Act.* VII: 53. *qui accepiſtis Legem* εἰς διαταγὰς ἀγγέλων. *Gal.* III: 19. ὁ νόμος διαταγεὶς δι' ἀγγέλων. *Hebr.* II: 2. ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος, &c.

tum

tum *Moſes*, *Joh.* I: 17. ὁ νόμος διὰ Μωσέως ἐδόθη, hinc dictus *Mediator*. *Gal.* III: 19. ἐν χειρὶ μεσίτου. 3. *Modus* geminus; *Promulgatio* ſcil. terrifica *Exod.* XX: 1, 18. *&c.* & *Inſcriptio* in Tabulis duabus, lapideis, à parte utraque, digito Dei facta, atque iterum cum priores tabulæ fractæ, novæque à Moſe factæ eſſent *Exod.* XXIV: 12. XXXI: 18. XXXIV: 1. 4. *Circumſtantiæ*; *Temporis*, quod fuit Dies Quinquageſimus ab exitu; & *Loci*, Horeb vel Sinai montis in Arabia. 5. *Finis*; non ut per obedientiam juſtificarentur; ſed tum ut in Republica exſtaret obedientiæ norma, & hominum impietas cohiberetur magis; tum ut Electi agnoſcerent ſuam miſeriam, ad Chriſti juſtitiam confugerent, & gratitudinis regulam claram haberent.

XXVI. Notandum hac occaſione, quod 1. Decalogus propriè *non* contineat integram *Formulam*, ſed ſolam *Legem*, *Fœderis*; etiamſi ſynecdochice forte nonnunquam *Fœdus* appelletur. 2. Lex hæc *ex Gratia* ſit data, atque in Fœdere Gratiæ ut *Regula Gratitudinis* obtineat. 3. Fœdus cum Iſraële initum in rei ſubſtantia latente, & Dei ſcopo *non ſit Fœdus Operum*; quod propter Dei juſtitiam, & hominis impotentiam, cum peccatore iniri nequit. 4. Sed *Fœdus*, tum *Nationale*, tum *Gratiæ* quoad Electos, ſed *Involutum* externa *Specie Legali*; quæ in mandatis, minis, & promiſſionibus conditionatis, ſe prodit. 5. *Ad* hanc *Speciem Legalem* maxime *ſpectet Lex Decalogi*; uti docet mandatum Obedientiæ Perfectæ, *coll. Matt.* XXII: 37. *diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo*, *&c.* neglecta Fidei mentio, promiſſio Facientibus facta

ꝺta, *coll. Matt.* XIX: 17. *ſi vis ingredi in vitam, ſerva mandata. Lev.* XVIII: 4. *jura mea facietis &c. quæ faciet homo, & vivet in eis &c.* Legis hujus denique & Euangelii perpetua oppoſitio, *Rom.* X: 5. *Moſes deſcribit juſtitiam quæ ex lege*, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς &c. ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη &c. 2 *Cor.* III: 6, 7, 8, 9. ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθήκης, οὐ γράμματος ἀλλὰ πνεύματος &c. εἰ γὰρ ἡ διακονία τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύσῃ ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. *Gal.* IV: 24. αὗταί εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι &c.

XXVII. Aliud volunt *Recentiores*, qui, ſi Fœdus Gratiæ cum Iſraele ſit initum, id in Decalogo putant debere reperiri, nec Fœdus Operum hic poſſe inveniri, niſi id denuo erectum ſit, contrà *Matt.* XIX: 17. εἰ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωήν, τήρησον τὰς ἐντολάς &c. & contra propriam inanem hypotheſin, Decalogum *Speciem Fœderis Operum* poſt μοσχοποιΐαν demum accepiſſe. Credunt ergo, Decalogum eſſe ipſam *Formulam Fœderis Gratiæ*; & *Objiciunt*. I. *Quod Chriſtus ſit prolocutus eum.* Reſp. Illum omninò etiam prædicare Legem. II. *Quod cum populo peccatore aliud Fœdus iniri nequeat.* Reſp Poſſe tamen ejus ſummam proponi in alium finem. III. *Quod argumentum ſit Euangelicum, etiam in ipſa Inſcriptione, Ego ſum Jehovah Deus tuus.* Reſp. Argumentum ante, & poſt peccatum vituli eſſe idem; & reperiri hic quidem reſpectum ad Fœdus Gratiæ olim erectum, à quo Deus deſcribitur, at nullam eſſe ejus Erectionem, aut Formulam ipſam in Decalogo.

XXVIII. Habet Lex hæc *Inditam* quandam

Bo-

Bonitatem; quam aliqui male repetunt tantum à *Natura rerum* conſtituta, ut Deus in omnibus mandatis contrarium præcipere potuiſſet; alii etiam minus recte in omnibus ab ipſius *Dei Natura*, ut nec in ullo mandato diſpenſare queat; nos vero *partim ex Natura Dei*, unde fluit Dei, & Proximi Amor, Cultus Spiritualis &c. cum Deus ſe ipſum abnegare non poſſit; *partim ex Natura Hominis*, quorſum plurima officia externa Tabulæ Secundæ debent referri, quæ cum natura Dei non habent nexum, & in quibus *diſpenſaſſe* Deum reperimus, ſive mandatum particulare dediſſe, quo generali derogaret in ſingulari caſu illo, quod idem eſt.

XXIX. Uti multæ *Diſpenſationes* tales gratis in Scriptura finguntur; ita negari illa non poteſt, aut debet in mandata Abrahamo τεκνοθυσία *Gen.* XXII: 2. & ſpoliatione Ægyptiorum *Exod.* III: 22. & expulſione Cananæorum *Deut.* VII: 2. *&c.* De Hoſea ad *Cap.* 1, 2, 3. aliter judicandum, cum illi non ſit mandata Fornicatio, ſed Conjugium cum muliere fornicaria; *vade, accipe tibi uxorem fornicationum, & natos fornicationum &c.*

XXX. Eſt Lex hæc *Immutabilis*, quia in Natura vel Dei, vel Hominis fundata, juxta *Matt.* V: 18, 19. ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου ἕως ἂν πάντα γένηται, ὃς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. Quod tenemus contra *Socinianos*, qui hodie Legem Moſis mutatam multum putant; dein contra *Pontificios*, quando *Diſpenſationis Jus* tribuunt Papæ, contra

Jac.

Jac. IV: 12. *unus eſt Legiſlator potens ſervare & perdere*, & *Jeſ.* V: 20, 23. *væ dicentibus malum bonum, & bonum malum &c. juſtificantibus impium &c.* & per *Jeſuiticas* Regulas Morales, de *Probabilitate & Intentione*, quodvis vitium in virtutem mutant. *Obj.* I. *Inceſtus olim non interdictus nunc illicitus eſt.* Reſp. Interdictum hoc generis multiplicationem factam ſupponere & ſic eſſe Juris Naturalis Secundarii. *Obj.* II. *Chriſtum moderamen inculpatæ tutelæ abſtuliſſe Matt.* V. 39, 40. *ego dico vobis*, *μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην &c.* Reſp. Parœmiales Chriſti locutiones tantum opponi vindictæ privatæ, ut injurias potius debeamus ferre, quam vindictâ nos polluere.

XXXI. Lex hæc *Spiritualis*, & diffuſiſſimi ſenſus eſt, *Pſal.* CXIX: 96. *omnis perfectionis vidi finem, latum præceptum tuum valde. Rom.* VII: 14. *οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν &c.* uti & docet illius ſumma *Matt.* V: 48. *ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι. Matt.* XXII: 37. *Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo &c.* Unde fluunt Regulæ. 1. Omne Interdictum includere Mandatum Oppoſitum, & viciſſim. 2. Sub una Specie virtutis, vel Vitii omnes Similes contineri. 3. Cum Peccato interdici Fontem, & Occaſionem ejus. 4. Quin & nudam *Speciem* ejus, 1 *Theſſ.* V: 22. *ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε*, ſive ſecundum noſtram Conſcientiam Erroneam, ſive ſecundum alios Scandalum hinc accepturos.

XXXII. Lex eadem *Perfecta* eſt regula morum; juxta loca *Pſal.* XIX: 8. *Lex Jehovæ perfecta*,

ſta. 2*Tim.* III: 16. πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος *&c.* ἵνα ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος *&c.* & additionem interdictam, *Deut.* IV: 2. *non addetis ſuper verbum quod ego præcipio vobis &c.* & additum etiam ſub N. Teſt. vitæ promiſſum, *Matt.* XIX: 16, 17. εἰ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς *&c.* & mandati ſummam *Matt.* XXII: 37. ἀγαπήσεις κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου *&c.* ſupra quam nihil cogitari poteſt.

XXXIII. Contrarium volunt *Sociniani*, ſtatuentes, Chriſtum mandata vetera tum *Additamentis* variis *Matt.* V, VI, VII, *&c.* tum etiam *Novis Præceptis* auxiſſe tribus *Matt.* XVI: 24. εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι; ſicut alii etiam urgent, eſſe novum mandatum *Charitatis*, & *Fidei*, ex *Joh.* XIII: 34. ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. & I *Joh.* III: 23. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους. Interim *Matt.* V. Chriſtus ſua dicta non opponit Moſi, ſed interpretationibus Phariſæorum, *coll. verſ.* 17, 18, 19, 20. *ne putetis quod venerim ſolvere Legem aut Prophetas, non veni ſolvere ſed implere, amen enim dico vobis, donec præterierit cœlum & terra, jota unum aut apex unus non præteribit de Lege &c. qui ergo ſolverit unum mandatorum iſtorum minimorum & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum &c. dico enim vobis, quod ſi non abundaverit juſtitia veſtra plus quam Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cœlorum &c.* Ut hinc *Impletionem* intelligere oporteat Senſus mutilati; & verba *Legis* citata ſenſu

Pha-

Phariſaico; *dictaque* hæc *Veteribus* dici non à Salvatore, ſed à Doctoribus, qui Traditiones Majorum jactitabant. Neque novum eſt mandatum *Charitatis*, cum hæc ſit ſumma Legis Veteris, ſed tantum renovatum à Salvatore; vel *Fidei*, licet Euangelium nunc clarius ſit revelatum. Porro ſub Teſt. Veteri etiam poſtulavit Deus *α. Abnegationem ſui*, quoad deſideria prava. Præcepto X. cui & obediit David *Pſal.* CXVI: 16. *quæſo Jehovah, quoniam ego ſervus tuus, ego ſervus tuus, filius ancillæ tuæ &c. β. Suſceptionem* patientem *Crucis*, *Thren.* III: 27, 28. *bonum viro quod portet jugum in juventute ſua, ſedeat ſolitarius & ſileat &c.* juxta praxin etiam *Davidis Pſ.* XXXIX: 10. *obmutui; non aperiam os meum, quia tu feciſti*, *γ. Imitationem Chriſti*, ut Dei *Lev.* XI: 45. *eritis ſancti, quoniam ſanctus ego, &c.* quin & ut Mediatoris depicti.

XXXIV. Perfectionem Legis etiam evertunt *Papiſtæ* per *Conſilia Euangelica* ſua; quibus *Perfectionem* Lege majorem volunt *commendari*, ad præmii gradum majorem. Cum tamen ſupra Divinam Perfectionem Legi mandatam nihil poſſit concipi, & ἐθελοθρησκεία Deo diſpliceat; imo *conſulens* Deus maxime nos obliget ad obedientiam, *Luc.* VII: 30. *at Phariſæi & Legisperiti Conſilium Dei ſpreverunt in ſe, non baptizati ab eo. Apoc.* III: 18. *συμβουλεύω σοι ἀγοράσαι χρυσίον παρ' ἐμοῦ &c. Obj.* I. *Perfectio utilis ſupra neceſſariam eſt in omni Republica.* Reſp. Non in Regno Chriſti; ubi omnes ad ſummam perfectionem debent contendere. *Obj.* II. *Paulum non neceſſarium opus, ſed tamen laudabile præſtitiſſe, in præconio Euangelii abſque ſtipendio* I *Cor.*

IX:

XI: 12, 15, 16. Reſp. Illud Paulo θεοπνεύςῳ in iis circumſtantiis fuiſſe neceſſarium opus.

XXXV. Speciatim *Conſilia Tria* celebria *Pontificiorum*, & fluentia hinc *Vota*, improbamus. α. Quod *Continentia Perpetua* non ſit promiſcuè noſtri arbitrii, *Matt* XIX: 11. ὀ πάντες χωρῦσι τὸν λόγον τῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται, & Conjugium inter omnes decens, *Hebr.* XIII: 4. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος *&c.* β. Quod *Obedientia Cæca* hominum pugnet cum Libertate Chriſtiana, & gloria Dominica Chriſti, *Matt.* XVII: 5. αὐτῦ ἀκύετε. γ. Quod *Paupertas Voluntaria* non conſiſtat cum gratitudine in Deum, & charitate in proximum, *Act.* XX: 35. ὅτι αὐτὸς εἶπε, μακάριόν ἐςι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. 2 *Theſſ.* III: 12. ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν. 1 *Tim.* V: 8. εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιςα τῶν οἰκείων ὀ προνοεῖ, τὴν πίςιν ἤρνηται, καὶ ἐςὶν ἀπίςυ χείρων *&c.* Pro *Continentia Objiciunt* illi 1. *Eunuchiſmum commendari Jeſ.* LVI: 4, 6. *Matt.* XIX: 12. Reſp. Intelligi abſtinentiam abſque voto, in iis qui hoc dono inſtructi, pietati ſtudent. II. *Paulum ſuadere Cælibatum* 1 *Cor.* VII. 1, 7, 8. *&c.* Reſp. Non omnibus, nec intuitu Perfectionis majoris, ſed commoditatis iſthoc tempore duro. III. *Mariam, & Apoſtolos vovisse.* Reſp. Falſum illud, nec Apoſtolos omnes fuiſſe cælibes, 1 *Cor.* IX: 5. *annon habemus poteſtatem ſororem uxorem circumducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli & fratres Domini & Cephas?* IV. *Virgines Chriſtum ubique ſequi Apoc.* XIV. 4. Reſp. Intelligi non pollutos idololatria. Pro *Obedientia* Cæca *Objiciunt.* 1. *Mandatum abnegandi ſe. Matt.* XVI: 24. Reſp. Illud omnes obligare,

ligare, & ad Deum ſolum nos ducere. II. *Obediendum eſſe Ductoribus Hebr.* XIII: 17. Reſp. Quando nos ducere ad Deum cognoſcuntur. III. *Exemplum Rechabitarum laudari Jer.* XXXV: 6. Reſp. Hos patris monita in paucis rebus æquiſſimis tantum ſecutos dici. Pro *Paupertate Objiciunt.* I. *Quod pauperes ſpiritu beati dicantur Matt.* V: 3. Reſp. Hos eſſe ſpiritualis defectus ſibi conſcios. II. *Quod Chriſtus conſilium dederit vendendi omnia Matt.* XIX: 21. Reſp. Non fuiſſe conſilium, ſed mandatum ſingulare & convictivum. III. *Apoſtolorum, & fidelium exemplum Matt.* XIX: 27. *Actor.* IV: 32, 34. Reſp. Derelictionem omnium fuiſſe temporariam, & Communionem ad uſum in præſentiſſima neceſſitate ſpectaſſe.

XXXVI. *Adiaphora* in ſe, ſeu per Legem non determinata, fiunt tamen *bona*, vel *mala*, per agentis Finem, actionis Circumſtantias, ſuperiorum Mandata, & Scandali dationem apud infirmos, à qua omnino cavendum eſt. *Rom.* XIV: 13, 15. ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε μᾶλλον, τὸ μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ ἢ σκάνδαλον *&c.* 1 *Cor.* VIII: 11, 12, 13. *quapropter ſi eſca ſcandalizet fratrem meum, non edam carnem in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem &c.*

XXXVII. *Non poteſt homo* perfectam hanc Legem ullus *perfectè præſtare*: uti docent loca: 1 *Reg.* VIII: 46. *quoniam non eſt homo qui non peccat. Prov.* XX: 9. *quis dicet, purgavi cor meum, purus ſum à peccato meo. Jac.* III: 2. πολλὰ γὰρ πταίομεν ἅπαντες. 1 *Joh.* I: 8. ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρτίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν, & exempla ſanctiſſimorum, qui

etiam

etiam graviter lapſi feruntur. *Objiciunt Papiſtæ, & alii Juſtitiarii.* I. *Quod Præcepta Dei facilia & non gravia ſint Matth.* XI: 30. I *Joh.* V: 3. Reſp. Grata, & non moleſta fidelibus, quorum voluptas eſt in Lege Dei. II. *Quod quidam ut Perfecti deſcribantur Luc.* I: 6. 2 *Reg.* XXIII: 25. *&c.* Reſp. Perfectionem intelligi Sinceritatis, Comparatam, & Euangelicam. III. *Quod fideles nec peccent, nec peccare poſſint* I *Joh.* III: 9. Reſp. De Studio Peccati hæc eſſe intelligenda. IV. *Quod fruſtra alias Lex homini proponatur.* Reſp. Neutiquam, cum ille ſic ad humilitatem, & ſtudium pietatis fervidum impellatur. Si vero Legem non poſſunt ſancti præſtare; nulla poſſunt ſomniari *Opera Supererogatoria* pro aliis; quæ non ſtabilit Paulus *Col.* I: 24. ἀνταναπληρῶ τὰ ὑϛερήματα τῶν θλίψεων τῦ Χριϛῦ ἐν τῇ σαρκί μυ ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ ὅ ἐϛιν ἡ ἐκκλησία, ubi de paſſionibus ſuis propter Chriſtum in bonum Eccleſiæ ædificandæ ille loquitur.

XXXVIII. Eſt Lex hæc *Perpetuæ Durationis*; non quoad *Vitam* fœderaliter ex ea exſpectandam, *coll. Rom.* VIII: 3. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμυ ἐν ᾧ ἠϛθένει διὰ τῆς σαρκός *&c* non etiam quoad *Damnationem* ob peccatum commiſſum in fidelibus, *coll. Rom.* VIII: I. *nulla igitur nunc condemnatio his qui in Chriſto Jeſu &c.* neque quoad *Rigidam* ejus *Denunciationem*, quæ ſub N. T. ceſſat, *coll. Gal.* III: 24. *itaque Lex pædagogus noſter fuit uſque ad Chriſtum &c.* Sed I. Quoad *Obligationem* noſtram naturalem; cum alias per unum peccatum ab omni tranſgreſſione ulteriori liberaremur; & Juſtitia Chriſti Activa nobis non foret neceſſaria. 2. Quoad uſum *Agnoſcendæ Miſeriæ* noſtræ,

& *Perfectionis Juſtitiæ Chriſti*, *Rom.* III: 20, 21. *per Legem agnitio peccati, nunc autem ſine Lege Juſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtimonium habens à Lege & Prophetis &c.* 3. Quoad *Directionem* vitæ noſtræ, juxta *Matt.* V: 17, 18. *ne putetis quod venerim ſolvere Legem &c.* & *Rom.* III: 31. νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ γένοιτο, ἀλλὰ νόμον ἱστῶμεν, *&c.* dum ad ſanctitatem, Lege deſcriptam, Euangelium nos potentiſſime incitat, *Matt.* V: 48. *eſtote ergo vos perfecti, ſicut Pater veſter in cœlis perfectus eſt. Tit.* II: 11, 12. *apparuit enim gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & Mundana deſideria, ſobriè & juſte & pie vivamus in præſenti ſeculo, &c.* Quod tenemus contra *Antinomos* varios, qui *Objiciunt.* I. *Legem durare ad Johannem Matt.* XI: 13. Reſp. Quoad rigidum miniſterium, & prædictiones de Chriſto venturo. II. *Fideles non eſſe ſub Lege Rom.* VI: 14. Reſp. Non iterum ſub œconomia Legali, & Legis Damnatione. III. *Legem non eſſe juſtis poſitam* 1 *Tim.* I: 9. Reſp. Ad plenam obſervantiam; aut ad damnationem; nec horum cauſa præcipuè illam prædicari. IV. *Legem Iſraeli eſſe datam.* Reſp. Ut repræſentanti Eccleſiam integram.

XXXIX. Præcepta Legis hujus partim ex *Natura* Dei, partim ex *Voluntate* ejus perpetua, fluunt; ſunt vel *Pure Moralia*, vel *Parte* aliqua *Ceremonialia*; iterum vel *Affirmativa*, vel *Negativa*, quæ æqualem habent obligandi autoritatem, licet hæc ad omnia momenta magis ſpectent; tandem vel *Primæ*, vel *Secundæ Tabulæ*. Argumentum utriuſque propoſuit Chriſtus.

Matt.

Matth. xxii: 37, 39. 40. ἀγαπήσεις κύριον τὸν Θεόν σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου, αὕτη ἐςὶ πρώτη καὶ μεγάλη ἐντολὴ, δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν, ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμονται. Nec repugnat Paulus, quando unum *Charitatis* Præceptum ponit *Rom.* xiii: 8. 1 *Tim.* 1:5. quia vel Charitatem Dei, & Proximi ſimul ſpectat, vel de Tabula Secunda agit, vel Charitatem proximi ut ex Amore Dei provenientem conſiderat. Cedere vero vulgo Præcepta Secundæ Tabulæ debent Primæ; quamquam non in omnibus ſemper.

XL. Male *Papiſtæ*, & *Lutherani* Tria Primæ, & Septem Secundæ Tabulæ Præcepta tribuunt: cum Præceptum de *Diis aliis*, & *Imaginibus* omnino differant, ſicut differt Objectum, & Modus Cultus noſtri; & cum *Concupiſcentiæ* interdictum tantum ſit unum *Rom.* vii: 7. οὐκ ἐπιθυμήσεις, cujus varia Objecta Vitii ſpeciem non variant, nec pro ſimilitudine ſua præcepta multiplicare poſſunt. Sunt ergo *Quatuor Primæ*, & *Sex Secundæ Tabulæ Præcepta*; quæ ab honore Parentum incipiunt, juxta *Eph.* vi: 2. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα, ἥτις ἐςὶ πρώτη ἐντολὴ &c.

CAPUT XII.

De Decalogo.

IN Decalogo, ſic dicto Græcè à numero Denario Præceptorum, occurrit ante omnia communis *Inſcriptio*. Hæc exprimit. 1. *Eſſentiam* Dei veri; nomine *Jehovah*. 2. *Relationem* ejus ad populum iſtum; tam *Communem* per Creationem, Conſervationem, & Segregationem ab aliis populis; quam *Specialem* per Fœdus Gratiæ cum Patribus erectum, nomine *Dei Iſraelis*. Quod hic neutiquam per modum Promiſſionis, aut Mandati, ſed Deſcriptionis Dei, nobis occurrit. 3. *Beneficium* recenter præſtitum, *Eductionis* è dura ſervitute Ægyptiaca; pro qua gratam obedientiam Deo debebant.

II. *Præcepto Primo* interdicitur *Alium*, vel *Alienum*, habere *Deum* ullum, præter Jehovah; quocunque demum modo id fiat, cum gloriam ſuam alteri nemini det ipſe *Jeſ.* XLII: 8. Unde interdicta hic debent cenſeri, *Cultus* Religioſus *Creaturarum Papiſticus*, *Fides in Creaturam* nudam *Sociniana*, *Idololatria* omnis *Gentilis* cum reliquiis ſuis, *Magia*, *Divinatio*, *Superſtitio*, tandem *Obedientia* omnis cæca, & *Fiducia* Creaturis delata, ſicut *Avaritia* hinc appellatur *Idololatria Eph.* V: 5. *Col.* III: 5.

III. Mandatur vero *habere Jehovah pro Deo*, non ſolum ſc. Patrem, ſed Triunum Deum. Quorſum ſpectant omnia officia, Confeſſionis, Fidei, Reverentiæ, Patientiæ, Obedientiæ, Fi-

duciæ! & Amoris ſummi, *Deut.* x: 12. *& nunc Iſrael, quid Jehovah Deus tuus poſtulat à te, ſi non timere Jehovam Deum tuum, ire in omnibus viis ejus & diligere eum, & ſervire Jehovæ Deo tuo in toto corde tuo & in tota anima tua, & ſervare præcepta Jehovæ & ſtatuta ejus &c. Matt.* XXII: 37. *diliges Dominum Deum tuum &c.*

IV. Perperam *Sociniani* volunt, ſub N. Teſt. *Addita* eſſe 1. *Cultum Filii*; qui & olim mandatus expreſſe *Pſal.* 11: 12. *oſculamini Filium*: & exercitus *Gen.* XLVIII: 16. *Angelus qui me liberavit ab omni malo benedicat pueris!* 2. *Cultum Patris in Filio Mediatore*; qui iterum mandatus eſt, fide in Meſſiam præſcripta *Hab.* 11: 4. *juſtus in fide ſua vivet*: & exercitus *Pſal.* LXXX: 16, 18. *ſit manus tua ſuper virum dextræ tuæ & ſuper Filium hominis quem roboraſti tibi. Dan.* IX: 17. *propter Dominum &c.* Ut locus *Joh.* XVI: 24. ἕως ἄρτι οὐκ ᾐτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου *&c.* debeat intelligi de Jeſu Nazareno, ut conſummato Sacerdote, & de majori gradu fiduciæ. 3. *Officium Orandi*; quod mandatum *Pſal.* L: 15. *invoca me in die anguſtiæ &c.* & ab omnibus ſanctis exercitum. 4. *Formulam Orationis Dominicam*; quæ non eſt novum officium, ſed auxilium in veteri officio, nec quidquam planè novi quoad res, aut harum ordinem continet.

V. *Secundo* Præcepto agitur de *Simulacris*, ſeu *Imaginibus* quibuſcunque, rerum *cœleſtium*, *terreſtrium*, & *ſubterranearum*; quas, excepta Dei Imagine quæ fieri etiam nequit, non interdicitur abſolutè facere, ad ornatum, artis exercitium, memoriam honeſtam, & inſtructionem multiplicem, ſed *facere nobis*, ut per eas Deum

colamus, atque ſic *nos illis incurvemus:* Ubi Deus porro ſe deſcribit; tum à *Zelo* juſtiſſimo in puniendis peccatis parentum etiam in liberis corruptis, quo tamen jure non ſemper utitur *Ezech.* XVIII: 4. 20. *anima peccans ipſa morietur, filius non portabit iniquitatem patris &c.* tum à *Benignitate* in obedientes. Qualem ſui deſcriptionem cum Deus ad hoc Præceptum adjecerit, minimè illud ſub N. Teſt. debet deleri, vel rejici ut poſitivum, vel ut appendix primi deprimi; uti fit à *Papiſtis*, & *Lutheranis*.

VI. Sed oſtendunt ſic *Papiſtæ* conſcientiam interdicti heic planè iſtius *Cultus Imaginum* multiplicis, quem contra praxin Eccleſiæ Primitivæ inde à Seculo VIII. ipſi introduxerunt. *Obj.* I. *Serpenti, & Cherubim olim competiiſſe Adorationem.* Reſp. Nequaquam; ſed Iſraëlitas debuiſſe Deum adorare habitantem inter Cherubim; & aſpicere Serpentem tanquam ſymbolum Chriſti; ſicuti ob Adorationem ut illicitam poſtea hic pie confractus eſt 2 *Reg.* XVIII: 4. *Obj.* II. *Imagines ſanctorum ſanctas eſſe.* Reſp. Nullibi Imagines ſanctas dici; nec Templum, aut homines vivos ob ſanctitatem religioſe debuiſſe coli. *Obj.* III. *Miracula per Imagines patrari.* Reſp. Hæc plurimum eſſe conficta; nec ob miracula, patrata olim Prophetas ipſos fuiſſe cultu religioſo honorandos. *Lutheranos* item urget praxis, & doctrina, *Imagines*, non quidem colendi, ſed *in Templis Collocandi* ad inſtructionem plebis; cum verbum ſuum Deus ad hanc ordinaverit, *Luc.* XVI: 29. *habent Moſen, & Prophetas, audiant illos.* *Rom.* X: 17. ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, καὶ ἡ ἀκοὴ διὰ ῥήματος Θεοῦ *&c.* & Imagines ſolæ erudire non-

ne

nequeant, imo vanitatem frequenter doceant *Ha*[illegible] I:18. *conflatile & docens mendacium. Zach.* X:2. *quoniam Teraphim loquuntur vanitatem &c.* Obj. 1. *Olim Imagines Cherubim in templo fuiſſe poſitas.* Reſp. Non publice, ſed clam, & expreſſo Dei juſſu, ob rationes typicas. Obj. II. *Ab omni tempore apud Chriſtianos uſum Imaginum obtinuiſſe, etiam ætate Apoſtolorum, Gal.* III: 1. οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς Ἰησοῦς Χριστὸς προεγράφη ἐν ὑμῖν ἐσταυρωμένος. Reſp. Tantum cœpiſſe uſum hunc à fine Seculi IV. dum Apoſtolus loquitur de viva, & clara prædicatione Euangelii. Obj. III. *Uſus Inſtructionis, Imitationis, Memoriæ &c. hinc fluere.* Reſp. Illos aliter poſſe obtineri; & incommoda majora, & certius quidem, hinc provenire.

VII. Interdicitur hic præterea. 1. Omnis *Corporalis* de *Deo Conceptus.* 2. Omnis *Communicatio* cum Idolis; etiam per Tolerantiam nimiam. 3. Omnis ἐθελοθρησκεία. 4. Mandatur tandem *Cultus Spiritualis*, majeſtati divinæ conveniens, *Job* IV: 24. *Spiritus Deus, & adorantes eum in ſpiritu, & veritate oportet adorare. Rom.* XII: 1. *ut ſiſtatis corpora veſtra hoſtiam vivam ſanctam placentem Deo*, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν. *Pſal.* CXLV: 18. *propinquus Jehovah omnibus invocantibus eum; omnibus qui invocant eum in veritate, &c.*

VIII. Male *Sociniani* additum huic Præcepto ſub N. T. volunt, *vitanda eſſe omni ratione Idola, & Loca ubi ea coluntur*, ex 1 *Cor.* X: 14. φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδωλολατρείας. & 1 *Joh.* V: 21. τεκνία φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. Cum ſeveriſſime olim omnis communicatio cum Idolis fuerit interdi-

cta; atque Idolothytorum, & Idoleorum uſus, non niſi propter conſcientiam Idoli, periculum, aut ſcandalum, hodie ſit illicitus.

IX. Præcepto *Tertio* de *Nomine Dei* omni agitur, *Aſſumendo* quidem in juramento, & extra illud, ſed *Non* לַשָּׁוְא / *in Vanum*. Addita Comminatione graviſſimæ Vindictæ, quæ per *non inſontem habere* ſignificatur, *coll. Exod.* XXXIV: 7. נַקֵּה לֹא יְנַקֶּה / *viſitans iniquitatem &c.*

X. *Abuſus* talis *Divini Nominis* locum habet. 1. In rebus *Levibus*, *& Ludicris*. 2. In *Malis* per ſe, ut eſt Blaſphemia, & Maledictio, noſtri ipſius, vel aliorum, *Lev.* XXV: 15. 16 *quicunque maledixit Deo ſuo portabit peccatum ſuum, & blaſphemans nomen Jehovæ moriendo morietur, lapidando lapidabunt eum omnis cœtus &c. Exod.* XXI: 17. *& maledicens patri ſuo, & matri ſuæ, moriendo morietur &c.* 3. In *Falſis*; quorſum ſpectant Perjuria *Lev.* XIX: 12. *& non jurabitis in nomine meo in falſum &c.* Quale non committitur; ſi res promiſſa mala fuit, & non præſtetur; ſi is qui promiſſionem unice petiit remittat; ſi votum animi omni ſtudio quis exſequatur &c. ſed omnino excuſari nequit, ob Damnum ex re præſtanda nobis futurum, *Pſal.* XV: 4. *juravit ad malum & non mutabit &c.* ob Fraudem poſt juramentum animadverſam *Joſ.* IX: 15, 18. *& non percuſſerunt eos filii Jiſrael, qui juraverant eis principes cœtus per Jehovam Deum Jiſrael, &c.* ob Hæreſin, aut Infidelitatem ejus cui juravimus *Joſ.* II: 14. IX: 15. *&c.* ob Æquivocationes etiam quæſitas, aut mentales Reſervationes, quibus introducta κύβεια, & ſimulatione cum Deo, & hominibus luditur.

XI.

XI. *Uſus* præcipitur hic ab altera parte *Nominis Divini decens.* 1. In *Profeſſione* veræ religionis, *Matt.* X: 32. *omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui in cœlis &c.* 2. In *Cultu* Dei publico, & privato. 3. In *Juramento*, concipiendo per Deum Verum, *Deut.* VI: 13. *Jehovam Deum tuum timebis, & ipſi ſervies, & in nomine ejus jurabis. Jer.* IV: 2. *& jurabis, vivit Jehovah &c.* non per Idola *Exod.* XXIII. 13. *nomen deorum aliorum non memorabitis, non audietur ſuper os tuum, &c. Jer.* V: 7. *filii tui reliquerunt me, & jurarunt per non deos &c.* quæ & perfectionibus neceſſariis ſunt deſtituta. *Objiciunt* male *Papiſtæ.* 1. *Per animam juraſſe ſanctos* 2 *Cor.* I: 23. Reſp. Non ut vindicem, ſed ut vindictæ ſubjectum. II. *Per Pharaonem, & Angelos juraſſe eoſdem. Gen.* XLII: 15. 1 *Tim.* V: 21. Reſp. Vel male egiſſe Joſephum; vel eſſe utrobique obteſtationem modo gravem non juramentum. III. *Repræſentari Deum in creaturis.* Reſp. Non tamen iis ineſſe Perfectiones Divinas, & infinitas, quæ hic requiruntur.

XII. Perperam volunt *Sociniani*, ſub N. T. eſſe demum interdicta *Juramenta Temeraria*, contra *Eccleſ.* IX: 2. *jurans ſicut qui juramentum timet &c.* & *Promiſſoria*, quæ ſub conditione Divinæ cooperationis in re poſſibili adhuc licita ſunt; atque conceſſum *Juramentum per Chriſtum*, ac ſi is nunc demum colendus eſſet, abſque æterna Deitate. Perperam etiam *Omne* hodie *Juramentum* Chriſtianis interdicunt *Mennonitæ*; contra clara vaticinia *Jeſ.* XLV: 23. *quoniam mihi incurvabitur omne genu, jurabit omnis lin-*

gua, *&c.* ac exemplum Dei, Chriſti, & Sanctorum, *Pſal.* xcv: 11. *juravi in ira mea. Apoc.* x: 5, 6, *& Angelus &c. tulit manum ſuam dextram ad cœlum, & juravit per viventem in ſecula &c. Rom.* IX: I. *veritatem dico in Chriſto, non mentior, conteſtante mihi conſcientia mea in Spiritu Sancto.* 2 *Cor.* I: 23. *ego teſtem Deum invoco in animam meam, &c.* atque agnitionem Divinæ ſcientiæ, potentiæ, juſtitiæ, quæ eſt in Juramento. Loca vero, quæ objiciunt ex *Matt.* v: 34-37. *ego autem dico vobis*, μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ ὅτι θρόνος ἐςὶ τοῦ Θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῇ ὅτι ὑποπόδιόν ἐςι τῶν ποδῶν αὐτοῦ, μήτε εἰς ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐςὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως, μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς *&c.* ἔςω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναὶ ναὶ, οὒ οὒ, τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐςιν: & *Jac.* v: 12. *ante omnia autem fratres mei*, μὴ ὀμνύετε, μήτε τὸν οὐρανὸν, μήτε τὴν γῆν, μήτ' ἄλλον τινὰ ὅρκον, ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναὶ ναὶ, καὶ τὸ οὒ οὒ *&c.* intelligi debent de Juramento *Levi*, *Falſo*, & maxime *per Creaturas*, uti hæ ſolæ nominantur ibi, neutiquam Deus ipſe, qui cæteroquin non potuiſſet prætermitti.

XIII Præceptum *Quartum* agit de *Sabbatho*, ſeu Die Septimo *Quietis*. Cujus mandatur *Memoria*, ſeu obſervatio induſtria; tum per ejus *Sanctificationem*, ſeu applicationem ad exercitia ſacra, publica, & privata; tum per *Quietem*, ab omni opere noſtro, etiam minimo, quod non ſit pietatis, charitatis, neceſſitatis, aut honeſtatis, *Coll. Matt.* XII: 2, 5, 7. *an non legiſtis in Lege*, ὅτι τοῖς σάββατιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον βεβηλοῦσι καὶ ἀναίτιοί εἰσι; *&c.* εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐςιν, ἔλεον θέλω καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς ἀναιτίους *&c.* quæ hominibus omnibus

ribus, & jumentis imponitur, addita alibi Mortis & Excidii pœna. Commendatur amplius hæc obſervatio Diei; à Dei Exemplo in prima creatione; & ab ejuſdem Antiqua Conſecratione ſimul facta; uti alibi memoratur Memoria Liberationis Ægyptiacæ, Refocillatio neceſſaria Jumentorum, & hominum, denique Sacramentalis Quietis melioris obſignatio, *Deut.* v: 14, 15. *memento quod ſervus fueris in terra Ægypti &c. Exod.* XXXI: 17. *inter me, & inter filios Jiſrael ſignum erit in ſeculum &c.*

XIV. Cum *Dordracenis* de natura hujus Præcepti mediam tenemus viam. Ut ſit Præceptum hoc adeo aliquatenus *Ceremoniale*; ſicuti inter Ceremonias recenſetur ejus argumentum *Gal.* IV: 10. *dies obſervatis, & tempora, & menſes, & annos, metuo de vobis &c. Col.* II: 16, 17. *ne quis vos judicet &c.* ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νεμηνίας, ἢ σαββάτων, *quæ ſunt umbra futurorum &c.* & ut Sacramentum Judæis vindicatur *Exod.* XXXI: 13, 16, 17. *utique Sabbatha mea cuſtodietis, quoniam ſignum illud inter me, & inter vos in generationibus veſtris, ut ſciatis quod ego Jehovah ſanctificem vos &c.* & cum Sanctuario immediate jungitur *Lev.* XIX: 30. *Sabbatha mea ſervabitis, & ſanctuarium meum reverebimini*, & Ceremonialia denique hic actu aliqua deprehenduntur, ſpecialia ſc. diei iſtius *Sacrificia*, *Quies* rigida, & præfigurativa, denique *Ultimi* diei *ex Septem* determinatio, quæ poſt lapſum myſtica fuit reſpectu Quietis Chriſti, & Chriſtianæ. *Obj.* I. *Æternitatem Sabbathi*, ex *Exod.* XXXI: 16, 17. Reſp. Illam eſſe Periodicam, non abſolutam, ut in Circumciſione. *Obj.* II. *Legem Decalogi integram eſſe moralem.* Reſp.

Et

Et hoc præceptum quoad præcipuam ſuam Sub-ſtantiam eſſe tale. *Obj.* III. *Septimum Diem etiam ante lapſum fuiſſe obſervandum.* Reſp. Tum ob memoriam Quietis Dei à Creatione ſimpliciter, aſt poſt lapſum ob aliam rationem Typicam ſimul.

XV. Sed eſt ſimul Mandatum hoc, quoad ſubſtantiam ſuam præcipuam, *Morale.* Quod contra *Socinianos*, alioſque multos, conſtat, ex ejus Collocatione in Decalogo, ſeu Lege Morali; ex Fundamento potiſſimo, quod Morale, Dei ſc. Quiete, Benedictione &c. ex Datione ejus Antiqua in ſtatu Integritatis ipſo, *Gen.* II: 2, 3. *& benedixit Deus Diei Septimo, & ſanctificavit eum, quoniam in eo quievit &c.* ex eo denique quod nuſquam ſub N. T. abrogatum prorſus legatur, ſed potius in obſervatione religioſa *Dominicæ Diei* confirmatum. *Obj.* I. *Adamo non potuiſſe præcipi Quietem, quia hæc operum impuritatem declarat, & typica fuit.* Reſp. Potuiſſe ob aliam rationem omnino, ut ſc. publice, & pariter Deus pro placito ſuo coleretur. *Obj.* II. *Nihil de Sabbathi obſervatione nos legere apud Moſen.* Reſp. Illam ex præcepto colligi, & ex locis *Gen.* IV: 3, 26. *& fuit in Fine Dierum, & adduxit Cajin &c. tunc cæptum eſt invocare nomen Jehovæ. Gen.* VII: 10, 12. *& exſpectavit adhuc Septem Dies alios &c. Exod.* XVI: 23. *requies Sabbathi ſanctitatis Jehovæ cras. Hebr.* IV: 3, 4, 10. εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατάπαυσίν μου, καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γενηθέντων, εἴρηκε γάρ που περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτω &c. ὁ γὰρ εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέπαυσεν ἀπὸ ἔργων, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ θεός &c. *Obj.* III. *Sabbathum Iſraelitis in deſerto*

ſerto

o *datum Neh.* IX: 14. *Ezech.* XX: 12. Reſp. Renovatum hoc Mandatum cum aliqua extenſione, juxta Legem totam Moralem, de qua idem etiam ibidem dicitur. *Obj.* IV. *Sabbatha ſub N. Teſt. ceſſatura dici Jeſ.* LXVI: 23. *Rom.* XIV: 5, 6. Reſp. De Sabbathis Judaicis qua talibus hæc eſſe intelligenda.

XVI. *Moralia* verò hujus Præcepti ſunt. 1. *Publicus* & ſolennis *Dei Cultus*, *Hebr.* X: 25. μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν &c. 2. Certum *Tempus* ad eundem Cultum. 3. *Unus ex Septem* diebus illi deputandus; ne aliquid Deo decedat de illa Menſura temporis, quam in Integritate dedit, nec unquam mutavit. Qui Unus dies ex N. Teſt. dicitur nunc eſſe *Primus Septimanæ*, ob reſurrectionem Chriſti aliaque beneficia creatione majora, hinc dictus *Dominicus Apoc.* 1: 10. 4. Dei hujus *Sanctificatio* ſolennis ad Dei cultum, & *Quies* ab opere noſtro ſolito, & ſanctificationi iſti adverſo.

XVII. Peſſimè *Pontificii* maximum Dierum *Feſtorum* numerum ad unum ſeptimanæ per integrum annum adjecerunt; quos Sanctis ſuis idololatricè conſecrantes, libertati Chriſtianæ, & charitati non parum detrahunt ſimul. Quæ vero in aliquibus Eccleſiis Reformatis obſervantur Feſta, *Paſchatis*, *Pentecoſtes*, *Nativitatis*, *&c.* non debent eodem loco haberi; cum ſint pauca, in memoriam maximorum beneficiorum Chriſti celebrata, nec ab Eccleſia conſcientiis imperentur ut neceſſaria.

XVIII. Præcepto *Quinto* agitur de *Parentibus*, qui omnes alios ſuperiores ſub ſe complectuntur; atque horum mandatur *Honor*, ſeu æſti-

æſtimatio debita, ore, & opere monſtranda; addita promiſſione *Longævitatis* in Canaan quoad Iſraelitas. Dicitur autem hæc Promiſſio non abſoluta, ſed ad conditionem gloriæ Dei, & ſaluti Electorum adſtricta; nec eſt ullum aliud in Lege mandatum, quod Promiſſum ſpeciale annexum habet.

XIX. Mandatur hic itaque. 1. *Humilitas* cordis. 2. *Honoris* exhibitio per verba, & geſtus decentes *Lev.* XIX: 32. *à facie canitiei ſurges, & honorabis faciem ſenis &c.* 3. *Obedientia Magiſtratui* præſtanda; *in omnibus*, Deo non adverſis; *omni*, etiam infideli, aut hæretico; & *ab omnibus*, etiam Clericis, *Rom.* XIII: 1. πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω &c. 4. *Amor*, & *Obſequium Parentum*; quæ tollunt magnopere *Papiſtæ*, in primis per *Vota Monaſtica*, quæ abſque Parentum conſenſu rata eſſe volunt, contra *Num.* XXX: 3, 5. *mulier cum voverit votum Jehovæ &c. in domo patris ſui in pueritia ſua &c. & ſi irritum fecerit pater ejus illud quando audierit &c. non ſtabit &c.* *Obj.* 1. *Patres, & agnatos non eſſe ſpectandos in Cultu Dei Gen.* XII: 1. *Deut.* XXXIII: 9. Reſp. Si officium aliquod à Deo nobis mandetur, id tantum valere. *Obj.* II. *Patres & agnatos odio habendos Luc.* XIV: 26. *Matt.* X: 37. Reſp. Interdici ſic amorem eorum ſupra Deum, vel æqualem cum eo.

XX. Mandatur hic ſimul *Parentibus*, ut honore hoc dignos ſe gerant, per juſtitiam, benignitatem, & pietatem, in liberos *Eph.* VI: 4, 9. καὶ οἱ πατέρες μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου &c. Quod cum fluat ex natura ipſa rei, male à *Socinia-*

nia-

[illegible]ntis demum ſub N. T. additum dicitur, & fin[illegible]tur præterea, Deum ſe tum *non demonſtraſſe Patrem*, ſed Dominum, contra *Deut.* XXXII: 6. *nonne ipſe pater tuus, qui acquiſivit te, fecit te, & firmavit te. Pſalm.* CIII: 13. *ſicut pater miſeretur filiorum, miſeretur Jehováh timentium ipſum, &c.*

XXI. Præcepto *Sexto* interdicitur *Homicidium* iniquum; non ergo. 1. Quævis *Animantium*, etiam noxiorum, *cædes.* 2. *Cædes* ſimpliciter *Caſualis Exod.* XXI: 13. *qui non inſidiatus eſt ſed Deus fecit occurrere manui ejus, ponam tibi locum quo fugiet &c. Deut.* XIX: 6. *& ei non eſt judicium mortis, quia non odio habuit ipſe eum &c.* niſi notabilis Imprudentia, aut Neglectus adſit. 3. Homicidium plane *Neceſſarium ad ſui Defenſionem*; contra *Exod.* XXII: 2. *ſi in perfoſſione inventus fuerit fur & percuſſus fuerit & mortuus non ei ſanguines: & Luc.* XXII: 38. ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε δύο. 4. Homicidium in *Bello* omne, & *Suppliciis* capitalibus; ad quod Deus magiſtratum gladio inſtruxit, *Rom.* XIII: 4. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς φοβοῦ, οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μάχαιραν φορεῖ, Θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀργὴν τῷ κακὸν πράσσοντι.

XXII. Sed interdicitur verè Cædes. 1. *Hominum quorumcunque, Gen.* IX: 6. *effundens ſanguinem hominis &c. quia in imagine Dei fecit hominem. Exod.* XXI: 20. *cum percuſſerit vir ſervum ſuum vel ancillam ſuam in virga, & mortuus fuerit ſub manu ejus, vindicando vindicabitur, &c.* etiam noſtri ipſius; cum unus vitæ noſtræ dominus ſit Deus, nec aliis fere αὐτοχειρία tribuatur in Scriptura quam impiis deſperabundis. 2. *Cujuſcunque Modi*; ſive vi, ſive fraude, ſive mediate, ſive immediate fiat &c. 3. *Cujuſcunque*

Gra-

Gradus, per cordis Cogitata *Lev.* XIX: 17, 18. *non habebis odio fratrem tuum in corde tuo &c.* 1 *Joh.* III: 15. πᾶς ὁ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἀνθρωποκτόνος ἐστι *&c.* Per Sermones oris *Jer.* XVIII: 18. *ite & percutiamus eum in lingua &c.* & per opera externa varii generis. 4. *Quibuſcunque Perſonis*; privatis, & publicis, ſi ſuo affectui malo indulgeant. Statuit porro Deus *Pœnam Mortis* iis qui alios occidiſſent actu, inde à Noacho *Gen.* IX: 6. *effundens ſanguinem hominis in homine ſanguis ejus effundetur &c.* Nec ex *Refugii* Urbibus deſignatis *Num.* XXXV: 14. ſua promiſcua *Azyla* innumera recte firmant *Papiſtæ.*

XXIII. Vi Oppoſitorum mandatur hic *Amor* Noſtri, & Proximi: qui in ſequentibus præceptis etiam reperiri poteſt. Male *Sociniani* volunt, Addita ſub N. T. eſſe interdicta *Odii*, & *Iræ*; contra *Prov.* XIV: 29. *longanimis multus intelligentia, & brevis ſpiritu exaltans ſtultitiam. Eccl.* VII: 9. *melior longanimis quam elatus ſpiritu.* 1 *Joh.* III: 15. *&c.* dein *Geſtuum, & Verborum Contumelioſorum*, contra *Pſal.* LVII: 5. *linguæ eorum gladius acutus. Pſal.* LXIV: 4. *qui acuunt ut gladium linguam ſuam, tetenderunt ſagittam ſuam verbum amarum, &c.* tandem *Vindictæ per Magiſtratum*; dum vindicta privata olim ſeveriſſime interdicta fuit, *Lev.* XIX: 18 *non ulciſceris te, & non obſervabis filios populi tui, vel filiis*, *Prov.* XX: 22. *ne dicas reddam malum, &c.* nec publicam, quæ Dei ipſius eſt per Magiſtratum, ſuſtulit parœmiali locutione Servator *Matt.* V: 39, 40, 41. μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ, ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην *&c.* aut Paulus *Rom.* XII: 19. μὴ ἑαυ-

τὺς

μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες ἀγαπητοὶ, ἀλλὰ δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γὰρ &c.

XXIV. Præceptum *Septimum* vetat *Adulterium*, quo fides conjugalis violatur. Quod peccatum graviſſimum pœna Capitis voluit Deus in Iſraël olim puniri; quin & Poculo amaro Zelotypiæ explorari *Num.* V: 14.

XXV. Ad illud referri debet. 1. Omnis *Impuritas Carnalis*; qualis eſt in Sodomia, Inceſtu, Polygamia Simultanea, Concubinatu, Compreſſione, Scortatione, *Lev.* XIX: 29. *non profanabis filiam tuam faciendo eam fornicari &c.* 1 *Cor.* VI: 18. φεύγετε τὴν πορνείαν. *Heb.* XIII: 4. πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός. 2. Omnis *Libido Cordis*, *Prov.* VI: 24, 25. *ne concupiſcas pulchritudinem ejus in corde tuo &c. Matt.* V: 28. ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴν ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. 3. Omnis *Libidinis Occaſio*; qualis eſt in crapulis, otio turpi, picturis inhoneſtis, corporis denudatione, fuco, ſermonibus laſcivis, choreis vulgaribus, ludis ſcenicis &c.

XXVI. Mandatur ab altera parte *Caſtimonia*, in conjugio, vel cœlibatu. Fruſtra iterum *Sociniani* ſub N. T. volunt acceſſiſſe interdicta *Polygamiæ*, *& Divortii*, quæ nec olim in conſcientia licuerunt, licet in Republica politicè tolerarentur, *Lev.* XVIII: 18. *uxorem ad ſororem eius non accipies &c. Mal.* II: 14, 15. *quoniam Jehovah teſtatus eſt inter te & inter uxorem juventutis tuæ in quam tu prævaricatus es, & ipſa ſocia tua & uxor fœderis tui, & non unus fecit & reſiduum Spiritus ei &c. Matt.* XIX: 8. ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐπέτρεψεν

ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας ὑμῶν, ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω &c. dein *Aſpectûs Mulieris ad concupiſcendum eam*, contra Præceptum X. & *Job.* XXXI: 1. *fœdus cæcidi cum oculis meis, & quomodo conſiderarem virginem?* tum *Scortationis*, & *Comeſſationes* omnis, quam Salomon neutiquam probavit *Eccleſ.* II: 24. *nonne bonum in homine quod edat & bibat & oſtendat animæ ſuæ bonum in labore ſuo? Eccleſ.* XI: 9. *lætare juvenis in adoleſcentia tua &c. & ſcias quod propter omnia hæc adducet te Deus in judicium &c.* tandem mandatum *Jejunii*, quod olim explicitè, & determinatè magis urſit Deus.

XXVII. Præcepto *Octavo* vetat Deus *Furtum*, quod hic *Rapinam* complectitur. Supponitur ſic *Diſtinctum* rerum *Dominium*; quod prudenter Deus in multiplicato genere humano ordinavit, *Prov.* XXII: 2. *dives & pauper occurrunt ſibi, facit omnes eos Jehovah. Prov.* XXX: 8. *paupertatem & divitias ne dederis mihi, ale me pane demenſi mei.* 1 *Tim.* V: 8. *εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων &c.* Contra id quod volunt quidam *Anabaptiſtæ*, Communionem Bonorum urgentes, & *Pelagiani*, Divitias abdicandas cenſentes; qui *Objiciunt* I. *Exemplum Chriſtianorum Actor.* II. 44. IV. 32, 34. Reſp. Ibi de communi Uſu in maxima neceſſitate tantum agi. II. *Chriſtum id mandaſſe Matt.* XIX: 21. Reſp. Uni illi homini tantum, ad ejus convictionem. III. *Impoſſibilem eſſe ingreſſum divitum in cœlum Matt.* XIX: 25. Reſp. Divites intelligi opibus fidentes, & humanas vires, *coll. verſ.* 26. *Matt.* X: 24. Omnes interim Modos Civiles acquirendi Dominium

nam nos ad conſcientiam non putamus rite poſſe probari.

XXVIII. Eſt Furtum hoc crimen grave, diffidentiam, vel concupiſcentiam arguens turpem, & tranquillitatem Reipublicæ turbans; unde pœnas etiam graves, pro ratione delicti varias tamen, ſtatuit Dei Lex, *Exod.* XXII: 1, 2, 4, 5, 7. quintupli ſc. quadrupli, dupli, reddendi &c. Vulgo autem in *Furto Simplici*, non *Qualificato*, pœna Capitis videtur nimis ſevera.

XXIX. Interdicitur autem hic Furtum. 1. *Cujuſcunque Rei*; à cujus varietate dicitur *Sacrilegium*, *Peculatus*, *Plagium*, *Abigeatus*, *&c. Prov.* XX: 25. *laqueus hominis quod deglutiat ſanctitatem. Matt.* XXII: 21. *reddite, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari, & quæ Dei ſunt, Deo. Exod.* XXI: 16. *& furans virum, & qui vendiderit eum, & in cujus manu inventus fuerit, moriendo morietur. Exod.* XXII: 1---6. *&c.* 2. *Cujuſcunque* etiam *Modi*; ſeu fiat per vim, ſeu per fraudem multiplicem latentem. Quorſum tamen non licet referre omnes *Uſuras*; utpote nequiquam abſolutè interdictas *Deut.* XXIII: 19. *non fœnerabis fratri tuo fœnore argenti, fœnore cibi, fœnore omnis rei qua fœnerabitur, extraneo fœnerabis & fratri tuo non fœnerabis &c. Matt.* XXV: 27. *oportuit te argentum meum dare trapezitis, & veniens ego recepiſſem utique meum cum uſura &c.* imo potius naturaliter æquas; dum omnia loca, quæ Uſuras rebus illicitis annumerant, *Pſal.* XV: 5. *pecuniam ſuam non dat pro fœnore. Ezech.* XVIII: 8. *pro fœnore non dabit & uſuram non accipiet &c.* agunt de Fœnore, tum nimio, tum à pauperibus, vel ab Iſraëlitis, accepto; & Chriſtus *Luc.* VI: 35. καὶ δανείζετε μηδὲν ἀπελ-

πίζοντες, &c. pauperibus abſque ſpe fœnoris, vel ſortis principalis, etiam mutuò dandum eſſe urget ex charitatis affectu. 3. *Cujuſcunque* tandem *Gradus*; etiam ſi per *Avaritiam* animo tantum concipiatur, *Prov.* XV: 27. *turbat domum ſuam quæſtum avare quærens. Hebr.* XIII: 5. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος. I *Cor.* VI: 10. ὅτι πλεονέκται &c. βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι, &c. 4. Quin tandem omnis *Furti Occaſio*, ut eſt nimia Sollicitudo, Invidia, Otium, Dilapidatio, *Prov.* XXIII: 20, 21. *ne ſis in potatoribus vini, in comeſſatoribus carnis, quoniam potator, & comeſſator pauper fiet &c.*

XXX. Mandatur hic, quoad nos Αὐτάρκεια, *Frugalitas, Sedulitas &c.* quoad proximum *Juſtitia, Benevolentia*, quin & *Eleemoſyna, Jeſ.* LVIII. 6. *annon frangere eſurienti panem tuum? &c. Eph.* IV: 28. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς ἰδίαις χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι &c. Malè vero *Sociniani* volunt, ſub N. T. acceſſiſſe interdictum *Avaritiæ*, quæ olim omnino interdicta fuit, *Pſal.* CXIX: 36. *inclina cor meum ad teſtimonia tua, & non ad avaritiam. Jeſ.* V: 8. *væ conjungentibus domum domui, & qui agrum agro adjiciunt, &c.* dein mandatum *Liberalitatis*, & *Temperantiæ*, quæ olim ob amorem noſtri, & proximi etiam incubuerunt omnibus.

XXXI. *Nonum* Præceptum vetat Ψευδομαρτυρίαν *adverſus proximum.* Quæ ſic immediate ſpectat ad forum, teſtes adductos, contra proximum, & falſitatem prolatam; ut ſimul interdicatur omne teſtimonium falſum contra nos aut Deum, pro proximo, omnis falſitas Judicum,

cum, Actoris, Rei, Advocati, imo omnis *Detractio* proximi extra judicium, *Lev.* XIX: 16. *non ambulabis ut detractor in populis tuis.* *Rom.* I: 30. καταλάλους *&c.* atque omne *Mendacium*, etiam *Jocoſum*, aut *Officioſum*, *Levit.* XIX: 11. *non mentiemini.* *Pſal.* V: 7. *perdes loquentes mendacium.* *Eph.* IV: 25. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ *&c.* cum de verbis quoque otioſis ratio ſit reddenda *Matt.* XII: 36. nec malum facere liceat in bonum finem *Rom.* III: 8. *Objiciunt Sociniani* I. *Exempla eſſe mendaciorum à Deo probatorum Exod.* I. 19: *Joſ.* II: 4, 5. *&c.* Reſp. Non conſtare hic plane mendacia; nec illa tum, ſed factum pium junctum à Deo fuiſſe probatum. II. *Locutiones Ironicas Dei ipſius Gen.* III: 22. Reſp. Has cognoſci facile, ut improprias, ex geſtibus & rei natura. III. *Damnum nullum ex jocoſo aut officioſo mendacio fluere.* Reſp. Eſſe mendacium in ſe etiam illicitum; & utilitatem unius cum damno alterius, privato vel publico, fere eſſe junctam. Ad mendacium autem refer omnem omnino *Perfidiam*.

XXXII. Mandatur hic ex adverſo *Cura Famæ Eccleſ.* VII: 1. *melius nomen quam oleum bonum*, ſtudium *Veritatis Zach.* VIII: 16, 17. *loquimini veritatem vir cum ſocio ſuo &c.* & *Teſtimonium* ei conveniens, quod negare prorſus non licet. Fruſtra verò *Sociniani* urgent, nunc demum *Mendacia omnis generis*, *Levitates*, *Obtrectationes*, vetitas eſſe, juxta *Condemnationes*, quæ Magiſtratui adhuc, prout olim, licent.

XXXIII. *Decimum* tandem Præceptum vetat *Concupiſcentiam*, non *Naturalem* rerum ne-

ceſſariarum, neque *Supernaturalem* Dei, & gratiæ illius, ſed *Inordinatam* bonorum proximi, quæ recenſentur etiam; unde Concupiſcentia omnis adverſus Deum à minori recte interdicta cenſetur. Intelligitur autem hic *Concupiſcentia*; tum *Habitualis*; quæ eſt naturæ noſtræ corruptio, *Jac.* I: 14, 15. ἕκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος, εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν &c. tum *Actualis*, tam in *Actibus Primis*, Suggeſtionis mali ſub ſpecie boni, & Velleitatis tranſeuntis, quam *Secundis*, moroſæ Delectationis, Deliberationis, & Exſecutionis. Quod contra *Pontificios* alioſque docet Paulus *Rom.* VII: 7, 14. τὴν γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις &c. οἴδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν &c. & natura [illegible], dum toti nos debemus eſſe ad gloriam Dei. *Obj.* I. *Legem Actionum eſſe normam.* Reſp. Etiam ideo Habituum. *Obj.* II. *Habitus congenitos eſſe Naturales.* Reſp. Nunc tantum in ſtatu Lapſus. *Obj.* III. *Non eſſe, cum primis actibus noſtri arbitrii.* Reſp. Id ad peccatum omne non requiri, & voluntatem in his quoque eſſe actuoſam. *Obj.* IV. *Jacobum diſtinguere Peccatum à Concupiſcentia Jac.* I: 15. Reſp. Actuale, & externè Conſummatum. Mandatur hic ex adverſo *Animus Contentus*, *Odium Mali* omnis, *Amor Boni*, & ipſius Naturæ Redintegrandæ ſtudium. Nec poſſunt cum ulla ſpecie *Sociniani* dicere, ſub N. Teſt. *Cogitationes de bonis proximi ad nos pertrahendis* demum eſſe interdictas.

XXXIV. Rectè Præceptorum omnium Summa in N. T. dicitur *Amor perfectiſſimus Dei*, &

Proxi-

Proximi ſicuti noſtri ipſius. Matt. XXII. 37, 39. Et errant magnopere *Sociniani*, quando volunt. 1. Per *Proximum* notari Iſraelitas ſolos, & Amicos; contra communem nexum ſanguinis, *Jeſ.* LVIII: 7. *& à carne tua non abſcondes te. Act.* XVII: 26. ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώπων &c. & exegeſin Chriſti *Luc.* X: 29, 36. τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς λῃστάς; & mandata vetera *Exod.* XXIII: 4, 5. *cum occurreris bovi inimici tui aut aſino ejus erranti, reducendo reduces eum illi &c. Prov.* XXV: 21, 22. *ſi eſurierit odio habens te, ciba illum pane, & ſi ſitierit, da ei aquam bibendam, quoniam prunas tu capies ſuper caput ejus, & Jehovah reddet tibi.* 2. Atque obligari nos hodie ad *Amandum Proximum Supra Nos ipſos*; quod male elicitur ex ex 1 *Joh.* III. 16. καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι, ubi nos non pro bono corporali, & temporali ſed æterno fratrum jubemur vitam deponere noſtram temporalem.

CAPUT XIII.

De Homine.

POſt Deum conſideramus HOMINEM; cujus nomen per alluſionem ab *humo* vulgo petitur, uti ἀνθρώπου Græcum ab ἀναθρεῖν ἄπω, ſeu *ſurſum videndo*. Notat autem hic, nec Sexum, nec Statum ſpecialem, nec Adamum primum hominem, ſed Naturam ſexui utrique, omni ſtatui, & omnibus individuis, communem, ut *Gen.* 1: 27. *& creavit Deus Hominem, &c. marem, & fœmi-*

nam creavit eos. Gen. V: 1. *in die quo creavit Deus Hominem &c. marem, & fœminam creavit eos. &c.*

II. Homo, qui, ſanus ſi ſit, de ſua Exiſtentia dubitare nequit, definitur: *Creatura ex corpore organico erectoque, & anima rationali illi unita conſtans, ad Divinæ gloriæ agnitionem & prædicationem facta, in ſtatu primum feliciſſimo à Deo creata; in ſummam miſeriam hinc per peccatum lapſa, ex eo magnam partem per Chriſtum reſtituenda, & æternum beanda.*

III. Eſt homo *Creatura* Dei, *Eccleſ.* XII: 1. *memento Creatoris tui. Actor.* XVII: 26, 28. *fecit ex uno ſanguine omne genus hominum &c. in ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus &c. ipſius enim & genus ſumus &c.* quatenus & ſingulis *Animam* infundit *Hebr.* XII: 9. *an non multo magis ſubjiciemur Patri ſpirituum & vivemus &c.* & *Corpus* format mirabiliter, *Job.* X: 9, 10. *memento quæſo quod ſicut lutum me feceris &c. nonne ſicut lac fudiſti me, & ſicut caſeum coagulaſti me?* imo & *Speciem* olim humanam cum omnibus aliis produxit.

IV. Creatus eſt ſic homo *Die Sexto*, poſt omnia alia utpote imperfectiora; & *Mulier eodem die* quidem cum viro *Geneſ.* I: 27. unde tunc fuerunt *omnia bona Geneſ.* I: 31. *coll. Geneſ.* II: 18. *non eſt bonum eſſe hominem ſolum &c.* Præceſſit verò *Excitans* Dei Triunius *Conſilium Geneſ.* I: 26. *faciamus hominem in imagine noſtra ſecundum ſimilitudinem noſtram &c.* quod præſtantiam operis hujus arguit.

V. Primo creatus eſt *Vir*, ob excellentiam: 1 *Cor.* XI: 8, 9. *non enim vir eſt ex muliere, ſed mu-*

mulier ex viro; *neque enim creatus eſt vir propter mulierem*, *ſed mulier propter virum &c.* dein *Mulier*, una uni. Inepta hinc eſt fabula, hominem primum fuiſſe *Bicorporeum* & ἀνδρόγυνον, cum Adam primo fuerit ſolus, & perfectus, non monſtroſus. *Objiciunt Judæi.* I. *Hominem ſingulariter creatum dici Gen.* I: 27. Reſp. Nomen ibi collective poni, hinc pronomen plurale ſubjici. II. *Nomen* צלע *notare Latus*, *unde formata Eva.* Reſp. Rectius verti per *Coſtam*, nec fuiſſe hanc niſi Materiam Mulieris. III. *Dici Adamum ante & ponè formatum Pſal.* CXXXIX: 5. אחור וקדם צרתני. Reſp. Agi de Davide, & de Dei Circumdatione.

VI. Uti Vir *Adam*, ita Mulier *Iſcha* primum, poſt lapſum autem *Eva*, חוה / fuit dicta *Gen.* III: 20. *quoniam ipſa fuit mater omnis viventis*, cum reſpectu ad *Vitam Naturalem*, quæ ab ipſa omnis porro fluxit: uti liquet ex *omnis viventis* uſu *Pſ.* CXLIII: 2. *&c.* & hominum omnium ab Eva ortu; & nominis connexione cum liberorum paulo antea promiſſo partu. Quamquam velint alii *Vitam* magis reſpici *Spiritualem*, qui *Objiciunt.* I. *Promiſſionem Euangelii de Semine Mulieris præceſſiſſe Gen.* III: 15. Reſp. Ibi Vitæ explicitam mentionem non eſſe factam; nec ejus vim omnem mox intellectam fuiſſe ab Adamo. II. *Homines poſt peccatum mortuos potius quam vivos eſſe dicendos.* Reſp. Mortuos ſpiritualiter vivere tamen naturaliter, & vivos paſſim dici. III. *Senſum hunc eſſe præſtantiorem.* Reſp. Videndum eſſe uſum phraſios, & nexum rerum, & ſtatum Adami.

VII. *Nulli* fuerunt *ante Adamum* homines,

quem immediate creatum *Solum* fuiſſe Moſes narrat, & ex quo ut primo omnes fluxiſſe Paulus docet *Act.* XVII: 26. *fecit ex uno ſanguine omne genus hominum.* 1 *Cor.* XV: 45. ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἀδὰμ εἰς ψυχὴν ζῶσαν *&c.* *Obj.* I. *Peccatum ante Legem poni Rom.* V: 12, 13, 14. Reſp. Ante Legem Moſis, non ante Præceptum Adamo datum. *Obj.* II. *In hiſtoria Kajini &c. multos ſupponi homines.* Reſp. Annis tum multis lapſis genus humanum ex Adamo fuiſſe multiplicatum. *Obj.* III. *Populos habitare in locis quorſum ex orbe noſtro non patet tranſitus.* Reſp. Per naufragia, terræ motus &c. potuiſſe eos à nobis ſeparari. *Obj* IV. *Orientalium annos ſupra Adamum aſcendere.* Reſp. Computationes has eſſe fabuloſas.

VIII. Formatum eſt primo Adami *Corpus* de pulvere terræ; *Magnitudine* non gigantea, ſed *Ordinaria*, dum non de Adam ſed de *Arba* agitur *Joſ.* XIV: 15. *homo magnus in Henakim ipſe.* Deinde *inſpirata* eſt *Anima Gen.* II: 7. *& inſpiravit in nares ejus* נשמת חיים / ſeu immediata Dei virtute in ipſo creata. Factum id creditur extra Paradiſum, ex *Gen.* II: 8 *& plantavit &c. & poſuit ibi hominem quem formavit.* & *Gen.* III: 23. *& emiſit eum Jehovah Deus ex horto Heden ad colendum terram ex qua ſumptus fuit.*

IX. Evæ autem corpus formatum eſt ex *Coſta* Adami, quæ in ipſo ut generis humani autore requirebatur; dum *ſomno* obrutus erat Adam; & quidem *in Paradiſo*, poſt data Animantibus nomina *Gen.* II: 15---21. Anima vero eodem modo Evæ, & Adamo inſpirata fuiſſe credi debet.

X. Una

X. Una *pars* hominis eſt *Corpus*; quod citius, & magis quam Animam cognoſcimus, quodque eſt artificioſiſſime factum, *Pſ.* cxxxix: 14, 15. *confitebor tibi, quod terribiliter mirabilis factus ſum &c. non occultum fuit corpus meum à te, quando factus fui in occulto, acu pictus in imis terræ &c.* etiam in *Erecta Forma* aliis præſtantius. Si in nonnullis Animantium aliorum corpora videntur præcellere, per diſpoſitionem ad uſum Rationis hoc omnibus anteponendum eſt.

XI. *Anima* vero eſt altera pars, non multiplex ſed *Una* in ſingulis, *Matt.* x: 28. τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι, *Matt.* xvi: 26. ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, *Pſal.* xxii: 21. *erue è gladio animam meam, è manu canis unicam meam, &c.* dum Paulus per *Spiritum & Animam* intellexit diverſas Facultates Animæ 1 *Theſſ.* v: 23. *Hebr.* iv: 12. Nomina apud Hebræos, Græcos, & Latinos, hæc habet à *Flatu*; quod per eum homini ſit indita, & monſtretur etiam homini ineſſe per reſpirationem. Anima hæc dicitur *Rationalis*, ut diſcriminetur à *Vegetativa* in plantis, & *Senſitiva* in brutis; quam his cum Vita & Senſu omni denegare, nec per Scripturam, nec per experientiam quotidianam, licet.

XII. De *Anima Rationali*, quam difficillimè cognoſcimus, tenendum 1. Eam *neutiquam eſſe Corpoream*, *Eccleſ.* xii: 7. *& ſpiritus redibit ad Deum qui dedit eum.* *Luc.* xxiv: 39. ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει. *Matt.* x: 28. καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν

μή

μὴ δυναμένων ἀποκτεῖναι, *&c.* contra *Philoſophos* varios & *Tertullianum.* *Obj.* I. *Animæ digitum & linguam tribui Luc.* XVI: 24. Reſp. Hæc facere tantum ad parabolæ decus. *Obj.* II. *Animas viſas eſſe à Johanne Apoc.* VI: 9. Reſp. Non in Eſſentia, ſed in Emblematibus quibuſdam, ſicut Deus ipſe. *Obj.* III. *Similes eſſe Notas animæ in parentibus & liberis.* Reſp. Non ſemper; & fluere has ex arcta Unione cum corpore. 2. Eam *non* eſſe *Nudam Cogitationem*; quia hæc eſt Actio, & quidem ſingulis momentis Nova, imo aliquando Abſens; in primis in infantibus, qui actualiter nondum peccant, *Rom.* V: 14. καὶ ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως Ἀδάμ. *Rom.* IX: 11. μήπω γὰρ γεννηθέντων, μηδὲ πραξάντων τὶ ἀγαθὸν, ἢ κακὸν *&c.* *Obj.* I. *Cogitationem generalem diſtinguendam eſſe à particulari.* Reſp. Utramque eſſe actionem; nec generalem ullam dari, niſi in abſtractione mentis. *Obj.* II. *Animam, ſive velit, affirmet, neget, &c. ſemper cogitare.* Reſp. Semper Actiones Rationales has non adeſſe; nec ideo ipſam in Actiones ſuas mutari. *Obj.* III. *Nihil præter Cogitationem in anima concipi à nobis.* Reſp. Falſum id eſſe, cum ſubſtantia cum facultate cogitandi debeat in conceptu cogitationis ſupponi; nec ex conceptu noſtro res ſemper eſſe æſtimandas.

XIII. Eſt ergo Anima; *Subſtantia ſpiritualis, cum corpore illi unito hominem conſtituens.* Ad Spiritualitatem pertinet, præter *Potentiam operandi ad extra*, facultas *Intellectus*, *Percipientis & Judicantis*, qui quatenus ad hominem ipſum reflectit *Conſcientia* dicitur, uti hujus iterum ſpe-

ſpecies eſt *Memoria*; deinde *Voluntatis*, Appetentis vel Averſantis, Bonum & Malum, verum vel apparens. Eſtque hæc præcipue quidem ſedes *Libertatis*, quæ unice conſiſtit in *Lubentia Rationali*, 1 *Cor.* VII: 36. 2 *Cor.* VIII: 3. αὐθαίρετοι. 2 *Cor.* IX: 7. καθὼς προαιρεῖται τῇ καρδίᾳ *&c.* nec unquam ſic ab homine amitti poteſt. *Affectus* vero & *Paſſiones* animi ad utramque facultatem referuntur; ad quas excitandas, & fovendas multum corpus noſtrum cooperatur.

XIV. *Creatur* Anima adhuc hodiè in ſingulis *immediate à Deo*, *Eccleſ.* XII: 7. *& ſpiritus redibit ad Deum qui dedit eum.* *Zach.* XII: 1. *formans ſpiritum hominis in intimo ejus.* *Hebr.* XII: 9. οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων *&c.* quod etiam docet indiviſibilis, & incorporea animæ noſtræ natura. Volunt tamen alii *Veteres*, & *Recentiores*, animas *Progenerari à Parentibus*; & *Objiciunt* I. *Hominem generare hominem totum.* Non tamen *hominis totum*, uti idem in occiſione hominis locum habet *Matt.* X: 28. II. *Animas e femore egredi* *Gen.* XLVI: 26. Reſp. Id eſſe ſynecdochicè intelligendum, prout ipſa cadavera ſub nomine *animæ* veniunt. III. *Morum ſimilitudinem id arguere.* Reſp. Eam ex arcta animæ Unione cum corpore fluere, nec ſemper obtinere. IV. *Animas lampadi comparari, hinc inſtar lucis candelæ propagari* *Prov.* XX: 27. Reſp. Id ſimile non eſſe ultra cognitionem extendendum rerum omnium.

XV. Eſt Anima etiam *Immortalis*, ut non pereat, aut diſſolvatur in morte hominis, *Eccl.* XII: 7. *& ſpiritus redibit ad Deum.* *Matt.* X. 28.

28. *qui animam non poſſunt occidere. Luc.* XVI: 22, 23. *factum eſt moriente paupere, ut deportaretur ipſe in ſinum Abrahæ, &c.* quod etiam docet ejus Natura Incorporea. *Objiciunt Thnetopſychitæ,* & *Pſychopannychitæ.* I. *Dictum Salomonis Eccl.* III: 19. *quoniam eventus filiorum hominis & eventus beſtiæ eventus unus eis, ſicut moritur hæc ita & ille, & ſpiritus unus omnibus, & præſtantia hominis præ beſtia nulla, quia omnia vanitas. &c.* Reſp. Id eſſe intelligendum, vel de voto impii, vel de externo viſu, *coll. verſ.* 21. *quis ſcit ſpiritum filiorum hominis aſcendere ſurſum, & ſpiritum beſtiæ deſcendere ſubter terram?* II. *Mortuos non eſſe, nec laudare Deum Job.* VII: 8. *Pſal.* VI: 6. *&c.* Reſp. Id intelligendum de his terris; & de corporea parte. III. *Pios ſolos manere, impios mori, & perire* 1 *Joh.* II: 17. Reſp. Manſionem notari beatam; mortemque hic dicere excluſionem ab eo dolorificam, ex collatione aliarum phraſium.

XVI. *Unio* inter Animam, & Corpus eſt arctiſſima, cui ſimilis nulla inter res creatas datur. Eſt autem illa. 1. *Localis*, ut anima ſit in *Corpore*, abſque extenſione, aut diviſione ulla; juxta *Act.* XX: 10. ἡ γὰρ ψυχὴ αὐτοῦ ἐν αὐτῷ ἐστιν, & Operationes ejus per totum corpus. 2. *Naturalis*, ut Una Natura tertia ex anima, & corpore inter ſe unitis oriatur. 3. *Actionum*, & *Paſſionum* mutuam *Communicationem pariens*, ut per *Senſus* cognoſcat anima externa objecta, etiam ſatis *infallibiliter*, ſi requiſita omnia adſint, & membra bene diſpoſita ad nutum animæ moveantur. Hæc verò mutua Communicatio Operum ipſam Unionem non abſolvit.

XVII.

XVII. Anima, ſeparata in morte, ſuo corpori olim reſtituetur, *nec de corpore in corpus Transfertur* adeo; qualem μετεμψύχωσιν *Pythagoricam* ſtatuunt *Judæi*, perperam adducentes legem de *Suſcitando fratri ſemine*, quæ ad hæreditatem, & nomen ſpectat.

XVIII. *Finis* hominis creati eſt *Dei Gloria*, *Prov.* XVI: 4. *omnia operatur Jehovah propter ſe, etiam improbum in diem mali, &c.* quæ in homine à Deo eſt demonſtrata, & ad quam agnoſcendam, & prædicandam ſolus homo aptus eſt inter res corporeas.

CAPUT XIV.

De Statu Integritatis.

STATUS hominis Quadruplex eſt, *Inſtitutus*, *Deſtitutus*, *Reſtitutus*, & *Conſtitutus*, ſeu *Præſtitutus*. Primus, in quo creatus eſt Adam, alias *Innocentiæ*, *Rectitudinis*, & INTEGRITATIS, appellatur.

II. Hunc obtinens homo conſtitutus fuit in *Paradiſo*; cujus hiſtoria in allegoriam meram neutiquam eſt mutanda. Significat nomen illud orientale *Hortum Majorem*, & *Splendidiorem*; qui omnino fuit in aliqua *Terræ Parte*, non ab orbe noſtro ſeparata, ſed veriſimiliter in *Meſopotamiæ*, vel *Babyloniæ* tractu, ubi *Heden* & *Fluviorum* concurſus, qui fuit copia & ornatu omni inſtructus, die tertio; & qui per defectum culturæ, flammam erumpentem, & aquas diluvii dudum jam fuit vaſtatus.

III. Poſſidebat tum homo *Dei Imaginem*, צלם / ſeu *Similitudinem*, דמות / quæ duo nomina in hac materia non differunt, dum permutantur inter ſe, *Gen.* I: 26, 27. *faciamus hominem in imagine noſtra ſecundum ſimilitudinem noſtram &c. & creavit Deus hominem in imagine ſua, in imagine Dei creavit illum. Gen.* V: I. *in ſimilitudine Dei fecit illum, Gen.* IX: 6. *quoniam in imagine Dei fecit hominem &c.* & *Imaginis* nomen de donis uſurpatur, *Rom.* VIII: 29 ὅτι ὓς προέγνω, καὶ προώρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. 2 *Cor.* III. 18. τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν *&c.* Quod tenemus contra *Papiſtas*, qui Imaginem ad naturam, Similitudinem ad dona, referre ſolent.

IV. Imago hæc non eſt quærenda in *Lineamentis Corporeis*, ut volunt, præter *Anthropomorphitas*, quidam *Veteres*; qui Deum in actu creationis *aſſumpſiſſe* formam *corporis*, vel ad *Chriſtum incarnandum* reſpici ſtatuunt, dum Chriſtus in incarnatione *hominibus ſimilis* factus eſſe ex adverſo dicitur *Phil.* II: 8.

V. Conſtituit vero hanc Imaginem primo *Natura Animæ Spiritualis, & Immortalis cum Facultatibus ſuis*; juxta Scripturam *Gen.* IX: 6. *effundens ſanguinem hominis, in homine ſanguis ejus effundetur, quoniam in imagine Dei fecit homi*… *Jac.* III: 9. ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώπους τοὺς κα… ὁμοίωσιν Θεοῦ γεγονότας. *Act.* XVII: 28, 29. *ipſius enim genus ſumus, genus igitur cum ſimus Dei, non debemus exiſtimare auro aut argento, aut lapidi &c.* τὸ θεῖον εἶναι ὅμοιον, & actualem ſimilitudinem, quæ hic reperitur, dum Deus eſt Spiritus. *Obj.* I. *Dona Sapientiæ, & Sanctitatis con-*

conſtituere Imaginem banc. Reſp. Non ſola integram. *Obj.* II. *Donis deſtitutos Deo diſſimiles dici.* Reſp. Quoad Qualitates, non autem Naturam. *Obj.* III. *Diſtantiam infinitam eſſe inter Spiritualitatem Dei, & Animæ.* Reſp. Manere tamen Analogiam hic, æque quam in donis. *Obj.* IV. *Mentem ſpiritualem eſſe tantum Tabulam, in qua pingitur Imago.* Reſp. Illam ſic reſpectu donorum, non vero totius Imaginis, poſſe conſiderari, dum rectius cum Statua conferri poteſt.

VI. Præcipua porro pars Imaginis hujus eſt *Bonitas*, ſeu *Rectitudo*, ad quam *Sapientia*, & *Sanctitas* potiſſimum ſpectant, *Gen.* I: 31. *& ecce Bonum valde. Eccleſ.* VII: 29. *ſolum vide hoc inveni, quod fecit Deus hominem Rectum.* 2 *Cor.* III: 18. *nos omnes detecta facie gloriam Domini in ſpeculo intuentes, ſecundum eandem Imaginem transformamur de gloria in gloriam. Col.* III: 10. *induentes novum hominem qui renovatur ad agnitionem ſecundum Imaginem creantis ipſum. Eph.* IV: 24. καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας. Quo poſtremo loco agitur quidem de homine reſtituto, ſed ad illud bonum quod Adamus amiſit; adeoque *Juſtitia* non notat *Jus Vitæ æternæ*, ſed de Inhærente intelligi debet, ad quam hortatur etiam Paulus. Indicia illius Rectitudinis in Adamo etiam ſunt plura apud Moſen; nec abſque hac ad Dei gloriam fuiſſet factus ipſe.

VII. *Sociniani* id negant, & *puerilem Inſcitiam* ac *Innocentiam* homini creato tribuunt, atque *Objiciunt.* I. *Quod non noverit Nuditatem ſuam.* Reſp. Non cum pudore, *coll. Geneſ.* II. 25. *& erant ambo ipſi nudi, &c. & non erubeſce-*

beſcebant. II. *Quod mox ad primam tentationem peccaverit.* Reſp. Fuiſſe ſanctitatem hanc Mutabilem. III. *Quod Habitus hi frequentibus Actibus acquirantur.* Reſp. Habitus hos ei fuiſſe infuſos per creationem.

VIII. Ad Imaginem hanc adhuc pertinet *Dominium* in alias creaturas, *Gen.* I: 26, 28. *& dominentur in piſces maris & in volatile cæli &c. & dominamini in piſces maris &c. Pſ.* VIII: 7. *dominari facies eum in opera manuum tuarum, omnia poſuiſti ſub pedibus ejus &c.* in ὀνομαθεσίᾳ quoque demonſtratum *Geneſ.* II: 19, 20. *& formavit Jehovah Deus è terra omnem beſtiam agri & omne volatile cœli, & adduxit ad Adamum, ad videndum quomodo vocaret illud &c. & appellavit homo nomina omni jumento & volatili cæli & omni beſtiæ agri.* Unde, cum animalia ad Eſum etiam tum apta fuerint, nec jus hominis per peccatum ſit adauctum, *Carnium Eſus Licitus* mox fuit. *Obj.* I. *Carnes ad Eſum poſtea demum datas eſſe Gen.* IX: 2, 3. Reſp. Magis explicitè tum renovatum eſſe hoc jus. *Obj.* II. *Herbas primum ordinatas in Eſum hominis Gen.* I: 29, 30. Reſp. Ibi tantum diſtribui herbas inter homines & bruta; nec unum cibum excludere alterum. *Obj.* III. *Creaturas corruptioni ſubjectas per peccatum Rom.* VIII: 20, 21. Reſp. Debitum uſum animalium non magis, quam herbarum, pro corruptione debere haberi.

IX. Uti male *Sociniani* in hoc *Dominio ſolum*, vel *præcipuè*, conſtituunt Imaginem Dei, ita malè alii illud ab hac plane excludunt; contra textum Moſis, & veram Similitudinem hic repertam, & loca alia *Pſal.* LXXXII: 6. *Dii vos, & filii*

Filii Excelſi omnes vos. 1 *Cor.* XI: 7. *vir non debet tegere caput*, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων &c. *Obj.* I. *Dominium eſſe Finem Imaginis.* Reſp. Finem tantum præcedentium partium Imaginis. *Obj.* II. *Abſque Dominio poſſe conſiſtere Imaginem Dei.* Reſp. Deum tamen voluntate ſua aliter ordinaſſe in homine primo. *Obj.* III. *In gloria futura ceſſaturum Dominium.* Reſp. Neutiquam, ſed tantum Eſum, & Uſum præſentem creaturarum ibi non reperturum eſſe locum.

X. Tandem Imago Dei complectitur *Immortalitatem* Hominis totius, quam diu ille non peccaret. Quam probant, tum loca, quæ Mortem *ſtipendium peccati* dicunt *Rom.* VI: 23. eamque ex peccato derivant *Rom.* V: 12, 21. δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος &c. ὥσπερ ἐβασίλευσε ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ &c. tum denunciatio Mortis ad peccatum *Geneſ.* II: 17. *quo die comederis tu ex ea, moriendo morieris &c. Geneſ.* III. 19. *pulvis tu, & in pulverem reverteris &c.* Negant hoc *Sociniani*, Mortem dicentis *Naturæ Conſequens*, & Objiciunt I. *Hominem fuiſſe pulvereum Gen.* III: 19. Reſp. Eum à Deo bene potuiſſe conſervari; nec inde abſque Peccato poſſe ſequi Mortem. II. *Hominem cibo & potu uſum eſſe, quod in Immortalitate non obtinet*, 1 *Cor.* VI: 13. Reſp. Non in Immortalitate conſummata & cœleſti. *Obj.* III. *Homines liberos generaſſe, contra ſtatum immortalitatis Luc.* XX: 35, 36. Reſp. Conſummatæ iterum & cœleſtis, quando genus humanum erit plene multiplicatum prius.

XI. Uti recte tribuitur Imago Dei etiam

Angelis, ita *Mulieri* juxta Virum competit; *Gen.* I: 26, 27. *& creavit Deus hominem in Imagine ſua &c. Virum, & Fœminam creavit* &c. dum Paulus dicens 1 *Cor.* XI: 7. *Vir imago & gloria Dei exiſtens, Mulier vero gloria viri eſt*, majorem excellentiæ gradum viro tantum tribuit. Diffunditur etiam per *Hominem Totum*, neque *Rudera* ejus, & *Reliquiæ* hominibus Lapſis poſſunt denegari, tantum non in omnibus ejus partibus.

XII. Imago hæc, etiam quoad *Integritatem*, & *Immortalitatem*, fuit homini primo *Naturalis*; non ut inſtar *Freni* ad cohibendam *Concupiſcentiam* homini, in ſtatu *Puræ Naturæ* creato, ſuperaddita ſit per Divinam gratiam, ſicut volunt *Papiſtæ*. Fuit enim homo *Integer* creatus; & *Concupiſcentia* cohibenda eſt peccatum, *coll. Rom.* VII: 7. nec creatura Rationalis in ſtatu Puræ Naturæ fingi poteſt, quo nec bona, nec mala ipſa ſit. *Obj.* I. *Hominem natura pulvereum etiam fuiſſe Mortalem Gen.* III: 19. Reſp. Ex natura iſthac abſque peccato non potuiſſe tamen fluere Mortem. *Obj.* II. *In parabola Luc.* X: 30. *Naturalia non eſſe ablata.* Reſp. Illa tamen magnopere eſſe imminuta; & eſſe incertum, an ad ſtatum Lapſus adumbrandum iſta Parabolæ pars ſpectet. *Obj.* III. *Hominem adhuc hodie habere Naturam ſuam.* Reſp. Non tamen adeò perfectam, & glorioſam, quam in homine recenter creato requirebatur ad Dei gloriam.

XIII. Cum homine ſic creato Deus porro erexit FŒDUS OPERUM, quod alias *Fœdus Naturæ*, *Legale*, *Vetus*, *Sinaiticum* etiam dici ſolet.

ſolet. Fœdus autem hoc ſatis commode per omnia *Teſtamenti* notionem non admittit.

XIV. Eſſe verò *Fœdus cum Adamo initum*, docet non tantum textus *Hoſ.* VI: 7. *& ipſi ſicut Adam tranſgreſſi ſunt Fœdus*; ſed & Moſes, partes illius aliquas recenſens *Gen.* II: 17. *in die quo comederis ex ea moriendo morieris*; & Scriptura paſſim, cum Fœderi Gratiæ aliud opponit prius *Rom.* III: 27. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχὶ, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. *Rom.* X: 5. *Moſes deſcribit juſtitiam ex Lege*, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. *Gal.* IV: 24. αὗται γάρ εἰσιν αἱ δύο διαθῆκαι &c. *Obj.* I. *Dei Majeſtatem*, *qua pactum tale videatur indignum.* Reſp. Indignius tum debere videri Fœdus cum Peccatore, quod tamen per bonitatem ſuam iniit. *Obj.* II. *Hominem naturaliter ad obedientiam fuiſſe obligatum.* Reſp. Obligationem eam potuiſſe augeri, & clarius demonſtrari. *Obj.* III. *Adamum Beatitate jam in Paradiſo eſſe uſum.* Reſp. Nondum conſummata & immutabili.

XV. Definitur Fœdus hoc; *Conventio gratioſa Deum inter, & Adamum, ut generis humani ex ipſo naturaliter deſcenſuri caput, de cœleſti beatitate, huic ob legis naturalis, & poſitivæ plenam perpetuam, ac propriam obedientiam conferenda, addita mortis pœna ſi conditionem præſcriptam non ſervaret homo.*

XVI. Fœdus hoc, verè δίπλευρον, eſt inter *Deum*, ut Dominum ſummum, optimum, & juſtiſſimum, ac *Adamum*, viribus habitualibus præſtandi conditiones Fœderis inſtructum, atque repræſentantem omnes juxta Evam *Poſteros Naturales*; ſecundum I *Cor.* XV: 22, 47. *ſicut*

in Adam omnes moriuntur &c. ὁ πρῶτος ἄνθρωπος *&c. Rom.* v: 12, 14. *ſicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, & per peccatum mors, atque ita in omnes homines mors tranſiit, in quo omnes peccarunt &c. ſed regnavit mors ab Adam ad Moſem, etiam in eos qui non peccarunt in ſimilitudine tranſgreſſionis Adam, qui eſt typus futuri &c.* Quæ res *nihil iniqui* in ſe habet, quia Adam omnium fuit Parens, dotibus ſufficientibus inſtructus, & bonum etiam meriturus poſteris. Neutiquam autem incluſus fuit *Chriſtus*, qui Adamo ut Caput alterius Fœderis opponitur, & purus fuit ab omni peccato, & reatu proprio, cum ſupernaturaliter prodierit, nec Perſona ipſius ſed aſſumpta Natura Humana ex Adamo fuerit accepta.

XVII. Partes Fœderis præcipuæ ſunt Dei *Stipulatio*, *& Promiſſio*, atque hominis *Adſtipulatio*, *& Reſtipulatio.* Stipulatus vero eſt Deus *Obedientiam Legis.* 1. *Naturalis*, ſeu *Moralis*; quæ cordi Adami per Imaginem Dei fuit inſcripta 2. *Poſitivæ*, de *Arbore Scientiæ boni, & mali*; quæ ex diſcretione bonitatis, & malitiæ humanæ ſic eſt dicta; & de qua edere homini ſevere fuit interdictum, ut in re hac exigua probaretur, ad convictionem totius mundi, hominis obedientia.

XVIII. Obedientia autem hæc debebat eſſe 1. *Perfecta*; quoad *Partes*, Legis, & Hominis, & quoad *Gradus*; & quoad *Durationem*, uſque quo præmium concederet Deus inamiſſibile. 2. *Præſtita ab Ipſo Homine*, non à Vade aliquo *Lev.* XVIII: 5. *ſtatuta mea, & jura mea quæ faciet homo & vivet in eis, &c.* in quo à Fœde-

re Gratiæ potiſſimum differt. Unde ſi adoleviſſent liberi, Adam eos non amplius repræſentaturus fuiſſe videtur.

XIX. *Promiſit* vero Deus *Vitam Æternam*, & Cœleſtem *Lev.* XVIII: 5. *Matt.* XIX: 16, 17. τί ἀγαθὸν ποιήσω ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; &c. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τήρησον τὰς ἐντολάς. *Rom.* VIII: 3. ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός &c. ex Bonitate etiam ſua, quæ minus præmium non admittebat, *coll. Matt.* XXII: 32: *non eſt Deus Deus mortuorum ſed viventium.* Hoc vero promiſſum bonum non ex Condigno, ſed ex *Pacto* Deo congruentiſſimo, ſic fuiſſet *Meriturus* Adam.

XX. Errant itaque, tum *Sociniani*, qui Promiſſum Omne Adamo auferunt; tum alii, qui Vitæ Terreſtris Continuationem ipſi tantum promiſſam volunt. *Obj.* I. *Fœdus naturale non admittere Promiſſum Supernaturale.* Reſp. Naturale non dici reſpectu promiſſi præmii, ſed convenientiæ cum dictamine Naturæ. *Obj.* II. *Analogiam ſic non eſſe inter laborem, & præmium.* Reſp. Optimam per Dei Majeſtatem, & Bonitatem. *Obj.* III. *Revelationem nullam Vitæ hujus eſſe factam.* Reſp. Omnino, intus & extus. *Obj.* IV. *Vitam hanc jam poſſeſſam fuiſſe ab Adamo.* Reſp. Neutiquam, niſi in initiis & ſpe. *Obj.* V. *Chriſtum eſſe primum Vitæ Præconem.* Reſp. Autorem verius unicum vitæ homini lapſo.

XXI. *Comminatio* addita fuit *Mortis* omnis, Temporalis, Spiritualis, & Æternæ, ſi tranſgrederetur homo. Quin etiam *Sacramenta* confirmantia ad Fœdus ſuum Deus adjecit. Inter quæ numeratur; tum *Sabbathum* hebdomadarium, a

quibuſdam; tum *Paradiſus* cœlum repræſentans; tum *Arbor Scientia Boni, & Mali*, de qua non licebat quidem edere, ſed cujus Intuitus, quamdiu abſtineret, de non nocitura morte monebat, unde *Sacramentum Explorationis* dici ſolet.

XXII. Præcipuum autem Sacramentum fuit *Arbor Vitæ*; quæ an *una* fuerit *ſpecie*, an *numero* etiam, & *qualis*, non conſtat ſatis. Dicta autem ſic eſt omnino *à Vitæ* æternæ *Obſignatione*; non ab inſita vi mortem temporalem arcendi, quæ utique poſt Dei ſententiam non poteſt, aut debet illi tribui, ex *ironico* Dei ſermone *Gen.* III: 22. *ecce homo factus eſt ſicut unus ex nobis cognoſcendo bonum & malum, & nunc ne mittat manum ſuam & accipiat etiam de Arbore Vitæ, & edat, & vivat in æternum.* Atque de hac Arbore fuit homini *Edendum*, *Geneſ.* II: 16, 17. *de omni arbore horti edendo edes, & de arbore ſcientiæ boni & mali non edas &c. Gen.* III: 2, 3. *de fructu arboris horti edemus, & de fructu arboris quæ in medio horti dixit Deus, non edetis de ea &c.* ut præſentem, & futuram cum Deo fonte vitæ communionem ſibi repræſentaret homo. Chriſtum vero ante lapſum per Arborem hanc fuiſſe ſignificatum, magis quam Patrem aut Spiritum, gratis videtur dici.

XXIII. Ex promiſſis conditionatis fœderis hujus liquet, non habuiſſe Adamum per creationem *Jus ad Supernaturalem Beatitatem*, tanquam *Filium Dei Adoptivum*, ut volunt quidam *Papiſtæ*. Hominem porro per *Adſtipulationem*, & *Reſtipulationem* conditionem, & promiſſionem fœderis accepiſſe, liquet ex verbis Adami & Evæ *Geneſ.* III: 2, 3, 10. *de fructu arboris horti edemus, & de fructu arboris quæ in medio horti*

dixit-

dixit Deus &c. vocem tuam audivi in horto & metui &c. atque ex Dependentia, & Integritate hominis. Sic verò etiam Fœderis reſpectu Deus factus eſt *Deus Adami.*

XXIV. Fœdus hoc mox *Antiquatum* eſt per *Peccatum*; *Negatam* dein ex *eo Vitam*, & aliud *Fœdus Gratiæ* ſubſtitutum. Manet tamen Legis Obligatio naturalis, & Plenæ Obedientiæ ad vitam Conditio, & Vitæ cum hac Nexus, & Pœ[illegible] cum ulteriori Tranſgreſſione connexio. Nec [illegible] denuo Fœdus hoc cum Peccatore erigi [illegible]t, ob hominis impotentiam, & Dei juſtitiam vindicativam. Numerant alii hodiè *Quinque Gradus* Antiquati Fœderis Operum; minus fortè curatè.

CAPUT XV.

De Peccato Hominum.

STATUS alter eſt *Lapſus*, *Naturæ*, & MISERIÆ; ad quam pertinet *Malum* duplex, *Peccati*, & *Pœnæ*, *Rom.* III:23. πάντες γὰρ ἥμαρτον καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. *Rom.* V:12. *ſicu[illegible] unum hominem Peccatum introiit in [illegible], & per peccatum Mors. Rom.* VIII:2. *lex enim Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit me à lege Peccati, & Mortis.*

II. PECCATUM, variis emphaticis nominibus Hebræis, & Græcis dictum, in primis חטאה/ ἁμαρτίας ſeu *aberrationis*; & ἀνομίας ſeu *illegalitatis*, & *injuſtitiæ*, hic non ſumitur metonymicè pro Pœna, ut forte *Geneſ.* IV:13. *major iniquitas mea*

mea מנשא *quam ut feram*, *&c.* aut pro Sacrificio 2 *Cor.* V: 21. *eum qui non novit peccatum ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησεν &c.* ſed pro ipſa Legis Transgreſſione formaliter ſpectata.

III. Definitur; *Defectio hominis à Divinæ Legis præſcripto, à Deo ad gloriæ ſuæ demonſtrationem ſapienter permiſſa, illumque mortis reatui ſubjiciens ſimul, & decore debito privans.*

IV. Ex genere *Defectionis* liquet non eſſe quid *Poſitivum*, eſſet enim tum omnino bonum, & à Deo ipſo, propter Realitatis omnis neceſſarium à Deo ortum; neque quid *mere Negativum*, propter gradus varios, & pœnam juſtiſſimam; ſed quid *Privativum*, ſeu negativum requiſitæ perfectionis.

V. Eſt Peccatum Defectio *à Divina Lege*, 1 *Joh.* III: 4. *καὶ ἡ ἁμαρτία ἐςὶν ἡ ἀνομία. Rom.* III: 20. *διὰ γὰρ νόμȣ ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. Rom.* IV: 15. *ȣ͂ γὰρ οὐκ ἔςι νόμος, ȣ̓δὲ παράβασις &c.* licet in ea ſæpe damnum proximo inferatur, ordo turbetur, & ſuperiorum mandata ſpernantur. Non requiritur vero ſimpliciter, vel præſens legis iſtius *Cognitio*, vel plenus *Voluntatis* motus, ut volunt *Pelagiani*; quamquam hæc peccatum aggravent.

VI. Peccatum competit *Homini*, reſpectu *Animæ* potiſſimum, ſed & *Corporis*; non in Creaturis Irrationalibus, in quas tamen ad hominis pœnam malum ſæpe cadit, *Rom.* VIII: 20. *τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη, ȣ̓χ' ἑκȣ͂σα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα &c.*

VII. *Homini* etiam Peccati culpa debet tribui ipſi, juxta Satanam, & Mundum; dum tamen *Occaſionaliter*, tanquam *Cauſæ per Accidens*,

dens, illuc ducunt multa bona; etiam ipſa Dei Lex *Rom.* VII: 9, 10, 11. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐντολῆς ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν &c. Nullo vero modo Deus Peccati Cauſa debet ſtatui, licet verè decernat permittere illud, & efficaciter permittat quoque.

VIII. Ex peccato proxime fluit. 1. *Reatus*, ſeu peccatoris *Subjectio ſub pœnam à Deo ſtatutam*, *Rom.* III: 19. ἵνα πᾶν στόμα φραγῇ, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. *Jac.* II: 10. *quiſquis totam Legem ſervabit & impingit in uno*, γέγονε πάντων ἔνοχος &c. Qui recte à noſtris in *Potentialem*, & *Actualem* dividitur; male vero à *Papiſtis* in Reatum *Culpæ*, & *Pœnæ*, cum omnis pœna in culpa fundetur unicè. 2. *Macula*, ſeu *creaturæ*, & *actionum ejus Fœditas*, *per quam diſſimilitudo cum Deo*, *ac oppoſita ſimilitudo cum diabolo inducitur*, *coll. Rom.* III: 23. *omnes peccarunt*, καὶ ὑστεροῦνται τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. *Joh.* VIII: 44. *vos ex patre Diabolo eſtis*, & *concupiſcentias patris veſtri vultis facere*, &c.

IX. Eſt Peccatum vel *Primum*, vel à *Primo Ortum*. Prius definitur; *Peccatum à primis parentibus ad Satanæ in Serpente ſuaſionem voluntariè* [illegible]*ſis commiſſum*, *quo legem poſitivam ſibi la*[illegible] *in ea moralem totam*, *incredulitatis*, *ſuperbiæ*, & *gulæ*, *motu violarunt*, *divinæ maledictioni ſe & omnem ſimul poſteritatem ſubjicientes.*

X. Commiſſum hoc eſt ſcelus ab *Adamo*, & *Eva*; licet ille non primo, nec immediate à Serpente ſeductus ſit cum activa conjugis ſeductione, 1 *Tim.* II: 14. καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπα-

ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, & Adam tanquam unus peccati propagati autor, ob fœdus cum eo initum, ponatur *Rom.* V: 12--19. *ſicut per unum hominem peccatum in mundum introiit &c. ſicut per inobedientiam unius hominis multi conſtituti ſunt peccatores.* Peccavit vero uterque graviſſimè, quatenus Eva præceſſit, & Virum impulit; & quatenus Caput erat Mulieris Adam, atque ille cum quo immediatè fœdus erectum erat.

XI. Cauſa defectionis in his hominibus fuit *Voluntaria* arbitrii proprii *Determinatio*, juxta *Eccl.* VII: 29. *ipſi quæſiverunt ratiocinia multa. Hoſ.* VI: 7. *ipſi ſicut Adam transgreſſi ſunt fœdus, ibi prævaricati ſunt in me, &c.* dum homo liber fuit, & ſtare potuit, & Satanas tantum ſuaſit, Deus vero interdixit ſerio. Ex Dei Decreto autem, & Negatione Gratiæ per quam actu ſtaret homo, & Subtracta conſequenter juſte Gratia priori, nil aliud ſequitur, quam certa peccati perpetratio, quæ Lubentiam non tollit.

XII. Suaſit tamen defectionem *Serpens*; verus quidem, dum animalibus accenſetur, non autem merus, ſed *Diabolo* obſeſſus, uti liquet ex *loquela* ejus, & *homicidio* cum mendacio [illegible] diabolo, *Job.* VIII: 44. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἕστηκεν. 2 *Cor.* XI: 3. φοβοῦμαι δὲ μή πως, ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτοῦ, οὕτω φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν ἀπὸ τῆς ἁπλότητος τῆς εἰς τὸν χριστόν.

XIII. *Aſtutiſſima* fuit hæc Tentatio. 1. Dum *Beſtiæ Gratæ* formam aſſumpſit Satanas. 2. *Mulierem* ſolam eſt aggreſſus. 3. *Mox* poſt creationem

nem. 4. *Malum Levius* ſuaſit. 5. *Interrogavit* primum, dein ad *Incredulitatem* adverſus minas; hinc ſpe majoris boni ad *Superbiam* impulit, & tandem Deo aſtutam *Invidiam* haud obſcurè tribuit. Quod poſtremum fruſtra hodiè negant aliqui, contra expreſſa Moſis verba; ac ſi fuiſſet hoc nimis craſſum apud hominem, qui, ſimul ac ad Tentationem attenderet, cœleſti Sapientiæ luce deſtitutus fuit.

XIV. *Eva* ſeducta Maritum ex affectu bono ad peccandum impulit, cohibente Deo utriuſque oculos ad tempus, ne miſeriam ſuam cognoſcerent. Ut ineptum ſit cogitare ex Affectu in Conjugem nimio Adamum eſſe lapſum, ſcientem, & volentem, abſque ſeductione ulla; quod culpam ejus neutiquam etiam minueret.

XV. Uti peccati actus externus fuit *Eſus* Fructus vetiti, ita internus extitit, *Infidelitas* adverſus comminationem, *Superba*, & inordinata affectatio majoris cum Deo ſimilitudinis, & tandem *Gulæ* intemperantius deſiderium. Et videntur tria hæc, licet fere ſimul, eo tamen ordine ſe mutuo excepiſſe, juxta filum Tentationis. Volun[illegible]en *Papiſtæ*, præceſſiſſe *Superbiam*; nixi v[illegible]ibuſdam rationibus, & loco Pauli *Rom.* v: 19. [illegible]περ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί &c. cum per nomen *Inobedientiæ* ipſe tamen non primum Actum Internum, ſed totum Scelus commiſſum intelligat.

XVI. *Grave* fuit hoc ſcelus, tanquam commiſſum contra Deum, in re levi, ab homine integro, totius legis moralis violationem includens,

dens, loco abundantiſſimo, & cito poſt creationem, *Joh.* VIII:44. *ille homicida erat ἀπ' ἀρχῆς &c. Non conſtat* tamen præciſe *Dies Lapſus*; qui neutiquam debet ſtatui ipſe Dies *Sextus*, utpote quo omnia adhuc fuerunt *valde bona Gen.* I: 31. *Obj.* I. *Diabolum initio peccaſſe Joh.* VIII: 44. Reſp. Id initium cum aliqua latitudine eſſe intelligendum. *Obj.* II. *Adamum in honore non pernoctaſſe*, ex *Pſal.* XLIX: 13. Reſp. De hominibus illic agi potentibus in mundo; & his ſtabilem durationem negari tantum.

XVII. Ad *Maledictionem*, peccatum hoc ſecutam, ſpectant apud Moſen. 1. Agnitio *pudibunda nuditatis Gen.* III: 7. 2. *Terror* hominis ad Dei vocem *Gen.* III: 8, 10. 3. *Sententiæ* denunciatio; tum in *Serpentem verſſ.* 14, 15. h.e. animal illud ſimul, & diabolum, qui ſubigendus plane, *quoniam feciſti hoc, maledictus tu præ omni jumento & præ omni beſtia agri, ſuper ventrem tuum ibis, & pulverem edes omnibus diebus vitæ tuæ, & inimicitiam ponam inter te & inter mulierem &c.* tum in *Mulierem verſ.* 16. quæ ſubjicitur multis partus *doloribus*, & ſevero viri *dominio, multiplicando multiplicabo dolorem tuum, & conceptum tuum, cum dolore paries liberos, & ſecundum virum appetitus tuus, & ipſe dominabitur in te*; tum in *Virum verſſ.* 17, 18, 19. cui, genus ſimul integrum repræſentanti, denunciatur *vita ærumnoſa, & moleſta*, & *mors* ſecutura hanc, non ut terminus, ſed ut complementum pœnæ, *quia audiviſti vocem uxoris tuæ, & ediſti de arbore de qua præcepi tibi dicendo non edes de ea, maledicta terra propter te, in labore edes de ea cunctis diebus vitæ tuæ, & ſpinam, & tribulum pro-*

feret tibi, & edes herbam agri, in ſudore vultus edes panem, donec revertaris in terram, quia ex eo ſumptus es, nam pulvis tu & in pulverem reverteris. 4. *Sententiæ Exſecutio*, conſpecta; in *Ironica* Diſſimilitudinis cum Deo maximæ exprobratione; in *Expulſione* ab Arbore Vitæ, & Paradiſo; in *Cherubim* denique cum *flamma gladii vibrantis ſe* conſtitutis ad hominem arcendum *verſ.* 22, 23, 24. *ecce Homo factus eſt ſicut unus ex nobis cognoſcendo bonum, & malum, & nunc &c.*

XVIII. Demonſtravit in his Deus ſimul ſuam *Longanimitatem*, cum mox non plane perdidit hominem; & ſuam *Gratiam* ſalutarem, in primis in denunciata Serpenti pœna, quam continet *Prot-Euangelium*, *Gen.* III: 15. *& inimicitiam ponam inter te & inter mulierem, & inter ſemen tuum & inter ſemen ejus, illud conteret tibi caput, & tu conteres ei calcaneum.* Notat enim heic *Mulieris Semen* Chriſtum cum fidelibus membris; *Inimicitia* hujus vocationem, & ſanctificationem hominis; & *Victoria* huic addicitur, ſed per *Contritionem Calcanei*, ſeu paſſiones Chriſti meritorias, & fidelium caſtigatorias. Quem ſenſum ſpiritualem male negant *Sociniani*, & *Mennonitæ*.

XIX. Credimus etiam piè, *Adamum*, & *Evam* pio ſemine Prot-Euangelium hoc *fide* accepiſſe, & ſic *ſalvatos* eſſe; cum Evæ Inimicitia cum Serpente expreſſe tribuatur, & Divina prædicatio non debeat præſumi fructu caruiſſe. Argumentum vero pro fide Evæ ex verbis ad Kajini nativitatem, *accepi virum* את יהוה / *Gen.* IV: I. non videtur ſolidum; vertuntur enim illa melius, *cum Jehovah*, vel *à Jehovah*, quam in Accuſativo, *Jehovam*, cum nomen *Jehovah*

non

non ſit in nomine *Kajini*, & idololatriæ, ſi adoraverit, impietatis vero; ſi neglexerit idem, reſ ſic debeat agi Eva.

XX. Peccatum à primo *Ortum* dicitur, vel *Originale*, vel *Actuale*. Illud, quod ab origine nobis adhæret, & origo eſt Peccatorum Actualium, iterum dicitur, vel *Imputatum*, ſeu culpa Adamicæ tranſgreſſionis, vel *Inhærens*, quod *carnis*, *corporis peccati*, *veteris hominis &c.* nomine venit, & hic maximè ſpectatur.

XXI. Peccati hujus *Veritatem* probamus tum ex locis apertis *Job.* XIV. 4. *quis dabit mundum ex immundo? ne unus. Pſal.* LI: 7. *ecce in iniquitate formatus ſum, & in peccato fovit me mater mea. Jeſ.* XLVIII: 8. *& prævaricator ab utero vocatus es. Joh.* III: 3, 6. *τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐςι. Eph.* II: 3. *καὶ ἤμεν τέκνα φύσει ὀργῆς ὡς καὶ οἱ λοιποὶ &c.* tum ex Actibus vitioſis prima ætate conſpicuis, *Gen.* VI: 5. *& omne figmentum cogitationum cordis ejus tantum malum omni die. Gen.* VIII: 21. *quoniam figmentum cordis hominis malum à pueritia ſua &c.* etiam ex Malis infantes prementibus, & Sacramentis illis applicatis. *Objiciunt Sociniani.* I. *Corruptionem non poſſe conciliari cum Divina [illegible]tione.* Reſp. Deum ut creatorem, & judic[illegible]mul heic eſſe ſpectandum. II. *Peccatum ab [illegible]tione bene poſſe derivari.* Reſp. Neutiquam, & in Imitatione pronitatem ad malum vitioſam ſemper ſupponi. III. *Naturam humanam hodieque eſſe integram.* Reſp. Quoad partes naturam conſtituentes, non autem quoad vires, & perfectionem harum.

XXII. Definitur; *Peccatum, quo homines omnes*,

nes, naturaliter ex Adamo progeniti, ob imputatam ejus tranſgreſſionem, inde à nativitate, originali integritate deſtituti, ac ad malum oppoſitum proni ſunt, Divinæ conſequenter maledictioni ſubjecti, nec niſi per Chriſti ſanguinem, & Spiritum, & in ipſa morte quidem demum plene, liberandi ab eo.

XXIII. Eſt naturæ hoc vitium *Peccatum* veri nominis; juxta Paulum *Rom.* VII: 7. τήν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ᾔδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, οὐκ ἐπιθυμήσεις, atque ob pugnam ejus cum Lege, quæ nos ad gloriam Dei totos eſſe jubet. *Objiciunt Pontificii.* I. *Concupiſcentiam à Peccato diſtingui, Jac.* I: 15. Reſp. A peccato Actuali, & Externo. II. *Infantes Innocentes dici; & à Peccato excuſari, Pſal.* CVI: 38. *Rom.* IX: II. Reſp. Ad Actualia peccata ſpectare hæc loca quoque III. *Nullum hic eſſe Voluntatis Actum.* Reſp. Id non requiri ad naturam Peccati; & Actum voluntatis hic præceſſiſſe in Adamo, & ſequi in adultis.

XXIV. Monſtroſa eſt ſententia, quæ Peccatum hoc ſtatuit eſſe *Subſtantiam*; cum ſic Deus pro ejus Autore haberi deberet, & Chriſtus illius particeps fieri. *Obj.* I. *Sub nominibus ſubſtantialibus carnis, corporis, hominis &c. venire illud.* Reſp. Illa metaphoricè, aut metonymicè ſumi tunc omnia. *Obj.* II. *Cor ipſum eſſe vitiatum.* Reſp. Non tamen vitium eſſe id propterea. *Obj.* III. *Provenire ab hoc opera peccaminoſa.* Reſp. Materiale actionum, quod à formali peccati diſtingui debet, tantum eſſe Reale, idque provenire à Natura Humana.

XXV. Privatio, in qua conſiſtit hoc pec-

catum, *Negative* partim, partim *Po[...]*, [...]cipitur, & exprimitur, per Carentiam Rectitu[...]nis primævæ, & Pronitatem in Malum opp[...]tam. Quæ Corruptio, ſeu *Naturæ Defectio à primæva Integritate*, tollit ſapientiam, ſanctitatem; & tranquillitatem veram, ponit ve[...] [...]ltitiam, malitiam, & terrorem, *Rôm.* VIII: 7. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεὸν, τῷ γὰρ νόμῳ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται *&c.* *Eph.* IV: 18. ἐσκοτισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς ζωῆς τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν, *&c.*

XXVI. Eſt Corruptio hæc homini adeò *Naturalis* modo, ut ſuis viribus emergere nequeat, aut bonum ullum velle verè Deo gratum. Sicuti *impotentia* expreſſe nominatur heic *Rom.* V: 6. ἔτι ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν. *Rom.* VIII: 7. οὐδὲ γὰρ δύναται; & Similia varia eam probant *Jerem.* XIII: 23. *an mutabit æthiops pellem ſuam, & pardus maculas ſuas? Ezech.* XVI: 6. *& vidi te conculcatam in ſanguinibus tuis, &c. Rom.* VI: 17. ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας. *Eph.* II: 1, 10. καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις, *&c.* & Deus omne bonum in nobis operatur, *Joh.* VI: 44. *nemo poteſt venire ad me niſi Pater qui miſit me traxerit eum.* I *Cor.* IV: 7. *quis te diſcernit? [...] vero habes quod non acceperis? ſi vero acceperis [...]loriaris quaſi non accepiſſes? Phil.* II: 13. *Deus enim eſt operans in vobis & velle & operari pro beneplacito &c.* Atque ſic *Arbitrium* hominis in genere entis *Liberum*, in genere moris *Servum* dicitur. Fruſtra ſe opponunt *Pelagiani*, & *Semi-Pelagiani* omnes; & *Objiciunt.* 1. *Hominibus paſſim tribui Liberam Electionem Deut.* XXX: 15, 19.

Resp. Illam non inferre vires eligendi utrumque, ſed tantum Lubentiam alterutrius. & agi iſtam de Jiſraëlitis, non hominibus omni gratia deſtitutis. II. *Fruſtra Deum alias homini bonum mandare, & redarguere eum propter malum.* Resp. Neutiquam, cum homini à Deo ſic officium, & culpa ejus declaretur, vel ad convictionem, vel ad converſionem. III. *Bonum tribui hominibus ipſis, etiam irregenitis, Rom.* II: 14, 15. *gentes Legem non habentes natura quæ Legis ſunt faciunt. Rom.* VII: 14, 15, 16. οὐ γὰρ ὃ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ τοῦτο ποιῶ &c. Reſp. Piis merito illud tribui, quia gratia Dei operatur in ipſis; Bonum vero Civile, non ſpirituale, & Deo vere gratum, competere impiis; dum poſtremo loco *Paulus* de ſe jam regenito loquitur. IV. *Deum ſic in mandatis fore injuſtum, & hominem in peccatis excuſabilem.* Reſp. Neutrum ſequi, quia impotentia hominis eſt culpabilis, & voluntarié contracta, per quam Deus jure ſuo non excidit.

XXVII. Extenditur Corruptio hæc *per Totum Hominem*; dum *Corpus* ſervit peccato exſequendo, & fovendo, *Rom.* VI: 19 ὥσπερ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δοῦλα τῇ ἀκαθαρσίᾳ καὶ τῇ ἀνομίᾳ εἰς τὴν ἀνομίαν &c. atque *Anima* quoad *Voluntatem* averſa eſt à Deo, ac quoad *Intellectum* excæcata, I *Cor.* II: 14. ψυχικὸς δὲ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ Θεοῦ, μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστι, καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι πνευματικῶς ἀνακρίνεται. *Eph.* IV: 18. *obtenebrati mente, abalienati à vita Dei per ignorantiam quæ in ipſis, &c.* hinc *illuminatione Spiritus* opus habens, *Pſal.* CXIX: 18 *aperi oculos meos &c. Eph.* I: 17, 18 ἵνα

ὁ Θεὸς &c. δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως ἐν ἐπιγνώσει αὐτοῦ, πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν &c. Eſtque hæc Corruptio intellectus æque *Inſuperabilis* homini naturali, quam Malitia Voluntatis.

XXVIII. Cadunt hinc complura hodierna Philoſophemata; per quæ *Intellectus* noſter ab *Omni errore eximitur*; *omnia* à nobis *Clare*, & *Diſtincte Percepta Vera* dicuntur; *Poteſtas Cavendi ab omni Errore* homini tribuitur; *Poteſtas* proinde etiam *Cognoſcendi omne Verum*, & *Falſum*. Quæ Theſes nunquam à *Pelagianiſmo* liberari poſſunt, & argumentis etiam Pelagianis temere prorſus aſſeruntur.

XXIX. Præcipue rejici debet *Conſcientia* hominis plane *Fallere*, & *Falli Neſcia* in dictatis ſuis: etiamſi concedamus, in κοιναῖς ἐννοίαις, in Veritatibus ex Scriptura legitimè eductis, in Notitia ſuarum Actionum dum in præſenti bene attendit &c. non falli eandem. Nunquam enim generalis illa theſis conciliari poteſt cum Scriptura, quæ *cordis fallacis*, & *conſcientiæ idoli*, *cauteriatæque*, meminit, *Jer.* XVII: 9. *fraudulentum cor præ omnibus & mortiferum, quis cognoſcet illud?* 1 *Cor.* VIII: 7 τινὲς δὲ τῇ συνειδ[illegible] εἰδώλου ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐσθίουσι, κα[illegible] αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μολύνεται. 1 *Tim.* IV: 2. ψευδολόγων κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν, &c. vel cum Experientia quotidiana, quæ tam in Notitia Agendorum, quam Actionum, errare hominis Conſcientiam docet; ubi ad inanem λογομαχίαν de nomine tum dilabi, ineptum, & Viris doctis indignum eſt. *Obj.* 1. *Conſcientiam eſſe lampadem Domini Prov.* XX: 27. Reſp. Sic vocari

Agn-

[illegible]am omnia cognoſcentem; nec ideo eſſe [illegible] infallibilem, dum lampas omnia non monſtrat plenè. *Obj.* II. *Conſcientiam eſſe à Deo.* Reſp. Etiam Voluntatem, & Animam totam; & Deum ut Creatorem, & Judicem ſimul eſſe ſpectandum. *Obj.* III. *Conſcientiam eſſe Teſtem, & Judicem nomine Dei.* Reſp. Illam ideo ſemper officio ſuo non fungi rite. *Obj.* IV. *Nullam ſic ullius rei dari poſſe Certitudinem.* Reſp. Licet aliquando fallatur, non tamen ſemper, & in omnibus falli; planè ut Senſus Humani. *Obj.* V. *Ipſum nomen Conſcientiæ inferre Scientiam.* Reſp. Non omnem actum cognoſcendi veritatem infallibiliter aſſequi; & pari ratione Memoriam, & Senſus omnes infallibiles poſſe dici, quia non rectè memor eſt homo, vel videt, &c. quando, & quouſque errat.

XXX. *Omnis homo* peccato hoc corruptus eſt, *Job.* XIV: 4. *quis dabit mundum ex immundo? ne unus. Joh.* III: 5, 6. *niſi quis genitus ſit ex aqua, & Spiritu, non poteſt ingredi in regnum Dei, genitum ex carne caro eſt &c.* excepto ſolo *Chriſto, Luc.* I: 35. τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον. *Hebr.* IV: 15. πεπειρασμένον κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας, *&c.* non item excipiendâ *Mar*[illegible] cum nullibi excipiat eam Scriptura; im[illegible] Actualia illi tribuat, *Luc.* I: 34. πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. *Joh.* II: 3, 4. *[illegible]um non habent &c. quid mihi tecum mulier? non enim venit hora mea. Matt.* XII: 46, 47, 48. *quænam mater mea? & quinam fratres mei? &c.* & obſtet ordinaria, ac naturalis ejus Generatio. *Objiciunt Papiſtæ* plurimi. I. *Quod gratia plena dicatur, Luc.* I: 28. Reſp. Non id notare vo-

cem κιχαριτωμένη, ſed favoris divi[illegible] grad[illegible] maximum; nec Gratiam evertere Natura[illegible] prius corruptam in ſanctis omnibus. II. *Hono[illegible] rem Chriſti id exigere.* Reſp. Neutiquam, c[illegible] ex peccatoribus naſci voluerit, & debuerit ip[illegible] ut pro nobis ſatisfacere poſſet. III. *C[illegible] alias etiam peccato huic fore ſubjectam.* Reſp. Eodem modo Parentum Mariæ puritatem uſque ad Adamum poſſe aſtrui; & inte[illegible]ceſſiſſe Spiritus S. gratiam in ſolo Chriſto, *Luc.* I: 35. *Spiritus Sanctus veniet ſuper te, & virtus Altiſſimi obumbrabit te &c.*

XXXI. Corruptionis hujus Cauſa eſt *Culpa Adami*, poſteris *Imputata*, I *Cor.* XV: 22. *ſicuti in Adamo omnes moriuntur*; & *Rom.* V: 12, 19. *Sicut per unum hominem peccatum introiit in mundum & per peccatum mors, atque ita ad omnes homines mors tranſiit, in quo omnes peccarunt &c. ſicut per inobedientiam unius hominis multi conſtituti ſunt peccatores &c.* ubi, inter alias phraſes, in uno omnes peccaſſe, & unius inobedientiâ multi peccatores conſtituti dicuntur, ſicuti Chriſti obedientia juſti. *Juſtiſſima* eſt autem hæc Imputatio, cum Adam omnium fuerit *Parens*, *coll. Exod.* XX: 5. *viſitans iniquitatem patr[illegible] ſuper filios &c.* & præterea *Fœderaliter* omn[illegible]æſentaverit.

XXXII. Imputationem illam negant *Sociniani*; & *Pelagiani* omnes; & *Objiciunt.* I. *Dei Juſtitiam, quæ illam non permittat Gen.* XVIII: 26. Reſp. Gratis id dici, ob nexum Sanguinis, & Fœderis inter Adamum, & nos. II. *Dei Voluntatem adverſam declaratam Ezech.* XVIII: 4, 20. *anima peccans ipſa morietur, filius non portabit*

i… …atem patris &c. Reſp. De Peccatis …onali…us, & ſpeciali Indulgentia, heic agi. …r. *Actu… peccati Adamici Singularem eſſe*, & *…um Præ…ritum.* Reſp. Culpam tamen com-…ne…, & hinc fluentem Reatum manere. IV. … *eſſe Innocentes.* Reſp. A Propriis, & Actu…libus Pe…atis tantum.

XXXIII. …*opagatur* porro Corruptio hæc per *Generationem Naturalem*, *Job.* XIV: 4. *quis dabit mundum ex immundo? ne unus. Pſal.* LI: 7. *ecce in iniquitate formatus ſum, & in peccato fovit me mater mea. Joh.* III: 6. *genitum ex carne caro eſt &c.* cum & nemo alteri det, quod ipſe non habet. Si res hæc ulterius ſit explicanda, non eſt recurrendum ad *Animæ Traducem*, aut *Corpori* ſoli vitium tribuendum, aut culpæ omnis propagatio à *Patre* derivanda; ſed Deus ſpectandus eſt in Creatione Animæ tanquam Judex, illam ob ſcelus Adami privans integritate, & Corpus tanquam animam privatam magis corrumpens. Quia autem *Fideles* nonniſi ex parte ſunt ſanctificati, & Generatio eſt actio naturalis, hinc eorum *Liberi* etiam corrupti naſcuntur.

XXXIV. Corruptionis hujus *Pœna* eſt *Mors*, & *…ctio*; *Rom.* III: 19. ἵνα πᾶν ςόμα φράγῃ καὶ … …ος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. *Rom.* VI: 23. τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος. *Eph.* II: 3. καὶ … τέκνα φύσει ὀργῆς ὡς καὶ οἱ λοιποί; *&c.* etiamſi per Peccata Actualia illa aggravetur. Quod negant *Papiſtæ*, excogitato *Infantium Limbo* Infernali, & *Remonſtrantes*, ſolius *Damni Pœnam* perinde fingentes. *Obj.* I. *Peccatum per…actu… …mortem Jac.* I: 15. Reſp. Non ſolum,

excluſa Concupiſcentia. *Obj.* II. [illegible] *foro puniri, niſi ob Actualia ſcelera.* Reſp. In foro divino, penetrantiori, & ſeveriori etiam ob Pronitatem in illâ. Hinc jam ad Peccati Originalis expiationem etiam Mors Chriſti intervenire debuit, 1 *Joh.* I: 7. *ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus purgat nos ab omni peccato.*

XXXV. *Durat* Peccatum hoc in homine ad *Mortem*, *Rom.* VII: 17, 18, 19. *Nunc autem ego non facio illud, ſed Peccatum in me habitans &c. Gal.* V: 17. *caro enim concupiſcit adverſus Spiritum, Spiritus vero adverſus carnem*, ταῦτα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν θέλητε ταῦτα ποιῆτε. *Hebr.* XII: 23. καὶ πνεύμασι δικαίων τετελειωμένων &c. quamquam Dominium ejus in Vocatione ceſſet, *Rom.* VI: 17. *gratia Deo, quod eratis ſervi peccati, obediiſtis vero ex corde typo doctrinæ in quem traditi eſtis. Objiciunt Perfectiſtæ* varii. I. *Paulum à ſe arcere Peccatum Rom.* VII: 17, 18. Reſp. Agi de parte Pauli regenita, & de Peccatis Actualibus. II. *Nullam eſſe Damnationem credentibus Rom.* VIII: 1. Reſp. Eſſe tamen in iis multa damnabilia. III. *Per Baptiſmum peccata auferri.* Reſp. Obſignari eorundem ablationem, ſucceſſivam tantum quoad maculam.

XXXVI. Sequitur *Peccatum Actuale*, quod ſic dicitur ob relationem ad *Actiones* noſtras, variiſque nominibus, propriis & impropriis, in Scriptura venit. Definitur autem; *Defectio Actionum rationalium à Divinæ Legis præſcripto, ex originali naturæ corruptione proveniens, hominemque mortis gravioris reatui ſubjiciens.*

XXXVII. Dicitur *Defectio*, quia hoc Peccati eſt formale; & ſunt *Actiones Rationales*,

tales

tes, vel *formaliter*, vel *efficienter*, quæ à ratione diriguntur. Hæ vero cùm non deprehendantur in *Infantibus*, nondum vel recens natis, hi etiam à *Peccatis Actualibus* eximuntur; juxta *Rom.* V: 14. τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβάσεως ἀδὰμ. & *Rom.* IX: 11. μήπω γὰρ γεννηθέντων μηδὲ πραξάντων τὶ ἀγαθὸν ἢ κακόν. *Obj.* I. *Loca multa, quæ Infantibus peccatum tribuunt Pſal.* LI: 7. *Jeſ.* XLVIII: 8. &c. Reſp. De Originali, non Actuali Peccato, illa eſſe intelligenda. *Obj.* II. *Loca alia, quæ cogitationes omnes malas à pueritia dicunt Gen.* VI: 5. VIII: 21. Reſp. Hæc ideo à Nativitate infantibus non tribuere Cogitationes. *Obj* III. *Carnem Corrruptam ſemper concupiſcere Gal* V: 17. Reſp. In Adultis, qui rationis uſu jam verè ſunt prædìti.

XXXVIII. *Proveniunt* Peccata Actualia *ab Originali*, *Jac.* I: 15. ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν; & *producunt* ſe mutuo primum, *Rom.* I: 23, 24. *propterea etiam tradidit eos Deus in concupiſcentias cordum eorum &c.* 2 *Tim* III: 13. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι &c. dein & Pœnam graviorem. Vitare vero hic oportet 1. *Stoiciſmum*, qui peccata omnia *Æqualia* ponit; contra ea *Matt.* V: 22. *ego autem dico vobis, quod omnis iraſcens fratri ſuo temere reus erit in Judicio, qui autem dixerit fratri ſuo Raka reus erit in Synedria, qui autem dixerit Stulte reus erit Gehennæ Ignis. Matt.* VII: 3. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς, & contra varios pœnæ gradus *Matt.* XI: 22, 24. *Tyro*, & *Sidoni*

ni tolerabilius erit in die judicii quam vobis &c. *terræ Sodomorum tolerabilius erit in die judicii quam tibi* &c. *Luc.* XII: 47, 48. ἐκεῖνος δὲ ὁ δοῦλος, ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ ἑτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐτοῦ δαρήσεται πολλάς, ὁ δὲ μὴ γνούς, ποιήσας δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας &c. Sunt autem *Inæqualia*, reſpectu perſonæ *Peccantis*, & ſpeciei *Peccati*, *Gradus*, *Modi*, *Finis*, *Loci*, *Temporis* &c. Nullum tamen Peccatum eligere licet, quod alio minus ſit, quin ſic fiat maximum. 2. *Papiſmum*, qui Peccatum aliquod *ex Natura* ſua *Veniale* ponit; contra textus *Deut.* XXVII: 26. *maledictus qui non firmaverit verba Legis hujus faciendo ea*. *Rom.* VI: 23. τὰ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος &c. & læſionem Infinitæ Majeſtatis, quæ in omni Peccato qua tali eſt. *Obj.* I. *Non omnia Peccata eſſe digna Gehenna Matt.* V: 22. Reſp. *Agi* ad literam de combuſtione corporali in valle Hinnom, & emblematicè de ſummo Gradu Infernalis ſupplicii. *Obj.* II. *Quædam peccata eſſe inſtar feſtucæ Matt.* VII: 3. Reſp. Et hanc viſum hominis impedire, atque comparate tantum ſic dici. *Obj.* III. *Peccatum quoddam non eſſe ad Mortem* I *Joh.* V: 16. Reſp. Per Dei ſcil. gratiam ſolam in Chriſto.

XXXIX. Peccatum Actuale eſt; α vel *Omiſſionis*, vel *Commiſſionis*, & hoc quidem illo gravius; β vel *per Se*, vel *per Accidens*, ubi Opus in ſe eſt Bonum; γ vel *Cordis*, vel *Oris*, vel *Operis*; δ vel *Spirituale*, vel *Carnale*; ε vel *contra Deum*, vel *contra Proximum*, vel *contra Nos ipſos*; ϛ vel *ex Contumacia*, *Num.* XV: 30. *anima quæ fecerit manu elata*, vel *ex Infirmitate*, *Rom.*

VII:

[illegible] γὰρ κατεργάζομαι, οὐ γινώσκω, οὐ γὰρ ὃ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ τοῦτο ποιῶ: vel ex *Inſcitia*, ſeu Juris rurſus ſeu Facti, 1 *Tim.* 1: 13. [illegible] ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ, ζ vel *Manifeſtum*, [illegible] *Occultum*, *Pſal.* XIX: 13. *errores quis intelli*[illegible] *ab occultis munda me*; η vel *Clamans*, vel *Non Clamans*, *Geneſ.* IV: 10. *vox ſanguinum fratris tui clamantium ad me de terra*; θ vel *Regnans*, cui ſe ſponte ſubjicit [illegible] irregenitus, *Pſal.* XIX: 14. *etiam à ſuperbiis prohibe ſervum tuum, ne dominentur in me*: vel *Non Regnans*, cui regenitus per gratiam Spiritus reſiſtit, *Rom.* VI: 12, 14. μὴ οὖν βασιλευέτω ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι εἰς τὸ ὑπακούειν αὐτῇ ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις αὐτοῦ &c. ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει &c.

XL. Potiſſimum Peccatum Actuale eſt, vel *Remiſſibile*, vel *Irremiſſibile*; quod vulgo *Peccatum in Spiritum Sanctum* dicitur, ex *Matt.* XII: 31, 32. *omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus, ſed Spiritus Blaſphemia non remittetur hominibus, & quicunque dixerit verbum contra Filium hominis, remittetur ei, ſed quicunqua dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei neque in hoc ſeculo neque in futuro.* 1 *Joh.* V: 16. *ſi quis viderit fratrem ſuum peccantem peccato non ad Mortem, petet & dabit* [illegible] *vitam, peccantibus non ad mortem, eſt peccatum ad Mortem, pro eo non dico ut roget.* [illegible] vero uti non conſiſtit ſimpliciter in *Blaſphemia Extraordinariorum Donorum Spiritus*, quæ in omnibus irremiſſibilis non fuit, nec ſemper obtinet; ita non ſunt *Species* ejus *Sex* cum *Scholaſticis* conſtituendæ, quia ut unum Peccatum [illegible] aliis omnibus diſtinctum id conſide-

deravit Dominus. Rectius definitur; *Eu[illegible] gelicæ veritatis, per interiorem illuminationem agnitæ, ſive totius, ſive alicujus neceſſariæ, rejectio malitioſa, producens blaſphemiam, perſecutionem, & impœnitentiam, hinc plane irremiſſibilis.*

XLI. Verſatur Peccatum hoc circa *Veritatem Euangelii*, quam docet Spiritus, juxta *Hebr.* VI: 4, 5, 6. *ſemel illuminatos, qui guſtaverunt donum cœleſte, & participes facti ſunt Spiritus Sancti, & bonum Dei verbum guſtarunt & virtutes futuri ſeculi. Hebr.* X: 26, 29. μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας &c. ὁ τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος ἐν ᾧ ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας. Et debet hæc per internam Spiritus Illuminationem eſſe *Agnita*, quod operatur Spiritus 1 *Joh.* V: 6. τὸ πνεῦμά ἐςι τὸ μαρτυροῦν ὅτι τὸ πνευμά ἐςι ἡ ἀλήθεια. Unde Angelis, Adamo lapſo, Paulo &c. hoc Peccatnm non eſt tribuendum.

XLII. Actus eſt hujus *Rejectio*; ſive præceſſerit Profeſſio externa, ſive hæc non adfuerit, uti in Phariſæis multis.

XLIII. Principium tandem eſt, non Infirmitas, qualis in Petro viſa eſt, ſed *Malitia*, & *Odium*, uti arguunt phraſes, *prolabendi*, *[illegible] peccandi*, *conculcandi* &c. Et poteſt Odium hoc cum Agnitione bene conciliari, quia Voluntas ſequitur tantum Judicium Practicum, Ultimum, & Comparatum, Intellectus.

XLIV. Uti vero demonſtratur hoc Peccatum per *Blaſphemiam*, & *Perſecutionem*, ita *Pœnitentiam non* admittit, *Hebr.* VI: 4, 6. ἀδύνατον, &c.

&c. καὶ παραπεσόντας πάλιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν &c. & eſt plane *Irremiſſibile*, juxta Chriſti vocem, *Matt.* XII: 32. οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ, οὔτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι, οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι, & Johannis dictum 1 *Joh.* V: 16. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον &c. Quod fluit ex Dei Propoſito, & Peccati hujus Natura, in quo unicum ſalutis medium cognitum odio habetur.

XLV. Non poteſt per ordinaria Spiritus dona certo dignoſci, quinam Peccati hujus rei ſint; quia nec illuminatio Spiritus, nec hominum animus, perſpicitur. Unde Johannis dictum 1 *Joh.* V: 16. οὐ περὶ ἐκείνης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ, pertinet maxime ad tempora illa, quibus notitia hæc per dona extraordinaria concedebatur; præterquam quod de *Peccato*, & non de certa cognitaque Perſona ejus rea, agat Johannes.

CAPUT XVI.

De Pœna Peccati.

AD Miſeriam præter Peccatum ſpectat Pœna, quæ ſub nomine *Mali*, *Maledictionis*, & *Mortis*, frequenter venit; uti *Mors* rurſus eſt triplex, *Corporalis*, cum calamitatibus præcedentibus; *Spiritualis Eph.* II: 1. ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις; & *Æterna*, ſeu *Secunda* *Apoc.* II: 11. ὁ νικῶν οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ δευτέρου. *Apoc.* XX: 6. ἐπὶ τούτων ὁ θάνατος ὁ δεύτερος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν. Non notat autem hic Pœna, ſtricte Satisfactorium Malum,

lum, vel latius Malum quodcunque, ſed Ma[illegible] cum Relatione ad peccatum, ex qua flua[illegible].

II. Definitur ſic Pœna; *Malum homini propter peccatum à Deo illatum, ad gloriæ ſuæ laudem, & hominis vel exitium, vel ſalutem.*

III. Eſt Pœna *Malum*, ſemper in ſe *Damnoſum*, & *Moleſtum*, ſæpe etiam *Turpe*; cùm Deus *Peccata Peccatis* etiam *punit*, in Diverſis Perſonis, 2 *Sam*: XII: 11, 12. *ecce ego ſuſcitans ſuper te malum è domo tua, & accipiam uxores tuas coram oculis tuis, & dabo ſocio tuo, & cubabit cum uxoribus tuis coram oculis ſolis hujus, quia tu feciſti in abſcondito &c.* 1 *Reg*. XI: 31. *ecce ego ſcindo regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus &c.* & in Iiſdem Perſonis, *Jeſ*. VI: 9, 10. *impingua cor populi hujus, & aures ejus aggrava &c. Rom*. I: 24, 25, 26. *propterea etiam tradidit eos Deus in concupiſcentias cordum eorum, ad impuritatem &c. propterea tradidit eos Deus εἰς πάθη ἀτιμίας &c.* 2 *Theſſ*. II: 11, *propterea mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio &c. Objiciunt Pelagiani*. 1. *Pœnam & Peccatum Formali ſuo diſtingui*. Reſp. Idem tamen vario modo poſſe conſiderari. II. *Hominem ad Pœnam involuntariè, ad Peccatum voluntariè ſe habere*. Reſp. Neutrum univerſaliter verum eſſe. III. *Pœnam omnem eſſe à Deo*. Reſp. Sæpe tantum Directive, non ſemper Effective.

IV. Pœna alterutro modo omnis *à Deo* eſt, vel mediate, vel immediate, juxta loca *Jeſ*. XLV: 6, 7. *formans lucem, & creans tenebras, faciens pacem & creans malum, ego Jehovah faciens omnia hæc, Thren*. III: 38. *ex ore Altiſſimi an*

non

[illegible] egreditur malum & bonum? Hamoſ. III: 6. *[illegible] erit malum in civitate & Jehovah non faciet?*

V. Obtinet ſtricte in ſolis *Rationalibus Creaturis*; etiamſi malum, quod harum pœnam conſtituit, ſæpe etiam cadat in Irrationales., *Gen.* III: 17. *maledicta terra propter te*, *Geneſ.* VIII: 21. *non addam amplius terræ maledicere propter hominem.* Et ſunt hæ, vel in ſe, vel per imputationem, neceſſario *Peccatrices*; cum alias Dei Sanctitas, Juſtitia, & Bonitas, Pœnam non admittant.

VI. *Finis ſupremus* ſemper eſt *Divinarum* virtutum *Gloria Ezech.* VII: 9. *& ſcietis quod ego Jehovah percutiens. Rom.* III: 25. εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ *&c. Subordinatus* autem quandoque *Satisfactio* Juſtitiæ Divinæ, quando Pœna *Stricte dicta* audit; quandoque hominis *Salus.* Quæ pœna, *Latius* ſic *Dicta*, iterum eſt; vel *Caſtigatoria*, *Prov.* III: 11, 12. *caſtigationem Jehovæ fili mi ne rejicias, & ne faſtidias increpationem ejus, quoniam quem diligit Jehovah increpat, & ſicut pater filio bene vult. Apoc.* III: 19. ἐγὼ, ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παιδεύω *&c.* vel *Probatoria*, *Geneſ.* XXII: 1. *& Deus tentavit Abrahamum. Job.* I: 12. *ecce omne quod illi in manu tua &c.* vel *Martyrii*, *Act.* VI: 41. *gaudentes* ὅτι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ κατηξιώθησαν ἀτιμασθῆναι. *Phil.* I: 29. ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ Χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν. 2 *Tim.* III: 12. καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται, *&c.*

VII. In Pœnis etiam *Satisfactoriis*, in primis *Pu-*

Publicis, aliorum *Salutarem Inſtitutionem* D[illegible] intendit, *Luc.* XVII: 32. μνημονεύετε τῆς γυναικὸς Λώτ. 1 *Cor.* X: 6 11. ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν &c. ταῦτα δὲ πάντα τύποι συνέβαινον ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν. &c. Quorſum refer omnino *Diluvium* tempore Noachi; quod quin fuerit *Univerſale* dubitare non licet, tum ob teſtimonia Scripturæ., *Gen.* VI: 11. *& corrupta eſt terra coram Deo, & repleta eſt terra iniquitate &c. Geneſ.* VII: 19, 20. *& aquæ invaluerunt valde admodum ſuper terram, & operti ſunt omnes montes excelſi qui ſub toto cœlo, quindecim cubiti: deſuper invaluerunt aquæ, & operti ſunt montes &c.* 2 *Pet.* II: 5. καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο &c. tum ob *Dei Potentiam*, in colligendis undique aquis, ejuſdemque *Bonitatem* in curanda Arca, quæ cæteroquin non fuiſſet neceſſaria.

VIII. Pœna eſt vel *Temporalis*, vel *Æterna*, vel *Corporalis* item, vel *Spiritualis*. Ad Pœnam Temporalem & Corpoream ſpectant; *Vitia* corporis *Nativa*; *Moleſtiæ* & *Labores* hujus vitæ *Geneſ.* III: 17, 18, 19. *in labore edes de ea cunctis diebus vitæ tuæ &c. in ſudore vultus tui edes panem &c. Morbi* omnes *Job.* XXXIII: 19, 20. *& corripitur per dolorem ſuper cubile ſuum, &c.* denique *Mors*, & *Corruptio* conſequens; quam per longanimitatem Deus Adamo lapſo mox non immiſit, & cujus Maledictio à fidelibus per Chriſtum eſt ablata.

IX. Pœna Temporalis, & Spiritualis eſt; *Nativa* animæ corporiſque *Corruptio*; major ſuperveniens *Induratio*; actuale *Peccatum* in-

le

de profluens, *Horror* etiam *Conſcientiæ* in peccantibus, *Prov.* XXVIII: I. *fugiunt improbi quique, nec eſt perſequens &c.*

X. Pœnam vero amplius *Æternam* exigit *Infinita* Dei *Majeſtas*, per Peccatum omne læſa; & continua *Peccatorum* quoque *Multiplicatio.*

XI. Non conſiſtit hæc in ſubjecti *Annihilatione*, uti volunt *Sociniani*; quia in ea dantur gradus *Matt.* XI: 22, 24. *tolerabilius erit Tyro, & Sidoni in die judicii quam vobis &c. tolerabilius erit terræ Sodomorum in die judicii quam tibi &c.* & adeſt ſenſus *Matt.* XIII: 42. ἐκεῖ ἔϛαι ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων &c. neque foret tum melius damnando non eſſe nato, contra *Matt.* XXVI: 24. *Obj.* I. *Permanentiam competere ſolis Piis* I *Joh.* II: 17. Reſp. Felicem, & optatam. *Obj.* II. *Mortem, & Perditionem tribui impiis Matt.* X: 28. 2 *Theſſ.* II: 9. Reſp. Neutram dicere Annihilationem, ſed utramque ſeparationem triſtem à Deo. *Obj.* III. *Dei Juſtitiam pro Peccato Momentaneo non admittere pœnam æternam.* Reſp. Imo exigere omnino, quatenus Infinitæ Majeſtatis læſio compenſari in creatura finita aliter nequit.

XII. Conſiſtit hæc Pœna in *Excluſione* animæ à fruitione Dei gratioſa; in *Detruſione* in Infernum, locum communem ſupplicii; in Divinæ *Iræ Senſu* deſperatiſſimo; tandem in *Corporum* reſuſcitatorum *Dolore* intenſiſſimo, ad quem an etiam pertineat *Ignis Corporeus*, incertum eſt. Confer *Matt.* VIII: 12. *filii regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentium Matt.* XVIII: 34. *& iratus Dominus ejus tradidit eum tortoribus*, ἕως οὗ ἀποδῷ

πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. *Matt.* XXII: 13. *ligate illius pedes, & manus tollite eum & ejicite in tenebras exteriores &c. Matt.* XXV: 41. *abite à me maledicti in ignem æternum paratum Diabolo, & angelis ejus, &c.*

XIII. *Gradus* dantur hujus Pœnæ quoad *Intenſionem*; non quoad *Extenſionem*, cum ſit abſolute Æterna. Neque ſtatui debet æterna aliqua *Pœna Damni*, abſque omni *Pœna Senſus*.

XIV. Omnis hæc ſpecies Pœnæ concurrit *in Impiis*, qui ſatisfaciunt Divinæ Juſtitiæ. Quin etiam *in Chriſto*, ut ſponſore Electorum, eadem locum habet; cui nec *Mors Spiritualis*, quoad Divinam derelictionem, nec *Æterna*, & *Infernalis*, quoad genus mali, & id quod pœnæ hujus conſtitutivum magis, quam conſecutivum eſt, negari poteſt.

CAPUT XVII.

De Fœdere Gratiæ, Euangelio, & varia hujus Oeconomia.

IN STATUM GRATIÆ *reſtituit* Deus hominem, per *Fœdus* novum, quod *Gratiæ* appellari ſolet.

II. FOEDUS Hebraicè בְּרִית appellatur; non tam à *Cæſis* Animantibus *Jer.* XXXIV: 18, 19. *qui non firmarunt verba fœderis quod ceciderunt coram me vitulo quem conciderunt in duo & tranſierunt inter ejus partes &c.* juxta ſignificationem τοῦ ברא/ in *Pihel*, cum ab *Electione* Perſona-

[illegible]arum, & conditionum, juxta vim verbi ברה.
Apud *Helleniſtas* dicitur διαθήκη, quæ vox, apud Græcos alios vulgo *Teſtamentum* notans, [illegible] in N. Teſt. non niſi ſemel, & fortè iterum ſu[illegible] *Gal.* III: 15. ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην, οὐδεὶς ἀθετεῖ ἢ ἐπιδιατάσσεται. *Hebr.* IX: 16. 17. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου, διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία: alias hic *Fœdus* deſignans, dum memorantur *Præcepta*, *Promiſſa*, *Sanguis*, *Mediator*, *Sponſor*, διαθήκης. Poteſt vero *Fœdus* hoc ob varias cauſas *Teſtamentarium* dici, & ſic Teſtamenti nomine merito quoque venit. Non notat porro *Fœdus* hic, vel ſimplex *Statutum* immutabile, vel *Promiſſum*, *Præceptum*, aut *Sigillum* Fœderis, ſed *mutuam Conventionem* propriiſſimè.

III. Fœdus hoc GRATIÆ dicitur; quia *ex Gratia* ſpeciali initum eſt, *promittitur* heic *Gratia*, atque eadem *Conditiones* etiam Fœderis *operatur* in homine. Alias *Euangelicum*, *Fidei*, *Novum*, quoque appellatur.

IV. Definitur; *Conventio gratioſa Deum inter, & hominem peccatorem electum variis modis, & gradibus ab initio lapſus per Euangelium pluribus revelata; per quam ob intercedentem Chriſti mediationem credentibus, & reſipiſcentibus gratia ſalutaris omnis, & gloria addicitur, Sacramentorum uſu obſignata, atque Eccleſiæ actu præſtita.*

V. Fœdus hoc, licet μονόπλευρον dici queat ob operationem Divinæ gratiæ in nobis, eſt tamen δίπλευρον quoque, quatenus initur inter *Deum*, & peccatorem *Electum*, atque ille tum *Promittit* gratiam, & gloriam, tum *Stipulatur* fidem, & reſipiſcentiam, *Gen.* XVII: 1, 2. *ego*

Deus omniſufficiens, ambula coram me, & eſto perfectus, & dabo fœdus meum inter me, & inter te, &c. *Matt.* XI: 28, 29. δεῦτε πρός με πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς, ἄρατε τὸν ζυγόν μου εἰς ὑμᾶς &c. hic vero *Adſtipulatur, &* *Reſtipulatur, Pſal.* XXVII: 8. *pro te dicit cor meum, quærite faciem meam, faciem tuam Jehovah quæram. Thren.* III: 24. *pars mea Jehovah, dicit anima mea, propterea ſperabo in eo.*

VI. *Verbum*, quo conventio hæc homini declaratur, eſt, non *Lex*, quæ potius Propriam Obedientiam deſcribit, ſed *Euangelium.* Quæ duo cum in hac materia opponantur, *Rom.* III: 21, 27. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχὶ, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. *Rom.* VI: 14. *non eſtis ſub Lege, ſed ſub Gratia. Rom.* X: 5, 6. *Moſes deſcribit Juſtitiam ex Lege, qui fecerit illa homo vivet in illis, Juſtitia autem ex Fide ita dicit &c.* non debet ipſa Formula Fœderis Gratiae in Lege quæri; nec ab altera parte Euangelium in Legem Novam, & Perfectiorem mutari.

VII. EUANGELIUM notat ex origine Græca *nuncium bonum*; *coll. Jeſ.* LII: 7. *quam amœni ſunt ſuper montibus pedes Euangelizantis, prædicantis pacem, Euangelizantis bonum, praedicantis ſalutem &c.* & dicitur illud merito, *Dei, Chriſti, Regni, Pacis, Salutis, &c.* Uſurpatur autem heic non ſtricte de doctrina Chriſti nati, paſſi, & ſuſcitati, quod *Euangelium Impletionis* dicitur, ex *Rom.* I: 1. ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν &c. ſed latius, ſic ut *Euangelium Promiſſionis*, ſeu ἐπαγγελίας complectatur, juxta *Hebr.* IV: 2. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι καθάπερ κἀκεῖνοι &c.

Adeo

[illegible] ut ſit heic *integra Fœderis Gratiæ Doctrina.*

VIII. Eſt Euangelium hoc *à Deo revelatum*, Rom. XVI: 25, 26. *φανερωθέντος δὲ νῦν διά τε γραφῶν προφητικῶν κατ' ἐπιταγὴν τῦ αἰωνίυ Θεῦ*, &c. 1 Cor. II: 7, 8, 9. *λαλοῦμεν σοφίαν Θεοῦ ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν ὁ Θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν &c.* & quidem *hominibus Lapſis*; potiſſimum *Electis*, ſed & ſecundario *Reprobis*, non omnibus, ſed multis, *Matt.* XXII: 14. *multi enim ſunt vocati, pauci electi. Hebr.* IV: 2. *ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνυς, μὴ συγκεκραμένος τῇ πίστει τοῖς ἀκύσασιν. Act.* XIII: 46. *ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον πρῶτον λαληθῆναι τὸν λόγον τῦ Θεῦ ἐπειδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτόν, &c.* Unde tamen Virtus amplectendi fœdus in his male colligas; dum horum convictioni majori tantum inſervit iſthæc Vocatio Externa.

IX. *Non* eſt Fœderis hujus patefactio *Univerſalis*; cum ante Chriſtum ſub Moſe Gentes præter Judæos hinc fuerint excluſæ, *Pſ.* CXLVII: 19. 20. *annunciat verba ſua Jacobo, ſtatuta ſua & jura Iſraeli, non facit ſic omni genti, & jura non norunt. Actor.* XIV: 16. *ὃς ἐν ταῖς παρῳχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. Act.* XVII: 30. *τὺς μὲν ὖν χρόνυς τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ Θεός &c.* & cum poſt Chriſtum, ſublato jam gentium diſcrimine, juxta *Geneſ.* XXII: 18. *benedicentur in Semine tuo omnes gentes terræ &c.* aliquibus ſemper non contigerit Euangelium, *Matt.* X: 5, 6. *εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε, πορεύεσθε δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκυ Ἰσραήλ. Matt.* XV: 24. *οὐκ ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς*

τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. *Actor.* XVI: 6, 7. *impediti à Spiritu S. loqui ſermonem in Aſia &c. tentarunt in Bithyniam proficiſci, ſed non ſivit eos Spiritus &c.* Nec ipſum etiam Fœdus ad omnes ſpectat; cum Beneficia ejus paucis contingant.

X. Non debent hic *Univerſaliſtæ* recurrere, vel ad vocationem communem *in Parentibus*, cum homo in Fœdere Gratiæ non ita ut in illo Operum poſteros repræſentet; vel ad *Opera Providentiæ*, quæ modum perveniendi ad Deum non declarant. 1. *Dei Bonitatem exigere ſufficientem manifeſtationem viæ ſalutis in omnibus.* Reſp. Neutiquam, cum ſua culpa lapſus ſit homo, & ſic juſte puniatur. *Obj.* II. *Gratiam ſalutarem apparuiſſe omnibus Tit.* II: 11. Reſp. Omnibus generibus hominum, non ſingulis hominibus, & quidem ſub N. Teſt. *Obj.* III. *Melchizédekum, Jobum, alioſque multos, etiam olim doctrinam gratiæ cognoviſſe.* Reſp. Hos paucos ab omnibus multum diſtare; & vixiſſe vel ante Moſen, vel conſortio Iſraelis eſſe uſos. *Obj.* IV. *Gentiles Sacrificiis ſuis cognitionem Evangelii eſſe teſtatos.* Reſp. Veram rationem ſacrificiorum ignoraſſe eos; nec inde niſi neceſſariam ſatisfactionem pro peccatis conſequenter poſſe colligi ipſis fuiſſe perſpectam.

XI. *Cœpit* Euangelii prædicatio *Mox à Lapſu*; unde tempori V. Teſt. idem tribuitur ſæpe, *Gal.* III: 8. *prævidens Scriptura, quod ex fide juſtificaret gentes Deus, ante euangelizavit Abrahamo.* *Hebr.* IV: 2, 6. καὶ γάρ ἐσμεν εὐηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι &c. καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελισθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν. I *Pet.* III: 9. *ad*

& hoc enim mortuis Euangelizatum eſt &c. uti & adſcribitur electis iſtius ætatis idem Mediator, *Act.* IV: 12. *non eſt in alio quoquam ſalus, neque aliud nomen ſub cœlo datum in hominibus in quo debeamus ſervari.* I *Tim.* II: 15. *unus Deus, unus & Mediator Dei ac hominum homo Chriſtus Jeſus,* & juxta eadem Beneficia Gratiæ, & Gloriæ, *Matt.* XXII: 31. *de reſurrectione mortuorum an non legiſtis dictum vobis a Deo dicente, ego ſum Deus Abraham, &c. Actor.* XV: 11. διὰ τῆς χάριτος κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ πιστεύομεν σωθῆναι καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι. *Rom.* IV: 3, 9. *credidit Abraham Deo*, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην &c. ὁ μακαρισμὸς οὖν οὗτος ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν &c. eadem Officia Fidei, & Reſipiſcentiæ, *Joh.* VIII: 56. *Abraham pater veſter exſultavit ut videret diem meum, & vidit & gaviſus eſt. Hebr.* XI: 8, 13. 24. πίστει καλούμενος Ἀβραὰμ ὑπήκουσεν &c. κατὰ πίστιν ἀπέθανον οὗτοι πάντες &c. πίστει Μωσῆς μέγας γενόμενος &c. ejuſdemque generis Sacramenta, *Rom.* IV: 11. *& accepit ſignum circumciſionis* σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως. I *Cor.* X: 2, 3, 4. *& omnes in Moſen baptizati ſunt &c. & omnes eandem eſcam ſpiritualem ederunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt &c.* Quin & reperimus in ſcriptis V. Teſt. Euangelium, inde à promiſſione Paradiſiaca *Gen.* III: 15. luculenter deſcriptum: & Patres fide in illud recumbentes, *Job.* XIX: 25. *ego novi Redemptorem meum vivere &c.* 2 *Sam.* XXIII: 5. *quoniam omnis ſalus mea, & omnis voluptas, quamquam non faciat germinare, &c.*

XII. Adverſantur præ aliis *Sociniani*, qui Carnalia, & Legalia omnia Patribus V. T. tribuunt,

buunt, atque promiſſa Spiritualia, Præceptum Fidei, ac Mediatorem fœderis hujus, illis negant. *Obj.* I. *Euangelium olim fuiſſe promiſſum Rom.* I: 2, 3. *& ſimul abſconditum Rom.* XVI: 25, 26. *ſub N. T. vero cœptum demum prædicari Tit.* II: 3. *&c.* Reſp. Iſthæc vera eſſe de Euangelio Impletionis, & de Clariſſima prædicatione, etiam inter Gentes. *Obj.* II. *Chriſtum Novi Teſt. Hebr.* VIII: 6. *Moſen autem V. Teſt. eſſe Mediatorem Gal.* III: 19. Reſp. Chriſtum, etiamſi ob tempus manifeſtationis ad Novum Teſt. referatur, omnino etiam fidelium V. T. fuiſſe Mediatorem; Moſen vero ſic dici externe, & typicè. *Obj.* III. *Promiſſa gratiæ N. Teſt. vindicari, tum alibi paſſim, tum in vaticiniis Propheticis Jer.* XXXI: 31, 33. *coll. Hebr.* VII: 22. VIII: 6. Reſp. Promiſſa hæc competere Fœderi Gratiæ in oppoſitione ad Fœdus Operum; & ſub Oeconomia N. T. latius diffundi, clarius proponi, & gradu augeri tantum. *Obj.* IV. *Deum olim poſtulaſſe Obedientiam propriam Lev.* XVIII: 4, 5. *ſub N. Teſt. demum Fidem in Chriſtum Gal.* III: 23. Reſp. Mandatum Obedientiæ Propriæ ad Convictionem tantum feciſſe; Fidem vero in Chriſtum olim rectè magis, quam nunc, eſſe prædicatam.

XIII. Ex fermento hoc *Pelagiano* eſt, quod Papiſtæ Patribus ante Chriſtum *Limbum Infernalem* tribuunt; quodque alii nimium inter Sacramenta utriuſque Fœderis diſcrimen ponunt. Vellemus etiam omnino, non urgeri à *Recentioribus* ex noſtris phraſes duriſſimas de Patribus V. T. quaſi Verâ Remiſſione, Adoptione &c. hi caruiſſent, & eſſent omnia hæc

Fœ-

Fœderis gratiæ beneficia Bona Priva Novi Teſtamenti.

XIV. Fœderis hujus Gratiæ *Oeconomia* poteſt dici *Triplex*; α *Antelegalis* ſc: à lapſu ad Moſen, quam hodie *Promiſſionis* multi appellant; β *Legalis*, à Moſe ad Chriſtum, quam *Vet. Teſt.* eidem dicunt; γ & *Euangelica*, ſeu *N. Teſt.* à Chriſto ad finem ſeculorum. Eſt enim revera magnum diſcrimen in adminiſtratione gratiæ, ante & poſt Moſen, qui verbum ſcriptum dedit, Legem perfecit, unum populum præ aliis omnibus aſſumpſit &c.

XV. Id tamen diſplicet nobis. 1. Quod hodie à multis τριχοτομία hæc, cum contemptu διχοτομίας, ut *plane neceſſaria* urgeatur; cum *Vet. Teſtamentum* ad Moſen non reſtringat prorſus Scriptura, & *Promiſſionem* omni tempori ante Chriſtum tribuat eadem, *Act.* XIII: 32. *nos euangelizamus Vobis factam Patribus promiſſionem, quod hanc Deus impleverit nobis filiis eorum Jeſum ſuſcitans. Rom.* I: 2. ἀφωρισμένος εἰς εὐαγγέλιον Θεοῦ, ὃ προεπηγγείλατο διὰ τῶν προφητῶν αὐτοῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις. 2. Quod cum τριχοτομίᾳ jungantur variæ *Hypotheſes alienæ*, de Legis Ceremonialis origine, & cauſa, aliiſque. 3. Quod in expoſitione *Teſtamentorum* plane nova, minuſque conſulta teneatur ab iis via, dum. α *Teſtamentum* à Fœdere prorſus diſtinguunt. β *Teſtamentum* præter Vetus, & Novum *Tertium* ponunt, quod ſit *Æternum*; cum hoc nomen in Scripturis habeat ipſum Fœdus Gratiæ, vel ejus Oeconomia Nova, *Hebr.* XIII: 20 *Deus pacis qui reduxit ex mortuis magnum ovium Paſtorem Jeſum Chriſtum* ἐν αἵματι

διαθήκης αἰωνίου, *coll. Matt.* XXVI: 28. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης *&c.* γ. Quod *Teſtamentum Vetus, & Novum* eſſentialiter diſtinguant; illud definientes *propoſitum Dei de danda Iſraeli terra Canaan, ut pignore melioris & permanentis hæreditatis*; hoc autem deſcribentes ut *propoſitum Dei de danda Iſraeli hæreditate gentium cum reliquis bonis melioribus.* Cum tamen Unum, idemque Fœdus, & Teſtamentum Gratiæ, in accidentalibus, circumſtantiis, & adminiſtratione diverſum, Theologi hactenus ex Scripturis in his nominibus intellexerint.

XVI. Communem ergo ſequimur potius viam, ut *Oeconomia* Fœderis gratiæ primâ diviſione ſtatuatur *Duplex*, una ante, & altera poſt Chriſtum; ſicut præit Scriptura *Act.* XIII: 32. *nos euangelizamus vobis factam patribus promiſſionem. Rom.* I: 2, 3. *Euangelium Dei, quod antea promiſit per Prophetas ſuos in Scripturis ſanctis, de Filio ſuo facto ex ſemine Davidis &c. Hebr.* I: 1. πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως πάλαι ὁ Θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν ἐν τοῖς προφήταις ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, *&c.* & docet id Diviſionis generalis natura, quæ Subdiviſionis membra inter ſe non debet opponere. Si enim omne diſcrimen temporis ante Chriſtum primam diviſionem debet ingredi, non Triplex, ſed Quadruplex, & Quintuplex Oeconomia ſtatui debebit; dum in generali conceptu tempus omne ante Chriſtum verè convenit.

XVII. *Oeconomia* verò ante Chriſtum inde à Prot-Euangelio dicitur *Vetus Teſtamentum*, vel

vel *Fœdus*, præeunte Paulo *Hebr.* x: 15, 16. *propter hoc Novi Fœderis Mediator eſt*, ὅπως θανάτου γενομένου εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων &c. ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου &c. ſicuti illa etiam [illegible]onis debuit *veteraſcere*, & Circumciſio, quæ fuit V. Teſt. Sacramentum, obtinuit juxta Sacrificia longe ante Abrahamum, nec aliud quam Duplex Fœdus Salutis admittit Scriptura. *Obj.* I. *Fœdus Vetus non eſſe initum cum Patribus Deut.* v: 2, 3. Reſp. Non ſolis, nec eo modo. *Obj.* II. *Fœdus Vetus erectum eſſe cum Iſraele in deſerto Jer.* XXXI: 31, 32. *Gal.* IV: 24. *Hebr.* IX: 18, 20. Reſp. Solenniter tunc conſummatum, renovatum, & confirmatum; uti Lex ipſa Moralis ibi lata, quæ tamen antea obtinuerat. *Obj.* III: *Differentiam eſſe magnam inter tempus ante, & poſt Moſen.* Reſp. Differentiam item eſſe magnam ante, & poſt Abrahamum; itaque hinc debere V. Teſt. Oeconomiam ſubdividi, in ejus *Initium*, ab Adamo ad Abrahamum, *Progreſſum*, ab Abrahamo ad Moſen, & *Complementum*, inde à Moſe ad Chriſtum.

XVIII. Oeconomia poſt Chriſtum *Novum Fœdus*, vel *Teſtamentum* audit; & habet iterum ſucceſſivos Gradus, quibus cœpit, & Vetus exſpiravit. Eſt enim ejus *Initium* primum in Chriſti Incarnatione, *Gal.* IV: 4. *cum venit plenitudo temporis, emiſit Deus filium ſuum factum ex muliere &c.* *Progreſſus* in ejus manifeſtatione per prædicationem Joh. Baptiſtæ & propriam, *Marc.* I: 1, 2. *initium Evangelii Jeſu Chriſti Filii Dei &c.* *Conſummatio* vero in morte, &

& reſurrectione conſecuta *Hebr.* IX: 15, 16, 17. *propter hoc Novi Fœderis Mediator eſt, ut morte interveniente ad redemptionem tranſgreſſionum ſub primo fœdere &c.* ὅπου γὰρ διαθήκη θάνατον ἀνάγκη φέρεσθαι τοῦ διαθεμένου, διαθήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς βεβαία &c. Durabit vero hæc Oeconomia ad finem mundi uſque, dum externa Eccleſiæ fata ſæpe variant.

XIV. Ita *Fœdus* hoc utrumque in doctrinæ *ſubſtantia Unum* eſt, ut multis tamen modis *Differant*; initio ſc. duratione, amplitudine, facilitate, libertate, claritate, ſuavitate, perfectione &c.

CAPUT XVIII.

De Mediatore Fœderis Gratiæ.

Fœdus Gratiæ quia nititur MEDIATORE, hic præ aliis ejus partibus propius ſpectandus eſt, *coll.* I *Cor.* II:2. *non judicavi ſcire quicquam in vobis niſi Jeſum Chriſtum, & hunc crucifixum.*

II. Legitur ſexies nomen *Mediatoris*, ſeu μεσίτου in N. Teſt. *Gal.* III: 19, 20. I *Tim.* II: 5. &c. & ſumitur aliquando latius, ut ad *Internuncium* inter partes diſſidentes extendatur, quo etiam ſenſu Moſi tribuitur *Gal.* III: 19. ἐν χειρὶ μεσίτου, *coll. Deut.* V: 5. *ego ſtabam inter Jehovam & inter vos in tempore illo ad nunciandum vobis verbum Jehovæ &c. & Hebr.* VIII: 6. ὅσῳ καὶ κρείττονός ἐστι διαθήκης μεσίτης &c. aliquando autem ſtrictius, uti ſic *Mediator* inter

Deum

Deum, & hominem ille eſt verè; *qui ſatisfactione Dei ut partis læſæ ab homine, ac merito gratiæ ſpiritualis efficacis ad hominis converſionem, & gloriæ æternæ, Deum cum homine reconciliat, & perfectiſſime unit.* Quem ſignificatum vocis, ubi Chriſto tribuitur, probamus; ex natura Partium heic diſſidentium; ex ſynonymis etiam *Sponſoris & Servatoris*; ex addita denique ad Mediatorem mentione *λύτρȣ, mortis*, *ſanguinis* &c. *Objiciunt Sociniani.* I. *Quod Moſes etiam dicatur Mediator.* Reſp. Minus vere, & plene quam Chriſtus, tanquam hujus typus. II. *Quòd poſt Mediatoris mentionem Teſtimonium memoretur* 1 *Tim.* II: 6. Reſp. Mediationem Chriſti per dationem ἀντιλύτρȣ proponi ibi ut ſummam teſtimonii Euangelici; *unus Mediator Dei, & hominum &c.* *ὁ δȣ̀ς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῖς ἰδίοις.*

III. Mediatoris *Neceſſitas* ex Dei Juſtitia, & hominis Miſeria, adeo plane fluit, ut Gentiles eam in Sacrificiis, & Sacerdotibus ſuis ſatis agnoverint.

IV. Debet hic eſſe Mediator, tum à *Parte Hominis*, ut hic ad Deum potenter convertatur, *Rom.* VIII: 7. *τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν.* 1 *Petr.* II: 24. *ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις ἀπογενόμενοι τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν*, *&c.* tum *à Parte Dei*, ut hujus ira tollatur, *Jeſ.* LIX: 2. *iniquitates veſtræ diviſionem faciunt inter vos, & inter Deum veſtrum &c. Gal* III: 13. *Chriſtus nos redemit à maledictione legis, factus pro nobis maledictio, &c.* Negant vero peſſimè poſterius hoc *Sociniani*, & *Objiciunt* 1. *Nunquam Deum nobis dici reconciliatum*, *coll. Rom.* V: 10. Reſp. Illud phraſi reconcilia-

liationis noſtræ cum Deo implicite contineri, & per alias phraſes rem hanc ſatis exponi. II. *Deum nos amare dum dat Mediatorem Joh.* III: 16. Reſp. Eum nobis ita bene velle, ut tamen Juſtitiæ ipſius pro noſtris peccatis debeat ſatis fieri. Fluit etiam ex Mediatione ab utraque parte Neceſſitas *Muneris Prophetici*, *Sacerdotalis*, *& Regii*, in Mediatore; ad annunciandam inſciis, acquirendam reis & applicandam impotentibus, ſalutem. Quod & innuunt Vaticinia vetera.

V. Notamus porro. I. Quoad *Naturam* Mediatorem debuiſſe eſſe; & *Hominem* verum, ob Dei juſtitiam maxime; & *Deum* verum, ob infinitum malum auferendum, & bonum conferendum. 2. Quoad *Attributa*; tum *Unum*, ut ad Apoteleſmata ſufficeret; tum *Sanctiſſimum*, ne ipſe pro ſe ſatisfacere teneretur, aut Mediatore alio opus haberet, *coll. Hebr.* VII: 26. *talis nos decebat Pontifex*, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν &c. Prænunciata etiam ſunt à Prophetis; & *Humanitas* ejus *Gen.* III: 15. *inter ſemen tuum & ſemen ejus &c.* & *Deitas Pſal.* II: 7. *Filius meus tu, ego hodie genui te. Pſal.* XLV: 8. *propterea unxit te Deus Deus tuus &c.* & *Unitas Jeſ.* VII: 14. *vocabis nomen ejus Himmanuel*, & *Sanctitas Jeſ.* XLII: I. *electus meus quo delectatur anima mea. Dan.* IX: 24. *ad ungendum ſanctum ſanctorum &c.*

VI. Quæſtio nimis curioſa eſt, an Deus pro ſapientia, & potentia ſua infinita *non alio medio* homines liberare *potuiſſet*; dum alius ſaltem modus nobis non conſtat, & eſt hic Deo de-

decentiſſimus omni ratione, ut alium quærere non deceat.

VII. Ut *Gentiles* convincamus, *Jeſum eſſe Mediatorem*, urgere licet ejus Doctrinam ſanctiſſimam, & efficaciſſimam; ejus Interceſſionem, & Paſſionem Sacerdotalem; ejus etiam Potentiam Regiam, in Eccleſiæ collectione, gubernatione, defenſione liquentem, inprimis per Miracula præſtita, quæ ne ipſi hoſtes infeſtiſſimi negare potuerunt.

VIII. Contra *Judæos* in prima acie conſtituimus loca, quæ *Tempus Adventus* Meſſiæ determinant ſic; ut debuerit adeſſe ante plene ablatum à Juda Imperium *Gen.* XLIX: 10. *non recedat Sceptrum ex Juda & Legiſlator ab inter pedes ejus*, עד כי יבא שילה / *donec veniat Shiloh*, *& ei obedientia populorum*; cum familia Davidis diſtincta, ſed depreſſa ſupereſſet, *Jeſ.* XI: 1. *exibit virga de ſtirpe Iſai & ſurculus ex radicibus ejus creſcet*; in diebus Regni Quarti *Dan.* II: 44, 45. ac intra Septuaginta Septimanas ab Exitu Edicti pro Judæorum reditu ex Babel, & Urbis Reædificatione, *Dan.* IX: 24, 25, 26. *ſeptimanæ ſeptuaginta deciſæ ſuper populum tuum & ſuper civitatem ſanctam tuam, ad claudendum prævaricationem & ad obſignandum peccata, & ad expiandum iniquitatem, & ad adducendum juſtitiam æternam &c.* cum denique adhuc ſtaret Templum Secundum *Hagg.* II: 8, 10. *& accedent ad deſiderium omnium Gentium, & implebo Domum iſtam gloria &c. magna erit gloria Domus iſtius poſtremæ præ primæ, dixit Jehovah exercituum; & in loco iſto dabo pacem &c. Mal.* III: 1. *& repente veniet ad Templum ſuum Dominus*

quem

quem vos quæritis, & *Angelus Fœderis quem vos vultis &c.* Nec debuit Tempus illud per Peccata Judæorum differri.

IX. Arguimus dein, natum eſſe Jeſum in *Bethlehem*, loco illo, quem indicaverat Deus *Mich.* V: 1. *& tu Bethlehem Ephrata, an parvus ut ſis in millibus Judah? ex te mihi exibit ut ſit Dominator in Iſrael, & exitus ejus ante principium, ante dies ſeculi &c.* coll. *Matt.* II: 5. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν βηθλεὲμ τῆς Ἰȣδαίας, ὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τȣ̃ προφήτȣ *&c.* & *Joh.* VII: 42. ȣ̓χὶ ἡ γραφὴ εἶπεν *&c.* καὶ ἀπὸ βηθλεὲμ τῆς κώμης ὅπȣ ἦν δαβὶδ ὁ χριςὸς ἔρχεται.

X. *Genus* etiam nunciarunt Prophetæ Meſſiam ſic eſſe tracturum ex Abrahamo, *Gen.* XVIII: 18. *benedicentur in eo omnes gentes terræ*; ex Iſaak *Gen.* XXI: 12. *In Iſaak vocabitur tibi ſemen*; ex Jacobo *Num.* XXIV: 17. *procedet ſtella ex Jacob, & ſurget ſceptrum ex Iſrael*; ex Juda *Gen.* XLIX: 8. 10. *Judah tu es, laudabunt te fratres tui &c. donec venerit Shiloh &c.* & ex Davide *Jer.* XXIII: 5. *ſuſcitabo Davidi Germen Juſtum &c.* ut *Virgo* foret ejus Mater *Jeſ.* VII: 14. *ideo dabit Dominus ipſe vobis ſignum, ecce Virgo prægnans, & pariens filium &c.* Talem enim per vocem עלמה intelligere debemus, ob ejus radicem, uſum, & miraculoſum ſignum quod heic proponitur. Ad eandem rem retulerunt etiam multi textum *Jer.* XXXI: 22. *fœmina circumdabit virum &c.* ſed, ut videtur aliis, minus recte.

XI. Hæc omnia in noſtro *Jeſu* concurrunt, qui ex *Juda*, & *Davide* palam fuit ortus, *Hebr.* VII: 14. πρόδηλον ὅτι ἐξ Ἰȣ́δα ἀνατέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν. *Rom.* I: 3. περὶ τȣ̃ υἱȣ̃ αὐτȣ̃ τȣ̃ γενομένȣ ἐκ

σπερ-

σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα &c. uti docent etiam Genealogiæ Joſephi, & Mariæ *Matt.* I. *Luc.* III. dum *Cognatio Eliſabetæ cum Maria* ex hujus genere materno, aut illius paterno, fluxit. Fuitque *Maria*, licet ob rationes graves Deſponſata Joſepho, omnino *Virgo* pura in Jeſu Partu *Luc.* I: 34. πῶς ἔσται τοῦτο; ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω. *Matt.* I: 18, 25. μνηστευθείσης γὰρ τῆς μητρὸς αὐτοῦ μαρίας τῷ Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος ἁγίου, &c. καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἕως οὗ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον &c. quod ob Dei Potentiam incredibile videri minimè debet. Uti vero iſta Virginitas ex *Voto*, ſive ipſius ſive Parentum, male deducitur à *Papiſtis*; ita poſt partum ex propoſito ob maximum Dei beneficium, *Virginem* ipſam *manſiſſe ſemper*, veriſimiliter, & pie creditur. Saltem non probant ſolide *Helvidiani* veteres contrarium. *Obj.* I. *Fuiſſe Mariam Uxorem Joſephi.* Reſp. Ad Cohabitationem, & conjugii vinculum hoc debere referri nomen. *Obj.* II. *Non cognitam fuiſſe Uſque ad partum Jeſu Matt.* I. 18, 25. Reſp. Sæpe ſequens tempus tali locutione non excludi, *coll.* 2. *Sam.* VI: 23. *Michal filia Saul non habuit prolem ad diem mortis ſuæ &c.* & hoc ad fidem noſtram tantum fuiſſe ſcitu neceſſarium. *Obj.* III. *Chriſtum vocari Primogenitum.* Reſp. Eſſe hunc, ante quem non eſt natus alius. *Obj.* IV. *Chriſto tribui Fratres in Evangeliis.* Reſp. Intelligi Agnatos.

XII. In Jeſu etiam impleta ſunt Vaticinia. I. De *Antecedenti* longa Exſpectatione, *Mal.* III: I. *Dominus quem vos quæritis, & Angelus fœderis quem vos vultis, coll. Luc.* II: 25, 38. καὶ

ὁ ἄνθρωπος οὗτος &c. προσδεχόμενος παράκλησιν τοῦ Ἰσραήλ, &c. καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν Ἰερουσαλήμ; & viæ Præparatione, *Jeſ.* XL: 3. *Vox Clamantis in deſerto, complanate viam Jehovæ &c. coll. Marc.* I: 3. *Matt.* XI: 10, 14. *hic enim eſt de quo ſcriptum eſt, ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam qui parabit viam tuam coram te &c.* 2. *De Statu, Doctrina, & Operibus*, Meſſiæ, *Jeſ.* XXXV: 5, 6. *tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaltabit ut cervus claudus, & jubilabit lingua muti &c. coll. Matt.* XI: 4, 5. *profecti nunciate Johanni quæ auditis, & videtis, cæci vident &c.* 3. De *Conſequentibus*, Vaſtatione terræ, *Dan.* IX: 26. *& finis ejus in inundatione, & ad finem belli, decisæ deſolationes, &c.* Idololatriæ Everſione, *Zach.* XIII: 2. *& erit in die illo, excidam nomina idolorum de terra, & non memorabuntur amplius &c.* & Gentium Vocatione, *Gen.* XLIX: 10. *illique erit obedientia populorum &c.*

XIII. *Objiciunt Judæi.* I. *Meſſiam debere eſſe regem ampliſſimum.* Reſp. Non tamen mundanum, *coll. Zach.* IX: 9. *humilis, & inſidens aſino, pulloque filio aſinarum.* II. *Meſſiam debere eſſe ducem Judæorum.* Reſp. Non ſolorum, aut omnium, cum à plurimis eſſet rejiciendus, *Jeſ.* VIII: 14. *erit in lapidem inciſionis, & in petram offenſionis duabus domibus Jiſraelis, in laqueum, & in rete habitatori Jeruſalem. Pſal.* CXVIII: 22. *lapis quem reprobarunt ædificantes, &c.* III. *Meſſiam venturum in Fine Dierum, & poſt Eliam.* Reſp. Dies omnes N. T. eſſe ultimos; & Eliam in Joh. Baptiſta eſſe viſum. IV. *Opera maxima Meſſiæ tribui à Prophetis.* Reſp. Eſſe illa

vulgo

vulgo ſpiritualiter intelligenda; nec omnia mox cum ipſius adventu primo jungenda.

XIV. Uti male *Sociniani* munus Mediatoris extenuant, ita peſſime *Papiſtæ* quoque *Plures* præter Jeſum *Mediatores* ſtatuunt; contra 1 *Tim.* II:5. *unus Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus. Act.* IV: 12. *& non eſt in alio ullo ſalus &c.* & contra Chriſti ſufficientiam, ac creaturarum omnium defectus multiplices. Nullus etiam eſt Mediator *Interceſſionis*, qui non ſit *Redemptionis*; cum Interceſſio ſanguine fuſo debeat niti, ſicut olim in Pontifice Sanctuarium ingrediente cum ſanguine fuit adumbratum.

XV. Eſt Jeſus *Mediator ſecundum Utramque Naturam*; dum utraque heic nominatur, *Act.* XX: τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. 1 *Cor.* II: 8. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν *&c.* & ad Apoteleſmata requiritur. Ut malè *Oſiander*, ſecundum ſolam Deitatem, *Stancarus* vero cum *Pontificiis*, ſecundum ſolam Humanitatem, Chriſtum Mediatorem noſtrum dicant. *Obj.* I. *Chriſtum Jeſum Hominem Mediatorem dici* 1 *Tim.* II:5. Reſp. Eſſe hoc nomen Perſonæ, non Naturæ; & Deitatem implicitè quoque ibidem memorari in *datione ſui Ipſius in* ἀντίλυτρον. *Obj.* II. *Alias Mediatorem à Deo ut parte læſa non diſtingui.* Reſp, Filium ut Deum diſtingui à Deo Trino, & à Patre, qui œconomicè ut læſus, & ut judex, ſpectatur. *Obj.* III. *Mediatorem debuiſſe pati, & ſervire Deo.* Reſp. Non debuiſſe pati ſecundum Perſonam integram; & ſubjectionem eſſe voluntariam, ac œconomicam.

XVI. Eſt Jeſus Mediator, nec *Angelorum*,

nec Hominum *Omnium*, ſed *Electorum* ſolorum, *Matt.* I: 21. *ipſe ſalvabit populum ſuum à peccatis eorum. Eph.* V: 23. *ipſe eſt Salvator Corporis, &c.* qui & per ipſum ſalvantur certo. Atque horum *Omnium* plane, abſque diſcrimine ſtatus, ætatis, ſexus &c. *Gal.* III: 28. *non eſt Judæus, neque Græcus, non eſt ſervus neque liber, non eſt mas, neque fœmina, omnes enim vos unus eſtis in Chriſto Jeſu. Gal.* V: 6. *in Chriſto Jeſu nec circumciſio quidquam valet, nec præputium, ſed fides per charitatem operans &c.* atque etiam Oeconomiæ Veteris, & Novæ, I *Tim.* II: 5. *unus Mediatur Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus. Joh.* XIV: 6. *ego ſum via, & veritas, & vita, nemo venit ad Patrem niſi per me. Act.* IV: 12. *& non eſt in alio quoquam ſalus, neque enim nomen eſt aliud ſub cœlo datum in hominibus in quo decet nos ſervari. Hebr.* XIII: 8. *Jeſus Chriſtus heri, & hodie idem, & in ſecula &c.* Etiamſi ſub N. Teſt. illa, quæ ipſi ut Mediatori agenda erant, magis quam olim impleverit, & ſic Mediator fuerit conſummatus.

XVII. Mediator factus eſt *Conſtitutione* Dei, ſapientiſſima, optima, & æterna; quæ *Unctio*, *Præcognitio &c.* dicitur *Prov.* VIII: 23. *ante ſeculum uncta fui, ante initium, ante principia terræ.* I *Pet.* I: 20. προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου, *&c.* quin etiam *Pactum Sponſionis* & *Æternum*, juxta *Luc.* XXII: 29. κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς διέθετό μοι ὁ πατήρ μου, βασιλείαν. *Hebr.* VII: 22. *tanto melioris Fœderis factus eſt Sponſor Jeſus &c.* In quo Pater à Filio *Stipulatur* Obedientiam ad Mortem *Joh.* X: 18. *hoc mandatum accepi à Patre meo, &c.* & *Promittit* illi Dominium glorioſum in Eccleſiam *Pſal.* II: 8. *poſtu-*

poſtula à me, & dabo gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam fines terræ; Filius porro conditioni huic *Adſtipulatur*, ſe ſcil. eam fideliter præſtiturum, *Pſalm.* XL: 7, 8, 9. *ſacrificium, & munus non voluiſti, aures efforaſti mihi, &c. tunc dixi: ecce venio &c. facere voluntatem tuam Deus mi volo, & lex tua in medio viſcerum meorum &c.* & *Reſtipulatur* Mercedem promiſſam *Job.* XXXIII: 24. *redime eum ne deſcendat in foveam, inveni propitiationem &c.* Unde fluit *Meritum* Chriſti *pro ſe.*

XVIII. Loca plurima, ad *Pactum* hoc probandum adducta, directe ad Exſecutionem ejus temporariam magis ſpectant. Nec putem huc multum facere; vel Soliloquium Davidis cum Anima ſua *Pſal.* XVI: 1, 2. *dixiſti Jehovæ, Dominus meus tu, bonum meum non ſuper te, &c.* vel *Conſilium Pacis inter Duos illos*, qui potius ſunt Rex, & Sacerdos nominatus quam Pater, & Filius *Zach.* VI: 13. vel διαθήκην προκεκυρωμένην, quæ eſt Fœdus Abrahamo olim confirmatum, *Gal.* III: 17.

XIX. Conſtitutio hæc Mediatoris *Immutabilis* eſt, à parte Patris, *Pſalm.* CX: 4. *juravit Jehovah & non ducetur pœnitentia, tu ſacerdos in æternum &c.* & à parte Filii, ob ipſius ſanctitatem intaminatam. Et ſecuta eſt in tempore Mediatoris *Manifeſtatio*, per Prot-Euangelium & multa vaticinia alia; *Delineatio*, per Typos, Eventuales, Reales, & Perſonales; *Miſſio* in temporis plenitudine; *Unctio* ſolennis per varios gradus effuſi ſpiritus; *Adminiſtratio* publica, & viſibilis muneris; *Revelatio* denique latiſſima per Euangelium, & olim uni-

verſalis, atque viſibilis per Adventum ad Judicium.

CAPUT XIX.

De Perſona Jeſu Chriſti.

AD PERSONÆ Mediatoris cognitionem ſpectant ejus *Nomina*, *Naturæ*, harum *Unio*, ejuſque *Effecta*.

II. *Nomina* duo præcipua ſunt, *Jeſus*, & *Chriſtus*; quæ ſæpiſſime quidem hoc ordine junguntur. JESUS autem nomen Hebræum eſt, ab הושיע / *Salvare*, dictum; ut notet *Salvatorem*, & idem ſit cum nomine *Joſuæ*, *coll. Act.* VII: 45. μετὰ Ἰησοῦ *&c.* Quod verò aliqui putant illud ex nomine *Jehovah* eſſe etiam compoſitum, fruſtra eſt; cum illam originem non memoret Angelus *Matt.* I: 21. καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν, αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, & ab הושיע ſolo regulariter vix poſſit aliter dici.

III. Nomen hoc olim plures alii habuerunt, inter quos *Filius Nun*, *&* *Filius Jotzadak*, uterque inſignis Chriſti Typus. Leguntur Meſſiæ olim tributa etiam nomina מושיע *Jeſ.* XLIII: 11. *ego, ego Jehovah, & non eſt præter me Salvator*; & נושע / *Zach.* IX: 9. *ecce rex tuus veniet tibi, juſtus, & ſalvatus, vel ſalvans*, vel *ſalutaris ipſe, &c.* & fluxit nomen *Jeſu* ab Angelo ante nativitatem *Matt.* I: 21. *vocabis nomen ejus Jeſum*; ipſi meritò mox in Circumciſione datum *Luc.* II: 21. *cum impleti eſſent dies octo*

octo τοῦ περιτομεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκλήθη τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦς, τὸ κληθὲν ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου &c. Eſt verò in ipſo pleniſſimè res ſignificata, dum maximam ſalutem ipſe ſolus ſuis acquirit, & applicat, *Act.* IV: 12. οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία &c. *Eph.* V: 23. αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος &c. Tollunt autem Nominis hujus vim *Sociniani*, negato Chriſti merito; *Arminiani*, certam ejus Applicationem non concedentes; & *Pontificii*, aliis præter Chriſtum opus noſtræ ſalutis etiam tribuentes. Abeſſe ab hoc Nomine debet omnis *Superſtitio*, pro qua etiam putamus debere haberi reverentiam ei præ aliis omnibus habitam à *Pontificiis*, *Lutheranis*, aliiſque; ex male intellecto loco *Phil.* II. 10. *ut in nomine Jeſu omne genu flectatur &c.* ubi non de voce hac, ſed de dignitate Perſonæ agitur, cui *dedit Deus nomen ſupra omne nomen.*

IV. Christus nomen Græcum eſt, reſpondens Hebræo משיח, *Meſſiæ*, *Joh.* I:42. εὑρήκαμεν τὸν Μεσσίαν, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον ὁ Χριστός; & notans *Unctum*. Erant vero olim præ aliis *Uncti*, tum Prophetæ, *Pſal.* CV: 15. *ne attingatis Unctos meos, & Prophetis meis ne malefaciatis.* I *Reg.* XIX: 16. *Eliſam filium Saphat de Abelmeholah unges in Prophetam pro te &c.* tum Sacerdotes, *Exod.* XXIX: 30. *& Aharonem, & filios ejus unges &c.* tum Reges, *coll. Jeſ.* XLV: I. *ſic dicit Jehovah Uncto ſuo Cores &c.* quamquam non omnes, nec pari modo, juxta *Judæos.*

V. Tribuitur hoc nomen etiam in V. T. Mediatori; *Pſalm.* II: 2. *adverſus Jehovam, & adverſus Unctum ejus.* *Dan.* IX: 25, 26. *uſque ad Unctum ducem &c. excidetur Unctus &c.* & publicè

cè inde notum erat. *Joh.* I: 42. Uti & tria illa *Munera* poſſidet Chriſtus; & *Unctio* illi competit, tum *Æterna*, per deſtinationem *Prov.* VIII: 23. *ante ſeculum uncta fui*, *&c.* tum *Temporalis*, per declarationem publicam, ac collationem donorum ſufficientem, *Pſal.* XLV: 8. *propterea unxit te Deus Deus tuus oleo gaudii præ ſociis tuis &c.* quæ facta eſt gradibus ſucceſſivis. Rectè vero ab hoc nomine fideles vocantur *Chriſtiani Actor.* XI: 26. ἐγένετο δὲ *&c.* χρηματίσαι πρῶτον ἐν ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς χριστιανοὺς *&c.* ob Unctionis, & Munerum cum Chriſto participationem, 1 *Joh.* II: 20, 27. *vos unctionem habetis à ſancto*, *&c.* καὶ ὑμεῖς τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ ἐν ὑμῖν μένει *&c. Apoc.* I: 9 *fecit nos Reges*, *& Sacerdotes Deo & Patri ſuo &c.* nec debent alia nomina Schiſmatica ab illis adoptari, 1 *Cor.* I: 12. *dico hoc autem, quod quiſque veſtrum dicat, ego quidem ſum Pauli, ego vero Apollo, ego vero Cephæ, ego vero Chriſti, an Chriſtus diviſus eſt?*

VI. Alia multa leguntur Meſſiæ Nomina apud prophetas, *Jeſ.* VII: 14. *& vocabitur nomen ejus Himmanuel. Jeſ.* IX: 5. *& vocabitur nomen ejus Mirabilis, Conſiliarius, Deus Fortis, Pater Æternitatis, Princeps Pacis*, *&c.* quæ cuncta monſtrant, qualis futurus, declarandus, & agnoſcendus, ipſe eſſet. In Euangelio etiam leguntur Nomina patronymica, vel gentilitia, *Galilæi*, *Nazareni*, quod in Prophetis variis locis prædictum fuiſſe notatur *Matt.* II: 23. κατῴκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται; dein *Filii Davidis*, & *Filii Joſephi*,

quàm-

quamquam ab hoc genitus tantum ab incredulis putaretur.

VII. Natura Chriſti gemina eſt, Divina, & Humana. *Divina* antea eſt aſtructa, & memoratur *Actor.* XX: 28. *ad paſcendum Eccleſiam Dei quam acquiſivit per proprium ſanguinem.* 1 *Tim.* III: 16. *Deus manifeſtatus eſt in carne &c.* Eſt vero ea hic characterizata *in Perſona Filii, Gal.* IV: 4. *emiſit Deus Filium ſuum factum ex muliere &c.* 1 *Joh.* IV: 14. *& nos vidimus, & teſtamur; quod Pater emiſerit Filium Salvatorem mundi &c.* ſicuti Una eſt Mediatoris Perſona 1 *Tim.* II: 5. *unus Mediator Dei, & hominum &c.* quæ à Deo reconciliatio etiam debet aliquatenus diſtingui. Non poteſt ideo *Natura Divina Incarnata* dici, licet ad Incarnationem effective tota Trinitas concurrerit. Ratio, cur Filius ſit incarnatus præ aliis Perſonis, maxima eſſe videtur, quod ipſe ob ordinem ſuum & mitti, & mittere Spiritum potuerit.

VIII. Altera Chriſti natura *Humana* eſt, quam *Veram*, & non merè apparentem fuiſſe, contra *Docetas* liquet; tam ex appellatione continua *hominis* 1 *Tim.* II: 5. *& filii hominis Matt.* XX: 28. *&c.* quam ex nativitatis, vitæ, & mortis, hiſtoria omni, in qua ſenſibus variis hominum tractatus legitur 1 *Joh.* I: 1. *quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod intuiti ſumus, quod manus noſtræ palpaverunt de ſermone vitæ &c.* Obj. 1, *Similitudinem carnis, & hominum nudam ipſi tribui Rom.* VIII: 3. *Phil.* II: 7, 8. Reſp. Similitudinem nudam *carnis peccati* memoraſſe Apoſtolum; & ſimilitudinem univerſalem cum aliis hominibus

veritatem naturæ ejuſdem non tollere. *Obj.* II. *Chriſtum aliquando factum ἄφαντον Luc.* XXIV: 31. Reſp. Non evaneſcendo, ſed ſubito ſe ſubducendo à conſpectu diſcipulorum. *Obj.* III. *Per fores clauſas tranſiiſſe Chriſtum Joh.* XX: 19. Reſp. Id non dici, ſed tantum quod tempore clauſarum forium, quas aperire potuit, ſubito ſubſtiterit in medio.

IX. Naturam Humanam *Integram* quoque accepit Chriſtus, conſtantem ex *Corpore*, ejuſque Partibus omnibus, *Matt.* XXVI: 26. *hoc eſt corpus meum. Luc.* XXIV: 39. *videte manus meas, & pedes meos, quod ego ipſe ſim, contrectate me, & videte, quoniam ſpiritus carnem, & oſſa non habet uti videtis me habere, &c.* & *Anima*, ejuſque Facultatibus *Matt.* XXVI: 38, 39. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου, &c. πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. *Marc.* XIII: 32. *de die autem illa, & hora nemo novit, neque Angeli in cœlo, neque Filius.* Uti vero *Apollinariſtæ* Deitatem pro Anima habuerunt, & *Monothelitæ* Voluntatem Humanam in Chriſto non agnoverunt, ita *Objicitur.* I. *Carnem Chriſto vulgo ſolam tribui Joh.* I: 14. Reſp. Alibi ſpiritum memorari, & ſynecdochice illic partem humanæ naturæ hanc poni. II. *Pugnam fore inter Voluntates Duas.* Reſp. Neutiquam, cum Humana Divinæ ſubjiciatur. III. *Humanam naturam carere Perſonalitate.* Reſp. Illam ad Naturæ Integritatem non ſpectare, ſed ad Perſonæ complementum.

X. Accepit cum natura humana Chriſtus etiam ejus *Qualitates*; quin & *Imperfectiones Miſerabiles* ex peccato ortas, ut *Triſtitiam, Famem,*

mem, *Sitim*, *Fatigationem*, *&c.* *Matt.* XXVI: 38. *triſtis prorſus eſt anima mea ad mortem.* *Matt.* IV: 2. *cum jejunaſſet dies quadraginta*, *& noctes quadraginta*, ὕϛερον ἐπείνασε. *Joh.* XIX: 18. διψῶ. *Joh.* IV: 6. *Jeſus fatigatus ex itinere ſedit ibi apud fontem &c.* Sed Imperfectiones *Culpabiles* procul à Chriſto ſunt removendæ; ut *ne quidem potuiſſe* Chriſtum *peccare* ſit dicendum, tanquam θεάνθρωπον, & ſanctiſſimum plane, *Luc.* I: 35. *ſanctum ex te natum Filius Dei vocabitur.* *Hebr.* IV: 15. πεπειρασμένον κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. *Hebr.* VII: 26. *talis nos decebat Pontifex*, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν *&c.* *Objiciunt Remonſtrantes*, aliique, I. *Chriſtum*, *niſi potuerit peccare*, *non libere obediiſſe.* Reſp. Falſo Libertatem ſemper in Indifferentia conſtitui. II. *Fruſtra ſic Chriſtum fuiſſe tentatum.* Reſp. Neutiquam, ſed ut ejus Impeccabilitas nobis conſtaret. III. *Excepto Peccato Actuali Chriſtum nobis ſimilem factum.* Reſp. Excepto omni peccato, etiam poſſibili, quod imperfectionem indecentem in Chriſto poneret.

XI. Carnem humanam habuit Chriſtus ex *Subſtantia Virginis Mariæ*, cum *ejus filius* *Luc.* II: 7. *& ex muliere factus* dicatur *Gal.* IV. 5. imo *ex Davide*, *Abrahamo &c.* fuerit ortus, *coll.* *Luc.* I: 32. *dabit Dominus Deus illi thronum Davidis patris ſui.* *Matt.* I: 1. *liber generationis Jeſu Chriſti*, *filii David*, *filii Abraham &c.* quin & inſtar parvulorum aliorum carnem aſſumpſerit *Hebr.* II: 14. *quoniam pueruli participes fiunt carnis & ſanguinis*, *& ipſe* παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν. Fuit quoque *Neceſſarium*, ut eſſet *ex Maria*, quo eſſet nobiſcum unitus *Hebr.* II:

II. ὅτι γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμενοι ἐξ ἑνὸς πάντες, & ut eſſet *ex Virgine*, quo purus foret ab omni macula. Quin & neceſſarium eſt *Cognitu* hoc caput, ut pro Goële, & Mediatore noſtro cum fiducia eum habere nos poſſimus.

XII. Adverſantur hodie *Anabaptiſtæ*, qui *Inſcitiam de Origine Carnis Chriſti* vulgo fatentur, & *Objiciunt* I. *Chriſti carnem ex cœlo deſcendiſſe Joh.* III: 13. VI: 33. *Eph.* IV: 9. Reſp. De Perſona Chriſti illic agi, quæ ſui manifeſtatione in aſſumpta carne de cœlo deſcendiſſe dicitur. II. *Mariam negari fuiſſe matrem Chriſti Matt.* XII: 57, 58 *Hebr.* VII: 3. Reſp. Spiritualem cognationem naturali tantum præferri ibidem; & matrem non habuiſſe Chriſtum ſecundum Deitatem. III. *Chriſtum fore impurum, ſi ex Maria carnem ſuam acceperit, coll. Job.* XIV. 4. Reſp. Supernaturalem virtutem Spiritus S. in Chriſti generatione interveniſſe. IV. *Chriſtianos non noſſe Chriſtum ſecundum carnem* 2 *Cor.* V: 16. Reſp. Intelligi Cognitionem ejus Carnalem, & Externam.

XIII. Fuit Generatio Chriſti ex matre *Naturalis*; quatenus *ex Utero Aperto*, nec abſque omni *Dolore* prodiit, *coll. Luc.* II: 22. 24. *cum impleti eſſent dies purgationis &c. duxerunt eum in Jeruſalem ut ſiſterent Domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Domini*; ὅτι πᾶν ἄρσεν διανοῖγον μήτραν ἅγιον τῷ κυρίῳ κληθήσεται. *Gen.* III: 16. *in dolore paries filios &c.* quo ipſo *Virginitas*, in puritate à contactu viri conſiſtens, non eſt læſa; quatenus porrò *Geſtatus* eſt *ſolito tempore*, *Luc.* I: 16. *factum eſt dum eſſent illic, impleti ſunt dies ut pareret*

reret ipſa &c. quatenus tandem *Corpus Succeſſive Formatum* eſt in utero. Neque enim miraculum extraordinarium hic præter neceſſitatem fingere debemus; dum ex imperfecta mole humanam naturam paulatim formari non eſt Chriſto indignum.

XIV. Fuit eadem *Supernaturalis*, quatenus *Spiritus Sanctus*, ſeu *Altiſſimus*, intervenit *virtute* ſua, *Luc.* 1: 35. *πνεῦμα ἅγιον ἐπιλεύσεται ἐπί σε, καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι.* Per quem ob diſtinctionem à nato *Matt.* 1: 20. *τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου*, nos potius *Tertiam Perſonam* Deitatis quam Secundam intelligimus; etiamſi & huic, & Patri formatio humanæ naturæ Chriſti quoque competat. Nihil autem de Divina Natura ſua contulit Spiritus, ſed *ex* hic efficientem notat, *call. Rom.* XI. 36. *ὅτι ἐξ αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα &c.* ut hinc *Pater* Chriſti dici nequeat. Actio Spiritus fere *triplex* fuit, *Fœcundatio* ſeminis virginei, humanæ naturæ *Formatio*, & ab omni labe *Præſervatio*; quæ inde bene derivari poteſt, quod Chriſtus, ſupernaturaliter generatus, culpa Adamicâ non teneretur, hinc labe illius infici non poſſet.

XV. *Nativitatis* hujus Hiſtoria in Euangeliis legitur; nec eſt *Tempus* ejus ſatis determinatum, quoad horam, diem, menſem, vel Annum, cum characteres Euangelici ſint laxiores, & ſerius annos à Chriſto nato ſupputare inceperint Chriſtiani. In genere tamen conſtat, circiter MMMM. Annos mundum ſtetiſſe, cum Chriſtus naſceretur; nec *Æram* noſtram *Vulgarem*,

garem, ſeu *Dionyſianam*, à Chriſto nato multum à veritate temporum poſſe differre.

XVI. Naturam Humanam Filius Dei tantum aſſumpſit, *ad hominis Peccatoris Liberationem*; juxta ejus Prædeſtinationem I *Petr.* I. 19. 20. *τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβολῆς κόσμου*; & promiſſionem *Gen.* III: 15. *ipſum conteret tibi caput, & tu conteres ipſi calcaneum*; & prædicationem *Matt.* XVIII: 11. *Filius hominis venit ſervare perditum.* I *Tim.* I: 15. *fidelis ſermo, & omni acceptione dignus, quod Chriſtus Jeſus venerit in mundum ad ſervandum peccatores, &c.* Unde, ſi homo non peccaſſet, Chriſtus etiam incarnandus non fuiſſet; quod contra *Socinianos* tenemus, qui hominem mortalem fuiſſe creatum, hinc à morte debuiſſe liberari; & Chriſtum nudum eſſe hominem, perperam in hac theſi ſua ſupponunt.

XVII. *Naturarum* duarum Unio Hypostatica, ſive Personalis, dicitur, cujus principium vulgo vocatur *Incarnatio* ex *Joh.* I: 14. *ſermo caro factus eſt.* I *Tim.* III: 16. *Deus manifeſtatus eſt in carne*; & in qua explicanda celebre eſt nomen *Aſſumptionis* Naturæ Humanæ, quod potiſſimum petitur ex *Phil.* II: 7. *ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών.* & *Hebr.* II: 16. *οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται.* Ubi tamen multi putant, magis huc facere nomen *μετοχῆς* *verſ.* 14. *ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνηκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν*, & *ἐπίληψιν Seminis Abraham* potius innuere Liberationem ele-

electorum, & fidelium ex miſeria ſua; non abſque omni ratione.

XVIII. Cum *Epheſinis* Patribus damnamus hic *Neſtorianiſmum*, qui Mariam negat θεοτόκον, Chriſtum hominem ſtatuit tantum θεοφόρον, adeoque *Duas Perſonas* in Chriſtum induxit; dum vere naturæ unitæ ſunt ἀδιαιρέτως, καὶ ἀχωρίστως, *inſeparabiliter*, & *indivulſe*. Docet enim Scriptura, *Unam* Perſonam *Eph.* IV: 5. *unus Dominus*, 1 *Tim.* II: 5. *unus Mediator Dei & hominum*, &c. & *Filius Dei factus* dicitur *ex muliere Gal.* IV: 4. ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, *coll. Luc.* I: 35. *ſanctum ex te natum Filius Dei vocabitur* &c. nec poſſent abſque Perſonæ Unitate apoteleſmata ſubſiſtere. *Obj.* I. *Sic diſcrimen inter Naturam utramque tolli.* Reſp. Neutiquam, cum Maria non ſit Mater Deitatis in abſtracto, nec Unio arctiſſima res confundat. *Obj.* II. *Naturam humanam abſque Perſonalitate ſua non fore integram.* Reſp. Perſonalitatem nihil facere ad Naturæ Integritatem; imò eſſe majoris perfectionis, & gloriæ, quod hæc Perſonæ filii Dei tam arctè adhæreat.

XIX. Cum *Chalcedonenſibus* non minus improbamus *Eutychianiſmum*, qui *naturas confundit*, dum unitæ ſunt ἀτρέπτως, καὶ ἀσυγχύτως, *inconvertibiliter*, & *inconfusè*; quique à *Mennonitis* variis, *mutationem* divinæ naturæ in humanam ſomniantibus, ſic renovatur. Obſtat enim; tum *Veritas* utriuſque Naturæ poſt unionem; tum *Diſtinctio* obvia *Rom.* I: 3, 4. *de Filio ſuo, facto ex ſemine Davidis ſecundum carnem, definito Filio Dei in potentia ſecundum Spiritum*

ſan-

ſanctitatis ex reſurrectione mortuorum, Jeſu Chriſto Domino noſtro. Rom. IX: 5. *ex quibus Chriſtus ſecundum Carnem, qui eſt ſuper omnia Deus benedictus in ſecula.* 1 *Petr.* III: 18. θανατωθεὶς μὲν σαρκὶ, ζωοποιηθεὶς δὲ τῷ πνεύματι, *&c.* & in Attributis variis, ac Operibus conſpicua. *Obj.* I. *Sermonem factum carnem Joh.* I: 14. Reſp. Non per mutationem, *coll.* 2 *Cor.* V: 21. *eum qui non novit peccatum pro nobis fecit peccatum, ut nos fieremus juſtitia Dei in ipſo, &c.* ſed per aſſumptionem, & σκήνωσιν ſeu *inhabitationem*, quæ in illo loco adjicitur, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. *Obj.* II. *Filium Dei eſſe exinanitum Phil.* II: 7. 8. Reſp. De Perſona, non de Natura, hoc dici. *Obj.* III. *Attributa duplicia prædicari de toto Chriſto.* Reſp. Non tamen de toto Chriſti, ſicut mors de toto homine.

XX. Eſt ergo hæc Unio; *Conjunctio Perſonalis, & indiviſibilis Perſonæ τῦ λόγυ cum Natura Humana ab hac aſſumpta, & ſuſtentata.* Quæ multum differt à *Compoſitione* proprie dicta, ex qua tertia natura perfectior ſurgeret; nec minus à *Perſonæ Coalitione*, per quam Perſonalitas foret utriuſque Naturæ æque, adeoque Subſiſtentia Filii Dei mutata, & cum humana natura communicata. Quod omni modo repugnat.

XXI. *Cœpit* Unio hæc naturarum indè à perfectione naturæ humanæ in utero, unde Eliſabet tum *Domini ſui* meminit *Luc.* I: 43. *unde mihi hoc*, ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τῦ κυρίυ μυ πρὸς με; Nunquam vero eadem *finitur*, nec finita eſt in morte Chriſti, quando manſit anima ſuſ-

ſuſtentata, æque quam corpus, ab omnipræſente Perſona Divina.

XXII. Unionis hujus *Effectus Primus* eſt Communicatio Charismatum, ſeu Donorum Spiritus, facta naturæ Humanæ, copioſiſſime quidem, *Pſal.* XLV: 8. *unxit te Deus Deus tuus oleo gaudii præ ſociis tuis. Job.* III: 44. ȣ̓ γὰρ ἐκ μέτρȣ δίδωσιν ὁ Θεὸς τὸ πνεῦμα, *&c.* ſed tamen per gradus, *Luc.* II: 52. *& profecit Jeſus ſapientia, & magnitudine, & gratia apud Deum, & homines. Eph.* IV: 8. *aſcendens in altum captivam duxit captivitatem, & dedit dona in hominibus, &c.* Unde non debent illa *Infinita* ſtatui in natura Humana; nec perinde cum *Pontificiis* ſomniandum eſt, *animam Chriſti ſcientia omni, & gratia ab ipſa creatione fuiſſe repletam, ut nihil poſtea didicerit,* contra *Luc.* II: 52. προέκοπτε σοφίᾳ. *Marc.* XIII: 32. *de die autem illo & hora nemo novit, neque Angeli in cœlo, neque Filius &c.* Uti hi peſſimè quoque *Fidem, & Spem* Chriſto denegant, contra *Pſal.* XVI, 8, 9. *poſui Jehovam coram me ſemper, quoniam à dextra mea, non nutabo, propterea gaudet cor meum, & exſultat gloria mea, etiam caro mea habitabit in fiducia &c.*

XXIII. *Alter Effectus* eſt Communicatio Apotelesmatum, ſeu Operum Mediatoriorum, ad quæ dum Utraque Natura concurrit cooperando ſua ratione, effectus ipſe eſt Perſonæ θεανθρώπȣ tanquam ἐνεργȣ̃ντος.

XXIV. *Tertius Effectus* eſt Communicatio Idiomatum, ſeu Proprietatum Utriuſque Naturæ, quæ competunt *Perſonæ* in concreto, & *prædicantur* de ea, tum *Directe* ab eadem natura; tum *Indirecte* ab altera natura, denomi-

nata; ſicuti videre licet *Joh.* II: 25. αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. *Act.* XX: 28. *Eccleſiam Dei quam acquiſivit per proprium ſanguinem.* I *Joh.* I: 7. *ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus purgat nos ab omni peccato &c.* Prædicationes vero in *Abſtracto*, ut Deitati v. g. ſanguinem, aut paſſionem tribuamus; uti non leguntur in Scriptura, nec eas probamus.

XXV. Rejici verò prorſus hèic debet *Communicatio Idiomatum Divinorum* quorundam, facta *Humanæ Naturæ*, ut & hæc ſit *Omnipotens*, *Omniſcia*, *Omnipræſens*, & *Virtute Vivificandi* prædita, ſicut ſtatuunt *Lutherani Ubiquitarii.* Neque enim poſſunt Attributa Divina vel dividi, vel multiplicari; neque Natura Humana Infiniti capax eſt; neque in Unione ulla facta eſt Naturarum Confuſio. Et evertitur porro α. *Omnipotentia* hæc communicata, per Preces Chriſti ad Patrem *Hebr.* V: 7. *qui in diebus carnis ſuæ precationes, & ſupplicationes ad potentem ſalvare ipſum ex morte cum clamore valido, & lacrymis obtulit &c.* β. *Omniſcientia*; per Profectum, & Ignorantiam, *Luc.* II: 52. *profecit ſapientia. Marc.* XIII: 32. *de die illo, & hora nemo novit &c. neque Filius &c.* γ. *Omnipræſentia*, per Excluſionem à Locis nonnullis *Joh.* XI: 15. ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ, etiam poſt glorificationem, *Matt.* XXVIII: 6. οὐκ ἔστιν ὧδε. *Joh.* XVI: 28. πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα &c. δ. *Vis Vivificans* denique; per Imbecillitatem, & Mortem, 2 *Cor.* XIII: 4. ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας. I *Petr.* III: 18. θανατωθεὶς μὲν σαρκί, &c.

XXVI. *Objiciunt* pro *Omnipotentia*, *Matt.* XXVIII: 18. ἐδόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ

γῆς,

γῆς, &c. pro *Omniſcientia*, *Joh.* XXI: 17. κύριε σὺ πάντα οἶδας. *Col.* II: 3. ἐν ᾧ εἰσι πάντες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι, &c. pro *Omnipræſentia*, *Matt.* XXVIII: 20. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. *Eph.* IV: 10 ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα &c. pro *Vi Vivificante*, *Joh.* VI: 48. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. I *Cor.* XV: 45: ὁ ἔσχατος ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωοποιοῦν, &c. Sed reſpondemus; ſemper quæ de Perſona Chriſti θεανθρώπου in Concreto dicuntur ſic perperam ad Naturam Humanam in Abſtracto applicari; intellige etiam *Col.* II: 3. potius Doctrinam, quam Perſonam Chriſti; implere adhuc Chriſtum dici non omnia Loca, *Eph.* IV: 10. ſed vel omnia Munera, vel omnia vaticinia, vel omnia Membra Eccleſiæ donis ſuis.

XXVII. Fluit quarto ex Unione hac COMMUNICATIO AFFECTUS FRATERNI ab una, & HONORIS DIVINI ab altera parte; quatenus uterque hic Perſonæ θεανθρώπου à nobis debetur. Certe uti *non* decet *adorare Naturam Humanam* Chriſti, tanquam finitam, *Gal.* IV: 8. *tunc quidem Deum non cognoſcentes ſerviiſtis iis qui natura non ſunt dii*, &c. ita Honor Divinus *Perſonæ* θεανθρώπου, etiam *qua Mediatori*, omnino deferri debet, juxta exempla *Actor.* VII: 59. κύριε Ἰησοῦ δέξαι τὸ πνεῦμά μου; & vaticinia *Pſal.* LXXII: 11. *procumbent ei omnes reges, omnes gentes ſervient ei*; & mandata, *Pſal.* XLV: 12. *quoniam ipſe Dominus ſuus procumbe ei. Phil.* II: 9, 10. *ut in nomine Jeſu flecteretur omne genu cœleſtium, & terreſtrium, & ſubterraneorum* &c. & officia

fidei,

fidei, fiduciæ, & obedientiæ, quæ ipſi ut Prophetæ Sacerdoti & Regi debentur. Interim tenendum eſt; α *Fundamentum* honoris hujus ultimum non eſſe Munus; ſed *Naturam Divinam*; quæ in munere ſupponitur, & demonſtratur; β *Naturam Humanam* non venire in communionem honoris hujus hoc ipſo, magis quam Naturam Divinam in communionem Paſſionis, quam negare neutiquam licet Chriſtum qua Mediatorem ſubiiſſe.

CAPUT XX.

De Officio Jeſu Chriſti.

OFFICIUM Chriſti MEDIATORIUM ſimul *Onus* dicit, *Joh.* X: 18. *hoc Mandatum accepi a Patre meo, &c.* & *Honorem* ſummum *Eph.* I: 22. *ipſum dedit Caput ſuper omnia Eccleſiæ. Hebr.* V: 4, 5. *ſibi quis non ſumit hunc Honorem, ſed vocatus à Deo, ſicut & Aaron, ita & Chriſtus non glorificavit ſe ipſum ut eſſet Pontifex.*

II. Eſt idem *Triplex* quoad functiones præcipuas; Propheticum, *Deut.* XVIII: 15, 18. *Prophetam ſuſcitabo eis è medio fratrum eorum ſicut te &c. Luc.* XXIV: 19. *fuit vir Propheta potens opere, & ſermone coram Deo, & omni populo*; Sacerdotale, *Pſalm.* CX: 4. *tu Sacerdos in æternum. Hebr.* V: 5. οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα; & Regium, *Pſal.* II: 6. *ego unxi Regem meum ſuper Tſijon montem ſanctitatis meæ. Matt.* II: 2. *ubi eſt natus Rex Judæorum?* Quæ etiam Mu-

Munera aliquando junguntur, *Pſal.* cx: 2, 3, 4. *Sceptrum fortitudinis tuæ mittet. Jehovah ex Tſijon, dominare in medio hoſtium tuorum &c. jurávit Jehovah, & non ducetur pœnitentia, tu Sacerdos in ſeculum &c. Hebr.* 1: 1, 2, 3. *Deus ultimis his diebus locutus eſt nobis per Filium, quem conſtituit hæredem omnium &c. qui purgatione peccatorum noſtrorum per ſe ipſum facta, conſedit in dextra magnificentiæ in excelſis &c.* & requiruntur ob noſtram *Miſeriam* triplicem, inſcitiam, reatum, & ſervitutem, atque ob triplex *Opus Neceſſarium*, ſalutis annunciandæ, acquirendæ, & applicandæ.

III. Non oportet Munera hæc *confundere*, ſicut agunt *Sociniani*, vix quidquam verè præter Propheticum munus Chriſto relinquentes; ſed nec etiam ea *divellere* decet, cum concurrant plane in uno Chriſto ad eundem ſalutis electorum finem, *coll.* 1 *Cor.* 1: 30. *qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, juſtitia, & ſanctificatio, & redemtio &c.* Quorſum non male refertur *Conſilium Pacis inter Duos illos*, nempe *Dominatorem* ſeſſurum ſuper throno ſuo, & *Sacerdotem* futurum, *Zach.* VI: 13.

IV. *Vix in ullo* præter Chriſtum Triplex hoc Munus unquam *concurrit*; licet *Regnum*, & *Sacerdotium* tenuerit Melchizedek, *Regnum*, & *Prophetiam* David, & *Sacerdotium*, *ac Prophetiam* Pontifices. Imo licet actus quidam extraordinarii Sacerdotii cum Regno, & Prophetia, vel etiam minus aliquod Dominium cum aliis Muneribus, quandoque concurrerit.

V. Munera tria variè poſſunt *ordinari*. Naturaliter in Sacerdotio reliqua fundantur. So-

let tamen, publicæ adminiſtrationis complemento ſpectato, *Propheticum* munus primo explicari, deinde *Sacerdotale*, & tandem *Regium*.

VI. Propheta, נביא, ſeu *Vates*, dicitur hic Chriſtus, ob *infallibilem* illius *doctrinam*. Uti vero hinc appellatur *Conſiliarius Jeſ.* IX: 6. *Angelus Interpres Job.* XXXIII: 23. *&c.* quin & forte *Paſtor Ezech.* XXXIV: 23. ita non tantum *Propheta* dicitur, ſed & *Propheta Similis Moſi Deut.* XVIII: 15, 18. in Ortu ſc. ex fratribus miraculoſo, in Excellentia maximè dictorum, & factorum, in Fideli verborum Dei Prædicatione, in neceſſaria tandem Iſraelis Subjectione; dum in aliis Chriſtus Moſe ſuperior eſt *Hebr.* III: 3, 5. *καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τȣ̃ οἴκȣ ὁ κατασκευάσας αὐτὸν, &c. καὶ μωσῆς μὲν πιςὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτȣ̃, ὡς θεράπων, &c.*

VII. *Supponitur* in hoc Munere *Potentia* ſuprema, ad cordis flexionem, & ad Miracula patranda; ac *Sapientia* infallibilis, & Divina, ad myſteria declaranda. Ad quam acquirendam peſſime *Sociniani* fingunt, Chriſtum tempore *Quadrageſimalis* Jejunii *in Cœlum* eſſe *Raptum*; quod nunquam memorat Scriptura, imo refutat illa, Chriſtum ſemel poſt paſſionem aſcendiſſe tradens *Eph.* IV: 9, 10. *hoc autem, aſcendit, quid eſt niſi quod & deſcendit prius in inferiores partes terræ, qui deſcendit, ipſe eſt etiam qui aſcendit &c.* & tempore Jejunii in Deſerto illum hæſiſſe narrans *Marc.* I: 13. *& erat illic in deſerto dies quadraginta, tentatus à Satana, & erat cum feris. Obj.* 1. *Chriſtum dici deſcendiſſe Joh.* III: 13. Reſp. In Incarnatione per ſui

ma-

manifeſtationem in terris. *Obj.* II. *Memorari ejus Aſcenſum præteritum, dum eſſet in terra, Joh.* III: 13. Reſp. Vel per Enallagen temporis; vel impropriè de cognitione intima cœleſtium illum intelligi. *Obj.* III. *Exemplum Moſis, & Pauli.* Reſp. Hos ut nudos homines Chriſto eſſe impares; & Moſen tantum aſcendiſſe in montem.

VIII. Muneris Prophetici Chriſti *Actus* eſt *Duplex, Prædicatio,* ejuſque *Confirmatio.* Prædicat autem; tum *Legem, Act.* VII: 38. *cum Angelo loquente ipſi in monte Sina. Matt.* V: 20, 48. *dico vobis, niſi abundaverit juſtitia veſtra pluſquam Scribarum, & Phariſæorum &c.* ſub V. & N. Teſt. eandem; tum præcipue *Euangelium, Jeſ.* LXI: 1, 2. *quoniam unxit Jehovah me ad euangelizandum manſuetis &c. Joh.* I: 17. *gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. Hebr.* II: 3. *quomodo nos effugiemus tantam negligentes ſalutem, quæ cœpta dici per Dominum &c.* tum etiam *Futura,* Mundi, Eccleſiæ, & Sui ipſius, fata.

IX. Docet, & docuit ſemper Chriſtus cum autoritate, parrheſia, zelo, prudentia, ſapientia, facundia, & cum *interna* maximè in animam *Potentia, Actor.* XVI: 14. *cujus cor Dominus aperuit ut attenderet iis quæ dicebantur à Paulo. Eph.* I. 19. *quænam ſuperexcellens magnitudo potentiæ ejus in nos qui credimus ſecundum efficaciam roboris virtutis ejus &c.* Et eſt Prædicatio Chriſti, vel *Mediata,* per Miniſtros & ordinarios, & extraordinarios, vel *Immediata,* potiſſimum in diebus carnis ejus. Docet ad-

huc interne ſolos *Electos*, externè etiam multos reprobos.

X. *Confirmatio* doctrinæ ejus facta eſt, per *Mortem*, *Apoc.* I: 5. *ὁ μάρτυς ὁ πιςὸς*; & per vitæ etiam *Sanctitatem* intaminatam *Joh.* VIII: 46. *τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; &c.* Sed maximè per *Miracula*, maxima, & plurima, quæ publicè, & propria poteſtate patravit, *Matt.* XI: 4, 5. *profecti annunciate Johanni quæ videtis, & auditis, cæci vident, & claudi ambulant, leproſi purgantur, & ſurdi audiunt, mortui ſuſcitantur, & pauperibus euangelizatur. Joh.* VII: 31. *Chriſtus cum venerit an plura ſigna iſtis faciet quæ hic fecit? Joh.* IX. 32. *ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκούσθη ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου, &c.* non ſolum immediate, ſed etiam per Prophetas olim, & per Apoſtolos ſub N. Teſt. *Joh.* XIV: 12. *amen, amen dico vobis, credens in me opera quæ ego facio etiam ille faciet, & majora his faciet. Marc.* XVI: 17. *ſigna vero credentes hæc ſequentur, in nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, ſerpentes tollent &c. Actor.* IX: 34. *Ænea ſanat te Jeſus Chriſtus, ſurge &c.*

XI. Immediate Miracula Chriſtus patravit maximè *durante Miniſterio* publico, non poſt reſurrectionem, aut in pueritia, *coll. Joh.* II: 11. *hoc initium ſignorum fecit in Cana Galilææ &c.* Voluit illa quandoque etiam *ad tempus celari*, ad declinandas immaturas Judæorum conſpirationes, & ad implenda vaticinia *Jeſ.* XLII: 1, 2. *non clamabit; & non tollet, & non facit audire in platea vocem ſuam &c.* Et notandum adhuc eſt *Miracula* ſola *non valere* ad probandam veritatem, *Deut.* XIII: 1, 2. *cum ſurget in medio*

tui

tui Propheta, vel ſomnians ſomnium, & dederit apud te ſignum, vel portentum, & venerit ſignum vel portentum quod locutus eſt apud te dicendo, eamus poſt Deos alios &c. non audies ad verba prophetæ illius &c. 2 *Theſſ.* II: 9. *cujus præſentia eſt ſecundum efficaciam Satanæ in omni potentia, & ſignis, & prodigiis mendacii &c. nec* eſſe ea etiam *hodie neceſſaria*, quando plurimis Miraculis doctrina noſtra Apoſtolica, & Prophetica dudum fuit confirmata ſatis. Ut ſuperbire plurimum confictis Miraculis ſuis *Papiſtas* libenter ſinamus.

XII. Propheticum munus *ſemper* exercuit Chriſtus, etiam ſub V. Teſt. I *Pet.* III: 19. τῷ πνεύματι ἐν ᾧ καὶ τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι πορευθεὶς ἐκήρυξε &c. atque eſt illud uni Chriſto relinquendum in ſua ἐξοχῇ, *Matt.* XI: 26. *nemo novit Patrem niſi Filius, & cui Filius voluerit revelare. Matt.* XXIII: 8, 10. ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββί, εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς ὁ Χριστός &c. licet fideles ſinguli, & miniſtri ſubſervire huic in illo debeant. Quo ipſo cadit infallibilis, & ſuprema *Pontificis* in Eccleſia Scripturæ Interpretatio.

XIII. Sacerdos, Hebraicè כֹּהֵן, quod nomen ad Miniſtros Politicos etiam quandoque extenditur, 2 *Sam.* VIII: 18 *& filii David erant* כֹּהֲנִים. dicitur porro Chriſtus *Zach.* VI: 13. *& erit Sacerdos ſuper throno ſuo. Hebr.* VIII: 4. *ſi eſſet in terra, non eſſet Sacerdos, &c.* imo *Sacerdos Magnus*, & *Pontifex*, etiam *ſecundum ordinem Melchizedek Pſal.* CX: 4. *Hebr.* V: 6, 10. cui præ Aaronidis Sacerdotibus Chriſtus aſſimilatur.

XIV. In *Perſona Melchizedeki* multum erra-

rarunt; qui *Hominem* eum fuiſſe *negarunt*; cum tamen ut hominem verum eum deſcribat Moſes; nec alias Sacerdotio fungi potuiſſet, *coll. Hebr.* v: 1. *omnis Pontifex ex hominibus ſumptus pro hominibus conſtituitur* τὰ πρὸς τὸν Θεόν *&c. Obj.* I. *Regem Juſtitiæ, & Pacis illum dici Hebr.* VII: 2. Reſp. Sic appellative tantum exponi nomen proprium Regis, & Regni. *Obj.* II. *Negari illi parentes, finemque, & initium vitæ, Hebr.* VII: 3. Reſp. Intelligendum id reſtrictè de ſilentio Moſis, vel & forte de Sacerdotali ordine; & pleniori ſenſu in Antitypo hæc eſſe vera. *Obj.* III. *Aſſimilatum eſſe ipſum Filio Dei.* Reſp. Non in natura, ſed in munere, aliiſque à Paulo recenſitis, in quibus ut typus Filium Dei adumbravit. Aberrant ſimiliter, qui Melchizedekum credunt *ipſum* fuiſſe *Chriſtum*; cum Typus ab Antitypo debeat diſtingui, & Sacerdotii corporalis exercitium Chriſto non conveniat. *Obj.* I. *Benedixiſſe ipſum Abrahamo Gen.* XIV: 19. Reſp. Non conferendo bona, ſed ea apprecando. *Obj.* II. *Æternitatem, aliaque attributa, nemini præter Chriſtum competere.* Reſp. Non quidem ſenſu pleniſſimo, ſed tamen leviori, qui conveniat Typo. *Obj.* III. *Aſſimilatum ipſum Filio dici.* Reſp. Non in omnibus, atque hoc ipſo à Filio ipſum diſtingui. Aberrant adhuc, qui Henochum, vel Chamum, vel maxime *Semum* pro Melchizedeko habent; cum ſic genealogia, vitaque, & mors ejus non foret incognita, nec in Canaan ſedem habuiſſent, nec peregrinus ibi fuiſſet Abraham. Aberrant tandem, qui *Hominem* eum fingunt *Immediatè* à Deo *Creatum*; præter, & contra Scripturam *Act.* XVII: 26. *fecit ex uno ſanguine omne genus homi-*

hominum &c. Nec verius quid dici poteſt, quam fuiſſe eum Regem, & Pontificem in Salem inter Cananæos, nomine Melchizedekum, pium inter impios; cujus hiſtoria reliqua fere ignoratur, nec abſque myſterio.

XV. Fuit *Sacerdos*, quo reſpectu *benedixit, & decimas accepit*; & ſimul *Rex*, unde liberaliter in uſum Abrahami, & ſervorum *panem, & vinum protulit.* Ineptè enim *Pontificii* hoc ad Sacerdotium referunt, & de *Oblatione* Deo facta intelligunt; ut hinc typum Sacrificii Miſſatici eliciant. Quaſi Sacerdotium Melchizedekianum non aliter differret ab Aharonico, quam in oblationis materia.

XVI. *Ordo* Melchizedeki complectitur juxta Paulum *Hebr.* VII. Convenientiam *Nominis, Perſonæ* quoad *Ortum, & Vitam* omnem, *Regni*, & quidem *Pacis*, tandem *Sacerdotii* præſtantiſſimi, & æterni, quod jungitur Regno.

XVII. *Requirit* Sacerdotium Chriſti verum, tum *Dignitatem Infinitam* Perſonæ, tum *Sanctitatem* intaminatam, *Hebr.* VII: 26, 27. *talis nos decebat Pontifex, ſanctus, inculpatus, impollutus, ſegregatus à peccatoribus &c.* ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν &c. Neque eſt hæc tantum Requiſitum Perſonale, ſed & *Loco Noſtro* plenè *Obedire* debuit Legi, quæ *Juſtitia Activa* dici ſolet; quod docent loca *Jer.* XXIII: 6. *Jehovah juſtitia noſtra. Rom.* V: 18, 19. οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. 2 *Cor.* V: 21. *ut nos eſſemus juſtitia Dei in ipſo, &c.* & debitum præſtandæ Legis præter pœnam nobis incumbens,

bens, cui ſolvendo nos non ſumus, *Rom.* VIII: 3. 4. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας &c. ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν *&c.* Aliter non tantum ſtatuunt *Juſtitiarii*, ſed & alii pauci; & *Objiciunt* I. *Morti*, *&* *Paſſioni Chriſti noſtram adſcribi Salutem.* Reſp. Paſſionem ab Obedientia non eſſe divellendam, contra *Phil.* II: 8. γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου *&c.* ſed ſynecdochicè unam in altera comprehendi. II. *Chriſtum Obedientiam hanc debuiſſe pro ſe.* Reſp. Chriſtum in hunc ſtatum debendi propter nos veniſſe; & debere eam ſuo, atque noſtro nomine, inſtar Adami. III *Manere nos obligatos ad Obedientiam propriam.* Reſp. Non tamen ad plenam, per quam ipſi juſtificemur.

XVIII. *Actus* præcipui Sacerdotii ſunt *Oblatio*, *&* *Interceſſio*, cujus ſpecies quædam eſt *Benedictio*. Peſſimè adeò *Sociniani* impropriè admodum *Interceſſionem* volunt intelligi; atque *Oblationem* ab ea diſtinctam prorſus negant, Sacerdotium ab Aſcenſione inchoantes. Cum tamen Sacerdotium exigat Oblationem *Hebr.* V: 1. *omnis Sacerdos ex hominibus ſumptus pro hominibus conſtituitur in iis quæ apud Deum*, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ ἁμαρτιῶν, &c. & Oblatio Chriſto tribuatur in terris, *Eph.* V: 2. παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὀσμὴν εὐωδίας. *Hebr.* I. 3. δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐκάθισε &c. *Hebr.* X: 10. ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ &c. *Obj.* I. *Pontificatum ad Glorificationem Patris referri Hebr.* V: 5, 6. Reſp. Omnino munus hoc

eſſe glorioſiſſimum, atque ipſi à Patre collatum, ſed non demum poſt Aſcenſionem. *Obj.* II. *Chriſtum ſi eſſet in terra ne Sacerdotem quidem fore Hebr.* VIII: 4. Reſp. Sacerdotium Chriſti præſtantius ſic innui, ad quod conſummandum poſt oblationem in cœleſte Sanctuarium debebat ingredi ipſe.

XIX. Uti in multis Oblatio Chriſti vera *a Typicis* omnibus *differt*; ita etiam in eo, quod Chriſtus ſimul ſit *Sacerdos* ſecundum utramque naturam, *Victima* ſecundum humanitatem integram, animam ſcil. & corpus, *Eph.* v: 2. *tradidit ſe ipſum. Matt.* XX: 28. *Filius hominis venit &c.* & *ut daret animam ſuam pretium pro multis. Matt.* XXVI: 28. *hic eſt ſanguis meus, ille Novi Fœderis, pro multis effuſus ad remiſſionem peccatorum &c.* & tandem *Altare* ſecundum Deitatem, quæ paſſionibus valorem addidit. Nolimus interim negare, poſſe etiam *Crucem* Altare Chriſti appellari, quatenus in ea maximè oblatus eſt, I *Petr.* II: 24. *qui peccata noſtra ipſe* ἀνήνεγκεν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον; & ſymbolum neceſſariæ maledictionis hæc fuit *Gal.* III: 13. *factus pro nobis maledictio, ſcriptum enim eſt*, ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου. Unde per nimiam ſimilitudinis extenſionem male colligas majorem Crucis quam Chriſti ipſius præſtantiam; atque per ſtupendam idololatriam perperam colligunt *Papiſtæ* Crucis, & Imaginis ejus Honorem verè Religioſum.

XX. *Inchoata* eſt hæc Oblatio, & Paſſio Chriſti pro nobis in ipſa Nativitate, 2 *Cor.* VIII: 9. ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, *continuata*

in

in omni Vita, *Jeſ.* LIII: 2, 3. *aſcendit ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix ex terra ſicca, non forma ei neque decor, &c. deſpectus ipſe, & deficiens virorum, vir dolorum, & notus infirmitatis &c.* & *completa* in Fine per maxima corporalia, & ſpiritualia mala, quæ ipſe tum ſubiit. Et debet hic omnino rejici inſulſa diſtinctio inter *Paſſiones Triborii* ultimi, quaſi hæ ſolæ eſſent *Satisfactoriæ pro nobis*, aliaſque omnes Antecedentes, & Conſequentes, inter quas ipſa Mors Corporea, quaſi hæ tantum fuiſſent *Convincentes*. Generaliter utique de *Paſſionibus* Chriſti pro nobis loquitur Scriptura, 1 *Petr.* II: 21. *Chriſtus paſſus eſt pro nobis.* 1 *Petr.* III: 18. *Chriſtus ſemel pro peccatis paſſus eſt*, [illegible] & *Flagra*, *Sanguis*, ac *Mors* ejus hic continuò memorantur, 1 *Petr.* II: 24. οὗ τῷ μώλωπι αὐτοῦ ἰάθητε. *Rom.* III: 25. ὃν προέθετο ὁ Θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ αἵματι. *Rom* V: 10. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, *&c.* & cum Chriſtus eſſet ſanctiſſimus, non potuit ille quicquam niſi noſtro nomine pati, nedum ipſos Infernales Dolores, *Matt.* XXVI: 38, 39. περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου *&c.* & Mortem, quæ utique eſt *peccati ſtipendium Rom.* VI: 23. *Obj.* I. *Chriſtum ſemel paſſum, oblatum, & quidem in cruce dici*, 1 *Pet.* III: 18. *Hebr.* VII: 27. Reſp. Reſpici partim continuatam Chriſti paſſionem per vitam omnem in ipſius primo adventu, partim oblationis complementum. *Obj.* II. *Uno die expunctum terræ peccatum Zach.* III: 9. Reſp. Abſolutam tum eſſe expiationem. *Obj.* III. *Chriſtum ante mortem conſummationis meminiſſe Joh.* XIX: 30.

Reſp.

Reſp. Per Enallagen temporis, ob inſtans ejus momentum, *coll.* 2 *Tim.* IV: 7. *certamen bonum certavi, curſum perfeci, fidem ſervavi &c.* *Obj.* IV. *Chriſtum ante Triborium illud ſigna Divini faværis eſſe expertum Matt.* III: 14. *Luc.* XXII: 42. Reſp. Iram Dei in peccatum omnem favorem in Filium non tollere; & iræ exardeſcentis nos admittere Gradus. *Obj.* V. *Nobis ipſis Mortem, & alia Mala adhuc eſſe ſubeunda.* Reſp. Non tamen horum Maledictionem, aut ut per hæc ſatisfaciamus Divinæ juſtitiæ. Debet ex hoc fundamento quoque rejici *Philoſophantis Theologi* damnata à *Belgicis Synodis* ſententia recentior, quæ Mortem Chriſti temporalem cum Malis omnibus corporalibus à Satisfactione pro nobis videtur excludere; & noſtram Mortem tanquam Pœnam ex parte Satisfactoriam ſpectare; quo ipſo doctrina Juſtificationis gratuitæ haud parum quoque labefactatur.

XXI. *Oblationis* hujus *Cauſa Meritoria*, & Impellens ſunt noſtra *Peccata*, pro quibus ſic *Satisfecit Juſtitiæ* Divinæ. Quæ Satisfactio uti fuit *Neceſſaria*, propter Dei Sanctitatem, juſtitiam, & veritatem, reſpectu minarum, promiſſorum, & typorum omnium; ita *Veriſſimè* præſtita eſt. Dicitur enim ubique Chriſtus *Pro nobis*, & *Pro peccatis noſtris* paſſus, *Rom.* IV: 25. ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν. *Rom.* V: 6. ἔτι γὰρ Χριςὸς, ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, κατὰ καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. *Rom.* VIII: 32. *qui proprio Filio non pepercit*, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν. 2 *Cor.* V: 15. εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν &c. etiam adhibita præpoſitione ἀντί, quæ ſubſtitutionem *Matt.* XX: 28. ἀντί πολλῶν. 2. Et

Por-

Portavit Chriſtus peccata noſtra, tanquam *Victima*, & res *Maledicta*, *Jeſ.* LIII: 4, 5, 6, 7. *vere infirmitates noſtras ipſe tulit, & dolores noſtros portavit, & ipſe vulneratus ob prævaricationes noſtras, contritus ob iniquitates noſtras, caſtigatio pacis noſtræ ſuper eum &c. Jehovah fecit incurrere in eum iniquitatem omnium noſtrûm &c. Joh.* I: 29. *ecce Agnus Dei tollens peccatum mundi.* 2 *Cor.* V: 21. *eum qui non novit peccatum pro nobis fecit peccatum. Gal.* III: 13. *factus pro nobis maledictio &c.* 3. Et vocatur noſter *ſponſor*, & *Goël*, qui τιμὴν, λύτρον, ſeu ἀντίλυτρον ſolvit, *Hebr.* VII: 22. *melioris fœderis Jeſus factus eſt* ἔγγυος. I *Cor.* VI: 20. ἠγοράσθητε τιμῆς. *Matt.* XX: 28. *ut daret animam ſuam* λύτρον *pro multis.* I *Tim.* II: 6. *qui dedit ſe ipſum* ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, &c. 4. Deducitur tandem ex Chriſti Oblatione fructus noſtræ *Expiationis Hebr.* I: 3. *Propitiationis* I *Joh.* II: 2. *Reconciliationis* 2 *Cor.* V: 18, 19. *Redemptionis Gal.* III: 13. *Sanitatis*, & *Pacis* I *Petr.* II: 24. *Jeſ.* LIII: 5. *Salutis Eph.* V: 23. *&c.* Qui fructus Satisfactionem præſtitam validè docent.

XXII. Negant hoc Chriſtianiſmi, & conſolationis noſtræ fundamentum *Sociniani*, imo impiis blaſphemiis idem proſequuntur; volentes Chriſtum *Noſtro Bono* tantum eſſe paſſum, confirmando doctrinam, exemplar charitatis, & patientiæ nobis dando, mala experiendo, & ſibi gloriam ſummam acquirendo *Obj.* I. *Dei Juſtitiam non pati talem Satisfactionem*, *coll. Ezech.* XVIII: 4, 20. Reſp. Permittere omnino, propter communem Chriſti nobiſcum naturam, & hujus potentiam emergendi, ac volun-

luntariam Sponſionem ; atque agi apud Prophetam de nudis hominibus, iiſque invitis, & peccatis perſonalibus, imò & de conceſſione Dei ſpeciali. *Obj.* II. *Deum nobis remittere peccata.* Reſp. Remiſſionem quoad nos non excludere Satisfactionem Sponſoris nobis à Deo ipſo gratioſe dati, *coll. Rom.* III: 25. *Obj.* III. *Scripturam Fines alios modo adductos paſſionis Chriſti memorare* 1 *Tim.* VI: 13. 1 *Petr.* II: 21. *Hebr.* II: 17. *Luc.* XXIV: 26. Reſp. Fines Minus Principales non excludere Principalem ; qui & iiſdem locis, vel aliis memoratur. *Obj.* IV. *Hinc fluere ſecuram Impietatem.* Reſp. Contrarium ſequi, ſi attendatur tum magnitudo hæc Divinæ Gratiæ, [illegible] rigor Juſtitiæ in puniendo ipſo Filio, *coll.* 2 *Cor.* V: 14, 15. *amor enim Chriſti conſtringit nos, hoc judicantes, quod ſi unus pro omnibus mortuus eſt, omnes igitur mortui ſint, & pro omnibus mortuus ſit, ut viventes non amplius ſibi vivant ſed pro ipſis mortuo & ſuſcitato. Rom.* III: 25. *ad demonſtrationem juſtitiæ ſuæ propter* πάρεσιν *præcedentium peccatorum &c.*

XXIII. Non ſatisfecit ſic Chriſtus *pro Angelis*, neque *pro Hominibus Omnibus*, ſed *pro Solis Electis.* I. Expreſſe enim Satisfactio hæc reſtringitur ad *Multos Matt.* XX: 28. qui alibi vocantur *Oves* Chriſti *Joh* X: 15. *Populus* ejus *Matt.* I: 21. *Eccleſia Actor.* XX: 28. *Corpus Eph.* V: 25. 2. Connexa etiam eſt Oblatio, & *Interceſſio*, quæ ad hos ſolos ſpectat, *Joh.* XVII: 9. *ego pro ipſis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro iis quos dediſti mihi, quia tui ſunt &c.* 3. Fluit adhuc Oblatio ex *ſummo Dei Amore*, qui reprobis

bis non competit, *Rom.* VIII: 32. *qui proprio Filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus ipſum tradidit. Joh.* III: 16. *ita Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum dederit &c.* 4. Et ex Satisfactione ſequitur omnis *Gratia, & Gloria,* quæ non eſt niſi Electorum, *Rom.* V: 9, 10. *quanto igitur magis, juſtificati nunc in ſanguine ejus, ſalvabimur per ipſum ab ira? ſi enim cum inimici eſſemus reconciliati ſimus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati ſalvabimur per vitam ejus. Rom.* VIII: 32, 33. *qui proprio Filio non pepercit ſed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non & cum ipſo omnia nobis gratificabitur? quis accuſabit contra electos Dei? Deus eſt juſtificans &c.* 5. Tandem ex Satisfactione Univerſali uti innumera fere ſequuntur *Abſurda*, ita homo neceſſariò ſuæ ſalutis ipſe faber conſtituitur, magis quam Deus, aut Chriſtus.

XXIV. Contrarium ſtatuunt *Jeſuitæ, & Remonſtrantes*, aliique in phraſi *Univerſaliſtæ*, qui *Objiciunt*. I. *Chriſtus pro Omnibus dici mortuum Rom.* X: 18. 2 *Cor.* V: 15. Reſp. Intelligi ex contextu omnes qui ad Chriſtum ſpectant; vel notari *quoſvis*, ſeu omnis generis homines. *coll. Matt.* IV: 23. θεραπεύων πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ. *Act.* X: 12. πάντα τὰ τετράποδα τῆς γῆς *&c.* II. *Pro Mundo, & Toto quidem in oppoſitione ad ſolos credentes, paſſum dici Chriſtum, Joh.* I: 29. I *Joh.* II: 2. Reſp. Vel Mundum indefinite notare Homines, in oppoſitione ad Angelos, qui hinc non neceſſariò ſunt omnes, vel Electos per mundum totum diſperſos, & naturaliter ex mundo, in oppoſitione ad ſolos Judæos, vel doctores, vel credentes iſtius temporis. III:

Re-

Redemptos quoſdam interire, *Joh.* XVII: 12. 2 *Pet.* II: 1, 20. *Rom.* XIV: 15. *&c.* Reſp. Vel non fuiſſe hos unquam vere redemptos, ſed tantum ſua profeſſione, aut quoad externam gratiam illis factam; vel tantum nos deterreri à perdendis eis quantum in nobis eſt per ſcandala: IV. *Omnibus incumbere, ut credant Chriſtum pro ſe mortuum.* Reſp. Neutiquam, niſi cum reſipiſcunt, & ad Chriſtum confugiunt. V. *Chriſti meritum eſſe Sufficiens.* Reſp. Non ideo Chriſtum, aut Patrem id omnibus deſtinaſſe. VI. *Alias commune præconium Euangelii fore Illuſorium.* Reſp. Neutiquam, cum fides & reſipiſcentia deceant omnes, & certo cum ſalute ſint connexa; nec eſſe etiam prædicationem Euangelii plane Univerſalem.

XXV. Satisfecit omnino Chriſtus *pro Electis Omnibus*, etiam qui *ſub Vet. Teſt.* vixerunt; juxta *Rom.* III: 25, 26. *quem propoſuit Deus propitiatorium per fidem in ſanguine ipſius, ad demonſtrationem juſtitiæ ſuæ, propter prætermiſſionem antea factorum peccatorum in Dei tolerantia &c. Hebr.* IX: 15. *propter hoc Novi Fœderis Mediator eſt, ut morte facta ad redemptionem transgreſſionum quæ ſub priori fœdere promiſſionem acciperent vocati æternæ hæreditatis. Actor.* XIII. 38, 39. *notum ſit vobis viri fratres, quod per hunc vobis annuncietur remiſſio peccatorum, & ab omnibus à quibus non potuiſtis in Lege Moſis juſtificari in hoc omnis credens juſtificatur, &c.* cum & alias ſalvari non potuiſſent, ob Legis impotentiam *Hebr.* IX: 9. 13. *victimæ quæ non poſſunt ſecundum conſcientiam conſummare colentem &c.* Nec difficulter idem con-

cipitur; ſi quidem Chriſtus ante Incarnationem exſtitit, & Sponſionem ſuſcepit, certo olim præſtandam.

XXVI. Etiam *pro omnibus* Electorum *Peccatis* paſſus eſt Chriſtus, *Actor.* XIII. 38, 39. ὅτι διὰ τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ μωσέως δικαιωθῆναι &c. 1 *Joh.* 7. *ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus purgat nos ab omni peccato.* Ut non ſit heic cum *Papiſtis* facienda diſtinctio, inter *Peccata Mortalia*, & *Venialia*, *Ante*, & *Poſt Baptiſmum commiſſa*, vel etiam *Reatum Culpæ*, & *Pœnæ*, uti ſingula hæc ſuis locis refutantur.

XXVII. Oblatio Chriſti peccatis noſtris eſt *Æquivalens*; ut non ſit opus cum *Remonſtrantibus* fingere *Acceptilationem* aliquam precariam, quæ cum *vera Satisfactione*, & *Pretio* ſanguinis Chriſti maximè pugnat, 1 *Cor.* VI: 20. *pretio empti eſtis.* 1 *Joh.* I: 7. *ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus &c.* Ut etiam non deceat cum *Papiſtis* fingere *Redundantiam*, ex qua theſauri *Indulgentiarum* magna pars petatur. Si enim *abundantiam* gratiæ memorat aliquoties Scriptura; vel ſufficientia maxima ſic innuitur; vel ad gratiam primi hominis eſt reſpectus; vel ad peccata majora quæ per gratiam Dei ſuperantur, *Rom.* V: 15. 20. πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσε &c. οὗ δὲ ἐπλεόνασε ἡ ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις &c.

XXVIII. *Effectus* Reconciliationis, & Salutis ex hac Oblatione *certo fluunt.* Unde male *Arminiani* meram *Reconciliabilitatem*, & Jus Novi Fœderis cum homine ineundi, hinc repetunt,

licet

licet ſit Officium hominis reconciliationem cum Deo accipere, quod Spiritus in electis certo operatur. Peſſimè etiam *Pontificii Satisfactiones Humanas* jungunt; contra *Rom.* VIII: 1. *nulla igitur nunc condemnatio iis qui ſunt in Chriſto Jeſu. Luc.* XVII: 10. *quando feceritis omnia mandata vobis, dicite ſervi inutiles ſumus, quoniam quod debemus facere fecimus &c. Obj.* I. *Paulum memorare ὑςερήματα afflictionum Chriſti Col.* I: 24. Reſp. Non earum quas ſubierat Chriſtus, ſed quas ipſe ſubibat ob nomen Chriſti. *Obj.* II. *Expiationem & redemptionem operibus humanis tribui Prov.* XVI: 6. *Dan.* IV: 27. Reſp. Partim eſſe phraſes has improprias admodum; partim abruptionem malorum operum notari. *Obj.* III. *Fidelibus tribui propriam oblationem Rom.* XII: 1, 2. 2 *Tim.* IV: 6. Reſp. Non Hilaſticam, ſed Euchariſticam. Non minus perverſe eidem *Papiſtæ* repetitionem *Sacrificii Propitiatorii* quotidianam *in Miſſa* urgent; contra *Rom.* V: 10. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, &c. *Hebr.* I: 3. δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν. *Hebr.* X: 10, 12, 14. ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ &c. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους &c. & contra naturam Sacrificii Propitiatorii, quod cruentum eſſe debet, *Hebr.* IX: 22. χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις, at hic fingitur incruentum.

XXIX. *Interceſſio*, quæ eſt Alter Actus Sacerdotii, ubique iterum Chriſto tribuitur, *Joh.* XIV: 16. *ego rogabo Patrem. Rom.* VIII: 34. *qui etiam intercedit pro nobis. Hebr.* VII: 25.

ſemper vivens ad intercedendum pro illis. 1 *Joh.* II: 1. *interceſſorem, παράκλητον, habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum, &c.* Et conſiſtit hæc in *Oblationis à ſe faciendæ, aut factæ Repræſentatione, ut illius intuitu noſtras neceſſitates, & preces gratioſe expleat Deus.* Qualis Interceſſio, Majeſtatem Chriſti Divinam neutiquam evertens, *Neceſſaria* eſt ob diaboli accuſationes; *Efficax* ſemper, ob Chriſti plenum jus, *Joh.* XI: 42. *ego noveram quod ſemper me audias. Joh.* XVII: 24. *Pater quos dediſti mihi volo ut ubi ego ſum & illi mecum ſint &c.* & ſpectans ad ſolos, & omnes *Electos*, *Joh.* XVII: 9, 20. *ego pro illis rogo, non pro mundo rogo, ſed pro iis quos dediſti mihi, quoniam tui ſunt, &c. non pro his ſolum rogo, ſed & pro credituris per verbum illorum in me &c.* Aliter autem quodammodo Chriſtus interceſſit olim, *Zach.* I: 12. *uſque quo tu non miſereris Jeruſalem? &c. Job.* XXXIII: 24. *redime eum ne deſcendat in foveam, inveni propitiationem &c.* aliter in diebus carnis, *Joh.* XVII: *tot.* aliter & magis glorioſe nunc in cœlo intercedit, *Hebr.* IX: 12. *διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια &c.*

XXX. Uti Chriſtus *Omni Tempore* fuit Eccleſiæ Sacerdos, ita *nemo* ipſi in Sacerdotio proprie *ſociandus* eſt, quamquam ſpirituali ſenſu Fideles omnes ſint, & typicè olim Aaronidæ fuerint Sacerdotes. Sociant tamen *Papiſtæ*; tum Sacrificulos *Miſſaticos*; tum *Angelos, & Sanctos*, quibus Meritum, & Interceſſionem tribuunt, contra 1 *Tim.* II: 5. *Unus Mediator Dei, & hominum homo Chriſtus Jeſus*; *Hebr.* VII: 25. *ſervare in perpetuum poteſt accedentes*

cedentes per ipſum ad Deum, ſemper vivens ad intercedendum pro ipſis. 1 *Joh.* II: 1, 2. παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν πατέρα Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον, καὶ αὐτὸς ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν *&c.* & contra defectum, tum ſanguinis expiatorii, tum ſcientiæ neceſſitatum & precum noſtrarum, *Eccleſ.* IX: 5. *mortui non ipſi ſciunt quidquam &c. Jeſ.* LXIII: 16. *quoniam Abraham non novit nos, & Iſrael non agnoſcit nos, &c. Obj.* I. *Animas clamare ad Deum Apoc.* VI: 10. Reſp. Vel intelligi id objective, ſicut *Hebr.* XII: 24. αἵματι ῥαντισμοῦ κρείττονα λαλοῦντι παρὰ τὸν Ἄβελ, vel eſſe votum generale pro Dei gloria. *Obj.* II. *Vivos fideles pro ſe invicem precari.* Reſp. Non aliter quam ex mutua charitate, ob meritum Chriſti, dum hi neceſſitates noſtras ſc[illegible] *Obj.* III. *Communionem Sanctorum id exigere.* Reſp. Hanc ad cognitionem, adeoque interceſſionem ſpecialem ſe non extendere. *Obj.* IV. *Reges, & Principes omnes conveniri per Pararios.* Reſp. Hunc in cœleſti aula eſſe unum Jeſum, *Joh.* XIV: 13, 14. *quidquid petieritis in nomine meo, hoc faciam, &c. ſi quid petieritis in nomine meo, ego faciam &c.*

XXXI. Rex tandem eſt Chriſtus *Pſal.* XLV. 2. *dico ego opera mea Regi. Cant.* I: 4. *introducat me Rex in penetralia ſua, &c.* hinc dictus *Dominus, Princeps, Caput, &c.* Habet enim non tantum *Regnum Providentiæ* commune, in omnia, ſed & *Regnum Gratiæ*, ſeu *Mediatorium*, in Eccleſiam, à Patre ipſi propter obedientiam ad mortem datum.

XXXII. Eſt hoc Regnum *Verum*, à Sacerdotio omnino diſtinguendum, contra *Socinia-*

 nos;

nos; ut docent utriuſque Muneris Actus. Eſt idem *Ampliſſimum*; cum omnes creaturæ quodammodo ad hoc referantur, & ejus ſubditi ſint fideles toti, & omnes, *Pſal.* II: 8. *dabo gentes hæreditatem tuam & poſſeſſionem tuam fines terræ. Pſal.* LXXII: 8. *dominabitur à mari ad mare & à fluvio ad fines terræ*, *&c.* quæ Amplitudo ſub N. T. longe magis eſt conſpicua, quam fuit olim, *Matt.* III: 2. ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, *&c.* Eſt idem *Spirituale*; juxta *Luc.* XVII: 20. Οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ μετὰ παρατηρήσεως. *Joh.* XVIII: 36. ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου &c. ſicut hinc Chriſtus carne non ut Dominus ſed ut ſervus ſe geſſit *Matt.* XX: 28. Contrarium volunt, præter *Judæos*, *Millenarii*, & *Objiciunt* I. *Phraſes à Prophetis adhiberi corporales Pſal* LXXII. *&c.* Reſp. Docere eos ſimul phraſium harum ſenſum ſpiritualem. II. *Succeſſionem Davidis inferre corporale regnum Luc.* I: 32. Reſp. Cum Iſrael ſit ſpiritualis, non poſſe aliam quam veram, & ſpiritualem Davidis ſucceſſionem intelligi. III. *Regnum hoc corporalia alia fore everſurum Dan.* II 44. Reſp. Non aliter omnia quam quæ, & quatenus opponerent Chriſto. Eſt idem Regnum tandem *Æternum*; juxta *Pſal.* XLV: 7. *thronus tuus in ſeculum & æternum.* 2 *Sam.* VII: 13. *firmabo thronum regni ejus in æternum.* *Luc.* I: 33. βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος, *&c.* Quod negant *Sociniani*, & *Objiciunt* I. *Ad Seſſionem Chriſti addi*, *donec*, *Pſalm.* CX: 1. Reſp. Id non excludere durationem ſequentem, ſed notare rei certitudinem; uſque quo periculum eſſe poſſet ab hoſtibus;

coll.

coll. 2 *Sam.* VI: 23. *non fuit ei proles ad diem mortis ejus &c.* II. *Regnum fore tradendum Patri; finem Futurum; Filium ſubjiciendum; & Deum fore omnia in omnibus*, 1 *Cor.* XV: 24, 28. Reſp: Per Regnum notari illic commode ſubditos Patri ſiſtendos; Finem fore mundi, & iſtius adminiſtrationis regni; Subjectionem ſub Patrem ſolennem non tollere Chriſti gloriam; Omnia fore tandem poſthac Deum omnibus in Chriſto, abſque verbo, & ſacramentis.

XXXIII. Requirit Munus hoc *Infinitam* Perſonæ *Dignitatem*, *Potentiamque*, & *Sapientiam* ſupremam; quæ ideo tamen Naturæ Humanæ non ſunt tribuenda, nec ex ſola Dei gratioſa donatione repeti poſſunt.

XXXIV. *Actus* Regni *Duplex* eſt *Gubernatio*, & *Defenſio*. Ad *Gubernationem* ſpectat *Legis* ſanctiſſimæ *Latio*; interna *Obedientiæ Operatio*, *Pſal.* CXLIII: 10. *doce me facere voluntatem tuam, quoniam tu Deus meus, Spiritus tuus bonus ducat me in terram rectitudinis &c.* qua plane ſublata regnum Chriſti ſubſiſtere nequit; læta tandem *Remuneratio*, quam maxime noviſſimo die præſtabit, 2 *Tim.* IV: 8. ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ὁ δίκαιος κριτής &c. *Defenſio* porrò ſpectat ad *Eccleſiam* totam, & *Fideles* ſingulos, *Matt.* XVI: 18. *ſuper hac petrā ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferni non prævalebunt ei.* *Joh.* X: 28. *ego vitam æternam do illis, & neutiquam peribunt in æternum, &c.* Eam non Interceſſione ſua tantum, & per Spiritum, ſed & propria potentia operatur Filius, *Joh.* X: 28. *& non rapiet quis eas ex manu*

nu mea &c. Eam denique in cœlo quidem præſtat *malorum*, & hoſtium *remotione Apoc.* XX: 14. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός *&c.* hic autem *conſervatione* potenti inter mala multa.

XXXV. Fuit Chriſtus *Omni ætate* Eccleſiæ ſuæ Rex, etiam cum *naſceretur*, & *pateretur*, *Jeſ.* IX: 5, 6. *quoniam puer natus eſt nobis, Filius datus eſt nobis, eſtque principatus ſuper humerum ejus &c.* 1 *Cor.* II: 8. *ſi enim noviſſent, Dominum Gloriæ non crucifixiſſent &c.* Quod tenendum contra *Socinianos*, qui ab *Exaltatione* demum repetunt Regnum; ob loca *Matt.* XXVIII: II. *data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Phil.* II: 9. *Propterea Deus ipſum ſuperexaltavit, & dedit ei nomen ſuper omne nomen &c.* quæ tantum docent regni Declarationem & Extenſionem majorem tum eſſe factam.

XXXVI. Eſt Chriſtus quoque *Solus* agnoſcendus ut *Rex* Eccleſiæ ſuæ; juxta 1 *Cor.* VIII: 6. *Unus Dominus Jeſus Chriſtus, &c. Eph.* IV: 5. *Unus Dominus, &c.* licet Miniſtri politicè & eccleſiaſticè Chriſto ſubſervientes ſint varii. Quod tenendum maxime contra *Papiſtas*, ſed dein ſimul contra Noſtros, qui in *Eccleſia Vet. Teſt.* urgent alios præter Chriſtum Dominos, *Angelos* ſcil. & homines *Sacerdotes*, ac *Seniores*, quorum præceptis, & pœnis Eccleſia tum ſerviliter fuerit ſubjecta ab ipſo Deo. Sed id non patiuntur loca generalia adducta; nec ſtatus Angelorum, & Sacerdotum vetus, qui plane fuit miniſterialis; nec ſtatus eorum præſens, in quo Angeli ſimiliter Deo ſubſerviunt,

&

& Miniſtri cum ἐξȣσίᾳ Dei voluntatem inculcant, & Magiſtratus poteſtatem ſibi à Deo commiſſam habent; qui & nunc omnes in ſuo ordine ab Eccleſia ſunt ſpectandi, 1 *Cor.* XI: 10. *propter hoc debet mulier poteſtatem habere ſuper capite* διὰ τοὺς ἀγγέλȣς. *Hebr.* XIII: 17. πείθεσθε τοῖς ἡγȣμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε. *Rom.* XIII: 1. πᾶσα ψυχὴ ἐξȣσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασσέσθω *&c.* Foretque ſic Hierarchiæ Papalis refutatio etiam difficilior.

XXXVII. *Objiciunt.* I. *Nomina Deorum, & Dominorum illis olim fuiſſe tributa.* Reſp. Nunquam Sacerdotibus qua talibus; & Magiſtratibus, ac Angelis eadem adhuc competere, ob qualemcunque gloriæ divinæ participationem. II. *Eccleſiam N. Teſt. non eſſe Angelis ſubjectam Hebr.* II: 5. Reſp. Non inde ſequi Vet. Teſt. ſubjectionem ſub eis, cum alias Chriſtus dominio Vet. Teſt. per eandem illationem foret privandus; ſed opponi tantum Chriſtum Eccleſiæ Dominum, quæ à potiori ſtatu denominatur, miniſtris Angelis. III. *Loca plurima poteſtatem Seniorum, & Sacerdotum arguere, Matt.* XXIII: 2. 3. *in Cathedra Moſis ſedent Scribæ, & Phariſæi, omnia quæ dixerint vobis ſervare, ſervate & facite. Gal.* IV: 1, 2, 3. *dico vobis, quamdiu hæres infans eſt, nihil differt à ſervo, cum ſit dominus omnium,* ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπȣς ἐςὶ καὶ οἰκονόμȣς ἄχρι τῆς προθεσμίας τοῦ πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἦμεν νήπιοι, ὑπὸ τὰ ςοιχεῖα τȣ̃ κόσμȣ ἦμεν δεδȣλωμένοι. *Col.* II: 15. ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξȣσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παῤῥησίᾳ, θριαμβεύσας αὐτὸς ἐν αὐτῷ. *Hebr.* XII: 9. εἰ δὲ τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχομεν παιδευτὰς καὶ ἐνετρεπόμεθα *&c.* Reſp. Agi hic tantum; *a* de Inſtitutione ex

Moſe,

Moſe, quæ non obſtante defectione Phariſæorum ab ipſis erat accipienda; β de Servitute ſub Lege Ceremoniali, & Moralis rigida denunciatione; γ de tyrannica Poteſtate Satanæ, à Chriſto abolitâ, δ de Patribus, à quibus nos ſecundum carnem ſumus geniti, qui caſtigant nos in pueritia. *Obj.* IV. *Fideles N. Teſt. eſſe fratres Pſal.* CXXXIII: I. *populum Dei*, *& Chriſti Tit.* II: 14. *Eccleſiam Dei vivi* I *Tim.* III: 15. *&c.* Reſp. Hæc nomina ſemper competere Eccleſiæ, etiamſi hæc latius diffuſa, & copioſioribus donis Spiritus nunc vulgo inſtructa ſit; nec eſſe in locis adductis ullam Oeconomiarum oppoſitionem.

XXXVIII. Pariter & illud quorundam Paradoxum recentius eſt, *Clavem Scientiæ* peculiarem *Sacerdotibus* olim eſſe datam, ob quam *ab eorum ore pendere*, & iis *ſubjici* in doctrina tum debuerint fideles. Non enim fuerunt niſi Miniſtri fidei, quorum verba ex Scripturis, ad quas omnibus aditus patebat, erant probanda, & examinanda, planè uti ſub N. Teſt. *Obj.* I. *Labia Sacerdotis cuſtodiiſſe ſcientiam Mal.* II: 7. Reſp. Hoc fuiſſe officium ipſorum præ aliis, ſed non inferre illud autoritatem ſupremam; nec etiam conſtanter idem ſervatum eſſe, *coll. verſ.* 8. *& vos receſſiſtis de via, impingere feciſtis multos in Lege &c.* *Obj.* II. *Chriſtum illis tribuere Clavem Cognitionis Luc.* XI: 52. Reſp. Intelligi per Clavem, ab ipſis ſublatam, vel ipſam Scripturam, vel genuinum, & ſpiritualem ejus ſenſum. *Obj.* III. *Sub N. T. removeri hominum veterem inſtitutionem Jeſ.* LIV: 13. *Jer.* XXXI. 34. Reſp. Tantum comparata locutione innui uberiorem Spiritus gra-

gratiam, & ſcientiam adauctam; vel alias cum Enthuſiaſtis omne Miniſterium publicum eſſe removendum, imò & privatam Inſtructionem.

CAPUT XXI.

De Statu Jeſu Chriſti.

STATUS Chriſti, ad Muneris functionem neceſſarius, duplex eſt; EXINANITIONIS, & EXALTATIONIS.

II. *Status Duplicis* ſimul meminit Scriptura N. Teſt. *Rom.* IV: 24, 25. *qui traditus eſt propter lapſus noſtros, & juſtificatus propter juſtificationem noſtram. Phil.* II: 7....XI. *exinanivit ſe ipſum accepta forma ſervi &c. propterea etiam Deus eum ſuperexaltavit &c.* & Veteris, *Gen.* III: 15. *ipſum conteret tibi caput, & tu conteres ei calcaneum. Pſal.* XVI: 10, 11. *quoniam non relinques animam meam in inferno, non dabis benignum tuum videre corruptionem, ſcire me facies ſemitam vitæ &c. Pſal.* CXVIII: 22. *lapis quem reprobarunt ædificantes factus eſt in caput anguli. Jeſ.* LII: 13, 14. *exaltabitur & extolletur & ſublimis erit valde, ſicut obſtupuerunt ſuper te multi, ita corruptus præ viro aſpectus ejus & forma ejus præ filiis hominis &c.* etiam Typos varios utriuſque ſtatus proponens; adeo ut *Judæi* hinc *Duplicem* finxerint *Meſſiam*. Et fuit Status Uterque plane ad ſalutem noſtram Neceſſarius.

III. Exaltationem Chriſti conſiderant multi ſimpliciter, ut *Conſequens* exinanitionis; alii etiam non immeritò ut *Mercedem* promeritam; juxta

juxta *Jeſ.* XLIX: 4. *profectò jus meum cum Jehovah, & opus meum cum Deo meo. Jeſ.* LIII: 11, 12. *propter laborem animæ ſuæ videbit &c. ideo* לכן *partem ei dabo in multis &c. pro eo quod* תחת אשר *in mortem effudit animam ſuam &c. Phil.* II: 9. διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε *&c.* intuitu Pacti inter Patrem, & Filium, atque intrinſecæ Dignitatis laboris præſtiti. Cùm verò Exaltatio Chriſti ipſa ſit in bonum Eccleſiæ ſuæ, nihil ſic Merito illius pro nobis decedit.

IV. Exinanitio, & Exaltatio propriè ſpectant quidem *ad Naturam Humanam*, quæ mutationis capax eſt: ſed tamen *Divina* hinc non excluditur planè, quatenus œconomicè Perſona Filii ſe Patri ſubjecit, & gloria Divinitatis vel occultata vel abundantius demonſtrata fuit, juxta *Joh.* XVII: 5. νῦν δόξασόν με πάτερ παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρά σοι. *Phil.* II: 6....10. *qui ſubſiſtens in forma Dei rapinam non duxit eſſe æqualem Deo, ſed exinanivit ſe ipſum &c. proptèrea ipſum Deus ſuperexaltavit, & dedit ei nomen ſupra omne nomen &c.*

V. Præceſſit EXINANITIO, ſeu κένωσις, quæ alias dicitur *Humiliatio*, ταπείνωσις abſque magno vocum diſcrimine. Et eſt hæc; *Status Mediatoris antecedens, in quo velata Divinæ majeſtatis gloriâ infirmitates, pœnaſque noſtras cum ſubjectione ſub Divinam legem ſuſcepit, ad Patris gloriam, Electorum ſalutem, horumque in peculium ſuum acquiſitionem.*

VI. *Gradus Sex* potiùs quam *Tres* ſtatuimus. Quorum *Primus* eſt *humilis, & ſervilis Incarnatio*; juxta 2 *Cor.* VIII: 9. ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν.

ὢν. *Eph.* IV: 9. *deſcendit prius* εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς. *Phil.* II: 7. ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, & juxta Miſeriam in ea compertam *Obj.* I. *Chriſtum adhuc eſſe Hominem.* Reſp. Sed glorioſum, & Dominum declaratum *Obj.* II. *Signa Majeſtatis in Incarnatione varia eſſe viſa.* Reſp. Illa tamen non ſuſtuliſſe miſeriam, & paupertatem nativitatis. *Obj.* III. *Exinanitionis requiri ſubjectum.* Reſp. Eſſe hoc Dei Filium, & Naturam Humanam in ipſo Aſſumptionis momento.

VII. *Secundus Gradus* eſt *Vita Ærumnoſa*, tum *Publica*, tum *Privata.* Hæc, qua publice non prædicavit, duravit circiter *annos triginta*, *Luc.* III: 23. αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος *&c.* & eſt in ea ipſe expertus Mala communia, & ſpecialia, uti Perſecutionem, & Fugam difficilem in Ægyptum. De hujus Vitæ Progreſſu narratur. *a. Incrementum* ſtaturæ, & gratiæ, *Luc.* II: 40, 52. *puerulus creſcebat, & roborabatur Spiritu, impletus ſapientia, & gratia Dei erat ſuper ipſum &c. & Jeſus proficiebat ſapientia, & magnitudine, & gratia apud Deum, & homines. β. Obedientia* parentibus præſtita *Luc.* II: 51. *& erat eis ſubjectus.* γ. Et inſigne documentum *Sapientiæ*, quod duodecennis Jeroſolymæ dedit *Luc.* II: 46, 47. *factumque eſt, poſt tres dies invenerunt eum in templo ſedentem in medio doctorum, & audientem eos & rogantem eos, ſtupebant autem omnes audientes eum ſuper cognitione & reſponſis ejus.* Nec improbabile eſt, extra ſcholas educatum Chriſtum artem Fabrilem quoque apud Joſephum tractaſſe, ex *Joh.* VII: 15. *quomodo hic literas novit* μὴ μεμαθηκώς. *Marc.* VI: 3. *annon hic eſt faber,*

filius

filius Mariæ, frater autem Jacobi, & Joſe, & Judæ, & Simonis? &c.

VIII. Cœpit *Vita* Chriſti *Publica* à *Baptiſmo* ſuſcepto, & gravi in deſerto *Tentatione Matt.* III: IV. & videtur fere duraſſe *in Annum Quartum*, juxta numerum Paſchatum celebratorum apud Johannem, & loca, *Dan.* IX: 27. *dimidio Septimanæ ceſſare faciet ſacrificium & munus.* *Luc.* XIII: 7, 8. *ecce tres annos venio quærens fructum in ficu hac &c.* κύριε ἄφες αὐτὴν καὶ τῦτο τὸ ἔτος *&c.* Et ſunt *Calamitates*, tum communes, tum ſpeciales Chriſti, in hoc curſu ab Euangeliſtis abundanter notatæ.

IX. *Tertius Gradus* Exinanitionis eſt *Ultima Corporalis paſſio* Chriſti, ſub *Pontio Pilato*, ut Judice, injuſtitiam populi, & ſuam declarante ſimul. Quæ fuit. 1. *Graviſſima*; intuitu perſonarum inferentium, multitudinis malorum, malique ſpecierum, in primis in acerba, vili, & maledicta Crucifixione. 2. *Neceſſaria*; ob *Dei Juſtitiam*, cui ſi unicâ ſanguinis gutta potuiſſet ſatisfieri, amor Patris in Filium tam gravem paſſionem non admiſiſſet; atque ob ejus *Veritatem*, in implendis typis, & vaticiniis, *Luc.* XXIV: 26. *annon decebat hæc pati Chriſtum & ingredi in gloriam ſuam?* 1 *Petr.* I: 11. *ſcrutantes in quod aut quale tempus declararet Spiritus Chriſti in ipſis antea teſtans paſſiones in Chriſtum & glorias poſt has &c.* 3. *Voluntaria*; juxta *Pſal.* XL: 9. *facere voluntatem tuam Deus mi volo &c.* *Jeſ.* LIII: 7. *non aperiet os ſuum, ſicut agnus ad occiſionem ducetur, & ſicut ovis coram tondentibus eam obmutuit, & non aperiet os ſuum.* *Joh.* XVIII: 7, 8. *reſpondit Jeſus, dixi vobis quod ſim, ſi igitur me quæritis ſinite hos abire.*

Gal.

Gal. II: 20. *& dedit ſe ipſum pro me &c.* Non obſtantibus Precibus *Matt.* XXVI: 39. *Pater mi ſi poſſibile eſt tranſeat à me hic calix. Heb.* V: 7. *qui in diebus carnis ſuæ deprecationes, & ſupplicationes ad potentem ſervare ipſum à morte cum clamore valido, & lacrymis obtulit &c.* utpote quæ Conditionatæ partim ſunt, partim ad Ereptionem oportunam ex malis ſpectant. 4. Ad *Conſolationem*, & *Sanctificationem* noſtram pariter ducens, *Rom.* VI: 6. *hoc ſcientes*, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. *Gal.* V: 24. οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις *&c.*

X. Multa hic ſunt Philologica, & Hiſtorica parum certa, de *Cruce*, & *Crucifixionis Modo* præſertim. Et debet Fabulis annumerari vetus narratio de *Cruce per Helenam reperta*; cujus ne ipſe quidem meminit *Euſebius*.

XI. *Quartus* Exinanitionis *Gradus* porro eſt *Mors Corporea*; quam *Vere* ſubiit Chriſtus, *Joh.* XIX: 34, 35. *unus militum lancea ipſius latus transfixit, & ſtatim exiit ſanguis & aqua &c. Marc.* XV: 44, 45. *Pilatus autem miratus eſt ipſum jam mortuum, & advocato centurione rogavit eum, an dudum mortuus eſſet, & recognoſcens ex centurione donavit corpus Joſepho &c.* & *Neceſſario*, ob Dei Juſtitiam, & Veritatem typorum, ac vaticiniorum, *Hebr.* IX: 22. χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις. *Pſal.* XXII: 16. *in pulverem mortis poſuiſti me. Jeſ.* LIII: 10. *ſi poſuerit reatum anima ejus, videbit ſemen &c.* & *Lubenter Joh.* X: 17, 18. *quoniam ego pono vitam meam ut eam iterum accipiam; nemo tollit eam a me &c.* &

Aptiſſime etiam, quoad *Tempus* Paſchatis, & quoad *Locum*, *Hebr*. XIII: 11, 12, 13. *propterea & Jeſus, ut ſanctificaret populum per proprium ſanguinem, extra portam paſſus eſt, igitur exeamus ad ipſum extra caſtra &c.* ad maximam denique *Conſolationem*, & *Excitationem* noſtram, 2 *Cor*. V: 15. *hoc judicantes, quod ſi unus pro omnibus mortuus eſt, omnes igitur mortui ſint, & pro omnibus mortuus ſit, ut viventes non amplius ſibi vivant ſed pro ipſis & ſuſcitato.*

XII. *Quintus Gradus* eſt *ſepultura*; *Neceſſaria*, ut vere mortuum eum eſſe conſtaret, & ut implerentur vaticinia, *Pſal*. XVI: 9, 10. *etiam caro mea habitabit in fiducia, quoniam non relinques animam meam in inferno, &c. Jeſ*. LIII: 9. *deditque cum improbis ſepulturam ejus, & cum divite in mortibus ejus, &c.* In qua obſervari ſpeciatim merentur; *Auctor*, qui eam curavit, Joſephus cum Nicodemo; juncta & *Involutio*, & *Pollinctura*; alienum *Sepulchrum*, ex ſaxo exciſum, novum, in horto, non procul à loco crucifixionis; *Tempus* tandem, quo ſepultus fuit, & per quod ſepultura duravit, quod eſt *Triduum*, *Matt*. XII: 40. *ſicut erat Jonas in ventre ceti tres dies & tres noctes, ita erit Filius hominis in corde terræ tres dies & tres noctes*, non integrum, ſed inchoatum, uti partes trium νυχθημέρων heic reperimus, *coll. Matt*. XVI: 21. ὅτι δεῖ αὐτὸν &c. καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι *Joh*. II: 19. *ſolvite templum hoc, & in tribus diebus ſuſcitabo illud.* Nec caret Sepultura Chriſti Uſu multiplici.

XIII. *Sextus* tandem *Gradus* eſt *Mors Chriſti Spiritualis*, ſeu Dolor Animæ Infernalis ex ſenſu iræ Divinæ. Quem contra *Papiſtas* probamus,

mus; ex locis expreſſis, *Joh.* XII: 27. *νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται.* *Matt.* XXVI: 37, 38. *ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν, τότε λέγει αὐτοῖς, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου &c.* ex Sudore etiam Sanguineo, *Luc.* XXII: 44. *καὶ γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσηύχετο, ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν, &c.* & Clamore valido, *Matt.* XXVII: 46. *ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἠλί, ἠλί, λαμά σαβαχθανί, τοῦτ᾽ ἔστι, θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;* denique & ex noſtro debito, quibus omnis maledictio Divina incumbebat, *Gal.* III: 13. *Chriſtus nos redemit à maledictione Legis, factus pro nobis maledictio &c.* Dum vero illi omnem dolorem ex *συμπαθείᾳ* cum corpore ortum volunt; *Objiciunt.* I. *Ubique Corporis, & Sanguinis fieri mentionem:* Reſp. Frequentius hanc paſſionem ut viſibilem proponi, ſed ſynecdochicè, dum alibi illa animæ memoratur. II. *In Typis veteribus, & Sacramentis nullam exprimi animæ paſſionem.* Reſp. Eam viſibiliter exprimi non poſſe; & Chriſtum ſigna omnia excedere. III. *Chriſtum ſic debuiſſe pati in æternum, & cum deſperatione.* Reſp. Nec illud ob infinitam Perſonæ Dignitatem, nec hoc ob Sanctitatem ejus, poſſe concedi.

XIV. Agendum hic de *Deſcenſu Chriſti ad Inferos.* Qui Symboli Apoſtolici Articulus in his terminis in Scriptura non legitur, nec in antiquis Symbolis omnibus pariter lectus fuit. Uti verò ineptiſſime *Lutherani* illum referre volunt ad *Exaltationem*; ita *Pontificii*, & *Lutherani* vulgo eundem intelligunt de *Locali* Chriſti *Deſcenſu in Infernum*, vel ad Patrum ex Limbo Liberationem, vel ad Triumphatio-

 nem

nem de hoſtibus devictis, dum noſtri vel Mortis, & Sepulturæ ſtatum, vel Dolores Infernales, plurimi in eo reperiunt. Atque videtur hic potiſſimum inquirendum, non quid primi Autores hujus Articuli in Symbolo per verba hæc intellexerint, cum ſint incerti, & Sepulturam tum fere prætermiſerint; ſed quid nunc Articulus hic, juxta Mortem, & Sepulturam poſitus, aptiſſimè notet, ſecundum phraſin Scripturæ, & Symboli hujus majorem perfectionem.

XV. Non poſſumus admittere *Deſcenſum Localem*; quia Corpus Chriſti ſepultum fuit, & Anima ejus in cœlo, *Luc.* XXIII: 43, 46. *hodie mecum eris in Paradiſo, &c. Pater in manus tuas depono ſpiritum meum, &c.* nec Patres fuerunt in Limbo, qui inde liberarentur, & Triumphatio alibi quam in Inferno inſtituta eſt. *Obj.* I. *Chriſtum fore in Corde Terræ Matt.* XII: 40. Reſp. Cor notare ſinum interiorem, non præciſe meditullium, *coll. Ezech.* XXVII: 4. *in corde marium termini tui &c. Obj.* II. *Animam Chriſti non fuiſſe relinquendam in Inferno Act.* II: 26. Reſp. Intelligi hoc ſynecdochicè de Chriſto non relinquendo in ſepulchro, ſicuti hinc *corruptionis non videndæ* mentio accedit. *Obj.* III. *Chriſtum deſcendiſſe in inferiores terræ partes Eph.* IV: 8, 9. Reſp. Intelligi vel Sepulturam, vel Incarnationem; *coll. Pſal.* CXXXIX: 15. *non occultum fuit corpus meum à te, quando factus fui in occulto, acu pictus in infimis terræ, &c. Obj.* IV. *Chriſtum Spiritu profectum ad incarceratos prædicaſſe* I *Petr.* III: 19. Reſp. Intelligi Deitatem, ſecundum quam hominibus

nunc

nunc damnatis, olim cum viverent in diebus Noë, reſipiſcentiam inculcavit. Judicamus porrò, *Mortem*, & *Sepulturam* ſatis clare jam antea eſſe memoratas, ut ſub obſcuriori phraſi in brevi Symbolo non debeant illæ repeti; quamquam verba hæc in ſe ſpectata ſic poſſint alias commodè intelligi. Probamus ergò maximè Articuli hujus expoſitionem de *Doloribus Infernalibus*; convenientem phraſi Scripturæ, *Pſal*. XVIII: 6. *dolores Inferni circumdederunt me*. *Pſal*. CXVI: 3. *circumdederunt me dolores mortis*, & *anguſtiæ Inferni invenerunt me*. 1 *Sam*. II: 6. *Jehovah occidit & vivificat, deſcendere facit in Infernum & aſcendere facit &c.* & ſimul Veritati, ac Neceſſitati rei. *Obj. Non eſſe hos Dolores poſt Mortem ſecutos, ubi in Symbolo ponuntur*. Reſp. Meritò tamen memorari poſt Mortem Corpoream, ... à malis levioribus, & corporalibus ad graviora, & ſpiritualia ſic fit tranſitus.

XVI. Ex Gradibus ſingulis Exinanitionis liquet, *Deitatem neutiquam eſſe Paſſam*: uti voluerunt olim *Theopaſchitæ*, & phraſin illam ineptè defendunt *Lutherani*, ex locis quibus de Chriſto *Deo*, & *Dei Filio* in concreto agitur, *Actor*. XX: 28. *Eccleſiam Dei quam acquiſivit per proprium ſanguinem*. 1 *Joh*. I: 7. *ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus &c.* non tamen de *Deitate* in abſtracto.

XVII. Exaltatio, alias etiam dicta *Glorificatio*, *Joh*. VII: 39. *nondum erat Spiritus Sanctus, quia Jeſus nondum erat glorificatus*, *Coll*. *Phil*. II: 9. *Deus eum ſuperexaltavit, &c.* definitur; *Status Mediatoris Conſequens, in quo patefacta palam Divinæ majeſtatis gloria humilitates naturæ*

humanæ cum ſummo finitæ gloriæ gradu mutavit, ad Patris laudem, applicandam electis ſalutem, ſuavemque laboris exantlati fruitionem.

XVIII. Exaltationis Chriſti iterum varii ſunt *Gradus*, ſive *Tres*, ſive *Quatuor*, ſi Judicium Ultimum à Seſſione ad Dextram diſtinguatur.

XIX. *Primus Gradus* eſt *Reſurrectio*. Hæc uti *Reſuſcitatio* dicitur, cum reſpectu maxime ad Patrem, ut Judicem abſolventem ſic Filium, *Eph.* I: 20. ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χριςῷ ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. *Actor.* II: 24, 32. ὃν ὁ Θεὸς ἀνέςησε &c. τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέςησεν ὁ Θεός &c. ita *reſurrectionis* nomen emphatice poſitum exprimit propriam Chriſti Virtutem, qua ex morte evaſit, *Joh.* II: 19. λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτὸν. *Joh.* X: 17, 18. ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου ἵνα πάλιν λάβω αὐτὴν &c. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτὴν καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτὴν &c. *Rom.* I: 4. τοῦ ὁρισθέντος υἱοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν. Quod impie rident *Sociniani*; prætexentes *Preces* Chriſti ad *potentem ſervare ipſum à morte* ex *Hebr.* V: 7. quas ſecundum Humanitatem utique ille fudit.

XX. *Debebat* Chriſtus ex morte *Reſurgere*, ad noſtram Juſtitiam, & Salutem; juxta Vaticinia plura, *Pſal.* XVI: 10. *non relinques animam meam in inferno, non dabis benignum tuum videre corruptionem. Pſal.* CX: 7. *ex torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Jeſ.* LIII: 10. *ſi poſuerit reatum anima ejus, videbit ſemen, prolongabit dies. Jeſ.* LV: 3. *cædam vobis pactum æternum, benignitates Davidis fideles*, coll. *Act.* XIII: 34. ὅτι δὲ ἀνέςησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν &c. οὕτως εἴρηκεν, ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιςά &c. Acceſſerunt ad hæc

Typi

Typi plures; inter quos non male putamus numerari Hircum *Hazâzel*, dimiſſum in die Expiationis *Lev.* XVI: per quem hodie minus rectè volunt multi notari Incredulum populum Iſrael, vagantem inter gentes ſub N. Teſt. in hunc diem.

XXI. *Verè Reſurrexiſſe* Chriſtum, liquet; tum ex omnibus hiſtoriæ Circumſtantiis; tum ex teſtimonio Angelorum, & Hominum, etiam inimicorum, *Matt.* XXVIII: 11, 12. *ecce quidem cuſtodiæ venientes in urbem annunciarunt Pontificibus omnia facta, & congregati cum ſenioribus, conſilioque ſumpto multum argenti dederunt militibus &c.* tum ex Apparitionibus Chriſti redivivi, quæ contigerunt Pluribus, 1 *Cor.* XV: 4, 5, 6, 7, 8. *quod ſuſcitatus ſit tertio die ſecundum Scripturas, & quod viſus ſit Cephæ, poſtea duodecim, poſtea viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſemel &c.* atque fuerunt [illegible]ariſſimæ, *Luc.* XXIV: 30, 39. *factumque eſt, cum accumberet ipſe cum eis, panem accipiens benedixit & frangens dedit &c. videte manus meas & pedes meos, quod ego ipſe ſim, contrectate me & videte &c. Actor.* X: 40, 41. *hunc Deus ſuſcitavit tertio die, & dedit ipſum manifeſtum, non omni populo ſed teſtibus antea conſtitutis à Deo, nobis qui cum eo edimus & bibimus poſtquam ex mortuis reſurrexit &c.* & ſæpius Repetitæ, etiam poſt Aſcenſionem, *Act.* VII: 55, 56. *vidit gloriam Dei & Jeſum ſtantem à dextris Dei &c. Actor.* IX: 17. *Jeſus viſus tibi in via qua veniebas. Apoc.* I: 12. καὶ ἐπι-[illegible]δον ἑπτὰ λυχνίας, καὶ ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν ὅμοιον υἱῷ ἀνθρώπου *&c.* Ad quæ omnia addere licet magnifica Chriſti Opera, quibus vivum ſe demonſtravit mox, *Matt.* XXVII: 52, 53. *& monumenta aperta ſunt, & multa corpora ſanctorum*

qui obdormierant ſuſcitata ſunt, & egreſſi ex monumentis poſt reſurrectionem ejus intrarunt in ſanctam civitatem, & apparuerunt multis &c.

XXII. In reſurrectione recepit Chriſtus *Corpus Idem* Specie, & Numero, *Luc.* XXIV: 39. ἴδετε τὰς χεῖράς μȣ καὶ τȣ̀ς πόδας μȣ, ὅτι αὐτός ἐγώ εἰμι, ψηλαφήσατέ με καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα, *Joh.* XX: 26, 27. φέρε τὸν δάκτυλόν σȣ ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μȣ, καὶ φέρε τὴν χεῖρά σȣ καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μȣ *&c.* quod etiam per lapidem, aut fores clauſas tranſiiſſe perperam fingitur, & conſpectui diſcipulorum cito ſubduci quidem potuit. Fuit tamen illud tum *Glorioſum*, & *Immortale*, juxta *Actor.* XIII: 34. *quod ſuſcitavit eum ex mortuis, non amplius reverſurum ad corruptionem &c. Rom.* VI: 9. *ſcienter quod Chriſtus ſuſcitatus ex mortuis non amplius moriatur, mors ei non amplius dominatur, &c.* quamquam gloria hæc in cœlis demum fuerit conſummata *Eph.* I: 20, 21. καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτȣ̃ ἐν τοῖς ἐπȣρανίοις ὑπεράνω πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξȣσίας *&c.* & per συγκατάβασιν in his terris, tum ederit Chriſtus, tum ſigna vulnerum retinuerit. Quæ ideo fruſtra opponuntur à *Socinianis*, Immortalitatem ab Aſcenſione repetentibus.

XXIII. *Tempus* Reſurrectionis fuit *Dies Tertius* à morte, juxta prædictionem *Matt.* XXVII: 63. κύριε ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι *&c.* & Typum Jonæ: *Dies* item *Primus* ſeptimanæ, qui porro pro ſeptimo ſanctificandus erat; & quidem diei hujus *Diluculum*, quo ab omnibus videri non poſſet, & acceſſum Mulierum præverteret.

XXIV.

XXIV. *Utilis* eſt Chriſti Reſurrectio. α. Ad *Juſtificationis* noſtræ Plenitudinem; & certitudinem, *Rom.* IV: 25. *ſuſcitatus eſt propter noſtram juſtificationem.* β. Ad *Sanctificationem* docendam, & promovendam in nobis, *Col.* II: 12. ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε, *Col.* III: 1. εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ *&c.* γ. Ad Reſurrectionem, & *Glorificationem* denique nobis obſignandam, *Joh.* XIV: 19. *quoniam ego vivo, & vos vivetis.* 1 *Cor.* XV: 12, 13. *ſi reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus ſuſcitatus eſt &c.*

XXV. Alter *Gradus* eſt *Aſcenſio in Cœlum*; quæ iterum cum reſpectu ad Patrem exaltántem dicitur *Aſſumptio*, *Act.* II: 33. τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ ὑψωθεὶς. 1 *Tim.* III: 16. ἀνελήφθη ἐν δόξῃ, *&c.* ſed, ob jus proprium, & poteſtatem Chriſti, emphaticè *Aſcenſio Eph.* IV: 8, 9, 10. ἀναβὰς εἰς ὕψος, *&c.* τὸ δὲ ἀνέβη *&c.* ὁ καταβὰς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς *&c.* & *Ingreſſus Hebr.* VI: 20. ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς *&c.*

XXVI. *Debebat* Chriſtus ſic *Aſcendere*; etiam propter Vaticinia *Pſal.* XXIV: 7, 8, 9. *attollite portæ capita veſtra, & attollamini portæ ſeculi, & introibit Rex gloriæ & Pſal.* LXVIII: 19. *aſcendiſti in altum &c.* & Typos varios, inter quos tum Pontifex quotannis ingrediens in Sanctuarium, *coll.* *Hebr.* IX 11, 12. Χριστὸς δὲ παραγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειροποιήτου τουτέστιν οὐ ταύτης τῆς κτίσεως, οὐδὲ δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵματος, εἰσῆλθεν εἰς τὰ ἅγια *&c.* tum Enoch, & Elias, vivi vere in cœlum aſſumpti, *Gen.* V: 24. *& ambulavit Hanoch cum Deo, & non ipſe, quia aſſumpſit*

 eum

eum Deus, 2 *Reg.* II: 11. *& aſcendit Elias in turbine in cœlum.*

XXVII. *Vere Aſcendiſſe* quoque Chriſtum, docent cœleſtia ejus Opera, & teſtimonia Angelorum, ac Hominum αὐτοπτῶν *Act.* I: 9, 10, 11. *& cum hæc dixiſſet, videntibus ipſis ſublatus eſt, &c. quid ſtatis intuentes in cœlum, hic Jeſus ſublatus à vobis in cœlum ita veniet, quemadmodum vidiſtis ipſum abeuntem in cœlum.*

XXVIII. In Aſcenſione *non eſt Tranſlata Deitas*, utpote Omnipræſens; neque *Corpus* corruptibile cum incorruptibili *Mutatum*; neque *Diſparendo* Humanitas facta eſt Omnipræſens; ſed eadem *Tranſlata* eſt de Loco inferiori in ſuperiorem. Eſt enim hæc proprie *Aſcenſio*, & *Aſſumptio*; & habemus heic Terminum, tum à quo, Terram, *Joh.* XVI: 28. *iterum relinquo mundum. Matt.* XXVI: 11. *me non ſemper habetis, &c.* tum ad quem, Cœlum, *Marc.* XVI: 19. ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανόν. *Act.* III: 21. ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων. *Eph.* I: 20. καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, *&c.* tum medium, Cœlos viſibiles, *Hebr.* IV: 14. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν, διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς *&c.* tum Vehiculum, Nubem, *Act.* I: 9. *nubes abſtulit eum ab oculis eorum &c.* nec potuiſſent alias aſcendentem eum videre quoque Apoſtoli. *Objiciunt Lutherani*, Omnipræſentiam Naturæ Humanæ Chriſti ſtatuentes. I. *Chriſtum adhuc eſſe in Terra Matt.* XXVIII: 20. Reſp. Non humanitate, ſed Deitate, & gratia. II. *Ipſum aſcendiſſe ſupra cœlos Hebr.* IV: 14. Reſp. Non omnes, ſed viſibiles, per quos tranſiit. III. *Ipſum aſcendiſſe, ut omnia impleret Eph.* IV: 10. Reſp. Vel Muniera, &

Va-

Vaticinia de ſe, vel Membra Eccleſiæ donis ſuis; non autem omnia Loca humanitate ſua, qua aſcendit ex adverſo in Cœlum.

XXIX. Aſcendit Chriſtus *Diebus Quadraginta* poſt reſurrectionem, quibus currentibus confirmavit, & erudivit diſcipulos ſuos; & quidem *de monte Oliveti*, prope Jeruſalem *Act.* I: 12. incerto interim puncto iſtius montis. Quod diſcedens *Veſtigia Pedum* monti impreſſerit, vetus eſt Fabella, cujus ipſe non meminit *Euſebius.*

XXX. *Utiliſſima* eſt Aſcenſio hæc; ad noſtram Inſtructionem; & Excitationem pariter, quo cœleſtia quæramus; atque ad noſtram Conſolationem, dum ipſe eſt noſter in cœlo Paracletus, nos ad ſe olim accepturus.

XXXI. *Tertius Gradus* eſt *Seſſio ad Dextram Dei*, ubi denuò à Patre *collocatus* eſſe Filius *Eph.* I: 20. & *conſediſſe* ipſe dicitur *Hebr.* I: 3. ob rationes apud Reſurrectionem, & Aſcenſionem antea datas.

XXXII. *Debebat* Chriſtus *Sedere* illic; ad noſtram ſalutem certò procurandam, etiam juxta Vaticinia *Pſal.* CX: I. *dictum Jehovæ ad Dominum meum, ſede ad dextram meam, &c. Matt.* XXVI: 64. ἀπ᾽ ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τȣ̃ ἀνθρώπȣ καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως *&c.* & Typos ſummæ Exaltationis, in Joſepho, & Davide.

XXXIII. *Vere Sedet* ibi Chriſtus, juxta prædicationem perpetuam Apoſtolorum, *Rom.* VIII: 34. *qui etiam eſt* ἐν δεξιᾷ τȣ̃ Θεȣ̃. *Col.* III: I. *ubi Chriſtus eſt* ἐν δεξιᾷ τȣ̃ Θεȣ̃ καθήμενος, *&c.* & viſum Piorum, *Act.* VII: 55, 56. ἀτενίσας εἰς τὸν ȣ̓ρανὸν, εἶδε δόξαν Θεȣ̃, καὶ Ἰησȣ̃ν ἑςῶτα ἐκ δεξιῶν τȣ̃ Θεȣ̃; etiam Impiorum noviſſimo die, *Matt.*

XXVI:

xxvi: 64. *abhinc videbitis Filium hominis ſedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cœli.*

XXXIV. Non conſiſtit iſthæc Seſſio in *Omnipræſentia Humanæ Naturæ*, ut volunt *Lutherani*; cum competat Perſonæ Chriſti, & Dextræ Dei omnipræſentia non magis inferat aſſidentis ubiquitatem, quam Maris fluxus & circuitus eundem Urbi adjacenti tribuit. Non ſiſtit etiam ſimpliciter *in Favoris Divini Gloriæque cœleſtis* participatione, ut volunt *Sociniani* quidam; quia hæc piis ſunt communia. Non etiam in *Dignitate Majori quam Divina*, uti volunt vulgo *Sociniani*, & *Pontificii* quidam, cum Divina gloria ſumma ſit; neque enim Aſſidens ad Dextram Regis in throno, uti hic Deus ſpectatur, præ Rege idcirco, ſed præ aliis à ſiniſtra honoratus eſt, *coll.* 1 *Reg.* ii: 19. *ſedit ſuper thronum ſuum, poſuitque thronum matri regis, & ſedit ad dextram ejus.* 1 *Reg.* xxii: 19. *vidi Jehovam ſedentem ſuper throno ſuo, & omnem exercitum cœlorum ſtantem apud eum à dextra ejus & à ſiniſtra ejus. Matt.* xxv: 33. *& conſtituit oves quidem à dextris ſuis &c.* Non tandem *in Æquali cum Patre Gloria & Gubernatione*, ut volunt quidam *Scholaſtici*, cum hæc Spiritui S. communis ſit, & Chriſto ab omni æternitate competierit.

XXXV. Poſitive ergo Seſſio hæc notat; *Summam Chriſti θεανθρώπου Majeſtatem, in glorioſiſſimo Perſonæ ſtatu, ac illuſtriſſima Regni latiſſime extenſi adminiſtratione conſpicuam.* Quod docet; tum Similitudinis à Regibus ſumptæ natura; tum ejus explicatio alibi reperta, *Pſal.* cx: 1, 2. *ſede*

ad

ad dextram meam, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum, virgam roboris tui mittet Jehovah ex Tſijon, dominare in medio inimicorum tuorum. 1 *Cor.* XV: 25. *decet ipſum regnare donec &c. Phil.* II: 9,10. *Deus ipſum ſuperexaltavit, & dedit ei nomen ſuper omne nomen, ut in nomine Jeſu flecteretur omne genu &c. Eph.* I: 20, 21. *ſupra omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem, & dominatum, & omne nomen, nominatum non ſolum in hoc ſeculo, ſed & in futuro &c.*

XXXVI. Non eſt *repetenda* hæc Seſſio *ab omni Æternitate*, quamquam ut Filius gloriam Divinam tum poſſederit, *Joh.* XVII: 5. νῦν δόξασόν με σὺ πάτερ. παρὰ σεαυτῷ. τῇ δόξῃ ᾗ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί, in Exaltatione rurſus manifeſtatam, neque *ab Incarnatione*, quando velata fuit Divina Majeſtas; ſed ab *Aſcenſione*, paſſionem ſecuta, *Luc.* XXIV: 26. *annon hæc oportuit pati Chriſtum & ingredi in gloriam ejus?* Verum tamen *durat in omnem Æternitatem*, *Hebr.* VII: 16. κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. *Heb.* X: 12. εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ &c. cum poſt hoſtes omnes devictos nullum eſt periculum gloriæ regni tollendæ, *coll. Pſal.* CX: 1. *ſede &c. donec ponam &c.*

XXXVII. *Utilis* iterum eſt hæc Seſſio; ad noſtram Excitationem in amore, & obſequio glorioſo Regi noſtro præſtando, atque Conſolationem certam in omnibus adverſiſſimis caſibus.

XXXVIII. Tandem *Ultimus Gradus* gloriæ Chriſti erit in *Judicio Ultimo*, *Matt.* XXVI: 64. *ſedentem à dextris virtutis, & venientem in nubibus cœli.* Quod habebit ipſe *Joh.* V: 22.

neque

neque enim Pater judicat quemquam, ſed judicium omne dedit Filio. Act. XVII: 31. *conſtituit diem in quo judicabit habitabilem in juſtitia, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε &c.* & quidem ut Θεάνθρωπος, utraque naturâ aliquid collaturâ; & in Præmium exinanitionis prioris *Joh.* V: 27. *& poteſtatem illi dedit etiam habendi judicium, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστί*; eritque illi ſummopere Glorioſum, *Joh.* V: 28, 29. *ne miramini hoc, quoniam venit hora &c. Matt.* XXIV: 30. *videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute, & gloria multa &c.*

CAPUT XXII.

De Officiis Fœderis Gratiæ, Fide ſcil. & Reſipiſcentia.

AD Fœdus Gratiæ pertinent porro OFFICIA Fœderatorum, quæ alias dicuntur CONDITIONES; non quod propriis viribus queant præſtari; aut dubiæ, & incertæ ſint; aut conditionem plenæ Obedientiæ in Fœdere Operum præſcriptam plane tollant; aut fundamentum ſint juris ad vitam; ſed quod *Opera* quædam *ab* hominibus *fœderatis exigat Deus, ad gratiæ omnis, & gloriæ communionem, ac certitudinem obtinendam.*

II. Tales Conditiones Fœderis clare patent; tum ex *Mandatis, & promiſſis conditionatis, Marc.* I: 15. *μετανοεῖτε καὶ πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Act.* XVI: 31. *crede in dominum Jeſum Chriſtum, &*

ſal-

ſalvaberis, tu & domus tua, &c. tum ex generali natura *Fœderis*. *Obj.* I. *Fœdus gratiæ eſſe Teſtamentarium.* Reſp. Convenientiam cum Teſtamento non tollere integram notionem Fœderis. *Obj.* II. *Euangelium conſtare meris Promiſſis.* Reſp. Vulgò latius ſumi vocem, ut Officia ad ſalutem præſtanda ſimul complectatur. *Obj.* III. *Fœdus gratiæ abſque Mandatis ullis proponi Jer.* XXXI: 33. Reſp. Non ſemper, & in *lege inſcribenda cordi* etiam illic innui clare mandata, & officia hominis.

III. Officia hæc *duo* ſunt, *Fides*, & *Reſipiſcentia*; in actibus ſuis arctiſſime juncta, & hinc ſynecdochicè ſe mutuo ſæpe comprehendentia, *Marc.* I: 15. *reſipiſcite, & credite Euangelio. Act.* XVI: 31. *crede in Dominum Jeſum Chriſtum. Matt.* III: 2: *reſipiſcite*, &c.

IV. Fides à πείθω derivata, Græce πίστις; Hebraicè אמונה ſumitur, vel *Objective*, pro ea, *Quæ creditur*, doctrina, *Gal.* I: 23. *perſequens nos olim nunc euangelizat fidem quam olim vaſtabat.* *Gal.* III: 23. *antequam Fides venerit ſub Lege cuſtodiebamur concluſi uſque ad Fidem revelandam* &c. vel *Subjective*, pro *ea*, *Quâ creditur*. Atque ſic illa eſt, *Perſuaſio de veritate rei, alterius teſtimonio nixa*; ac dividitur vulgo in *Divinam*, & *Humanam*.

V. Rurſus Divina *Quadruplex* dicitur, *Miraculorum*, *Hiſtorica*, *Temporaria*, & *Salvifica*. Quæ, ſi generalis ſpectetur notio vocis, eſt *Diviſio* generis in ſpecies; ſin notio præcipua, *Diſtinctio* ſignificationum vocis ambiguæ.

VI. Fides *Miraculorum*, quæ in *Activam*; & *Paſſivam* diſtribuitur, eſt *Perſuaſio de Miraculo*, à

à nobis vel in nobis præſtando. De Activa vide loca, *Matt.* XVII: 20. *ſi Fidem haberetis ut granum ſinapi, diceretis huic monti, tranſi hinc illuc & tranſiret, & nihil impoſſibile foret vobis.* 1 *Cor.* XIII: 2. *ſi habeam omnem Fidem ut montes transferam, &c.* de Paſſiva *Matt.* IX: 2. *Jeſus videns fidem eorum. Joh.* XI: 40. *annon dixi tibi, quod ſi credideris gloriam Dei videbis? &c.* Nec eſt alterutra cum ſalute certò connexa, *Matt.* VII: 22. *multi dicent mihi in die illo, Domine, Domine, an non nomine tuo prophetavimus, & nomine tuo dæmonia ejecimus, & nomine tuo virtutes multas fecimus? & tunc profitebor eis, utique nunquam novi vos, diſcedite à me operantes iniquitatem. Luc.* XVII: 17. *annon decem purgati ſunt? novem vero ubi?*

VII. Fides *Hiſtorica* dicitur, *per quam verbum Dei Hiſtoricè pro vero habetur, ſive totum, ſive ex parte; coll. Act.* XXVI: 27. *credis Rex Agrippa Prophetis? novi quod credas. Jac.* II: 19. *tu credis quod Deus unus ſit, bene facis, & dæmonia credunt ac contremiſcunt &c.* Abſque hac Fides Salvifica ſubſiſtere nequit; ſed ob voluntatis à judicio theoretico diſcrepantiam frequentem ſola hæc ad ſalutem non ſufficit.

VIII. Fides *Temporaria* eſt, *per quam agnitam veritatem Euangelii etiam cum gaudio aliquo & externo fructu homo amplectitur.* Confer *Matt.* XIII: 20, 21. *hic eſt ſermonem audiens, & ſtatim cum gaudio eum accipiens, non autem radicem in ſe habet,* ἀλλὰ πρόσκαιρός ἐστι. *Joh.* V: 35. *vos voluiſtis exſultare ad horam in luce ipſius. Hebr.* VI: 4, 5, 6. *impoſſibile enim, ſemel illuminatos, qui guſtarunt donum cœleſte &c.* καὶ παραπεσόντας *&c.*

&c. Hæc verò, licet magnam prorſus cum Fide Salvifica externam Similitudinem habeat, multum tamen ab ea vere differt; non nuda *Duratione*, ut vellent *Pelagiani*; ſed omninò etiam tum *Principio*, tum *Actibus* ſingulis, tum & *Effectis*.

IX. Fides tandem *Salvifica*, quæ alias *Juſtificans*, *Viva*, *Vera*, *Electorum*, *per Charitatem Efficax &c.* appellatur, definitur; *Mentis Habitus, Electis à Spiritu per Verbi, & Sacramentorum miniſterium inditus, quo verbum Dei, Euangelium in eo revelatum, ejuſque promiſſiones, agnoſcunt, amplectuntur, & ſibi cum fiducia applicant, ad ſalutem, juſtitiam, veram ſanctitatem, & tranquillam animæ ſpem.*

X. Sic tenemus, non eſſe eam Actum nudum, ſed *Habitum* permanentem, *Col.* I: 23. *ſiquidem maneatis in fide fundati & firmi &c.* 2 *Tim.* I: 5. *fidei ſinceræ in te, quæ inhabitavit prius in avia tua Loide, & matre tua Eunice &c.* unde Fœderati πιστοὶ dicuntur, etiam quo tempore non credunt actu, 2 *Cor.* VI: 15. *quænam pars Fideli cum infideli?* Qui Habitus non reſidet propriè in Corpore, ſed in *Mente*, tam quoad *Intellectum*, cognoſcentem, & aſſentientem, quam quoad *Voluntatem* amplectentem; juxta *Rom.* X: 9, 10. *corde creditur ad juſtitiam &c. Eph.* III: 17. *ut Chriſtus habitet per fidem in cordibus veſtris, &c.*

XI. Competit Fides *Electis*, ſolis, *Act.* XIII: 18. *crediderunt quotquot erant ordinati ad vitam æternam: Tit.* I: I. *ſecundum fidem electorum Dei.* 2 *Theſſ.* III: 2. *non enim omnium fides, &c.* & omnibus, etiam Patribus V. Teſt. *Act.* XV: II. *Per gratiam Domini Jeſu Chriſti credimus ſalvari*

 ri

ri quemadmodum & illi. 1 *Cor.* X: 3, 4. *omnes eandem eſcam ſpiritualem ederunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt.* *Job.* VIII: 56. *Abraham pater veſter exſultavit ut videret diem meum, viditque & gaviſus eſt.* *Hebr.* XI: 9, 13. *ſecundum fidem mortui ſunt hi omnes non acceptis promiſſionibus,* ἀλλὰ πόῤῥωθεν αὐτὰς ἰδόντες καὶ πεισθέντες καὶ ἀσπασάμενοι *&c.* *Job.* XIX: 25. *ego novi, Redemtor meus vivit, &c.* Neque enim negari debet; vel Idem Euangelium olim, obſcurius licet, eſſe prædicatum; vel eodem modo debuiſſe eos ob Dei Autoritatem illud tum accipere; vel Fidem Divini Verbi tunc præſentis non fuiſſe æque cum Spe bonorum promiſſorum connexam, quam modo ſub Nov. Teſtamento.

XII. Diſcrimen nullum aliud porro eſt inter Electos; niſi quod *Infantibus* ante omnem rationis uſum *Fides* tum *Actualis* tum etiam *Habitualis*, vulgo ut *deneganda*. Non enim cognoſcunt illi quicquam, *Deut.* I: 39. *liberi veſtri qui non noverunt hodie bonum & malum.* *Jeſ.* VII: 16. *antequam ſciat puer rejicere malum & eligere bonum, &c.* nec boni aliquid faciunt, *Rom.* IX: 11. μηδὲ πραξάντων τὶ ἀγαθὸν ἢ κακὸν, *&c.* nec Verbum cum intellectu audiunt ex quo fides eſt, *Rom.* X: 17. *igitur fides ex auditu eſt, auditus autem per verbum Dei &c.* nec indicia ulla Fidei in iis ſe produnt, etiam dum adoleſcunt, niſi ex Verbo inſtituantur. *Obj.* I. *Infantes vocari Credentes Matt.* XVIII. 6. Reſp. Vel intelligit pueros paulò majores, vel puerulos humilitate. *Obj.* II. *Exempla manifeſta eſſe in Jeremia & Joh. Baptiſta Jer.* I: 5. *Luc.* I: 44.

Reſp.

Reſp. Eſſe prius illud alienum, cum de Segregatione ad munus tantum agatur; hoc poſterius vero Extra-ordinarium. *Obj.* III. *Abſque fide nullum cuiquam contingere ſalutem.* Reſp. Id verum eſſe de adultis, dum infantibus meritum Chriſti applicatur modo nobis imperſcrutabili. *Obj.* IV. *Animam ſemper cogitare.* Reſp. Perperam illud ſupponi; nec cogitare ideo in infantia prima de Chriſto. Tribui tamen Infantibus *Fidem Objectivam, & Seminalem*, ſeu Meritum Chriſti, & Gratiam Spiritus S. omnino & nos conſentimus.

XIII. Fidem in electis *operatur Deus, Eph.* II: 8. *gratia ſalvati eſtis per fidem*, καὶ τῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν, θεῦ τὸ δῶρον. *Phil.* I. 29. ὅτι ὑμῖν ἐχαρίσθη τὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον τὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, *&c.* Pater, *Joh.* VI: 44. *nemo poteſt venire ad me niſi Pater qui miſit me illum traxerit*, Filius, *Cant.* I: 4. *trahe me, poſt te curremus.* & Spiritus, I *Cor.* XII: 3. *nemo poteſt dicere Dominum Jeſum niſi in Spiritu Sancto.* 2 *Cor.* IV: 13. *habentes eundem Spiritum fidei, &c.* Atque utitur hic ita Verbo *Rom.* X: 8, 9. τυτέστι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως ὃ κηρύσσομεν *&c. coll. verſ.* 17. *fides ex auditu eſt &c.* & Sacramentis, Beneficiis item & Malis, ut tamen *intus* maxime potenter illuminet Intellectum, *Pſal.* CXIX: 18. *detege oculos meos.* 2 *Cor.* IV: 6. *qui ſplenduit in cordibus noſtris ad illuminationem cognitionis gloriæ Dei in facie Jeſu Chriſti*, & obedientiam Fidei ſuadeat porro, quin & Voluntatem ad eam flectat.

XIV. Verſatur Fides circa *Verbum Dei*, ſolum, & omne; unde ei propter veracitatem Dei falſum ſubeſſe non poteſt, *Tit.* I: 2. ὁ ἀψευδὴς

θεός, *Hebr.* VI: 18. ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι θεὸν &c. *Obj.* I. *Deo deceptionem tribui Jer.* IV: 10. Reſp.. Intelligi eam de Permiſſione Dei Efficaci in Pſeudo-Prophetis, *coll.* 1 *Reg.* XXII: 20: *quis decipiet Achabum &c. Obj.* II. *Exempla, uti aliorum, ita Abrahami, credentis filii ſui futuram oblationem Gen.* XXII: *coll. Hebr.* XI: 18, 19. Reſp. Ex exemplis nil aliud poſſe conſtare, quam humanas conjecturas ad fidem divini verbi acceſſiſſe; neque hoc conſtare, quod Abraham crediderit ad effectum perducendam eſſe mactationem Filii. In ſpecie nunc Fides pro objecto habet Verbum Dei *Scriptum*, oppoſitum Traditionibus *Papiſtarum*, & Revelationibus extra-ordinariis *Enthuſiaſtarum*. Specialiſſime objectum fidei eſt *Euangelium Marc.* I: 15. *credite Euangelio, &c.* unde *credere in Chriſtum Joh.* XIV: 1. & *in Deum per Chriſtum* dicimur 1 *Pet.* I: 21. quæ eſt Euangelii ſumma.

XV. Diſtinguunt multi non male; *credere Deum*, quod vere hic exiſtat; *credere Deo*, ſeu fidem verbo ejus habere; *credere* tandem *in Deum*, ſeu fiducia ſalutari in ipſo recumbere. Id tamen in lingua Græca, & Hebræa non obſervatur; ubi non legitur *credere Deum*; & *credere Deo* ac *in Deum*, juxta Præpoſitiones ל & ב inter ſe permutantur, *Joh.* VIII: 30, 31. πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν, ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ ἰουδαίους. *Joh.* XIV. 11, 12. πιστεύετέ μοι &c. ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ. *Joh.* V: 24. πιστεύων τῷ πέμψαντί με ἔχει ζωὴν αἰώνιον. *Joh.* II: 23, 24. πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, &c. αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευσεν ἑαυτὸν αὐτοῖς &c.

XVI. *Actus* Fidei *Triplex* eſt, *Notitia*, *Amplexus*,

plexus, & Fiducialis *Applicatio*. *Notitiam* ad Fidem conſtituendam requiri *Dogmatum revelatorum* & præcipuorum, conſtat; tum ex deſcriptione Fidei, *Joh.* XVII: 3. *hæc eſt vita æterna ut agnoſcant te &c. Tit.* I: I. *ſecundum fidem electorum Dei & agnitionem veritatis ſecundum pietatem. Job.* XIX: 25. *ego novi, Redemtor meus vivit, &c.* tum ex ingeneratione fidei per Verbum, *Rom.* X: 14, 17. *quomodo credent quem non audiverunt? &c. igitur fides ex auditu &c. Joh.* V: 39. *ſcrutamini Scripturas &c.* tum ex neceſſitate Confeſſionis, *Rom.* X: 9, 10: *ſi confeſſus fueris ore tuo Dominum Jeſum &c. ore fit confeſſio ad ſalutem*; tum tandem ex perpetua damnatione Ignorantiæ, & commendatione Scientiæ, *Matt.* XXII: 29. *erratis neſcientes Scripturas. Col.* III: 16. *verbum Chriſti habitet in vobis abundanter in omni ſapientia, &c.*

XVII. Opponunt ſe *Pontificii*, commendantes *Fidem Implicitam*, & *Carbonariam*, *ejus quod credit Eccleſia*, atque Ignorantiam pro *matre devotionis* habentes. *Obj.* I. *Cognitionem à Fide diſtingui* *Jeſ.* VII: 9. I *Cor.* XIII: 2. Reſp. Meritò, ſi Fides in integro complexu intelligatur; nec eſſe locis allegatis mentionem, vel Intelligentiæ vel Fidei ſalvificæ. *Obj.* II. *Fidem Scientiæ opponi* I *Cor.* XIII: 9. *Hebr.* XI: I. Reſp. Scientiæ non omni, ſed tum naturali, tum perfectæ, quæ in gloria obtinebit. *Obj.* III. *Ignorantiam in plurimis credentibus deprehendi Pſal.* CXIX: 18. *Actor.* VIII: 30. *&c.* Reſp. Non urgere nos Scientiam perfectam omnium; & Ignorantiam nimiam in multis plane tollere fidem. *Obj.* IV. *Ex ſcientia oriri ſuperſtitionem*, *cu-*

curioſitatem &c. Reſp. Non ex vera, & ſalutari ſapientia, neque per ſe.

XVIII. Temere urgent heic etiam *Recentiores*, *Cognitionem* quidem eſſe *Prærequiſitum*, ſed *non Actum Eſſentialem Fidei*. Quod enim neceſſariò adeſt, nec ad alterum habitum rectius referri poteſt, merito Actus Eſſentialis Fidei dicitur. *Obj.* I. *Scientiam ſolam non conſtituere Fidem*. Reſp. Nunquam unam Partem Eſſentialem conſtituere Totum. *Obj.* II. *Scientiam à Fide poſſe ſeparari*. Reſp. Veram Scientiam non poſſe in his terris ſeparari; atque licet poſſet ſeparari, cum jungitur amplexui, eſſe eam tum tamen conſtitutivam fidei juxta hunc. *Obj.* III. *Fidem junctam Cognitioni, ab hac idcirco diſtingui, Joh.* VI: 69. I *Joh.* IV: 16. Reſp. Jungi ſæpe duo exegetice; & certum eſſe, quod Fides in integro complexu ſpectata, vel in principali actu aſſentiendi, à ſola Cognitione differat.

XIX. Quæ *Neceſſario* ſunt *Cognoſcenda*, vocantur *Fundamentalia*, de quibus actum *Cap.* III. §. IX. XII.... XVI. Interim vera Fides exigit jugem cognitionis *Progreſſum*, I *Pet.* II: 2. *ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε.* 2 *Pet.* III: 18. *creſcite in gratia & cognitione Domini noſtri, & Servatoris Jeſu Chriſti &c.*

XX. *Alter* Fidei *Actus* eſt *Aſſenſus*, vel *Amplexus*. Eſt hic primo *Theoreticus*; *per quem credenda omnia pro veris, & Euangelii promiſſa ſimul pro bonis habentur, coll. Joh.* III: 33. *qui accepit ejus teſtimonium, ἐσφράγισεν ὅτι ὁ Θεὸς ἀληθής ἐστι, &c.* Unde Certitudo Fidei tribuitur,

tur, & Dubitatio ei opponitur, *Hebr.* XI: 1. *eſt autem Fides* ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων. *Rom.* IV: 20. εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ οὐ διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ ἀλλ' ἐνεδυναμώθη τῇ πίστει *&c.* Sed eſt dein Aſſenſus etiam *Practicus*; *per quem fideles promiſſa Euangelii in ſe vera eſſe volunt atque prono affectu Chriſtum cum ipſius merito & gratia, tanquam ſuæ ſalutis, ſi futura eſt ipſis ulla, unicum autorem cum abnegatione ſui & aliorum omnium deſiderant atque amplectuntur.* Juxta loca, *Joh.* I: 12. *quotquot eum acceperunt dedit eis poteſtatem ut filii Dei fierent, credentibus in nomen ejus. Rom.* V: 17. *multo magis abundantiam gratiæ & donum juſtitiæ accipientes in vita regnabunt per unum Jeſum Chriſtum. Col.* II: 6. *ſicut aſſumpſiſtis Chriſtum Jeſum Dominum. Jeſ.* XXVII: 5. *aut apprehendat robur meum. Matt.* V: 6. *beati eſurientes & ſitientes juſtitiam. Matt:* XI: 28. *venite ad me omnes fatigati, & onerati, &c.* & juxta exempla, *Jeſ.* XLIV: 5. *iſte dicet, Jehovæ ego, & iſte vocabitur nomine Jakob, & iſte ſcribet manu ſua, Jehovæ &c. Joh.* XX: 28. ὁ κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου. *Phil.* III: 9. *& inveniar in eo, non habens meam juſtitiam quæ ex Lege, ſed quæ per fidem Chriſti, juſtitiam ex Deo in fide, &c.* Quatenus vero Fides nos juſtificat, ad Chriſti Juſtitiam Sacerdotalem pro nobis acquiſitam illa ſpectat; licet eâdem fide Chriſtum ut Regem amplecti quoque debeamus.

XXI. Male ſonat heic phraſis recentior, *Charitatem eſſe Actum Fidei Eſſentialem, Formalem,* imo *Fidem ipſam.* Cujus contrarium dudum contra *Pontificios*, Fidem *Informem*, & *Formatam per Charitatem*, diſtinguentes, monſtra-

ſtratum eſt; ex diſtinctione ubique obvia, 1 *Cor.* XIII: 8, 13. *nunc autem manet Fides, Spes, Charitas, tria hæc, &c. Gal.* v: 6. *Fides per Charitatem operans.* 1 *Tim.* I: 5. *finis mandati eſt Charitas ex puro corde, & conſcientia bona, & Fide ſincera &c.* & ex diſtincta *Charitatis* definitione, quæ eſt *deſiderium unionis cum Deo, & proximo, per grata omnia officia demonſtratum*. *Obj.* I. *Charitatem ſæpe pro Fide poni Matt.* XXIV: 12. *Joh.* XIV: 23. *&c.* Reſp. Gratis hanc ſubſtitutionem paſſim ſupponi; & eſſe frequentes in Scriptura Metonymias. *Obj.* II. *Charitatem cum Fide ſæpe jungi Eph.* III: 17. *Gal.* v: 6. Reſp. Hinc potius ſequi diſtinctionem, quam identitatem. *Obj.* III. *Fidem ad præceptum Charitatis pertinere, & in Amplexu conſiſtere.* Reſp. Summum generale mandatum, ad quod virtus aliqua referri poteſt, non confundere virtutes inter ſe; & differre multum Amplexum Juſtitiæ Chriſti, ab Amore Dei, & Proximi generali.

XXII. *Tertius Actus* Fidei eſt *Fiducialis Applicatio* Promiſſorum Euangelii. Quam probant Exempla, *Job.* XIX: 25. *ego novi, Redemtor meus vivit. Gal.* II: 20. *quod nunc vivo in carne, in fide Filii Dei vivo,* τοῦ ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. *Rom.* VIII: 16. *idem Spiritus teſtatur cum ſpiritu noſtro nos eſſe filios Dei, &c.* & veraciſſimum Euangelii verbum integrum, adeoque cum promiſſorum applicatione accipiendum; & tributa fidei παῤῥησία, πεποίθησις, θάρσος, καύχησις, ὑπόστασις ἐλπιζομένων &c. *Hebr.* IV: 16. *accedamus* μετὰ παῤῥησίας *thronum gratiæ. Eph.* III: 12. *in quo habe-*

bemus τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. *Rom.* V: 11. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν τῷ Θεῷ διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Hebr.* XI: 1. *eſt autem fides ſperatorum ſubſiſtentia, & rerum non viſarum demonſtratio, &c.* tandem oppoſitus fidei Timor *Luc.* VIII: 25. *ubi eſt Fides veſtra?* Hanc vero Applicationem non admittunt juxta alios *Papiſtæ*, & *Objiciunt.* I. *Fidem, & Objectum ejus generalius deſcribi Hebr.* XI: 1, 6. *Rom.* X: 9. Reſp. Non ubique deſcriptionem reperiri perfectam, ſed loca inter ſe eſſe conferenda. II. *Non conſtitiſſe in tali applicatione Fidem Abrahami, & Patrum aliorum, Rom.* IV: 21. *Hebr.* XI. 7. Reſp. Poſitionem unius objecti, & effecti non excludere alia. III. *Nullibi revelationem ſpecialem eſſe factam.* Reſp. Fieri illam intus per illuminantem Spiritus gratiam, & in generali revelatione Verbi heic æquè includi quam in comminationibus. IV. *Multos hinc* [illegible] *fideles; illinc ſe decipere impios.* Reſp. Unum fluere ex infirmitate non laudanda, alterum eſſe ex defectu attentionis, & amplexus juſti; neutrum ergo tollere fundatam aliorum fiduciam. V. *Secuturam hinc eſſe Carnalem Securitatem.* Reſp. Neutiquam, ſed tantum Tranquillitatem ſpiritualem.

XXIII. Diſſentiunt interim Theologi, an hæc Fiducialis Applicatio ſit dicenda *Actus Eſſentialis, & Neceſſarius Fidei*, an ut *Fidei Conſequens* potius conſideranda. Qui diſſenſus conciliari poteſt, ſi obſervemus, non eſſe hanc Actum Fidei Præcipuum, & qui propriè juſtificat, ſed ad eum tamen conſequi per Di-

vinam gratiam, ad Fidei Integritatem, licet gradu varia ſit in credentibus, nec omni momento adſit.

XXIV. Supponitur in Fiducia iſthac *propriæ Fidei* in fidelibus *Conſcientia.* Quam probant exempla, *Pſal.* CXVI: 10. *credidi.* 2 *Tim.* I: 12. *novi cui crediderim*, &c. & generalia effata, 1 *Cor.* II: 12. *nos autem non ſpiritum mundi accepimus, ſed Spiritum ex Deo, ut cognoſcamus quæ nobis à Deo data ſunt*, &c. & mandata, 1 *Cor.* XI: 28. *homo probet ſe ipſum.* 2 *Cor.* XIII: 5. ἑαυτοὺς πειράζετε, εἰ ἐϛὲ ἐν τῇ πίϛει, ἑαυτοὺς δοκιμάζετε, ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτοὺς, ὅτι Ἰησοῦς Χριϛὸς ἐν ὑμῖν ἐϛὶν, εἰ μήτι ἀδόκιμοί ἐϛε; quin & Confeſſionis ſingulorum neceſſitas. *Objiciunt* iterum *Papiſtæ.* I. *Multorum Dubitationem.* Reſp. Eam nec eſſe laudabilem, nec perpetuam. II. *Cordis noſtri Fallaciam*, *ex Jer.* XVII: 9. Reſp. Hanc per gratiam, & induſtriam eſſe cavendam.

XXV. Eſt Fides hæc *Inamiſſibilis Totaliter*, & *Finaliter*; juxta *Rom.* XI: 29. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ Θεοῦ, *coll. Eph.* II: 8. Θεοῦ τὸ δῶρον, &c. & Chriſti curam pro nobis, *Luc.* XXII: 32. *ego oravi pro te nè deficiat fides tua*; & Spiritus manentem gratiam *Joh.* XIV: 16. *alium paracletum dabit vobis ut maneat vobiſcum in æternum. Eph.* IV. 30. *Spiritum Sanctum Dei in quo obſignati eſtis ad diem redemptionis*, &c. Adverſantur *Pelagiani* omnes, & *Objiciunt.* I. *Comminationes varias adverſas Joh.* XV: 2, 6. *Gal.* V: 4. Reſp. Eas utpote Conditionatas nihil ponere in eſſe; vel alias ad communionem, & profeſſionem Chriſti externam ſpectare. II. *Exempla contraria plura obvia, ex*

Rom.

Rom. XI: 20. 1 *Tim.* I: 19, 20. *&c.* Reſp. Priori loco non defractis ramis, ſed majoribus eorum fidem tribui; & poſteriori agi de derelicta fidei doctrina ab iis qui eam antea profitebantur. III. *Mandata Metus, & Vigiliæ perpetuæ.* Reſp. Horum Obedientiam certò operari Spiritum in credentibus ad fidei conſervationem.

XXVI. Fidei hujus *Fructus* ſunt primum omnia *Beneficia*, Gloriæ, *Act.* XVI: 31. *crede in Dominum Jeſum Chriſtum, & ſalvaberis*; & Gratiæ, *Eph.* III: 17. *ut habitet Chriſtus per fidem in cordibus veſtris. Joh.* I: 12. *quotquot eum acceperunt eis dedit poteſtatem ut filii Dei fierent, &c. Rom.* V: 1. *juſtificati fide pacem habemus apud Deum &c. Actor.* XV: 9. τῇ πίστει καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν, *&c.* Dein etiam *Officia* præcipua; tum *Spei* Chriſtianæ, quæ eſt *certa patiens, & avida promiſſæ divinæ benignitatis ipſiuſque ſalutis exſpectatio*, *coll. Thren.* III: 26. *bonum eſt ut exſpectet & ſileat ad ſalutem Jehovæ. Rom.* V: 5. *Spes non pudefacit. Rom.* VIII: 24, 25. *ſpe enim ſalvati ſumus, ſpes vero viſa non eſt ſpes, quod enim videt quis quid & ſperet? ſi vero quod non videmus ſperamus, per patientiam exſpectamus, &c.* tum *Charitatis*, ſeu *amoris Dei, & proximi, ore, & opere demonſtrati, coll. Gal.* V: 6. *fides per charitatem operans*, 1 *Tim.* I: 5. *finis mandati charitas, &c.* Neque enim Fides vera à Charitate poteſt ſeparari, neque debet hæc illius Forma conſtitui; quod utrumque fit à *Papiſtis*.

XXVII. Alterum Officium Fœderis Gratiæ eſt Resipiscentia, Hebraice תשובה / vel נחם / Græcè μετάνοια & μεταμέλεια, quæ voces

voces fere permutantur, *coll. Matt.* XI: 21. *ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes factæ in vobis*, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ μετενόησαν. & *Matt.* XXI: 29, 32. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς ἀπῆλθε &c. ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστερον τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ; ubi de non ſalutari vox μετάνοια, & de ſalutari μεταμέλεια uſurpatur. Latini etiam dicunt *Pœnitentiam*, ſed minus commode. Cum vero hic non qualemcunque Dolorem Legalem, ex intuitu pœnæ ortum, *ſecundum mundum*, 2 *Cor.* VII: 10. intelligimus, ſed Euangelicum, & ſecundum Deum, definimus Reſipiſcentiam; *Mentis Habitum, electis à Spiritu per Verbi, & Sacramentorum miniſterium inditum, quo peccata ſua cum confeſſione agnoſcunt, cum pudore dolent, & cum propoſito omnis pietatis averſantur, ad eorum remiſſionem, & ſalutem æternam.*

XXVIII. Eſt ergo hæc etiam *Habitus* permanens, ab actibus diſtinctus; pertinet porro ad *Mentem*, quoad Intellectum cognoſcentem, & Voluntatem averſantem, & deſiderantem, licet per Corpus externè demonſtretur; reperitur in ſolis, & omnibus *Electis*; & à *Spiritu* inſuperabiliter infunditur, *Jer.* XXXI: 18, 19. *converte me & convertar &c*, *Act.* XI: 18. ἄρα γε καὶ τοῖς ἔθνεσιν ὁ Θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν, *&c.* quamquam per verbum Euangelii, & media alia plura.

XXIX. Verſatur ab una parte circa *Peccata*, ut *Talia*, & *Omnia* quidem, *Singula* etiam, & *Noſtra* maxime; dein plane oppoſita ratione, circa *Virtutes*.

XXX. *Actus* præcipui *Tres* ſunt. 1. *Agnitio*

vitii, & virtutis interior, cum *Profeſſione* candida, *Pſal.* LI: 5, 6. *quoniam prævaricationes meas ego novi, & peccatum meum coram me ſemper, tibi, ſoli tibi peccavi & malum in oculis tuis feci. Jer.* III: 13. *tantum agnoſce iniquitatem tuam &c.* 2. *Dolor* ſerius de illo perpetrato, & hoc neglecto, cum *pudore, & lacrymis, Jer.* XXXI: 19. *poſtquam converſus ſum pœnituit me, & poſtquam innotui mihi percuſſi ſuper femur, confuſus ſum atque etiam erubui.* 2 *Cor.* VII: 10. *dolor enim ſecundum Deum operatur reſipiſcentiam ad ſalutem* ἀμεταμέλητον *&c.* 3. *Odium* contra peccatum, virtutiſque *Amor*, *Pſal.* XCVII: 10. *diligentes Jehovam odio habete malum. Rom.* VII: 15. οὐ γὰρ ὃ θέλω τοῦτο πράσσω ἀλλ' ὃ μισῶ τοῦτο ποιῶ *&c.*

XXXI. Male *Pontificii* hinc faciunt *Sacramentum*, & Tres ejus volunt eſſe Actus, *Contritionem* cordis, *Confeſſionem* oris, *& Satisfactionem* operis: quandoquidem hæc etiam reperiri poſſunt in Juda, *Matt.* XXVII: 3, 4. μεταμεληθεὶς ἀπέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῶον, &c. & veræ Reſipiſcentiæ repugnant, *Contritio* appreciative *Adæquata* peccato, *Confeſſio Auricularis* apud Sacerdotem abſoluturum, denique *Satisfactio Deo* à nobis ipſis præſtanda.

XXXII. Reſipiſcentiæ Fructus eſt *Salus*, *& Remiſſio*, *Ezech.* XVIII: 23, 27. *nonne cum convertit ſe à viis ſuis vivet? &c. & cum converterit ſe improbus ab improbitate ſua &c. animam ſuam vivificabit. Act.* XI: 18. *igitur & gentibus Deus reſipiſcentiam dedit ad vitam. Marc,* I: 4.

prœ

prædicans baptiſma reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum, *&c.* Quæ abſque Reſipiſcentia nemini contingunt, *Luc.* XIII: 3, 5. *niſi reſipueritis omnes ſimiliter peribitis &c.* & ad Reſipiſcentiam ſemper ſequuntur, etiamſi illa ſit ſera, *Matt.* XX: 9. καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. *Luc.* XXIII: 42, 43. *amen dico tibi*, *hodie mecum eris in Paradiſo &c.* non tamen ex intrinſeco aliquo ejus demerito, ſed per Divinam gratiam; neque poſſunt ſemel remiſſa peccata poſtea denuò homini imputari, quod neutiquam ſanè voluit Salvator. *Matt.* XVIII: 23, 35. *ita & Pater veſter cœleſtis faciet vobis niſi remiſeritis quiſque fratri ſuo ex cordibus veſtris lapſus eorum*, Nexum divini beneficii, & noſtri officii tantum monſtrans. Fructus etiam Reſipiſcentiæ in nobis ſunt omnia *Bona Opera Matt.* III: 8. ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας.

CAPUT XXIII.

De Vocatione Efficaci.

BENEFICIA præcipua Fœderis Gratiæ Quatuor ſunt, *Vocatio*, *Iuſtificatio*, *Sanctificatio*, *& Conſervatio.* Primum nominamus VOCATIONEM, uti hæc eſt vere initium omnis gratiæ in tempore, & prima vel ſola ponitur, *Rom.* VIII: 28, 30. τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν *&c.* οὓς δὲ προώρισε τούτους καὶ ἐκάλεσε *&c.*

II. Dicitur à *vocando*; quia potenter ſicut in Creatione, & per Verbum, Deus hic operatur.

Alias

Alias appellatur *Converſio*, *Tractio*, *Vivificatio*, *Creatio Nova &c.* Non ſumitur autem hic pro applicatione ad munus aliquod, uti *Exod.* XXXI: 2. *vocavi nomine Betſalel &c. Hebr.* V: 4. *& non ſumit ſibi quis hunc honorem, ſed vocatus à Deo ſicut & Aaron &c.* ſed pro Vocatione ex ſtatu Peccati ad gratioſam, & glorioſam Dei Communionem; non tantum *Externa* per Verbum, *Matt.* XX: 16. *multi enim ſunt vocati, pauci vero electi*; ſed *Interna*, Cœleſti, Superna, Sancta, ἀμεταμελήτῳ, *Hebr.* III: 1. κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι. 2 *Tim.* I: 9. τοῦ σώσαντος ἡμᾶς καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ. *Rom.* XI: 29. ἀμεταμέλητα γὰρ χαρίσματα καὶ ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ, *&c.* quæ & ob certum effectum vulgo *Efficax* dicitur.

III. *Convenit* Externa, & Interna Vocatio, *Autore*, *Medio* aliquatenus, *Objecto* generali, *Termino* à quo, & ad quem, & *Fine* ſupremo; ſed *differt* etiam in *Fonte* ſuo, *Medio*, *Modo*; *Objecto*, *Fine* ſubordinato, *Perſeverantia* denique, & *Fructu*.

IV. Definitur Interna, & Efficax Vocatio; *Beneficium Fœderis Gratiæ, quo Deus, per intercedens vulgo Verbi, & Sacramentorum miniſterium, ac inſuperabilem Spiritus ſui gratiam, electos, momentis modiſque à ſe conſtitutis, ex naturali miſeria ad ſuam in Chriſto communionem hic inchoatam, & poſthac conſummandam transfert, ad glorioſæ gratiæ ſuæ laudem.*

V. Eſt Vocatio *Opus Dei* Triunius. *Rom.* XI: 29. ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. 1 *Cor.* I: 9. *fidelis Deus per quem vocati eſtis ad communionem Filii ejus &c. Rom.* I: 6. *vocati Jeſu Chriſti. Rom.* VIII: 2. *lex Spiritus vitæ in Chriſto Jeſu liberavit me à*

Lege

Lege peccati, &c. mortis &c. etiam à *Gratia* ejus proveniens, uti ejus natura docet, & quidem per *Fœdus Gratiæ*, quo id promittit Deus, *Jer.* XXXI: 33. *dabo legem meam in intimo eorum, & ſuper corde eorum ſcribam eam &c.* ſicut & merito Chriſti nititur.

VI. Vocantur *Electi* ſoli, *Rom.* VIII: 28. *qui ſecundum propoſitum vocati ſunt.* 2 *Pet.* I: 10. *ſtudete firmam facere veſtram vocationem & electionem &c.* & omnes; ſed neque pari modo per omnia, neque eodem vitæ tempore, juxta Parabolam de operariis conductis prima, & tertia, & ſexta, & nona, & undecima hora, *Matt.* XX: 1, 5, 6. & exempla eorum, qui vocati ſunt cito; *Luc.* I: 15. *Spiritu Sancto implebitur inde ab utero matris.* 2 *Tim.* III: 15. ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, &c. & qui ſero *Luc.* VII: 37. *mulier in urbe quæ peccatrix erat, &c. Luc.* XXIII: 42. *& dixit Jeſu, memento mei cum veneris in regnum tuum, &c.*

VII. Male *Pelagiani*, & *Univerſaliſtæ* omnes *Vocationem Sufficientem* ad *omnes* plane homines extendunt; contra *Eph.* II: 12 *quod eratis in tempore illo ſine Chriſto, &c.* καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. *Act.* XIV. 16. *qui in præteritis generationibus ſivit omnes gentes ire in viis ſuis. Act.* XVII: 30. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, &c. & contra Dei gloriam, per quam ipſi hominum, externe vocatorum etiam, diſcriminatio competit, *Matt.* XIII: 11. *quoniam vobis datum eſt noſſe myſteria regni cælorum, illis autem non datum.* 1 *Cor.* IV: 7. *quis te diſcernit? quid autem habes quod non acceperis? ſi autem accepiſti,*

quid

quid gloriaris quaſi non accepiſſes? Obj. I. *Bonitatem Dei id exigere.* Reſp. Neutiquam; cum illa adverſus omnes non debeat eſſe æqualis, & juſtiſſime ob commune peccatum cuncti damnentur. *Obj.* II. *Gratiam ad donorum datorum bonum uſum ſemper majorem eſſe promiſſam Matt.* XIII: 12. Reſp. Agi de Gratia vere Salutari, quæ ubi eſt ſemper augetur. *Obj.* III. *Alias Deum non poſſe mandare Fidem, aut redarguere Incredulitatem.* Reſp. Poſſe omnino, propter vires, quas in Adamo habuimus, & quas propria culpa perdidimus.

VIII. In Vocatione Efficaci quæ adhibet Deus *Media* Verbi, & Sacramentorum, illa latius extenduntur, non ad omnes, ſed *ad multos reprobos, Matt.* XIII: 3. *ecce exivit ſerens ad ſerendum &c. Matt.* XX: 16. *multi vocati ſunt, pauci vero electi, &c.* Sed *nec* illa *ad ſalutem ſufficiunt*, ob hominis impotentiam, *Rom.* V: 6. *ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, &c.* nec per ea Deus *ſalutem* illorum *intendit*, utpote ab æterno reprobatorum, & dein gratia neceſſariâ privatorum. *Objiciunt* iterum *Pelagiani.* I. *Nihil reſtare Deo faciendum in vinea, & exſpectare eum fructus Jeſ.* V: 4. Reſp. Hæc à Deo ſub ſimilitudine Vinitoris dicta, ad Media externa ſola debere referri, & θεοπρεπῶς eſſe exponenda. II. *Chriſtum velle eos ſalvare qui nolunt Matt.* XXIII: 37. Reſp Voluntate Præcepti; atque τὸ nolle directè hic adſcribi aliis quam liberis vocatis. III. *Dei Veritatem alias non poſſe eſſe ſalvam.* Reſp. Optimè, cum Officium Deo gratum, certumque ejus cum ſalute nexum, tantum doceat Vocatio Externa. IV. *Verbi Potentiam paſſim prædicari Rom.* I: 16.

&c. Reſp. Hanc illi cum Spiritu juncto demum, competere, *coll.* 1 *Cor.* I: 23. *nos autem prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, Græcis autem ſtultitiam, &c.* V. *Finem tum nullum commodum externæ Vocationis poſſe dari.* Reſp. Hunc in reprobis eſſe demonſtrationem Divinæ bonitatis, & convictionem hominum.

IX. In Vocatione conſiderantur Electi, ut à *Deo abalienati Peccatores*, *Gal.* I: 4. *ὅπως ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τȣ̃ ἐνεςῶτος αἰῶνος πονηρȣ̃.* *Col.* I: 13. *ὃς ἐῤῥύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξȣσίας τȣ̃ σκότȣς.* *Eph.* II: I, 10. *καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκρȣ̀ς τοῖς παραπτώμασι καὶ ταῖς ἁμαρτίαις &c. αὐτȣ̃ γάρ ἐσμεν πόιημα κτισθέντες ἐν Χριςῷ Ἰησȣ̃ &c.* dum omne bonum in illis eſt à Divina gratia, *Phil.* II: 13. *Deus enim eſt operans in vobis & velle, & operari pro beneplacito.* Unde cadit omne *Meritum de Congruo*, *propria Diſpoſitio Bona*, *Vocationis Congruitas*, *& Hominis in primo momento Cooperatio*, qui ſe tunc vere, & *mere paſſive* reſpectu boni habet. *Objiciunt Pelagiani Synergiſtæ* I. *Exempla bene diſpoſitorum, etiam Marc.* XII: 34. Reſp. Si qui fuerunt bene diſpoſiti, id à Divina gratia præparante fluxiſſe; & adducto loco tantum agi de doctrina per profeſſionem expreſſa. II. *Promiſſa gratiæ appropinquantibus, & aperientibus facta, Jac.* IV: 8. *Apoc.* III: 20. Reſp. Illa gratiam priorem, per quam id agerent, non excludere. III. *Hominem ſic mutari in truncum.* Reſp. Neutiquam, cum ipſe per Divinam gratiam benè intelligat, & velit. IV. *Verbum ſic fore plane fruſtraneum.* Reſp. Nequaquam, cum ut Medium apud creaturas rationalem Deo ſubſerviat. V. *Homines ſic ad Securitatem Carnalem pelli.* Reſp. Neutiquam, cum offi-

officio ſuo hi debeant ſemper fungi, & Deus non operetur extra nos.

X. *Transfert* in Vocatione peccatores Deus ad *Sui, & Chriſti Communionem*, 1 *Cor*. 1: 9. ἐκλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν. *Col*. 1: 13. καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. 1 *Pet*. II: 9. ὅπως τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλέσαντος εἰς τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς, ut fiant ſic ſimul *nova creatura*. 2 *Cor*. V: 17. Nec poſſumus hic *Medium* aliquem *Statum* inter vocatos, & non vocatos concipere; etiamſi Communio Dei per Gradus promoveatur.

XI. In hac Tranſlatione Operatio Dei non eſt tantum *Moralis*, ſed & *Hyperphyſica*, & plane *Inſuperabilis*, ſeu *finaliter Irreſiſtibilis*; juxta loca *Eph*. 1: 19, 20. *quænam ſuperexcellens magnitudo potentiæ ejus in nos credentes ſecundum efficaciam* [illegible] *virtutis ejus, quam operatus eſt in Chriſto ſuſcitans eum ex mortuis. Jer*. XXXI: 33. *dabo legem meam in intimo eorum & ſuper corde eorum ſcribam eam. Jer*. XXXII: 40. *timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant deſuper me, &c*. & juxta Similia, *Creationis, Generationis, Suſcitationis &c. Pſal*. LI: 12. *cor purum crea mihi Deus, & Spiritum rectum innova in intimo mei. Joh*. III: 5. *niſi quis genitus fuerit ex aqua, & Spiritu non poteſt ingredi in regnum Dei. Col*. III: 1. *ſi ergo Chriſto conſuſcitati eſtis, &c*. & juxta hominis Impotentiam ad reſiſtendum voluntati Divinæ; & juxta Eventus cum operatione Dei Connexionem perpetuam, *Cant*. 1: 4. *trahe me, poſt te curremus. Joh*. VI: 37, 45. *omne quod dat mihi Pater ad me veniet, &c. omnis ergo audiens à Patre, & diſcens venit ad me*,

Phil.

Phil. II: 13. *Deus eſt operans in vobis & velle & operari pro beneplacito, &c.* Unde quod multis externe vocatis fructus obedientiæ non ſequatur, id ex defectu gratiæ hujus internæ ce[illegible] fluit, abſque ulla tamen Dei culpa.

XII. Ex *Pelagiana* doctrina volunt *Pontificii*, *Sociniani*, aliique, *Gratiam* omnem Dei vocantis eſſe homini *Reſiſtibilem*; & *Objiciunt*, præter loca antea adducta ex *Jeſ.* V: 4. & *Matt.* XXIII: 37. amplius I. *Phariſæos repudiaſſe Conſilium Dei Luc.* VII: 30. Reſp. Intelligendam heic per conſilium externam Dei, & amicam Suaſionem, non Propoſitum ejus æternum. II. *Judæos ſemper reſiſtere Spiritui Act.* VII: 51. Reſp. In Miniſtris tantum ab ipſo miſſis, *coll. verſ.* 52. *quem Prophetarum non ſunt perſecuti Patres veſtri? &c.* III. *Hominem alias exui ſua libertate.* Reſp. [illegible] potius perfici per lubentem determination[illegible] bonum. IV. *Opus obedientiæ alias non fore hominis, ſed Dei.* Reſp. Hujus ut Cauſæ Primæ; [illegible] ut Secundæ, unde ſolet fieri denominatio.

XIII. Eſt Vocatio hæc *Immutabilis*, *Rom.* VIII: 30. *quos vocavit eos & juſtificavit &c.* *Rom.* XI: 29. *ἀμεταμέλητα enim dona, & vocatio Dei &c.* & Fructus ejus ſunt Fides, & Reſipiſcentia; & ex his certo poteſt illa à vocatis agnoſci, 2 *Petr.* I: 10. *ſtudete firmam facere vocationem, & electionem veſtram &c.* & ducit illa non minus ad Dei gloriam quam ad hominis ſalutem, *Jeſ.* XLIII: 21. *populum iſtum formavi mihi, laudem meam narrabunt.* I *Petr.* II: 9. *ut prædicetis virtutes ejus qui ex tenebris vos vocavit ad mirabilem ſuam lucem &c.*

CA-

CAPUT XXIV.

De Juſtificatione.

A Sanctificatione *differt* JUSTIFICATIO; tanquam Actus *Forenſis*, nitens proxime *Sanguine* Chriſti, ſpectans ad peccati *Reatum*, *Momento* etiam facta, & *Perfecta*. Imo *antecedit* hæc non primam Vocationem, ſed ulteriorem Sanctificationem, juxta *Rom.* VIII: 30. *quos vocavit eos & juſtificavit.* & 1 *Cor.* I: 30. *qui factus eſt vobis ſapientia à Deo, & Iuſtitia, & Sanctificatio &c.* ac juxta *impii*, & *mundi* obvia in Juſtificatione nomina, *Rom.* IV: 5. *credenti in eum qui juſtificat* τὸν ἀσεβῆ. 2 *Cor.* V: 19. *quoniam Deus* [illegible] *in Chriſto mundum reconcilians ſecum, &c.*

II. *Juſtificationis* nomine exprimitur apte Græcum δικαιοῦν, & Hebraicum הצדיק / cujus ſynonyma alia in Scripturis ſunt plura, *Non Imputatio*, *Oblivio*, *Ablatio peccatorum &c.* & *Conſtitutio Juſtorum.*

III. Non negandum forte, quod ſemel, aut iterum ad *Juſtitiam Inhærentem* reſpiciat verbum Juſtificandi, *Dan.* XII: 3. *& erudientes fulgebunt ſicut ſplendor expanſi, & juſtificantes multos ſicut ſtellæ in ſeculum & æternum. Apoc.* XXII: 11. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπῶν ῥυπωσάτω ἔτι, καὶ ὁ δίκαιος δικαιωθήτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι; quod tamen vulgo fieri ſtatuentes *Papiſtæ*, male Juſtificationem *Primam*, & *Secundam* ponunt. Attamen in hac voce vulgo reſpicitur ad *Forum*, etiam cum *Liberationem*, vel

Iuſtitiæ Agnitionem, *Defenſionem*, aut *Declarationem* notat, quæ hic fit, vel olim fiet ex operibus, *Matt.* XII: 37. *ex verbis tuis juſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Jac.* II: 21, 25. *Abraham pater noſter annon ex operibus juſtificatus eſt &c. ſimiliter Rahab meretrix annon ex operibus juſtificata eſt &c.* Et maximè quidem notat *Abſolutionem* Forenſem, tum quæ fit ab hominibus, *Prov.* XVII: 15. *juſtificans improbum, & condemnans juſtum abominatio Iehovæ, etiam duo illi &c.* tum quæ fit à Deo, *Rom.* VIII: 33, 34. *τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν Θεοῦ; Θεὸς ὁ δικαιῶν, τίς ὁ κατακρίνων; Rom.* IV: 5, 6, 7. *τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην &c. Phil.* III: 9. *καὶ εὑρεθῶ ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ Θεοῦ δικαιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει &c.* Et ſic quidem dividitur in *Activam*, & *Paſſivam*; quæ poſterior eſt Juſtificationis Divinæ receptio, & inſinuatio.

IV. Definitur Juſtificatio; *Beneficium Fœderis Gratiæ, quo Deus electis à ſe vocatis, propter Chriſti juſtitiam fide apprehenſam, peccata omnia remittit, atque jus ad vitam æternam plenum donat, manifeſtata porro ſententia hac per verbum, & Spiritum, variis gradibus, & momentis, ad eorum conſcientiam, ad ſuæ gloriæ laudem.*

V. Juſtificatio *Dei* opus eſt, *Jeſ.* XLIII: 25. *ego, ego ipſe, deleo prævaricationes tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor. Rom.* VIII: 33. *Deus eſt qui juſtificat, &c.* Filii quidem, & Spiritus juxta Patrem, *Jeſ.* LIII: 11. *in agnitione ſua juſtificabit juſtus ſervus meus multos.* I *Cor.* VI: 11. *juſtificati eſtis in nomine Domini*

Jeſu

Jeſu, *& in Spiritu Dei noſtri &c.* ſed non perinde hominum, *Marc.* II: 7. *quis poteſt remittere peccata niſi unus Deus?* uti volunt perperam *Papiſtæ*, ex locis quæ de miniſteriali declaratione remiſſionis agunt, *Joh.* XX: 23. *quorum remiſeritis peccata iis remiſſa erunt &c.* Eſt etiam vere opus Divinæ *Gratiæ*, præter omne prorſus noſtrum meritum. Et eſt *Fœderis Gratiæ beneficium*, *Jer.* XXXI: 34. *quoniam condonabo iniquitatem eorum, & peccatorum eorum non recordabor amplius, &c.* cum per Fœdus Operum, & extra Chriſtum nemini contingat, ob Dei juſtitiam, *Job.* IX: 2, 3. *vere novi quod ita ſit, & quid juſtus erit homo cum Deo? ſi voluerit contendere cum eo, non reſpondebit ei unum ex mille.* *Rom.* III: 20. διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. *Rom.* VIII: 3. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, &c. Etiamſi Juſtificatio, & Juſtitia Legalis in idea ſua ex Scripturis recte proponatur, oppoſita Euangelicæ.

VI. Juſtificantur *Electi* ſoli, & omnes, *Rom.* V: 18, 19. οὕτω καὶ δι᾽ ἑνὸς δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν ζωῆς &c. οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. *Rom.* VIII: 33. *quis accuſabit contra Electos Dei? Deus eſt qui juſtificat &c.* Nec arceri hinc ullatenus debent *Fideles V. Teſt.* cum ad eos ſpectent promiſſa Fœderis gratiæ *Gen.* XVII: 7. *ut ſim tibi in Deum & ſemini tuo poſt te, &c.* & de Juſtificatione Abrahami, Davidis, & aliorum, legamus, *Rom.* IV: 3. *credidit Abraham Deo & imputatum eſt ei ad juſtitiam.* *Pſalm.* XXXII: 5. *tu remiſiſti iniquitatem peccati mei, &c.* nec fru-

ſtra fuerit illorum Fides, aut Precatio, *Pſalm.* [illegible] 3, 4. *ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele prævaricationes meas, multum lava me ab iniquitate mea, & à peccato meo purga me, &c.* imo nec aliter ſalutis potuerint illi fieri participes.

VII. *Differt* tamen Patrum Juſtificatio à noſtra; quatenus *Juſtitia* Chriſti tum *Nondum Adducta* fuit; *Oblationes Typicæ* ideoque manſerunt; beneficium hoc *non tam late Extenſum* fuit; nec tandem per Euangelium, & Spiritum *tam clare Inſinuatum.* Nec poſſumus heic probare *Recentiorum* multorum *phraſes* quaſdam duriſſimas. Qualis eſt 1. *Chriſtum ſub V. T. potius ut Fidejuſſorem, quam ut Expromiſſorem, eſſe ſpectandum.* Cum tamen Chriſtus ſit pleniſſimus Sponſor; nec ſub conditione aliqua, quæ erat plane impoſſibilis, ſed abſolute ſolutionem pro eis omnibus ſuſceperit, atque eam ut gratam, & ſufficientem agnoverit Pater. 2. *Patribus Juſtificationem eſſe tribuendum, ſeu minus Plenam, ſeu minus Veram.* Cum tamen actio hæc forenſis non admittat gradus; & omnia peccata quoad omnem pœnam ipſis ſint remiſſa; hinc phraſes omnes, etiam illa nota ἀφέσεως, ipſis tribuantur, *Rom.* IV: 7. μακάριοι ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι. *Hebr.* IX: 22. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζεται κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ γίνεται ἄφεσις, *&c.* 3. *Fideles Vet. Teſt. fuiſſe conſtitutos ſub Reatu, Ira, Maledictione, & Satanæ Poteſtate.* Cum reatus actualis per remiſſionem tollatur, etiamſi ſolutio à Sponſore necdum ſit facta, & id teſtati ſint fideles; cum per eandem gratia Dei potenter obſignetur electis,

ctis, etiamſi ira adhuc in Vade fuerit demonſtranda; cum abſoluti à morte non poſſint ſub maledictione conſtitui; etiamſi immorigeris frequenter illa denuncietur; cum declarati vitæ hæredes Satanæ poteſtati ſint ſubtracti, etiamſi hujus abolitio fiat virtute mortis Chriſti. 4. *Non fuiſſe Patribus Conſummationem, vel Conſcientiam Tranquillam, ſed jugem Mortis Metum.* Cum habuerint omnem ad ſalutem neceſſariam gratiam, etiamſi promiſſa per Chriſti adventum non eſſent cuncta impleta; cum tranquillitatem ſuam in Deo paſſim ſint teſtati, *Job.* XIII: 15. *ecce occidet me, annon ſperabo? Pſalm.* XXIII: 4. *etiam cum ibo in valle umbræ mortis, non timebo malum &c.* cum in morte tandem melius bonum exſpectaverint, *Pſalm.* LXXIII: 24. *in conſilio tuo duces me, & poſtea ad gloriam ſumes me, &c.* hinc dira quæque æquo animo perpeſſi, *Hebr.* XI: 35. ἄλλοι δὲ ἐτυμπανίσθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν &c.

VIII. Conſiderantur Electi in Juſtificatione ut *Peccatores* in ſe damnabiles, *Rom.* IV: 5, 6. *non operanti autem, ſed credenti in juſtificantem impium imputatur fides ejus in juſtitiam. Rom.* V: 6, 8, 10. ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν &c. ἔτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν &c. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ, &c. ſed tamen *Vocati*, adeoque *Credentes*, *Rom.* III: 26. *ut ſit ipſe juſtus, & juſtificans eum qui eſt ex fide Jeſu. Rom.* V: 1. *juſtificati fide, &c.*

IX. *Actus* Juſtificationis *Duo* ſunt, *Abſolutio* à morte, & *Adjudicatio* vitæ æternæ; juxta neceſſitatem hominis, & requiſitum Fœderis Ope-

 rum,

um, quod per Gratiæ Fœdus non tollitur plane; unde tam *Juſtitiæ* imputatæ, & *Vitæ*, quam *Peccatorum* remittendorum, heic fit mentio, *Dan.* IX: 24. *ad concludendum prævaricationem &c. & ad adducendum juſtitiam ſeculorum &c.* *Actor.* XXVI: 18. *τῦ λαβεῖν αὐτοὺς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πίστει τῇ εἰς ἐμέ.* *Rom.* V: 19. *per obedientiam unius juſti conſtituentur multi, &c.* Aliquando tamen unus actus alterum ſynecdochicè complectitur, *Rom.* IV: 7. *beati quorum remiſſæ ſunt injuſtitiæ &c.* nec debet unus ab altero divelli.

X. *Abſolutio* dicit *Ablationem Reatus* actualis, ſeu Remiſſionem peccatorum omnium abſque exceptione, aut diſcriminatione ulla, *Act.* XIII: 39. *& ab omnibus à quibus non potuiſtis in Lege Moſis juſtificari in hoc omnis credens juſtificatur.* *Rom.* VIII: 1. *nulla igitur nunc condemnatio qui ſunt in Chriſto Jeſu.* Nec concipi hic poteſt, vel talis *Remiſſio Culpæ*, ut maneat Reatus Pœnæ, vel *Remiſſio Potentialis*, & *Conditionata.* Fit vero ſimul *Adjudicatio* vitæ æternæ, tanquam certò obtinendæ, ſecundum Dei propoſitum, & per ejus gratiam.

XI. *Cauſam* hujus Iuſtificationis *Impulſivam Externam*, ſeu *Materialem*, ſeu *Meritoriam*, ſtatuimus ſolam *pleniſſimam Chriſti Juſtitiam*; quam ille Divinæ Legis perfectiſſima Obedientia, & Satisfactione pro Peccatis noſtris exactiſſima, per ſingularem Dei gratiam nobis acquiſivit; quam nos fide ut talem amplectimur; quamque benevole nobis imputat Deus. Quod fundamentum Chriſtianiſmi bene, & firmiter tenendum eſt.

XII. Pro-

XII. Probatur hic Articulus 1. Ex locis, quae *Juſtitiam Chriſti* Activam, & Paſſivam ut noſtram proponunt, *Jer.* XXIII: 6. *& hoc nomen ejus, quo vocabunt eum, Jehova Juſtitia Noſtra. Rom.* V: 19. *per Obedientiam unius juſti conſtituentur multi.* 1 *Cor.* 1: 30. *qui factus eſt vobis &c. & Juſtitia.* 2 *Cor.* V: 21. *eum qui non novit peccatum pro nobis fecit peccatum, ut nos fieremus Juſtitia Dei in ipſo, &c.* 2. Ex illis item, quæ *Pretium* à nobis dandum, ſeu *Opera Noſtra*, plane excludunt, *Jeſ.* LV: 1. *ô omnis ſitiens ite ad aquas; & cui non argentum ite emite, & edite, & ite emite abſque argento, & abſque pretio vinum, & lac. Rom.* III: 20, 28. *quoniam ex Operibus Legis non juſtificabitur omnis caro coram ipſo &c.* λογιζόμεθα ὖν πίστει δικαιῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμυ. *Gal.* II: 16. *ſcientes quod non juſtificetur homo ex Operibus Legis &c. quoniam non juſtificabitur ex Operibus Legis omnis caro &c.* uti hæc omnia etiam abſque diſcrimine ſunt *Imperfecta*, *Jeſ.* LXIV: 6. *ſumus ut immundus omnes nos, omneſque juſtitiæ noſtræ ut veſtimentum removendum;* atque *Debita*, *Luc.* XVII: 10. *ſervi inutiles ſumus quoniam quod debemus facere fecimus;* à Divina gratia potius quam *à nobis profecta*, 2 *Cor.* III: 5. ὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τῦ Θεῦ; & minus *gloriæ Convenientia*, 2 *Cor.* IV: 17. τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος κατεργάζεται ἡμῖν, *&c.* adeoque requiſitis Operum Merentium deſtituta. 3. Ex illis, quæ *Gratiam Dei*, non ſubjectivam, ſed objectivam, hic prædicant, *Rom.* III: 24. *juſtificati gratis* τῇ αὐτοῦ χάριτι διὰ τῆς

ἀπο-

ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. *Eph.* II: 8, 9. τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι &c. *coll. Rom.* XI: 6. εἰ δὲ χάριτι, οὐκ ἔτι ἐξ ἔργων, ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκ ἔτι γίνεται χάρις &c. 4. Ex iis adhuc, quæ *Fide* nos juſtificari docent, & quidem ſola, *Rom.* III: 25, 26, 28. εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ &c. λογιζόμεθα οὖν πίστει δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου. *Gal.* II: 16. εἰδότες ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος ἐξ ἔργων νόμου ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου &c. 5. Tandem, quod aliam cauſam non admittat, vel Dei Juſtitia, vel Hominis Neceſſitas, & neceſſaria Humilitas, vel Sponſio, & Satisfactio Chriſti pro nobis.

XIII. *Objiciunt* Adverſarii I. *Vocem Juſtificandi ſignificare internam mutationem ſubjecti.* Reſp. Vel nunquam, vel rarius; attamen connexam habere eſſe Juſtificationi per Sanctificationem. II. *Imputationem Juſtitiæ Chriſti nuſquam legi; & per gratiam excludi.* Reſp. Extare vocem hanc *imputandi*, *Rom.* IV: 3, 4, 5. *non operanti, ſed credenti in juſtificantem improbum fides ejus imputatur in juſtitiam*; & alias ſimiles, *Rom.* V: 19. *per obedientiam unius juſti conſtituentur multi. Phil.* III: 9. *& inveniar in ea, non habens juſtitiam meam ex Lege, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, juſtitiam Dei in fide &c.* nec excludere gratiam Meritum Chriſti, quod ipſe Pater invenit, obtulit, & dedit nobis, ſed dignitatem noſtram propriam. III. *Imputationem juſtitiæ alterius repugnare Divinæ juſtitiæ, qui judicat ſecundum veritatem.* Reſp. Neutiquam, cum Chriſtus ut Sponſor à Patre ſit conſtitu-

ſtitutus, nec in nobis ipſis juſtitiam ſe deprehendere declaret Deus. iv. *Sic à juſtitiæ omni ſtudio nos fore avocandos.* Reſp. Non niſi à ſtudio merendi vitam, quod veræ pietati repugnat; cum ad Legem pro viribus ſervandam ſemper teneamur, ut Deo grati, & de juſtitia Chriſti certi evadamus.

XIV. *Pontificii* à peccatis *Abſolvi* nos volunt, partim ob Noſtram, partim ob Chriſti Satisfactionem; & *Adjudicari* nobis Vitam propter Operum noſtrorum *Merita*, ſive *de Condigno*, ſive *ex Pacto*; ut *Fides Informis* ad Juſtificationem tantum faciat *diſpoſitive*, aſt *Fides* per charitatem *Formata* eam perficiat. Ut quæſtio cum illis neutiquam ſit merè logomachica.

XV. *Objiciunt* hi. i. *Quod retribuendum à Deo dicatur, Secundum Opera, Rom.* ii: 6. *2 Cor.* v: 10. *&c. imo & Propter illa Matt.* xxv: 35. *Luc.* vii: 47. *&c.* Reſp. Priorem phraſin tantum dicere convenientiam qualitatis, & forte quantitatis; ſed poſteriorem nullibi reperiri, dum conjunctiones *quia*, *enim &c.* his & aliis locis ſunt intelligendæ ratiocinative, & demonſtrativè, non cauſaliter. ii. *Sæpe memorari Retributionem, Mercedem, Operationem Salutis, quin & Meritum, Matt.* vi: 4. v. 12. *Phil.* ii: 12. *Hebr.* xiii: 16. Reſp. Retributionem, & Mercedem intelligi non ex merito, ſed ex gratia, *coll. Rom.* iv: 4. *operanti merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum &c.* Operationem ſalutis ſpectare ad ejus acquiſitionem actualem per fidem, & veram pietatem; *Merendi* tandem verbum male à *Vulgato* poni pro Græco εὐαρεστεῖσθαι. iii. *Ad juſtitiam ſuam*

pro-

provocare ſanctos Pſal. VII: 9. *& ſecundum juſtitiam ſuam retribuere Deum* 2 *Tim.* IV: 8. Reſp. Juſtitiam ſanctorum ſpectare ad eorum non Perſonam, ſed Cauſam cum aliis hominibus; nec juſtitiam Dei aliter eſſe ſpectandam, quam uti ſe exſerit juxta Euangelii vocem ob Chriſti merita. IV. *Juſtificationem Operibus tribui, & Fidei negari, Jac.* II: 14, 21, 22. Reſp. Opera conſiderari ut Indicia declarantia fidem, & juſtificationem; & de Fide agi ſimulata, quæ eſt abſque operibus. V. *Legem alias aboleri, & pietatem ut non neceſſariam extingui.* Reſp. Contrarium probaſſe Paulum, *Rom.* III: 21, 31. *nunc autem ſine Lege juſtitia Dei manifeſtata eſt, teſtimonium habens à Lege, & Prophetis &c. an Legem igitur abolemus per fidem? abſit, ſed Legem ſtabilimus. Rom.* VI: 1, 2. *quid igitur dicemus? manebimus in peccato, ut gratia Dei abundet? abſit, qui peccato mortui ſumus, quomodo adhuc vivemus in eo?*

XVI. *Sociniani*, omnem Satisfactionem Chriſti tollentes, per *Obedientiam* Novæ Legis propriam volunt nos juſtificari, indulgentiſſima *Dei Acceptilatione*, & in *Morte* demum. Quod uti Fidei naturam, & Juſtitiam Chriſti evertit, ita Sanctitati, & Veritati Divinæ adverſatur, & locis omnibus, quæ nos juſtificari ponunt in hac vita, *Rom.* V: 1, 9. *juſtificati igitur fide &c. multo igitur magis juſtificati nunc in ſanguine ejus &c. Pſalm.* XXXII: 1, 5. *beatus cui remiſſa prævaricatio, cujus tectum peccatum &c. & tu remiſiſti iniquitatem peccati mei &c.*

XVII. *Arminiani*, ſuppoſita generali Satisfactione Chriſti pro peccatis mundi, putant,

Fidei

Fidei, & *Novæ Obedientiæ* opera Fundamentum eſſe adjudicatæ nobis Vitæ. Cum tamen omnia opera hinc removeantur; & nunquam *propter fidem*, ſed tantum *per fidem*, *ex fide*, & *fide*, dicamur juſtificari. *Obj.* I. *Fidem eſſe opus*, & *ſic vocari Joh.* VI: 29. Reſp. Heic tamen ſpectari ut inſtrumentum, apprehendens juſtitiam Chriſti. *Obj.* II. *Fidem imputari ad juſtitiam Rom.* IV: 3, 5. Reſp. Metonymicè illam tunc poni pro Objecto ſuo.

XVIII. Ineptiſſime ex Lutheranis *Oſiander* ſtatuit, *Eſſentiali Juſtitia Filii Dei in nobis habitante* nos juſtificari; eſt enim illa Patri communis, & naturalis Deo. *Obj.* I. *Juſtitia infinita nobis opus eſſe.* Reſp. Quæ talis ſit reſpectu valoris. *Obj.* II. *Vocari noſtram juſtitiam Dei*, *& æternam*, *Rom.* III: 21. *Dan.* IX: 24. Reſp. Illud nomen ipſi dari propter Dei in ea acquieſce[illegible]m; hoc propter durationis, & valoris æternitatem. *Obj.* III. *Jehovam*, & *Chriſtum ipſum vocari juſtitiam noſtram Jer.* XXIII: 6. I *Cor.* I: 30. Reſp. Per obedientiam ſuam perfectiſſimam.

XIX. Juſtificationem ita Deus externe *Annunciat* per Verbum, & Sacramenta, 2 *Sam.* XII: 13. *etiam Jehovah abſtulit peccatum tuum, non morieris.* *Rom.* VIII: 1. *nulla igitur nunc condemnatio iis qui in Chriſto Jeſu. Marc.* I: 4. *prædicans baptiſmum reſipiſcentiæ in remiſſionem peccatorum. Matt.* XXVI: 26, 28. *hic enim eſt ſanguis meus, ille Novi Fœderis; qui pro multis effunditur ad remiſſionem peccatorum, &c.* ut per Spiritum ſuum eandem potenter *Inſinuet* quoque, *Rom.* V: 5. *charitas Dei effuſa eſt in corda noſtra per*

Spiri-

Spiritum Sanctum nobis datum. Rom. VIII: 15. 17. *idem Spiritus conteſtatur Spiritu noſtro, quod filii Dei ſimus &c.* Unde eſt *Pax Rom.* V: 1. *juſtificati igitur fide pacem habemus apud Deum, &c. & Fiducia, Prov.* XIV: 32. *confidit in morte ſua juſtus &c. & Gaudium*, 1 *Petr.* I: 8. εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ, ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ, καὶ δεδοξασμένῃ *&c. & Gloriatio, Rom.* V: 2, 3. δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν τῇ πίστει εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾗ ἑστήκαμεν καὶ καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, *&c.*

XX. Juſtificationis ergo datur *Certitudo Subjectiva* in fidelibus; juxta teſtimonia adducta; & exempla Jobi, Davidis, Pauli, &c. Imo neceſſariam Dei glorificationem ob hoc beneficium. *Objiciunt Papiſtæ* I. *De puritate ſua neminem eſſe conſcium Prov.* XX: 9. *Job.* IX: 2, 20. Reſp. Æternam Puritatem, quæ nemini ineſt, multum differre ab Abſolutione Dei [illegible]. *Obj.* II. *Remiſſionem cum Reſipiſcentia dubitanter eſſe connexam Dan.* IV. 27. *Joel.* II: 14. Reſp. Reſipiſcentiam omnino requiri ad hanc certitudinem; dubitandi vero particulas referri, vel ad veritatem reſipiſcentiæ, vel ad ablationem pœnarum externarum. *Obj.* III. *Commendari paſſim metum.* Reſp. Filialem, obſervantiæ debitæ, qui incertitudinem Divini favoris non infert. *Obj.* IV. *Precari nos debere ob Remiſſionem Peccatorum.* Reſp. Notari Continuationem, & clariorem gradum Inſinuationis, & maxime Exſecutionem.

XXI. Juſtificatio plane eſt *Irrevocabilis*, *Rom.* VIII: 30. *quos juſtificavit, eos & glorificavit, &c.*

Cum

-cum & fundamenta ejus ſint perpetua, & omnia peccata per eam remittantur. *Objiciunt Papiſtæ* I. *Juſtum deficere poſſe à juſtitia ſua Ezech.* XVIII: 24. Reſp. Conditionate doceri illic Officium perſeverandi in Juſtitiæ exercendæ ſtudio. II. *Parabolam contrarium docere Matt.* XVIII: 35. Reſp. Ejus tantum eſſe ſpectandum Scopum, qui eſt Connexio noſtri Officii cum Divina Beneficentia. Eſt ergo Fructus Juſtificationis certa *Salus*; ejuſque *Adjudicatio* ſolennis, olim publice, & gratioſe futura.

CAPUT XXV.

De Sanctificatione, & Bonis Operibus.

SEquitur SANCTIFICATIO; quæ ſub Vocatione reſpectu initii, & ſub Glorificatione reſpectu conſummationis, comprehenſa in loco *Rom.* VIII: 29, 30. *quos prædeſtinavit eos & vocavit, & quos vocavit eos & juſtificavit, quos autem juſtificavit eos & glorificavit*, cum Juſtificatione prorſus eſt connexa, & eodem etiam nomine, *Ablationis*, vel *Purgationis* peccati, nonnunquam venit, *Ezech.* XXXVI: 25. *ſpargam ſuper vos aquas puras, & purgabimini &c. Apoc.* I: 5. *qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.* II. Sanctificatio, quæ ex vi vocis קדש/ notat *Segregationem*, *Purificationem*, & *Præparationem*, hic non intelligitur *Externa*, ſeu ab impuritate ceremoniali; ſeu à mundo, uti I *Cor.* VII: 14. *nunc liberi veſtri ſancti ſunt &c.* ſed *Inter-*

 nam,

nam, & veram hominis totius renovationem notat, 2 *Cor.* VII: 1. *purgemus nos ipſos ab omni contaminatione carnis, & ſpiritus, conſummantes ſanctitatem in timore Dei. Hebr.* XII: 14. *pacem perſequimini cum omnibus, & ſanctificationem, abſque qua nemo videbit Dominum &c.*

III. Definitur; *Beneficium Fœderis Gratiæ, quo Deus electos à ſe vocatos, & juſtificatos externo Verbi ſui, & Sacramentorum interveniente miniſterio per internam Spiritus gratiam à nativa peccati corruptione magis indies liberat, ſuæque imagini conformes reddit, in ipſa morte perficiendos, ut per opera bona ſalutem propriam, proximi ædificationem, ac ipſius gloriam promoveant.*

IV. Sanctificat nos *Deus*; & quidem Triunus, *Lev.* XX: 8. *ego Jehovah ſanctificans vos. Jud. verſ.* 1. τοῖς ἐν Θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις. *Eph.* V: 26. καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν &c. ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι. 2 *Theſſ.* II: 13. ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, &c. tamquam per Miniſtros. 1 *Cor.* III: 9. Θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί; & electorum proprium laborem, 2 *Cor.* VII: 1. *purgemus nos ipſos &c.* Provenit idem opus ex mera *Dei Gratia*; atque pertinet unicè ad *Fœdus Gratiæ*, *Jer.* XXXI: 33, 34. *dabo legem meam in intimo eorum, & ſuper corde eorum ſcribam eam &c. Jer.* XXXII: 40. *timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant de ſuper me, &c.*

V. Sanctificantur *Electi*, *Eph.* I: 4. *ſicut elegit nos in ipſo ante jactum mundi*, εἶναι ἡμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ. 2 *Theſſ.* II: 13. ὅτι εἵλετο ὑμᾶς ὁ Θεὸς ἀπ' ἀρχῆς ἐν ἁγιασμῷ Πνεύματος, *&c. ſoli* quidem, licet ex judicio charitatis omnibus externe vocatis Sanctificatio

tri-

tribuatur *Rom.* I: 7. *Πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς Θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, &c.* aſt & *omnes*; etiam *Infantes*, utpote natura prius corrupti; & *Fideles Vet. Teſt.* juxta preces eorum, *Pſal.* LI: 12. *cor purum crea mihi Deus, & Spiritum rectum innova in medio mei*; & opera *Pſal.* CXIX: 30. *viam veritatis elegi, jura tua propoſui, &c.* & Dei complacentiam in iis, *Hebr.* XI: 5. *πρὸ γὰρ τῆς μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται εὐηρεστηκέναι τῷ Θεῷ, &c.* Unde debent improbari quorundam phraſes; *Inſcriptionem Legis in corda*; *Circumciſionem cordis, & Sanctificationem veram*, *Novi Teſt. eſſe Bona Propria.* Extendit autem ſe Sanctificatio ad hominem *Totum*, 2 *Cor.* V: 17. *itaque ſi quis in Chriſto, nova creatura eſt, vetera præterierunt, ecce nova facta ſunt omnia*; & Animam ſcil. Intellectus, ac Voluntatis reſpectu, & Corpus, 1 *Theſſ.* V: 23. *ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos integros, & integer veſter ſpiritus, & anima, & corpus inculpate ſerventur &c.* Ut peſſimè in ſola *Actuum Emendatione* eam conſtituant *Sociniani*, quæ tamen hinc fluit, juxta 1 *Petr.* I: 15. *κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πάσῃ ἀναστροφῇ γενήθητε, &c.*

VI. Conſiderantur Electi hic quidem ut Vocati, & Juſtificati, ſed tamen ut *Peccatores*, decore Divinæ imaginis magnopere adhuc Orbati, & per tenebras, pravitatem, & deſideria mala, adhuc Corrupti.

VII. Sanctificationis *Actus* ſunt, tum *Ablatio Corruptionis* iſtius, tum *Collatio Similitudinis novæ cum Deo*, *Ezech.* XXXVI: 26. *& dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum dabo in intimo veſtri, & auferam cor lapideum è carne veſtra, &*

dabo vobis cor carneum, *Eph.* IV: 22, 24. ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον &c. καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον &c. Qui Actus uterque conjunctus, & *Æqualis* eſt, ut quantum aboletur peccati, tantum novi decoris accedat.

VIII. Operatur hæc Deus quidem per *Media*, Verbum inprimis, & Sacramenta, *Tit.* II: 11, 12. *illuxit gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus, erudiens nos*, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας σωφρόνως, καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι. *Eph.* V: 26. *ut ipſam ſanctificaret* καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι 1 *Cor.* XII: 13. καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ Πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν σῶμα ἐβαπτίσθημεν &c. καὶ πάντες εἰς ἓν Πνεῦμα ἐποτίσθημεν, &c. quæ tamen nonniſi *Moraliter* operantur, *Matt.* III: 11. *ego quidem vos baptizo aqua ad reſipiſcentiam, ſed poſt me veniens validior me eſt &c.* 1 *Petr.* III: 21. *ſalvat nos Baptiſmus*, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου &c. juxta *Judicia*, & *Beneficia*, *Hebr.* XII: 10. ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμφέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. *Rom.* II: 4. *an divitias benignitatis ejus, & tolerantiæ, & longanimitatis ejus contemnis*, ἀγνοῶν ὅτι τὸ χρηστὸν τοῦ Θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; ſed præcipue per Immediatam *Virtutem Spiritus*. *Phil.* II: 13. *Deus eſt operans in vobis & velle, & operari*. *Phil.* I: 6. ὅτι ὁ ἐναρξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

IX. Perficit Deus opus hoc ſuum *Succeſſive*, unde eſt Sanctificatio, & *Inæqualis* in variis, *Hebr.* V: 13, 14. *infans enim eſt, adultorum vero eſt ſolidus cibus, &c.* & *Imperfecta* hic ſemper,

non

non quidem quoad *Partes*, aut *Durationem*, ſed *Gradus*.

X. Probatur eadem Sanctificationis *Imperfectio* ex eo; quod nemo Legem plene queat præſtare, 1 *Reg.* VIII: 46. *non eſt homo qui non peccet.* &c. quod gratia ſanctificans ſit tantum inchoata; 1 *Cor.* XIII: 9, 10. *ex parte cognoſcimus, & ex parte prophetamus &c.* quod caro ſit reliqua, *Gal.* V: 17. *caro concupiſcit adverſus ſpiritum, ſpiritus autem adverſus carnem, hæc vero opponuntur ſibi invicem. &c.* quodque perpetuo omnibus ſit precandum, pugnandum, progrediendum, 1 *Cor.* IX: 24. ὕτω τρέχετε ἵνα καταλάβητε, &c.

XI. Conſtat in primis illa clariſſimè exemplo Pauli, *Rom.* VII: 14...26. ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν &c. Ubi *de ſe regenito* ipſum loqui, docet *homo interior, lex mentis ſcientia, & voluntas boni, odium mali, delectatio in Lege Dei, liberatio per Chriſtum,* aliaque ipſi tributa. *Objiciunt Pelagiani*, Hominem illic Naturalem intelligentes. I. *Mentionem eſſe hominis carnalis, & venditi ſub peccatum, verſ.* 14. Reſp. Intelligi illud de reliquiis Carnis, & ſubjectione temporaria, ac coacta. II. *Hominem hunc facere malum, non autem bonum, verſ.* 15. Reſp. Aliquod malum, nec omne bonum, quod volebat. III. *Nullum in eo habitare bonum, verſ.* 18. Reſp. Hoc eſt, in ipſius Carne, ſeu parte naturali.

XII. Ex *Pelagiano* autem fonte, *Pontificii, Sociniani*, & plures alii ſtatuunt, ad tuendam juſtitiam operum, oppoſitam *Perfectionem*, & poſſibilem, & actu repertam, vel in omnibus; vel in multis. *Obj.* I. *Loca, quibus Perfectio*,

vel praecipitur, vel vovetur, Matt. v: 48. vi: 11. Reſp. Partim hæc eſſe intelligenda de Perfectione partium; partim docere ea, quorſum omni opere tendere nos deceat. *Obj.* ii. *Ea, quæ Perfectionem, in quibuſdam, vel in omnibus ponunt, Cant.* iv: 7. *Eph.* v: 27 *Phil.* iii: 15. *&c.* Reſp. Intelligi; vel Perfectionem Partium; vel in Chriſto; vel in futura Gloria; vel Comparatam præ aliis. *Obj.* iii. *Exempla varia, Noachi, Jobi, Aſæ, &c. Geneſ.* vi. 9. *Job.* i: 1. 1 *Reg.* xv: 14. Reſp. Commendari hos omnes potiſſimum à Sinceritate, cum illorum ſingulorum notabiles defectus pariter conſtent. *Obj.* iv. *Abſque plena Sanctificatione nemini contingere poſſe ſalutem.* Reſp. Perfici illam in ipſa morte, cum ad ſalutem ipſam tranſit homo.

XIII. *Imperfectam* relinquit *Sanctificationem* Deus in hac vita; ut homo magis humiliaretur, & cum ſui abnegatione ad Deum, & Chriſtum confugeret continuo.

XIV. Ex beneficio hoc Dei fluit *Sanctitas* Electorum; ſeu *habitualis averſatio omnis mali, atque boni ſtudium.* Quæ eſt praecipuum fidelium ornamentum, *Pſalm.* xlv: 14. *tota honorata filia Regis intus. Pſal.* cxiii: 5. *domui tuæ decora eſt ſanctitas. Pſalm.* xvi: 3. *ſanctis qui in terra ipſi, & inclytis in quibus omnis voluptas mea, &c.* meritò commendatum, tam à *Praeſtantia* ſua Divina; *Jeſ.* vi: 3. *Sanctus, Sanctus, Sanctus, Jehovah exercituum, &c.* quam à *Neceſſitate, Hebr.* xii: 14. *ſanctificationem abſque qua nemo Dominum videbit, &c.* & *Utilitate* magna, 1 *Tim.* iv. 8. ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμος

λιμός ἐστιν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης, &c.

XV. Prodit hæc ſe in *Bonis Operibus*; quæ talia neque ſunt *Civiliter* tantum, & *ſecundum quid*, neque *Perfecte* quoad Gradum omnem, *Jeſ.* LXIV: 6. *ut veſtimentum removendum omnes juſtitiæ noſtræ &c.* ſed tamen *Vere*, & *Spiritualiter*, ut Deo ſic ſint grata. Quæ definiuntur; *Actiones hominum ſanctificatorum, ſecundum Dei voluntatem in Verbo revelatam, per Spiritus gratiam, ex fide, & ad Dei gloriam factæ.*

XVI. Sub nomine *Actionum* comprehenduntur hic etiam *Sermones*, & *Cogitationes*, *Phil.* IV: 8. ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἁγνὰ, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις ἀρετὴ καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε, *&c.* atque opponuntur *Sanctificati* hominibus aliis naturalibus intra, & extra Chriſtianiſmum; dum illis prioribus Bona Opera tribuit Scriptura, *Matt.* VII: 17. *omnis arbor bona bonos fructus fert. Eph.* II: 10. *ipſius opus ſumus, creati in Chriſto Jeſu ad bona opera, quæ præparavit Deus ut in iis ambularemus, &c.* his vero poſterioribus eadem negat, *Joh.* XV: 5. *abſque me nihil poteſtis facere. Rom.* VIII: 7. τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεόν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται. *Obj. Gentilium, & irregenitorum opera bona memorari, & laudari Rom.* II: 14, 15. *Act.* X: 2. *Jac.* II: 25. Reſp. Vel ſecundum quid hæc eſſe intelligenda; vel non eſſe hos omni gratia Regenerationis privandos, ut Cornelius, & Rachab.

XVII. Actiones hæ ab aliis diſcriminantur porro 1. Per *Normam*, quæ eſt *Voluntas* ſolius

 Dei,

Dei, & quidem *Revelata* in verbo ejus, nunc *Scripto*, cum Lex Naturæ minus perfecta, & clara ſit; non itaque vel Voluntas Hominum, vel Ratio, vel Traditio Oralis. 2. Per *Cauſam*; quæ *Principalis* eſt gratia Spiritus hyperphyſica, *Gal.* v: 22. *fructus autem Spiritus eſt amor &c. Hebr.* XIII: 21. καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ *&c. Inſtrumentalis* autem Fides in Chriſtum, cognitionem miſeriæ noſtræ includens, *Gal.* v: 6. *fides per charitatem operans.* 1 *Tim.* I: 5. *charitas ex fide ſincera. Hebr.* XI: 6. *abſque fide impoſſibile eſt Deo placere, &c.* 3. Per *Finem*; qui *Subordinatus* quidem eſſe debet, & Proximi ædificatio, *Matt.* V: 16. *ita ſplendeat lux veſtra coram hominibus, ut videant veſtra bona opera, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis, &c.* & Salutis noſtræ certitudo, & acquiſitio, *Phil.* II: 12. *cum timore, & tremore propriam ſalutem operamini.* 2 *Petr.* I. 10. *ſtudete firmum facere veſtram vocationem, & electionem &c.* ſed *Ultimus* gloria Dei, 1 *Cor.* VI: 19, 20. *glorificate ergo Deum in corpore veſtro, & in ſpiritu veſtro.* 1 *Cor.* X: 3. *ſive edatis, ſive bibatis, ſive quid faciatis, omnia ad gloriam Dei facite.*

XVIII. Sequitur hinc, non poſſe *Gentilium Virtutes* accenſeri verè Bonis Operibus; non eſſe ſanctificatis *Opera Vere Bona* neganda; abeſſe tamen ab his *Perfectionem Graduum*; removendum procul omne *Meritum* ab iis; ut maneat ſalus *Hæreditas Col.* III: 24. *& Donum Rom.* VI. 23. *&c.* repudianda tandem eſſe prorſus Opera *Meritoria Pro Aliis*, & ſpeciales *Aureolas*; etiamſi Majorem gloriæ Gradum haud illu-

illubenter Doctoribus, & Martyribus per Divinam gratiam tribuamus, ex *Dan.* XII: 3. *erudientes fulgebunt ſicut ſplendor expanſi, & juſtificantes multos ſicut ſtellæ in ſeculum, & perpetuum. Matt.* V: 12. *gaudete, & exſultate, quoniam merces veſtra multa in cœlis &c.*

XIX. Cum mirè blaſphement doctrinam noſtram *Papiſtæ*, inculcamus meritò, *Bona Opera eſſe prorſus Neceſſaria ad ſalutem*; neceſſitate Præcepti, & Medii. Quod docent loca, *Rom.* VI: 18. *liberati à peccato ſervi facti eſtis Juſtitiæ. Eph.* II: 10. *creati in Chriſto Jeſu ad bona opera quæ præparavit Deus ut in iis ambularemus. Tit.* II: 11. 12. *illuxit gratia Dei ſalutaris omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem, & mundanas concupiſcentias temperanter, & juſte & piè vivamus in hoc ſeculo. Hebr.* XII: 14. *abſque ſanctificatione nemo videbit Dominum &c.* & Nexus Beneficiorum gratiæ; dum Libertas Chriſtiana in licentiam profanam neutiquam eſt mutanda. Unde ſicut malè egerunt Seculo Reformationis, qui *Bona Opera Noxia ad Salutem* dixerunt, ut Juſtificationis Gratuitæ doctrinam rectius tenerent; ita culpandi ſunt, qui inculcatam plebi præ Scientia praxin Pietatis culpant, contra 1 *Tim.* 1: 5. *finis mandati eſt charitas ex puro corde &c.*

XX. Interim Neceſſitas illa non eſt extendenda ad *Infantes*, uſu rationis adhuc carentes; aut ad *Serius* in fine vitæ *Converſos*, ac ſi hi externa bona opera præſtare magno numero etiam deberent.

XXI. *Finis* Sanctificationis præter *Salutem* eſt omnino *Dei Gloria*, *Jeſ.* XLIII: 21. *populum*

lum iſtum formavi mihi, laudem meam narrabunt, &c.

CAPUT XXVI.

De Oratione, Jejunio, Vigilia, Eleemoſyna, & Voto.

INter Bona Opera excellit ORATIO, *Præſtantiſſima*, *Gen.* XVIII: 27. *ecce nunc cœpi loqui ad Dominum, & ego pulvis, ac cinis, &c.* atque *Utiliſſima*, *Pſalm.* L: 15. *invoca me in die anguſtiæ, eripiam te. Jac.* V: 16. *πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη &c.* & plane *Neceſſaria*, ob noſtram indigentiam, ac Dei majeſtatem, & accedens ejus præceptum.

II. Uti variis nominibus apud Hebræos venit Oratio, quæ ad geſtus Corporis, aut Animi conſtitutionem, ſæpe ſpectant, ita Paulus diſtinguit *δέησιν*, *προσευχὴν*, *ἔντευξιν*, & *εὐχαριστίαν*, 1 *Tim.* II: 1. Quæ omnia nomina una voce *Orationis* complectimur, ut ſit hæc; *Religioſa hominis ſanctificati Actio, qua votorum ſuorum complementum à Deo cum reverentia, & fiducia debita petit.*

III. Eſt Oratio actio Totius *Hominis*, quamquam Anima ſola quandoque ſufficiat; & quidem *Sanctificati*, cum à Spiritu debeat proficiſci, & impiorum preces non audiat *Deus*, *Rom.* VIII: 26. *ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα συναντιλαμβάνεται ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα καθὸ δεῖ οὐκ οἴδαμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ Πνεῦμα*

ὑπερ-

ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν στεναγμοῖς ἀλαλήτοις, Prov. xxviii. 9. *avertens aurem ſuam ab audiendo Legem, etiam precatio ejus abominatio, &c.* Cum vero ſit Actio *Religioſa*, ex ſua natura exercenda eſt adverſus Deum, *Pſalm.* L: 15. *invoca me &c.* & quidem *Trinum*, tanquam unius perfectionis, & gloriæ; imo *Solum*, excluſis Creaturis omnibus, quas *Papiſtæ* in primis Deo jungunt, contra *Matt.* IV: 10. Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, *&c.*

IV. *Natura* actionis hujus conſiſtit maxime in *Petitione* precaria, *Poſtulationi*, & *Imperio* oppoſita. Qualis etiam in ipſa Gratiarum Actione locum habet.

V. Precandum eſt; non *pro Mortuis*, qui ut glorificati, vel damnati nullum hinc uſum accipere poſſunt, ſed pro *Vivis*, *omnibus*, 1 *Tim.* II: 1, 2. *adhortor ergo primo omnium fieri preces &c. pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus qui ſunt in excellentia, &c.* etiam *Inimicis*, *Matt.* v: 44. *ego autem dico vobis, diligite inimicos veſtros, benedicite maledicentibus vobis, benefacite odientibus vos*, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς; præcipue autem pro *Fidelibus*, iiſque qui *Afflicti* ſunt, juxta *Nos ipſos*, *Matt.* VI 9. *Pater noſter &c. Pſal.* CXXII: 6. *petite pacem Jeroſolymæ, &c. Jac.* V: 14. ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσαν ἐπ' αὐτὸν, *&c.* Precari vero oportet; *non ob Mala* vel culpæ, vel pœnæ *Inferenda*, niſi in his conditio multiplex addatur, neque *ob Bona Auferenda*, niſi iterum ſub conditione; ſed *ob Mala Arcenda*, vel *Auferenda*, & *Bona Conferenda*, vel

Con-

Continuanda. Nec decet tantum petere *Spiritualia* bona, ſed & *Corporalia*, quamvis ſecundario; juxta Mandata, *Pſal.* L: 15. *invoca me in die anguſtiæ. Matt.* VI: 11. *panem noſtrum ἐπιούσιον da nobis hodie. Jac.* V: 14. *infirmus eſt quis in vobis &c.* & Exempla *Prov.* XXX: 8. *ale me cibo ſtatuti mei, &c.* & Neceſſitatem horum, ac agnitionis Divinæ Providentiæ in his. *Obj.* I. *Interdictam eſſe ſollicitudinem de his Matt.* VI: 25, 28. Reſp. Innui animum diffidentia anxium, qui per preces optimè tollitur. *Obj.* II. *Non eſſe laborandum propter eſcam pereuntem Joh.* VI: 27. Reſp. Non tantum, aut præcipuè hoc agendum. *Obj.* III. *Corporalia eſſe nobis adjicienda Matt.* VI. 33. Reſp. Ut minora acceſſura certò à Deo, ſed non abſque omni labore, & oratione noſtra. *Obj.* IV. *Corporalia nos poſſe noſtris viribus acquirere.* Reſp. Et vires, & earum uſum, & benedictionem omnem eſſe à Deo.

VI. Debet Oratio fieri non tantum cum *Fiducia* certa Exauditionis, *Jac.* I: 6. *petat autem in fide, non dubitans &c.* quæ ex promiſſis Dei, Chriſti meritis, & multiplici experientia fluit; ſed etiam cum *Reverentia* debita, ad quam refer *Intelligentiam* I *Cor.* XIV: 15. *Attentionem Joh.* IV: 24. *Humilitatem Luc.* XVIII: 13. & *Subjectionem* actualem, I *Tim.* II: 8. *volo igitur precari viros in omni loco, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμοῦ.*

VII. Quamquam valeat ſæpe Oratio, *Mente* ſola, aut ſecreto *Murmure* concepta, I *Sam.* I: 10, 13. *oravit ad Jehovam &c. & Hanna ipſa loquens in corde ſuo, tantum labia ejus mota, ſed vox ejus*

gnus non audiebatur, &c. accedunt tamen vulgo *Geſtus* corporis, & *Verba* oris. Sunt autem *Geſtus* varii, & *Corporis* integri, & quorundam *Membrorum*; illi v. g. ſtare, ſedere, genua flectere, procumbere, hi verò manus, vel oculos attollere, pectus pulſare &c. Ex quibus omnibus nulli ſunt abſolutè neceſſarii, cum variet praxis ſanctorum; ſed illi tamen præferendi, quibus maxime Fiduciam, & Humilitatem noſtram declaramus, & qui circumſtantiis loci, & temporis conveniunt.

VIII. A *Verbis*, quæ valido ſemper *clamore* proferri non opus eſt, quæque oportet ſint *intelligibilia*, *coll.* 1 *Cor.* XIV: 14, 15, 16. abeſſe debet omnis *πολυλογία*, & tam conquiſita humana *Eloquentia*, quam nimia *Ruditas*. Unde de certis *Formulis Precum* publicarum, & privatarum dici debet; eas neutiquam eſſe damnandas, nec tamen omnibus obtrudendas, ſed libertatem hic ſingulis relinquendam, atque id omnibus ſuadendum, quod maxima ſui, vel aliorum ædificatio exigit. Et hic enim ab ævo varia tam apud Chriſtianos, quam Judæos fuit praxis, & utilitas utrobique adeſt.

IX. *Locus* Orationis olim quidem fuit *Tabernaculum*, & *Templum*, *Jeſ.* LVI: 7. *quoniam domus mea domus Orationis vocabitur omnibus populis.* 1 *Reg.* VIII: 28, 30. *& audies deprecationem ſervi tui, & populi tui Iſrael qui oraverint in loco iſto, &c.* ſed ſub N. T. quicunque locus atque aptus eſt, *Mal.* I: 11. *in omni loco ſuffitus adducetur nomini meo, & munus purum. Joh.* IV: 21. *quoniam venit hora quando neque in monte hoc, neque Jeroſolymis adorabunt Patrem, &c.*

nec

nec à loco, ſed à vi unita fidelium publicæ preces præ privatis poſſunt commendari. Confer Mandata Chriſti, *Matt* VI: 6. σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ; & Praxin ejus quoque, *Matt* XIV: 23. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος κατ᾽ ἰδίαν προσεύξασθαι; ὀψίας δὲ γενομένης μόνος ἦν ἐκεῖ.

X. Quoad *Tempus*, orandum eſt *Semper*, ſeu omni occaſione, & cum perſeverantia, 1 *Theſſ.* V: 17. Ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε. *Rom* XII: 12. τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦντες, *&c.* præcipuè tamen in gravioribus *Neceſſitatibus*, *Jac.* V: 13. κακοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν, προσευχέσθω; in *Operum* noſtrorum *Initio*, *Pſal.* XC: 17. *& ſit amœnitas Jehovæ Dei noſtri ſuper nos, & opus manuum noſtrarum firma illud*; & recte etiam concipitur oratio *Statis* quibuſdam *Temporibus*, ex *Pſal.* LV: 18. *veſperi, & mane, & meridie loquar, & tumultuabor, & audiet vocem meam. Dan.* VI: 10. *temporibus tribus de die ipſe ſuper genua ſua flexus fuit. & orans, &c.* Quamquam *Horas Canonicas* Papiſtarum ob Superſtitionem, & Idololatriam multiplicem damnemus.

XI. Orationem nobis dedit ipſe Chriſtus *Perfectiſſimam*, quæ & ab Autore ſuo *Dominica* appellatur. Eſt autem hæc, tum *Exemplar* Orationum aliarum, tum & *Formula*; cum voces ſint perfectæ, & omnes partes orationis habeat. Ineptiſſime *Sociniani* per hanc putant *Legem* ſub Novo T. eſſe *adauctam*; cum ſit adjumentum tantum orandi, & res eaſdem olim dixerint fideles, *Jeſ.* LXIII: 15, 16. *intuere de cœlis &c.*

quo-

quoniam tu Pater noſter, &c. Num. XIV: 17. *nunc magnificetur quæſo robur Domini. Pſal.* IV: 7. *eleva ſuper nos lucem faciei tuæ Jehovah. Pſal.* XXV: 4, 5. *vias tuas Jehovah ſcire me fac, ſemitas tuas doce me, fac me ire in veritate tua, & doce me. Prov.* XXX: 8. *ale me pane ſtatuti mei. Pſal.* 51: 3. *ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele prævaricationes meas. Pſal.* XIX: 13, 14. *ab occultis munda me, etiam à ſuperbiis prohibe ſervum tuum, ne dominentur in me, &c.* 1 *Chron.* XXIX: 11. *tibi Jehovah magnitudo, & potentia, & gloria &c.* Neque in *Verbis* hujus Orationis ſuperſtitione peccandum eſt.

XII. *Dividitur* in Tres Partes, *Exordium*, *Petitiones Sex*, quatuor Apprecativis boni, duas Deprecativas mali, & *Concluſionem* Doxologicam. Quam male *Pontificii* prorſus reſecant; dum eſt ipſa Deo, & precantibus decentiſſima.

XIII. In Exordio invocamus *Patrem*, per quem ſalva Deitate, & Gloria Filii, & Spiritus poſſumus intelligere Primam Perſonam Deitatis, ad quam per Spiritum in nomine Filii tum accedimus; ſed non eſt illud neceſſarium, cum Triunus Deus nomen Patris bene admittat, *Jeſ.* LXIII: 16. *quoniam tu Pater noſter. Hebr.* XII: 9. *annon multo magis ſubjiciemur Patri ſpirituum, & vivemus? Jeſ.* IX: 5. *Pater æternitatis, &c.* nec hic ulla Filii, & Patris oppoſitio appareat.

XIV. Appellatur autem in Oratione Deus *Pater*; praecipue ob ſpecialem Adoptionis, & Regenerationis gratiam, quæ ſolidum eſt fundamentum fiduciæ. Deſcribitur amplius ut *Noſter*, ad notandum fidem in Deum, &

Cha-

Charitatem in fratres. Quin & dicitur *eſſe in Cœlis*; quod ibi glorioſè maneat, inde beneficia in nos deſcendant, atque hæc manſio apta ſit ad fiduciam, & reverentiam noſtram augendam, *Jeſ.* LXVI: I. *cœlum thronus meus, & ſcabellum pedum meorum. Jac.* I: 17. *omnis bona donatio, & omne donum perfectum deſuper eſt, deſcendens à Patre luminum &c. Eccl.* V: I. *ne feſtines ore tuo, & cor tuum non acceleret proferre verbum coram Deo, quoniam Deus in cœlo, & tu ſuper terra, ſint verba tua pauca, &c.*

XV. In *Prima* Petitione *Nomen Dei* exprimit ipſum Deum cum Attributis ejus glorioſis; quod *Sanctificatur*, cum ab ipſo Deo demonſtratur, à nobis verò, & aliis agnoſcitur, & celebratur, ut ſanctiſſimum, & glorioſiſſimum, *Lev.* X: 3. *in propinquis meis ſanctificabor, & ſuper facie omnis populi glorificabor. Matt.* V: 16. *ut videant veſtra bona opera, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis. Jeſ.* XLIII: 21. *populum iſtum formavi mihi, laudem meam narrabunt, &c.*

XVI. In *Secunda* per *Regnum Dei* intelligitur potiſſimum *Regnum Gratiæ*, in Gloria conſummandum; quod *Venit*, quando latius extenditur, & potentius in nobis, & aliis declaratur. Quo pacto dudum venit ſub N. Teſt. præ Veteri, *coll. Matt.* III: 2. *appropinquavit regnum cœlorum. Marc.* XV: 43. ὃς καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, *&c.* & venit indies magis, imo veniet potiſſimum in fine dierum.

XVII. In *Tertia* memoratur *Voluntas Dei*, tum *Conſilii*, *Jeſ.* XLVI: 10. *conſilium meum ſtabit*

hil & omnem voluntatem meam faciam; tum ma-
x... cepti, *Matt.* XXVI: 39. πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ, *&c.* Quæ *Fieri* heic dicitur utraque, cum in illa acquieſcimus, *Act.* XXI: 14. μὴ πειθομένου δὲ αὐτοῦ ἡσυχάσαμεν εἰπόντες, τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου γινέσθω, & cum hanc præſtamus alacriter, *Pſal.* CXLIII: 10. *doce me facere voluntatem tuam &c.* Exemplum Obedientiæ Angelicæ *in Cœlo*, quod additur, *Similitudinis* magis, quam *Æqualitatis* notandæ cauſa adhibetur.

XVIII. In *Quarta* per *Panem Noſtrum* ἐπιούσιον intelligitur *Victus*, ad vitæ noſtræ corporeæ ſuſtentationem *Neceſſarius*; non autem Panis qualiscunque Spiritualis. Eſt enim propria *Panis* notio, corporea; & ἐπιούσιον idem quod τὸ ἐπὶ τὴν οὐσίαν; & ad diem hodiernum manifeſta adeſt reſtrictio; nec debet cenſeri, vel corporeus victus heic prætermiſſus, vel in brevi oratione ſpiritualis gratia ſæpius repetita. Confer *Prov.* XXX: 8. *ale me pane ſtatuti mei* חֻקִּי / 1 *Tim.* VI: 8. ἔχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα τούτοις ἀρκεσθησόμεθα. *Jac.* II: 15. καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τροφῆς. Hunc vero panem petimus *Dari* per Divinam gratiam, & ſufficientiam; *Nobis*, fidelibus ſimul; & quidem *Hodie*, quaſi in dies ſingulos, *Matt.* VI: 34. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον *&c.*

XIX. In *Quinta* ſub nomine *Debitorum* veniunt Peccata *Noſtra*, quod pœnam Deo propter illa debeamus, potiſſimum ſic dicta; quorum *Remiſſionem* petimus gratuitam, hoc eſt, tum Non-Punitionem, tum non futuræ ejuſdem Inſinuationem gratioſam. Additur exemplum *noſtræ Remiſſionis*, non ut Norma, aut ut Cauſa

 me-

meritoria Divinæ remiſſionis, ſed ut Beneficium unum nobis exhibitum, & ut Argum[illegible] noſtræ fiduciæ, ac Divinæ gratiæ.

XX. In *Sexta* agitur primum de *Tentatione* ſeu tum Malorum Immiſſione, *coll. Gen.* XXII: 1. *Deus tentavit Abrahamum &c.* tum maximè Impulſione valida ad Malum, *Luc.* XXII: 31, 40. *Simon, Simon, ecce Satanas* ἐξητήσατο ὑμᾶς τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον, *&c.* προσεύχεσθε μὴ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, *&c.* quæ Divinæ directioni quoque ſubeſt 2 *Sam.* XXIV: 1. *& incitavit Davidem &c.* deinde de *Malo*, ſeu Diabolo cum ſerviente illi Mundo, & Carne, *Matt.* XIII: 19. 39. ἔρχεται ὁ πονηρὸς *&c. Gal.* I: 4. *ut nos extraheret* ἐκ τοῦ ἐνεστῶτος αἰῶνος πονηροῦ. *Rom.* VII: 18. *novi quod in me, hoc eſt in carne mea, non habitet bonum.* Petunt vero fideles *non induci* in illam, ſed *liberari* ab hoc, tum in inſultu ut evadant, tum ab inſultu quoque ut ille ſit minor.

XXI. *Concluſio*, Deo veriſſimè tribuens *Regnum, Robur, & Gloriam, in Secula*, quæ ad Ultimam Petitionem, & ſimul ad totam Orationem ſpectat, tanquam fiduciæ noſtræ fundamentum, obſignatur voce *Amen*; quæ hic ſimul eſt *Votiva, coll. Deut.* XXVII: 15, 16. *& dicet omnis populus, Amen, &c.* & *Aſſeverativa, coll.* 2 *Cor.* I: 20. *quotquot enim promiſſiones Dei, in ipſo næ, & in ipſo Amen; &c.*

XXII. *Opera* Orationi *connexa*, quædam ad *Præſens* ſpectant, ad *Nos* ipſos quidem *Jejunium*, *& Vigilia*, ad *Proximum* autem *Eleemoſyna*; quædam ad *Futurum*, nempe *Vota*.

XXIII. JEJUNIUM hic non Abſtinentiam à Peccatis notat, neque à Cibo Coactam, Miraculo-

[illegible]iam, Politicam, Medicam, ſed Religioſam, & [illegible]; *Abſtinentia à Victu neceſſario, ſolito, aut lautiori omni, ad tempus aliquod ſive arbitrio privato ſive ex ordinatione Eccleſiæ ſuſcepta, ad carnis domationem, precum inflammationem, noſtræque indignitatis, & malitiæ coram Deo, & hominibus teſtificationem pudibundam.*

XXIV. Conſiſtit Jejunium generatim in *Abſtinentia*, ſeu *à Solito, & Lautiori*, ubi Jejunium longius eſt, ſeu *ab Omni Victu*, ubi brevius eſt idem, *coll. Hezr.* x: 6. *panem non edit, & aquam non bibit quoniam lugebat ſuper prævaricatione migrationis. Eſth.* IV: 16. *jejunate ſuper me, & ne edatis neque bibatis tribus diebus nocte, & die, etiam ego, & puellæ meæ jejunabo ſic. Dan.* x: 2. *in diebus illis ego Daniel ſui lugens tribus hebdomadis dierum, panem deſideriorum non edi, & caro, & vinum non venit in os meum &c.* minimè autem in *Pythagorico*, & *Montaniſtico Ciborum Delectu*, quem heic ex parte urgent *Papiſtæ*, non admiſſo *Carnium Eſu* in Jejuniis. Quod omninò eſt contra ſublatum ſub N. T. Ciborum omne Diſcrimen, *Rom.* XIV: 14; 17. ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' ἑαυτοῦ *&c.* οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, *&c.* 1 Cor. VIII: 8. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παρίστησι τῷ Θεῷ, *&c.* & Libertatem quidvis edendi Chriſtianis datam, 1 *Cor.* x: 25, 27. πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ πωλούμενον ἐσθίετε μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν *&c.* πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε *&c.* cum damnatione doctrinæ oppoſitæ, ſeu ut Dæmoniacæ, ſeu ut Hypocriticæ, 1 *Tim.* IV: 1, 2, 3, 4, 5. *Spiritus autem diſerte dicit, quod in ultimis temporibus deficient quidam à fide, attendentes ſpiritibus ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorum,* ἐν ὑποκρίσει

ψευδολόγων &c. κωλυόντων γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρω-μάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν &c. ¶ Semper à Deo ſtatutum fuiſſe Ciborum Diſcrimen, etiam ſub Novo Teſt. *Act.* xv: 29. Reſp. Nunquam hoc, quod volunt Papiſtæ; nec in Jejuniis; & Decretum Apoſtolicum ſpectare tantum ad prima Novi Teſt. initia, atque ad infirmos juvandos. *Obj.* II. *Exemplum Danielis*, & *Joh. Baptiſtæ*, *Dan.* x: 3. *Matt.* III: 4. Reſp. In illius Jejunio, utpote longiori, fuiſſe etiam generalem Abſtinentiam ab omni Victu lautiori; & hujus deſcribi ſingularem, ac perpetuam frugalitatem. *Obj.* III. *Carnibus magis foveri libidines.* Reſp. & vinum, & aromata cum piſcibus idem poſſe, hinc plane abſtinendum eſu in Jejunio.

XXV. Abſtinentia à cibo, quæ à nobis ipſis, aut à fratre petente, aut ab Eccleſia ordinante, vel Magiſtratu præcipiente, poteſt proficiſci, generatim eſt *Officium Decens*, & Deo gratum *Joel.* I: 14. II: 15. *ſanctificate Jejunium*, &c. etiam ſub Novo Teſt. *Matt.* XVII: 21. *hoc vero genus non exit niſi in precatione*, & *jejunio.* I *Cor.* VII: 5. *ut vacetis jejunio*, *ac precationi. Matt.* VI: 16. *quando autem jejunatis*, *ne ſitis ut hypocritæ. Matt.* IX: 15. *venient dies quando ablatus ab eis erit Sponſus*, & *tunc jejunabunt*, &c. Interim ſolum illud, & per ſe non placet Deo, ſed cum Oratione jungi debet, ut ejus adjumentum, I *Cor.* VIII: 8. *cibus non commendat nos Deo.* I *Tim.* IV: 8. ἡ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐςὶν ὠφέλιμος, &c. quod contra *Papiſtas* tenendum.

XXVI. Semper quidem decet Frugalitas *Tit.* II: 12. ἵνα σωφρόνως &c. ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, &c. ſed non eſt ſemper Jejunandum; nec

etiam

[illegible] Certa, & Perpetua Jejunii Tempora po[illegible] universa Eccleſia, uti egerunt *Papiſtæ*, in primis celebrantes annuum Jejunium *Quadrageſimæ* [illegible]-Paſchale. Ad cujus aſtructionem nihil facit Chriſti exemplum; cum illius Jejunium fuerit miraculo[illegible] in publici miniſterii initio ſemel ſuſceptum; quod ſic imitari abſque impietate non licet. Scilicet jejunandum eſt, cum Neceſſitas, aut Pietas exigit; & pro ratione neceſſitatis, & zeli longius, vel brevius, *Matt.* IX: 15. ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νηστεύσουσιν. I *Cor.* VII: 5. πρὸς καιρὸν, ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ, &c.

XXVII. *Finis* eſſe debet *Declaratio* noſtræ *Indignitatis*, *& Triſtitiæ*, atque *Subactio* major *Carnis* ad *promptiorem* Dei *cultum*. Neutiquam autem ſtudium *Satisfaciendi*, vel *Merendi*, quod cum vera humiliatione pugnat. *Objiciunt Papiſtæ* I. *Ad Jejunium Iſraelitarum*, *Ninevitarum &c. ablatam eſſe Dei iram.* Reſp. Reſipiſcentiæ junctæ, & Gratiæ Dei, id eſſe tribuendum. *Obj.* II. *Chriſtum meminiſſe heic Retributionis*, *Matt.* VI: 18. Reſp. Non ex merito, ſed ex gratia, futuræ.

XXVIII. Vigilia hic non tractatur *Spiritualis*, ſeu *Miniſtrorum*, *Act.* XX: 31. διὸ γρηγορεῖτε, ſed *Fidelium* omnium I *Theſſ.* V: 6. ἄρα οὖν μὴ καθεύδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶμεν καὶ νήφωμεν; ſed *Corporalis*, & quidem *Voluntaria*, [illegible] *Religioſa*, quæ definitur 1 *Abſtinentia voluntaria à Somno*, *ad tempus aliquod privato arbitrio*, *aut publica autoritate ſuſcepta*, *ad meditationes ſacras preceſque tanto majori cum ſtudio continuandas.* Et notandum amplius, eſſe hanc etiam

Officium Decens, *coll. Pſal.* CXIX: 55, 62. *meminì in nocte nominis tui Jehovah &c. media nocte ſurgam ad celebrandum te &c. Matt.* XXVI: 38, 41. *manete heic, & vigilate mecum &c. vigilate, & orate*, *&c.* ſed in primis *propter Finem ſuum*; nec extendendum ad læſionem Sanitatis, aut alligandum certis quibuſdam Feſtis annuis, uti male agunt *Papiſtæ*.

XXIX. Eleemosyna, Græce à *Miſericordia* dicta, atque hic actum Commiſerationis non Spiritualis, ſed Corporalis notans, definitur; *Opus Chriſtianæ Charitatis, quo egenis ex facultatibus noſtris corporalibus pro earum menſura liberaliter ſuccurrimus, ad ſublevandam ipſorum neceſſitatem.*

XXX. *Charitati* tribuitur Eleemoſyna, *Hebr.* VI: 10. *non enim injuſtus Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & laboris charitatis &c.* 1 *Joh.* III: 17, 18. *filioli mei, ne diligamus verbo neque lingua, ſed opere, & veritate, &c.* Eſtque adeo *Actus Religionis, Imperatus* quidem, attamen prorſus *Neceſſarius* in ſe, *Jeſ.* LVIII: 7. *annon dividere eſurienti panem tuum, & ut pauperes vagos introducas domum, cum videris nudum ut tegas eum, & à carne tua non abſcondas te? Matt.* XXV: 40. *amen vobis dico*, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε; quamvis cum Oratione etiam jungatur, *Act.* X: 4. *precationes tuæ, & eleemoſynæ tuæ aſcenderunt in memoriam coram Deo, &c.* Debet etiam certe in Lege mandata eſſe, & quidem Præcepto VI. & VIII. longe verius, quam V. etiamſi hoc terminis poſitivis proponatur. Incumbit adhuc *Omnibus Chriſtianis* quoad *Affectum*, ſed in *Effectu*

& eis qui poſſeſſiones vel majores, vel minores habent, 1 *Tim.* VI: 18. *divitibus in hoc mundo præcipe &c.* ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι, κοινωνικούς, *&c.* *Luc.* XXI: 2, 3. *vidit autem, & viduam quandam pauperem* βάλλουσαν δύο λεπτά, *& dixit, verè dico vobis, quod vidua hæc pauperior plus quam omnes immiſit, &c.*

XXXI. Verſatur circa *Omnes Egenos*, *Prov.* XXV: 21. *ſi eſurierit oſor tuus, ciba illum pane, & ſi ſitierit, bibendam da ei aquam &c.* Etiamſi Fideles, & Amici aliis meritò præferantur, *Matt.* XXV: 40. *quatenus feciſtis uni horum fratrum meorum minimorum, mibi feciſtis. Gal.* VI: 10. ἐργαζώμεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. 1 *Tim.* V: 8, 16. *ſi quis ſuis, & maxime domeſticis non providet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior, &c. ſi quis aut quæ fidelis viduas habet, ſufficientiam illis ſubminiſtret, &c.* Excludendi vero ab Eleemoſynis, tum *Validi Mendici*, 2 *Theſſ.* III: 10, 11. ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω, *&c.* tum *Monachi* otioſi: nec *Miniſtrorum Euangelii* Merces pro Eleemoſyna debet haberi.

XXXII. Fieri debet Eleemoſyna *ex Facultatibus Noſtris Honeſtis*, *Eph.* IV: 28. ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιάτω, ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι; non vero ex *injuſtis poſſeſſionibus*, quas oportet Domino ſuo reſtituere, *Luc.* XIX: 8. εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα ἀποδίδωμι τετραπλοῦν, *&c.* Neque vel *Omnia* pauperibus ſunt cedenda, quando fons eleemoſynarum exhauritur, licet ad convictionem id juveni ſuperbo fuerit præceptum *Matt.* XIX: 21. *ſi vis eſſe perfectus, abi,*

vende quæ habes, & da pauperibus, &c. vel *O-mnia Superflua* ſimpliciter, cum merito maneat diſcrimen poſſeſſionum, & tempora futura, ac liberorum ſtatum oporteat ſpectare quoque, imo alii ſint pii præter Eleemoſynam uſus, *coll.* 2 *Cor.* VIII: 13, 14. *οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις, ἀλλ' ἐξισότητος, ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, &c.*

XXXIII. *Actus* Eleemoſynæ conſiſtit, non in *Commodatione*, quamquam hæc ob ceſſans fœnus eleemoſynæ queat accenſeri; ſed in *Datione*, eaque lubenti, & ſufficienti.

XXXIV. *Finis* eſt *Sublevatio Pauperis* ad Dei gloriam; non *Propria* apud homines *Gloria*, *Matt.* VI: 1, 2. *attendite ne eleemoſynam veſtram faciatis coram hominibus, ut iis videamini &c.* nec *Merendi*, & *Satisfaciendi* ſtudium, quod urgent *Papiſtæ*. *Obj.* I. *Loca quæ Satisfactionem videntur docere Prov.* XVI: 6. *Dan.* IV: 27. Reſp. Non agi hic de Expiatione proprie dicta, & Redemptione, ſed qualicunque Velatione peccatorum, eorumque Abruptione. *Obj.* II. *Sæpe Eleemoſynis jungi Mercedem Matt.* XXV: 34. *&c.* Reſp. Non promeritam, ſed gratioſam.

XXXV. VOTUM, heic non intellectum de *Deſiderio* noſtro, aut de *Oratione*, ſed de *Promiſſione* à nobis facta, definitur; *Pollicitatio religioſa, Deis facta, de re aliqua facienda, vel vitanda, ad ejus gloriam, noſtramque ſalutem.*

XXXVI. Pollicitatio hæc cum *Juramento* ſæpe connexa, *Pſal.* CXIX: 106. *juravi, & præſtabo cuſtodire jura juſtitiæ tuæ &c.* Religioſa merito dicitur, *Originis*, *Finis*, & *Formæ* reſpectu. Et

eſt

eſt omninò *Officium Decens*, etiam ſub N. Teſt. *Pſalm.* LXXVI: 12. *vovete, & reddite Jehovæ Deo veſtro omnes circum eum &c. Geneſ.* XXVIII: 20. *& vovit Jacob votum dicendo, ſi fuerit Deus mecum &c. & erit Jehovah mihi in Deum &c.* dum nos ad bonum magis incitat. Etiamſi ſint rejicienda *Vota Papiſtica*, & vetera *Ceremonialia* ſub Novo Teſt.

XXXVII. *Vota* fieri debent *Soli Deo*, *Pſal.* LXVI: 13, 14. *reddam tibi vota mea &c. Pſalm.* LXXVI: 12. *vovete, & reddite Jehovæ Deo veſtro, &c.* qui omniſcius eſt Dominus, quamquam id, quod vovemus, præſtari poſſit creaturis. Quod tenendum contra *Papiſtas*, qui Sanctis, & Angelis Vota recte concipi volunt; prætextu *Participatæ Deitatis*, quæ de infinita Divina gloria, aut perfectione intelligi nequit, & *Interceſſionis* eorum, quæ fruſtra ſupponitur.

XXXVIII. Res *Vovenda* debet eſſe. 1. *Bona*; vel *in ſe*, adeoque mandata Divina Lege, *Gen.* XXVIII: 20, 21. *erit Jehovah mihi in Deum.* 2 *Chron.* XV: 12. *venerunt in fœdus, ad quærendum Jehovam Deum patrum ſuorum in toto corde ſuo & in tota anima ſua &c.* Quale & Votum ſit in Baptiſmo 1 *Petr.* III: 21. συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν; vel *in Fine* ſuo, adeoque in ſe Indifferens. 2. *Poſſibilis*, per ordinarium Providentiæ, & Gratiæ divinæ concurſum, ac Jus nobis competens inter homines. 3. *Determinata* perſpicue, ut à vovente intelligatur.

XXXIX. Hinc concidunt Vota. 1. *Mala*, & ſimul *Inutilia*, *coll. Actor.* XXIII: 12. ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγοντες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως

ὃ ἀποκτείνωσι τὸν Παῦλον, *&c.* quæ concepta non oportet exſequi. 2. *Impoſſibilia*, quoad rem, vel ſtatum noſtrum. 3. *Indefinita*, & *Temeraria*. Quale fuit Votum *Jephtæ*; de quo dubitari nequit, quin ex voto communi ἀνθρωποθυσίας obtulerit Filiam ſuam, *Jud.* XI: 31, 35, 36, 39, 40. *eritque egrediens qui egreſſus fuerit è foribus domus meæ in occurſum meum, cum revertar in pace à filiis Hammon, eritque Jehovæ, & offeram illum in occurſum ejus &c. & fuit à fine duorum menſium & rediit ad patrem ſuum, & fecit ei votum ſuum quod voverat &c.* Et incurrunt vere in omnia votorum requiſita Vota *Papiſtarum*, videlicet *Continentiæ* perpetuæ, *Paupertatis* voluntariæ, & *Obedientiæ* cæcæ.

XL. *Finis* Voti omnis eſſe debet noſtra *Salus*, & *Dei Gloria*; neutiquam autem Merendi propoſitum. Et ſicut non decet vovere, niſi cum juſta *Attentione*; ita concepta Vota *implere* poſtea oportet paratiſſime, *Num.* XXX: 2. *vir cum voverit votum Jehovæ &c. non profanabit verbum ſuum, juxta omne egreſſum ex ore ſuo faciet*, *Pſalm* LXXVI: 12. *Vovete, & reddite Jehovæ &c.*

CAPUT XXVIII.

De Conſervatione.

QUartum Beneficium Fœderis Gratiæ eſt CONSERVATIO; quæ à nonnullis inter Sanctificationis adjuncta exponitur, & ſæpe in Nexu

Nexu beneficiorum Gratiæ cum Glorificatione conjungitur, *Rom.* VIII: 29, 30. *quos vocavit &c. hos & glorificavit, &c.*

II. *Conſervationem*, quæ alias ſub nominibus *Confirmationis, & Obſignationis* quoque venit, hic non ſpectamus, ut hominis *Officium*, 1 *Tim*: V: 22, σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει, ſed ut Dei *Beneficium*, non *Commune Pſal.* XXXVI: 7. *hominem, & jumentum ſervas Jehovah*, ſed *Speciale Pſal.* XXXVII: 28: *non derelinquit benignos ſuos, in ſeculum cuſtodientur.* Quod definitur; *Beneficium Fœderis Gratiæ, quo Deus electos homines, à ſe vocatos, juſtificatos, & ſanctificatos, ita intus per Spiritus gratiam; interveniente Verbi, & Sacramentorum miniſterio, munit, & extus hoſtium vim reprimit, ut ſuæ gratiæ, & gloriæ communione totaliter, & finaliter excidere nequeant, ad ipſorum ſalutem, ſuamque gloriam.*

III. Conſervat nos *Deus Triunus*, 1 *Petr.* I: 5. τοὺς ἐν δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένους. *Joh.* XVII: 11. *Pater ſancte conſerva eos in nomine tuo &c. Joh.* X: 28. *& nequaquam peribunt in æternum, & non rapiet quis eas ex manu mea. Joh.* XIV: 17. *Spiritus veritatis &c.* παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται, *&c.* interveniente miniſterio Angelorum *Pſal.* XCI: 11. *quoniam Angelis ſuis præcipiet de te ad cuſtodiendum te in omnibus viis tuis*; & Hominum *Hebr.* XIII: 17. αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν; & Verbi ſui tanquam *gladii Spiritus Eph.* VI: 17. & Sacramentorum fidem firmantium 1 *Cor.* XI: 25, 26. *&c.* Et provenit hoc opus ita à *Gratia* ejus *Phil.* II: 13. ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας, *&c.* ut ad *Fœdus* Gratiæ reſtringatur, *coll. Job.* XXXIII: 24. *redime eum ne deſcendat in foveam, inve-*

ni propitiationem, nec in Fœdere Operum locum habuerit.

IV. Conſervantur *Electi*; *Soli* quidem, licet communior conſervatio ad omnes permeat, 1 *Tim.* IV: 10. *qui eſt ſervator omnium hominum, maxime fidelium*; ſed & *Omnes*; etiam maximè debiles, *Joh.* VI: 39. *hæc eſt voluntas Patris qui me miſit, ut omne quod dedit mihi ex eo non perdam ſed illud ſuſcitem in ultimo die. Joh.* XVII: 12. *quos dediſti mihi ſervavi, & nemo ex iis periit.* 2 *Cor.* XII: 9. ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου· ἡ γὰρ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται, &c.

V. Conſiderantur hi jam, ut *Participes* divinæ *Gratiæ*; ſed *per hoſtes* ad exitium *quæſiti*, *Eph.* VI: 11. *ut poſſitis ſtare* πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. 1 *Petr.* V: 8. *quoniam adverſarius veſter diabolus ſicut leo rugiens obambulat quærens quem deglutiat*, &c. Et ſunt *Actus* Dei ſervantis *Duo*; electorum ſc. *Corroboratio* valida, *Eph.* III: 16. *ut det vobis ſecundum divitias gloriæ ſuæ potentia roborari per Spiritum ſuum in interiorem hominem*, &c. & hoſtium *Repreſſio*.

VI. Fluit hinc certa eorum *Perſeverantia*; per quam plane à Divina gratia, & ſalute excidere ipſi nequeunt. Quam docent Deſcriptiones Fidelium, *Pſal.* CXXV: 1. *confidentes in Jehovah ſicut mons Tſijon, qui non movetur, in ſeculum manet. Pſal.* XXXVII: 24. *cum ceciderit non projicietur, quoniam Jehovah ſuſtentat manum ejus.* 2 *Tim.* II: 19. *firmum fundamentum Dei ſtat, habens hoc ſigillum*, ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ; 1 *Pet.* I: 5. τοὺς ἐν δυνάμει Θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν; & promiſſa Dei, *Jeſ.* LIV: 10. *quoniam montes recedent, & colles nutabunt, & benigni-*

dignitas mea à te non recedet, & fœdus pacis meæ non mutabit, dicit miſerator tuus Jehovah. Jer. XXXII: 40. *& cædam eis fœdus æternum, quoniam non avertar à poſt eos benefaciendo eis, & timorem meum dabo in corde eorum ut non recedant de ſuper me. Job.* X: 28. *& ego vitam æternam iis do, & nequaquam peribunt in æternum, & non rapiet quis eas ex manu mea, &c.* atque immutabilitas Amoris Paterni, Emptionis, & Interceſſionis Filii, & Potentiæ inhabitantis Spiritus, *Jer.* XXXI: 3. *amore æterno dilexi te.* I *Petr.* I: 18, 19. *ſcientes quod non corruptibilibus argento, aut auro &c. redempti ſitis, ſed pretioſo ſanguine tanquam Agni inculpati, & immaculati Chriſti &c. Hebr.* VII: 25. *unde & ſervare in perpetuum poteſt accedentes per ipſum ad Deum, ſemper vivens ad intercedendum pro iis. Eph.* IV: 30. *ne triſtitia afficite Spiritum Sanctum Dei, in quo obſignati eſtis ad diem redemptionis, &c.* denique Fidei, Spei, Charitatis, Gaudii, & Gloriationis vis, I *Joh.* V: 4. *quoniam omne natum ex Deo vincit mundum, & hæc eſt victoria vincens mundum, fides noſtra. Rom.* V: 2, 5. *per quem & adductionem habemus fide ad gratiam hanc in qua ſtamus, & gloriamur in ſpe gloriæ Dei &c. ſpes autem non pudefacit &c. Rom.* VIII: 35, 39. *quis nos ſeparabit ab amore Chriſti? &c. ſed in iſtis omnibus plus quam victores ſumus &c. perſuaſus enim ſum quod neque mors, neque vita &c. neque ulla alia creatura poterit nos ſeparare ab amore Dei in Chriſto Jeſu Domino noſtro.*

VII. Urgetur ex adverſo à *Pontificiis, Socinianis*, aliiſque, poſſibilis *Apoſtaſia Finalis* verè fidelium, à *Lutheranis* etiam *Totalis*; &

Oppo-

Opponunt hi I. *Exempla Sanctorum, graviſſimè peccantium, inter quos etiam Salomon* 1 *Reg.* XI: 4. Reſp. Gratiam in ipſis ad tempus occultam per reſipiſcentiam poſtea eſſe teſtatam, *coll.* 2. *Sam.* VII: 14, 15. *cum inique egerit, redarguam eum in virga hominum & in ictibus filiorum hominis, & benignitas mea non recedet ab eo &c.* II. *Exemplum Adami, majorem gratiam nacti, & tamen lapſi.* Reſp. Hunc ſane in integritate promiſſum Conſervationis non habuiſſe. III. *Propoſitiones* varias *Conditionatas Ezech.* XVIII: 26. *Hebr.* VI: 4, 5, 6. Reſp. Eas nihil ponere in eſſe; nec agi de iis qui veræ gratiæ participes extitere, perinde ut 2 *Petr.* II: 20, 22. IV. *Commendari Metum, & Vigiliam perpetuam.* Reſp. Hæc eſſe Media, per quæ Deus nos conſervat certo.

VIII. *Finis* eſt *Salus*, 1 *Petr.* I: 5. εἰς σωτηρίαν ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ, atque *Dei Gloria*, hic maximè demonſtrata, adeoque à ſanctis ore, & opere agnoſcenda.

CAPUT XXVIII.

De Regeneratione, Adoptione, Reconciliatione, & Liberatione.

Alia Nomina Divinorum Beneficiorum celebria ſunt præcipuè quatuor, *Regeneratio, Adoptio, Reconciliatio, & Liberatio*, quæ priora illa ſub alia notione declarant.

II. RE-

II. Regeneratio, cum *Vocatione* fere conveniens, quaſi *Iterata Generatio*, *Joh.* III: 3. ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, non intelligitur hic de *Innovatione Mundi totius*, ut *Matt.* XIX: 28. ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ ὅταν καθίσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, ſed *Electorum* ſingulorum, *Tit.* III: 5. διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου; & definitur; *Beneficium Fœderis gratiæ, quo electi ob meritum Chriſti per Verbi miniſterium nova ſpirituali natura, ac vita, per operationes vitales ſe manifeſtante, donantur, ad ipſorum ſalutem, Divinæque gratiæ laudem.*

III. Eſt *Deus*, fons vitæ omnis, qui *regenerat* per ſpiritum, *Joh.* III: 5, 6. 8. *niſi quis genitus fuerit ex aqua, & Spiritu &c. & genitum ex Spiritu ſpiritus eſt &c. Jac.* I: 18. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας *&c.* ex ſinu Eccleſiæ, & ſemine verbi, *Gal.* IV: 26. ἡ δὲ ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐλευθέρα ἐστὶν, ἥτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. 1 *Petr.* I: 23. ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ σπορᾶς φθαρτῆς ἀλλὰ ἀφθάρτου διὰ λόγου ζῶντος Θεοῦ καὶ μένοντος εἰς αἰῶνα, *&c.* & quidem juxta *Gratiam*, in *Fœdere* promiſſam, *Tit.* III: 5. κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς *&c.*

IV. Regenerantur *Electi*, ſoli, & omnes, 1 *Pet.* I: 3, 4. ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν, *&c.* atque conſiderantur hi tanquam *Mortui* in peccatis, *Eph.* II: 1, 2. *vos mortuos lapſibus, & peccatis, in quibus olim ambulaſtis &c.* ut nullæ propriæ ad novam vitam Diſpoſitiones cogitari queant.

V. Nulla præter Dei *Gratiam* in Chriſto eſt hic *Cauſa Impulſiva*, *Jac.* I: 18. βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς *&c.* dum omnia Merita antecedentia, per ho-

hominis abſolutam Impotentiam, & ſolius Dei Diſcretionem, refutantur.

VI. Infundit vero Deus *Novam Naturam*, & *Vitam Spiritualem*, 2 *Cor*. V: 17. ὥστε εἴ τις ἐν Χριστῷ, καινὴ κτίσις. *Eph*. II: 10. *ipſius enim ſumus opus creati in Chriſto Jeſu*. *Gal*. II: 20. *quod nunc vivo in carne, in fide vivo Filii Dei*. *Col*. III: 3. *vita veſtra occulta eſt cum Chriſto in Deo*, &c. quæ per *Operationes Vitales* ſe manifeſtat, tum *Vegetativas* 1 *Petr*. II: 2. ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη τὸ λογικὸν ἄδολον γάλα ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ αὐξηθῆτε. 2 *Petr*. III: 18. *creſcite in gratia, & cognitione Domini noſtri, & Salvatoris Jeſu Chriſti*, &c. tum *Senſitivas*, *Eph*. I: 18. πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας ὑμῶν. *Apoc*. II: 7. ὁ ἔχων οὖς ἀκουσάτω, &c. tum *Rationales*; 1 *Cor*. II: 12, 15. ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν, &c. ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα &c. *Rom*. VII: 15, 22. οὐ γὰρ ὃ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ τοῦτο ποιῶ &c. συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον &c.

VII. Adoptio, cum Juſtificatione, & Vocatione ſimul conveniens, notat hic ſtricte *Aſſumptionem Extranei in Filium*, qualis etiam apud homines uſitata eſt; non uberiorem factæ aſſumptionis declarationem, quo ſenſu legitur vox *Rom*. VIII: 23. υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. Eſt autem hæc; *Beneficium Fœderis Gratiæ, quo electi naturâ extranei in filios domeſticos, & hæredes Dei propter Chriſtum adſciſcuntur, ad ſalutem eorum, & Dei gloriam.*

VIII. Eſt *Adoptio* Opus Dei, œconomice *Patris* *Eph*. I: 5. προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτόν. 1 *Joh*. III: 1. *ecce quantum*

amorem

amorem dederit nobis Pater, ut Filii Dei vocemur, &c. & quidem *Gratiæ* ejus *Fœderalis*, dum Adam Filius Dei fuit per Creationem, nec Jus Hæreditatis Cœleſtis actuale habuit.

IX. Adoptantur *Electi*, ſoli, & omnes, *Eph.* I: 5. προορίσας ἡμᾶς εἰς υἱοθεσίαν. *Gal.* III: 26. *omnes filii Dei eſtis per fidem in Chriſtum Jeſum, &c.* Etiamſi enim ſub N. T. *Major* Adoptionis ſit *Declaratio*, interna, & externa, non eſt tamen Fidelibus V. T. Adoptio ipſa deneganda, contra *Deut.* XIV: 1. *filii vos Iehovæ Dei veſtri. Pſal.* CIII: 13. *ſicut miſeretur pater filiorum, miſeretur Iehovah timentium ipſum. Jeſ.* LXIII: 16. *quoniam tu Pater noſter, &c.* cum & hæredes, & amici Dei fuerint, *Thren.* III: 24. *pars mea Jehovah, dicit anima mea, propterea exſpectabo eum. Pſal.* LXXIII: 23, 24. *& ego ſemper tecum, tenes manum dextram meam, in conſilio tuo duces me, & poſtea in gloriam aſſumes me, &c. Obj.* I. *In promiſſionibus, & Scriptis Apoſtolicis vindicari Adoptionem Novo Teſtamento* 2 *Cor.* VI: 18. *Gal.* IV: 5. 1 *Joh.* III: 2 Reſp. Innui latiorem Extenſionem, & majorem Declarationem ejus, vel etiam quandoque non eſſe oppoſitionem Vet. & Novi T. ſed Status Peccati prioris, & Gratiæ ſequentis. *Obj.* II. *Serviliter olim fuiſſe tractatos fideles Gal.* IV: 1, 2. Reſp. Illud non magis quam in hærede infante, vel puero tollere Filiationem; & Servitutem illam nimium ſæpe à nonnullis augeri.

X. Conſiderantur hi ut natura *Extranei*, & *Filii Diaboli* potius quam Dei, *Eph.* II: 12, 13. ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ χωρὶς Χριστοῦ, ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραήλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς

ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ. *Joh.* VIII: 44. *vos ex patre Diabolo eſtis, &c.* Nec eſt ideo quidquam in iis, quod Deum ad Adoptionem moveat.

XI. Aſſumuntur *in Familiam* Dei, inſtar *Liberorum*, *Eph.* II: 12, 13. νυνὶ δὲ ἐν Χριςῷ Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵματι τοῦ Χριςοῦ. *Hoſ.* I: 10. *dicetur eis, Filii Dei viventis.* *Joh.* I: 12. *quotquot eum acceperunt dedit eis poteſtatem ut filii Dei fierent, &c.* admiſſi ad ſanctam *cum Deo Familiaritatem*, *Eph.* III: 12. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν παῤῥησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίςεως αὐτοῦ. *Rom.* VIII: 15. *non enim accepiſtis Spiritum ſervitutis iterum ad metum, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis in quo clamamus Abba Pater*: & ad Novum *ab eo Nomen*, 1 *Joh.* III: 1. *ut Filii Dei vocemur*, & ad *Hæreditatem* ejus ſummam, *Rom.* VIII: 17. *ſi filii, etiam hæredes, hæredes quidem Dei ſed cohæredes Chriſti.* 1 *Cor.* III: 21, 22, 23. *omnia enim veſtra ſunt, ſive Paulus &c. omnia veſtra ſunt &c.* Nec poteſt ab hac Aſſumptione *Spiritus Adoptionis* plane ſeparari; licet ejus menſura, & operationes varient.

XII. Reconciliatio, iterum reſpondens *Vocationi*, & *Iuſtificationi*, non cum hominibus aliis, ſed cum Deo, definitur; *Beneficium Fœderis Gratiae, quo electi natura inimici Dei per Chriſti ſanguinem, & Spiritum ad lætam cum Deo pacem, & amicitiam adducuntur, ad æternam ipſorum ſalutem, Deique gloriam.*

XIII. Eſt *Dei* opus in Filio, 2 *Cor.* V: 18, 19. τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ Χριςοῦ &c. ὡς ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριςῷ

κόσ-

κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ *&c. Eph.* II: 14, 16. *Ipſe enim pax noſtra &c.* καὶ ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ Θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ; & quidem *Gratiæ* illius, *Col.* I: 19, 20. ὅτι ἐν αὐτῷ εὐδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ *&c.* nec alibi quam in *Fœdere Gratiæ* locum reperiens, dum Adam integer nullo peccato à Deo fuit ſeparatus.

XIV. Reconciliantur *Electi*, ſoli, & omnes, *Col.* I: 20. τὰ πάντα *&c.* εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. 2 *Cor.* V: 19. *Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi &c.* etiam *Fideles Vet. Teſt.* hinc *Amici Dei* dicti, *Jeſ.* XLI: 8. *ſemen Abrahami amici mei*, *Jac.* II: 23. καὶ φίλος Θεοῦ ἐκλήθη, *&c.* Quamquam id, quod ad Reconciliationem operandam requirebatur, Chriſtus demum ſub Novo Teſt. perfecerit.

XV. Conſiderantur tanquam *Inimici Dei*, *Rom.* V: 10. εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ; tam *Active* per ejus Odium, *Rom.* I: 30. θεοστυγεῖς. *Rom.* VIII: 7. διότι τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς ἔχθρα εἰς Θεὸν, τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται, οὐδὲ γὰρ δύναται; quam *Paſſive* per Dei Iram in peccatum, *Jeſ.* LIX: 2. *ſed veſtræ iniquitates ſunt dividentes inter vos, & inter Deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciem à vobis ne audiat. Eph.* II: 3. *eramuſque natura filii iræ ſicut & reliqui &c.* Unde nihil hic iterum eſt in homine, quod Deum ad pacem cum eo ineundam moveat, 2 *Cor.* V: 19. *quoniam Deus in Chriſto erat mundum reconcilians ſibi.*

XVI. Hos vero *Pace*, & *Amicitia* arcta Deus

ſibi

ſibi unit, ut ipſi quidem *ament* Deum, *Pſal.* XVIII: 2. *diligam te Jehovah fortitudo mea, &c.* ſed & viciſſim ab ipſo *amentur*, ſumma *Benevolentia*, *Jeſ.* XLIX: 15, 16. *an obliviſcetur mulier lactentis ſui, ut non miſereatur filii uteri ſui? etiam iſtæ obliviſcentur, & ego non obliviſcar tui &c.* item *Complacentia*, *Cant.* IV: 7. *tota tu pulchra, ſocia mea, & macula non eſt in te:* atque *Beneficentia* actuali, *Jeſ.* LXII: 4. *vocaberis tu, voluptas mea in ea &c.* Atque eſt haec Amicitia *ſtabilis* plane, *Jeſ.* LIV: 10. *& benignitas mea non recedet à te, & fœdus pacis meæ non nutabit &c. Hoſ.* II. 18. *& deſponſabo te mihi in æternum &c.* etiamſi Actus, & Senſus ad tempus ſæpe, ſapientiſſime à parte Dei, interrumpatur.

XVII. Liberatio tandem, ſeu Redemptio, per omnia quatuor Beneficia diffunditur; & venit Hebraicè potiſſimum vocibus duabus, גאל / & פרה / quarum illa ad *pretium* ſolutum, hæc ad *vim* adhibitam nos maximè ducit. Notatur autem hic; *Beneficium Fœderis Gratiæ, qua electi naturaliter ſub poteſtate Satanæ peccati, & maledictionis conſtituti; per ſanguinem, & Spiritum Chriſti ab hoc imperio liberantur, Deoque vindicantur, ad hujus laudem, ipſorumque ſalutem.*

XVIII. Eſt ergo Liberatio quoque *Dei* opus, *Jeſ.* LXIII: 16. *tu Jehovah Pater noſter, Redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum*; & quidem per Filium, *Hoſ.* I: 7. *& ſalvabo eos in Jehovah Deo ipſorum. Act.* XX: 28. *Eccleſiam Dei quam acquiſivit per proprium ſanguinem*, dum nec creaturis ullis ea eſt ſapientia, vel potentia. Eſtque *Gratiæ* illius, in *Fœdere* promiſſæ, *Luc.* I: 71, 72.

σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν καὶ ἐκ χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς, ποιῆσαι ἔλεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθήκης ἁγίας αὐτοῦ. *Eph.* I: 7. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, *&c.*

XIX. Liberantur *Electi ſoli*, *Matt.* I: 21. *ipſe ſalvabit populum ſuum à peccatis eorum. Actor.* XX: 28. *Eccleſiam Dei quam acquiſivit &c.* non admittenda heic *Impetratæ*, *&* *Applicatæ Redemptionis* ſeparatione; & *omnes* abſque diſcrimine, *Gal.* III: 28. *non eſt Judæus, neque Græcus, non eſt ſervus neque liber, non eſt mas, neque fœmina, omnes enim vos unus eſtis in Chriſto Jeſu. Gal.* V: 6. *in Chriſto Jeſu neque circumciſio valet quidquam, neque præputium, ſed fides per charitatem operans*, *&c.* Oeconomiarum etiam Vet. & Novi Teſt. *Pſal.* CIII: 4. *redimens de corruptione vitam tuam*, *Jeſ.* LXIII: 16. *Redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum.* Licet quod ad Redemptionem procurandam requirebatur, Chriſtus ſub N. Teſt. demum perfecerit; & major nunc quoque Liberationis ſit Extenſio, & Declaratio, uti hæc maxima erit noviſſimo Die Judicii.

XX. Conſidefantur hi ut *Elapſi* ſpeciali *Dei Dominio*, *Actor.* XIV: 16. *qui præteritis generationibus ſivit omnes gentes ire ſuis viis*; & *Servi* Satanæ *Eph.* II: 2. ἐν αἷς ποτὲ περιεπατήσατε κατὰ τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας, *&c.* atque Peccati *Joh.* VIII: 34. *omnis faciens peccatum ſervus eſt peccati*; & Maledictionis, *Gal.* III: 10 *quotquot ex operibus Legis ſunt ſub maledictione ſunt.* In quos operatur divina *Gratia* per vim Spiritus internam,

Rom. VIII: 2. & *Pretium* ſanguinis Chriſti ſolutum extra hominem, 1 *Cor.* VI: 20. *pretio empti eſtis.* 1 *Petr.* I: 18, 19. εἰδότες ὅτι οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε *&c.*

XXI. Itaque hos Deus redimens *Liberat à Servitute* Satanæ, Peccati, & Maledictionis, *Joh.* VIII: 36. *ſi ergo Filius vos liberaverit, vere liberi eritis. Heb.* II: 14, 15. *ut per mortem aboleret robur mortis habentem, hoc eſt Diabolum, & liberaret eos quotquot metu mortis per omnem vitam rei erant ſervitutis. Rom.* VI: 17, 18. χάρις δὲ τῷ Θεῷ, ὅτι ἦτε δοῦλοι τῆς ἁμαρτίας *&c.* ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας *&c. Gal.* III: 13. *Chriſtus nos redemit à maledictione Legis &c.* atque *Vindicat Sibi*, & juſtitiæ in peculium, *Luc.* I: 74, 75. ἀφόβως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας λατρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον αὐτοῦ πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν. *Tit.* II: 14. *ut redimeret nos ab omni injuſtitia, & purgaret ſibi populum peculiarem*, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων, *&c.* Unde ad Gloriam Dei, & Salutem eorum ducit, 1 *Cor.* VI: 20. *pretio empti eſtis, glorificate ergo Deum &c.*

XXII. Cognoſcitur hinc *Chriſtiana Libertas*; quæ à *Naturali*, & *Civili* multum differt, nec cum ſpeciali gradu ejus, ſive ſub N. T. per ablatam Legem Ceremonialem, ſive in futura Gloria, debet confundi. Conſiſtit enim in *Exemptione à poteſtate Satanæ, Peccati, & Mortis*, atque *Subjectione ſub ſolius Dei Dominium abſolutum.* Ut multum aberrent, qui vel Legem Dei, vel Magiſtratus Autoritatem, vel Ordinem Eccleſiæ, hujus prætextu vellent turbare.

CA-

CAPUT XXIX.

De Sacramentis Fœderis Gratiæ.

Pergimus ad SACRAMENTA, quæ in Scriptura *Signa*, *& Sigilla Fœderis*, appellantur. *Gen.* XVII: 11. *erit in Signum Fœderis inter me, & inter vos. Rom.* IV: 11. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα δικαιοσύνης τῆς πίστεως; atque hic *Sacrificiis*, externis quoque inviſibilibus ſymbolis, ſtrictius opponuntur.

II. Definiuntur; *Ceremoniæ Sacræ à Deo inſtitutæ, in quibus uſu ſigni externi, & viſibilis fœderatis ſignificatur, obſignatur, & ſpiritualiter exhibetur, participatio Beneficiorum Chriſti ſalutarium, in Fœdere promiſſorum, ipſique viciſſim obligantur ad Officia fœderis præſtanda alacrius.*

III. Ut *Ceremoniæ*, opponuntur officiis Moralibus; ut *Sacræ*, ritibus profanis; ut *Inſtitutæ à Deo*, humanæ ordinationi, quæ non ſufficit, cum ſint Sigilla Divina favoris, & Cultus pars. Requiritur vero heic; tum *Signum Externum Subſtantiale*, *& Viſibile*, ut à Verbo audito diſtinguantur Sacramenta; tum *Applicatio* ejus ad hominem; tum *Res Signata*, gratia Fœderis; tum *Unio* inter ſignum, & rem ſignatam, non phyſica, ſed relativa, & moralis, per quam in ſigno ſignificatur, obſignatur, & exhibetur quoque, veris fœderatis ſignata res; tum *Perſonæ Recipientes*, fœderati per ætatem apti; tum *Finis* præcipuus, confirmatio fidei, & pietatis augmentum.

Qui ut obtineatur, non *Intentio Miniſtri*, ſed Gratia Dei accedere debet.

IV. Sacramenta ſunt *Vet.* vel *Novi Fœderis*; quæ differunt *Accidentaliter* potius quam Eſſentialiter, cum Res Signata, ejus Unio cum Signo, & Efficacia ſit eadem, 1 *Cor.* X: 1, 2, 3, 4. *Omnes εἰς τὸν Μωσῆν baptizati ſunt in nube, & in mari, & omnes eandem eſcam ſpiritualem ederunt, & omnes eundem potum ſpiritualem biberunt, biberunt enim ex ſpirituali ſequente petra, petra autem erat Chriſtus. Rom.* IV: 11. *accepit Signum Circumciſionis Sigillum juſtitiæ fidei. Gen.* XVII: 10. *hoc Fœdus meum quod ſervabitis &c. circumcidi vobis omnem maſculum.* Magis diſcriminant illa *Pontificii*, & *Lutherani*, cum Sacramentis N. T. per illa Vet. Teſt. præſignificatis, rem Signatam, & majorem Efficaciam ineſſe volunt. *Obj.* I. *Sacramenta V. Teſt. fuiſſe umbras Col.* II: 17. Reſp. Sed ipſius Chriſti. *Obj.* II. *Baptiſmum vocari Antitypon* 1 *Petr.* III: 21. Reſp. Non oppoſite ad Typum, ſed ad alterum Antitypon.

V. Varia fuerunt olim *Sacramenta Extraordinaria*, quæ ad tempus tantum durarunt, ut *Servatio in Diluvio per Arcam*, 1 *Petr.* III: 21. *Manſio ſub Nube*, *Tranſitus per Mare rubrum*, *uſus Mannæ*, & *Aquæ ex Petra* 1 *Cor.* X: 1, 2, 3, 4. *Intuitus Serpentis Ænei Joh.* III: 15. &c. In quibus analogia cum gratia Chriſti facilè invenitur.

VI. *Ordinaria* Vet. Teſt. Sacramenta vulgò dicuntur *Duo*, quæ præ aliis excelluerunt, & ad Inſitionem in Eccleſiam, ac Nutritionem in ea, potiſſimum ſpectant; *Circumciſio*, & *Paſcha*.

VII. CIRCUMCISIO, περιτομὴ, ſeu מולה/ hic

hic non intelligitur *Spiritualis*, ſed *Corporalis*, quæ eſt; *Sacramentum Vet. Teſt. Primum*, *quo per præputii abſciſſionem factam maſculis Abramidis, & infantibus quidem die octavo, liberatio à peccato vera per Chriſtum fidelibus fuit obſignata; & ſimul ipſi à reliquis gentibus promiſcue fuere diſcreti.*

VIII. Circumciſio primum *inſtituta* fuit tempore Abrahami à Deo, *Gen.* XVII: 11, 14. *& circumcidetis carnem præputii veſtri &c. & præputiatus maſculus, qui non circumciderit carnem præputii ſui, excidetur anima illa de populis ſuis, &c.* ſed per Moſen inculcata non minus, *Lev.* XII: 3. *in die octavo circumcidetur caro præputii ejus. Joh.* VII: 22. *Moſes dedit vobis circumciſionem, non quod ex Moſe ſit, ſed ex Patribus &c.* Quando ejus natura neutiquam fuit mutata, ſed univerſo Dei populo, & ſingulis ejus membris facta eſt illa neceſſaria.

IX. *Subſtantia Viſibilis*, in qua adminiſtrabatur, & *Præputium*, עָרְלָה; quam partem elegit Deus, ut obedientiam ſuorum exploraret, & originem peccati ex generatione naturali doceret.

X. Debebat illud planè *Abſcindi*, non determinatâ perſona *Agente*, vel *Inſtrumento*. Nec conſtat heic, *Tſipporæ* mulieris filium circumcidentis factum Deo quoad Fœminæ miniſterium placuiſſe magis quam hujus iracundiam, ex *Exod.* IV: 25, 26. *& remiſit ab eo, &c.* aut cultrum *Lapideum* eſſe adhibendum, ob vocem צוּר / cum illa *Aciem* quamvis notet, *coll. Pſal.* LXXXIX: 44. *etiam avertis* צוּר חַרְבּוֹ *aciem gladii ejus, &c.*

XI. Circumcidi debuerunt *Maſculi*, in quibus & æſtimabantur Fœminæ, *Gen.* XXXIV: 14. *non poterimus facere verbum hoc dando ſororem noſtram viro cui præputium, quoniam opprobrium hoc nobis. Jud.* XIV: 3. *annon in filiabus fratrum tuorum, & in toto populo mulier, quoniam tu is ad accipiendum è Philiſtæis præputiatis uxorem?* quotquot ad *Abrahamum* ut filii, aut ſervi pertinebant, qui ſcil. necdum circumciſi erant; dum *Joſ.* V: 2, 4. *iterum circumcide filios Iſrael ſecundò &c.* agitur de repetita Circumciſione populi, quæ in deſerto prorſus erat neglecta.

XII. Fuit etiam *Chriſtus* circumciſus; ut verè conſtaret ex Abrahamo eum eſſe ortum, & Eccleſiæ veteri ſic insereretur, ac liqueret eum ſub Legem, & ad ſanguinis effuſionem veniſſe.

XIII. Debebant parvuli circumcidi *Die Octavo* à nativitate, quod huc uſque eſſent ceremonialiter *impuri*, & nimis *imbecilles* ad ferendum dolorem, ut etiam intelligerent *neceſſitatem* Sacramenti *non eſſe abſolutam.* Iſthoc tamen die neglecta poſtea curari debuit, uti ex hiſtoria filii Moſis conſtat, *Exod.* IV: 25.

XIV. Addita fuit neglectus *Pœna*, nempe *Excidium Animæ ex Populo.* Per quod intelligimus optime *Excluſionem ex Divino Fœdere*; ſicuti nos illuc ducit vis phraſeos hujus, imperſonaliter lectæ, aut in prima perſona active Deo tributæ, atque phraſes aliæ ſimiles *Pſal.* LXIX: 29. *deleantur è libro vitæ*, vel *viventium*, *& cum juſtis ne ſcribantur. Ezech.* XIII: 9. *in concilio populi mei non erunt, & in ſcriptura domus Iſrael non ſcribentur. Apoc.* XXII: 19. ἀφαιρήσει ὁ Θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ βίβλου τῆς ζωῆς καὶ ἐκ τῆς πόλεως

λως τῆς ἁγίας &c. Non videtur autem comminatio iſthæc ſpectare ad Parvulos, ſed ad Adultos, qui circumcidi ſe non curarent, eoque ipſo Dei Fœdus ſpernerent, ſicuti legitur phraſis activa, non paſſiva, *Geneſ.* XVII: 14. *qui non circumciderit carnem præputii ſui &c. fœdus meum irritum fecit.*

XV. Res *Signata* Circumciſionis fuit *Gratia Fœdere* promiſſa, *Gen.* XVII: 11. *erit in ſignum fœderis inter me, & inter vos;* tum *Juſtificationis.* *Rom.* IV: 11. *accepit ſignum Circumciſionis ſigillum Juſtitiæ Fidei;* tum *Sanctificationis,* *Deut.* XXX: 6. *& circumcidet Jehovah Deus tuus* [illegible] *tuum &c.* *Rom.* II: 28, 29. περιτομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. Ubi *Præputium* multis modis cum Peccato conferri poteſt, *Lev.* XXVI: 41. *tunc humiliabitur cor eorum præputiatum &c.* etiam in abſciſſione ſanguinea; dum alii inter Præputium, & Chriſtum ſimilitudinem non unam reperiunt.

XVI. Fuit ergo ceremoniæ hujus *Finis*, *Minus Principalis* quidem, Iſraëlis diſtinctio ab aliis populis, ſed *Principalis*, Obſignatio Divinæ gratiæ, & Obligatio ad Officia alacrius præſtanda, *Deut.* X: 16. *circumcidetis præputium cordis veſtri.*

XVII. Debuit Circumciſio tantum *Durare* ad tempora N. Teſt. uti docet tum Scriptura N. Teſt. *Actor.* XV: 10. *nunc igitur quid tentatis Deum ut imponatis jugum ſuper collum diſcipulorum quod neque patres noſtri, neque nos potuimus portare.* *Gal.* V: 2, 3, 4, 6. *ecce ego Paulus dico vobis, quod ſi circumcidamini Chriſtus vos nihil juvabit &c.* tum etiam illa Teſt. Veteris, *Jer.*

XXXI: 31, 32. *ecce dies veniunt, dictum Jehovæ, & cædam cum domo Iſrael, & cum domo Jehudæ fœdus novum*, & natura Circumciſionis, oneroſa, & diſtinguens Iſraëlitas ab aliis gentibus ut impuris. *Objiciunt Judæi, & Judaizantes* I. *Circumciſionem non eſſe à Moſe, ſed à Patribus.* Reſp. Plures Ceremonias ſub Novo Teſt. antiquandas ante Moſen obtinuiſſe. II. *Æternitatem ejus inculcari Gen.* XVII: 7, 13. Reſp. Reſtrictam, & Periodicam, in generationibus Iſraëlitarum. III. *Prædictiones de ſtatu N. Teſt. Jeſ.* LII: I. *Jeruſalem civitas ſanctitatis quoniam non amplius veniet in te præputiatus, & immundus: Ezech.* XLIV: 9. *omnis filius peregrini præputiatus corde, & præputiatus carne non intrabit ad ſanctuarium meum, &c.* Reſp. Eas vel de Præputio Peccati ablato agere, vel de tranquillitate Eccleſiæ ab Hoſtibus profanis. Neque probari poteſt, quod ab *Æthiopibus* in Signum Politicum nobilis ortus ſui ex Salomone Circumciſio dicitur adhiberi hodie.

XVIII. Alterum Sacramentum Vet. Teſt. eſt PASCHA; notans propriè *Tranſilitionem* Angeli ultra ædes Iſraelitarum, quando cædebantur ab eo Ægyptii, juxta *Exod.* XII: 12, 13, 27. ſed metonymicè Ceremoniam tum inſtitutam. Atque ſic definitur; *Sacramentum Vet. Fœderis Alterum, in quo pecudis integræ maſculinæ, & annuæ, ſegregatæ primum, dein mactatæ, & aſſatæ manducatione, facta ab Iſraelitis, menſis primi die decima quarta exeunte, in memoriam iis revocabatur beneficium tranſilitionis in Ægypto, & junctæ liberationis, ſimulque fidelibus obſignabatur liberatio à morte, & ſervitute Sata-*

næ

hi per gratiam Chriſti, ſub N. Teſt. ſimiliter mactandi.

XIX. *Inſtitutum* eſt Paſcha à Deo tempore exitus ex Ægypto, *Exod.* XII: 3. *in decima menſis hujus accipiens ſibi quiſque Pecudem &c.* quando etiam mox habitum eſt *verſ.* 28. *iveruntque, & fecerunt filii Iſrael, ſicut præcepit Iehovah Moſi, & Aharoni, ſic fecerunt, &c.* Nec videmus, poſtea hujus Naturam, aut Eſſentialia eſſe mutata.

XX. *Viſibilis Subſtantia* in hoc Sacramento fuit *Pecus*, ex ovibus aut capris, *Exod.* XII: 5. *pecus perfecta, maſcula, filius anni, erit vobis ex ovibus, & ex capris &c.* Quæ adeo debebat eſſe *Integra*, abſque vitiis recenſitis. *Lev.* XXII: 22, 23, 24. & *Maſcula*, & *Annicula* fere. *Boves* vero; qui tempore Paſchatis ad uſum ſacrum, & communem fuerunt mactati, propriè Sacramentum Paſchatis non conſtituerunt, à quo potius diſtinguuntur *Deut.* XVI: 2. *& mactabis Paſcha Jehovæ Deo tuo, ovem, & bovem &c.*

XXI. *Ritus* fuit *Quintuplex* 1. *Separata* Cuſtodia *per Quatriduum*. 2. *Mactatio* abſque fractione Oſſium. 3. *Sanguinis Aſperſio* ad ſuperliminale, & poſtes ædium. 4. *Aſſatio*, cruditati, & coctioni in aqua oppoſita. 5. *Manducatio* denique integræ pecudis, cum *azymis, & amaritudinibus*, facta ab *accinctis*, *baculo* inſtructis, & *calceatis*. Qui tamen ritus quidam videntur fuiſſe *temporarii*, ex intuitu loci, & temporis illius, non autem perpetui, *coll. Matt.* XXVI: 17, 20, 30. *prima azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Jeſum dicentes ei, ubi vis paremus tibi edere Paſcha?*

Paſcha? &c. veſpera autem facta accumbebat cum duodecim &c. καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. Inprimis Aſperſioni liminaris ſucceſſit *Altaris Aſperſio*, 2 *Chron.* XXX: 16. *& ſteterunt ſuper ſtatione ſua &c. Sacerdotes ſpargentes ſanguinem de manu Levitarum.* 2 *Chron.* XXXV: 11. *& mactarunt Paſcha, & ſparſerunt Sacerdotes de ſanguine eorum &c.*

XXII. Pro Rituum varietate variarunt Miniſtri. Separarunt ſc. *Patresfamilias*, mactarunt *Eidem*, altare conſperſerunt *Sacerdotes*, aſſarunt *Domeſtici*, manducarunt denique *Iſraelitæ* omnes puri, etiam *Fœminæ*, & *Infantes* apti; ſub pœna *Excidii*, *Num.* IX: 13. *vir, qui ipſe mundus & in via non fuerit, & deſtiterit facere Paſcha, excidetur anima illa è populis ſuis &c. peccatum ſuum portabit vir iſte.*

XXIII. Sicut primum in *Ægypto*, & alterum in *Deſerto*, habitum eſt Paſcha, ita ſolenniter poſtea haberi debuit in loco publici cultus, *Deut.* XVI: 2, 5, 6. *in loco quem elegerit Jehovah ut habitare faciat nomen ſuum illic &c. non poteris mactare Paſcha in una portarum tuarum quam Jehovah Deus tuus dat tibi, ſed ad locum quem elegerit Jehovah Deus tuus, &c.* Attamen cum omnes plane Iſraëlitæ Jeroſolymam nunquam potuerint aſcendere ſimul, qui tamen ad uſum Sacramenti hujus tenebantur; nec tot homines, & animantia ſimul capere potuerit templum; videtur alibi Paſchatis celebratio minus ſolennis in Canaan quoque fuiſſe neceſſaria.

XXIV. *Tempus* fuit. 1. Anni ſacri *Menſis Primus*, dictus *Abib*, vel *Niſan*, addito Secundo Menſe

Menſe in gratiam *Immundorum*, & *Abſentium*. 2. *Dies* XIV. *à Novilunio* exiens. 3. Et quidem *inter Duas Veſperas*, ſeu inter Deſcenſum notabilem, & Occaſum Solis, ab hora tertia fere, ut putant, ad quintam. De *Tranſlatione Feſtorum* propter Sabbatum proxime junctum in alium diem quæritur, an illa jam ætate Chriſti obtinuerit inter Judæos? Et videtur omnino illud aſſerendum; cum nulla magis veriſimilis ratio reddi queat, cur ſerius Judæi comederint Paſcha, quam Chriſtus, quod tamen certiſſime factum nos putamus, *coll. Joh.* XIII: 1. *ante feſtum Paſchatis &c. Joh.* XVIII: 28. καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον ἵνα μὴ μιανθῶσιν ἀλλ' ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. *Joh.* XIX: 14, 31. *erat autem paraſceve Paſchatis &c.* ἐπεὶ παρασκευὴ ἦν, ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαββάτου, *&c.*

XXV. *Pedumlotio*, & *Panis Fractio*, poſt θανάσιμον Chriſti Paſcha ſecutæ, Ceremoniis perpetuis Paſchatis gratis à quibuſdam accenſentur. Fuit vero illud ita *Sacramentum*, ut ſimul fuerit *Sacrificium*, *Exod.* XII: 27. *ſacrificium* זֶבַח *Paſchatis hoc Jehovæ. Num.* IX: 7, 13. *quia* קָרְבַּן *oblationem Jehovæ non adduxit in tempore ſtatuto ſuo &c.* ſicut & ſanguis Deo ceſſit, & Chriſti veri Sacrificii hic maxima fuit præfiguratio. *Obj.* I. *Formali differre Sacrificium, & Sacramentum.* Reſp. Diverſos etiam hujus Ceremoniæ eſſe Actus. *Obj.* II. *Sacrificia ad Sacerdotes & Templum reſtringi.* Reſp. Hic Exceptionem aliquam à communi Lege eſſe factam. *Obj.* III. *Sacrificationem in Ægypto fuiſſe illicitam, ubi tamen comederunt Paſcha, Exod.* VIII: 26. Reſp. Reſpici heic ad periculum apud Ægyptios immi-

nens;

nens: nec Paſchatis mandatum tum à Deo adhuc fuiſſe datum, cum id diceret Moſes.

XXVI. Res *Significata* partim fuit præterita Iſraëlis Liberatio, *Exod.* XII: 27. *ſacrificium Paſchatis hoc Jehovæ, qui tranſiliit ſuper domos filiorum Iſrael in Ægypto, cum percuteret ille Ægyptum, & domos noſtras liberavit. Exod.* XIII: 8. *& indicabis filio tuo in die illo dicendo, propter hoc quod fecit Jehovah mihi cum exirem ex Ægypto &c.* partim futura per Chriſtum Spiritualis Redemptio, 1 *Cor.* V: 7. καὶ γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐθύθη Χριστός, *Joh.* I: 29, 36. *ecce Agnus Dei tollens peccatum mundi &c. ecce Agnus Dei, &c.* Unde inſtitui poteſt facile collatio Chriſti cum Agno hoc; & inveniri ſimul apta ſignificatio Rituum, Perſonarum, Loci, Temporis, & Beneficiorum externorum, quæ in Paſchate deprehenduntur.

XXVII. *Finis* hinc ceremoniæ hujus ſponte liquet; atque ejus etiam *Duratio*, tantum ad tempora Novi Teſt. quibus ſacrificia omnia debebant ceſſare, & umbræ vero corpori cedere, 1 *Cor.* V: 7. *Paſcha enim noſtrum pro nobis mactatum eſt Chriſtus, &c. Æternitas* ergo Paſchatis eſt *Periodica*, Exod. XII: 14, 15. *eritque dies ille vobis in memoriam, & celebrabitis eum feſtum Jehovæ in generationes veſtras, ſtatuto ſeculi celebrabitis eum, &c.*

XXVIII. Sacramenta Novi Teſt. *Duo* ſunt, Baptiſmus & Cœna; neque enim plura repetimus, & ad hæc illa Vet. Teſt. Sacramenta retulit Paulus 1 *Cor.* X: 2, 3, 4. *omnes in Moſen baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandem*

den[illegible]eſcam ſpiritualem ederunt &c. & hæc de[illegible] ſunt externa Chriſtianæ Communionis Vincula, 1 *Cor.* XII: 13. *nam & in uno Spiritu nos omnes in unum corpus baptizati ſumus &c. & omnes in unum ſpiritum potati ſumus, &c.* imo præter Verbum Duo ſunt Teſtes terreſtres, *Sanguis, & Aqua*, 1 *Joh.* V: 6, 8. *Tres ſunt teſtantes in terra, Spiritus, & Aqua, & Sanguis, & hi tres in unum ſunt*, qui locus de Duplici Sacramento optimè exponitur.

XXIX. Non debet ad Duo hæc Sacramenta adjici *Pedum Lotio*; in qua deeſt, & Inſtitutio, & Gratiæ Fœderalis obſignatio. Facta enim, & dicta Chriſti *Joh.* XIII: 5, 14. *cœpit lavare pedes diſcipulorum &c. ſi itaque ego lavi veſtros pedes, Dominus, & Magiſter, etiam vos debetis mutuos pedes lavare, &c.* reſpiciunt ad Charitatem, & Humilitatem inter Chriſtianos exercendam, ex conſuetudine iſtius terræ petita.

XXX. Ineptiſſime *Papiſtæ* urgent *Septem Sacramenta*; addentes ad Duo noſtra, *Confirmationem, Pœnitentiam, Extremam Unctionem, Ordinem, & Matrimonium.* Et non merentur recenſionem Probationes, quæ ab ipſis adducuntur; ex *Congruentiis* variis Neceſſitatum, Peccatorum, Virtutum; atque ex *Numeri Septenarii* celebritate.

XXXI. *Confirmationis* Pontificiæ utique prorſus deeſt Inſtitutio. *Obj.* I. *Paulum Confirmationis, Unctionis, & Obſignationis, meminiſſe*, 2 *Cor.* I: 21, 22. ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σὺν ὑμῖν εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς, Θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Reſp. Intelligi illic in his phraſibus non

non Sacramentum aliquod externum, ſed Gratiam Spiritualem. *Obj.* II. *Apoſtolos baptizatis impoſuiſſe manus Act.* XIX: 6. Reſp. Fuiſſe hanc ceremoniam in Benedictionibus familiarem, & ad extraordinaria dona Spiritus ſpectaſſe; & apud Pontificios fere negligi. *Obj.* III. *Promiſſionem gratiæ majoris baptizatis eſſe factam Joh.* XIV: 17. *&c.* Reſp. Non ideo conferendæ per novum Sacramentum Confirmationis.

XXXII. In *Pœnitentia* iterum deeſt Divina Inſtitutio, quoad Confeſſionem, Satisfactionem, & Abſolutionem cum Autoritate; atque Signum Externum Viſibile. *Obj.* I. *Loca, quæ Claves & Remittendi Poteſtatem tribuunt Eccleſiæ Præfectis Matt.* XVI: 19. *Joh.* XX: 23. Reſp. Hæc ad Miniſterium Euangelii, & verorum Sacramentorum communiter ſpectare. *Obj.* II. *Loca, quæ Confeſſionem Peccatorum exigunt, Matt.* III: 6. *Jac.* V: 16. Reſp. Nuſquam mandari Auricularem illam Pontificiam, ſed aliam coram Deo, & Publicam coram hominibus, vel privatam apud Fratrem à nobis læſum. *Obj.* III. *Ea etiam, quibus Opera Reſipiſcentiæ urgentur, aut commendantur, Prov.* XVI: 6. *Matt.* III: 8. Reſp. Opera intelligi ſemper, & ſimpliciter neceſſaria, quibus tamen Deo ſatisfieri nullo modo poteſt.

XXXIII. *Extremæ Unctionis* origo ab *Hæreticis* antiquis verius, quam à Domino, aut ab Apoſtolis, fluxit. *Obj.* I. *Textus, qui Unctionis Ægrorum meminerunt Marc.* VI: 13. *Jac.* V: 14, 15. Reſp. Utrobique Unctionem Extraordinariam, & Miraculoſam ſignificari, quæ ad reſtituendam corporis Sanitatem ſpectabat. *Obj.* II.

Eum providentia ſua egredientibus ex hac vita debuiſſe proſpicere. Reſp. Non per ſpeciale Sacramentum idcirco.

XXXIV. *Ordinis* Sacramentalis non reperimus Inſtitutionem; nec hic poteſt Gratia Fœderis obſignari; nec ad Fœderatos promiſcue ille extenditur. *Obj.* I. *Munerum legi Inſtitutionem Eph.* IV: 11, 12. Reſp. Nec eorum, quæ habent Papiſtæ; nec Rituum Sacramentalium in initiatione ad hæc munera. *Obj.* II. *Impoſitionem manuum eſſe adhibitam.* 1 *Tim.* IV: 14. V: 22. Reſp. Hanc accidentarium modo eſſe ritum apud Papiſtas, nec Sacramentalem, ſed Apprecativam fuiſſe ex veteri Judæorum Benedicentium praxi.

XXXV. *Matrimonium* tandem, nec ſpecialem in Eccleſia N. Teſt. Inſtitutionem, nec Signum Externum Viſibile, nec Gratiam Signatam habet. *Obj.* I. *Paulum hoc appellare Sacramentum Eph.* V: 32. Reſp. Agi de *myſterio* ſacro; & nomen hoc dari non Matrimonio externo, ſed Spirituali Chriſti cum Eccleſia ſua. *Obj.* II. *Celebrari ſolenniter in Eccleſia.* Reſp. Hoc eſſe partim ex humana ordinatione, partim apprecationem boni ſolennem.

XXXVI. Tandem ineptè ad totidem Sacramenta addunt adhuc, *Signa Sacramentalia* plura *Papiſtæ*; *Crucis* frequenter efformatæ; *Aquæ* luſtralis ſalſæ, & exorcizatæ; *Lucernarum* in templis; *Ceræ* benedictæ, ſeu *Agnorum Dei*; *Eulogiarum*, *&c.* quibus cum Vim Sanctificationis, & Virtutem pellendorum malorum tribuunt, Superſtitionis pluſquam Gentilis, & Judaicæ reos illos reperimus. *Oſcula* vero amoris fraterni, olim pro

pro ratione temporum, & terrarum in ſymbolum communis charitatis, præſcripta legimus, *Rom.* XVI: 16. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. 1 *Theſſ*. V: 26. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν φιλήματι ἁγίῳ, *&c.*

CAPUT XXX.

De Baptiſmo Chriſtiano.

PRimum Novi Teſt. Sacramentum eſt BAPTISMUS, ex origine notans *Lotionem*, *Marc.* VII: 3, 4. καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς ἐὰν μὴ βαπτίσωνται οὐκ ἐσθίουσι, *& alia multa ſunt quæ acceperunt tenere*, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν καὶ χαλκίων καὶ κλινῶν; uti alias etiam *Lavacrum Aquæ*, *& Regenerationis*, dicitur, *Eph.* V: 26. καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι. *Tit.* III: 5. ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, *&c.*

II. Sumitur vox hæc metonymicè pro *Doctrina* Baptiſmi, *Act.* XVIII: 25. ἐπιστάμενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου; & appellatur Baptiſmus *Luminis*; metaphoricè pro gravi *Malorum Incurſu*, *Matt.* XX: 22: 23. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι, *&c.* & vocatur Baptiſmus *Sanguinis*; itidem pro copioſa *Effuſione Spiritus*, *Matt.* III: 11. *ipſe vos baptizabit Spiritu Sancto*, *& igne &c.* & dicitur Baptiſmus *Flaminis*; proprie tandem pro Baptiſmo *Fluminis* ſeu Aquæ, qui ite-

rum

rum eſt, vel *Communis*, vel *Superſtitioſus*, vel *Ceremonialis*, vel *Chriſtianus*. Atque hic poſtremus definitur; *Sacramentum Primum Novi Teſt. in quo corporis ablutione, per immerſionem, infuſionem, aut aſperſionem aquæ, ab Euangelii Miniſtro facta, ablutio ſpiritualis à macula, & reatu peccati per Spiritum, & Sanguinem Chriſti fœderatis omnibus ſignificatur, & obſignatur, ipſique tanquam regeniti, ac Eccleſiæ, & Chriſto ſic inſiti, ad officia fidei, & reſipiſcentiæ incitantur.*

III. Fruſtra *Divina* Baptiſmi *Inſtitutio* probatur ex Vaticiniis multis, & Typis Vet. Teſt. quæ pariter ad Gratiam in Baptiſmo ſignatam fere pertinent, non ad Signum externum.

IV. Inſtitutionis *Momentum Primum* deprehenditur in *Johanne*; qui Divino Juſſu omnino baptizavit, *Matt.* XI: 10. *hic eſt de quo ſcriptum eſt, ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. Matt.* XXI: 25. *Baptiſmus Johannis unde erat? ex cœlo, an ex hominibus? Joh.* I: 33. ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, *&c.* etiamſi ab ipſo ut miniſtro primo denominetur, *coll. Rom.* II: 16. κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, *&c.* & cujus Baptiſmus *in rei Subſtantia* cum noſtro *convenit*, dum hic eſt *idem Signum, eademque res Signata, Vis & Efficacia, Matt.* III: 6, 8, 11. *baptizabantur in Jordane ab illo confitentes peccata ſua, &c. ferte igitur fructus dignos reſipiſcentia &c. ego quidem vos baptizo in aqua ad reſipiſcentiam, qui autem pone me venit validior me eſt &c. Marc.* I: 4. *fuit Johannes baptizans in deſerto, & prædicans Baptiſma reſipiſcentiæ in remiſſionem peccatorum. Joh.* I: 29. *ecce Agnus Dei tollens peccatum mundi.*

di. Actor. XIX: 4, 5. *Johannes quidem baptizavit baptiſmate reſipiſcentiæ populo dicens, in venientem poſt ipſum ut crederet, hoc eſt, in Chriſtum Jeſum &c.* Diſcrimen vero Eſſentiale ponunt hic *Sociniani*, & *Pontificii*; & *Objiciunt* I. *Baptiſmum Johannis non eſſe à Chriſto inſtitutum.* Reſp. Imo vero ab ipſo ut Deo; atque ab ipſo ut Mediatore θεανθρώπῳ per eundem ſuſceptum. II. *Pertinere illum ad Vet. Teſtamentum.* Reſp. Quoad tempus illud tum exſpirans; non quoad rei naturam. III. *In illo Trinitatem non eſſe nominatam.* Reſp. Formulam eam verborum non eſſe quoque diſerte à Domino mandatam. IV. *Negari illi efficaciam Baptiſmi Chriſtiani Matt.* III: II. Reſp. Opponi Signum nudum Rei Signatæ, & Miniſtrum ejus Domino. V. *Illum per ſequentem in iiſdem perſonis Baptiſmum Chriſtianum eſſe correctum Actor.* XIX. 3, 5. Reſp. Neutiquam, cum *Verſus* 5. pertineat non ad Factum Pauli, ſed ad Sermonem ejus, de Johanne ac auditoribus hujus.

V. *Secundo* Chriſtus Baptiſmum *Inſtituit* in *Apoſtolis Baptizantibus*, non abſque Domini juſſu, *Joh.* III: 22, 26. *poſthæc venit Jeſus, & diſcipuli ejus in terram Judæam, & illic cum eis egit, & baptizavit &c. ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Joh.* IV: 1, 2. *quod Jeſus plures diſcipulos faceret, & baptizaret quam Johannes, quamvis ipſe Jeſus neminem baptizaret ſed diſcipuli ejus &c.* etiamſi ipſe ob varias rationes propriis manibus non baptizaverit.

VI. *Tertia*, eaque renovata, publica, & ad Gentes extenſa *Inſtitutio* Baptiſmi poſt Reſurrectionem Chriſti facta eſt, *Matt.* XXVIII: 19. πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες

ζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, *&c.* Ubi incepti *Sociniani* metaphoricè *Baptiſmum* de prædicatione Euangelii vellent exponere; dum ea ſignificatio admodum foret impropria; & Apoſtoli ſua praxi oſtenderunt, aliter ſe rectius Domini verba intellexiſſe.

VII. Male ergo *Sociniani* negant, vel *Omne*, vel *Univerſale*, *&* *Perpetuum*, *Mandatum* Baptiſmi; cum tamen paſſim fideles obligentur ad Baptiſmum, *Marc.* XVI: 16. *qui crediderit*, *&* *baptizatus fuerit ſalvabitur.* *Act.* II: 38. *reſipiſcite*, *&* *baptizetur quiſque veſtrum in nomine Jeſu Chriſti ad remiſſionem peccatorum*, *&c.* & praxis ſuſcepti Baptiſmi illis adſcribatur, 1 *Cor.* XII: 13. *nos omnes in uno Spiritu in unum corpus baptizati ſumus.* *Eph.* IV: 5. *unus Dominus*, *una fides*, *unum Baptiſma*, *&c.* *Obj.* I. *Spiritualem eſſe Cultum Novi Teſt.* Reſp. Non tamen arceri hinc omnia corporalia, aut ritus paucos externos. *Obj.* II. *Nullos ex fidelibus natos*, *&* *baptizatos legi in Scriptura.* Reſp. Fluere illud ex hiſtoriæ brevitate, & ex rei publicè notæ uſu. *Obj.* III. *Apoſtolos aliosque non eſſe baptizatos.* Reſp. Procul dubio id eſſe factum, quamvis expreſſe, & ſigillatim non legatur.

VIII. *Signum Subſtantiale* eſt *Aqua*; juxta praxin Johannis, & Apoſtolorum, ac loca, *Eph.* V: 26. τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος. 1 *Joh.* V: 6. οὗτός ἐστιν ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος, *&c.* quæ ubique obvia eſt, & propter vim *abluendi* maxime aptiſſima. Nec diſcrimen eſt in Aqua, qualis illa ſit, ſi modo pura, *Matt.* III: 6. *&* *baptizabantur in Jordane ab eo.* *Joh.* III: 23. *erat vero* *&* *Johannes baptizans in Ænon prope Salim*, *quoniam aquæ*

 mul-

multæ erant illic. Actor. VIII: 36. *cum autem proficiſcerentur juxta viam*, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ, *&c. dixit Eunuchus*, ἰδοὺ ὕδωρ, τί κωλύει με βαπτισθῆναι. *Actor.* XVI: 33. *& aſſumens eos in ea hora noctis lavit à plagis, & baptizatus eſt ipſe, & omnes ipſius ſtatim, &c.*

IX. *Actio* in aqua inſtituenda eſt *Ablutio*; ſeu per *Immerſionem* corporis totius, *Matt.* III: 6, 16. *& baptizabantur in Jordane ab eo &c. & baptizatus Jeſus aſcendit ſtatim ab aqua. Rom.* VI: 3, 4. συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον, *&c.* ſeu per *Aſperſionem*, vel *Infuſionem*; cum generalis ſit vox *Baptizandi*, ablutionem notans, & ſic etiam quandoque baptizaſſe videantur Apoſtoli, *Actor.* II: 41. ἐβαπτίσθησαν καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. *Actor.* X: 48. προσέταξέ τε αὐτοὺς βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου. *Actor.* XVI: 33. καὶ ἐβαπτίσθη αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ πάντες παραχρῆμα, *&c.* & res ſignificata phraſi Aſperſionis exprimatur, *Hebr.* XII: 24 αἵματι ῥαντισμοῦ. I *Petr.* I: 2. εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ, *&c.* Rejiciunt tamen Aſperſionem *Græci*; ſed malè, cum Apoſtoli Immerſione ſola non baptizaverint, & ſignificationes ſpeciales Merſionis non ſint quæ primo, & neceſſario in Baptiſmo ſpectantur.

X. *Non eſt determinatum*, an ablutio debeat fieri *Semel*, cum reſpectu ad Dei Unitatem; an *Ter*, intuitu Trinitatis. Nec facit pro Unica Ablutione textus *Eph.* IV: 5. *unum Baptiſma*; ubi idem in fidelibus omnibus Sacramentum innuitur; neque pro Trina locus *Hebr.* VI: 2. βαπτισμῶν διδαχῆς, ubi ad ſuſceptum à multis Baptiſmum

num reſpici poteſt, ſi de ſolo Baptiſmo Chriſtiano externo agatur.

XI. *Formula* verborum, adhibita ex *Matt.* XXVIII: 19. *baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, notat, Baptiſmum adminiſtrari ex autoritate, in obedientiam, & fidem Triunius Dei. Eſt illa commoda prorſus, ſed non abſolutè neceſſaria ex mandato Chriſti, qui actionis modum, non ſermonem addendum ibidem determinavit; unde etiam Apoſtoli *in nomine Jeſu* baptizaſſe leguntur. *Actor.* II: 38. VIII: 16. *&c* Peſſimè *Papiſtæ* verbis his ſic inhærent, ut etiam *Latinum* ſermonem, licet barbare adhibitum, neceſſarium faciant in Baptiſmi adminiſtratione.

XII. *Adminiſtratio* Baptiſmi competit *Euangelii Miniſtris*, *Matt.* XXVIII: 18. *μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς*, *&c.* 1 *Cor.* IV: 1. *ita nos reputet homo ut Miniſtros Chriſti, & Oeconomos myſteriorum Dei*, *&c.* cum & omnium non ſit Sigilla publica tractare. Admittunt tamen *Pontificii*, juxta alios, etiam *Laicos* & *Mulieres* ad Baptizandum, & *Objiciunt* I. *Tſipporam circumcidiſſe filium Exod.* IV: 25, 26. Reſp. Factum illud hac ratione non eſſe probatum; & Baptiſmi ex Divino mandato aliam eſſe rationem, quam fuit Circumciſionis olim. II. *Philippum, Ananiam, alioſque, baptizaſſe*, *Actor.* VIII: 38. IX: 18. Reſp. Hos habuiſſe Vocationem Extraordinariam; & ut videtur etiam amplius Ordinariam, non tantum ad hunc ſingularem actum. III. *Paulum negare, quod miſſus ſit ad baptizandum* 1 *Cor.* I: 17. Reſp. Non ad hoc opus ſolum, aut præcipuè, *coll. verſ.* 14, 16. *gratias ago Deo*

 quod

quod neminem veſtrum baptizaverim niſi Criſpum, & Gajum, &c. baptizavi vero etiam Stephanæ domum &c. IV. *Omne diſcrimen Perſonarum ſub N. Teſt. eſſe ſublatum Gal.* III: 28. Reſp. Quoad Salutem, & Gratiam obtinendam, non autem quoad Functiones Eccleſiaſticas.

XIII. Intelligitur ex dictis facile; *ordinario neminem ſe ipſum poſſe baptizare*, cum non baptizatus nequeat eſſe Euangelii Miniſter; neminem item *uſu linguæ, vel manus deſtitutum* prorſus Sacramentum hoc poſſe adminiſtrare; nec eſſe ut *unus* præciſe adminiſtret.

XIV. *Hæreſis Miniſtri* latens Baptiſmi valori nil detrahit; nec patens illum nullum facere creditur, ſi Eſſentialia Baptiſmi retineantur. Unde ab Hæreticis baptizatos rebaptizandos eſſe, vel non, ex doctrinæ, & ritus adhibiti examine dignoſcitur. *Vera* porro *Pietas* Miniſtri, & *Legitima* ejus *Vocatio*, requiſita ſunt *Perſonalia*, ſed à quibus effectus Baptiſmi non pendet; ex analogia verbi prædicati, *Phil.* I: 17, 18. τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴ τε προφάσει, εἴ τε ἀληθείᾳ, Χριστὸς καταγγέλλεται· καὶ ἐν τούτῳ χαίρω ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι; & ex ratione Inſtrumentorum Moralium, quam Miniſtri tantum habent. *Matt.* III: 11. *ego quidem baptizo vos in aqua ad reſipiſcentiam &c.* 1 *Cor.* III: 5, 7. *quis ergo eſt Paulus? quis vero Apollos?* ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκάστῳ ὡς ὁ Κύριος ἔδωκεν, *&c.* ὥστε οὔτε ὁ φυτεύων ἐστί τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων Θεός.

XV. Male *Papiſtæ* judicant, ad integritatem, & Efficaciam Baptiſmi requiri *Intentionem Miniſtri*; contra loca modo adducta, & rationem

ma-

manifeſtam, ſi quidem gratia, & ſalus ſic penderent à Miniſtris, & ſemper forent incerta homini baptizato. *Obj.* I. *Verba in Baptiſmo eſſe Operativa gratiæ.* Reſp. Non niſi moraliter, ut in Verbo prædicato. *Obj.* II. *Ad indifferentiam verborum determinandam requiri quid amplius.* Reſp. Gratis id dici, nec poſſe intentionem latentem rem determinare hanc. *Obj.* III. *Aſperſionem joco factam ſic fore verum Baptiſmum.* Reſp. Neutiquam, cum perſona, & apparatus decens tum deſint.

XVI. Non debent baptizari vel *Campanæ*, & res Inanimatæ, vel homines *Mortui* in ſe, aut ſubſtitutis aliis, vel *Furioſi*, *Dormientes*, *Inviti*, *Inſcii*, *Hæretici*, *Impii*, vel *Soli vere Pii*, *& Credentes*; ſed qui *Fidem*, *& Pietatem profitentur* externè, ut Fœderati, *Matt.* III: 6. *baptizabantur ab ipſo in Jordane* ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. *Act.* II: 41. οἱ μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ ἐβαπτίσθησαν. *Act.* VIII: 12. *cum autem crediderunt Philippo euangelizanti quæ de regno Dei, & nomine Jeſu Chriſti, baptizabantur viri, & mulieres. Act.* XVI: 14, 15. *& mulier quædam nomine Lydia &c.* ἤκουεν, ἧς ὁ Κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν, προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, *&c* qui etiam de fide, & pietate ſua interrogati reſpondebant, *coll.* I *Petr.* III: 21. συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν.

XVII. Sunt quoque baptizandi *Fœderatorum Infantes*; uti docet generale mandatum, *Matt.* XXVIII: 19. μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς *&c.* & fœdus Dei cum ejus beneficiis in ipſos extenſum *Geneſ.* XVI: 7. *ut ſim tibi in*

Deum,

Deum, & ſemini tuo poſt te. Matt. XIX: 13, 14, 15. *tunc oblati ſunt ei pueruli ut manus eis imponeret, & oraret &c. ſinite puerulos, & ne impedite eos venire ad me, talium enim eſt regnum cœlorum &c. Actor.* II: 39. *vobis enim eſt promiſſio, & liberis veſtris, &c.* & exemplum Circumciſionis, cui ſucceſſit Baptiſmus, *Col.* II: 11, 12. *in quo etiam circumciſi eſtis circumciſione non manu facta, &c.* συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτίσματι *&c.* & tandem praxis Apoſtolorum baptizantium integras Familias, *Actor.* XVI: 15, 31, 33. *cum baptizata fuit, & domus ejus, &c. & baptizatus eſt ipſe, & omnes ejus ſtatim.* I *Cor.* I: 16. *baptizavi autem & domum Stephanæ, &c.*

XVIII. Opponunt ſe admodum *Anabaptiſtæ*; & *Objiciunt* I. *Deeſſe Mandatum.* Reſp. Explicitum tantum, quod ob receptam praxin Judæorum in Baptiſmo Proſelytorum non erat neceſſarium; non Implicitum. II. *Deeſſe Exempla ſacra.* Reſp. Falſum ex dictis modò. III. *Signum fruſtra adhiberi, ubi nulla adeſt intelligentia.* Reſp. Neque præſens, neque futura; quæ poſterior heic adeſt. IV. *Prærequiri in Baptiſmo Fidem, & Confeſſionem peccatorum.* Reſp. In Adultis quidem, at in Infantibus ſufficere, ut hæc poſtea exſpectentur.

XIX. Ad Fœderatorum Infantes refer eos, qui nati ex iis adhuc infidelibus, ex alterutro fideli, adoptatos, expoſitos inter Chriſtianos, monſtroſos in partibus minus principalibus, natos ab excommunicatis, vel ſchiſmaticis, denique & ex illicito coitu, cum hoc vitium ſit perſonale parentum; etiamſi Lege Politica olim hi fuerint ex-

clusi

Eluſi à publicis functionibus, quæ per *Eccleſiam*, vel *Cœtum*, *Jehovæ* ſignificantur *Deut.* XXIII: 3,

XX. Eſt etiam *Chriſtus* baptizatus; ut exemplo nobis præiret, nobiſcum externe uniretur, ſanctitatemque, & ſubjectionem ſuam palam doceret; *coll. Matt.* III: 15. *ὕτω γὰρ πρέπον ἐςὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην.*

XXI. Baptiſmus nulli *Loco* alligatur, ſed adminiſtratus olim fuit, ubi Aqua eſſet obvia, *Matt.* III: 6. *& baptizabantur in Jordane. Joh.* III: 23. *erat Johannes etiam baptizans in Ænon prope Salim*, *Act.* II: 41. VIII: 38. *&c.* Interim decens eſt, ut in Cœtu Eccleſiaſtico idem adminiſtretur, cum Eccleſiæ inſerantur baptizati, & res hæc teſtimonium, & votum publicum requirat.

XXII. *Tempus* quoque eſt Indeterminatum, ita ut nec in parvulis, nec in adultis procraſtinatio poſſit probari. Quod autem in veteri Eccleſia ſolenniter baptizarunt Feſto *Paſchatis*, *Pentecoſtes*, atque *Epiphaniæ* etiam, id ex humana ordinatione fluxit, & in Catechumenis potiſſimum locum habuit.

XXIII. Eſt Baptiſmus *Neceſſarius* vi Divini Præcepti, ut damnet ejus contemptus, ſed *non abſolute*, ut defectus ſimplex ſalutem impediat; quia ad ſemen omne fidelium Dei Fœdus extenditur, *coll.* I *Cor.* VII: 14. *nunc ſancti ſunt liberi veſtri*, & ante octavum diem, in deſerto item, mortui olim infantes abſque Circumciſione ideo non perierunt, nec Dominus Baptiſmum, & Fidem perinde neceſſaria fecit, *Marc.* XVI: 16. *ὁ πιςεύσας καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται, ὁ δὲ ἀπιςήσας κατακριθήσεται*, & à voluntate tandem humana

mâna ſalus infantium ſic prorſus ſuſpenderetur. *Objiciunt Papiſtæ.* I. *Verba Chriſti*, ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ *Joh.* III: 5. Reſp. Ibi neceſſitatem Regenerationis tantum ſignificari, ad quam Baptiſmus vulgo concurrit; nec per *Aquam* notari baptiſmum, ſed vel Doctrinam Euangelii, vel gratiæ Spiritus naturam exprimi per *hendyadyn*, *coll. Matt.* III: 11. αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί, *&c.* II. *Baptiſmum præſcribi credentibus Marc.* XVI: 16. *& lavacrum regenerationis appellari Tit.* III: 5. Reſp. Hæc non inferre neceſſitatem abſolutam, ſed tantum Officium hominis, & ordinariam Dei Praxin. III. *Nullam extra Eccleſiam eſſe ſalutem.* Reſp. Poſſe ad Eccleſiam veram pertinere, qui per ſymbolum externè illi non ſunt inſiti.

XXIV. Semel rite factus Baptiſmus *Non eſt Reiterandus*; cum nullum repetendi ritum hunc habeamus mandatum, & praxis Apoſtolica obſit, & Circumciſio non fuerit repetenda olim, imò res ſignificata regenerationis, & inſitionis in Eccleſiam id non ferat. *Objiciunt Anabaptiſtæ.* I. *Paulum pluraliter Baptiſmorum meminiſſe Hebr.* VI: 2. Reſp. Poſſe nomen plurale optime ad plures Perſonas Baptizatas referri. II. *Rebaptizatos nos reperire Act.* XIX: 3, 5. Reſp. Neutiquam, cum Paulus poſt expoſitam naturam Baptiſmi Johannis manus tantum antea baptizatis illic impoſuerit.

XXV. Irreiterabilitatem hanc male repetunt *Papiſtæ* ex *Charactere Indelebili* quodam, ſeu neſciunt quo ſigno ſpirituali animæ impreſſo. De quo tacet Scriptura, & quod tam per na-

turam Sacramenti, moraliter operantis, quam per experientiam baptizatorum refutatur. *Obj.* I. *Loca, ubi ſigni, & arrhabonis fit mentio*, 2 *Cor.* I: 20, 21. *Eph.* I: 13, 14. Reſp. De gratia agi Spiritus ſalutari, quam à Charactere ipſi diſtinguunt Papiſtæ. *Obj.* II. *Vaticinia, & Typos ſignationis legi*, *Ezech.* IX: 4. *Exod.* XII: 22. Reſp. Diſtinctionem, & declarationem verè fidelium notari; & alio reſpexiſſe poſtium Aſperſionem.

XXVI. Inter Ceremonias Baptiſmi, quæ ab ævo admodum fuerunt multiplicatæ, malè à *Pontificiis*, & *Lutheranis* adhibetur *Exorciſmus*, ſeu *Adjuratio ſpiritus immundi, in nomine Patris, Filii, & Spiritus S. ut exeat à baptizato Dei ſervo.* Non enim Infantes Chriſtiani ſunt corporaliter obſeſſi; & fruſtra Adjurationis voces absque fide Divini Verbi, quod hic deeſt, adhibentur. *Obj.* I. *Eſſe infantes ſpiritualiter poteſtati Satanæ ſubjectos Matt.* XII: 15. *Eph.* II: 2, 3. Reſp. Ad poteſtatem hanc tollendam, nec præſcriptum, nec uſitatum olim fuiſſe Exorciſmum. *Obj.* II. *Antiquam eſſe Exorciſmi praxin.* Reſp. Probari eam tantum poſſe, quouſque dona extraordinaria pellendi dæmonas ex obſeſſis obtinuerunt.

XXVII. *Res Signata* Baptiſmi eſt, tum *Sanguis, & Spiritus Chriſti*, 1 *Joh.* I: 7. τὸ αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. 1 *Petr.* I: 2. εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντισμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ. *Jeſ.* XLIV: 3. *quoniam effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam, effundam Spiritum meum ſuper ſemen tuum, &c.* tum *Ablatio Peccatorum* per illa, *Act.* XXII: 16. ἀναστὰς

βάπ-

βάπτισαι καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου. *Eph.* V: 26. ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι. Uti autem heic nullum eſt Peccatorum diſcrimen, ita Ablatio hæc concernit pariter Reatum, & Maculam eorum, ut ſanguine quidem Chriſti ille ſimul ſemelque, hæc autem Spiritu ejus ſucceſſive tollatur. Connexa vero cum hac peccatorum Ablatione ſunt Unio cum Chriſto, Inſitio in Eccleſiam, &c.

XXVIII. *Finis* ergo, & *Effectus* Baptiſmi non eſt nuda Chriſtianiſmi Profeſſio, ut vellent *Sociniani*; ſed tum Obligatio major ad officia fidei, & reſipiſcentiæ, tum Obſignatio præcipuè Divinæ gratiæ.

XXIX. Non operatur gratiam Baptiſmus *ex Opere Operato*, uti volunt *Papiſtæ*; cum obſtet generalis Sacramentorum, tanquam obſignantium, natura, & ſalus aquæ negetur, & gratiæ Chriſti per fidem tribuatur, 1 *Petr.* III: 21. *nos nunc ſalvat Baptiſmus*, οὐ σαρκὸς ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐπερώτημα εἰς Θεόν. 1 *Joh.* I: 7. *ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus purgat nos ab omni peccato*, *&c.* hinc gratia nec ad Baptiſmum ſemper ſequatur, nec ad eum unice alligetur. *Obj.* I. *Loca, quibus regeneratio, & ablutio peccatorum Sacramento huic plane tribuuntur*, *Act.* XXII: 16 *Tit.* III: 5. Reſp. Ut ſigno, & medio morali, cui Deus benedicit, ſicut & verbo ſuo, *Jac.* I: 21. δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. *Obj.* II. *Vaticinia de Baptiſmo*, *Zach.* XIII: 1. *&c.* Reſp. Male illa ad Baptiſmum referri, cum ſpectent ad rem ejus ſignatam. *Obj.* III. *Typum Circumciſionis, auferentis ipſo opere præputium*,

ἐτιῶν, id inferre. Reſp. Non fuiſſe illam Typum Baptiſmi; & per hunc modo ſordes corporis quoque auferri certò. *Obj.* IV. *Baptiſmum à Verbo debere diſcriminari.* Reſp. Non in operandi modo; ſed in claritate, & ſenſus affecti organo.

XXX. *Durare* debet Baptiſmi adminiſtratio usque ad Finem ſeculorum; juxta naturam Novi Fœderis, & locum *Matt.* XXVIII: 19, 20. *μαθητεύσατε &c. βαπτίζοντες &c. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος*, ubi Prædicatio, & Baptiſmus pariter junguntur.

CAPUT XXXI.

De Cœna Dominica.

Alterum Sacramentum N. Teſt. eſt Coena, ſic dicta ob inſtitutionis tempus veſpertinum, & communionem fidelium. Appellatur autem Dominica ab Autore ſuo, & Sacra, ab origine, & fine omni. Confer 1 *Cor.* XI: 20. *συνερχομένων οὖν ὑμῶν ἐπὶ τὸ αὐτὸ οὐκ ἔστι Κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν.*

II. Venit nomine *Menſæ Domini* 1 *Cor.* X: 21. *οὐ δύνασθε τραπέζης Κυρίου μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων*; *Fractionis Panis Act.* II: 42. *ἦσαν δὲ προσκαρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων καὶ τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευχαῖς, &c.* apud Veteres etiam *Sacramenti Altaris*, & *Oblationis*; tum propter celebratam heic memoriam Oblationis Chriſti, tum propter Oblationem; & corporalem Symbolorum in communem uſum,

& ſpiritualem Precum, ac contriti Cordis. *Miſſæ* vero nomen, Latinum origine, ſerius eſt introductum, & pro *Miſſione* cœtus primum uſurpabatur.

III. Definitur; *Alterum N. T. Sacramentum, in quo per participationem de Pane fracto, & Vino infuſo vera ſpiritualis nutritio per fractum pro illis Chriſti Corpus, & fuſum ejus Sanguinem fœderatis adultis à Deo per Miniſtros Euangelii ſignificatur, obſignatur, imo & per accedentem gratiam internam vere credentibus exhibetur, ipſique ſimul ad charitatem adverſus Deum, & proximum efficacius obſtringuntur.*

IV. *Inſtitutio* Domini legitur apud Euangeliſtas tres, & Paulum 1 *Cor.* XI: 23. *ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, quod Dominus Jeſus in nocte qua proditus eſt acceperit panem &c.* facta poſt habitum ab ipſo cum Diſcipulis Paſcha ultimâ nocte vitæ. Ubi notanda veniunt 1. *Facta* Chriſti, accipientis ſymbola, iis benedicentis, panem frangentis, eumque, & poculum diſtribuentis; ita ut ipſe quoque ederit, & biberit, *Matt.* XXVI: 29. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ' ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. *Judam* participaſſe de ſymbolis his, quod voluerunt ab ævo aliqui ex *Luc.* XXII: 21, 22. πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης, *&c.* minus videtur probabile, præcipuè ex *Joh.* XIII: 30. λαβὼν οὖν τὸ ψωμίον ἐκεῖνος εὐθέως ἐξῆλθεν, *&c.* 2. *Verba*, partim *Mandati*, ut acciperent, ederent, biberent, facerentque hoc, quod faciebat, & jubebat, in ſui memoriam; partim *Promiſſi*, quæ

men metonymice, & ſacramentaliter ſunt intelligenda, dum *Hoc* dicit *Eſſe Corpus ſuum &c.*

V. *Signum* Subſtantiale prius eſt hic *Panis*; abſque determinatione *Frumenti*, unde hic ſit factus, & *Fermenti*, an adſit, vel abſit. Cum enim pane ſibi tum temporis obvio uſus ſit Dominus, ineptum eſt, vel panem *Fermentatum* cum *Græcis*, vel *Azymum* cum *Latinis*, facere planè neceſſarium; ſive ob uſum Domini, ſive ob rationes quasdam analogicas noſtras. Neque poſſunt probari ſatis *Hoſtiæ* Orbiculares *Papiſtarum*, & *Lutheranorum*; ſive quoad *Materiam* minus aptam ad eſum, ſive quoad exiguam *Molem*, de quâ plures participare nequeunt, ſive quoad *Formam* ſuperſtitioſam Denarii.

VI. Alterum Symbolum eſt *Vinum*, in calicem infuſum, *Matt.* XXVI: 29. ἐκ τούτου τοῦ γεννήματος τῆς ἀμπέλου, *&c.* Ubi rurſus diſcrimen non eſt magnum in colore, aut genere vini; & ſitne illud *Merum*, an *Aqua* parumper *Dilutum*. Quod poſtremum plane neceſſarium eſſe, fruſtra volunt *Papiſtæ*; vel ex *exemplo Domini*, quem vino diluto uſum eſſe non ſatis conſtat; vel ex *fluxu Aquæ cum Sanguine* ex latere Chriſti, quem ad Sacramentum Duplex myſticè potius referimus, quam ad Calicem ſolum in Cœna; vel ex *myſterio Duarum Naturarum* ſic repræſentato, quod nuſquam nobis in præſenti Sacramento monſtravit Spiritus.

VII. Sacrilegè prorſus *Papiſtæ* ſtabiliverunt in *Concilio Conſtantienſi* Laicorum *Communionem ſub Una Specie Panis*, Poculo iisdem negato. Quod eſt contra Domini Inſtitutionem, qui *omnes*

bibere juſſit, & contra praxin Apoſtolicam; 1 *Cor.* x: 15, 16, 21. τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν *&c.* οὐ δύνασθε ποτήριον Κυρίου πίνειν καὶ ποτήριον δαιμονίων. 1 *Cor.* XI: 26, 27, 28. *quotieſcunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis &c. qui ederit panem hunc, & biberit poculum Domini indignè &c. homo autem probet ſe ipſum, & ita de pane hoc edat, & de poculo bibat; &c.* & contra rationem Victus, ad quem potus æquè quam cibus pertinet; uti Eccleſiæ Antiquæ Praxis etiam longe alia fuit.

VIII. *Objiciunt* tamen *Papiſtæ.* I. *In Agno Paſchali, Manna, &c. præfiguratam fuiſſe Communionem ſub Una.* Reſp. Præfigurationem iſtam gratis ſupponi, nec in uſu Agni Vinum, vel Mannæ Aquam ex petra defuiſſe. *Obſ.* II. *Sæpius Eſum quam potum memorari Joh.* VI: 50, 51. Reſp. Ibi non agi de Cœna, aut de Laicis ſolis; & ſub eſu ſemper potum ſynecdochicè comprehendi. *Obj.* III. *Chriſto, & Apoſtolis ſolam Panis Fractionem in Cœna tribui Luc.* XXIV: 30. *Act.* II. 42. Reſp. Uno loco agi de communi convivio, & fractionem panis ſynecdochicè poni pro convictu integro; *coll. Gen.* XVIII: 5. *& capiam fruſtum panis. Jeſ.* LVIII: 7. *nonne dividere eſurienti panem tuum &c. Obj.* IV. *Per Concomitantiam Sanguinem Chriſti in Panis ſymbolo contingeri.* Reſp. Id pariter de Sacerdotibus edentibus dici poſſe; nec Corpus Chriſti in Cœna, ut integrum, nec Sanguinem ejus, ut corpore comprehenſum, ibi nobis repræſentari.

IX. *Actus* in ſymbolis his adhibendi ſunt communiter. I. *Acceptio* in manus Miniſtri. 2. *Con-*

Conſecratio, quæ fit Oratione, & Explicatione rei, non autem tacita Admurmuratione vocum, *hoc enim eſt corpus meum*, quas poſt conſecrationem protulit Dominus, & quæ clam prolatæ nullum habent uſum. 3. *Diſtributio* inter Fœderatos præſentes, mediata vel immediata; quæ in *Miſſis Privatis* Pontificiorum plane tollitur. 4. *Acceptio*, per *Manum* potius quam *Os*; ſeu à *Stantibus*, aut *Ambulantibus*, ad notandam promptitudinem ſervitii, ſeu à *Sedentibus*, ad exprimendam familiaritatem cum Deo, ſeu etiam à *Geniculantibus*, ad innuendam humilitatem noſtram, ſi idololatria, ſuperſtitio, & ſcandalum omne abſit. 5. *Uſus ad* corporis Nutrimentum; oppoſitus Aſſervationi, Circumgeſtationi, & Adorationi religioſæ, quæ apud *Papiſtas* obtinent.

X. Speciatim *Vinum* in calicem *Infundi*, & *Panis Frangi* debet; quia diſtinctiſſime factum hoc Chriſti narratur, & ab Antiquitate omni obſervatum eſt, & Sacramentum integrum hinc denominatur, *Act.* II: 42. *τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου.* *Act.* XX: 7. *τοῦ κλάσαι ἄρτον*, *&c.* & Fractio Corporis Chriſti pro nobis per hunc ritum notatur. *Objiciunt* quidem *Papiſtæ*, & *Lutherani*, qui ob uſum *Hoſtiarum* non adhibent Fractionem, quod plures Circumſtantiæ in inſtitutione non debeant à nobis hodie obſervari; ſed reſpondemus, diſtinguendas eſſe Circumſtantias ab Eſſentialibus Ritibus, quo pacto Fractio heic nobis proponitur.

XI. In adminiſtratione Cœnæ *ſubſervire* poſſunt *Presbyteri*, *&* *Diaconi*; ſed præcipua res peragenda eſt ab Euangelii *Miniſtris*, quibus credita

dita Divina Sigilla tanquam *Oeconomis myſteriorum Dei* 1 *Cor.* IV: 1. Nec aliunde *Sociniani* latius extendunt adminiſtrationem hanc, quam ex publici Miniſterii, tanquam à Deo non adeo ordinati contemptu.

XII. Ad Communionem hanc admittendi ſunt; non *Mortui*, aut *Exſpirantes*; aut *Non-Baptizati*; aut *Infantes Baptizati*, cum hi ſe ipſos probare, corpus Domini diſcernere, & mortem ejus annunciare nequeant; aut *Aberrantes palam* à Fœdere per doctrinam, vel vitam corruptam; aut ſoli *Vere Pii*, *&* *Fideles*, cum eos diſcernere ſolus Deus poſſit; ſed Adulti *Fidem*, *&* *Pietatem Profitentes* ore, & opere. Quos decet circa uſum Cœnæ ſe ipſos *probare*, *&* *præparare* decenter, 1 *Cor.* XI: 27, 28, 29. *quicunque ederit panem hunc, aut biberit poculum Domini indigne, reus erit corporis, & ſanguinis Domini, homo autem probet ſe ipſum, atque ita edat de pane, & bibat de poculo, edens enim, & bibens indigne judicium ſibi edit, & bibit, non diſcernens corpus Domini &c.* Ita tamen, ut ab uſu Cœnæ non excludantur *Conſcientiam Peccati Mortalis habentes*, uti fit à *Pontificiis*, qui in gratiam Sacramenti *Pœnitentiæ* ſic volunt; contra communem peccaminoſum fidelium omnium ſtatum, & gratiam Chriſti, qua peccatores maximos ad ſe invitat, *Matt.* IX: 12, 13. *valentes non habent opus medico, ſed male habentes &c. non enim veni vocare juſtos, ſed peccatores ad reſipiſcentiam. Matt.* XI: 28. *venite ad me omnes laborantes, & fatigati &c.* Interim Propoſitum peccandi à Cœna omnino arcet, & Scandalum gravius aliis datum.

XIII.

XIII. *Locus* Cœnæ habendæ eſt, ubicunque convenit Eccleſia, 1 *Cor.* XI: 18. συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. *Act.* II: 46. κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον. Atque hinc debent improbari *Delationes Symbolorum* ad ægros, & abſentes; quæ cum communi Convictu minus conveniunt, & abſoluta Neceſſitate Sacramenti hujus perperam credita fere nituntur.

XIV. *Tempus* etiam determinatum non eſt, quamquam præ aliis diebus *Dominicus* ſit eligendus, utpote Domino ſacer, *Act.* XX: 7. ἐν δὲ τῇ μιᾷ τῶν σαββάτων συνηγμένων τῶν μαθητῶν τοῦ κλάσαι ἄρτον. &c. Nec putem, Tempus *Matutinum* Veſpertino eſſe poſtponendum; etiamſi Jejunium antecedens ut neceſſarium fidelibus male imponatur, etiam ex conſideratione primæ Cœnæ à ſaturis diſcipulis habitæ.

XV. *Neceſſitas* hujus Sacramenti tenenda eſt, vi Divini Mandati, quod ad omnes Chriſtianos Novi Teſt. extenditur; non autem ad prima tantum Apoſtolorum tempora pertinet. Sed non eſt illa *Abſoluta* plane, ut includantur etiam Infantes; quod voluerunt *Veteres* ex malè intellecto loco *Joh.* VI: 53. *amen amen dico vobis, niſi ederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habetis vitam in vobis ipſis:* ubi non de eſu Sacramentali, ſed Fidei, agitur, utpote neceſſario in Adultis, *verſ.* 35. 40. 47. *veniens ad me non eſuriet, & credens in me non ſitiet unquam &c. hæc eſt voluntas ejus qui me miſit, ut omnis videns Filium, & credens in eum habeat vitam æternam &c. amen amen dico vobis, credens in me habet vitam æternam &c.*

XVI: *Repetendus* eſt ſæpius Cœnæ uſus, 1 *Cor.* xi: 26. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον &c. Et quamquam nuſquam ſit determinatum quoties haberi debeat, præſtat tamen *frequentior* quam ejus rarior uſus; nec tamen, ubi quotidiana hodie incrementa non accipit Eccleſia, commendare volumus *Communionem Quotidianam*, quæ olim obtinuit ob converſiones perpetuas ætate Apoſtolica, & poſtea.

XVII *Ritus*, qui ad Sacramentum hoc porro in *Miſſa* Pontificia additi ſunt, tum *Prærequiſiti*, tum *Concomitantes*, tum *Conſequentes*, miſere illud totum in communione Romana corruperunt.

XVIII. *Res Signata* eſt *Corpus*, & *Sanguis Chriſti*, atque *Nutritio* noſtra *Spiritualis*, per illa; ſicuti docent verba Promiſſi in Inſtitutione, & multiplex Convenientia, quæ inter hæc reperitur.

XIX. *Unio* inter Signum, & Rem Signatam hic eſt, perinde ut in aliis Sacramentis; non Localis, & Corporalis, ſed *Spiritualis*, & *Symbolica*; quatenus per illud hæc *repræſentatur*, *obſignatur*, & credentibus etiam *confertur*. Fingunt autem Corporis Chriſti Præſentiam *Pontificii*, & *Lutherani* Corporalem per indiſtantiam loci, ſed Inviſibilem, & Illocalem; ut vel panis *Tranſſubſtantietur* in corpus Chriſti; vel obtineat *Conſubſtantiatio* per Corporis illius præſentiam *In*, *Cum*, & *Sub Pane*.

XX. Probamus ſententiam noſtram contra hos. 1. Ex *Analogia* omnium *Sacramentorum*; ubi Signum verè diſtinctum manet à Re Signata, illi ſic non unita. 2. Ex ipſa *Inſtitutione*

Cœnæ

Cœnæ; ubi ipſe Chriſtus menſæ aſſidebat, panem & vinum tradidiſſe fertur, & in ſui abſentis futuri memoriale fieri hoc impoſterum voluit. 3. Ex *Analogia Fidei*, de vera, & unica Chriſti *Incarnatione*, *Paſſione* ſemel tolerata, *Aſcenſione* in cœlum, glorioſa nunc *Seſſione* ad dextram Patris, *Reditu* ſemel olim futuro. 4. Ex rejecta *Manducatione Orali* Capernaitica *Joh.* VI: 52, 60, 63. *quomodo poteſt hic nobis dare carnem edendam? durus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? &c. Spiritus eſt vivificans, caro non juvat quidquam &c.* 5. Ex dictamine etiam *Rectæ Rationis*, quæ docet; eſſe Accidentia non poſſe absque Subjecto, Corpus Humanum nec Inviſibile, nec Omnipræſens, nec Diſſitis in locis ſimul eſſe; Dimenſionum non dari Penetrationem, &c. 6. Et eſt revera recens dogma *Transſubſtantiationis*; ante pauca ſecula demum in Eccleſia Romana cuſum.

XXI. *Objiciunt Adverſarii.* I. *Typos Cœnæ alias illi vel æquales, vel illâ ſuperiores, eſſe futuros.* Reſp. Gratis ſupponi tales Typos; & præſtantiam Cœnæ conſiſtere in claritate ſymboli, & addita promiſſione. II. *Præſentiam corporalem eſſe promiſſam Joh.* VI: 51. *&c.* Reſp. Ibi non agi de Cœna, ſed de fide; nec corporaliter textum illum debere intelligi. III. *In Inſtitutione Chriſtum dixiſſe Panem Corpus ſuum, nec à litera verborum horum eſſe recedendum.* Reſp. Ex natura rei, & Sacramentorum aliorum, imo ex uſu quotidiano, & ubique obvio, *Gen.* XLI: 26. *ſeptem vaccæ bonæ ſeptem anni ipſæ &c. Matt.* XIII: 38, 39. *ager eſt mundus &c. Apoc.* I: 20. *ſeptem ſtellæ ſunt ſeptem Angeli Eccleſiarum, & ſeptem candelabra quæ vidiſti ſeptem Eccleſiæ ſunt, &c.*

&c. verba hæc metonymicè eſſe intelligenda; ſicuti in nomine *Poculi* Metonymia heic ab omnibus conceditur; nec Adverſarios retinere τὸ ῥητὸν, cum vel plane tollunt panem, & *eſt* vertunt in *mutatur*, vel panem *cum* corpore Chriſti tantum jungunt. IV. *Communionem Corporis Chriſti eſſe Panem, & Corporis Chriſti ipſius reos eſſe indigne hinc uſurpantes*, 1 *Cor.* X: 16. XI. 27, 29. Reſp. Communionem eſſe ſymbolicam, & ſpiritualem, non corporalem; & corpus Chriſti in ſymbolo dehonorari à male uſurpantibus hoc.

XXII. Locuti quidem ſunt aliquando *Patres* durius de *Transmutatione*, & *Corpore* ipſo Domini &c. Sed debent horum dicta ex phraſi Scripturæ, & expoſitione alibi apud eos lecta intelligi mitius de Mutatione Uſus, & Significatione Corporis Chriſti.

XXIII. Ludicrum eſt, quod Abſolutam *Dei Potentiam* in auxilium vocant; neque enim ex ea ſola effectum ullum concludere licet, & quæ opera proferuntur, illa aut multum diſſimilia ſunt præſenti negotio, aut conficta & detorta, ſicut Tranſitus Chriſti per clauſum Uterum Matris, & per Fores ſepulchri, ac cubiculi &c. Nec digna ſunt memoratu, quæ de *diligenti Inquiſitione Eccleſiæ &c*, addunt.

XXIV. Concidit jam, præter alia, ſponte *Adoratio Hoſtiæ Miſſatica*, nullibi mandata, aut inſtituta in Scripturis, ſed adverſa Divinæ gloriæ *Matt.* IV: 10. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſervies, &c.* quæ illi utique quod devoratur impie datur. *Obj.* 1. *Chriſtum ibi eſſe præſentem ſub ſpecie Panis, & Vini.* Reſp. Non corporaliter; nec ideo quod Chriſtum continet eſſe

ado-

adorandum. *Obj.* II. *Intendi ſaltem ex hypotheſi Adorationem Chriſti.* Reſp. Eodem modo Gentiles omnes idololatriam poſſe excuſare, qui Deum colere volebant.

XXV. Liquet etiam ſatis *Finis Principalis*, Confirmatio ſc. fidei noſtræ, & Corroboratio in gratia; atque *Minus Principalis*, fidelium Diſcretio, atque Incitatio valida ad charitatem in Deum, & proximum.

XXVI. Aberrant ergo hic; tum *Sociniani*, pro *nudo Symbolo Chriſtianiſmi* habentes Sacramentum hoc; tum *Papiſtæ*, qui *Sacrificium* hic reperiunt *Expiatorium pro Vivis*, *& Mortuis*. Quod eſt contra naturam, & inſtitutionem hujus Sacramenti; & contra perfectionem Oblationis Chriſti ſemel factæ, *Hebr.* VII: 27. τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφάπαξ ἑαυτὸν ἀνενέγκας. *Hebr.* X: 14. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους, *&c.* & ſtatum Novi Teſt. umbras excludentem, *Hebr.* X: 1, 18. ὅπου δὲ ἄφεσις τούτων, οὐκ ἔτι προσφορὰ περὶ ἁμαρτίας, *&c.* imo abſurdiſſimum, cum nulla hic ſit Victima Hilaſtica, vel Altare, vel Sacerdos etiam, Aaronico ordine abolito, & Melchiſedeciano competente uni Chriſto.

XXVII. *Objiciunt Papiſtæ* I. *Typum oblationis Melchizedeci Gen.* XIV: 18. Reſp. Eum protuliſſe panem, & vinum, non obtuliſſe. II. *Vaticinia de oblatione Miſſatica Mal.* I: 11. Reſp. Oblationes innui ſpirituales precum, & gratiarum. III. *Chriſtum in Inſtitutione præcepiſſe, ut facerent h. e. offerrent.* Reſp Chriſtum præcepiſſe, ut *facerent hoc*, quod ipſe faciebat, & dicebat. IV. *Apoſtolis tribui* λειτουργίαν, *Act.* XIII: 1.

Reſp.

Reſp. Significari non Oblationem, ſed publicum Miniſterium verbi, & precum. v. *Patres Oblationis continuo meminiſſe.* Reſp. Factum id ad lucrandos Gentiles, & Judæos, & intellexiſſe illos Oblationem Euchariſticam, vel Oblationis Chriſti Memoriam ſolennem.

XXVIII. Quemadmodum hinc ſatis liquet abuſus multiplex Sacramenti hujus Papiſticus, in extenſione ad *mortuos* ipſos: ita *Differentia Cœnæ, & Miſſæ* ſponte pateſcit maxima. *Duratio* Cœnæ *ad Finem* mundi in inſtitutione notatur, 1 *Cor.* XI. 25, 26. τοῦτο ποιεῖτε, ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν &c. τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ.

CAPUT XXXII.

De Eccleſia.

COgnoſcere poſt hæc omnia etiam decet Fœderatam Multitudinem, de qua multæ ſunt cum variis Adverſariis quæſtiones, & à qua ipſius Fœderis cognitionem unicè dependere, male volunt *Papiſtæ.*

II. Dicitur hæc ECCLESIA, quaſi *Evocata* ex mundo ad Dei communionem, Hebraice קָהָל/ & עֵדָה/ Græci etiam συναγωγή, quæ voces uſu, aut origine vix differunt: unde hæc ad Eccleſiam N. Teſt. etiam applicatur *Act.* XI: 26. ἐγένετο δὲ αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. *Jac.* II: 2. ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος, &c. *Hebr.* X. 25. μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν, &c.

III. Sumitur Eccleſiæ nomen aliquando pro

quo-

quovis *Cœtu*, *Act.* XIX: 32, 40. ἦν ἡ ἐκκλησία συγκεχυμένη, &c. καὶ ταῦτα εἰπὼν ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν, *&c.* aliquando pro *Loco Conventuum* Chriſtianorum, quod tamen vix fit in Scriptura ipſa; aliquando pro *Cœtu Viſibili*, externe vocatorum, ſeu integro I Tim. III: 15. *ut ſcias quomodo oporteat in domo Dei converſari*, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος *&c.* ſeu parte ejus repræſentata *Act.* XX: 28. ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ſeu repræſentante *Matt.* XVIII: 17. *dic Eccleſiæ &c.* tandem pro *Cœtu Vocatorum interne* ſecundum propoſitum Electionis, *Matt.* XVI: 18. *ſuper hac petra ædificabo Eccleſiam meam &c. Eph.* I: 22. *dedit ipſum caput ſuper omnia Eccleſiæ &c.* Ex qua varia ſignificatione Eccleſia aliquando variè dividitur.

VI. Præcipua ſignificatio eſt ultima, ut *Electi* tantum ſint *Vera Eccleſiæ Membra*; quia hæc eſt maxima vis vocis *Eccleſiæ*, ſeu *Evocatæ*; & prædicata Eccleſiæ aliis non competunt, *Eph.* V: 23, 25, 27, 29, 30. *Chriſtus Caput Eccleſiæ eſt &c. Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſe ipſum pro ea tradidit &c. ut ſiſtat ſibi eam glorioſam, Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam &c.* & alii ab Eccleſia manifeſtè excluduntur, I *Joh.* II: 19. *ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, ſi enim ex nobis fuiſſent, nobiſcum manſiſſent, ſed ut manifeſti fierent quod non ſint omnes ex nobis &c.* Contrarium volunt *Papiſtæ*, ſufficere judicantes ad verum membrum Eccleſiæ fidei Profeſſionem, Sacramentorum participationem, & Subjectionem ſub Romano Pontifice. *Obj.* I. *Vocem paſſim de cœtu externo, & viſibili ſumi.* Reſp. Eam ſignificationem ideo non eſſe unicam, aut pri-

primam. *Obj.* II. *Parabolas plurimas ponere bonos, & malos in Eccleſia Matt.* III: 12. XIII: 3. 2. *Tim.* II: 20. Reſp. Vel eas loqui de prædicatione verbi, vel de iis qui externè in Eccleſia verſantur, ſed ideo non ſunt ejus membra magis quam peregrini, aut proditores in urbe hujus Cives. *Obj.* III. *Eccleſiam fore ſic plane inviſibilem, & quidem ipſis Paſtoribus.* Reſp. Sufficere, ut vera Eccleſiæ membra ſingula cognoſcantur ab hominibus probabiliter per judicium charitatis, cum cor noverit ſolus Deus.

V. Definitur itaque Eccleſia; *Multitudo Hominum lapſorum, qui ſecundum æternam electionem per gratiam Dei ad ejus communionem vocati, Chriſtoque & inter ſe, per Spiritum, fidem, & charitatem uniti, poſthac æternum ſalvantur.*

VI. Sic *excludimus* ab Eccleſia, tum bonos *Angelos*, utpote non lapſos; tum *Chriſtum* ipſum, qui Eccleſiæ tamen ut caput unitur *Eph.* I: 22, 23. *dedit eum Caput ſuper omnia Eccleſiæ, quæ eſt Corpus ejus &c.* tum *Diſcrimen* omne hominum externum, *Gal.* III: 28. *non eſt Judæus, neque Græcus, non eſt ſervus neque liber, non eſt mas neque fœmina, omnes enim vos unus eſtis in Chriſto Jeſu, &c.* & ex adverſo *ponimus* magnum ſatis *Hominum Numerum*, *Matt.* VIII: 11. *multi ab oriente, & occidente venient, & accumbent cum Abraham, Iſaak, & Jacob in regno cœlorum &c. Hebr.* XII: 23. πανηγύρει καὶ ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμμένων. *Apoc.* VII: 9. *poſthac vidi,* καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς ὃν ἀριθμῆσαι αὐτὸν οὐδεὶς ἠδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους *&c.* licet excedat eum Mundus integer, & Reprobati, quin & Externe Vocati.

VII. Diſcernitur hæc multitudo Eccleſiam conſti-

ſtituens. 1. Per *Electionem* æternam, *Joh.* XI: 52. ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ Θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συναγάγῃ εἰς ἕν. *Act.* XVIII: 10. διότι λαός ἐςί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, &c. 2. Dein per *Vocationem* efficacem, atque hinc fluentem *Unionem* cum Deo, Chriſto, & fidelibus, 1 *Cor.* I: 9. *fidelis Deus per quem vocati eſtis ad communionem Filii ejus Jeſu Chriſti Domini noſtri.* 1 *Joh.* I: 3. ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν, καὶ ἡ κοινωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριςοῦ. 1 *Cor.* XII: 12, 13. *ſicut enim corpus eſt, membra multa habet, omnia autem membra corporis unius quæ multa ſunt unum corpus ſunt, ſic & Chriſtus, nam & in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati ſumus &c.* Quæ Unio eſt *Arctiſſima*, omnis generis ſimilitudinibus declarata, *Joh.* XVII: 11, 22. ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς ἕν ἐσμεν, &c. *Mutua* quoque 1 *Joh.* III: 24. *ſervans mandata ejus in ipſo manet & ipſe in eo.* &c. *Efficax*, & *Indivulſa* tandem *Joh.* VI: 37. τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ ἐκβάλω ἔξω. *Rom.* VIII: 39. *neque ulla creatura alia poterit nos ſeparare ab amore Dei quæ eſt in Chriſto Jeſu Domino noſtro &c.* 3. Tandem per *Glorificationem* futuram; à qua acquiſita, vel acquirenda dicitur Eccleſia, *Triumphans*, vel *Militans*, *Apoc.* VII: 9. *ecce turba multa, &c.* περιβεβλημένοι ςολὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν. *Eph.* VI: 11. *non enim habemus luctam cum carne, & ſanguine, ſed cum principatibus, & poteſtatibus &c.*

VII. Liquet hinc, poſſe varia eſſe *Membra Eccleſiæ*, quæ *non* ſunt *in Externa* adhuc ejus *Communione*; & Eccleſiam optimè à nobis *Inviſibilem* dici quoad ſingula, & certa ejus membra,

bra, quod & docent loca, *Rom.* II: 28 *non enim qui in propatulo eſt Judæus eſt, neque quæ in propatulo eſt in carne, circumciſio, ſed qui in occulto eſt Judæus &c.* I *Petr.* III: 4. ὁ κρυπτὸς τῆς καρδίας ἄνθρωπος *&c.* & gloria hæc unius Dei, & Chriſti quod noverint ſuos, *Joh.* VI: 70. *annon vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus eſt?* 2 *Tim.* II: 19. ἔγνω Κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. Interim eſſe ipſos homines viſibiles, & poſſe nos ex Notis ſcire communiter veram Eccleſiam, imo probabile judicium per charitatem de ſingulis membris ferre, non negamus.

IX. Utiliſſimum eſt, ut veræ *Eccleſiæ* figantur *Notæ* aliquæ; quæ ſint Eccleſiæ veræ ſoli *Propriæ*, & ſimul Eccleſia ipſa *Notiores.* Quarum *Numerus* pro diverſa docendi methodo varius legitur apud Theologos, in re tamen optimè convenientes.

X. Nos *Duas* ponimus, *Puritatem Doctrinæ* fundamentalis, & *Vitæ Sanctitatem* decentem, juxta *Deut.* IV: 6. *& ſervabitis, & facietis, quoniam iſta ſapientia veſtra, & prudentia veſtra in oculis populorum &c. Matt.* XXVIII: 19, 20. *docentes eos ſervare omnia quæ mandavi vobis. Joh.* VIII: 31. ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ. *Joh.* X: 17. *oves meæ vocem meam audiunt &c.* uti ab his etiam. *Doctrinæ Sanctitas, & Efficacia* apud *Papiſtas* non multum differunt. *Obj.* I. *Omnes ſibi hæc duo tribuere.* Reſp. Non de vana gloriatione, ſed de re ipſa videndum eſſe. *Obj.* II. *Eas eſſe minus notas ipſa Eccleſia.* Reſp. Non niſi ex falſiſſima analyſi fidei, quam faciunt Papiſtæ, hanc ultimo in Eccleſiam re-

reſolventes. *Obj.* III. *Plebis ſaltem non eſſe hæc diſcernere.* Reſp. Falſum, atque id ipſi ex officio incumbere.

XI. Uti male *Anabaptiſtæ* pro Nota Unica habent *Charitatem* externam, quam commendans Chriſtus *Joh.* XIII: 35. ἐν τούτῳ γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταί ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις, veritatem Fidei ſuppoſuit; ita inepte *Pontificii* plurimas numerant, *Bellarminus* quidem *Quindecim*, *Nomen* ſc. *Catholicum*, *Antiquitatem*, *Durationem*, *Amplitudinem &c.* Quæ equidem; vel *non* competunt Eccleſiæ *ſoli*; vel *non omni*, *& ſemper*; vel *adverſantur* etiam deſcriptioni Eccleſiæ *Luc* XII: 32. μὴ φοβοῦ τὸ μικρὸν ποίμνιον, *&c.* vel *non* ſunt *notiores* Eccleſiâ ipſâ, ſed plebi plane inacceſſæ. Quin & plurimæ ad Eccleſiam Romanam gratis applicantur.

XII. Ex *Notis Applicatis*, & collatis cum generalibus Notis Veræ Religionis, traditis *Cap.* III. §. XVIII. XIX. apparet Eccleſiam noſtram omnibus aliis eſſe anteponendam; *nec pro Vera Eccleſia* amplius *haberi poſſe Romanam*, ob Errores graviſſimos, Idololatriam, & Impietatem multiplicem. *Obj.* I. *Appellari illam à nobis Eccleſiam Chriſtianam.* Reſp. Tantum ſecundum quid; nec ſufficere nudum nomen, *coll. Apoc.* III: I. ὅτι τὸ ὄνομα ἔχεις ὅτι ζῇς καὶ νεκρὸς εἶ *&c.* *Obj.* II. *Credere ſe Symbolum*, *& alia Capita Neceſſaria.* Reſp. Verbis quidem, ſed non genuino ſenſu. *Obj.* III. *Patres noſtros in ſua communione ſalvatos.* Reſp. Difficulter tantum, in communione ejus qualicunque externa, cum fideles ab ea necdum exiiſſent, nec lumen cœleſtis doctrinæ adhuc tam luculenter ſplenderet.

XIII. Præter *Perſonalia* præjudicia contra Eccleſiam noſtram, *Objiciunt Papiſtæ*, I. *Nimis recenter eam eſſe ortam, per Zwinglium, & Lutherum, ante quos nusquam fuerit.* Reſp. Antiquitatem ab ipſis Apoſtolis demonſtrari ex eorum Scriptis, & teſtibus veritatis qui in medio Papatu omni ſeculo extiterunt; etiamſi tum Eccleſia noſtra minus viſibilis fuerit, quæ luci ſuæ à *Zwinglio*, & *Luthero* tantum eſt reſtituta. II. *Noſtram Eccleſiam Schiſmatice ſe ſeparaſſe.* Reſp. Seceſſionem noſtram, factam à regno Anti-Chriſti, eſſe legitimam, ob Dei mandatum, *Apoc.* XVIII: 4. *ἐξέλθετε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου.* &c. ob corruptionem irreparabilem doctrinæ, & praxios, ac ob vim in animas, & corpora ſummam. III. *Doctrinam noſtram in multis capitibus eſſe Blaſphemam, & Impiam.* Reſp. Vel capita adducta non eſſe talia, vel perperam illa ex noſtra doctrina elici. IV. *Miniſtros noſtros legitima Vocatione eſſe deſtitutos.* Reſp. Habere eos hanc ab Eccleſiis ſecum egreſſis ex Babele, & Reformatores quoſdam etiam habuiſſe hanc in Eccleſia Romana. V. *Independentiſmum à nobis introduci.* Reſp. Urgere nos ſubjectionem ſub omnem Ordinem à Deo conſtitutum, ſeu Politicum, ſeu Sacrum; non ſub Ordines impios, in Eccleſiam ab Anti-Chriſto introductos.

XIV. Sponte ſequitur, *Nullum cum Hæreticis*, & maxime *Papiſtis*, ineundum eſſe *Syncretiſmum*; atque peccare graviſſime contra conſcientiam, & gratiam Dei, qui ſpe, vel metu in Eccleſiæ Romanæ externa communione hærent, melius illuminati, aut ad eam redeunt, imò graviſſimo ſalutis periculo ſe exponere eos. At ubi doctri-

doctrinæ fundamentum conſtat ſartum, amplexus fraternus infirmiorum cœtuum, & fratrum eſt neceſſarius, *Rom.* XIV: 1. τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει προσλαμβάνεσθε. 1 *Cor.* I: 10, 11, 12. *adhortor autem vos fratres, per nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti, ut idem dicatis omnes, & non ſint in vobis Schiſmata &c.*

XV. Inter *Attributa* porrò Eccleſiæ nominatur *Unio Externa*; ad quam plurimum faciunt communes *Sacri Conventus*, *Act.* II: 44, 46. πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, &c. καθ' ἡμέραν τε προσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱερῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον &c. *Hebr.* X: 25. μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυτῶν. *Jac.* II: 2. *ſi veniat in veſtram congregationem vir* χρυσοδακτύλιος &c. Quorum *Tempus* præcipuum eſt *Dies Dominicus*; *Locus* porro quivis obvius, & aptus abſque diſcrimine, *Joh.* IV: 21. *venit hora, quando neque in monte hoc, neque Jeroſolymis adorabunt Patrem &c.* 1 *Tim.* II: 8. *volo igitur orare viros in omni loco &c.* *Neceſſitas* non abſoluta, aut æqualis ſemper, ſed ex Divina ordinatione, ubi ſtatus Eccleſiæ internus, & externus eos patitur; *Agenda* denique ſunt, Verbi lectio, & prædicatio, Oratio communis, Pſalmodia, Sacramentorum adminiſtratio, Eleemoſyna, Benedictio &c.

XVI. Eſt Eccleſia præterea his in terris ſemper *Imperfecta*, atque hinc, niſi extraordinaria Spiritus accedat Inſpiratio, *Fallibilis*, uti antea *Cap.* II. §. XLII. patuit, & hypotheſes variæ *Papiſtarum* de Pontifice, & Conciliis id etiam arguunt. *Objiciunt* illi 1. *Chriſtum promiſiſſe Spiritum per ſuos locuturum Matt.* X: 19. Reſp. Illud ſpectare ad Apoſtolos, & Doctores primi temporis infallibiles.

II. *Spiritum ſuos ducturum in omnem veritatem Joh.* XVI: 13. Reſp. Idem de iiſdem maxime intelligendum; nec unquam Spiritum erroris eſſe magiſtrum. III. *Chriſtum ſuam præſentiam Eccleſiæ promiſiſſe Matt.* XXVIII: 20. Reſp. Hanc errorem omnem non magis, quam omne peccatum arcere. IV. *Eccleſiæ autoritatem ſic nimium elevari.* Reſp. Nequaquam, ſed nec unquam humanam Divinæ debere æquari.

XVII. Eſt Eccleſia, utpote imperfecta, ſemper hic etiam *Calamitatibus* variis exercita, inter quas excellunt. 1. *Schiſmata* domeſtica, ex vario affectu magis, quam doctrina, orta, 1 *Cor.* I: 10, 11, 12. *καὶ μὴ ἦν ἐν ὑμῖν σχίσματα &c. ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι, dico autem hoc quod quisque veſtrum dicit, ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego autem Cephæ, ego autem Chriſti.* 1 *Cor.* III: 3, 4. *ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆλος καὶ ἔρις καὶ διχοστασίαι, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε κατὰ ἄνθρωπον περιπατεῖτε, ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ μέν εἰμι Παύλου, ἕτερος δέ, ἐγὼ Ἀπολλώ, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε;* 2. *Hæreſes*, fidei ſalutarem veritatem evertentes, 1 *Cor.* XI: 19. *δεῖ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι.* 1 *Tim.* IV: 1, 2. *Spiritus autem diſerte dicit quod in ultimis temporibus deficient quidam à fide, attendentes ſpiritibus deceptoribus, & doctrinis dæmoniorum &c.* 3. Denique *Perſecutiones* externæ ab hoſtibus, *Joh.* XVI: 1, 2. *ἀποσυναγώγους ποιήσουσιν ὑμᾶς, ἀλλ' ἔρχεται ὥρα, ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ &c.* 2 *Tim.* III: 12. *καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται, &c.*

XVIII. Ex Calamitatibus arguuntur manifeſte *Hoſtes*, cum quibus Eccleſia hic pugnandum habet, qui varii prorſus ſunt, & variis modis eam

[illegible]m, atque ejus membra aggrediuntur. Adverſus hos omnes πανοπλίᾳ, vigilantia, reſiſtentia, & forti hoſtium aggreſſu, opus eſt.

XIX. Præ reliquis Hoſtibus mundanis eminet *Anti-Chriſtus*. Quod nomen, etſi latius quandoque de omnibus Chriſti hoſtibus uſurpetur, 1 *Joh.* II: 18. *ſicut audiviſtis quod Anti-Chriſtus venit*, καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοὶ γεγόνασιν, ſtricte tamen, & κατ᾽ ἐξοχὴν notat *Romanorum Pontificum Ordinem* Apoſtaticum. Liquet id 1. Ex nomine *Anti-Chriſti*, quod ipſi ut Adverſario, Vicario, & Æquali Chriſti, optime competit. 2. Ex deſcriptione Pauli 2 *Theſſ.* II: 2. . . . . . II. ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶτον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁμαρτίας, ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας, ὁ ἀντικείμενος καὶ ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα, *&c.* ubi tempus adventus publici, apoſtaſia, impietas, ſuperba elatio, ſeſſio in templo Dei, operationis, & manifeſtationis modus, duratio &c. omnia nos ad Romanum Pontificem ducunt; dum numerus Singularis pro hominum ſingularium Ordine collective eſt adhibitus, & non de Templo Jeroſolymitano, ſed ſpirituali, ſeu Eccleſia heic cogitare decet. 3. Ex deſcriptione Johannis in *Apocalypſi Cap.* IX. XI. XIII. XVII. *&c.* ubi ita pingitur inter alia Roma, tanquam præcipua Regni Anti-Chriſtiani ſedes, ut nomen Regni etiam numero *666.* exprimatur, qui eſt in Græco λατεῖνος, & Hebræo רומיית / *Cap.* XIII: 18.

XX. Vaniſſima non tantum ſunt, quæ opponunt *Pontificii*, quaſi nimis leve, *&* acerbum judicium nobis ſumeremus; ſed etiam ridicula, quæ fingunt de *Anti-Chriſto homine ſingulari* ex

tribu Dan, qui Meſſiam ſe ſit dicturus, miracula patraturus, Henochum, & Eliam trucidaturus, tres annos cum dimidio regnaturus &c. Quæ uti inepte confirmantur ex *Gen.* XLIX: 17. *erit Dan ſerpens ſuper via &c.* *Jer.* VIII: 16. *à Dan auditur fremitus equorum ejus.* *Apoc.* XI: 3. *& dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt &c.* ita in Patribus poſſunt excuſari, quod vaticinia talia per eventum tum nondum eſſent declarata. Quæ de *Gog*, *& Magog* dicuntur, ad Anti Chriſtum etiam, ſed non ſolum, excluſis aliis poſterioribus Eccleſiæ hoſtibus, putamus ſpectare.

XXI. Per Calamitates, & Pugnas fit, *ut Eccleſia* in hoc mundo ſæpe *Minus* ſit *Conſpicua:* quod obtinuit in Vet. Teſtamento, 2 *Chron.* XV: 2. *& dies multi Iſraeli abſque Deo veritatis, & abſque Sacerdote docente, & abſque Lege.* 1 *Reg.* XIX: 10, 14. *zelando zelatus ſum pro Jehovah Deo exercituum, quoniam dereliquerunt fœdus tuum filii Jiſrael, altaria tua deſtruxerunt, & prophetas tuos occiderunt in gladio, & relictus ſum ego ſolus, & quærunt animam meam ad tollendum eam, &c.* & de Novo Teſt. eſt prædictum, *Apoc.* XII: 6, 14. *mulier fugit in deſertum, &c. & datæ ſunt mulieri duæ alæ aquilæ magnæ, ut volet in deſertum in locum ſuum &c. à facie ſerpentis.* *Apoc.* XIII: 8. *& adorabunt eam omnes habitantes ſuper terra &c.* atque experientia comprobatum, in Perſecutionibus, & Hæreſibus graviſſimis. Contrarium volunt *Papiſtæ*, & *Objiciunt* 1. *Promiſſa perpetuitatis, & ſplendoris varia legi Matt.* XVI: 18. *Jeſ.* LX: 1, 2. Reſp. Eccleſiam cum non videtur, manere tamen inſtar Lunæ non viſæ; & ſplendoris promiſſa non pertinere ad omnia tem-

porum

porum momenta. II. *Eccleſiam eſſe inſtar candelabri, montis, & urbis in monte, Apoc.* I: 20. *Dan.* II: 35. *Matt.* V: 14. Reſp. In his omnibus ſimilitudinibus viſum externum extrinſecus poſſe impediri etiam. III. *Neceſſariam eſſe Profeſſionem externam fidei, & Unionem cum vera Eccleſia.* Reſp. Neutram abſolute neceſſariam, & ſemper, debere exiſtimari.

XXII. Contra *Socinianos* tenemus ſimul, Eccleſiam *Nunquam Deficere* plane in terra; quia æternum eſt Meſſiæ regnum, *Dan.* II: 44 *in diebus regum iſtorum ſuſcitabit Deus cœlorum Regnum quod in ſecula non corrumpetur, &c: & ipſum ſtabit in ſecula. Luc.* I: 33. καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τὰς αἰῶνας, καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔςαι τέλος, *&c.* & Chriſtus ſemper conſervat Eccleſiam ſuam, *Matt.* XVI: 18. *ſuper hac petra ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferni non prævalebunt ei &c.* & difficillimis temporibus ſemper pii aliqui reperti ſunt, I *Reg.* XIX. 18. *reliqua mihi feci in Iſrael ſeptem millia, omnia genua, quæ non incurvarunt ſe Bahali, & omne os quod eum non eſt oſculatum, &c. Obj.* I. *Eccleſiam ſæpe non conſpici.* Reſp. Illam tum clam ſupereſſe tamen. *Obj.* II. *Fidem aliquando abolendam, & purum Dei cultum ceſſaturum, Luc.* XVIII: 8. *Apoc.* XIII: 8. Reſp. Loca hæc comparate de paucitate eſſe intelligenda piorum. *Obj.* III. *Eccleſias particulares poſſe deleri Rom.* XI: 20, 21. *Apoc.* I: 5. Reſp. Hinc Tranſlationem Eccleſiæ de loco, & gente una ad aliam tantum conſtare, non ejus Abolitionem.

XXIII. Uti ſemper ex calamitatibus *Emergit* Eccleſia, ita *maxima Emerſio* adhuc exſpectatur

 per

per generalem *Judæorum Converſionem*; quam futuram credimus ex vaticiniis Vet. & Novi Teſt. *Jeſ.* LIX: 20. *venit Tſijoni redemptor, & convertentibus ſe à prævaricatione in Jacob, dictum Jehovæ. Hoſ.* I: 10, 11, 12. *& erit in loco quo dictum fuerit eis, non populus meus vos, dicetur eis, filii Dei viventis, & congregabuntur filii Jehudæ & filii Iiſrael ſimul, & ponent ſibi caput unum, & aſcendent è terra &c. Hoſ.* III: 5. *poſtea revertentur filii Iiſrael, & quærent Jehovam Deum ſuum, & Davidem regem ſuum, & pavebunt ad Jehovam & ad bonum ejus in ultimo dierum &c. Rom.* XI: 11, 12, 15, 23, 24, 25, 26, 31. λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν ἵνα πέσωσι, μὴ γένοιτο &c. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κόσμου καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλλον τὸ πλήρωμα αὐτῶν &c. εἰ γὰρ ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν καταλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσληψις εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; &c. πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ; οὐ γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοὶ τὸ μυστήριον τοῦτο &c. ὅτι πώρωσις ἀπὸ μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρωμα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ, καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσεται &c. οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ ἐλέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι &c. Ad quæ accedit mirabilis Gentis Conſervatio, & Diſcretio ab aliis in hunc diem, juncta cum Exſpectatione Meſſiæ, & Fide Prophetarum.

XXIV. *Momentum*, & *Modus* hujus Converſionis minus nobis conſtant. *Redituros* vero illos Converſos *in Terram Suam*, quod & aliqui volunt Chriſtiani, *non* credimus; quia Sceptrum finaliter ablatum eſt à Juda, *Gen.* XLIX. 10. *non recedet Sceptrum à Jehudah, &c. donec veniat Shiloh &c.* & Perpetuum Exilium illis denunciatum, *Ezech.*

XVI:

xvi: 53, 55. *& avertam captivitatem eorum cum captivitate Sedom, & filiarum ejus &c. & ſorores tuæ Sedom, & filiæ ejus revertentur ad principium ſuum &c. & tu & filiæ tuæ revertemini ad principium veſtrum &c. Hoſ.* i: 4, 6. *voca nomen ejus Lo-Ruchamah, quoniam non addam ultra miſereri domus Iiſrael, quoniam abducendo abducam eos, &c. Obj.* i. *Terram hanc Abraham Semini eſſe promiſſam in Æternum, Gen.* xvii: 8. Reſp. Æternitatem tum æquè, quam in Circumciſione, intelligi Periodicam, & Reſtrictam. *Obj.* ii. *Vaticinia reditus plurima legi apud Prophetas Deut.* xxx: 3, 4. *Jer.* xxx: 18. *&c.* Reſp. Nonnunquam Promiſſiones eſſe Generales, & Conditionatas ad Vet. Teſt. tempus ſpectantes; nonnunquam Reditum ex Babel innui; nonnunquam etiam phraſi corporali gratiam Spiritualis Reductionis ad Deum notari. *Obj.* iii. *Jeruſalem calcandam eſſe usque ad impleta tempora gentium Luc.* xxi: 24. Reſp. Notari ſic finem mundi optimè, & Jeruſalem poſſe à calcatione liberari, etiamſi ab Iſraelitis ſolis illa non inhabitetur.

XXV. Converſionem exſpectatam Judæorum illuc nos ducere debere putamus, ut *Habitationem Tranquillam* inter Chriſtianos ipſis concedamus, & *Converſioni* eorum ſtudeamus ipſi promovendæ, per ablata fidei impedimenta omnia, & adhibitas preces, inſtructiones, moreſque pios &c.

XXVI. Ad Judæorum Converſionem exſpectamus etiam, i. *Majorem Gentium Acceſſum*, ex *Dan.* ii: 35. *lapis qui percuſſit ſtatuam factus eſt in montem magnum, & implevit totam terram. Zach.* xiv: 9. *& erit Jehovah in Regem*

ſuper omnem terram, in die illo erit Jehovah unus, & nomen ejus unum. Rom. XI: 12, 15, 25, 26. *ſi lapſus illorum divitiæ mundi, & defectus eorum divitiæ gentium, quantò magis plenitudo eorum? &c. ſi abjectio eorum reconciliatio mundi, quid aſſumptio, niſi vita ex mortuis? &c. usque quo plenitudo gentium intraverit, & ſic totus Iſrael ſalvabitur, &c.* ſicut zelus Judæorum converſorum nos idem cogitare jubet. 2. *Majorem Anti-Chriſti*, tum Orientalis, tum Occidentalis, *Lapſum*, ex 2 *Theſſ.* II: 8. *καὶ τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ Κύριος ἀναλώσει τῷ Πνεύματι τοῦ ςόματος αὐτῦ. Apoc.* XVII: 16. *καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες ἐπὶ τὸ θηρίον, ὗτοι μισήσυσι τὴν πόρνην, καὶ ἠρημωμένην ποιήσυσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγονται, καὶ αὐτὴν κατακαύσυσιν ἐν πυρί &c. Apoc.* XVIII: 2. *cecidit, cecidit Babylon magna, & facta eſt domicilium dæmonum &c.* ſicut regnum Chriſti tantoperè creſcere nequit absque hujus magno decremento. 3. *Majorem Eccleſiæ Felicitatem*, ſpiritualem, & corporalem, per ablata mala, & collata bona.

XXVII. Non debet Felicitas hæc Eccleſiæ in terris nimium inculcari, ubique quæri, momentum, & modus ejus ſcrupuloſe determinari, nimium etiam vel intendi, ac ſi plane conſummata foret, vel extendi, ac ſi ſecuritas, & defectio magna non eſſet ſecutura; contra *Matt.* XXIV: 37, 38, 39. *ſicut fuerunt dies Noæ, ita erit adventus Filii hominis, ſicut enim erant in diebus illis edentes, & bibentes &c. & non agnoverunt donec venit diluvium, & ſuſtulit omnes, ita erit adventus Filii hominis &c. Luc.* XVIII: 8. *πλὴν ὁ υἱὸς τῦ ἀνθρώπυ ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίςιν ἐπὶ τῆς γῆς;*

In quæ vitia incidunt de hac Felicitate Eccleſiæ diſſerentes hodiè multi.

XXVIII. Utique non eſt reducendus *Chiliaſmus*, ſeu opinio vetus de *Regno Mille Annorum* pacato, quod Chriſtus cum Piis multis ſuſcitatis his in terris ante mundi finem ſit habiturus. Differt enim Omnium Reſurrectionem ad ultimum diem Scriptura, 1 *Cor.* xv: 23, 24. *quisque in ſuo ordine, primitiæ Chriſti, poſtea qui Chriſti in ipſius adventu, poſtea finis &c.* nec eſt unquam regnum Chriſti mundanum, *Joh.* xviii: 36. *regnum meum non eſt ex hoc mundo, &c.* nec redibit Chriſtus niſi ſemel ad Judicium, *Actor.* i: 11. *hic Jeſus à vobis aſſumtus in cœlum ita veniet quemadmodum vidiſtis ipſum proficiſcentem in cœlum, &c.* nec Calamitates omnes heic plane finem ſument, *Joh.* xvi: 33. *in mundo afflictionem habebitis &c.* *Obj.* i. *Loca multa Scripturæ de Regno Chriſti, & Piorum loqui Dan.* vii: 13, 14. 1 *Cor.* vi: 2. *&c.* Reſp. Vel Spirituale intelligi Regnum, vel ad futurum Judicium, & Gloriam reſpici. *Obj.* ii. *Textum expreſſum Apoc.* xx: 1....7. Reſp. Agere illum, partim de magis felici Eccleſiæ ſtatu per annos primos mille Chriſtianiſmi, partim de animarum in cœlis gloria, iſthoc etiam tempore inchoanda.

XXIX. Uti *Periodos* Eccleſiæ varias conſtituere licet, & conſtituerunt dudum multi, ita hodie admodum urgentur à nonnullis noſtrum *Sex Signa Temporum*, à Moſe ad Chriſtum, *Benedictionis*, *Maledictionis*, *Illuminationis*, *Recollectionis*, *Beneficentiæ repetitæ*, & *Amplificationis*, ex *Matt.* xvi: 3. *hypocritæ, faciem*

cœli

cœli ſcitis diſcernere, τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε; *&* *Deut.* xxxi: 1. . . . . 5. *eritque cum venèrint ſuper te omnia verba hæc, benedictio, & maledictio quam dedi coram te, & reduxeris ad cor tuum in omnibus gentibus quo expulerit te Jehovah Deus tuus, & converſus fueris ad Jehovam Deum tuum &c.* dein *Septem Periodi N. Teſt.* à Chriſti Aſcenſione usque ad Finem mundi, *Prædicationis Euangelii* magis pacatæ, *Perſecutionis* diræ, *Pacis*, *&* *Certaminis* cum Eccleſia falſa, *Oſtenſionis in Eccleſia falſa* cum conatu Reformationis; *Reformationis inchoatæ*, & difficilis, *Anguſtiæ novæ* poſt pacem, *Aſpirationis* denique *ad Regnum Chriſti*, *&* *Collectionis.* Quas Periodos in primis ex *Septem Epiſtolis*, *Sigillis*, *&* *Tubis*, eliciunt *Apocalypticis*; tractis & dein huc aliis locis infinitis.

XXX. Neutram hanc Temporum diſtributionem poſſumus magnopere probare. Sub *Vet. Teſt.* enim *Signa* iſta in hiſtoria non ita fuerunt diſtincta, quin Maledictiones etiam plures mixtæ fuerint, & anteceſſerint Benedictionem, & gloria gentis poſt Captivitatem ſemper minor fuerit, quam ante eam. Nec Moſes Tempora propheticè diſtinguit ita, ſed promiſſiones facit ſub Conditione reſipiſcentiæ; & ſunt *Signa* Salvatori noſtro Indicia adventus Meſſiæ. In *Periodis* iſtis Novi Teſt. porro res diverſiſſimæ, & oppoſitæ ad unum tempus referuntur; & res eædem ad varia tempora; atque ſunt nimis incerti, & inæquabiles hic termini durationis.

XXXI. Non faciunt utique huc. 1. *Epiſtolæ Apocalypticæ*, quæ à Prophetica libri parte diſtinguuntur *Apoc.* 1: 19. *ſcribe quæ vidiſti, &*

quæ

quæ ſunt, & quæ futura ſunt poſt hæc, & quarum argumentum plane deprehenditur ſpectare ad Eccleſias Aſiæ, ad quas datæ ipſæ. *Obj.* I. *Nomen Prophetiæ dari integro libro Apoc.* I: 3. *Reſp.* Vel eſſe denominationem à parte potiori, vel nomen illud pro verbo inſpirato latius ſumi, *coll.* 2 *Petr.* I: 20, 21. *hoc primum ſcientes, quod omnis prophetia Scripturæ propriæ explicationis non ſit, non enim voluntate hominis allata eſt olim prophetia &c. Obj.* II. *Nomina Urbium harum eſſe myſtica.* Reſp. In aliis nominibus æquè à nobis myſteria, & allegorias poſſe excogitari. *Obj.* III. *Argumentum Epiſtolarum non convenire Eccleſiis Aſiæ, in iis quæ de Ieſabele, Nicolaitis, Antipa &c. dicuntur; ſed plane reperiri in ſucceſſivis ætatibus.* Reſp. Prius gratis, & contra autoritatem tum Spiritus in his Epiſtolis, tum Veterum, dici; & in applicatione ad tempora verba pariter, & hiſtorias torqueri variè. *Obj.* IV. *Clauſulas Epiſtolarum, & totius Apocalypſios eſſe generales Cap.* XXII: 16. Reſp. Agi immediate de omnibus Septem Eccleſiis Aſiæ, ad quas Liber integer miſſus eſt; & uſum libri ſpectare ad omnes fideles quoque. 2 *Sigilla Septem*; quæ notant totidem ſucceſſivos Gradus Revelationis, non Ætates diſtinctas per quas res gerendæ forent; & Quatuor priora ad omne tempus N. T. ſpectant, Quintum ad animas poſt mortem, Sextum ad Judicium Ultimum, & Septimum Tubas ſeptem continet. 3. *Tubæ Septem*; quæ rurſus varia notant mala ingruentia; Quatuor priores perpetua, Quinta Anti-Chriſtianiſmum, Sexta

ta Muhammedaniſmum, Septima Judicii Ultimi complementum.

CAPUT XXXIII.

De Regimine Eccleſiæ.

REGIMEN Eccleſiæ quoddam huic *Peculiare* eſt, quod *Eccleſiaſticum* dicitur, aliud *Commune* cum aliis. *Politicum* ſc. & *Oeconomicum*. Eſt illud *Miniſteriale*, hoc *Dominicum* magis.

II. Regimen Peculiare, & Eccleſiaſticum probat ſpecialis *Eccleſiæ Neceſſitas*, & *Hiſtoria* omnis Vet. & Novi Teſt. unde & hic ſunt *Paſtores Eph.* IV: 11. *Gubernationes* 1 *Cor.* XII: 28. *Epiſcopi Act.* XX: 28. *Ductores Hebr.* XIII: 17. *&c.* Nomina autem *Eccleſiaſticorum*, & *Clericorum*, quæ contemptum quendam gregis Dominici videntur includere, poſſunt ſano tamen ſenſu adhiberi, *coll. Matt.* XVIII. 17. *dic Eccleſiæ. Act.* I: 17, 25. *accepit ſortem miniſterii hujus.*

III. *Non debet* regimen hoc *eſſe Monarchicum*, cum Unus Chriſtus ſit Eccleſiæ Dominus, 1 *Cor.* VIII: 6. εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. *Pſal.* II: 6. *ego unxi Regem meum ſuper Tſijon:* & Miniſtris Dominatus interdicatur *Matt.* XX: 25, 26. *ſcitis quod principes gentium dominentur ipſis &c. ita vero non erit in vobis &c.* nec Eccleſiæ Extenſio per totum orbem id patiatur. *Objiciunt Papiſtæ*, ad Pontificatus ſui defenſionem. 1. *Præſtare Monarchicam formam aliis omnis*

omnibus. Reſp. Non poſſe illud abſolute, & univerſaliter dici; & Eccleſiæ Curam à regnis mundanis multum differre. II: *Eccleſiam ſub Vet. Teſt. ſubjectam fuiſſe uni Pontifici, æque quam in initio N. Teſt. uni Chriſto.* Reſp. Pontificem unum non fuiſſe ſummum Eccleſiæ veteris Caput; & Chriſtum ſemper eundem non habere Homines Succeſſores. III. *Ad Unitatem Eccleſiæ, & Fidei Propagationem requiri Unum Caput.* Reſp. Non tamen externum, & viſibile, præter Chriſtum, quando Duo verè forent Capita.

IV. *Nunquam* porro *Deus ordinavit* Regimen Monarchicum Eccleſiæ; cum olim hæc Sacerdotibus pluribus, & Synedrio ſubfuerit, & ſub N. T. plures acceperit *Apoſtolos*, pares inter ſe, *Matt.* XX: 26, 27. *non ita autem erit in vobis*, ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔςω ὑμῶν διάκονος, καὶ ὃς ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔςω ὑμῶν δοῦλος. 2 *Cor.* XI: 5. λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑςερηκέναι τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποςόλων. *Gal.* II: 7, 9, 11. ἰδόντες ὅτι πεπίςευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυςίας, καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς &c. καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι Ἰάκωβος καὶ Κηφᾶς καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες ςῦλοι εἶναι, δεξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας, &c. ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιόχειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέςην ὅτι κατεγνωσμένος ἦν, &c. & dein *Doctores*, & *Paſtores* alios *Eph.* IV: 11. qui Unum tantum ἀρχιποιμένα Chriſtum agnoſcunt 1 *Petr.* V: 4. eundemque Doctorem unum per ſe, & abſolutè infallibilem *Matt.* XXIII: 8, 10. ὑμεῖς δὲ μὴ κληθῆτε ῥαββὶ, εἷς γάρ ἐςιν ὑμῶν ὁ καθηγητὴς Χριςός, πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐςε &c.

V.

V. Male itaque *Papiſtæ* unum *Petrum Caput Univerſale Eccleſiæ* poſt Chriſtum fuiſſe volunt; & Objiciunt I. *Id ipſi à Chriſto eſſe Promiſſum, cum Fundamentum Eccleſiæ illum dixit, & Claves Regni cœlorum illi addixit, Matt.* XVI: 18, 19. Reſp. Fundamentum Eccleſiæ non dici Petrum, ſed Chriſtum ipſum, quem erat confeſſus; Clavium Miniſterialem tantum eſſe Poteſtatem, quam cum Petro acceperunt omnes Apoſtoli, *coll. Apoc.* III: 7. *qui habet clavem Davidis, aperiens & nemo claudit, & claudit & nemo aperit. Matt.* XVIII: 18. *amen dico vobis, quæcunque ligaveritis ſuper terra erunt ligata in cœlo, & quæcunque ſolveritis ſuper terra erunt ſoluta in cœlo. Joh.* XX: 23. *ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας ἀφίενται αὐτοῖς, ἄν τινων κρατῆτε κεκράτηνται, &c.* II. *Id ipſi à Chriſto eſſe Collatum Joh.* XXI: 15, 16, 17. Reſp. Petrum, qui abnegatione Chriſti præ aliis graviter peccaverat, ibidem tantum quaſi reſtitui ſolenniter in Munus Commune, & Miniſteriale paſcendi fideles, *coll.* 1 *Petr.* V: 3. *μηδ᾽ ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων.* III. *Multis Prærogativis id ipſi eſſe Confirmatum, ut Nominis Petri Impoſitione &c.* Reſp. Quaſdam dictas Prærogativas non competere ſoli Petro; quaſdam eſſe plane contra hiſtoriam ſacram; quaſdam nullum cum Pontificatu habere nexum, velut Nominis Mutatio, quæ etiam filiis Zebedæi communis eſt. *Obj.* IV. *Illum pro Principe, & Capite Apoſtolorum ſemper eſſe agnitum.* Reſp. Non utique à Paulo, 2 *Cor.* XI: 5. *λογίζομαι μηδὲν ὑστερηκέναι τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων, &c. Gal.* II: 11. *κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν &c.* & nomina hæc ad Ordinem, Dona, & res Geſtas, poſſe optime referri, unde

& Paulo quandoque illa communia ſunt apud Veteres.

VI. Cæterum & ex Pontificatu generali Petri peſſime Papiſtæ parem Dignitatem *Epiſcopi Romani* colligunt; quod Petrus Romæ Epiſcopatum ad finem vitæ tenuerit; Succeſſio ejus ſit neceſſaria; nemini alteri ea queat tribui; agnita ſit in Conciliis, ab Imperatoribus, & Patribus; atque continua ſerie devoluta ad hæc tempora.

VII. Notamus enim nos. 1. *Succeſſionem*, ſi quæ fuit, dudum per Apoſtaſiam Romanam &c. eſſe *abruptam*. 2. *Succeſſioni* huic omni ævo *repugnaſſe Eccleſias*, Imperatores, & Doctores plurimos. 3. *Succeſſionem* majori jure *Orientalibus*, & nominatim *Jeroſolymitano Epiſcopo*, quam Romano, *poſſe tribui*; ubi vixit cum Petro, & Apoſtolis omnibus ipſe Chriſtus. 4. *Succeſſionem* in Pontificatu non magis quam *in Apoſtolatu* habere locum. 5. Tandem, *nec Petrum*, utpote Apoſtolum, fuiſſe propriè *Epiſcopum Romanum*; nec certum, nec probabile eſſe quod hic unquam *fuerit Romæ*, cum eſſet Apoſtolus Circumciſionis, *Gal.* II: 7. καθὼς Πέτρος τῆς περιτομῆς, ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ Ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς *&c.* cumque nec in Actis, nec in Epiſtolis Pauli, Romæ, aut Romam ſcriptis, ejus rei ullum ſit indicium. *Obj. Petrum ſcripſiſſe Epiſtolam Babylone, hoc eſt, Roma*, 1 *Petr.* V: 13. Reſp. Ibi nomen hoc non myſticè, ut in Apocalypſi, ſed ad litteram eſſe intelligendum.

VIII. Non debet etiam Toti Eccleſiæ ejus gubernatio tribui ex hypotheſibus *Socinianorum*; cum ab Eccleſia diſtinguantur ejus Præfecti, poteſtatem ab ipſo Chriſto habentes, *Eph.* IV: 11, 12.

& ipſe dedit, hos quidem Apoſtolos, illos vero Euangeliſtas, illos vero Prophetas, illos vero Paſtores, & Doctores, ad perfectionem ſanctorum, ad opus miniſterii, ad ædificationem corporis Chriſti. 1 *Cor.* IV: 1. *ita nos reputet homo ut Miniſtros Chriſti, & Oeconomos myſteriorum Dei, &c.* Sed accedit Regimen hoc Eccleſiæ ad *Ariſtocraticum*; iis competens, qui Donis ſpiritualibus, internis, & externis, excellunt.

IX. Fuerunt ſub Vet. Teſt. Eccleſiæ Rectores, partim *Ordinarii*, Patriarchæ, Sacerdotes, Levitæ, in varios ordines diviſi; partim *Extraordinarii*, Prophetæ, qui poſt reditum ex Captivitate Babylonica cito deſierunt in populo conſpici, juxta *Mal.* IV: 5. *ecce ego mitto vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Jehovæ magni, & terribilis.*

X. Sub Novo Teſt. perinde nonnulli ſunt *Extraordinarii*, nempe *Apoſtoli* XII. ad quos acceſſit poſtea Paulus, & *Diſcipuli* LXX. *Luc.* X: 1. 17. ex quibus orti *Prophetæ*, & *Euangeliſtæ*, utrique præcipui σύνεργοι Apoſtolorum, *Eph.* IV: 11. *καὶ αὐτὸς ἔδωκε τὺς μὲν ἀποςόλυς, τὺς δὲ προφήτας, τὺς δὲ εὐαγγελιςάς &c.*

XI. Alii vocantur *Ordinarii*, dicti à gemina fere muneris parte *Paſtores*, & *Doctores* *Eph.* IV: 11. Nec obtinet Jure Divino diſtinctio ulla inter *Epiſcopos*, & *Presbyteros*; cum promiſcuè uſurpentur hæc nomina, *Act.* XX: 17, 28. *μετεκαλέσατο τὺς πρεσβυτέρυς τῆς ἐκκλησίας &c. προσέχετε ὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπυς.* *Tit.* I: 5, 7. *καὶ καταςήσῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέρυς &c. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεῦ οἰκονόμον &c.* & plures Epiſcopi uni Eccleſiæ tribuantur, *Phil.* I: 3. *omnibus ſanctis*

in

in Chriſto Jeſu τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις σὺν ἐπισκόποις, καὶ διακόνοις *&c. Obj.* I. *Tito, & Timotheo poteſtatem in Presbyteros majorem tribui Tit.* I: 5. I *Tim.* V: 14. Reſp. Eos non Epiſcopos, ſed Euangeliſtas Extraordinarios fuiſſe. *Obj.* II. *Angelos Eccleſiarum ſingulariter memorari Apoc.* II: 1, 8. *&c.* Reſp. Numerum hunc collective poni, ut *Mal.* II: 7. *labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam &c.* Interim cito admodum, & per gradus *Epiſcopatus* in Eccleſiam veterem eſt introductus, qui à *Presbyterio* diſtinguitur.

XII. Presbyteris vero Docentibus recte junguntur *Presbyteri Regentes* tantum, ex *Rom.* XII: 8. προϊστάμενος ἐν σπουδῇ. I *Tim.* V: 17. οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ; & *Diaconi*, quibus pauperum cura demandata eſt, *Act.* VI: 2, 3, 4. ἐπισκέψασθε οὖν ἄνδρας &c. οὓς καταστήσωμεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης, *&c.* Sicut *Pontificii Dignitates* Sex, *& Ordines* Septem à ſe invicem diſtinguentes, hosque in *Majores*, & *Minores* dividentes, Humanas Ordinationes ſuas ſequuntur.

XIII. Ad Regimen Eccleſiaſticum requiritur ſpecialis *Vocatio*; uti contra *Socinianos* liquet, ex *Rom.* X: 15. *quomodo prædicabunt niſi miſſi ſint? Hebr.* V: 4, 5. *ſibi non ſumit quis hunc honorem, ſed vocatus à Deo ſicut & Aharon, ita & Chriſtus ſe ipſum non glorificavit ut fieret Pontifex &c. Eph* IV: 11. *& ipſe dedit hos quidem Apoſtolos &c. Obj.* I. *Omnes decere ut inſtruant fratres.* Reſp. Ex Affectu fraterno, non ex Munere publice Divinitus demandato. *Obj.* II. *Licitum omnibus eſſe deſiderium* ἐπισκοπῆς I *Tim.* III. 1, 2. Reſp. Non tamen ejus exercitium, niſi debito

bito modo conferatur. *Obj.* III. *Exemplum prophetantium apud Corinthios* 1 *Cor.* XIV: 29, 30. Reſp. Eos ordinarie, vel extraordinarie vocatos debere dici.

XIV. Dicitur Vocatio *Ordinaria*, vel *Extraordinaria*, *Mediata*, vel *Immediata*. Atque ejus quidem Originale Jus eſt penes Eccleſiam, juxta loca *Act.* I. [illegible] & *conſtituerunt duos &c. Act.* VI: 3, 5. ἐπισκέψασθε οὖν &c. καὶ ἐξελέξαντο &c. *Act.* XIV: 23. χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν &c. & juxta Miniſterii, quod Eccleſiæ toti præſtatur, naturam, 2 *Cor.* IV: 5. *non enim nos ipſos prædicamus, ſed Chriſtum Jeſum Dominum, nos ipſos autem ſervos veſtros propter Jeſum, &c.* Quemadmodum vero, ſeu tacito Conſenſu, ſeu Juris Ceſſione, vel ad *Presbyteria*, vel ad *Patronos*, res hæc plurimum eſt delata, ita nihil obſtare videtur, quo minus *Magiſtratus* pii, & fideles idem ſimiliter exerceant, *coll. Jeſ.* XLIX: 23. *reges erunt nutritii tui, & principes eorum lactatrices tuæ.* I *Tim.* II: 2. *pro regibus, & omnibus qui ſunt in excellentia, ut quietam, & tranquillam vitam agamus* ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

XV. In Vocatione Ordinaria ratio haberi debet *Donorum* neceſſariorum, quæ Examinibus quoque explorari ſolent. Sed inepta eſt conditio *Cælibatus*, quam annectunt *Papiſtæ*, Conjugium Majorum Ordinum interdicentes; contra loca plura expreſſa, *Hebr.* XIII: 4. τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. I *Tim.* IV: 1, 2, 3. κωλυόντων γαμεῖν, &c. 1 *Cor.* VII: 9. *melius eſt* γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. I *Tim.* III: 2. *decet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe*, μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, *&c.* &

excur-

exempla obvia Sacerdotum pariter veterum, & Apoſtolorum, *Matth.* VIII: 14. *Jeſus veniens in domum Petri* εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλημένην καὶ πυρέσσουσαν. 1 *Cor.* IX: 5. *annon habemus poteſtatem ſororem uxorem circumducendi ſicut & reliqui Apoſtoli, & fratres Domini & Cephas?* *Obj.* I. *Caſtitatem commendari Eccleſiaſticis* 1 *Tim.* III: 2. Reſp. Eam in Conjugio æque quam in Cælibatu locum reperire. *Obj.* II. *Non debere negotiis ſecularibus implicari miniſtrum Chriſti*, 2 *Tim.* II: 4. Reſp. Ad nimiam curarum temporalium molem id ſpectare. *Obj.* III. *Cælibatum, & Abſtinentiam ſæpe commendari*, 1 *Cor.* VII: 1, 5. Reſp. Nec omnibus; nec ut magis honeſtam, ſed ut minus tum moleſtam. Male etiam *Græci* Conjugium ineundum Ordinatis interdicunt; & *Bigamos* ſucceſſive arcent, prætextu loci 1 *Tim.* III: 2. μιᾶς γυναικὸς ἄνδρα, ubi Polygamia Simultanea tantum removetur.

XVI. Vocationem ſequitur *Ordinatio*, ſive *Conſecratio* per χειροθεσίαν, ex veteri ritu benedicendi Judaico, & ex Apoſtolica praxi recepta, *Num.* VIII: 10. *& ponent filii Iiſrael manus ſuper Levitas.* *Actor.* XIII: 3 καὶ ἐπιθέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς. 1 *Tim.* IV: 14. *ne neglige donum in te*, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προφητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου, *&c.* licet abſolute Neceſſaria non videatur quocunque tempore, nec prorſus Irreiterabilis ſtatui queat, ex *Act.* XIII: 3 *cum manus eis impoſuiſſent dimiſerunt.*

XVII. *Non* eſt *Poteſtas* Regiminis Eccleſiaſtici *Temporalis*, ſeu ad Corporales poſſeſſiones extenſa, atque ad ipſa Regna mutanda, quod

volunt *Papiſtæ*; cum Chriſtus ipſe vere Dominus eam non exercuerit. *Matt.* xx: 28. *Filius hominis non venit* διακονηθῆναι ἀλλὰ διακονῆσαι, *&c.* nec Eccleſiæ illam dederit, ſed denegaverit *Matt.* xx: 25, 26. *noſtis quod principes gentium dominentur eis, & magni poteſtate utantur in eas, non ita autem erit in vobis &c. Rom.* XIII: 1. *omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjiciatur, &c.* Obj. I. *Textum de omni poteſtate data, Matt.* XXVIII: 18. Reſp. Spectare illum ad Chriſtum, non ad ejus Miniſtros. *Obj.* II. *Eccleſiam alias ſibi non ſufficere ad ſui defenſionem.* Reſp. Sufficere omnino ſpiritualem poteſtatem, & implorationem auxilii corporalis à Magiſtratu pio. *Obj.* III. *Exempla Azariæ, Jojadæ &c.* 2 *Chron.* XXVI: 17. XXIII: 14. *& plurima ſub Novo Teſt.* Reſp. Illa eſſe Extraordinaria, ex præſenti neceſſitate, & ſpeciali Reip. Judaicæ conſtitutione orta; hæc Facti plurimum, non Juris. Imo cum diſtinctiſſimæ naturæ ſit Regimen *Eccleſiaſticum*, & *Temporale*, non videtur utrumque, quod ſupremum ſit, in iiſdem perſonis apte ſatis poſſe hodie concurrere, uti olim in Melchizedeko.

XVIII. Nec ad *Diſpenſationem* de Lege Divina, nec ad *Remittenda* pro autoritate *Peccata*, nec ad *Ferendas Leges*, conſcientiam obligantes, & quarum obſervatio conſtituat Dei Cultum, extenditur eadem Poteſtas, ut volunt denuò *Papiſtæ*; contra *Jac.* IV: 12. *unus eſt Legiſlator qui poteſt ſervare, & perdere.* 1 *Cor.* IV: 1. *ita nos reputet homo ut miniſtros Chriſti, & œconomos myſteriorum Dei.* 2 *Cor.* IV: 4. *prædicamus nos ipſos ſervos veſtros propter Jeſum, &c.*

& contra interdicta perpetua Additionum humanarum, *Deut.* IV: 2. *non addetis ad verbum quod ego præcipio vobis. Matt.* XV: 9. *fruſtra me colunt docentes doctrinas mandata hominum &c.* & contra aſſertam fidelium libertatem 1 *Cor.* VII. 23. *pretio empti eſtis, ne fiatis ſervi hominum. Obj.* I. *Exemplum Sacerdotum veterum ex Deut.* XVII: 10, 12. Reſp. Eos in judicando plane ad Divinam Legem alligari ibidem. *Obj.* II. *Jus, & Praxin Apoſtolorum, ex Matt.* XVI: 19. 1 *Cor.* XI: 2. *&c.* Reſp. Hos in nomine Domini ut Miniſtros Extraordinarios multa egiſſe; Ligationem eſſe miniſterialem ex Dei verbo; & Leges Ordinis poſſe ferri ab Eccleſia. *Obj.* III. *Mandatum obediendi Ductoribus Hebr.* XIII: 17. Reſp. Id reſtringendum eſſe ad eorum ductum ex Verbo Dei.

XIX. *Non* eſt tamen omnis ideo *Poteſtas Eccleſiæ neganda*, cum *Libertinis*, & *Eraſtianis*; contra rationem ſpecialis Muneris, & nomina data, & poteſtatem tributam 2 *Cor.* XIII: 10. κατὰ τὴν ἐξουσίαν ἣν ἔδωκέ μοι ὁ Κύριος; & ſubjectionem mandatam *Hebr.* XIII: 17. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε, *&c. Obj.* I. *Hinc ſequi Dominationem Miniſtrorum.* Reſp. Neutiquam, cum omnis hæc Poteſtas ſit Miniſterialis. *Obj.* II. *Obſtare Fraternitatem, & Humilitatem Poteſtati.* Reſp. Ne quidem poteſtati Dominicæ, quæ eſt penes Magiſtratum. *Obj.* III. *Imperium erigi in Imperio.* Reſp. Nequaquam, cum nullum hic adſit imperium.

XX. Poteſtas hæc primum eſt *Doctrinæ*, quæ exercetur in Verbi prædicatione, interpretatione, defenſione contra infidelitatem omnem, &

hæreſin, ac omnibus iis quæ cum publico Verbi miniſterio juncta ſunt, *Matt.* XXVIII: 19. μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη. *Act.* VIII. 34, 35. *Philippus aperiens os ſuum, & incipiens à Scriptura hac euangelizavit ei Jeſum. Tit.* I: 9, 10. ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. 1 *Cor.* XIV: 16. ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τοῦ ἰδιώτου πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὴν ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ, ἐπειδὴ τί λέγεις οὐκ οἶδε;

XXI. Dein Poteſtas hic obtinet *Diſciplinæ,* quæ etiam propter analogiam *Juriſdictionis* dicitur, atque exercetur per Cenſuram, & Excommunicationem Eccleſiaſticam; qualis ab ævo uſurpata in Vet. Teſt. & Novo, *Hezr.* x: 8. *ipſe ſeparabitur à cœtu migrationis.* 1 *Cor.* v: 5. *judicavi tradere talem Satanæ ad exitium carnis:* & mandata ſæpius, *Matt.* XVIII: 17, 18. *ſi Eccleſiam non audierit, ſit tibi ut gentilis, & publicanus, amen dico vobis, quæcunque ligaveritis ſuper terra ligata erunt in cœlis &c.* 1 *Cor.* v: 7, 9, 13. ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύμην &c. μὴ συναναμίγνυσθαι πόρνοις, &c. καὶ ἐξαιρεῖτε τὸν πονηρὸν ἐξ ὑμῶν αὐτῶν. *Tit.* III: 10. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, &c. & ad arcendam Dei iram, peccati propagationem, ac ignominiam publicam, neceſſaria eſt. *Objiciunt Eraſtiani.* I. *Poteſtatem puniendi Magiſtratibus eſſe propriam.* Reſp. Hic nullam eſſe proprie dictam punitionem, ſed tantum correptionem, & correctionem fraternam. II. *Judam à Domino non eſſe ejectum.* Reſp. Chriſtum cum Juda ſimulante non debuiſſe agere ſecundum omniſcien-

tiam

tiam ſuam Divinam. III. *Contrarium eſſe mandatum Matt.*XIII: 30. Reſp. Agi ſub ſimilitudine zizanii de occulte malis, qui ad tempus Judicii piis manebunt mixti.

XXII. Exerceri debet Diſciplina hæc adverſus *Homines*, externe *Eccleſiæ* inſitos, *Singulares*, qui *à Fide*, aut *Pietate* vera, deficiunt 2 *Theſſ*. III: 14. *ſi quis inobediens fuerit huic verbo noſtro per epiſtolam, hunc ſignate, & ne miſcete vos ei ut pudefiat. Tit.* III: 10. *hæreticum hominem &c. devita, &c.* Ad *Modum* ſpectat ejus *Gradus* ordinariò ſucceſſivus; *Adæquatio* ad delictum; *Prudentia* adhibenda multiplex; & animi tandem *Manſuetudo*, ore, & opere demonſtranda. *Effectus* porrò non eſt Temporalis, nec politica etiam Separatio, contra 1 *Cor*. V: 10. *καὶ οὐ πάντως &c. ἐπεὶ ὀφείλετε ἄρα ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν.* 2 *Theſſ*. III: 15. *ne ducite ut inimicum, ſed monete ut fratrem &c* neque certa planè Damnatio, 1 *Cor*.v:9. ut *ſpiritus ſalvetur in die Domini Jeſu &c.* ſed Excluſio ab externa, & fraterna Eccleſiæ Communione, ut ad reſipiſcentiam maturè compellatur peccator.

XXIII. Tertiò Poteſtas conſpicitur hæc in *Ferendis* Canonibus, ſive *Legibus Ordinis*, & *εὐταξίας*, uti hæc exercita eſt 1 *Cor*. XI: 33, 34. *τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω διατάξομαι, &c.* & commendata 1 *Cor*. XIV: 40. *πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.* 1 *Tim*. III: 15. *ut noveris quomodo deceat in domo Dei converſari, &c.* Cavenda tamen eſt Legum harum nimia Multitudo, nimis rigida Exactio, atque in iis ferendis, vel exſequendis Colliſio omnis cum fideli Magiſtratu.

XXIV. Poteſtas hæc omnis *non* eſt *Derivata*, *& Dependens* à Magiſtratu; cum à Chriſto ſit data, 2 *Cor.* v: 20. ὑπὲρ Χριστοῦ οὖν πρεσβεύομεν: hinc exerceri ſæpè debeat contra juſſum Magiſtratus, *Actor.* iv: 19. *an juſtum ſit coram Deo vos magis audire quam Deum, judicate. Act.* v: 29. πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις; nec Magiſtratui ipſi liceat eam exercere, *coll.* 2 *Chron.* xxvi: 18, 19. *non tuum Huzzia ſuffire Jehovæ, ſed Sacerdotum &c.*

XXV. *Subordinantur* hic Paſtores Synedriis, Claſſibus, *Synodis*, ſeu *Conciliis*; tum Provincialibus, tum Nationalibus, tum Oecumenicis. Quæ Subordinatio contra *Independentes*, ex lege 1 *Cor.* xiv: 29, 32. *Prophetæ duo, aut tres loquantur, & reliqui judicent &c. & Spiritus prophetarum prophetis ſubjiciuntur*; & praxi Apoſtolica *Actor.* xv: 2, 6, 23, 28. *conſtituerunt ut aſcenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alii ex ipſis ad Apoſtolos, & Presbyteros in Jeruſalem de quæſtione hac &c. congregati autem ſunt Apoſtoli, & Presbyteri ut viderent de verbo hoc, &c. tunc viſum eſt Apoſtolis, & Presbyteris &c.* & neceſſitate ad lites & ſchiſmata avertenda, aſtruitur. Nec læditur ſic magis Libertas Eccleſiarum, quam illa fidelium per ſubjectionem ſub Paſtoribus.

XXVI. *De Conciliis* tenemus, 1. Illa *Convocandi Jus* ſibi perperam rapere Pontificem Romanum; cum competat, vel Eccleſiæ Præpoſitis ex conſenſu, aut ordine, vel Magiſtratui Chriſtiano. 2. Nec competere Pontifici *Præſidii Jus*; quo neque uſus eſt Petrus, *Actor.* xv: 13, 14. *poſtquam ſiluiſſent ipſi, reſpondit Jaco-*

bus, viri fratres audite me, &c. 3. Non debere heic *Suffragandi Jus* tribui ſolis Epiſcopis, excluſis etiam Presbyteris; contra *Act.* xv: 2, 6, 23. *congregati ſunt Apoſtoli, & Presbyteri &c.* 4. Non eſſe Pontifici *Jus Approbandi*, ut absque ejus conſenſu invalida ſit ſententia. 5. *Non* eſſe tandem ulla prorſus, absque ſpeciali inſpiratione, *Infallibilia*; dum Ecclesia tota eſt fallibilis, & concluſio fit per ſuffragia plura, nec aliquid præter Scripturam fide Divina eſt amplectendum. *Obj.* I. *Neceſſariam eſſe Eccleſiæ Obedientiam Matt.* XVIII: 17. Reſp. Quando corripit peccantes. *Obj.* II. *Anathema à Conciliis denunciari.* Reſp. Eſſe hoc quandoque brutum, & inefficax fulmen, *Obj.* III. *Nullam cæteroquin eſſe obligationem Decretorum Synodicorum.* Reſp. Non Divinam, abſolutam, independentem, & univerſalem; quod veriſſimum. Præ Conciliis vero omnibus aliis improbari debet: *Tridentinum*, quo firmata eſt ante duo ferè ſecula contra Reformationem Impietas, & Defectio Papiſtica.

XXVII. In munere Miniſterii uti decet Paſtores verſari ipſos *fideliter, & conſtanter*, I *Cor.* IV. 2. *reliquùm autem requiritur in œconomis ut fidelis quis inveniatur. Joh.* X: 11, 12. *paſtor bonus animam ſuam ponit pro ovibus, mercenarius autem & qui non eſt paſtor cujus non ſunt oves propriæ videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit, & lupus rapit eas, & diſpergit oves, &c.* ita populi fidelis eſt eos *æſtimare* in Domino I *Theſſ.* V: 12, 13. *rogamus autem vos, fratres, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν καὶ προϊσταμένους ὑμῶν ἐν Κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερ ἐκπε-*

περισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, &c. iii) *obedire* pariter *Hebr.* XIII: 17. *πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν καὶ ὑπείκετε, &c.* ac *retribuere Stipendium* decens; juxta loca *Matt.* X: 10. *ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστι. Gal.* VI: 6. *κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τῷ κατηχοῦντι ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς.* 1 *Cor.* IX: 5, 6, 7, 9, 11, 13, 14. *annon habemus poteſtatem ſororem uxorem circumducendi, ſicut & cæteri Apoſtoli, &c. an ſolus ego, & Barnabas non habemus poteſtatem non operandi? quis militat propriis ſtipendiis unquam &c.* & exemplum Levitarum quibus ſatis liberaliter Deus proſpexit *Num.* XVIII: 8, 9, 10. & rationem, quæ gratitudinem, & compenſationem laboris qualemcunque poſtulat. Contrarium volunt *Anabaptiſtæ*; & *Objiciunt* I. *Exemplum Pauli* 1 *Cor.* IX: 12, 15. Reſp. Illud eſſe Apoſtoli unius, nec perpetuo ſic agentis; 2 *Cor.* XI: 8, 9. *ἄλλας ἐκκλησίας ἐσύλησα λαβὼν ὀψώνιον πρὸς τὴν ὑμῶν διακονίαν, &c. τὸ γὰρ ὑστέρημά μου προσανεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδονίας, &c.* ſed tum & ibi ob ſpeciales rationes, 2 *Cor.* XI: 12, 13. *quod autem facio & faciam, ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμὴν, ἵνα ἐν ᾧ καυχῶνται εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς &c.* Obj. II. *Interdicta expreſſa Mich.* III: 11. *Matt.* V: 8. Reſp. Heic damnari pretium indecens, & miracula patrata ob illud. *Obj.* III. *Mercenarios taxari à Salvatore Joh.* X: 12, 13. Reſp. Sic appellari infideles miniſtros, qui nullo ovium, ſed pretii tantum amore ducuntur.

XXVIII. Regimen *Politicum*, quod communis humana ſocietas exigit, ſemper etiam in mundo obtinuit. Et habent, qui illud gerunt,

præter alia nomina plura etiam nomen *Deorum*, ob repræſentatam Dei majeſtatem, ſive olim in Iſraële, ſive alibi, *Pſal.* LXXXII: 6. *Ego dixi, Dii vos, & filii Excelſi omnes vos. coll.* 2 *Theſſ.* II: 4. ὑπεραιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον Θεὸν ἢ σέβασμα.

XXIX. Eſt Regimen hoc *Monarchicum*, *Ariſtocraticum*, vel *Democraticum*; *Simplex*, vel *Mixtum*; *Perpetuum*, vel *Temporarium*; *Supremum*, vel *Subalternum*, *&c.* Nec eſt *una Regiminis Forma alteri* abſolutè *præferenda*, vel facile in hac re quidquam innovandum, quo reſpectu, & alio multiplici diſplicuit Deo olim votum Jiſraeliticum eligendi Regis, 1 *Sam.* VIII: 7. *non te rejecerunt, ſed me rejecerunt ne ſim Rex ſuper eos, &c.*

XXX. *Origo* Regiminis hujus eſt quidem repetenda ab *hominum* conſilio, 1 *Petr.* II: 13. ὑποτάγητε ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ κτίσει; ſed tamen quam maxime à Dei ſpeciali, & optima Providentia, *Rom.* XIII: 1. . . . 6. *non eſt poteſtas niſi à Deo, quæ autem ſunt poteſtates à Deo ordinatæ ſunt, &c. Dan.* IV: 32. *donec agnoſcat, quod dominator Excelſus in regnum hominis, & cui voluerit dabit illud, &c.* Unde *non* debet muneris hujus functio ab *Anabaptiſtis interdici Chriſtianis*; in primis dum piiſſimi olim fuerunt Reges, & vaticinia edita de fidelibus ſub Novo Teſt. Proceribus, *Jeſ.* XLIX: 23. *& erunt Reges nutritii tui, & principes eorum lactatrices tuæ &c. Pſ.* LXXII: 10, 11. *Reges Tarſis, & inſularum munus reddent &c. & procumbent ei omnes reges &c.* neque illicitum eſt Chriſtianis dominium in ſervos, *Eph.* VI: 5, 9. *ſervi obedite dominis ſecundum carnem &c. & domini eadem facite ad-*

ver-

verſus eos, remittientes minas &c. Obj. I. *Non reperiri Regimen hoc inter munera Eccleſiaſtica, Eph.* IV: 11, 12. Reſp. Neque ad ea pertinere Magiſtratum; & eſſe eum tamen licitum, uti ſunt multæ actiones communes quæ inter virtutes non reperiunt locum. *Obj.* II. *Salvatorem exemplo, & verbis ſuis interdixiſſe Luc.* XII: 14. *Matt.* XX: 25, 26. Reſp. Chriſtum non veniſſe, ut corporale dominium ipſe exerceret; & verba iſta interdicti ad Euangelii Miniſtros in hoc munere ſuo ſpectare. *Obj.* III. *Prædictiones de abolendis Poteſtatibus temporalibus Pſal.* II: 9, 10. *Dan.* II: 44. Reſp. Tantum immorigeris, & quoad vim ſuam hoſtilem. *Obj.* IV. *Humilitati, & charitati Chriſtianæ muneris hujus exercitium repugnare.* Reſp. Gratis id dici, cum perfectior Lex nobis nunc non ſit lata, quam olim Davidi, Salomoni, aliisque piis Principibus.

XXXI. *Poteſtas Magiſtratuum* extenditur. 1. Ad *Omnes* in Republica *Perſonas*, non exceptis Eccleſiæ Præfectis; juxta locum *Rom.* XIII: 1. *omnis anima poteſtatibus ſupereminentibus ſubjiciatur*, & exemplum Chriſti, & Apoſtolorum, *Matt.* XVII: 27. *invenies ſtaterem, illum ſumens da eis pro me & te. Act.* XXV: 10. *dixit autem Paulus*, ἐπὶ τοῦ βήματος Καίσαρος ἑστὼς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι, *&c.* uti alias Reipublicæ Unitas etiam conſtare vix poſſet; non obſtante Clericorum ſpirituali Superioritate in Eccleſia. 2. Ad *Corpus*, non Animam; in quam poteſtatem exercere nequeunt homines ulli, 1 *Cor.* II: 11. *quis enim novit hominum quæ hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo? Matt.* X: 28. *ne timeatis ab occidentibus corpus, animam vero non valentibus*

bus occidere &c. Quamquam mandatis Magiſtratuum æquis homines ſubjici debeant, etiam *propter Conſcientiam.* 3. Ad *Res non* modò *Civiles*, ſed & *Eccleſiaſticas*, ubi Magiſtratus fidem, & pietatem veram profitetur.

XXXII. *Poteſtatem* Magiſtratus aliquam *in* res *Eccleſiaſticas* probant exempla omnia Regum piorum, & tituli ipſis dati *Jeſ.* XLIX: 23. *erunt Reges nutritii ſui &c.* & demandata ipſis Utriusque Tabulæ cura, & Reipublicæ curanda Salus omnis. *Non* eſt tamen illa Poteſtas nimium *Extendenda*, vel ad ea quæ ſunt *Intra Eccleſiam*, vel ad omnia *Extra Eccleſiam* absque limitatione; ſed ad Moderationem rerum Externarum Eccleſiæ, atque hujus Adjumentum multiplex illa facere debet. Quorſum refer Arma ad religionis defenſionem, Supplicia in blaſphemos, & turbones &c.

XXXIII. In *rebus* Reipublicæ *Communibus* Magiſtratui competit jus *Gubernationis*, *&* *Defenſionis*. Ad Gubernationem refer; *datas Leges*, quibus eſt obediendum, etiam duris; *Deciſionem Litium* ſecundum eas, quam etiam petere licet fidelibus, damnata tantum inutili litium frequentia, in primis apud ipſos maximè infideles, 1 *Cor.* V: 1. *audet aliquis veſtrum, negotium habens adverſus alterum, judicari apud injuſtos, & non apud ſanctos, &c.* & *Diſpoſitionem Dignitatum*, Nummorum publicorum, Contractuum cum aliis populis &c.

XXXIV. Ad *Defenſionem* ſpectant. 1. *Supplicia Facinoroſorum*, etiam *Corporalia*, *&* *Capitalia*, ubi delicti gravitas id exigit, juxta multiplicem Dei legem olim datam, *Exod.* XXI: 23, 24,

24, 25. *debis animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente &c.* & gladium Magiſtratui adhuc aſſertum, *Rom.* XIII: 4. *ſi malum feceris time, non enim fruſtra gladium gerit, Dei enim miniſter eſt, vindex in iram malum facienti, &c.* planeque neceſſariam ad publicam tranquillitatem. *Objiciunt Mennonitæ* quidem, *interdicta Homicidii, Reſiſtentiæ, Vindictæ,* ex *Exod.* XX: 13. *Matt.* V: 38, 39. atque *præcepta Charitatis, & Remiſſionis.* Sed reſpondemus, interdicta illa de Homicidio doloſo, & Vindicta privata debere intelligi; nec charitatem, aut noxæ privatam remiſſionem tollere externam fori Pœnam, quam Reſpublica exigit. 2. *Bella* cum *hoſtibus* geſta, ubi neceſſitas jubet, ad pacem, & tranquillitatem communem obtinendam; juxta exempla piorum Regum olim, Centurionis *Matt.* VIII: 8, 10. Cornelii *Act.* X: 1. *&c.* & argumentum concionis Joh. Baptiſtæ ad milites *Luc.* III: 14. μηδένα διασείσητε, μηδὲ συκοφαντήσητε, καὶ ἀρκεῖσθε τοῖς ὀψωνίοις ὑμῶν. *Objiciunt Mennonitæ* I. *Bella expreſſe damnari* 1 *Chron.* XXII: 8. XXVIII: 3. Reſp. Neutiquam, cum *bella Jehovæ* geſſerit David 1 *Sam.* XXV: 28. ſed Templi ædificationem ob curam ſingularem, & myſterium poſtulaſſe virum pace abundantem. II. *Vaticinia de pacato ſtatu Novi Teſt. Jeſ.* II: 4. IX: 6. *&c.* Reſp. Illa vel ſpiritualiter, vel comparate, vel de aliquo temporis momento, eſſe intelligenda. III. *Arma Chriſtianorum eſſe ſpiritualia Eph.* VI: 13. Reſp. Per hæc corporalia non excludi, quæ cum aliis habent communia. IV. *Pacis ſtudium, & contemptum terrenorum decere Chriſtianos.* Reſp. Prius per bellum neceſſarium ſæpe de-

mon-

monſtrari; nec contemptum terrenorum excludere neceſſariorum curam debitam.

XXXV. Uti Paternum debet eſſe Magiſtratus Imperium, *Jeſ.* XXII: 21. *erit in patrem habitatori Jeruſalem, & domui Jehudæ*, ita retribuere oportet ei *Honorem*, 1 *Petr.* II: 17. βασιλέα τιμᾶτε; & *Tributa* neceſſaria, *Rom.* XIII: 6, 7. διὰ τοῦτο γὰρ φόρους τελεῖτε &c. ἀπόδοτε οὖν πᾶσι ὀφειλὰς, τῷ τὸν φόρον τὸν φόρον, τῷ τὸ τέλος τὸ τέλος, &c. & *Obedientiam*, 1 *Petr.* II: 13, 18. *ſubjiciamini ergo omni humanæ creationi*, *&c. ſervi ſubditi eſte in omni timore dominis*, οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς, &c. niſi tamen mandata Deo fuerint adverſa, *Act.* IV: 19. *an juſtum ſit coram Deo vos magis audire quam Deum judicate. Dan.* III: 16, 17. *non curamus nos ſuper hoc verbo reſpondere tibi, ecce eſt Deus noſter quem nos colimus potens ad eruendum nos de fornace ignis ardentis, & de manu tua Rex eruet, &c.* vel fundamentalibus Regni, aut Reip. conſtitutionibus contraria. Ubi majus eſſe Regum Jus non liquet ex 1 *Sam.* VIII: 11. זה יהיה משפט המלך/ *&c.* ſiquidem illic agitur de Conſuetudine difficili, & difficulter ſeparabili.

XXXVI. Regimen adhuc *Oeconomicum* Quadruplex fere eſt, *Maritale*, *Paternum*, *Herile*, & *Analogicum*, quod ad priores ſpecies quodammodo referri poteſt.

XXXVII. Et hoc omne à Deo ordinatum eſt, *Eph.* V: 22. *uxores propriis viris ſubjiciamini ut Domino. Eph.* VI: 1, 4, 5, 6. *filii obedite parentibus veſtris in Domino, hoc enim eſt juſtum, &c.* ita ut variis modis illuc perveniatur ab hominibus,

 &

& poteſtas hæc circumſcriptiones varias accipit per humana jura.

XXXVIII. Et Maritalis, & Paterna Poteſtas acquiritur per *Conjugium*, quod definitur; *Maris, fœminæque unius nubilis, & legitime quoad ſanguinis nexum diſtantis, Conjunctio ex mutuo, & parentum conſenſu, in individuam vitæ ſocietatem, ad generis humani conſervationem, mutuum vitæ adjumentum, & impuritatis vitationem, ex Dei ſapientiſſima ordinatione.*

XXXIX. Per *Maris, & Fœminæ Unius* mentionem excludimus, ut illicitam, *Polygamiam*; non *Succeſſivam*, quæ licet omnibus, etiam Paſtoribus, *Rom.* VII: 3. *ſi mortuus eſt vir, libera eſt à Lege, ut ipſa non ſit adultera facta viri alterius.* 1 *Cor.* VII: 2, 8, 9. *propter fornicationes quiſque ſuam uxorem habeat, & quæque proprium virum habeat, &c. dico autem cœlibibus, & viduis, bonum ipſis eſt ſi maneant ſicut & ego, ſi vero non contineant ſe, conjugium ineant, melius enim eſt conjugium inire quam uri, &c.* 1 *Tim.* V: 14. *volo juniores viduas nubere, liberos gignere &c.* ſed *Simultaneam*, etiam per intervenientia Divortia; juxta primam Conjugii inſtitutionem, *Gen.* II: 24. *relinquet vir patrem ſuum, & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ, eruntque in carnem unam;* & mandata perpetua Vet. & Novi Teſt. *Lev.* XVIII: 18. *uxorem ad ſororem ejus non accipies &c. in vita ejus. Deut.* XVII: 17. *& non multiplicabit ſibi uxores. Matt.* V: 32. *ego autem dico vobis, quod quicunque dimiſerit uxorem ſuam præter rationem fornicationis facit eam mœchari &c.* 1 *Cor.* VII: 2. *quiſque ſuam uxorem habeat, & quæque proprium virum habeat, &c.* Et uti male *Libertini* prætex-

tus

tas Polygamiæ quærunt politicos; ita perperam Chriſtiani varii credunt, in *Patribus* V. T. heic obtinuiſſe *Diſpenſationem* de commun Lege, cum hæc nusquam legatur, nec in aliis peccatis ſpecialis redargutio, vel reſipiſcentia etiam memoretur ſemper.

XL. Status *Nubilis* debet eſſe utriusque, ad obtinendum unum, vel alterum conjugii finem; & *Diſtantia Sanguinis* juſta ex Lege Dei. *Lev.* XIII: 6.—17. Quæ eſt *Juris Naturalis Secundarii*, adeoque non ante, ſed poſt multiplicatum genus humanum ſemper obtinet, excepto tamen olim ſpeciali caſu *Leviratus* ex *Deut.* XXV: 5. *Diverſitas* porro *Religionis* Conjugio quidem obſtat contrahendo in Domino, 2 *Cor.* VI: 14. μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίςοις, ſed contractum non rumpit, 1 *Cor.* VII: 12, 13, 14. *ſi quis frater uxorem habet infidelem, atque ipſa conſentit habitare cum illo, non dimittat illam, & uxor quæ habet virum infidelem, & ipſe conſentit habitare cum illa, non dimittat illum &c.*

XLI. Conjunctio uti hic eſt *Arctiſſima*, *Gen.* II: 24. *vir adhærebit uxori ſuæ, eruntque in carnem unam*, ita nititur *Conſenſu* mutuo. Ad quem, non *Honeſtatis* tantum, ſed & *Integritatis* cauſa, accedere debet *Parentum Conſenſus*, juxta *Deut.* VII: 3. *filiam tuam non dabis filio ejus, & filiam ejus non accipies filio tuo.* 1 *Cor.* VII: 36, 37, 38. ὥστε καὶ ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ. *Num.* XXX: 4, 5. *mulier cum voverit votum Jehovæ, & ligaverit ſe obligatione in domo patris ſui in adoleſcentia ſua, & audierit pater ejus votum ejus. & ſi irritum fecerit pater ejus illud &c. non ſtabit &c. Col.* III: 20.

20. *filii obedite parentibus per omnia, hoc enim eſt beneplacitum in Domino, &c.* Quando Conjugium ratum, variis porro modis conſummatur; quorſum Officia omnia Conjugalia Mariti, & Uxoris referri poſſunt, 1 *Cor.* VII: 3, 4, 5. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί, *&c. Eph.* V: 25, 28, 29. *viri diligite uxores veſtras &c.* Et eſt Conjunctio hæc porro *Indiviſibilis*, aliter quam per *Mortem*, aut *Adulterium*, *Rom.* VII: 2. ἡ γὰρ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός *&c. Matt.* V: 32. *quicunque dimiſerit uxorem ſuam* παρεκτὸς λόγου πορνείας, *facit eam mœchari, &c. Matth.* XIX: 9. *quicunque dimiſerit uxorem,* μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, *& duxerit aliam, mœchatur, &c.* etiamſi lex Politica ſub pœna modica olim permiſerit Divortia, *Deut.* XXIV: 1, 2. *cum acceperit vir uxorem, & duxerit eam, fueritque ut non inveniat gratiam in oculis ejus, quoniam inveniat in ea nuditatem verbi, & ſcribet illi libellum repudii, dabitque in manum ejus, & dimittet eam è domo ſua &c.* Addunt tamen vulgo, ut Cauſam alteram Divortii juſtam, *Deſertionem Malitioſam*, ex 1 *Cor.* VII: 15. *ſi infidelis diſcedit diſcedat,* οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις; de qua re dubitandi ratio non deeſt ex *Matt.* V: 32. & XIX: 9.

XLII. *Finis* Conjugii eſt *Generis Propagatio*, ſeu *Conſervatio*, *Gen.* I: 28. *creſcite, & multiplicamini &c.* & mutuum *Adjumentum*, *Gen.* II: 18, 20. *non eſt bonum eſſe hominem ſolum, faciam ei adjutorium ſicut coram eo, &c.* & *Impuritatis Evitatio*, 1 *Cor.* VII: 2, 9. διὰ δὲ τὰς

πο-

ρνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, &c. κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι, &c. qui tamen ſus ubique non concurrunt. Nec licet conſequenter vel ex Conjugio facere *Sacramentum* N. Teſtamenti: vel *Cælibatum* præ conjugio magnopere ſuadere.

XLIII. *Poteſtas* Regiminis Oeconomici varia eſt, pro varia ejus ſpecie. Extenditur utique ad *Spiritualia*, & *Corporalia* pariter, & ad *Punitionem* modicam; attamen *Subordinata* eſt Deo, Magiſtratui, quin & Paſtorum ex Verbo Divino directioni.

CAPUT XXXIV.

De Glorificatione.

QUartus hominis *Status* eſt GLORIFICATIONIS, ſeu *Salutis* Electorum conſummatæ, quæ eſt Fidei, & Theologiæ noſtræ finis.

II. Uti varia ſunt nomina, *Gloriæ*, *Salutis*, *Regni*, *Coronæ*, *Gaudii*, &c. quibus felicitas hæc exprimitur, ita hic non intelligitur Glorificatio *Inchoata* hujus vitæ, *Pſalm.* XVI: 3. *ſanctis qui in terra ipſi*, & *magnificis* &c. *Pſalm.* XLV: 14. *tota honorata filia Regis intus*, &c. ſed *Conſummata* poſt hanc.

III. Hæc, quam Scriptura, & Dei bonitas exſpectare jubet, merito dicitur; *Bonum à Deo fœderatis, & electis ſecundum æternum propoſitum, ac propter meritum Chriſti fide apprehenſum, conferendum poſt exceſſum ex hac vita reſpectu ani-*

mæ, noviſſimo vero die reſpectu animæ, & corporis reſuſcitati pariter, poſt habitum judicium, ad æternam gratiæ ſuæ laudem.

IV. *Bonum* eſt honeſtum, utile, & jucundum ſimul; malum omne excludit; & ſemper durat. Datur vero *Fœderatis*, & *Electis*, *Rom.* VIII: 30. *quos prædeſtinavit &c. hos & glorificavit. Matt.* XXV: 34. *venite benedicti Patris mei*; κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, &c. & quidem per *Dei gratiam* in Chriſto, *Rom.* VI: 23. τὸ δὲ χάρισμα τοῦ Θεοῦ ζωὴ αἰώνιος &c. *Eph.* II: 8. τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι, &c. ad laudem glorioſæ *gratiæ* ſuæ, 2 *Theſſ.* I: 10. ὅταν ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, &c. *Eph.* I: 6. εἰς ἔπαινον δόξης τῆς χάριτος αὐτοῦ.

V. *Duplex* eſt ejus *Momentum*, in *Morte* ſcil. & *Die Noviſſimo*, quando animæ, & corpori pariter, Electis omnibus, & publicè quidem gloria hæc continget.

VI. In *Animæ* Glorificatione ſupponimus ejus *Exiſtentiam*, & *Actuoſitatem* poſt mortem, contra *Socinianos*, & *Mennonitas*, qui *Vitæ*, *Senſus*, *Intellectus*, *omnisque Actionis expertes*, animas *dormire* putant; plane ſic evertentes ſpiritualem, & actuoſiſſimam animæ naturam, atque clara Scripturæ teſtimonia, *Luc.* XVI: 25. *filii memento quod receperis tu bona tua in vita tua, & Lazarus ſimiliter mala, nunc vero hic conſolationem accipit, tu autem cruciaris.* 2 *Cor.* V: 7, 8. θαῤῥοῦμεν καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Phil.* I: 23. τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι.

...ει; πολλῷ μᾶλλον κρεῖσσον, *&c.* *Obj.* I. *Somnum, & Quietem mortuis tribui Job.* XI: 11, 13, 14. *Apoc.* XIV: 13. Reſp. Vocabula illa metaphoricè reſpicere, partim ad corpus, partim ad ceſſantes moleſtias hujus vitæ. *Obj.* II. *Vitam, & motum eſſe Hominis Totius.* Reſp. Attamen originaliter Animæ, quæ etiam ſola ſibi ſufficit.

VII. Sed ponimus ſimul, Animas ſuperſtites, & vivas *Mox in morte Glorificari*; contra *Socinianos*, *& Anabaptiſtas*, qui cum multis Veteribus *ad Diem Ultimi Judicii* id differunt. Cum aliud doceant exempla varia, *Luc.* XVI: 22. *contigit autem mori pauperem, & deportari eum ab Angelis in ſinum Abrahæ. Luc.* XXIII: 43. *amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo*; & communes aſſertiones *Eccleſ.* XII: 7. *& ſpiritus redit ad Deum qui dedit illum*; & fiducia Chriſtianorum, 2 *Cor.* V: 1, 8. *novimus quod, ſi terreſtris noſtra domus tabernaculi diſſolvatur, ædificium ex Deo habeamus, domum non manu factam æternam in cœlis &c.* ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον, *&c. Phil.* I: 23. τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι, *&c. Obj.* I. *Deſcenſum ad inferos tribui animabus, Actor.* II. 31. *Phil.* II: 10. *Luc.* XVI: 23, 24. Reſp. Partim hunc ſpectare ad corpus, aut homines damnatos, partim ad decus parabolæ facere. *Obj.* II. *Præmium ubique differri ad ultimum diem* 2 *Cor.* V: 10. 2 *Tim.* IV: 8. Reſp. Agi tum de totius hominis, & Eccleſiæ coronatione, quæ antecedentem Animarum ſingularum non tollit.

VIII. Errant perinde *Papiſtæ*, cum *Limbum Infernalem* fingunt, in quo *Patrum Animæ* uſque ad Chriſti mortem, & aſcenſionem fuerint detentæ. Quod eſt contra Fœdus Gratiæ cum Patribus initum, *Matt.* XXII: 32. *non eſt Deus Deus mortuorum ſed viventium*; & Salutem Cœleſtem ipſis adſcriptam *Actor.* XV: 11. *per gratiam Domini Jeſu Chriſti credimus ſalvari ſicut & illi. Eccleſ.* XII: 7. *ſpiritus redit ad Deum qui dedit illum*; & Exſpectationem eorum fiducialem, *Pſalm.* LXXIII: 24. *in conſilio tuo duces me, & poſtea in gloriam aſſumes me. Hebr.* XI: 10, 14, 15. *exſpectabat enim fundamenta habentem civitatem &c. nam talia dicentes palam oſtendunt quod patriam quærant, &c. Obj.* I. *Neminem ante Chriſtum in cœlum eſſe ingreſſum Joh.* III: 13. Reſp. Vel de diſtincta cognitione cœleſtium, vel de proprio jure, & potentia ingrediendi, ibi agi. *Obj.* II. *Chriſtum eſſe Præcurſorem, qui locum nobis parat, Hebr.* VI: 20. *Joh.* XIV: 2, 3. Reſp. Illum ſic dignitatis, meritorum, & interceſſionis ſuæ reſpectu dici. *Obj.* III. *Viam ad cæleſte ſanctuarium olim non fuiſſe patefactam Hebr.* IX: 8. Reſp. Non tam clare omnibus promiſcue propoſitam. *Obj.* IV. *Chriſtum deſcendiſſe ad inferos, ut Patres inde liberaret*, 1 *Petr.* III: 19. IV: 6. Reſp. Agi his locis de prædicatione hominibus, nunc damnatis, olim facta per Prophetas in terra.

IX. Nec levior eſt error eorundem de *Purgatorio*; ſeu loco Infernali, in quo Animæ à peccatis venialibus non plene liberatæ pœnis damnatorum graviſſimis crucientur, donec Di-

vinæ

minæ Juſtitiæ plene ſatisfecerint, per ſe, vel alios vivos. Concidit vero illud; dum Scriptura non niſi Duplicem hominum Statum poſt hanc vitam agnoſcit, *Luc.* XVI: 22; 23. *contigit autem mori pauperem, & deportari eum ab Angelis in ſinum Abrahæ &c. mortuus autem eſt & dives, & ſepultus eſt, & in inferno attollens oculos ſuos exiſtens in tormentis &c.* & gloriam animæ in hora mortis tribuit, *Luc.* XXIII: 43. *amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo. Apoc.* XIV: 13. *beati mortui in Domino morientes, à nunc, dicit etiam Spiritus, ut requieſcant à laboribus ſuis, opera autem eorum ſequuntur cum ipſis, &c.* & purgationem plenam ab uno Chriſti ſanguine repetit, 1 *Joh.* 1: 7. *ſanguis Jeſu Chriſti Filii ejus purgat nos ab omni peccato. Rom.* VIII: 1. *nulla igitur nunc condemnatio his qui in Chriſto Jeſu, &c.*

X. *Objiciunt Papiſtæ* I. *Loca varia Scripturæ Jeſ.* IV: 4. *Zach.* IX: 11. *Matt.* XII: 32. 1 *Cor.* III: 13, 15. *&c.* Reſp. Iis agi, partim de ſanctificante Spiritus gratia, partim de Captivitate Satanæ Naturali, & Babylonica, partim de perpetua Irremiſſibilitate, partim de Inquiſitione ſeria doctrinæ inædificatæ fundamento. II. *Rationes varias, à praxi Orandi pro mortuis, à Satisfactionis, & Expiationis neceſſitate, ab exemplo Bis Mortuorum, à Securitate alias inducenda, &c.* Reſp. Preces pro mortuis in V. Teſt. non reperiri, & alio fundamento in Veteri Eccleſia Chriſtiana eſſe nixas; Satisfactionem, & Expiationem Chriſti eſſe pleniſſimam; Bis Mortuorum exemplum eſſe extraordinarium, nec fuiſ-

ſe eos in Purgatorio; Securitatem metu potius Gehennæ quam Purgatorii debere pelli. III. *Conſenſum tantum non omnium populorum, & Chriſtianorum antiquiſſimorum.* Reſp. Alios populos veritatem ſemper non tenuiſſe: & tam illorum quam veterum Chriſtianorum Purgatorium multum à Papiſtico differre.

XI. Animæ piorum dum in morte glorificantur, etiam *in Cœlum Localiter* mox transferuntur, *Luc.* XVI: 22. *deportari eum ab Angelis in Sinum Abrahæ. Luc.* XXIII: 43. *hodie mecum eris in Paradiſo.* 2*Cor.* V: 1, 8. *domum non manu factam æternam in cœlis &c.* ἐκδημῆσαι ἐκ τοῦ σώματος καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τὸν Κύριον. *Phil.* I: 23. ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι; ubi beatifica Dei Viſio conceditur *Matt.* XVIII: 10. *Angeli eorum in cœlis ſemper intuentur faciem Patris mei qui in cœlis, &c.* Quæ fiducia Chriſtiana non debet per recentiorem Sophiam convelli, ac ſi Animæ in morte nuſquam eſſent amplius, ſed Status mutatio ſola tum obtineret.

XII. Interim *Animæ Impiorum*, quæ in morte vere etiam *ſupererunt*, cum actu, & *ſenſu* divinæ iræ, in locum verum damnatorum, ſeu *Infernum*, detrudentur; cujus Loci veritatem paſſim docet Scriptura, I *Petr.* III: 19. τοῖς ἐν φυλακῇ πνεύμασι. 2*Petr.* II: 4. σειραῖς ζόφου ταρταρώσας παρέδωκε. *Matt.* XXII: 13. δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, *&c.* etiamſi modum, ſitum & menſuram, ejus omnem ignoremns.

XIII. Alterum Momentum Glorificationis incipiet

piet à Resuscitatione Corporali, & Univerſali Mortuorum omnium. Quam futuram eſſe, contra *Tſadducæos*, & *Epicureos* omnes *demonſtratur*; ex plurimis Vet. & Novi Teſt. dictis, *Job.* XIX: 25, 26, 27. *& ego novi, Redemptor meus vivit, & ultimo ſuper pulverem ſurget, & poſtquam pellem meam corroſerint hanc, etiam ex carne mea videbo Deum, quem ego videbo mihi, & oculi mei videbunt, & non alienus &c. Exech.* XXXVII: 4, 5. *vaticinare ſuper oſſa iſta, & dic ad ea, oſſa arida audite verbum Jehovæ, ſic dicit Dominus Jehovih oſſibus iſtis, ecce ego inducens in vos ſpiritum, & vivetis &c. Dan.* XII: 2. *multi è dormientibus pulveris terræ expergiſcentur, hi ad vitam æternam, & illi ad opprobria ad contemptum æternum. Matt.* XXII: 29, 31, 32. πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς &c. περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν οὐκ ἀνέγνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ λέγοντος, ἐγώ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν ἀλλὰ ζώντων. *Joh.* V: 28, 29. *ne miramini hoc, quoniam venit hora in qua omnes qui in monumentis audient vocem ejus, & exibunt, qui bona fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui vero mala fecerunt, in reſurrectionem judicii.* 1 *Cor.* XV: 19. *ſi in hac vita ſperantes ſumus in Chriſto ſolum, miſerabiliores omnibus hominibus ſumus &c. Apoc.* XX: 12, 13. *& vidi mortuos magnos, & parvos ſtantes coram throno, & dedit mare mortuos in eo, & mors, & infernus dederunt ſuos mortuos &c.* ac ex exemplo Chriſti ſuſcitati, 1 *Cor* XV: 12. εἰ δὲ Χριστὸς κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσί τινες ἐν ὑμῖν ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν;

&

& aliorum mortuorum *Luc.* VII: 15. καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, *&c. Joh.* XI: 44. καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκώς, *&c.* imo *probabiliter* etiam colligitur, ex Dei Potentia, Conſtantia, & Juſtitia, & Similibus in natura repertis variis. *Obj.* I. *Nullam diverſitatem inter exitum hominum, & brutorum Eccleſ.* III: 19. Reſp. In ipſa morte, & conſpectu externo hominum. *Obj.* II. *Homines non reſurrecturos donec non ſit luna Job.* XIV: 10, 11, 12. Reſp. Hoc eſt, vel non ante finem mundi, vel non ad vitam hanc terreſtrem unquam. *Obj.* III. *A privatione totali non dari regreſſum.* Reſp. Non per cauſas naturales, ſupra quas valet multum Dei potentia.

XIV. Eſt Reſuſcitatio hæc *Dei opus*, qui pro infinita *potentia* illam efficiet, *Rom.* IV: 17. τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς νεκρούς *&c. Eph.* I: 19, 20. καὶ τί τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργησεν ἐν Χριστῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν, *&c.* interveniente tamen *Voce, & Inarticulata*, & forte *Articulata* aliqua; quorſum *Tuba Dei*, & *Vox Archangeli* ſpectat, I *Theſſ.* IV: 16. ὅτι αὐτὸς ὁ Κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου, καὶ ἐν σάλπιγγι Θεοῦ καταβήσεται ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, *&c.*

XV. *Reſuſcitandi* erunt *Mortui ſoli*, oppoſitè ad vivos *immutandos*, I *Cor.* XV: 51, 52. *omnes quidem non obdormiemus, ſed omnes immutabimur &c. mortui reſurgent incorruptibiles, & nos immutabimur, &c.* & *Omnes*, [illegible]que diſcrimine etiam *piorum, & impiorum*. Quod liquet palam; ex generalibus effatis *Joh.* V: 28, 29.

πάντες

πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, *&c. Apoc.* XX: 12, 13. *& vidi mortuos magnos, & parvos &c.* & juſtorum, ac injuſtorum expreſſis nominibus *Actor.* XXIV: 15. ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν Θεὸν, ἣν καὶ αὐτοὶ προσδέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δικαίων τε καὶ ἀδίκων; & futuro omnium Judicio 2 *Cor.* V: 10. *omnes enim nos manifeſtari oportet coram tribunali Chriſti, ut referat quisque propria corporis ſecundum quæ fecit, ſive bonum, ſive malum*; & memorato diverſiſſimo exitu ſuſcitatorum *Job.* V: 29. καὶ ἐκπορεύσονται οἱ τὰ ἀγαθὰ ποιήσαντες εἰς ἀνάστασιν ζωῆς, οἱ δὲ τὰ φαῦλα πράξαντες εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. *Dan.* XII: 2. *hi ad vitam æternam, illi ad opprobria ad contemptum æternum, &c. Objiciunt Sociniani*, Impiorum Reſurrectionem negantes. I. *Reſuſcitationem eſſe privilegium piorum Luc.* XX: 35, 36. I *Cor.* XV: 20, 22. *&c.* Reſp. Intelligi tum reſurrectionem beatam. II. *Manere impios exitium æternum.* Reſp. Id non conſiſtere in Annihilatione, ſed in Excluſione dolorifica à Deo. III. *Negari impiis reſuſcitationem Jeſ.* XXVI: 14. *Pſal.* I: 5. Reſp. Tum ad hanc vitam, tum inter pios, juxta defenſionem ſui in judicio.

XVI. Mutabuntur quidem Corporum Qualitates, I *Cor.* XV: 42, 43, 44. σπείρεται ἐν φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ, σπείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ, σπείρεται ἐν ἀσθενείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει, σπείρεται σῶμα ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν *&c.* ſed *Eadem Specie, & Numero* reſuſcitanda eſſe, contra [illegible]*ianos* iterum aſſerimus; ex locis *Job.* XIX: 25[illegible]7. *ex carne mea videbo Deum &c.*

&c. 1 *Cor*. XV: 53, 54. δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, &c, & exemplo Chriſti *Luc*. XXIV: 39. *videte manus meas, & pedes meos, quoniam ego ipſe ſum, palpate me, & videte, quoniam ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicuti me videtis habentem*, atque ipſo nomine *Reſurrectionis Carnis*. *Obj*. I. *Ventrem abolendum, nec carnem, & ſanguinem hæreditate conſequi regnum Dei*, 1 *Cor*. VI: 13. XV: 50. Reſp. Prius ſpectare ad uſum ventris præſentem; & poſterius ad corruptum, & corruptibile corpus. *Obj*. II. *Corpora futura eſſe ſpiritualia, & nos ἰσαγγέλους*, 1 *Cor*. XV: 44. *Matt*. XXII: 30. Reſp. Intelligendum utrumque de qualitatibus, & virtutibus variis, non de ſubſtantia. *Obj*. III. *Corpus idem dudum eſſe dirutum, & partes ejus variè deperditas*. Reſp. Deum potentia, & ſapientia ſua illud non minus facile reſtituturum, quam olim illud ex pulvere, vel ex ſemine produxit.

XVIII. *Tempus* unum commune erit, & breviſſimum, 1 *Cor*. XV: 52. ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι, &c. nobisque non eſt hactenus declaratum, *Matt*. XXIV: 42. *vigilate igitur, quoniam neſcitis qua hora Dominus veſter venit*. *Marc*. XIII: 32. *de die autem illo, & hora nemo novit, neque Angeli qui in cœlo, neque Filius, ſed Pater*, &c. licet *Signa* ſint notata plura, quæ dudum ſunt impleta multa, quæque alia implebuntur, quædam etiam proxime ante apparitionem Domini, *Matt*. XXIV: 29, 30. *ſtatim autem poſt afflictio*[illegible]*rum illorum Sol obſcurabitur, & Luna no*[illegible]*t lumen ſuum,*

& ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum concutientur, & tunc apparebit ſignum Filii hominis in cœlo, &c. *Locus* autem Reſuſcitationis neutiquam erit ſola terra Canaan, ſed omnis promiſcuè locus, mortuos ſuos editurus, *Matt.* XXIV: 31. *& emittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus ex quatuor ventis, ab extremis cœlorum usque ad extrema eorum.* *Apoc.* XX: 13. *& dedit mare mortuos in eo, & mors, & infernus dederunt ſuos mortuos, &c.* Uti hic Loca Sanctiora quærere non ſit opus; quamquam nec honeſta Sepultura ſit negligenda.

XVIII. Reſuſcitationem excipiet JUDICIUM *Ultimum*, & *Univerſale*, quod opponitur omni Particulari, habito vel in hac vita, vel in morte, de quo plurimi interpretantur textum *Hebr.* IX: 27. καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις; ſed forté minus ſolide, cum optime ad Judicium Ultimum referatur.

XIX. *Habendum* eſſe *Judicium* tale, præter Dei Juſtitiam, palam manifeſtandam, ubique docet Scriptura, *Jud. verſ.* 14. *ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis ad faciendum judicium contra omnes &c.* *Eccl.* XI: 9. *lætare juvenis in adoleſcentia tua &c. & ſcias quod propter omnia illa adducet te Deus in judicium.* *Act.* XVII: 31. διότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ. Obj. 1. *Nimium præter exſpectationem ipſorum Apoſtolorum dudum hoc eſſe dilatum* 2 *Pet.* III: 3. 4. *coll.* 1 *Joh.* II: 18. Reſp. Dilationem hanc eſſe [illegible] apparentem, & electis ſalutarem; nec A[illegible]os ſua ætate exſpectaſſe hoc Judicium 2 *Theſſ.* [illegible] 2. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί,

φοὶ, ὑπὲρ τῆς παρȣσίας τȣ̃ Κυρίȣ ἡμῶν Ἰησȣ̃ Χριςȣ̃ καὶ ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τȣ̃ νοός &c. ὡς ὅτι ἐνέςηκεν ἡ ἡμέρα τȣ̃ Χριςȣ̃, &c. meritò tempus N. Teſt. generatim ut ultimum tamen ſpectantes. *Obj.* 11. *Inutile illud fore, poſt homines dudum ſalvatos, vel damnatos.* Reſp. Intereſſe Divinæ gloriæ, ut illa in hominibus integris, & omnibus ſimul publicè etiam manifeſtetur.

XX. *Judex* quidem erit *Deus* Triunus, *Rom.* II: 5. *δικαιοκρισίας τȣ̃ Θεȣ̃, &c.* ſed tamen œconomicè *Filius θεάνθρωπος, Joh.* V: 22, 27. *neque enim Pater judicat quemquam, ſed judicium omne dedit Filio, &c. & poteſtatem dedit ei faciendi judicium, quia Filius hominis eſt, &c.* qui *Apoſtolos* etiam, & *Fideles* prius judicâtos, habebit Aſſeſſores judicii ſui, *Matt.* XIX: 28. *amen dico vobis, quod vos ſecuti me, in regeneratione, cum ſederit Filius hominis in throno gloriæ ſuæ, ſedebitis etiam vos ſuper duodecim thronis, judicantes duodecim tribus Iſraël.* 1 *Cor.* VI: 2, 3. *an neſcitis, quod ſancti mundum judicabunt? &c. an neſcitis quod Angelos judicabimus? &c.*

XXI *Judicandi* erunt *Angeli*, non boni, ſed *mali*, 2 *Petr.* II: 4. *ſi Deus Angelis qui peccaverunt non pepercit, ἀλλὰ σειραῖς ζόφȣ ταρταρώσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρȣμένȣς. Jud. verſ.* 6 *Angelos qui non ſervarunt ſuum principium, ſed reliquerunt proprium domicilium in judicium magni diei vinculis æternis ſub caligine ſervavit, &c.* & *Homines* omnes, absque diſcrimine etiam piorum, & impiorum *Actor*[illegible] *αὐτός ἐστ*[illegible] *ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ κ*[illegible]*ντων καὶ νεκρῶν.*

2 *Cor.*

2 *Cor.* v: 10. τὰς γὰρ πάντας ἡμᾶς φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τοῦ βήματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα κομίσηται ἕκαστος τὰ διὰ σώματος, πρὸς ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε κακόν, *&c.* Dum tamen pii *non* venient *in Judicium* condemnationis *Joh.* v. 24. neque impii *ſtare* poterunt *in Judicio Pſal.* 1: 5.

XXII. *Actus* Judicii *Quinque* ſunt. 1. *Citatio* valida, *Matt.* xxiv: 31. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπισυνάξουσιν τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ, *&c.* 2. *Segregatio* piorum ab impiis, hic antea mixtis, *Matt.* xxv: 32, 33. *& congregabuntur coram eo omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem, ſicut paſtor ſeparat oves ab hædis, & conſtituet quidem oves à dextris ſuis, at hædos à ſiniſtris.* 3. *Cauſæ Cognitio* per Apertionem Librorum, *Apoc.* xx: 12. *& libri aperti ſunt, & alius liber apertus eſt, qui eſt Vitæ, &c.* & Prædeſtinationis æternæ; & Scripturæ Legalis, ac Evangelicæ; & Providentiæ; & Conſcientiæ propriæ. Ubi *Eleemoſynas*, & peccata *Omiſſionis*, ſpeciminis quidem loco memoravit Chriſtus, ſed omnia etiam occulta opera memoranda erunt; ne exceptis quidem peccatis fidelium, uti videtur ex *Eccl.* xii: 14. *quoniam omne opus adducet Deus in judicium, ſuper omne occultum, ſive bonum, ſive malum*; & *Matt.* xii: 36, 37. *dico autem vobis quod omne verbum otioſum, quod locuti fuerint homines, de eo reddent rationem in die judicii &c.* 4. *Sententiæ Dictio*, juxta operum qualitatem, & quantitatem, irrevocabilis, publica; 5. Ejuſdem tandem *Executio* prompta, [illegible] *Matt.* xxv: 45. *& ibunt hi in ſupplicium* [illegible]*um, at juſti in vitam æternam.*

XXIII. Judicii hujus *Tempus*, quoad ejus momentum, & durationem, nobis incertum eſt, veniens ſub nomine *Diei Domini*, ἀποκαλύψεως, παρουσίας, ἐπιφανείας ejus; ita tamen ut Signa remotius, & propius anteceſſura varia legamus. *Locus* adhuc erit *Aëris* regio terræ vicina. *Matt.* XXIV: 30. *& videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli.* I *Theſſ.* IV: 16, 17. *deinde nos viventes relicti ſimul cum illis rapiemur in nubibus in occurſum Domini in aëra &c.* At quis iſte ſit futurus *Terræ Tractus*, gratis conjicitur; dum *Vallis Joſaphat Joël* III: 2, 12. appellative à judicio ſic dicitur, nec de Univerſali, ſed Particulari judicio ibidem agitur.

XXIV. Sic conſummabitur tandem *Gloria electorum*; quæ variis quidem phraſibus nobis eſt depicta, ſed cujus magnitudinem dignè concipere, vel exprimere in hoc ſtatu non poſſumus, I *Cor.* II: 9. *quæ oculus non vidit, & auris non audivit, & in cor hominis non adſcenderunt, quæ paravit Deus diligentibus ipſum.* I *Joh.* III: 2. οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσόμεθα.

XXV. Conſiſtit generatim in *Fruitione Dei*, tanquam ſummi boni, *Gen.* XV: 1. *ego clypeus tuus, merces tua ampla valde.* *Rom.* VIII: 17. *ſi filii, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti.* I *Cor.* XV: 28. ἵνα ᾖ ὁ Θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι, *&c.* eaque ſpecialiſſima, immediata, perfecta, & æterna, I *Cor.* XIII: 10. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. 2 *Cor.* IV: 17, 18. τὸ γὰρ [illegible]αυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλίψεως ἡμῶν καθ' [illegible] εἰς ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζ[illegible]ῖν, μὴ σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ [illegible] βλεπόμενα, τὰ γὰρ

βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ δὲ μὴ βλεπόμενα αἰώνια.

XXVI. *Actus* hujus Fruitionis diſtinctius dici poſſunt. 1. *Cognitio Dei perfecta*, pro ratione finitæ noſtræ capacitatis, quæ per *Viſionem* maxime notatur, 1 *Cor.* XIII: 9, 10, 11, 12. *videmus enim nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum.* Cui cognitioni Sanctorum aliorum præcipuorum, & amicorum Notitiam putamus jungendam fore, ex *Matt.* XVII: 3. *ecce viſi illis ſunt Moſes, & Elias, &c.* 2. *Sanctitas* voluntatis *conſummata*, *Pſal.* XVII: 15. *ego in juſtitia videbo faciem tuam, ſatiabor in evigilando imagine tua.* *Eph.* V: 27. *ut ſiſtat ipſam ſibi glorioſam Eccleſiam non habentem maculam, aut rugam aut aliquid hujusmodi, ſed ut ſit ſancta, & immaculata.* 1 *Joh.* III: 2. *ſcimus quod quando manifeſtatus fuerit, ſimiles ei erimus, &c.* 3. *Gaudium plenum*, *Pſal.* XVI: 11. *ſatietas lætitiarum cum facie tua, amœnitates in dextra tua æternum.* *Matt.* XXV: 21. *ingredere in gaudium Domini tui.* 4. *Incorruptibilitas* denique, & *Gloria Corporis* ſuſcitati magna, *Phil.* III: 21. *ὃς μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ, &c.*

XXVII. Veriſimile videtur, *Gradus* fore varios in *futura Gloria*, propter loca, *Dan.* XII: 3. *& erudientes fulgebunt ſicut ſplendor expanſi, & juſtificantes multos ſicut ſtellæ in ſeculum & æternum.* 1 *C*[illegible]*o*, 41, 42. *& corpora cœleſtia, & corpor*[illegible]*eſtria, ſed alia quidem cœleſtium gloria, ali*[illegible] *terreſtrium, alia gloria ſolis*,

 &

& alia gloria lunæ, & alia gloria ſtellarum; ſtella enim à ſtella differt in gloria, ſic & reſurrectio mortuorum &c. & propter gradus pœnarum in gehenna, ac ſanctificationis, & paſſionum in hac vita. *Obj.* I. *Eandem gloriam omnibus tribui Matt.* XIII: 43. XX: 12. 2 *Tim.* IV: 8. Reſp. Idem in ſubſtantia eſſe bonum, idque in ſe vere magnum. *Obj.* II. *Æqualem eſſe electionem, & juſtificationem.* Reſp. Peti principium ſi boni deſtinati, & adjudicati æqualis gradus innuatur. *Obj.* III. *Infinitam, & plenam gloriam non admittere gradus.* Reſp. Prius nomen illi competere tantum objective, & poſterius accommodatum eſſe ad ſingulorum capacitatem, & ſaturata eorum deſideria.

XXVIII. Bono hoc fruentur pii æternum in *Cœlo Supremo*, *Joh.* XIV: 2, 3. *in domo Patris mei manſiones multæ &c. & ſi abiero, & paravero vobis locum, iterum venio, & aſſumam vos ad me ipſum, ut ubi ſum ego & vos ſitis.* 2 *Cor.* V: 1. *ædificium ex Deo habemus, domum non manu factam, æternam in cœlis.* 1 *Theſſ.* IV: 17. *& ſic ſemper cum Domino erimus, &c.* ubi conſortio grato Dei, Chriſti, & Angelorum, gaudebunt. De manſione his in terris perpetuâ, vel temporaria cum *Chiliaſtis* non eſt cogitandum; quæ aliter illuſtrandæ Divinæ gloriæ tum inſervient, 2 *Petr.* III: 13. *novos autem cœlos, & terram novam ſecundum ejus promiſſum exſpectamus in quibus juſtitia habitat, &c.*

XXIX. Hæc dum contin[illegible] gloria, *impii* æternum *cruciabuntur in in*[illegible], *Matth.* XXV: 41, 46. *abite à me maledicti* [illegible] *ignem æternum par-*

paratum diabolo, & angelis ejus &c. & ibunt hi in ſupplicium æternum. &c. non vero fruentur ipſi his terris, vel etiam earum deliciis prioribus. Ad quam *Epicureiſmo* pejorem hæreſin neutiquam licet torquere textum. *Rom.* VIII: 20, 21, 22. *vanitati enim creatura ſubjecta eſt, non volens, ſed propter ſubjicientem, &c.* ubi creatura à ſervitute peccati, & imminentis modo corruptionis dicitur liberanda.

XXX. Atque ſic *Finis Mundi* per ignem in exſecutione ultimi judicii aderit, 2 *Petr.* III: 7, 10, 11, 12. *at nunc cœli, & terra ipſius verbo repoſiti ſunt, igni ſervati in diem judicii, & perditionis impiorum hominum &c. veniet autem dies Domini ut fur in nocte, in quo cœli ſtridenter præteribunt, elementa autem æſtuantia ſolventur, & terra, & quæ in iis opera exurentur, &c.* Quem quoad ſubſtantiam *Interiturum* non putamus, verum *Mutandum* quoad qualitates; juxta phraſes *mutationis, liberationis, innovationis, reſtitutionis &c.* hic adhibitas, *Pſal.* CII: 26, 27. *ſicut veſtimentum mutabis eos, & mutabuntur. Rom.* VIII: 21. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ *&c.* 2 *Pet.* III: 13. *novos vero cœlos, & terram novam ſecundum ejus promiſſum exſpectamus in quibus juſtitia habitat. Act.* III: 21. ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, *&c.* ſicut & adhibendus *Ignis* nos illuc ducit. Contrarium tamen urgent *Lutherani* aliique, & *objiciunt* 1. *Loca multa docere Annihilationem Job.* XIV: 13. *Matt.* V: 18. *Apoc.* XX: 11. *&c.* Reſp. Illa de mundo cum his qualitatibus eſſe intelligenda.

da. 11. *Finem, & Uſum mundi inferioris nullum futurum amplius.* Reſp. Etiamſi multarum partium præſens finis ceſſet, ideo alium Deo pro ſapienti decreto ſuo conſtare. Sed hæc cuncta olim plenius ut cognoſcamus læti apud Dominum, allaborandum eſt, & glorificandum interim ejus nomen pro gratia conceſſa in Chriſto. Amen.

FINIS.

INDEX RERUM

Maxime notabilium, quæ hac Medulla exponuntur; ſecundum Capita, & Paragraphos.

Abnegatio ſui olim mandata. XI. 13.
Abramidæ omnes circumcidendi olim. XXIX. 11.
Abſurda contra Providentiam diluuntur. X. 23.
Accidentibus non annumeranda decreta divina. VI. 5.
Accomodatio Scripturæ V. Teſt. in citationibus N. T. II. 38.
Acquiſita Theologia. I. 13.
Actiones Dei variæ. VI. 1.
Activa Chriſti juſtitia pro nobis præſtita. XX. 17.
Actuale peccatum XV. 36. Non cadit in infantes 37. Ejus fons, & effectus 38. Non omne eſt æquale, nec ullum veniale 38. Diviſio varia. 39. &c.
Adami de Deo cognitio. I. 16.
Adam fuit homo primus. XIII: 7. Corporis ejus formatio 8. Non habuit giganteam magnitudinem 8. Cum eo Deus fœdus iniit XIV. 13. 14. Quos repræſentaverit in hoc fœdere. 16. Ejus peccatum XV. 9. 10. Salus 19.
Additamenta legis veteris Sociniana rejiciuntur. XI. 33.
Additamenta ad IV. Præc. Papiſtica. XII. 17.
Additamenta Sociniana ad præc. primum XII. 4. Secundum 8. Tertium. Quintum 20. Sextum 23. Septimum 26. Octavum 30. Nonum 32. Decimum 33.
Adiaphora quæ, & quouſque ſint XI. 36.
Adjudicatio vitæ æternæ actus Juſtificationis alter. XXIV. 9. 10.
Adoptio divina exponitur XXVIII. 7. &c.
Adoratio hoſtiæ miſſaticæ damnatur. XXXI. 24.
Adulterium interdictum XII. 24.
Adventus Regni Dei XXVI. 16.
Æra nativitatis Chriſti XIX. 15.
Æternitas Dei IV. 31. Excludit ſucceſſionem omnem 32. Ipſi ſoli competit. 33.
Æthiopum Chriſtianorum circumciſio improbatur XXIX. 17.
Affectus humani à Deo arcendi IV. 26.
Ἀγεννησία Patris V. 7.
Agni Dei Papiſtici rejiciuntur. XXIX. 36.
Ἄγραφον Dei verbum II. 3.
Allegoricus ſenſus. II. 38.
Amen confirmativum, & votivum XXVI. 21.
Amor Dei varius. IV. 41.
Amor Dei, & proximi æqualis mandatus. XII. 34.
Amplexus fidei practicus XXII. 20.
Anabaptiſmus improbatur. XXX. 24.
Analogia fidei, & contextus II. 45.
Ἀνδρόγυνος non fuit primus ho-

homo. XIII. 5.
Angeli non veniunt ſub nomine Spiritus Sancti v. 25.
Angeli increati epitheta varia. IX. 2.
Angelorum prædeſtinatio VII. 3. Nomina IX. 1. 2. Exiſtentia an naturaliter conſtet. 3. Quo ſenſu à Sadducæis negata 3. Eorum creatio, ejuſque tempus 4. Finitas multiplex 5. Spiritualis natura 6. Et incorporea plane 7. Sapientia eorum varia, & magna 8. Voluntas 9. Potentia 10. Dei imaginem habent. 11. Officium 12. Diviſio 13.
Angelorum bonorum confirmatio IX. 15. Officium 17. Cuſtodia ſpecialis, & interceſſio rejecta 17. Honor religioſus illicitus 18. Ordo 19. Domicilium 20.
Angelorum malorum nomina, & deſcriptio. IX. 21. &c.
Anima mundi exploditur. VIII. 16.
Anima infuſa Adamo XIII. 8. Eſt ea unica in ſingulis 11. Eſt incorporea 12. Nec etiam nuda cogitatio 12. Ejus potentia operandi ad extra; intellectus cum operationibus 13. Voluntas 13. Immediata creatio 14. Immortalitas 15. Unio cum corpore 16.
Animæ tranſlatio de corpore uno in aliud rejicitur. XIII. 17.
Animæ exiſtentia, & Actuoſitas poſt mortem, XXXIV. 6. Mox ipſæ glorificantur 7. Et in cœlum localiter tranſferuntur 11. Sicut impiorum illæ in gehennam. 12.
Annihilatio non conſtituit mortem æternam XVI. 11. 12.
Anti-Chriſtus Romanus Pontifex XXXII. 19. Papiſtarum de eo figmenta 20. Lapſus ejus major expectandus. 26.
Antiquatio fœderis operum XIV. 24.
Antiquitas Eccleſiæ noſtræ aſſeritur XXXII. 13.
Apertio librorum in judicio. XXXIV. 22.
Apocalypticarum Epiſtolarum ſenſus. XXXII. 31.
Apocryphi libri rejiciuntur II. 19, 20.
Apoſtaſia Papiſtarum. III. 16.
Apoſtaſia ſanctorum refutatur. XXVII. 6. 7.
Apoteleſmata. XIX. 23.
Apparitio trium virorum apud Abrahamum. V. 16.
Apparitiones Chriſti redivivi. XXI. 21.
Applicatio fidei fiducialis XXII. 22. Quo ſenſu fidei actus. 23.
Approbatio operis cur nulla ſecundo die legatur. VIII. 15.
Aqua luſtralis Papiſtarum improbatur. XXIX. 36.
Aqua cur, & qualis in baptiſmo adhibenda. XXX. 8.
Aquæ ſuperiores VIII. 25.
Aquarum ſegregatio à terra VIII. 26.
Ara quo reſpectu Chriſtus, & crux ejus XX. 19.
Arbitrii liberi vires refutantur XV. 26.
Arboris ſcientiæ boni, & mali interdictum XIV. 17. Fuit hæc ſacramentalis. 21.
Arboris vitæ expoſitio XIV. 2[illegible]

Arch[illegible]

INDEX RERUM.

Archetypa Theologia I. 7.
Argumentum Scripturæ II. 21. Æqualiter infallibile 5. 22. 25.
Articuli fundamentales religionis III. 9. Eorum veritas aſſerenda ante pondus 10. Eorum criteria 12. Præcipuæ claſſes 13. Numerus non figendus 14. Non augendus, aut minuendus nimium 15.
Aſcenſio Chriſti in cœlum XXI. 25. Ejus neceſſitas 26. Veritas 27. Natura 28. Circumſtantiæ temporis, & loci 29. Uſus 30.
Aſperſio in baptiſmo probatur. XXX. 9.
Aſſenſus fidei Theoreticus aſſeritur. XXII. 20.
Aſtrologia judiciaria damnatur VIII. 27.
Aſtutia ſerpentis XV. 13.
Athei quales dentur. I. 17.
Attributa Dei quid ſint IV. 17. Eorum diviſio 19. Filio competunt V. 21. Et Spiritui. 26.
Authenticus textus II. 8.
Authentia hiſtoriæ, & normæ II. 5.
Αὐτόθεος eſt Filius V. 10.
Autoritas Scripturæ unde pendeat II 6. 7.
Autoritas librorum V. T. ſub Novo aſſeritur II. 17. Omnium canonicorum æqualis eſt 18.
Autores Scripturæ non omnes cogniti. II. 12.
Autumnus initium temporis VIII. 21.
Azymus panis non neceſſarius in Cœna XXXI. 5.

B.

Baptiſmus Chriſti arguit Trinitatem V. 7. Uti & Baptiſmi noſtri inſtitutio 17.
Baptiſmi nomen XXX. 1. Varia ſignificatio 2. Inſtitutio 3. &c. Prima in Johanne 4. Altera in diſcipulis Chriſti 5. Tertia poſt reſurrectionem 6. Male negata à Socinianis 7. Ejus ſignum ſubſtantiale 8. Ritus 9. Semel an ter adhibendus 10. Formula 11. A quibus adminiſtrandus 12. 13. Ab hæreticis adminiſtratus an probari poſſit 14. An ab Intentione Miniſtri pendeat 15. Ad eum recipiendum qui admittendi 16. Etiam infantes fœderatorum 17. 18. Qui pro talibus habendi 19. Etiam ſuſcepit eum Chriſtus 20. Ejus locus 21. Tempus 22. Neceſſitas qualis 23. Irreiterabilitas 24. Character indelebilis rejicitur 25. Ceremoniæ plures 26. Res ſignata 27. Finis, & effectus 28. Non fluens ex opere operato 29. Duratio 30.
Baptiſmus Johannis divinus, & idem cum noſtro. XXX. 4.
Bella non omnia illicita Chriſtianis. XXXIII. 34.
Beneficia fœderis gratiæ. XXIII. 1.
Bona providentiæ ſubſunt X. 18.
Bona per ſe recte voventur XXVI. 38.
Bona quouſque pauperibus danda XXVI. 32.
Bona opera XXV. 15. Sanctificatis ſolis competunt 16. Eorum norma, principium, & finis 17. Neceſſitas. 19.

Boni Angeli mutabiles facti. ix. 14.
Bonitas Dei multiplex iv. 41.
Bonitas indita legi morali unde repetenda. xi. 28.
Boves non conſtituerunt Paſcha xxix. 20.

C.

Cabbaliſticus ſenſus Scripturæ rejicitur. ii. 38.
Cædes varia non interdicta xii. 21. Et verè interdicta. 22.
Cœlibatus male imponitur Clericis xxxiii. 15.
Caini nomen quorſum reſpiciat xv. 1
Calamitas Eccleſiæ xxxii. 17.
Calix non ſubtrahendus plebi xxxi. 7. 8.
Canonici libri, eorumque diviſio ii. 13. Eorumque diſcretio, & digeſtio 14. Nunquam plane deperditi fuerunt 15. Nec hodie ulli perierunt 16. Omnes eandem habent autoritatem 17. Non pertinent ad hos Apocryphi 19. 20.
Canonis laus Scripturæ vindicatur ii. 32.
Canones Eccleſiaſtici xxxiii. 23.
Capitalia ſupplicia recte decernit magiſtratus. xxxiii. 34.
Caput Eccleſiæ unus Chriſtus xxxiii. 3.
Carnium eſus licuit Adamo xiv. 8.
Carnium interdictum Papiſticum taxatur xxvi. 24.
Ceremonialis lex xi. 16. Ejus capita 17. Origo ſucceſſiva 18. Prima non repetenda à peccato vituli 19. Ejus ratio multiplex 20. Duratio 21.
Certi homines reprobati vii. 32.
Certitudo Electionis gemina vii. 27. 28. Nulla ſubjectiva Reprobationis. 56.
Certitudo Vocationis xxiii. 15. Juſtificationis xxiv. 20. 21.
Characteriſticæ proprietates perſonarum divinarum. v. 6. & ſeq.
Character indelebilis baptiſmi rejicitur xxx. 25.
Chariſmata Chriſto collata. xix. 22.
Charitas à fide debet diſtingui xxii. 21.
Χειροθεσίας ritus xxxiii. 16.
Chiliaſmus rejicitur xxxii. 28.
Chriſtianorum nomen xix. 5.
Chriſti prædeſtinatio vii. 15.
Chriſtus in fœdere operum non fuit comprehenſus. xiv. 16.
Chriſti nomen xix. 4. Plenitudo ſignificationis in Chriſto 5. xx. 2.
Chriſtus cur circumciſus xxix. 12. Cur Baptizatus xxx. 20.
Circumciſionis nomen, & definitio xxix. 7. Inſtitutio 8. Subjectum ſpeciale 9. Miniſtri, & inſtrumentum 10. Perſonæ recipientes 11. Cur inter eas Chriſtus 12. Tempus 13. Res ſignata 15. Finis 16. Duratio uſque ad N. Teſt 17.
Circumciſio Æthiopum improbatur xxix. 17.
Citatio varia V. Teſt. in Novo ii. 28.

Cla-

Clara perceptio in religione quouſque urgenda. III. 8.
Claſſes Angelorum Papiſticæ IX. 19.
Clavis ſcientiæ olim privativè ſibi competiit ſacerdotibus. XX. 38
Cœlum locus animarum beatarum XXXIV. 11. Glorioſorum etiam corporum. 26.
Cœlum tertium creatum eſt. VIII. 24.
Cœnæ Sacræ nomen XXXI. 1. Synonyma 2. Definitio. 3. Inſtitutio expoſita 4. Signum unum panis 5. Alterum vinum 6. Ritus adhibendi 9. Miniſtri 11. Participantes 12. Locus 13. Tempus 14. Neceſſitas 15. Repetitio 16. Ritus humani 17. Res ſignata 18. Unio ejus cum ſigno vera, & confiċta 19. &c, Signi adoratio indecens 24. Ejus finis, & effectus 25. Non eſt ſacrificium 26. 27. Ejus duratio. 28.
Cogitatio non eſt ipſa anima XIII. 12.
Cogitatio non [illegible] eſſentiam, & attributa Dei IV. 16. Neque naturam Angelorum. IX. 6.
Cognitio actus eſt religionis III. 6. Neceſſario ad fidem requiritur XXII. 16. 17. Et eſt ejus Actus 18. Quanta ſit neceſſaria. 19.
Comminatio legis XI. 11.
Communicatio idiomatum qualis tenenda, & rejicienda XIX. 21. 25. 26.
Communio bonorum rejicitur XII. 23.
Communio ſub una ſpecie damnatur XXXI. 7. 8.
Communio ſanctorum XXXII. 7.
Concluſiones Theologicæ, & Fidei I. 31.
Concluſio Orationis dominicæ. XXVI. 12. 21.
Conciliorum convocatio, præſidium, membra, autoritas, fallibilitas XXXIII. 26.
Concurſus Dei qualis. X. 10.
Concupiſcentiæ interdictum uſum eſt XI. 40. Ejus habitus, & motus etiam primi illiciti XII. 33.
Conditiones fœderis gratiæ quales, & quæ XXII. 1. 2.
Conditionata decreta rejiciuntur VI. 9.
Confirmatio prædicationis Chriſti varia XX. 10.
Confirmationis ſacramentum exploditur XXIX. 31.
Confuſio naturarum in ϑεανθρώπῳ non admittenda. XIX. 19.
Congruitas vocationis rejicitur XXIII. 9.
Conjugia abſque parentum conſenſu irrita ſunt XXXIII. 41.
Conjugii deſcriptio XXXIII. 38. &c. Eſt inſolubile extra adulterium 41. Ejus finis 42. Non eſt Sacramentum XXIX. 35.
Conſcientia quid. XIII. 13. Ejus fallibilitas. XV. 29.
Conſcientia tranquilla non neganda veteribus. XXIV. 7.
Conſecratio Symbolorum Sacramentalium quo modo fiat XXXI. 9.
Conſequentiarum in Theologia uſus probatur, & defen

fenditur. I. 29. 30.
Conſervatio divinæ providentiæ Actus. x. 9.
Conſervatio quid xxvII. I. Eſt opus Dei gratioſum 3. Erga Electos 4. Actus ejus duplex 5. Effectus certa fidelium perſeverantia. 6. 7.
Conſilia quo ſenſu Deo tribuantur vI. 2.
Conſilia Euangelica Papiſtarum rejiciuntur. xI. 34, 35.
Conſtitutio Mediatoris fœderalis xv[illegible]I. 17.
Conſubſtantiatio rejicitur xxxI. 19. 20.
Conſummatio non neganda veteribus xxIv. [illegible].
Continentiæ votum improbatur xI. 35.
Contingentia à Deo decreta ſunt vI. II. Eadem providentiæ divinæ ſubſunt. x. 16.
Contradictoria non poteſt Deus Iv. 22.
Contradictiones à Scriptura arcentur. II. 23.
Convenientia perſonarum divinarum v. 5.
Conventus Eccleſiaſtici, eorumque agenda. xxxII. 15.
Converſio Judæorum expectata xxxII. 23. Promovenda 25. Ejus connexa 26.
Cooperatio hominis in primo momento vocationis refutatur. xxIII. 9.
Corpora Angelis non ſunt propria Ix. 7.
Corpus hominis artificioſe factum xIII. 10.
Corpus idem recepit Chriſtus in reſurrectione xxI. 22.
Corporales neceſſitates etiam petendæ à Deo xxvI. 5.
Corruptio Scripturæ qualis admittenda II. 23.
Corruptio hominis eſt totalis xv. 26. ad hominem totum extenſa 27. &c.
Creationis nomen vIII. 2 Significatio varia 3. Veritas 4. Opus eſt ſolius Dei 6. & ſeq. Ejus natura 10. Facta eſt ex nihilo 13. Secunda ex nihilo ſecundum quid 14. ab æterno fieri non potuit. 19.
Creatio hominis xIII. 3.
Credere Deo, Deum, & in Deum, an differant. xxII. 15.
Credere Chriſtum pro ſe eſſe mortuum non incumbit abſolute omnibus xx. 24.
Criteria divinitatis Scripturæ II. 6.
Criteria articulorum fundamentalium III. 12.
Crucis ſuſceptio olim mandata x[illegible]3.
Crucis repertio fabuloſa xxI. 10.
Crucifixio Chriſti xxI. 9.
Crux Chriſti quo ſenſu ara xx. 19.
Crucis formatio frequens Papiſtica rejicitur. xxIx. 36.
Cultus Dei nomina xI. I. Decentia. 2. natura 4. 5. Objectum 6. Norma 7.
Κύριος. Iv. 3.

D.

Debita noſtra quo ſenſu ſint peccata xxvI. 19.
Decalogus an formula fœderis gratiæ xI. 26. 27. Ejus nomen, & inſcriptio xII. I. Per præcepta ſingula exponi-

tur

tur 2. & ſeq.
Decimum præceptum non eſt in duo diſpeſcendum xi. 40.
Idem exponitur rejecto Additamento Sociniano. xii. 33.
Decretorum nomina vi. 2. Natura Æternitas 6. Attributa reliqua 7. 8. 9. 10. Executio ad omnia 11. 12. Finis 17.
Defectio à Lege eſt peccatum xv. 4. 5.
Defectio generalis Eccleſiæ refutatur. xxxii. 22.
Defenſio regia Chriſti xx. 34.
Definitio perfecta Deo non competit iv. 11.
Definitio Dei Trinitatis mentionem exigit. iv. 12.
Delectus ciborum Papiſticus improbatur. xxvi. 24.
Deſcenſus Chriſti ad inferos variè exponitur xxi. 14. Localis rejicitur 15. Notat dolores infernales 15.
Deſertio malitioſa xxxiii. 41.
Deus ἀνώνυμος iv. 1. Nomina ejus varia 2. & ſeq.
Deus non eſt nomen officii iv. 2. Quibus tribuatur id 9.
Dei exiſtentia iv. 10. Natura ſpiritualis 13. 14. Imagines nullæ formandæ 15. Ejus Attributa 17. & ſeq.
Deitas filii aſſeritur v. 21. Et Spiritus 26.
Dei providentia x. 1.
Deus verus, & trinus colendus, iſque ſolus xi. 6.
Deus Iſraëlis quo ſenſu dicatur Jehovah. [illegible]i. 1. Se olim Patrem demonſtravit 20.
Deitas non poteſt dici paſſa xxi. 16.
Deus ſolus adorandus xxvi. 9.
Deorum nomen Magiſtratibus competit. xxxiii. 28.
Diaconorum functio xxxiii. 12.
Dianoëtica doctrina eſt Theologia i. 29.
Διαθήκης ſignificatio xvii. 2.
Diei primi opera viii. 24. Secundi 25. Tertii 26. Quarti 27. Quinti 28. Sexti 29.
Dies ſex creationi tributæ viii. 23.
Differentia perſonarum divinarum quintuplex v. 6.
Differentia Generationis, & Proceſſionis v. 12.
Dignitates Papiſtarum Eccleſiaſticæ xxxiii. 12.
Diluvium univerſale xvi. 7.
Directionis jus Eccleſiæ Miniſtris competit xxxiii. 23.
Diſciplinæ Eccleſiaſticæ jus xxxiii. 21. Ejus Exercitium, & Effectus verus, & falſus. 22.
Diſcretio, & digeſtio librorum Canonicorum. ii. 14.
Diſpenſationes divinæ de Decalogo an, & quæ xi. 28. 29.
Diſpenſationes Papiſticæ improbantur. xi. 30.
Diſtantia ſanguinis neceſſaria in Conjugio xxxiii. 40.
Diſtantia religionis quouſque conjugio obſtet. xxxiii. 40.
Diſtinctio Spiritus à Patre, & Filio. v. 24.
Divortium illicitum extra caſum adulterii, etiam olim xxxiii. 41. xii. 26.
Docendi poteſtas competit Eccleſiæ Miniſtris. xxxiii. 20.

INDEX RERUM.

Doctrina practica magis quam theoretica eſt Theologia I. 28. & Dianoëtica 29.
Doctrinæ puritas nota veræ Eccleſiæ XXXII. 10.
Dolor animæ Chriſti infernalis. XXI. 13.
Dominica Oratio XXVI. II. & ſeq. Non auxit legem veterem 11.
Dominium rerum diſtinctum XII. 27
Dominium hominis in creaturas XIV. 8. 9.
Dominium in ſervos Chriſtianis non illicitum XXIII. 30.
Dominium multiplex in Eccleſiam V. Teſt. rejicitur XX. 36. 37.
Δουλείας & λατρείας diſtinctio vana XI. I.
Dubitatio de Deo rejicitur I. 14.
Dubitatio de religione non eſt ſuadenda III. 7.
Duo ſunt ſacramenta N. Teſt. XXIX. 28.
Duodecennis Chriſti ſapientia XXI. 7.
Duratio mundi VIII. 20.
Duratio legis ceremonialis XI. 21. Moralis 38.
Duratio publici miniſterii Chriſti XXI. 8.

E.

Eccleſia non dat autoritatem Script. II. 6.
Eccleſia non eſt Judex controverſiarum infallibilis II. 41. 42.
Eccleſia V. Teſt. aliis præter Chriſtum Dominis non fuit ſubjecta. XX. 36. 37.
Eccleſiæ nomina XXXII. 2. Varia ſignificatio 3. Membra vera 4. Multitudo eſt 6. Triplici modo ab aliis diſtincta 7. Quomodo inviſibilis 8. Ejus Notæ veræ 9. 10. Falſæ 11. Notarum applicatio 12. Object. contra noſtram 13. Unio externa 15. Imperfectio, & fallibilitas 16. Calamitas multiplex 17. Hoſtes 18. Inter quos Anti-Chriſtus 19. Minus ſæpe conſpicua 21. Perſeverantia in mundo 22. Emerſio exſpectata 23. & Periodi Variæ. 29. & ſeq.
Eccleſia Romana pro verâ haberi nequit. XXXII. 12.
Eccleſiæ regimen varium XXXIII. I. Eccleſiaſticum aſſeritur 2. Non debet eſſe Monarchicum 3. Nec inſtitutum eſt tale 4. Miniſtri Veteris 9. & Novi Extraordinarii 10. Ordinarii II. & ſeq.
Eccleſiæ poteſtas aſſeritur XXXIII. 19. Non eſt dependens, & derivata a Magiſtratu. 24.
Electio nulla ex prævisâ hominis bonitate. VII. 10. 23.
Electionis nomen VII. 20. Ejus fons Dei gratia 22. Objectum particulare 23. Eſt pauciorum. 24. Ejus terminus 26. Certitudo gemina 27. 28.
Eleëmoſyna deſcribitur XXVI. 29. Eſt opus charitatis 30. Adverſus egenos quoſvis 31. Ex facultatibus noſtris honeſtis 32. Actus ejus datio 33. Finis decens, & indecens 34.
Elohîm plurale non arguit

Trinitatem. v. 14.
Enthuſiaſticus Spiritus qualis ii. 7. Exploditur 30. 31.
Epiſcopi iidem cum presbyteris xxxiii. 11.
Epiſcopatus Petri Romanus rejicitur. xxxiii. 7.
Epiſt. ad Hebræos à Paulo ſcripta ii. 12.
Epiſtolarum Apocalypticarum ſenſus xxxii. 31.
Ἐπίδοτος. xxvi. 18.
Errores varii librorum Apocryphorum. ii. 19.
Ἐθελοθρησκεία improbatur xi. 7.
Evæ nomen quorſum reſpiciat xiii. 6. Ejus creatio 9. Salus xv. 19.
Euangelica conſilia Papiſtarum improbantur xi. 34. 35.
Euangelii nomen xvii. 7. Revelatum peccatoribus 8. Non tamen omnibus 9. Inde à lapſu ii. 12. Oeconomia ejus varia 14. &c.
Euangeliſtæ xxxiii. 10.
Euangelium primum xv. 18.
Euangelium eſt objectum fidei xxii. 14.
Eulogiæ improbantur xxix. 36.
Eutychianiſmus rejicitur xix. 19.
Exaltatio Chriſti xxi. 17. Gradus primus 19. Secundus 25. Tertius 31. Quartus 38.
Excidium animæ ex populo quid fuerit. xxix. 14.
Exinantio Chriſti xxi. 5. Gradus primus 6. Secundus 7. Tertius 9. Quartus 11. Quintus 12. Sextus 13.
Exiſtentia Dei iv. 10.
Exordium Dominicæ orationis xxvi. 13.
Exorciſmus improbatur xxx. 26.
Expanſi uſus viii. 25.
Expromiſſor fuit Chriſtus olim xxiv. 7.
Externa vocatio ſufficiens ad ſalutem xxiii. 8.
Ezra libros deperditos ſcripturæ non reſtituit ii. 15.

F.

Fabrilis ars à Chriſto tractata xxi. 7.
Facere ſæpe notat creare viii. 2.
Facultates noſtræ quouſque pauperibus cedi debeant xxvi. 32.
Fallibilitas conſcientiæ xv. 29.
Fallibilitas Eccleſiæ xxxii. 16.
Falſum fidei divinæ nullum ſubeſt xxii. 14.
Fatum Stoicum quale x. 5.
Felicitas Eccleſiæ expectata xxxii. 26. Non nimium augenda 27.
Feſta Papiſtica rejiciuntur xii. 17. Paſchatis, Pentecoſtes, Nativitatis &c. quo loco habenda 17.
Fidei nomen xxii. 4. Quadruplex eſt 5. Miraculorum activa, & paſſiva 6. Hiſtorica 7. Temporaria 8. Salvifica 9. Eſt mentis habitus 10. Electis omnibus, & ſolis competit 11. Non tamen infantibus Actualis, aut Habitualis; ſed Objectiva, & Seminalis 12. Auctor ejus 13. Objectum generale, & ſpeciale 14. Actus triplex 16. & ſeq. Notitia reflexa 24. Ejus inamiſſibilitas 25. Et fructus varii 26.
Fides nos juſtificat ut inſtrumen-

mentum xxiv. 17.
Fides non neganda Chriſto xix. 22.
Filii generatio exponitur, & vindicatur v. 8. 9. Αὐτοθεότης 10. Deitas aſſeritur 21.
Filius Dei cur incarnatus præ aliis Perſonis xix. 7.
Finis Theologiæ totius i. 36. Scripturæ. ii. 50.
Finis creationis ſupremus, & ſubordinatus viii. 17.
Finis mundi totius xxxiv. 30.
Finitas mundi viii. 34.
Fœderatorum infantes qui habendi xxx. 19.
Fœderis Nomen xvii. 2.
Fœdus operum probatur cum Adamo initum xiv. 13. 14. Partes ejus contrahentes 16. Stipulatio 17. 18. Promiſſa 19. Sacramenta 22. Acceptatio 23. Antiquatio 24.
Fœdus gratiæ xvii. 3. Officia, ſeu Conditiones xxii. 1. 2. Partes contrahentes xvii. 5. Non eſt univerſale 9. 10. Pertinet ad Patres quoque 11. 12. Oeconomia triplex 14. 15. Vel potius duplex 16. Vetus unde incipiat 17. Novum item 18.
Fœdus inter Patrem, & Filium xviii. 17. 18.
Fœnus quod illicitum xii. 29.
Forenſis lex xi. 15.
Formæ regiminis politici variæ xxxiii. 29.
Formula baptiſmi xxx. 11.
Formula Fœderis gratiæ an Decalogus xi. 26. 27.
Formulæ orandi xxvi. 8.
Fractio panis neceſſaria xxxi. 10.
Fundamentales articuli iii. 9. Numerus non figendus 14. Nec minuendus nimium 15. Fides qualis exigatur 16.
Futura libera, & contingentia novit Deus iv. 30.

G.

Galilæi nomen [illegible] 6.
Genealogia Chriſti duplex apud Matthæum, & Lucam. xviii. 11.
Generatione naturali propagatur peccatum. xv. 33.
Generatio Filii exponitur, & vindicatur v. 8. 9. Ejus differentia à proceſſione 12.
Gentium major acceſſus ad Eccleſiam exſpectatur xxxii. 26.
Geſtus orationis xxvi. 7.
Gloria, & Glorificationis nomen xxxiv. 2. Eſt bonum ſummum Electorum 4 Momentum ejus primum eſt in morte 5. 6. 7. Alterum in noviſſimo die 13. Maxima eſt, & incomprehenſibilis 24. Conſiſtit in Dei fruitione 25. Cujus actus recenſentur 26. Gradus an ſint futuri varii 27. Locus erit Cœlum. 28.
Γνωστὸν τοῦ Θεοῦ i. 18.
Gradus gloriæ an futuri xxxiv. 27.
Gradus oblationis Chriſti xx. 20.
Gradus Exinanitionis Chriſti primus xxi. 6. Secundus 7. Tertius 9. Quartus 11. Quintus 12. Sextus 13.
Gradus Exaltationis primus xxi. 19. Secundus 25. Tertius 31. Quartus 38.

Græcus textus N. T. authenticus II. 8.
Græcæ LXX viralis verſionis pretium. II. 11.
Gratia Dei varia IV, 42.
Gratia, & gloria in Electione deſtinata VII. 26.
Gratiæ fœdus XVII. 3. & ſeq. Partes contrahentes 5. Non eſt univerſale 9. 10. Pertinet ad Patres quoque 11. 12. Oeconomia Triplex 14. 15. Potius duplex 16. Unde incipiat Vetus 17. Unde Novum item 18.
Gravitas primi peccati XV. 16.
Gubernatio Dei in res omnes X. 11.
Gubernatio Regia Chriſti XX. 34.
Gunæcobaptiſmus improbatur XXX. 12.

H.

Habitus qualis ſit Theologia I. 24.
Hæreſes XXXII. 17.
Hæreticorum baptiſmus an probari poſſit XXX. 14.
Hebræa Dei nomina IV. 5. 6.
Hebræus Textus authenticus. II. 8. 9.
Hircus Azazel Typus Chriſti XXI. 20.
Hiſtorica fides XXII. 7.
Hœdi ab ovibus ſegregandi XXXIV. 22.
Homicidium licitum XII. 21. Et illicitum. 22.
Homines in luna nulli VIII. 29.
Hominis Nomen, & homonymia XIII. 1. Natura 2. Creatio. 3. & ſeq.
Homo recte finis creaturarum aliarum dicitur VIII. 17.
Honor divinus Filio competit V. 21. Et Spiritui 26.
Honor religioſus angelorum improbatur IX. 18.
Honor divinus Mediatori competit XIX. 27.
Hoſtes Eccleſiæ XXXII. 18. 19.
Hoſtes Gog, & Magog quinam XXXII. 20.
Hoſtiæ Miſſaticæ adoratio impia XXXI. 24.
Humanitas vera Jeſu XIX. 8. Integra 9. Ex ſubſtantia Mariæ orta 11. Formatio ſucceſſiva ejus XIX. 13.

I.

Idea Dei, & argumentum ex eâ pro Deitate examinatur I. 15.
Idiomata Naturarum, eorumque communicatio vera in θεανθρώπῳ XIX. 24. Falſa Lutheranorum 25. 26.
Idololatria Papiſtarum rejicitur XI. 6.
Jehovæ nomen exponitur IV. 6. 7.
Jejunium multiplex XXVI. 23. Non conſiſtit in delectu ciborum 24. Adhuc ſub N.T. decet 25. Tempus ejus 26. Finis bonus, & malus 27.
Jephtæ votum exponitur XXVI. 39.
Jeſu nomen XIX. 2. Eius plenitudo in Chriſto 3. Non eſt ſpeciatim honorandum 3. Deitas 7. V. 21. Humanitas vera 8.
Ignis baptiſmus XXX. 2.
Illuminatio Spiritus ad Scripturæ intellectum neceſſaria II. 24.
Imago Dei etiam angelis competit IX. 11. XIV. 11.

Imaginum cultus illicitus XII. 5. 6.
Imaginis Dei nomen XIV. 3. Ejus natura, & partes 4. 5. 6. 6. Præcipua pars rectitudo 6. Quibus tribuenda 11. Quo ſenſu naturalis. 12.
Imitatio Chriſti olim mandata XI. 33.
Immenſitas Dei IV. 27. 30.
Immerſio baptiſmalis XXX. 9.
Immortalitas animæ XIII. 15. Adami. XIV. 10.
Immortalitas Chriſti ſuſcitati XXI. 22.
Immutabilitas Dei IV. 26.
Immutabilitas decretorum VI. 10. Prædeſtinationis VII. 13. 14.
Immutabilitas divinæ legis moralis XI. 30.
Impeccabilitas Chriſti XIX. 10.
Imperfectio hominis XI. 37.
Imperfectiones Chriſto quales tribuendæ. XIX. 10.
Impiorum erit etiam reſurrectio XXXIV. 15.
Impotentia hominis lapſi XV. 26. 27. 28. 29.
Impuritas carnalis omnis interdicta XII. 25.
Imputatio peccati primi XV. 31. 32.
Inamiſſibilitas fidei XXII. 25.
Incarnatio eſt gradus exinanitionis Chriſti XXI. 6.
Incommunicabilis eſt creandi virtus VIII. 8.
Incommunicabilitas nominis Jehovæ aſſeritur IV. 7.
Incredulitas terminus conſequens reprobationis VII. 35.
Independentia Dei IV. 20. 21.
Independentia decretorum Dei VI. 9. Prædeſtinationis VII. 10. 11. 12.
Inductio Dei in tentationem XXVI. 20.
Infallibilitas æqualis Scripturæ II. 2[illegible].
Infantes infidelium reprobatis recte accenſentur VII. 33.
Infantes a peccato a[illegible]li eximuntur XV. 37.
Infantes fide deſtituuntur Actuali, & Habituali; non Objectiva, & Seminali XXII. 12.
Infantium baptiſmus adſtruitur XXX. 17. 18. Et quorum 19.
Infernus ſedes animarum impiorum in morte XXXIV. 12. Et ultimo die. 29.
Infidelitas Adami XV. 15.
Infinitas Dei IV. 18. 27.
Initium temporis unde cœperit VIII. 21.
Innata Theologia I. 12.
Innocentem creaturam nequit Deus punire IV. 46.
Inſcriptio Decalogi X[illegible].
Inſpiratio Scripturæ, II. 5.
Inſtitutio baptiſ[illegible] male negata [illegible]anis XXX. 7.
Inſtitutionis Cœnæ facta, & dicta XXXI. 4.
Inſufficientia Theologiæ naturalis ad ſalutem. I. 19. 20.
Integritas humanitatis Chriſti XIX. 9.
Intellectus Dei IV. 16.
Intellectus animæ cum operationibus XIII. 13. Non eximitur ab errore XV. 27. 28.
Intentio baptizantis an neceſſaria XXX. 15.
Interceſſio Angelorum rejicitur IX. 17.
Interceſſio Chriſti XX. 29.

Chri-

Chriſto ſoli linquenda 30.
Interitus librorum ſcripturæ fruſtra aſſeritur II. 16.
Interitus mundi qualis futurus XXXIV. 30.
Interpretatio totius ſcripturæ neceſſaria II. 44. ejus media 45. & regulæ variæ 48. 49.
Invidia an lapſi angeli IX. 25.
Inviſibilitas Eccleſiæ qualis XXXII. 8. Quæ aliquando obtineat 21.
Johannis baptiſmus divinitus inſtitutus, & cum noſtro idem XXX. 4.
Iræ Dei non ſubjiciendi veteres XXIV. 7.
Irremiſſibilitas peccati in Spiritum Sanctum XV. 44.
Irreparabilitas Angelorum IX. 27.
Irreſiſtibilitas gratiæ vocantis XXIII. II. 12.
Judæorum converſio futura XXXII. 23. Reditus in Canaan fingitur 24. Converſionis promovendæ media 25. Ejus connexa 26.
Judicium diſcretionis aſſeritur II. 39. Quatenus competat Eccleſiæ II. 39. Non infallibile, & ſupremum II. 41. 42. Quod eſt ſolius Spiritus in Scriptura loquentis 43.
Judicium pertinet ad intellectum XIII. 13.
Judicium a Chriſto habendum XXI. 38.
Judicium ultimum certo habendum XXXIV. 19. A Chriſto cum piis 20. In angelos malos, & homines omnes 21. Ejus actus quinque 22. Tempus, & duratio 23. Locus 23.
Juris Naturalis ſecundarii eſſe ſanguinis diſtantiam ad matrimonium XXXIII. 40.
Juramentum per creaturas interdictum XII. II. Non omne ſub N. T. illicitum 12.
Jus Dei ſummum in omnia IV. 48.
Jus Naturale, & Gentium unde XI. 24.
Juſſu voluntatis potentiſſimo abſolvitur creatio VIII. 10.
Jus vocationis miniſtrorum cui competat. XXXIII. 14.
Juſtificationis diſtinctio a ſanctificatione XXIV. 1. Nominis expoſitio, & ſenſus varius 2. 3. Eſt Dei opus gratioſum 5. Adverſus electos omnes 6.
Juſtificatio eſt beneficium hujus temporis XXIV. 16.
Juſtificationis veterum diſcrimen a noſtra, verum, & confictum XXIV. 7.
Juſtificationis objectum XXIV. 8. Actus duo 9. 10. Cauſa materialis 11. Inſinuatio 19. Certitudo ſubjectiva 20. Immutabilitas 21.
Juſtitia Dei triplex IV. 45. Divina, & Dominica exexponitur 45. Judiciaria duplex, remunerativa 46. Et vindicativa 47. Ita Deo Naturalis ut peccatum impunitum dimittere nequeat 47.
Juſtitia Chriſti activa fit noſtra XX. 17.
Juſtitia Dei eſſentiali inhærente non juſtificamur XXIV. 18.
Juſtitia Chriſti nobis imputa-

tatur XXIV. 12. 13.

L.

Labilis, & lapſus homo quomodo prædeſtinatus VII. 17. 18.
Laicorum baptiſmus improbatur XXX. 12.
Lapſus Anti-Chriſti major expectandus XXXII. 26.
Latina vulgata verſio non eſt authentica. II: 10.
Λατρείας, & δουλείας diſtinctio vana XI. 1.
Lectio communis Scripturæ II. 35. 36.
Leges conſcientiam obligantes, quarumque obſervatio Dei cultum conſtituat ferendi poteſtas Eccleſiæ rejicitur XXXIII. 18.
Legis etymon, & homonymia XI. 8. Ejus notificatio 10. Comminatio 11. Promiſſio 12. Diviſio, Poſitiva, Naturalis 13. Forenſis 15. Ceremonialis. 16. & ſeq. Moralis 22. & ſeq.
Legiſlationis ſolennis autor, miniſtri, modus, tempus, locus, finis. XI. 25.
Legis præſtatio plena impoſſibilis XI. 37.
Legis moralis bonitas unde repetenda XI. 28. Duratio 38. Diviſio 39. Ea ſub N. T. non aucta 33. Hujus præcepta unde fluant 39.
Leviores res Scripturæ inſpiratæ quoque II. 5.
Lex Fœderis operum duplex XIV. 17.
Libera à Deo decreta ſunt VI. 11. Et ejus Providentiæ ſubſunt X. 17.
Liberatio a malo XXVI. 20.
Liberationis beneficium exponitur XXVIII. 17. &c.
Liberi arbitrii vires refutantur XV. 26.
Libertas hominis XIII. 12.
Libertas Chriſtiana declaratur XXVIII.. 22.
Libertas decretorum divinorum VI. 7. Prædeſtinationis VII. 8. Creationis VIII. 12.
Libri Scripturæ nulli interierunt II. 16. V. T. adhuc ſunt canonici 17.
Libri in judicio aperiendi. XXXIV. 22.
Limbus Patrum rejicitur XXXIV. 8.
Litium deciſio competit magiſtratui XXXIII. 33.
Localis Chriſti deſcenſus ad inferos rejicitur. XXI. 15.
Locus nativitatis Meſſiæ XVIII. 9.
Locus orationis XXVI. 9.
Locutiones Dei plurales Perſonarum Pluralitatem arguunt V. 15.
Λόγια, & λόγος Θεοῦ I. 3. 4.
Lucernæ in templis improbantur XXIX. 36.
Luminaria magna, & parva VIII. 27. Eorum uſus, & abuſus. 27.
Lunares homines rejiciuntur. VIII. 29.

M.

Macula peccati XV. 8.
Magiſtratus munus à Deo eſt, & licite geritur a Chriſtianis XXXIII. 30. & ſeq. Subſunt ei etiam Clerici 31. Ejus poteſtas in Sacra 32. In civilia 33. 34.
Mala a Deo decreta VI. 13.
Mala Providentiæ ſubſunt X. 19.

19. Et quomodo 20. 21.
Maledictioni non ſubjiciendi veteres fideles xxiv. 7.
Malitia ab actione diſtinguenda x. 21.
Malitioſa deſertio an cauſa divortii xxxiii. 41.
Malorum Angelorum nomina ix. 21. Creatio prima 22. Peccatum primum quale 23. 25. Ejus tempus 24. Pœna præſens, & futura 26. Irreparabilitas 27. Numerus 29. Ordo 30.
Malorum autor non eſt Deus x. 20.
Mandato Dei exarata Scriptura. ii. 4.
Maria a peccato originali non eximitur. xv. 30.
Matrimonium non eſt Sacramentum. xxix. 35.
Matrimonii deſcriptio xxxiii. 38.
Maxima divinæ providentiæ ſubſunt x. 13.
Media ſcientia Dei nulla datur iv. 38. 39.
Media interpretationis Scripturæ ii. 45.
Mediatoris munus honos eſt, & onus xx. 1. Triplex eſt 2. Non confundendum 3. Concurrit in ſolo Chriſto 4. Singula exponuntur 6. & ſeq.
Mediator religioſe honorandus qua talis. xix. 27.
Mediatoris nomen xviii. 2. Neceſſitas 3. Qualitas 4. Eſt Jeſus. 7. 8. Solus 14. Secundum utramque naturam 15. Electorum is 16. Conſtitutio æterna. 17.
Mediatio Chriſti ad angelos non ſpectat. ix. 16.
Melchizedecus quis fuerit, & non fuerit xx. 14. Ejus functio, & panis prolatio 15. Ordo 16.
Membra vera Eccleſiæ xxxii. 4. Per electionem, vocationem, & glorificationem conſtituuntur 7.
Mendacium illicitum xii. 31.
Merces miniſtrorum decens xxxiii. 27.
Meritoria opera refutantur xxiv. 14. 15.
Meſſias eſt Jeſus xviii. 7. & ſeq.
Meſſiæ tempus xviii. 8. Locus 9. Genus, & mater 10. 11. Antecedentia nativitatis, geſta, & conſequentia 12.
Metempſychoſis rejicitur xiii. 17.
Metus mortis malè tribuitur veteribus. xxiv. 7.
Millenariorum error rejicitur xxxii. 28.
Minima ſubſunt Divinæ providentiæ x. 14.
Miniſterium Angelorum ix. 12.
Miniſterium Eccleſiæ circa Scripturam ii. 6. 7.
Miniſterii exercitium fidele xxxiii. 27.
Miniſtri pietas an neceſſaria ad Baptiſmum xxx. 14. Et intentio 15.
Miniſtri Eccleſ. Vet. xxxiii. 9. & Novi extraordinarii 10.
Miniſtrorum vocatio neceſſaria xxxiii. 13. Varia eſt 14. Requiſita 15. Cœlibatus male introductus 15.

Conſecratio 16. Poteſtas temporalis rejicitur 17. Et legiſlatoria quænam 18. Non neganda tamen omnis eſt 19. 23. Quæ, & qualis ſit 20. & ſeq. Non eſt dependens à magiſtratu 24.
Miracula Chriſti xx. 10. 11. Quouſque neceſſaria 11.
Miraculorum fides activa, & paſſiva xxii. 6.
Miraculorum natura, & veritas x. 12.
Miſeria hominis gemina xv. 1.
Miſericordia Dei iv. 43.
Miſſæ nomen xxxi. 2.
Miſſæ privatæ rejiciuntur xxxi. 9.
Miſſatici ritus xxxi. 17.
Miſſæ ſacrificium rejicitur xx. 28.
Mixtura religionum damnatur iii. 20.
Modi varii revelationis divinæ i. 33.
Momentis ſex an conditus mundus viii. 23.
Monarchicum regimen Eccleſiæ indecens xxxiii. 3. Nec inſtitutum 4.
Monogamia aſſeritur xxxiii. 39.
Moralis lex xi. 22. Origo prima 23. Inſcriptio naturalis 24. Latio ſolennis 25. Natura, & bonitas. 28. Immutabilitas 30. Spiritualis abundantia 31. Perfectio 32. & ſeq. Ejus præcepta unde fluant 39.
Moralitas iv. præcepti xii. 15. Quouſque extendatur 16.
Mors pœna peccati xiv. 10. xvi. 8.
Mors Chriſti xxi. 11.
Mors æterna non eſt annihilatio xvi. 11.
Mortis comminatio xi. 11.
Mortuorum reſurrectio xxxiv. 13. & ſeq.
Moſes Auctor Pentateuchi ii. 12.
Moſes mediator xviii. 2.
Μοσχοποΐία non eſt cauſa datæ legis ceremonialis xi. 19.
Motus Angelorum ix. 12.
Mulier eodem die creata cum viro xiii. 4. Sed tamen poſt virum 5.
Mulieri imago Dei competit xiv. 11.
Mulieris pœna xv. 17.
Mulieres pro circumciſis habitæ in viris xxix. 11.
Mundus ab æterno produci non potuit viii. 19. Ejus duratio 20.
Mundi nomen viii. 31. Primus hic eſt, & ultimus 32. Unus tantum 33. Finitus 34. Plures a Deo fieri poſſunt 35. Anima ejus rejicitur 36.
Mundi finis, & interitus qualis xxxiv. 30.
Mundus pro quo paſſus Chriſtus xx. 24.
Mutabilitas prima bonorum angelorum ix. 14.

N.

Nativitas Chriſti ex Spiritu xix. 14. Tempus incertum 15.
Nativitatis Chriſti finis xix. 16.
Natura Dei iv. 13. Eaque ſpiritualis 14.
Natura non docet Trinitatem v. 28.

Na-

Naturales res non traduntur erroneè in Scriptura II. 22.
Naturalia ſunt duplici modo præcepta decalogi XI. 28.
Naturalis Theologia inſita I. 12. Et acquiſita 13. Utraque defenditur 17. Ejus capi[illegible] & defectus 18. Inſufficientia ad ſalutem 19. 20. Non pugnat cum revelata in abſtracto, ſed illi ſeſe ſubmittere debet 21. Ejus finis 22.
Naturalis lex XI. 24.
Naturalis imago Dei in Adamo fuit XIV. 12.
Naturarum unio in Chriſto XIX. 17. Confuſio vitanda 19.
Nazareni nomen XIX. 6.
Neceſſaria Divinæ Providentia ſubſunt X. 15.
Neceſſitas Scripturæ II. 4.
Neceſſitas Doctrinæ de Trinitate V. 29. Doctrinæ de Prædeſtinatione VII. 37.
Neceſſitas baptiſmi non eſt abſoluta XXX. 25. Cœnæ item XXXI. 13. 15.
Neſtorianiſmus rejicitur XIX. 18.
Nexus [illegible]tum a Deo decreti VI. 15.
Nihilum duplex ex quo facta creatio VIII. 13. 14.
Noachica præcepta XI. 24.
Nomen quale Deo non competat IV. 1. Varia recenſentur 3. & ſeq. Eorum communicatio IV. 9.
Nomen Jehôvæ exponitur IV. 6. 7.
Nomina divina Filio tribuuntur V. 21. Et Spiritui 26.
Nominis. Dei abuſus interdictus XII. 9. 10.
Nominis divini ſanctificatio XXVI. 15.
Noni præcepti expoſitio XII. 31. Additamenta Sociniana ad id exploduntur 32.
Norma ſenſus Scripturæ ſpuria II. 46. 47.
Norma Divini cultus XI. 7.
Notæ Revelationis divinæ I. 33.
Notæ Religionis veræ III. 18, 19.
Notæ Eccleſiæ veræ XXXII. 9. 10.
Notificatio legis XI. 10.
Notitia propriæ fidei aſſeritur XXII. 24.
Nova mandata Chriſti rejiciuntur XI. 33.
Novi Fœderis initium, & progreſſus XVII. 18.
Nox anteceſſit diem VIII. 22.
Numerus fundamentalium non figendus III. 14. Non minuendus nimium cum Socinianis III. 15.

O.

Obedientia qualis in Fœdere operum exigatur XIV. 18.
Obedientia Chriſti pro nobis XX. 17.
Obedientia magiſtratui præſtanda XXXIII. 35.
Obedientiæ cæcæ vota damnantur XI. 35.
Objectum Theologiæ I. 34.
Objectum prædeſtinationis quale VII. 17. 18.
Oblatæ, ſeu Hoſtiæ Papiſticæ rejiciuntur XXXI. 5.
Oblatio Chriſti in terris non neganda XX. 18. Diſcrimen ejus, & ratio omnis 19. Ejus gradus 20. Fuit verè expiatoria 21. 22. Pro ſolis Ele-

Electis 23. 24. Et omnibus illis 25. Eſt æquivalens 27.
Oblationis nomen cur Cœnæ datum xxxi. 2.
Obſervatio plena legis jam impoſſibilis xi. 37.
Octavi præcepti expoſitio xii. 27. Additamenta Sociniana refutantur 30.
Octavo die cur facta circumciſio xxix. 13.
Oeconomia Fœderis gratiæ varia xvii. 14.
Oeconomicum regimen Eccleſiæ xxxiii. 36. & ſeq. Ejus poteſtas 43.
Officia Fœderis gratiæ quæ, & qualia xxii. 1. 3.
Officia communicantium xxxi. 12.
Officia convertendis Judæis à nobis præſtanda xxxii. 25.
Officium Angelorum in genere ix. 12.
Officium Bonorum in ſpecie ix. 17.
Omnes pro quibus paſſus Chriſtus quinam ſint xx. 24.
Omnipotentia humanæ naturæ rejicitur. xix. 25.
Omnipræſentia Dei iv. 27. 28.
Omniſcientia Dei iv. 36.
Ὁμουσία perſonarum v. 5.
Opera primi diei viii. 24. Secundi 25. Tertii 26. Quarti 27. Quinti 28. Sexti 29.
Opera Divina Naturæ viii. 1.
Opera Divina Filio competunt v. 21. Et Spiritui 26.
Opera meritoria refutantur xxiv. 14. 15.
Opera bona xxv. 15. Sunt ſanctificatorum 16. Norma, principium, & finis 17. Neceſſitas 19.
Opera mala piorum etiam producenda in judicio xxxiv. 22.
Operum Fœdus cum Adamo initum xiv. 13. 14. Ejus partes contrahentes 16. Stipulatio 17. 18. Promiſſio 19. Sacramenta 21. 22. Acceptatio 23. Antiquatio 24.
Opus operatum in Baptiſmo rejicitur xxx. 29.
Oratio Dominica formula, & exemplar xxvi. 11. Ejus partes tres 12. Exordium 13. Petitiones ſex 15. & ſeq. Concluſio Doxologica 21.
Orationis præſtantiæ commendatio xxvi. 1. Nomina, & definitio 2. Objectum Deus ſolus 3. Natura 4. Pro quibus concipienda 5. Et ob quæ 5. Modus 6. Geſtus 7. Verba, & formulæ 8. Locus 9. Tempus 10.
Ordinatio Miniſtrorum xxxiii. 16.
Ordines Papales. xxxiii. 12.
Ordinis ſacramentum Pont. exploditur xxix. 34.
Ordo munerum Chriſti xx. 5.
Ordo Angelorum incertus ix. 19. Etiam malorum 30.
Ordo Creationis optimus viii. 16.
Ordo decretorum varius vi. 14.
Originale peccatum xv. 20. Veritas 21. Natura 23. Ad omnes extenditur 30. Ejus propagatio 33. Pœna 34. Duratio 35.
Origo humanitatis Chriſti xviii. 11. 15.

Oſcu-

INDEX RERUM.

Oſcula Chriſtiana xxix. 36.

P.

Pædobaptiſmus adſtruitur, & defenditur xxx. 17. 18.
Panis prolatio à Melchizedeco facta xx. 15.
Panis quis intelligatur in Oratione Dominica xxvi. 18.
Panis qualis adhibendus in Cœna xxxi. 5. Fractio neceſſaria 10.
Papiſmus pro Eccleſia vera haberi nequit. xxxii. 12.
Paradiſi expoſitio xiv. 2. Sacramentum fuit. 21.
Parentum honor xii. 18. 19.
Parentum conſenſus ad conjugium neceſſarius xxxiii. 41.
Πάρεσις quid notet xxiv. 7.
Partes contrahentes Fœderis operum xiv. 16.
Paſcha à Chriſto, & Judæis diverſo tempore habitum xxix. 24.
Paſchatis nomen, & definitio xxix. 18. Inſtitutio 19. Signum ſubſtantiale 20. Ritus 21. Miniſtri 22. Locus 23. Tempus 24. Fuit ſacrificium 25. Res ſignata 26. Finis, & duratio 27.
Paſſio Chriſti ultima, ejuſque gravitas, neceſſitas, lubentia xxi. 9.
Paſſio Chriſti ſpiritualis xxi. 13.
Paſſiones Chriſti omnes ſatisfactoriæ xx. 20.
Paſtores, & Doctores xxxiii. 11.
Pater quis, & quo ſenſu vocetur in oratione Dominica xxvi. 13. 14.
Patientia Dei iv. 44.
Patris ἀγεννησία v. 7.
Patrum expoſitio non eſt norma veri ſenſus ii. 46. 47.
Patrum Limbus rejicitur xxxiv. 8.
Pauciores Electi vii. 24.
Pauli regeniti lucta xxv. 11.
Paulus Autor Epiſtolæ ad Hebræos ii. 12.
Paupertatis votum damnatur xi. 35.
Peccati nomen xv. 2. Natura 4. 5. Cauſæ 6. 7. Reatus 8. Macula 8. Diviſio. Primum Adami 9. 10. Ejus cauſa 11.
Peccatum originale xv. 20. Ejus propagatio 33. Actuale 36. In Spiritum Sanctum 40.
Peccatum impunitum nequit dimittere Deus iv. 47.
Peccatum non eſt cauſa reprobationis vii. 8.
Pedum lotio xxix. 25. Non eſt Sacramentum 29.
Per notat etiam cauſam principalem viii. 9.
Perceptio clara, & diſtincta in religione non nimis urgenda iii. 8.
Perfectio Dei ſumma iv. 18.
Perfectio Scripturæ ii. 27.
Perfectio Legis xi. 32.
Perfectio qualis piis hic competat xxv. 12.
Periodi ſex V. T. & ſeptem N. T. recenſentur xxxii. 29. Et rejiciuntur 30. 31.
Perjuria illicita xii. 10.
Perſecutio xxxii. 17.
Perſeverantia vocatorum certa xxvii. 6. 7.
Perſona una in Chriſto xix. 18.
Perſonæ Nomen, & definitio v. 2.

v. 2. Non rejiciendum illud 4.
Perſonalitas Spiritus ſancti aſſeritur v. 23. Eaque diſtincta 24.
Perſonalitas quid ſit v. 3.
Perſonalitas in unione non mutata xix. 20.
Perſonarum Trinitas exponitur v. 5-12. Characteriſticæ proprietates 6 & ſeq.
Perſonarum trium diſtincta recenſio in veteri Teſtamento v. 15.
Perſpicuitas Scripturæ exponitur II. 24. Aſſeritur 25. 26.
Petitio prima orationis xxvi. 15. Secunda 16. Tertia 17. Quarta 18. Quinta 19. Sexta 20.
Petri pontificatus in Eccleſia refutatur xxxiii. 5. Prærogativæ 5. Succeſſor ejus male dicitur Epiſcopus Romanus 6. 7. Non fuit Romæ, 7.
Phœnicis mentio viii. 28.
Philoſophiæ ſub Theologia ſubjectio neceſſaria I. 21.
Pietas miniſtri non neceſſaria ad baptiſmi integritatem xxx. 14.
Piſcium, ac avium conjunctio viii. 28.
Plurales Dei locutiones pluralitatem perſonarum arguunt v. 13.
Pluralia nomina Elohîm &c. non arguunt Trinitatem v. 14.
Pluralitas poſſibilis mundorum viii. 35.
Pœna peccati xvi. 1. Sæpe quoque peccatum 3. Præſupponit peccatum. 2. 3. Finis varius 6. 7. Species 8. Æterna non conſiſtit in annihilatione 11. Omnem ſubiit Chriſtus 14.
Pœna peccati Originalis xv. 34.
Pœna Angelorum præſens, & futura ix. 26.
Pœnæ intuitu quomodo colendus Deus xi. 4.
Pœnitentiæ nomen xxii. 27.
Pœnitentiæ ſacramentum exploditur xxix. 32.
Politici regiminis decentia xxxiii. 28. 30. Subſunt etiam Clerici 31. Poteſtas ejus in ſacra 32.
Polygamia ſucceſſiva licita; ſimultanea illicita, etiam olim xxxiii. 29. xii. 26.
Polygamia ſucceſſiva male interdicitur Clericis xxxiii. 15.
Pontificatus Petri rejicitur xxxiii. 5. Et Romani Epiſcopi magis 6.
Poſitivè à ſe an Deus ſit. iv. 20.
Poſſibilia quò ſenſu objectum Divini decreti. vi. 16.
Poſteritas in Adamo repræſentata xiv. 16. xv. 31.
Potentia Dei iv. 16. Ad omnia extenſa 21. 22.
Potentia Angelorum quanta, & quomodo exerceatur ix. 10.
Poteſtas Dei in omnia iv. 48.
Poteſtas cavendi ab errore rejicitur xv. 28.
Poteſtas civilis magiſtratus xxxiii. 33. 34.
Poteſtas Eccleſiæ temporalis rejicitur. xxxiii. 17. Non extendit ſe ad leges divini cultus, & conſcientiam obligan-

ligantes ferendas 18. Non eſt tamen plane neganda 19. 24. Legitima triplex, Doctrinæ 20. Diſciplinæ 21. 22. Ferendorum Canonum, ſive Legum Ordinis, & ἐυταξίας 23. Non eſt dependens a magiſtratu 24.
Poteſtati Satanæ non ſubjiciendi Veteres xxiv. 7.
Practica magis quam Theoretica doctrina eſt Theologia i. 28.
Præ-Adamitæ rejiciuntur xiii. 7.
Præcepta tabulæ utriuſque quæ xi. 40.
Prædeſtinationis nomen vii. 1. Applicatur reprobationi 2. 34. 35. Angelorum illa 3. Natura 1 6. Proprietates plures 7. & ſeq. Abſoluta qualis tenenda 10. 14. Immutabilis 13. Objectum etiam Chriſtus 15. Et homines ſinguli 16. Duplex ejus ſpecies 19.
Prædicationis Chriſti argumentum xx. 8. Modus 9.
Præmii intuitu colendus Deus xi. 4.
Præputium abſcindendum xxix. 9. 10.
Præſentia corporalis carnis Chriſti in Cœna rejicitur xxxi. 19. 20. 21.
Præviſio boni ab Electione arcetur. vii. 10.
Presbyteri, & Epiſcopi jure Divino iidem xxxiii. 11.
Presbyteri regentes xxxiii. 12.
Primi Diei opera viii. 24.
Primi præcepti interdicta, & mandata xii. 2. 3. Additamenta Sociniana. 4.
Primum peccatum xv. 9. & ſeq. Ejus cauſa 11. Origo interna 15. Gravitas 16. Tempus 16. Effectus 17. Imputatio 31. 32.
Principium Theologiæ κατ' ἄρσιν, & κατὰ θέσιν i. 32. 33.
Probatio nobis ſolis contra Papiſtas non incumbit. iii. 11.
Proceſſio Spiritus v. 11. Etiam a Filio 11. Ejus diſcrimen a generatione 12.
Promiſſio Legis xi. 12.
Promiſſio Fœderis operum xiv. 19.
Prophetæ N. Teſt. xxxiii. 10.
Prophetarum indagatio neceſſaria ii. 44.
Prophetia Enochi ii. 3.
Prophetici muneris Chriſti nomina xx. 6. Requiſita 7. Actus duplex 8. & ſeq. Chriſto ſoli ſemper linquendum 12.
Proprietas Verborum non retinenda in inſtitutione Cœnæ xxxi. 21.
Proteuangelium xv. 18.
Providentiæ nomina x. 2. Veritas 3. Auctor Deus 5. 7. Media admittit 6. Fit juſſu voluntatis 8. Actus triplex 9. & ſeq. Objectum 13. Finis 22. Abſurda contra eam diluuntur 23. Uſus multiplex 24.
Proximis hodie non amandi ſupra nos xii. 34.
Proximi qui ſint in lege xii. 34.
Pſychogonia rejicitur xiii. 14.
Punitio Dei non cadit in creaturam innocentem iv. 46.
Puræ naturæ ſtatus rejicitur xiv. 12.

Purgatorium Papiſticum refutatur xxxiv. 9. 10.

Q.

Quadrageſimale jejunium rejicitur xxvi. 26.
Quarti diei opera viii. 27.
Quartum præceptum exponitur xii. 13. Partim eſt ceremoniale, partim morale 14. 15. Et quouſque morale 16.
Quatuor Chriſti prædicantis Paſchata. xxi. 8.
Quies Dei viii. 30.
Quinti diei opera viii. 28.
Quintum præceptum exponitur xii. 18. Ejus mandata 19. Additamenta Sociniana. 20.

R.

Raptus Chriſti in cœlum à Socinianis confictus xx. 7.
Ratio non docet Trinitatem v. 28.
Ratio non eſt interpres Scripturarum ii. 40.
Rationis in Theologia uſus varius i. 32.
Reatus peccati xv. 8.
Reatus non preſſit fideles Veteres xxiv. 7.
Reconciliatio noſtra cum Deo declaratur. xxviii. 12. & ſeq.
Rectitudo præcipua pars imaginis Dei xiv. 6.
Rectores Eccleſiæ veteris xxxiii. 9. Et extraordinarii Novi T. 10. Simul ac ordinarii 11. & ſeq.
Redemptionis beneficium declaratur. xxviii. 17. & ſeq.
Reditus Judæorum tempore converſionis in Canaan rejicitur xxxii. 24.
Regenerationis nomen, natura, effectus notantur xxviii. 1. ſeq.
Regimen Eccleſiæ varium xxxiii. 1. Eccleſiaſticum aſſeritur 2. Non debet illud eſſe Monarchicum 3. Nec inſtitutum eſt tale 4. Non etiam democraticum 5 ſed Ariſtocraticum 8.
Regimen Eccleſiæ ſubordinatum eſt Synodis xxxiii. 25.
Regiminis politici forma varia xxxiii. 29.
Regium in Iſraële cur Deo diſplicuerit 29.
Regnans peccatum xv. 39.
Regni Chriſti nomina xx. 31. Ejus veritas, amplitudo, ſpiritualitas, auctoritas 32. Requiſita 33. Actus 34. Non incipit demum ab exaltatione 35. Uni Chriſto eſt relinquendum, tam ſub V. quam N. T. 36. 37.
Regni Dei adventus xxvi. 16.
Regnum Eccleſiæ Chiliaſticum rejicitur. xxxii. 28.
Regulæ interpretandi legem xii. 31.
Regulæ interpretationis Sacræ Scripturæ ii. 48. 49.
Religio objectum Theologiæ i. 34. Nominis origo iii. 1. Nomina apud Hebræos, & Græcos iii. 2.
Religionis definitio, & actus varii xii. 4. 5. Includit cognitionem 6. Oppoſita 17. veræ Notæ 18. 19.
Religionis diverſitas quouſque obſit conjugio xxxiii. 40.
Religioſus honor angelorum improbatur. ix. 18.
Remiſſio vera, & pœna pecc-

cato-

catorum Fidelibus V. T. non neganda xxiv. 7.
Remiſſio debitorum noſtrorum qualis petatur. xxvi. 19.
Remunerativa Dei juſtitia, & duplex ejus exercitium. iv. 46.
Repræſentativa Eccleſia xxxii. 3.
Reprobatio ſpecies prædeſtinationis vii. 2.
Reprobationis nomen vii. 29. Fons ejus Dei beneplacitum 31. Objectum homines certi 32. 33. Terminus ejus damnatio æterna 34 Et incredulitas 35. Actus negativus & poſitivus ejus notatur 35.
Reſipiſcentiæ nomen xxii. 27. Habitus eſt Electorum 28. Objectum geminum 29. Actus triplex 30. Contritio Papiſtica repudiatur 31. Fructus certi 32.
Reſurrectio Chriſti propria virtute facta xxi. 19. Neceſſaria fuit 20. Veritas ejus probatur 21. Natura proponitur 22. Tempus 23. Uſus multiplex exinde promanans oſtenditur 24.
Reſurrectio mortuorum adſtruitur xxxiv. 13. Divina fiet virtute 14. Univerſalis erit, etiam impiorum 15. Eorundem corporum 16. Tempus incertum 17. Locus quivis 17.
Revelatæ Theologiæ Neceſſitas i. 23.
Revelationis divinæ varii modi olim i. 33.
Romæ fuiſſe Petrum non probabile xxxiii. 7.

S.

Sabbathi memoriæ mandatæ declaratio xii. 13. Ex parte ceremoniale 14. Morale item 15. Ejus inſtitutio prima. 15.
Sacramenta fœderis operum xiv. 21. 22.
Sacramentorum nomen xxix. 1. Generalis natura 2. 3. V. & N. T. quomodo differant 4. Extraordinaria quædam 5. Ordinaria V.T. duo 6. N.T. duo 28. Non ſeptem 30. & ſeq.
Sacramentalia ſigna Papiſtarum rejiciuntur xxix. 36.
Sacerdotii Chriſti nomina xx. 13. Secundum ordinem Melchizedek 14. 16. Ejus requiſita 17. Actus duplex 18. & ſeq. Soli Chriſto ſemper linquendum 30.
Sacrificium expiatorium in Cœna peſſimè ſtatuitur xxxi. 26. 27.
Sacrorum poteſtas quæ ſit Magiſtratui xxxiii. 32.
Sadducæi quo ſenſu Angelorum exiſtentiam negaverint. ix. 3.
Salvifica fides xxii. 9. & ſeq.
Salus Adami, & Evæ xv. 19.
Sanctitas Adami xiv. 6. 7.
Sanctificatio divini nominis xxvi. 15.
Sanctificationis nomen xxv. 1. 2. Eſt opus Dei gratioſum 4. Ad electos omnes, totoſque ſpectans 5. Actus ejus 7. Modus operandi 8. Qualitas, & imperfectio ejus 9. 10. 11. 12. Qua ratione nitatur 13. Fructus ejus 14. &c.
Sanguinis, & ſuffocati interdictum quale xi. 14.
Sanguinis baptiſmus xxx. 2.

Sapientiæ Chriſti duodecennis ſpecimen xxi. 7.
Sapientia decretorum Dei vi. 8. Prædeſtinationis vii. 9.
Sapientia Angelorum qualis, & quanta ix. 8.
Sapientia Adami xiv. 6. 7.
Satisfactionis Chriſti neceſſitas, & veritas aſtruitur xx. 21. Defenditur. 22. Facta eſt pro ſolis electis 23. 24. Et pro illis omnibus 25. omnibuſque horum peccatis 26. Eſt planè æquivalens, nec redundans 27. Ejus fructus ab Arminianis, & Pontificiis tolluntur 28. Non eſt cauſa electionis vii. 8.
Satisfactoriæ paſſiones Chriſti xx. 20.
Satisfactiones humanæ rejiciuntur xx. 28.
Schiſmata xxxii. 17.
Scholaſticæ Theologiæ nomen, uſus, & vitia i. 25. 26.
Scientia Dei iv. 34. Qualis ſit, & quouſque extenſa 35. 36. Alia viſionis, alia ſimplicis intelligentiæ 37. Nulla media 38. 39. Non eſt rerum cauſa propriè 40.
Scientia Chriſti à nativitate non fuit conſummata xix. 22.
Scriptura unde dicta ſacra ii. 1. Definitio 2. Neceſſitas 4. Inſpiratio 5. Authoritas 6. Textus Authenticus 8. 9. Autores 12. Argumentum 21. Ejuſdem perſpicuitas 24. 25. 26. Perfectio 27...31. Verſio 33. 34. Lectio communis 35. Senſus 37. & ſeq. Interpretatio 39. & ſeq. Judex, ſeu interpres infallibilis 43. Finis. 50.
Seceſſio noſtra à Papiſmo defenditur xxxii. 13.
Secundum præceptum à primo diſtinguitur xi. 40. Non delendum xii. 5. Ejus declaratio. 5. Mandata 7. Additamenta Socin. 8.
Senſus Scripturæ ii. 37. 38.
Senſuum uſus xiii. 16.
Sententia Dei in ſerpentem xv. 17. In Mulierem 17. In virum 17.
Septem ſacramenta male ſtatuunt Papiſtæ. xxix. 50.
Septimanæ Danielis xviii. 8.
Septimi diei quies, & benedictio. viii. 30.
Septimum Præceptum exponitur xii. 24. 25. 26. Additamenta Socin. 26.
Septuaginta diſcipuli xxxiii. 10.
Septuagintaviralis verſio ii. 11.
Sepultura Chriſti, ejuſque prædictio, circumſtantiæ, & duratio. xxi. 12.
Serpens ſeductor xv. 12. Ejus aſtutia 13. Pœna 17.
Seſſio Chriſti ad dextram Dei xxi. 31. Neceſſitas 32. Veritas 33. Natura, & ſignificatio falſa, & vera 34. 35. Initium, & duratio 36. Uſus 37.
Sex dies creationis viii. 23.
Sexti diei opera viii. 29.
Sextum præceptum exponitur xii. 21. 22. 23. Additamenta Socin. 23.
Sigillorum ſeptem ſignificatio xxxii. 31.
Signa temporum ſex ante Chriſtum notantur xxxii. 29. 30.
Similitudo Chriſti cum Mo-

ſe

ſe xx. 6.
Similitudinis Dei nomen xiv. 3.
Simplicis intelligentiæ ſcientia iv. 37.
Simplicitas Dei iv. 23. 24. 25. Aſſerta ex ratione, & Scriptura 24.
Spatia imaginaria iv. 30.
Spes non neganda Chriſto xix. 22.
Spiritualis natura animæ ad imaginem Dei pertinet xiv. 5.
Spiritualitas legis moralis xi. 31.
Spiritualia quo ſenſu corpora in reſurrectione futura xxxiv. 16.
Spiritus S. Proceſſio v. 21. Perſonalitas aſſeritur v. 23. Eaque diſtincta 24. Unitas 25.
Spiritus S. actiones in Chriſti nativitate xix. 14. Quis hîc ſit. 14.
Spiritus Enthuſiaſticus exploditur ii. 30. 31.
Spiritus Judex infallibilis ii. 43.
Spiritus ſeptem in Apoc. Spiritus S. v. 17.
Stadii Theologia i. 10.
Status Chriſti duplex xxi. 1. 2. Utriuſque nexus qualis 3. Ad quam naturam ſpectet 4.
Status quadruplex hominis xiv. 1.
Stipendium miniſtris jure Divino competit xxxiii. 27.
Stipulatio fœderis operum xiv. 17. 18.
Subjectio Eccleſiæ V. T. ſub ſacerdotibus male urgetur. xx. 37. 38.
Sublimitas Prædeſtinationis vii. 37.
Subſtantia qualis ſit Deus iv. 16.
Subordinatio regiminis Eccleſiaſtici xxxiii. 25.
Succeſſio ab æternitate removenda iv. 32.
Succeſſiva formatio corporis humani Chriſti xix. 13.
Sufficiens Dei gratia non eſt univerſalis iv. 42.
Superbia an lapſi angeli ix. 25.
Superbia Adami xv. 15.
Superiores aquæ. viii. 25.
Supplicia corporalia, & capitalia propugnantur xxxiii. 34.
Syncretiſmus improbatur iii. 20.
Syncretiſmus cum Papiſtis vitandus. xxxii. 14.
Synodorum poteſtas xxxiii. 25. Convocatio, præſidium, membra, autoritas, fallibilitas. 26.
Syſtematicæ Theologiæ diviſio i. 25.

T.

Tabulæ legis duæ, earumque præcepta xi. 39. 40. xii. 34.
Temporalis Poteſtas Eccleſiæ rejicitur. xxxiii. 17.
Temporaria fides xxii. 8.
Tempus creationis Angelorum ix. 4. Lapſus eorundem. 24.
Tempus lapſus Adami xv. 16.
Tempus Meſſiæ xviii. 8.
Tempus nativitatis Chriſti incertum xix. 15.
Tempus orationis xxvi. 10.
Tempus jejunii xxvi. 26.
Tentatio quam deprecamur xxvi. 20.
Tentationis primæ circa Evam, & Adamum modus xv. 13 14.
Terminus vitæ humanæ à Deo ſtatu.

ſtatutus vi. 12.
Terminus Reprobationis geminus vii. 34. 35.
Terræ immobilitas, & exornatio viii. 26.
Tertii diei opera viii. 26.
Tertii præcepti expoſitio xii. 9. Interdicta in eo 10. Quæ præcepta 11. Additamenta Sociniana rejiciuntur. 12.
Teſtamenti nomen xvii. 2.
Teſtamenti veteris, & novi nova expoſitio xvii. 15. Triplex dicitur, unum æternum 15.
Teſtes tres cœleſtes unum v. 18.
Teſtimonii falſi interdictum xii. 31.
Theologi appellatio in Apocalypſios inſcriptione i. 2.
Theologia falſa multiplex i. 6. Veræ diviſio varia 7. 8. & ſeq. Ea non omnis conficta eſt. 11.
Theologia vel innata i. 12. Vel acquiſita. 13.
Theologia naturalis in Adamo qualis i. 16.
Theologia Revelata variè conſideratur i. 24. 25.
Theologia Scholaſtica quæ, & qualis i. 25. 26.
Theologiæ nomen i. 1. Non eſt repudiandum 4. Synonyma 5.
Theologiæ veræ definitio i. 27.
Tolerantia hæreticorum, & infidelium quænam iii. 21.
Traditio non eſt norma cultus xi. 7.
Traditiones Papiſticæ refutantur ii. 28. 29.
Tradux animæ rejicitur xiii. 14.
Tranquillitas conſcientiæ non neganda Veteribus. xxiv. 7.
Tranſlatio Paſchatis Judaica xxix. 24.
Tranſubſtantiatio rejicitur xxxi. 19. 20. 21.
Tridentini Concilii cenſura xxxii. [illegible]
Triduum ſepulturæ Chriſti xxi. 12.
Trina repetitio nominis, vel a tributi divini. v. 15.
Trina an debeat fieri ablutio xxx. 10.
Trinitas Adamo naturaliter nota i. 16. In definitione Dei memoranda iv. 12.
Trinitatis nomen v. 1. Non eſt rejiciendum 4. Explicatio vocis 5... 12. Dogma confirmatur ex Vet. & Nov. Teſt. 13.....20. Non conſtat naturaliter 28. Dogma eſt neceſſarium 29. Et utile 30.
Triplex Munus mediatoris xx. 2. Non confundendum 3. In ſolo Chriſto reperitur 4.
Trium virorum apparitio apud Abrahamum. v. 16.
Triunus Deus ſolus verus vi. 6.
Tubarum ſeptem ſenſus xxxii. 31.
Typi Chriſti varii xviii. 19.

V.

Vallis Joſaphat an locus Judicii xxxiv. 23.
Ubi Angelorum finitum ix. 5.
Ubiquitas Dei. iv. 27, 28.
Veneratio qualis tribuenda Angelis ix 18.
Veniale peccatum rejicitur. xv. 38.
Verbum Dei ἄγραφον ii. 3.
Verba Scripturæ inſpirata. ii. 5.

Ve-

Veritas humanæ Chriſti naturæ xix 8.
Veritatis demonſtratio præcedere debet rei pondus III. 10.
Verſiones Scripturæ defenduntur II. 33.
Verſionis publicè ſtabilitæ autoritas II. 34.
Veſperæ duæ XXIX. 24.
Veſtigia pedum Chriſti in monte Oliveti finguntur. XXI. 29.
Veteris Teſtamenti Patres partem habent in Fœdere gratiæ XVII. II. 12.
Veteris Teſt. libri adhuc hodie ſunt Canonici. II. 17.
Veteris Fœderis initium, & gradus XVII. 16. 17.
Veterum fidelium juſtificatio aſſeritur XXIV. 6. &c. Ejus diſcrimen à noſtra quale admittendum 7.
Victima quo reſpectu Chriſtus XX. 19.
Vigilia corporalis officium decens XXVI. 28.
Viliores plurimum electi VII. 25.
Vindicativa juſtitia Deo eſt naturalis IV. 47.
Vindicta privata jam olim ſeveriſſime interdicta. XII. 23.
Vinum quale adhibendum in Cœna XXXI. 6. Non a pane ſeparandum. 7. 8.
Virgo mater Meſſiæ. XVIII. 10.
Virgo cur Meſſiæ mater XIX. 11.
Virginitas Mariæ non fluxit ex voto XVIII. 11. Perpetua creditur probabiliter. 11.
Viri pœna XV. 17.
Vis verborum Scripturæ quomodo tenenda. II. 49.
Viſio Dei IV. 14.
Viſionis Theologia. I. 9.
Vita Dei IV. 16.
Vita annexa legi XI 12.
Vita qualis in nomine Evæ reſpiciatur. XIII. 6.
Vita æterna Adamo promiſſa XIV. 19. 20.
Vita Chriſti ærumnoſa privata XXI. 7. Publica, ejuſque duratio 8.
Vita animæ poſt mortem XXXIV. 6.
Vitæ arbor XIV. 22.
Vitæ humanæ terminus fixus VI. 12.
Unctio triplex olim XIX. 4. Chriſti varia 5.
Unctionis Sacramentum exploditur XXIX. 33.
Unio animæ cum corpore XIII. 16.
Unio naturarum in Chriſto XIX. 17. & ſeq. Unionis hujus initium, & duratio 21. effectus 22. & ſeq.
Unio ſigni cum re ſignata in Sacramentis XXIX. 3.
Unio Eccleſiæ XXXII. 7.
Unionis Theologia I. 8.
Unitas Dei IV. 23.
Unitas Spiritus S. V. 25.
Unitas mundi docetur VIII. 33.
Unitas perſonalis Chriſti tenenda XIX. 18.
Unitas externa Eccleſiæ. XXXII. 15.
Vocatio univerſalis refutatur XVII. 9. 10.
Vocationis nomen XXIII. 2. Internæ, & externæ diſcrimen 3. Gratioſum eſt Dei opus 5. Erga electos. 6. Non autem omnes homines, vel etiam

etiam externè vocatos 7. Vocatio externa non eſt ſufficiens ad ſalutem, nec hanc Deus per eam intendit 8. Vocationis terminus à quo 9. Et ad quem 10. Fit per gratiam inſuperabilem 11. 12. Immutabilis eſt, & homini cognita 13.
Vocatio Judæorum expectata xxxii. 23. Ejus connexa 26.
Vocatio miniſtrorum noſtrorum defenditur xxxii. 13.
Vocatio neceſſaria ad miniſterium xxxiii. 13. Varia eſt 14. Penes quem ſit ejus jus 14. Ejus prærequiſita 15.
Voluntas Dei iv. 16.
Voluntas angelorum libera ix. 9. Per eam ſolam non operantur 10.
Voluntas animæ xiii. 13.
Voluntatis Dei obſervantia [illegible]. 17.
Voti nomen, & definitio xxvi. 35. Sub N. T. etiam decens eſt 36. Soli Deo fieri debet 37. Ejus conditiones 38. Finis 40.
Votum Jephtæ x[illegible]. 39.
Vota Papiſtica tria xxvi. 39. Rejiciuntur. xi. 35.
Vota Monaſtica abſque parentum conſenſu indecentia xii. 19.
Uſuræ quæ illicitæ. xii. 29.
Uſus luminarium viii. 27.
Utero aperto natus Chriſtus xix. 13.
Utilitas Trinitatis ad praxin v. [illegible]tinationis vii. [illegible]. Providentiæ x. 24.
Vulgata verſio Latina non eſt authentica ii. 10.

INDEX

INDEX LOCORUM

Sacræ Scripturæ, quæ vulgo materiam OBJECTIONUM faciunt, hac Medulla explicatorum.

GENESIS.

Cap. verſ.
I. 1. v. 26. viii. 36.
29. 30. xiv. 8.
III. 15. ii. 10. xiii. 6. xv. 18.
20. xiii. 6.
22. xii. 31. xiv. 22.
IV. 1. xv. 19.
VI. 2. ix. 15.
6. 7. iv. 36. vi. 10.
9. xxv. 12.
IX. 2. 3. xiv. 8.
XII. 1. xi. 19.
XIV. 18. xxxi. 27.
XVII. 7. 13. xxix. 17.
8. xxxii. 24.
13. xi. 21.
XVIII. 1. 2. v. 16.
XIX. 18. 25. v. 16.
XXII. 2. xi. 29.
10. xxii. 14.
XLII. 15. xii. 11.
XLVI. 26. xiii. 14.
XLVIII. 16. xi. 6.
XLIX. 10. xviii. 8. xxxii. 24.

EXODUS.

I. 19. xii. 31.
III. 22. xi. 29.
IV. 25. 26. xxx. 12.
VI. 2. iv. 6.
VIII. 26. xxix. 25.
XII. 14. 15. xxix. 27.
XX. 5. iv. 46. xii. 5. xv. 32.
12. vi. 12.
13. xxxiii. 34.
XXXI. 16. 17. xii. 14.
XXXII. 13. xi. 6.
32. vii. 14.

LEVITICUS.

XVI. 10. xxi. 20.
XVIII. 4. 5. xvii. 12.

DEUTERONOM.

V. 2. 3. xvii. 17.
VII. 2. xi. 29.
XVI. 2. xxix. 20.
2. 5. 6. xxix. 23.
XVII. 8. 9. ii. 42.
10. 12. xxxiii. 18.
XVIII. 15. 18. xx. 6.
XXIII. 3. xxx. 19.
XXX. 3. 4. xxxii. 24.
15. 19. xv. 26.
XXXIII. 9. xii. 19.

JOSUA.

II. 4. 5. xii. 31.
V. 2. 4. xxix. 11.

JUDICUM.

XI. 31. 35. 36. 39. 40. xxvi. 39.

I. SAMUELIS.

VIII. 2. xxxiii. 35.
7. xxxiii. 29.

I. REGUM.

XI. 4. xxvii. 7.
XV. 14. xxv. 12.
XXII. 20. xxii. 14.

II. REGUM.

XIII. 19. vi. 15.
XXIII. 25. xi. 37.

I. CHRONICOR.

XXII. 8. xxxiii. 34.
XXVIII. 3. xxxiii. 34.

II. CHRONICOR.

XXIII. 14. xxxiii. 17.
XXVI. 17. xxxiii. 17.

INDEX LOCORUM S. SCRIPT.

NEHEMIA.

IX. 14. xii. 15.

JOBUS.

I. 1. xxv. 12.
6. 11. ix. 11.
V. 1. xi. 6.
VII. 8. xiii. 15.
XIV. 10. 11. 12. xxxiv. 13.
13. xxxiv. 30.
XV. 15. ix. 15.
XIX. 21. xi. 6.
XXXIII. 23. xx. 6.
XXXVIII. 7. viii. 27. ix. 4.

PSALMI.

I. 5. xxxiv. 15. 21.
II. 9. 10. xxxiii. 30.
VI. 6. xiii. 15.
VII. 9. xxiv. 15.
XIV. 1. i. 17.
XVI. 1. 2. xviii. 18.
9. 10. xxi. 12.
XLIX. 13 xv. 16.
LV. 24. vi. 12.
LXXXI. 14. vi. 9.
CVI. 38. xv. 23.
CX. 1. xx 32.
CXIX. 18. xxii. 17.
CXXXIII. 1. xx. 37.
CXLVIII. 4. viii. 25.

PROVERB.

XVI. 6. xx. 28. xxvi. 34. xxix. 32.
XX. 9. xxiv. 20.
27. xiii. 14. xv. 29.

ECCLESIASTIC.

III. 19. xiii. 15.
IX. 1. 2. vii. 28.

CANTICUM.

IV. 7. xxv. 12.

JESAIAS.

II. 4. xxxiii. 34.
IV. 4. xxxiv. 10.
V. 4. iv. 36. xxiii. 8.
VII. 9. 14. xviii. 10. xxii. 17.
IX. 6. xxxiii. 34.
XI. 1. xviii. 8.
XIV. 12. ix. 21.
XXVI. 14. xxxiv. 15.
XXXVIII. 1. 5. [illegible]. 12.
XL. 12. viii. 34.
LII. 1. xxix. 17.
LIII. 9. xxi. 12.
LIV. 13. xx. 38.
LVI. 4...6. [illegible] 35.
LX. 1. 2. xxxii. 21.
LXVI. 23. xii. 15.

JEREMIAS.

I. 5. xxii. 12.
IV. 10. xxii. 14.
VII. 22. xi. 19.
XVIII. 8. iv. 45.
XXIII. 6. xxiv. 18.
XXX. 18. xxxii. 24.
XXXI. 22. xviii. 10.
31. 33. [illegible] 12. xxii. 2.
31. 32. xi. 19. xvii. 17.
34. xx. 38.
37. viii. 34.
XXXIII. 18. xi. 21.
XXXV. 6. xi. 35.

EZECHIEL.

IX. 4. xxx. 25.
22. xxx. 25.
XVI. 53. 55. xxxii. 24.
XVIII. 4. 20. xv. 32. xx. 22.
24. xxiv. 21.
26. xxvii. 7.
XX. 12. xii. 15.
25. 26. xi. 19.
XXI. 3. iv. 46.
XXXIV. 23. xx. 6.
XLIV. 9. xxix. 17.

DANIEL.

II. 35. xxxii. 21.
44. xx. 32. xxxiii. 30.
IV. 27. xx. 28. xxvi. 34.
VII. 13. 14. xxxii. 28.
IX. 24. xxiv. 18.
24. 25. 26. xviii. 8.
X. 3. xxvi. 24.
XII. 2. xxxiv. 15.

HO-

HOSEAS.
I. 2. 3. xi. 29.
4. 6. xxxii. 24.
10 11. 12. xxxii. 23.
III. 5. xxxii. 23.
JOËL.
II. 28. 29. ii. 31.
III. 2. 12. xxxiv. 23.
MICHA.
III. 11. xxxiii. 27.
V. 1. v. 21.
HAGGAI.
II. 8. 10. xviii. 8.
ZACHARIAS.
III. 9. xx. 20.
VI. 13. xviii. 18. xx. 3.
IX. 11. xxxiv. 10.
XIII. 1. xxx. 29.
MALACHIAS.
I. 11. xxxi. 27.
II. 7 xx. 38. xxxiii. 11.
MATTHÆUS.
I. 18. 25. xviii. 11.
II. 2. viii. 27.
17. 18. ii. 38.
23. xix. 6.
III. 4. xxvi. 24.
6. xxix. 32.
8. xxix. 32.
11. xxx. 4. 23.
16. v. 22.
17. xx. 20.
V. 3. xi. 35.
14. xxxii. 21.
17. xi. 21.
18. xxxiv. 30.
21....48. xi. 33.
34....37. xii. 12.
38. 39. xxxiii. 34.
39. 40. xi. 30.
48. xxv. 12.
VI. 9. xxvi. 13. & ſeq.
9...14. xxvi. 11. & ſeq.
11. xxv. 12. xxvi. 18.
12. xxvi. 20.
25. 28. xxvi. 5.
33. xxvi. 5.
VII. 6. 3. ii. 36. xv. 38.
X. 8. xxxiii. 27.
19. xxxii. 16.
37. xii. 19.
XI. 13. xi. 38.
30. xi. 37.
XII. 32. xxxiv. 10.
40. xxi. 15.
XIII. 12. xxiii. 7.
30. xxxiii. 21.
43. xxxiv. 27.
XVI. 16. v. 22.
18. 19. xxxiii. 5. 18.
19. xxix. 32. xxxiii. 18.
24. xi. 35.
XVIII. 6. xxii. 12.
10. viii. 24. ix. 17.
17. ii. 42.
35. xxiv. 21.
XIX. 12. xi. 35.
17. v. 22.
21. 27. xi. 35. xxvi. 32.
24. xii. 27.
28. xxxiv 20.
XX. 12. xxxiv. 27.
25. 26. xxxiii. 30.
XXII. 30. xxxiv. 17.
37. 39. xii. 34.
XXIII. 2. 3. xx. 37.
37. xxiii. 8.
XXIV. 12. xxii. 21.
XXV. 32...35. xxiv. 15.
XXVIII. 11. xx. 35.
18. xix. 26. xxxiii. 17.
19. v. 17. xxx. 6. 11.
20. xix. 26. xxxii. 16.
MARCUS.
VI. 13. xxix. 33.
XII. 34. xxiii. 9.
XIII. 32. v. 22.
LUCAS.
I. 6. xi. 37.
28. xv. 30.
32. xx. 32.
35.

35. v. 9. 23. xix. 14.
44. xxii. 12.
II. 7. xviii. 11.
III. 36. ii. 23.
VII. 30. xxiii. 12.
47. xxiv. 15.
XI. 52. xx. 38.
XII. 14. xxxiii. 30.
54. 55. viii. 27.
XIV. 26. xii. 19.
XVI. 16. ii. 17.
23. 24. xiii. 12. xxxiv. 7.
XVIII. 8. xxxii. 22.
XX. 35. 36. xiv. 10. xxxiv. 15.
XXI. 24. xxxii. 24.
XXII. 32. ii. 42.
42. 43. xx. 20.
XXIV. 30. xxxi. 8.
31. xix. 8.

JOHANNES.

I. 3. viii. 2.
9. v. 28.
14. xix. 19. 9.
29. xx. 24.
III. 5. xxx. 23.
13. xix. 12. xx. 7.
xxxiv. 8.
16. vii. 23.
34. i. 8.
V. 19. v. 22.
24. xxxiv. 21.
26. v. 10. 19.
VI. 29. xxiv. 17.
33. xix. 12.
50. 51. xxxi. 8. 21.
53. xxxi. 15.
VIII. 44. xv 16.
56. xvii. 11.
IX. 3. iv. 46.
X. 12. 13. xxxiii. 27.
36. v. 9.
XI. 11, 13. 14. xxxiv. 6.
XIII. 35. xxxii. 11.
XIV. 2. 3. xxxiv. 8.
23. xxii. 21.
XV. 2. 6. xxii 25.
XVI. 12. ii. 27.
13. [illegible]6.
14. 15. v. 27.
XVII. 3. v. 19.
12. vii. 14. xx. 24.
XIX. 30. xx. 20.
XX. 19. x[illegible].
23. xxix. 32.
30. ii. 27.
XXI. 15. 16. 17. xxxiii. 5.
25. ii. 27.

ACTA APOSTOL.

I. 9. xxi. 28.
II. 26. xxi. 15.
31. xxxiv. 7.
42. xxxi. 8.
44. xii. 27.
IV. 32. 34. xi. 35. xii. 27.
VII. 51. xxiii. 12.
VIII. 30. 31. xxii. 17.
37. v. 29.
38. xxx. 12.
IX. 18. xxx. 12.
X. 2. xxv. 16.
34. 35. iii. 6.
XII. 15. ix. 17.
XIII. 1. xxxi. 27.
3. xxxiii. 16.
XV. 20. 29. xi. 14. 21. xxvi. 24.
XVII. 27. x. 20.
XIX. 3. 4. 5. xxx. 4. 24.
6. xxix. 31.
XX. 28. xix. 24. xxxii. 3.
XXII. 16. xxx. 29.
XXIII. 8. ix. 3.

EPIST. AD ROM.

I. 2. 3. xvii. 12.
4. v. 9.
19. i. 12. 18. 20.
20. i. 20.
II. 4. i. 20.
6. xxiv. 15.
14. 15. i. 12. 20. xv. 26.
xxx. 16.

III. 2 xxiv. 18
xi. 21.
IV. 3. 5. xxiv. 17.
21. xxii. 22.
V. 12...19. xv. 10. 15. 31.
12. 13. 14. xiii. 7.
18. xx. 24.
VI. 4. ii. 17. xi. 38.
VII. 14. 26. xxv. 11.
14. 15. 16. xv. 26.
17. 18. xv. 35.
VIII. 1. xv. 35.
3. xix. 8.
20. 21. 22. xxxiv. 29.
xiv. 8.
29. vii. 12.
IX. 3. vii. 14.
11. xv. 23.
X. 9. xxii. 22.
XI. 11. 12. 15. 23...26. xxxii. 23.
20. xxii. 25.
20. 21. xxxii. 22.
32. vii. 23.
XII. 1. 2. xx. 28.
XIII 8. xi. 39.
XIV. 5. 6. xii. 15.
15. xx. 24.
XVI. 25. 26. xvii. 12.

I. AD CORINTH.

I. 17. xxx. 12.
30. xxiv. 18.
II. 14. ii. 40.
III. 13. 15. xxxiv. 10.
VI. 2. xxxii. 28.
2. 3. xxxiv. 20.
13. xiv. 10. xxxiv. 17.
VII. 1. 5. xxxiii. 15.
1. 7. 8. xi. 35.
VIII. 4. 5. 6. v. 19.
IX. 9. x. 14.
12. 15. xxxiii. 27.
27. vii. 14.
X. 16. xxxi. 21.
XI. 2. xxxiii. 18.
27. 29. xxxi. 21.
XIII. 2. xxii. 17.
9. xxii. 17.
XIV. 29. 32. 33. ii. 39. xxxiii. 25.
29. 30. xxxiii. 13.
XV. 20. 22. xxxiv. 15.
24. 28. xx. 32.
44. xxxiv. 16.
50. xxxiv. 16.

II. AD CORINTH.

I. 21. 22. xxix. 31. xxx. 20.
23. xii. 11.
V. 1. viii. 24.
10. xxiv. 15. xxxiv. 7.
15. xx. 24.
16. xix. 12.
VI. 18. xxviii. 9.
X. 5. i. 29.

AD GALATAS.

III. 1. xii. 6.
17. xviii. 18.
19. xi. 19. 25. xvii. 12.
23. xvii. 12.
28. xxx. 12.
IV. 1. 2. xxviii. 9.
1. 2. 3. xx. 37.
5. xxviii. 9.
24. xiv. 14. xvii. 17.
V. 4. xxii. 25.

AD EPHESIOS.

I. 4. vii. 12.
10. ix. 16.
13. 14. xxx. 25.
II. 2. 3. xxx. 26.
IV. 5. xxx. 10.
6. v. 19.
8. 9. xix. 12. xxi. 15.
10. xix. 26. xxi. 28.
11. 12. xxix. 34. xxxiii. 30.
24. xiv. 6.
V. 27. xxv. 12.
32. xxix. 35.
VI. 13. xxxiii. 34.

AD

AD PHILIPPENS.
II. 7. 8. xix. 8. 19.
9. ix. 16. xx. 35.
10. xix. 3. xxxiv. 7.
12. xxiv. 15.
III. 15. xxv. 12.
AD COLOSSENS.
I. 15. v. 9. 22.
17. ix. 16.
19. 20. ix. 16.
24. xi. 37. xx. 28.
II. 3. xix. 26.
8. i. 29.
15. ix. 26. xx. 37.
17. xxix. 4.
I. AD. THESSALON.
V. 17. xxvi. 10.
23. xiii. 11.
II. AD THESSALON.
II. 2--11. xxxii. 19.
4. xxxiii. 28.
9. xvi. 10.
13. vii. 7.
15. ii. 29.
I. AD TIMOTHEUM.
I. 5. xi. 39.
17. v. 19.
9. xi. 38.
19. 20. xxii. 25.
II. 1. xxvi. 2.
4. vi. 10. vii. 23.
6. xviii. 2.
14. xv. 10.
III. 1. 2. xxxiii. 13. 15.
2. xxxiii. 15.
6. ix. 25.
15. 16. ii. 7. xx. 37.
IV. 8. iv. 45.
14. xxix. 34.
V. 14. xxxiii. 11.
21. ix. 18. xii. 11.
22. xxix. 34.
II. AD TIMOTHEUM.
II. 4. v. 22. xxxiii. 15.
IV. 6. xx. 28.
7. [illegible]
8. xxiv. 15. [illegible]
AD TITUM.
I. 5. 7. xxxiii. 11.
II. 11. xvii. 10.
14. xx. 37.
III. 5. xx[illegible]
AD HEBRÆOS.
II. 3. xvii. 12.
5. xx. 37.
16. ix. 16. xix. 17.
III. 3. 5. xx. 6.
IV. 14. xxi. 28.
V. 5. v. 9.
5. 6. xx. 18.
14. ii. 36.
VI. 2. xxx. 10. 24.
4. 5. 6. [illegible]
20. [illegible] 8.
VII. 3. xix 12. xx. 14. 16.
22. xvii. 12.
27. xx. 20.
VIII. 4. xx. 18.
6. xvii. 12.
IX. 5. xii. 6.
8. xxxiv. 8.
11. 24. viii. 24.
18. 20. xvii. 17.
27. xxxiv 18.
XI. 1. [illegible]ii. 17.
6. i. 17. vii. 12. xxii. 22.
7. xxii. 22.
18. 19. xxii. 14.
XII. 9. 10. xx. 37.
24. xx. 30.
XIII. 16. xxiv. 15.
17. ii. 39. xi. 35. xxxiii. 18. 19.
EPIST. JACOBI.
I. 15. xii. 33. xv. 23.
21. xxx. 29.
II. 5. vii. 12.
14. 21. 22. xxiv. 15.
25. xxv. [illegible] IV. 8.

INDEX LOCORUM S. SCRIPT.

	xxiii. 9.
	xii. 12.
14. 15.	xxix. 33.
16.	xxix. 32.

I. PETRI.

III. 18.	xx. 20.
19.	xxi. 15. xxxiv. 8.
21.	xxix. 4.
IV. 6.	xxxiv. 8.
V. 13.	xxxiii. 7.

II. PETRI.

I. 20.	i. 29.
II. 5.	viii. 32.
1. 20.	xx. 24.
20. 22.	xxvii. 7.
III. 3. 4.	xxxiv. 19.

I. JOHANNIS.

II. 2.	xx. 24.
17.	xiii. 15. xvi. 11.
18.	xxxiv. 19.
20.	ii. 31.
III. 2.	xxviii. 9.
9.	xi. 37.
16.	xii. 34.
V. 3.	xi. 37.
6. 8.	xxix. 28.
7.	v. 18.
16.	xv. 38. 45.

EPIST. JUDÆ.

Vers 4.	v. 19.
14. 15.	ii. 3.

APOCAL.

I. 3.	xxxii. 31.
4. 5.	v. 17.
20.	xxxii. 21.
II. 1. 8.	xxxiii. 11.
5.	xxxii. 22.
III. 20.	xxiii. 9.
VI. 9.	xiii. 12.
10.	xx. 30.
XIII. 8.	xxxii. 22.
18.	xxxii. 19.
XIV. 4.	xi. 35.
13	xxxi. 6.
XX. 1—7.	xxxii. 28.
11.	xxxiv. 30.
12.	xxxiv 22.
XXII. 11.	xxii. 1.
19.	vii. 14.

F I N I S.

E R R A T A.

V. 21. Mich. v. 2. *lege* v. 1.
XIX. 2. הושע --- הושיע.
XVII. 17. obtinuit juxta ſacrificia &c. -- obtinuit; juxta ſacrificia &c.
XXXIII. 27. Matth. v. 8. --- Matth. x. 8.

00111207

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 09 July, 2016